

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

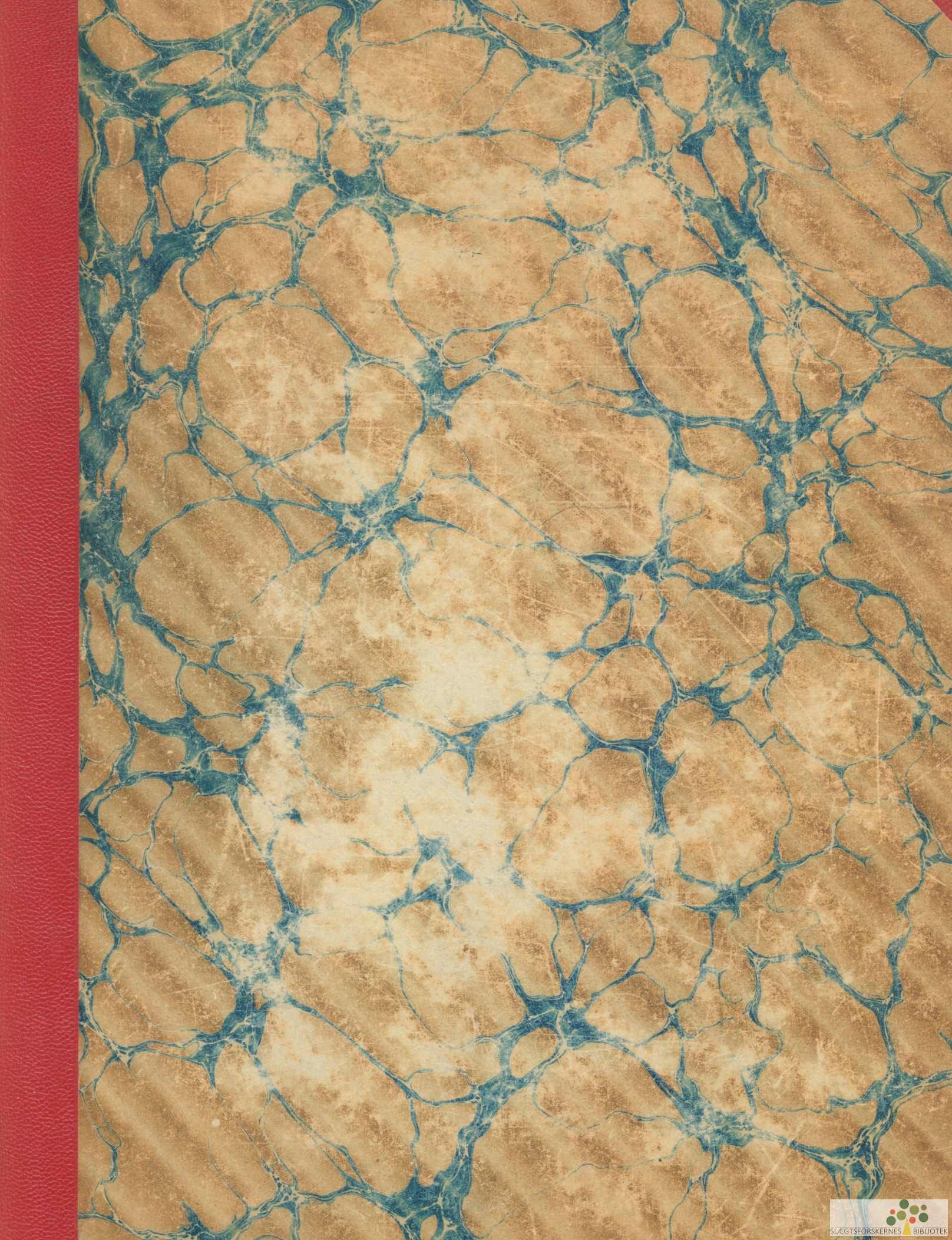
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DEN SEIDELINSKE SLÆGTSBOG

UDARBEJDET AF
MOGENS SEIDELIN

II

SJETTE SLÆGTLEDS MEDLEMMER
OG KREDSEN OM DEM

ODENSE . MCMLX

INDHOLD

Forord.....	VII		120. Else Cathrine Møller..... 461 ~ Niels Madsen Rasch, Byfoged i Horsens 461-464
Nr.	SJETTE SLÆGTLED		121. Walborg Marie Møller..... 464-465 ~ Johan Brun, residerende Kapellan i Mariager..... 465-471
81.	Sophia Seidelins og Magister Iver Brinks 6 Børn 303-330 Drude Margrethe Brinch..... 303 ~ 1) Samuel Johansen Steenlos, Sogne- præst i Haarlev..... 303-305 ~ 2) Mathias Frederiksen Bircherod, Provst i Højelse..... 305 ~ 3) Jochum Schowgaard, Amtsforvalter, Borgmester i Holbæk..... 305-306	122. Mette Seidelin Møller..... 471 ~ Laurids Nielsen Ursin, Kommissionær. 471-473	123. Hans Seidelin Møller, Møllejejer..... 473-481 Kirstine Seidelins og Provst Christopher Bøghs 12 Børn..... 481-526
83.	Lene Ambrosia Brinch..... 306-307 ~ Hans Rasmussen Kisbye, Professor i Odense..... 307-313 Gymnasiet i Odense..... 307-312, 704-706	129. Hans Jørgen Bøgh, Sognepræst i Trige..... 481-484	130. Ide Margrethe Bøgh..... 484-485 ~ Laurids Sørensen Worsøe, Provst i Blegind..... 485-495
85.	Hans Diderick Brinck-Seidelin, Konferens- raad..... 313-325	131. Nicol Seidelin Bøgh, Provst i Kerteminde... 495-515 Den danske Eskadres Ekspedition til Algier 1746..... 496-501	137. Niels Bøgh, Sognepræst i Allerup..... 516-518 Hans Svigerfader Kommerceraad Laurits Hviid..... 518-525
86.	Iver Brinck, Sognepræst i Kundby..... 325-330 Sognepræst Hans Friderichsen Seidelins 7 Børn 330-351	138. Jens Lassen Bøgh, Ejer af Vestermølle..... 525-526 Witta Seidelins og Krigsraad Niels Langballes 9 Børn..... 527-547	139. Nicolai Langballe, Sognepræst i Ovsted.... 527-531
91.	Karen Sophie Seidelin..... 331 ~ Lorenz Jacob Benzons, Sognepræst i Vestenskov..... 331-333	140. Mette Pauline Langballe..... 531-533 ~ Melchior Sommerfeldt, Konsistorial- assessor paa Helgenæs..... 533-536	141. Søren Langballe, Forpagter..... 536-539
92.	Klaus Henrik Seidelin, Bladudgiver og Bogtrykker..... 333-351 Apoteker Claus Seidelins 11 Børn..... 352-368	145. Cathrine Marie Langballe..... 541-542 ~ Laurits Eriksen Kragh, Sognepræst i Volstrup..... 542-543	146. Ingeborg Dorothea Langballe..... 543-544 ~ Jens Tollesen Meldahl, Provst i Øster Tørslev..... 544-547
95.	Friderich Seidelin, Læge..... 353-356	151. Samuel Christopher Hølling, Vagtmester- løjtnant i Kbh..... 548-549 Købmand Peder Schandorphs 4 Børn..... 549-550	154. Søren Pedersen Schandorph, Sognepræst i Spandet..... 549-550 Anne Sophie Møllers og Sognepræst Laurits Friis' 3 Børn..... 550-552
97.	Maren Sophie Seidelin..... 356-358 ~ Georg Simon Jessen, Apoteker i Nakskov..... 358-359	158. Oluf Lauritsen Friis, Degn i Ølsted..... 550-551 Sognepræst Jørgen Andersen Seidelins Søn... 552-560	161. Jens Seidelin, Sognepræst i Ulsted..... 552-560 Ide Thoustrups og Sognepræst Hans Kiærugaards 3 Børn..... 560-563
98.	Berthel Seidelin, Sognepræst i Slemminge... 359-364	162. Anders Hansen Kiærugaard, aandssvag..... 560-561	163. Margrethe Hansdatter Kiærugaard..... 561-562 ~ Jens Lauridsen, Degn i Skallerup..... 562
99.	Hans Seidelin, Apoteker i Nykøbing F..... 364-366 Provst David Friderichsen Seidelins 10 Børn.. 368-427		
105.	Christian Seidelin, Sognepræst i Odense.... 368-377		
109.	Iver Seidelin, Sognepræst i Køng..... 377-385		
111.	Frideric Seidelin, Redaktør og Kirkeværge i Odense..... 385-407 Fyens Stiftstidende..... 385-388 St. Knuds Kirke i Odense..... 389-401		
114.	Eleonora Hedeveg Seidelin..... 407-408 ~ Carl Christian L. Birch, Provst i Assens 408-427 Oprettelsen af Reventlows 3 Skoler i Brahertrolleborg Sogn..... 411-416 Ide Seidelins og Fabrikejer Palle Møllers 12 Børn 427-481		
115.	Søren Pallesen Møller, Sognepræst i Torup og i Fruering, sindssyg..... 427-440		
116.	Christian Møller Friis de Tuxen, General- major, Spion..... 440-453 Emanuel Swedenborg, svensk Mystiker... 450-452		
118.	Jørgen Seidelin Møller, Sognepræst i Adslev 455-460		

164.	Jens Hansen Kiærgaard, Student	562-563	207.	Anne Kirstine Seidelin	635-636
	Edel Thoustrups og Provst Otto Christian			~ Mads Opitius, Proprietær, »Herre-	
	Lihmes 7 Børn	563-593		gaardsslægter«	636-643
165.	Anne Marie Lihme	563-565	209.	Hans Seidelin, Premierløjtnant	643-644
	~ 1) Mathias Jensen Høst, Forpagter . . .	565-566	214.	August Christian Seidelin, Premierløjtnant . .	645-646
	~ 2) Johan Jacob Brandt, Stadsmusikant i		215.	Søren Seidelin, Hører i Kolding Latinskole . .	646-666
	Viborg	566-578	218.	Marie Margrethe Seidelin	667-669
167.	Else Kirstine Lihme	578	219.	Gjertrud Marie Seidelin	669-670
	~ Jens Lassen Høeg, Sognepræst i Hammel	578-580		~ Peder Winther, Sognepræst i Hundslund	670-675
168.	Øllegaard Lihme	580-583	223.	Pauline Seidelin	676-677
	~ Jens Hiort, Mundkok paa Frijsenborg .	583		~ 1) Rabe Kalckreuter Rheinländer, Major	
169.	Christine Sophie Lihme	583-584		i Kolding	677-681
	~ Hans Adolph Høeg, Sognepræst i Sunds	584-589		~ 2) Otto Christopher v. d. Osten, Major	
171.	Christiana Elisabeth Lihme	589-590		i Kolding	681-683
	~ 1) Laurits Nielsen Nyboe, Proprietær . .	590-592	224.	Matthias Seidelin, Stabskaptajn i Bergen . . .	684-686
	~ 2) Erhard Wardinghuus, Husmand . . .	592-593	226.	Poul Borrebye Seidelin, Major og Proprietær	686-692
	Riise Thoustrups og Forpagter Peder Jørgensens			Berte Kirstine Seidelins og Sognepræst Søren	
	3 Børn	593-608		Seemanns Søn	693
172.	Anders Pedersen Thoustrup, Sognepræst i			Cathrine Mette Seidelins og Proprietær Niels	
	Aarslev	593-595		Jørgensen Møllers 5 Børn	693-701
173.	Hans Pedersen Kiærgaard, sindssyg	596-598	231.	Anna Dorthea Møller	693
174.	Else Johanne Seidelin, Ejer af Odden	598-602		~ Ulrich Nielsen Frich, Købmand i	
	~ 1) Niels Hansen Winde, Ejer af Odden	602-605		Kolding	694-695
	~ 2) Christopher Rougtved, Ejer af Odden	605	232.	Anna Catharina Møller	695-696
	~ 3) Pors Bastholm Munch, Ejer af Odden	605-608		~ Christen Jensen Hjerm, Degn i Hjerm . .	696
	Elisabeth Thoustrups og Forpagter Thøger		233.	Jørgen Møller	697
	Rougtveds 10 Børn	608-611	234.	Maren Møller	697-698
175.	Christen Rougtved, cand. theol.	608		~ Christen Poulsen Holst, Sognepræst i	
177.	Andreas Rougtved, Foged i Norge,			Oddense	698-700
	Kammerraad	608-609	235.	Hans Nielsen Møller, Gaardejer i Jelling . . .	700-701
178.	Christopher Rougtved, Ejer af Odden	609-610		Noter til S. 303-701	703-814
181.	Peder Rougtved, Proprietær i Norge	610		Byfoged Christian Bazon i Stubbekøbing . . .	708-710
183.	Else Rougtved	611		Postmester Ulrich Christian Melbye i Odense . .	717-719
	~ Gunder Kjersing, Provst i Durup	611		Holstebro Bisgaard	749-750, 799
	Konsistorialassessor Knud Thoustrups Søn . . .	612		Kongsgaard i Helgenæs Sogn	755-756
	Provst Jørgen Hansen Seidelins 15 Børn	612-622		Peder Mathiasen Steinfeldt, Ejer af Klavsholm	
192.	Hans Seidelin, Student	613-616		i Hellevad Sogn	762-765
196.	Anna Cathrine Seidelin	616-618		Rettelser til Den Seidelinske Slægtsbog I	815-816
197.	Poul Seidelin	618-620		Tilføjelser til Den Seidelinske Slægtsbog I	817-883
199.	Ide Margrethe Seidelin	621		Provst Jørgen Seidelin i Eltang Sogn	849-869
	Ide Birgitte Seidelins og Sognepræst Knud			Striden om Udnævnelse af en ny Skoleholder i	
	Schmidt Gadbergs Søn	622		Nørre Bjert 1766-69	856-863
201.	Hans Jørgen Seidelin Schmidt, Præst	622		Tavle (Slægterne Meiling, Thoustrup, Bastholm,	
	Justitsraad Søren Hansen Seidelins 28 Børn . . .	622-693		Wibroe, Winde, Torup, Steinfeldt og Seidelin)	884-885
202.	Charlotte Amalie Seidelin	622-623		Forkortelser	886
	~ 1) Hans Adolph Tanck, Byfoged i			Navneregister til Bind II	887-923
	Svendborg	623-630			
	~ 2) Gottlieb Joachim Dilleben, Ind-				
	rulleringschef i Svendborg	630-634			

FORORD

Af femte Slægtleds 51 Medlemmer (Nr. 30–80 i Bind I) var mindst 26 gift. Af disse 26 havde de ialt 155 Børn, der udgør sjette Slægtled, og som omtales i dette Bind II tillige med deres 76 Ægtefæller. Af de 155 Personer i sjette Slægtled var 97 ugifte, 2 var gift tre Gange (Nr. 81 og 174), 14 gift to Gange (Nr. 86, 109, 111, 115, 118, 131, 139, 165, 171, 177, 178, 181, 202 og 223), og 42 gift een Gang.

Biografierne er med Overlæg udarbejdet meget bredt, dels for at vise, hvor mange Oplysninger det faktisk har været muligt at skaffe om de 231 Personer, der ikke ved deres sociale Stilling eller paa anden Maade har været specielt udvalgte, dels for at give et kulturhistorisk Billede af Danmark i sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede, den Periode, de paagældende Personer overvejende har levet og virket i.

At Samfundsforholdene er blevet belyst fra mange Sider, fremgaar af, at der blandt de biograferede er 26 Præster, 9 Degne, Lærere og Studenter, 10 Landmænd og 14 Militærpersoner samt 2 Ridefogder, 1 Møller, 1 Amtsforvalter, 2 Byfogder, 2 kongelige Fuldmægtige, 1 Stadsmusikant, 1 Prokurator, 1 Læge, 2 Apotekere, 2 Bladudgivere, 1 Kirkeværge, 1 Købmand, 1 Fabrikejer og 1 Mundkok; yderligere forekommer 1 sindssyg, 1 aandssvag i udtalt Grad og 5 aandssvage i lettere Grad samt 2 svagelige uden Stilling; dertil kommer de, der er døde som Børn.

Hvad angaar Dødsalderen for de 97 ugifte, var 6 dødfødte, 25 døde i første Leveaar, 24 i Alderen 1–8 Aar, 8 blev 13–19 Aar gamle, 4 blev 21–28 Aar, 6 blev 30–38 Aar og 7 40–49 Aar gamle; endvidere døde 7 henholdsvis 52, 59, 67, 69, 70, 72 og 75 Aar gamle. Af de 10, hvis Dødsalder ikke kendes bestemt, er 2 sikkert døde i første Leveaar, 5 blev ældre end 16, 30, 40, 42 og 43 Aar, 1 døde inden 35 Aars Alderen, og om 2 findes ingen Oplysninger.

I Noterne findes dels Kildehenvisninger, Forklaringer o. l., dels talrige genealogiske Oplysninger om de indgiftede Personers nærmeste Familie og om mange andre Personer, der i Teksten kun er omtalt rent perifert.

I Registret, der omfatter alle de 5176 Personer, der nævnes i Bogen, har man stræbt efter om samtlige Personer at fremskaffe fulde Navn, Fødsels- og Dødsaar samt Angivelse af Stilling og Titel, hvorved Registret i mangfoldige Tilfælde vil indeholde genealogiske Oplysninger, som iøvrigt ikke findes i Bogens Tekst.

Ved Udgivelsen af Bind II føler jeg Trang til at takke de mange Medlemmer af Slægten, der har ydet større eller mindre Bidrag til Bogens Trykning; uden denne Hjælp havde det næppe været muligt at faa Bogen udgivet. Min ærbødige Tak for økonomisk Bistand bringer jeg desuden S. Seidelin A/S, København, samt Carlsen-Langes Legatstiftelse.

Endvidere takker jeg varmt Odense Centralbibliotek, Rigsarkivet og alle 4 Landsarkiver for megen Hjælp gennem de 17 Aar, Udarbejdelsen af Bogen har staaet paa.

En speciel Tak bringer jeg herved Sognepræst Aage Dahl, Horsens, og Grosserer H. Friis, Aarhus, som med stor Imødekommenhed har stillet deres store Viden inden for dansk Genealogi til min Raadighed, og ikke mindst Sparekassefuldmægtig E. Juel Hansen, Odense, hvem det i særlig Grad skyldes, at Registret er kommet til at indeholde saa mange Oplysninger, fremskaffet af talrige trykte og utrykte Kilder.

Odense, Marts 1960.

Mogens Seidelin

SJETTE SLÆGTLED

SOPHIA SEIDELINS 6 BØRN MED MAGISTER IVER BRINK

(Se S. 162 og 166).

81. a. DRUDE MARGRETHE BRINCH, * Langfredag den 14. April 1713 om Aftenen »imod Sex slet« i København, døbt 18. s. M. i St. Nikolai Kirke og opkaldt efter sin Mor-moder DRUDE MARGRETHE CLAUDATTER (S. 117); Barnet blev baaret af sin Oldemoder – Morfaders Moder – SOPHIA DAVIDSDATTER (S. 72) og holdt over Daaben af sin Moders Stedmoder LENA MARGRETE MUNCH (S. 120), medens Barnets Halvsøster HELENE (LEHNE) CATHRINE BRINK, der var gift med Magister JACOB KJÆRUP (S. 174), holdt Christenhuen; hendes Faddere var tre af Landets fornemste Mænd: de to ledende Statsmænd, Gehejmeraad OTTE KRABBE, der var Medlem af Konseillet og tillige Stiftsbefalingsmand over Sjællands Stift, samt Gehejmeraad CHRISTIAN SEHESTED, Oversekretær i Tyske Kancelli (Udenrigsminister), og endelig Sjællands Biskop CHRISTEN WORM.

DRUDE MARGRETHE BRINCH, der blev 72 Aar gammel, var først gift med to Sognepræster i Nærheden af Køge, derefter med Amtsforvalter JOCHUM SCHOWGAARD i Holbæk, hvem hun overlevede i 12 Aar.

Som nævnt S. 183 havde DRUDE MARGRETHE BRINCH Belæggelsesretten til Seng Nr. 5 og fra 1757 tillige til Seng Nr. 10 blandt de af hendes Morbroder Konferensraad HANS SEIDELIN oprettede 12 Senge i Vartov Hospital. Inden sin Død skal hun have overdraget Belæggelsesretten til disse 2 Senge til sin Brodersøn Konferensraad HANS BRINK-SEIDELIN, der i Forvejen belagde Sengene Nr. 1, 2 og 8.

† 6. Februar 1786 i Holbæk, begravet 16. s. M. i sin sidst afdøde Mands aabne Begravelse i Koret i Holbæk Kirke.

~ 1) 10. Juni 1735 i sin Morfader Konferensraad HANS SEIDELINS Gaard i Lille Strandstræde Nr. 14 i København¹ (2 Dage efter at hendes Moder paa ny havde indgaaet Ægteskab, med Biskop CHRISTIAN RAMUS i Odense) SAMUEL JOHANSEN STEENLOS, * 8. Oktober 1704 »Klokken 7 imod Aften« i Bregninge paa Ærø, døbt 15. s. M. Søn af JOHANNES SAMUELSEN STEENLOS (* 19. Marts 1673 i Tandslet paa Als (ifølge Nordborg Kbg.), 14. August 1702 Sognepræst i Bregninge og Søby paa Ærø, 1703 Provst, † 25. Marts 1741² (i Bregninge) midt under Prædikenen) og Hustru MAGDALENA CHRISTOPHERSDATTER WALLUND (* 1680 i Bregninge Præstegaard paa Ærø, døbt 8. December; ~ 1703 (før 1. December), † efter 1727 og før 30. Maj 1732, da Manden fik Bevilling til at sidde i uskiftet Bo efter hende med en myndig Søn og nogle umyndige Børn).

SAMUEL STEENLOS tilhørte en sønderjydsk Præsteslægt; baade hans Farfader og en af hans Farbrødre var Provst i Tandslet paa Als og en anden Farbroder Diakon (residerende Kapellan) i Sønderborg.

SAMUEL STEENLOS, der var den ældste af 9 Søkende,³ blev Student fra Odense den 15. Juli eller Juni 1724 og teologisk Kandidat 26. Juni 1727. Den 1. Februar 1734 blev han af Dronning SOPHIE MAGDALENE kaldet til Sognepræst i Haarlev og Himlingøje Sogne godt en Mil Syd for Køge. Kaldsbrevet blev kongelig konfirmeret 19. Marts, men først 1. Oktober blev STEENLOS ordineret.

Aarsagen til, at der forløb saa lang Tid, inden han tiltraadte Embedet, var, at den hidtidige Sognepræst i Haarlev og Himlingøje JOHAN SAMUEL MENTZER først holdt sin Afskedsprædiken den 29. August. Denne havde allerede 19. Marts – samme Dag som STEENLOS – faaet kongelig Konfirmation paa sit Kaldsbrev som Sognepræst i Lellinge, der hidtil havde hørt under Køge. Ganske vist blev Lellinge først vakant den 18. Maj, da den hidtidige Kapellan i Lellinge HANS SCHMIDT udnævntes til Sognepræst i Asfærg og Faarup i Randers Amt, men MENTZER lod derefter Lellinge Sogn passe af de øvrige Præster i Herredet i over 3 Maaneder, inden han forlod Haarlev og selv overtog det.

Dette medførte tillige, at der opstod Strid mellem STEENLOS og MENTZER om, hvornaar Naadsens Aaret skulde tage sin Begyndelse; til at afgøre denne Sag i Mindelighed udvalgte Biskop CHRISTEN WORM den 18. Marts 1735 to upartiske Provster, OLUF HØFDING i Havdrup og Magister OLUF SLETING i Ejby.

I Himlingøje boede paa den Tid en gammel Husmand, CHRISTEN LARSEN SAVSKÆRER, der efter Beretning skulde være 90 Aar gammel, sammen med sin 57aarige Husholderske SIDSELLE ANDERSDATTER, som havde været hos ham i 14 Aar. Disse ansøgte den 12. Januar 1735 Kongen om Tilladelse til at indgaa Ægteskab, til Trods for at de 36 Aar tidligere havde faaet en Søn i Utugt, medens Mandens Hustru endnu levede, hvorfor det ifølge Loven var dem forbudt siden at indgaa Ægteskab. Deres Ansøgning sendtes til Biskop CHRISTEN WORM, der imidlertid udtalte, at »det var tjenligere, dem blev forbudt at være i et og det samme Hus«, hvorfor der blev nægtet dem Tilladelse til Ægteskab, og den 19. Marts s. A. paalagde Biskoppen Sognepræst STEENLOS at skrive til Forvalter ROSTED paa Billesborg og anmode ham om at faa de to gamle skilt ad. De to gamle havde desuden anmodet STEENLOS, der nylig havde tiltraadt Embedet, om at tage dem til Alters. STEENLOS forespurgte Biskoppen herom, men denne svarede, »at saa længe de vare i Huse med hverandre, burde det ikke ske«. Forvalter ROSTED fandt imidlertid den af Biskoppen foreslaaede Fremgangsmaade vel rigoristisk; han skrev den 18. August (1735) til Biskop WORM, forklarede, at de tidligere Præster havde antaget dem til Guds Bord, og mente iøvrigt, at man vanskeligt kunde forbyde den gamle Mand at have hende som Tjenestekvinde i sit Hus, saa meget mere som den gamle bestemt benægtede at have haft »nogen løsagtig Omgang med hende i 18 Aar«. ROSTED anmodede derfor Biskoppen om at udvirke, at de fik Lov til at blive sammen, eventuelt i Ægteskab, og til atter at nyde Alterens Sakramente, »hvor- efter de saa inderlig længes«.

Men Biskop WORM lod sig ikke formilde; i sit Svar til ROSTED 20. August gentog han, at STEENLOS ikke burde stede dem til Herrens Bord, saa længe de boede sammen, »fra hvilken min Mening jeg i ingen Maade kan vige«. Og den strenge Biskop fortsætter: »Deres grove og skidne Synd er bekjendt; ser den gemene Mand, at en Qvinde, der har besmittet sig med en Ægtemand, medens hans Hustru levede, endda forbliver i Mandens Hus saa mange Aar efter Hustruens Død, hvad Tanker kan ej derom gøres? Over alt, endskiønt Manden skal være 90 og Qvinden imod 60 Aar gammel, saa kan dog, om ej saa just Horeri, dog Løsagtighed af dem begaas, men al Forargelse bør forebygges, hvilket her let kan ske, thi Manden kan vel faa en anden at holde Hus for sig, end den der saa ilde har holdt Hus med ham, medens hans Hustru levede. Jeg formoder derfor, at Hr. Forvalter alvorligen tilholder disse Folk at skille dem fra hverandre og ej være i et Hus tilsammen. Have end forrige Præster stedet dem til Herrens Bord, saa er sligt sket uden mit Vidende og uden al Raadførsel med mig, men nu er Sagen mig bekjendt, og Gud skal bevare mig fra at tilraade, at de blive delagtige i vor dyre Frelseres Legeme og Blod, saa længe de, med at leve i et Hus tilsammen, forarge hans Menighed«.

Det vides ikke, om det lykkedes Biskop WORM at faa den gamle Mands Husholderske taget fra ham.

Aaret efter døde »CHRISTEN LAURSEN SAUGSKIÆRER« og begravedes i Himlingøje 20. Søndag efter Trinitatis, ifølge Kirkebogen 94 Aar gammel.

STEENLOS havde en Del Vanskeligheder i sin Gerning, som gjorde, at han gerne vilde have et andet Kald. En af de Personer, der især havde Skylden herfor, var Studiosus HENRIK

SCHURMAN⁴, der 1734 var blevet Skoleholder i Nabosognet Valløby; der var snart opstaaet stærk Uenighed mellem Sognepræsten dér, NIELS LUND, og SCHURMAN, som havde sine egne, besynderlige Meninger; saaledes udtalte han bl. a. over for Præsten, at Altergang kun var en Ceremoni og en gammel Skik, der burde afskaffes, og holdt sig ogsaa selv i et Par Aar borte fra Nadveren. Dette daarlige Forhold mellem NIELS LUND og SCHURMAN medførte, at sidstnævnte den 30. Januar 1737, efter Ansøgning, fik Dronning SOPHIE MAGDALENES Tilladelse til at lade sig betjene i sin Saligheds Sag af Nabopræsten STEENLOS. Uenigheden mellem SCHURMAN og STEENLOS blev næppe mindre, end den hidtil havde været mellem SCHURMAN og NIELS LUND, og dette Forhold har sikkert været medvirkende til, at STEENLOS i Marts 1740, efter Forslag af sin Svigerfader Biskop RAMUS i Odense, søgte det ledige Sognepræstembede i Nordborg paa Als – der hørte under Fyens Stift – for at komme bort fra »disse mange Besværligheder, jeg her paa adskillig Maade er omgivet med«. STEENLOS sendte den 21. Marts sin Ansøgning til Biskop PEDER HERSLEB i København, der var Medlem af Generalkirkeinspektionskollegiet; denne meddelte ham den 26. s. M., at nævnte Kollegium kun i ganske sjældne Undtagelsestilfælde havde med Besættelse af Præsteembeder at gøre, men Biskoppen havde dog den 24. leveret Ansøgningen til Kollegiets Præsæs, Gehejmekonferensraad JOHAN LUDVIG HOLSTEIN, i dennes Egenskab af Oversekretær i Danske Kancelli.

STEENLOS fik dog ikke det søgte Embede. Hans Besværligheder varede imidlertid endnu kun to Aar, idet han døde allerede 1742, kun 37 Aar gammel.

Aaret før var hans Fader død, efterladende sig 1.047 Rd. 1 Mk. 12½ Sk. til Deling mellem sine 4 Sønner og 2 ugifte Døtre, idet Svigersønnen »Hr. DESENIUS var fornøjet med, hvad han til Medgift havde faaet paa sin Hustrus Vegne.« Skiftet sluttedes dog først efter SAMUEL STEENLOS' Død, saa dennes Arvelod tilfaldt hans Søn og Datter.

† 1742, mellem 3. Juli⁵ og 31. August. Sidstnævnte Dato fik hans Enke Bevilling til at sidde i uskiftet Bo i Enkestand og siden skifte med Samfrænder. Mindst 3 Børn.

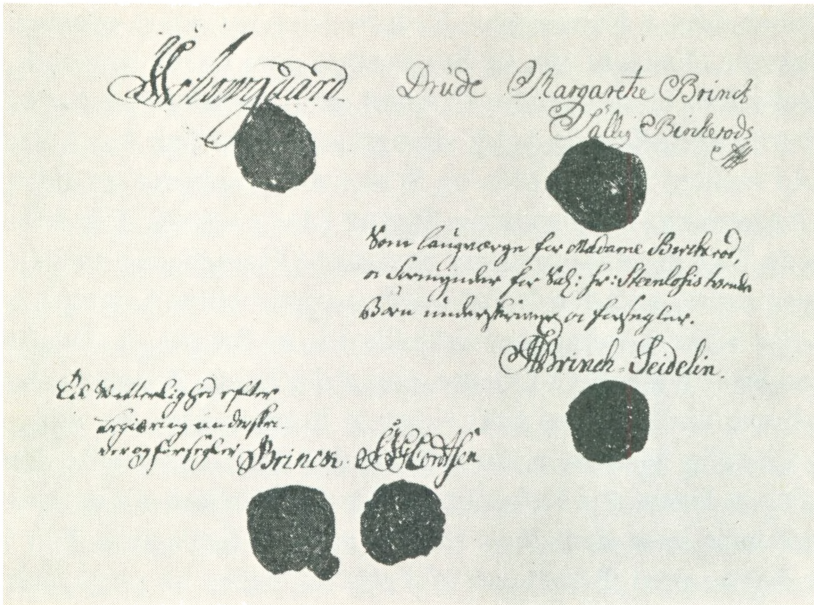
~ 2) mellem 1743 og 1750 Enkemand MATHIAS FREDERIKSEN BIRCHEROD,⁶ * 1696 eller 1697, Søn af FREDERIK CHRISTIAN JENSEN BIRCHEROD (* 1670 i København, 1696 Magister og Sognepræst i Birkerød, † 1702) og JOHANNE LARSDATTER Gonsager (* c. 1669, † 1746, ~ 2) DITLEV CHRISTIANSEN MÜLLER, Student 1697, Magister 1704, 1702 Sognepræst i Birkerød, † 1730 eller 31).

Student 13. eller 14. Juli 1714 fra Frederiksborg. Hører sst. 5. Juli 1717. Cand. theol. 1. August 1718. 15. November 1720 Sognepræst i Højelse – ordineret 27. Juni 1721 – og fra 30. Maj 1738 tillige i Lellinge lige uden for Køge. 30. Juli 1722 Magister, 1746 Provst. Der fortælles, at »1744 blev der stjaalet Sølv fra ham ohngefær for 300 Rd. paa en Maade, som han meget fornøjede sig over ved Fortællingen«.⁷

† 20. April 1750, begravet 5. Maj i Højelse Kirke, »52 Aar, 5 Maaneder og 20 Dage gammel«. Epitafium⁸ i Kirken. Ingen Børn.

MATHIAS FREDERIKSEN BIRCHEROD ~ 1) 29. Juli 1722 i Slotskirken i København BIRGITTE MARIE KAA-LUND⁹, * 1704, † 26. Januar 1743 i Højelse »efter 1½ Aars smertefulde Sygdom«, bisat 4. Februar i Højelse Kirke, begravet 5. s. M. i sin fædrene Begravelse i Solrød Kirke. 2 Sønner og 1 Datter.

~ 3) 11. November 1753 i Holbæk Enkemand JOCHUM SCHOWGAARD, * c. 1697. Han var oprindelig Fuldmægtig i det danske Kammerkancelli. Fra 20. November 1730 var han i 44 Aar Amtsforvalter over Holbæk Amt og fra 11. December 1730 tillige Borgmester i Holbæk. Han udnævntes 13. Januar 1741 til virkelig Kancelliraad, 29. Januar 1749 til Justitsraad. Hans Søn JACOB SCHOWGAARD¹⁰ blev 1761 ansat som Faderens Medhjælper og havde

Underskrifter paa Jochum Schowgaards og Drude Margrethe Brinchs Ægtepagt.

Løfte om at blive hans Eftermand, men da der efter dennes Død opdagedes en ikke ringe Kasseangel, fik Sønnen sin Bestalling kasseret.

DRUDE MARGRETHE BRINCH og JOCHUM SCHOWGAARD oprettede, da de indgik Ægteskab, en Ægtepagt af 24. Oktober 1753 (kgl. Konf. 9. November s. A.), ved hvilken det bestemtes, at 2.000 Rd., der skulde være hendes private Formue og ikke indgaa i Fællesboet, ved hendes Død alene skulde tilfalde hendes 2 Børn i 1. Ægteskab samt hendes eventuelle Børn i dette hen-

des 3. Ægteskab; desuden lovede JOCHUM SCHOWGAARD at indsætte 1.100 Rd. i den militære Enkekasse.

† 17. Marts 1774 i Holbæk, begravet 26. s.M. »76 Aar gl.«.

Ingen Børn.

JOCHUM SCHOWGAARD ~ 1) MARGRETHE HEDEVIG SCHRØDER; hun blev 1739 indtegnet i »Den civile og adskillige Stænders Enkekasse«. † 1739, begravet 23. September i Holbæk. 5 Børn.

~ 2) 13. November 1739 »i Huset« i Holbæk den velhavende Enke ESTHER BRINCK,¹¹ * c. November 1679, † 1752, begravet 17. Februar i Holbæk, »72 Aar 3 Maaneder og nogle Dage«. JOCHUM SCHOWGAARD og ESTHER BRINCK oprettede Testamente 21. April 1740 (kgl. Konf. 6. Maj s. A.) og 24. August 1747 (kgl. Konf. 15. September s. A.).

Ingen Børn.

82. b. SOPHIA BRINCH, * 27. Februar 1714 i København, »en Tirsdag Morgen tidlig, Klokken imod fire«,¹² døbt 2 Dage senere, den 1. Marts, i St. Nikolai Kirke og opkaldt efter sin Morfaders Moder SOPHIA DAVIDSDATTER, som ogsaa Moderen var opkaldt efter; Gehejmerraad OTTE KRABBES Frue BIRGITTE SKEEL bar og holdt Barnet over Daaben, og afdøde Etatsraad POUL VINDINGS Datter Jomfru INGEBORG VINDING¹³ holdt Christenhuen; Fadderne var iøvrigt Generaladmiral ULRIK CHRISTIAN GYLDENLØVE, »udi hvis Svaghed« stod Viceadmiral CHRISTIAN THOMESSEN SEHESTED; endvidere FREDERIK IVs betroede Raadgiver, Oversekretær i Danske Kancelli (Indenrigsminister), Gehejmerraad DITLEV WIBE samt Morfaderen Justitsraad HANS SEIDELIN.

† 19. Maj s. A.,¹² »som var en Løverdag, Pinse Aften, om Natten forhen, imellem et a to; Gud bortkaldte hende til sit himmelske fædrene Land, førend hun sig med denne Verdens Forfængelighed besmitted«. Begravet i St. Nikolai Kirke¹².

83. c. LENE (HELENA) AMBROSIA BRINCH, * 20. Februar 1715 i København, »en Onsdag Aften Klokken 10«, døbt 23. s. M. i St. Nikolai Kirke af Provsten ved Vor Frue Kirke, Magister LODBERG, og opkaldt efter sin Faders Moder LENE HANSDATTER (S. 166) og første Hustru AMBROSIA MICHELSEN (S. 171); Gehejmerraad SEHESTEDS Frue CHARLOTTE AMALIE GERSDORFF bar og holdt Barnet over Daaben, og afdøde Gehejmerraad NIELS KRAGS Datter VIBEKE KRAG¹⁴ holdt Christenhuen; Fadderne var Overstaldmester, Gehejmerraad,

Greve DANNESKIOLD-LAURVIG, Etatsraad og Præses i Søetatens Generalkommissariat Baron CHRISTIAN RANTZAU (den senere Stiftamtmand paa Fyn, Greve), Morfaderen Justitsraad HANS SEIDELIN samt Morbroderen af samme Navn¹⁵ (S. 177).

Som omtalt S. 183 havde LENE AMBROSIA BRINCH Belæggelsesretten til Seng Nr. 6 og fra 1757 ogsaa til Nr. 11 af de af Morbroderen Konferensraad HANS SEIDELIN oprettede 12 Senge i Vartov Hospital.

Hun overlevede sin Mand i 30 Aar; de første 13 Aar blev hun boende i Odense, i Gaarden paa Vestergade, som hun, samtidig med at hendes yngste Søn i Sommeren 1771 blev Student, ved Skøde af 11. Juni s. A. solgte til Krigsraad, Dr. jur. CHRISTIAN DITLEV HEDEGAARD, hvorefter hun flyttede til København, hvor den ældste Søn i Forvejen boede, og hvortil Svigersønnen Krigsraad LAUB s. A. forflyttedes efter i 5 Aar at have været Tolder i Odense.

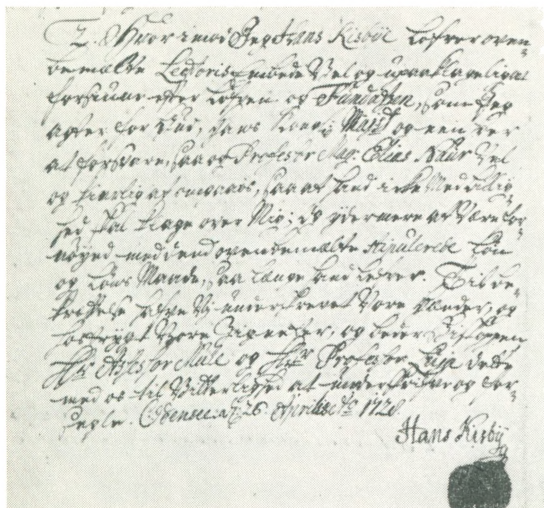
I Hovedstaden boede Professorinde KISBYE antagelig hele Tiden sammen med sin ældste, ugifte Søn, der var Kancellist og senere Sekretær i Danske Kancelli. Saaledes anføres de i Vejviseren for 1782 – den eneste hvori Fru KISBYE er nævnt – under samme Adresse, Læderstræde 106.

† 17. April 1788 i København »af Alderdom«, begravet – fra Raadhusstræde – i sin arvelige Begravelse i St. Nikolai Kirkes Kor.

~ 23. Oktober 1737 i sit Hjem i Bispegaarden i Odense¹⁶ den 31 Aar ældre HANS RASMUSSEN KISBYE, * 1. Marts 1684 paa Falster, Søn af Rasmus Hansen Kisbye, (* c. 1656 i Nykøbing F., 1681–1709 Sognepræst i Stadager og Nørre Kirkeby, Falster, ~ 1) 13. eller 15. September 1681 i København (Holmens Kbg.), † 23. Juli 1709 i Sundby Præstegaard, Stadager Sogn) og første Hustru ELSE MARIE JENSDATTER WINTHER¹⁷ (* 1665 i København, døbt 28. Marts i Holmens Kirke; † 1689 i Sundby Præstegaard, Stadager Sogn; 1 Søn og 1 Datter).

HANS KISBYE blev først en kort Tid undervist i sit Hjem, men kom efter Moderens Død 1689 i Nykøbing F.s Skole, hvorfra han blev Student 1703; han blev immatrikuleret ved Universitetet 19. Juli s. A. og tog 6. September 1708 teologisk Embedseksamen. Den lærde Professor SØREN LINTRUP »tilbød ham fri Værelse og Spisning i sit Hus for at undervise hans Domestiquer i Theologien til Examen Theologicum, hvor og i hvilken Forretning han forblev næsten 3 Aar, indtil Pesten i Augusto 1711 skilte dem ad, da Professor LINTRUP med Frue og da eneste Datter tog sin Tilflugt til sin Svoger i Colding, Mag. LAURITZ LEHE, og Mag. KISBYE med en af Domestiquerne drog til Falster. Efter Pesten opholdt Mag. KISBYE sig 2 à 3 Aars Tid hos Sognepræsten i Nyekiøbing, Mag. GREGERS ZIMMER, som var ham nær besvogret, for der ved Øvelse i at prædike at beqvemgiøre sig til Prædike-Embedet. For herudi at søge Befordring, opholdt han sig siden stedse i Kiøbenhavn, og levede ved at informere Studentere i Theologien«. ¹⁸ Den 21. Juli 1718 tog han Magistergraden. Han fortsatte nu Undervisningen af Studenter i København og besluttede senere at hellige sig en Lærers Gerning fremfor at søge Præsteembede.

Den 25. Juni 1725 udnævntes Magister KISBYE til Professor i Teologi – eller som Embedet officielt benævntes: Professor Lingvæ Hebrææ og Lector Theologiæ (Professor i Hebraisk og Lektor i Teologi) – ved Gymnasiet i Odense¹⁹ samt Præst i Aasum Sogn²⁰ ved den daværende 75aarige Professor, Magister ELIAS NAURS Død, som indtraf tre Aar senere. I Begyndelsen af 1728, da ELIAS NAUR var gammel og skrøbelig, skrev Odensebispen JACOB LODBERG til KISBYE om at vikariere for NAUR, og der oprettedes Kontrakt²¹ mellem dem den 26. April, men endnu inden KISBYE var kommet til Odense, indtraf Professor NAURS Død den 6. Maj –

Kontrakt 26. April 1728, ved hvilke Kisbye lover »Lectoris-Embete vel og upaaklagelig at forsiune efter Lofven og Fundatzen, som jeg agter for Gud, Hans Kongl. Majst. og enhver at forsvare, saa og Professor Mag. Elias Naur vel og kierlig at omgaaes, saa at hand ikke med Billighed skal klage over mig.«

»da Gud paa Christi Himmelfarts Dag hjemhentede denne sin Elias« – og den 31. Maj 1728 begyndte Professor KISBYE sine Forelæsninger paa Odense Gymnasium. »26. Jan. 1729 var Lector KISBYE til Alters efter at han selv hafde prædiket og var bleven præstevied same Dag.«²²

Snart efter KISBYES Ankomst til Odense opstod der Strid mellem ham og hans Forgænger, Professor NAURS Enke PERNILLE MULE angaaende hendes Naadensaar; KISBYE tilbød at betale hende Halvdelen af sine Indtægter fra det første Aar efter NAURS Død, men utilfreds hermed rejste Madam NAUR Sagen for Bytinget, hvor Byfoged NIELS LANGGREEN i sin Dom 24. Marts 1732 udtalte, at Lektoratets aarlige Indkomst burde beregnes fra den ene Mortensdag til den næste, og at Madam NAUR derfor yderligere burde nyde sin afdøde Mands fulde Løn for Tiden fra 11. November 1727 til hans Dødsdag 6. Maj 1728. Denne Dom appelle-

rede KISBYE til Raadstueretten, hvor Borgmester CHRISTIAN ULRIK BLES og Raadmand SAMUEL JOACHIM GRUBE 3. Juli 1732 gav KISBYE Medhold i, at den aarlige Løn burde regnes pr. 1. Maj, hvorfor Professor NAUR ikke havde Løn til gode ved sin Død, og KISBYE kun skulde betale NAURS ENKE Halvdelen af Lektoratets Indkomster fra 6. Maj 1728 til Aarsdagen 1729, dog bortset fra Trolovelses- og Begravelsespenge fra Aasum Sogn; KISBYE fritoges for at betale Rente for de forløbne Aar, og Processens Omkostninger ophævedes paa begge Sider.²³

Ved Gymnasiet var der fire Professorer, af hvilke den teologiske regnedes som den fornemste. De tre andre var, da KISBYE kom til Odense, Magister ERIK MULE²⁴ i Græsk, LAURITZ LUJA i Filosofi og Matematik – de var begge c. 15 Aar ældre end KISBYE – og den gamle, lamme Magister THOMAS BRODERUS BIRCHEROD²⁵ i Latin og romersk Veltalenhed; sidstnævntes Vikar som Professor ved Gymnasiet var fra 1722 Konrektoren ved den latinske Skole Magister THOMAS AABYE.²⁶

Som teologisk Professor tilkom det KISBYE ifølge Gymnasiets nye Fundats af 25. Juni 1718 at undervise Eleverne i Dogmatik, Bibelhistorie, Verdenshistorie og Hebraisk samt til sidst ogsaa i Prædikekunsten. Ifølge Ribebispen JØRGEN CARSTEN BLOCHS Udsagn forestod Professor KISBYE sit Embete »med stor Flid og Berømmelse« og blev »af det Theologiske Facultet 2de Gange ved forefaldende Høitideligheder indbuden til Doctorgraden i Theologien, men han haver begge Gange undskyldt sig derfor«.

Professor KISBYE har intet skrevet, der er kommet i Trykken; derimod udarbejdede han et »Collegium Theologicum« i Manuskript, der brugtes af de teologiske Studenter ved Universitetet ved Forberedelse til Embedseksamen, og om hvilket Biskop BLOCH skriver, at det »er noksom bekiendt«.

Den 6. Juli 1741 ansøgte Professor KISBYE Kongen om et Tillæg til sin Løn af Kommunitetets Midler. Herom afgav Biskop CHRISTIAN RAMUS og Stiftsbefalingsmand CHRISTIAN RANTZAU den 12. August følgende allerunderdanigste Erklæring:

17. Juni 1730.

»Hvad Professor og Lector Theologiæ ved Odense Gymnasium, Magister HANS KISBYE, i denne sin Supplique for Eders Kongelige Majestæt allerunderdanigst har andraget saavel om sit Embedes Beskaffenhed, ringe Indkomster og andre Omstændigheder, befinder sig saaledes i Sandhed, og da hans Løn næppe kan forslaa til nødtørftig Subsistence for ham og Familie, og vi derhos ikke kan nægte, at han jo med særdeles Flid og Troskab forretter sit Embede, saa vil han billigen giøre sig forsikret om at nyde samme Naade, som de andre Professores alt have nødt, og ligesom de allernaadigst at vorde betænkt med et Tillæg, det vi allerunderdanigst skulde eragte til 200 Sld. aarlig, der var Communitetet til ingen Last eller synderlig Afgang. Hvilket vi saaledes indstiller til Eders Kongelige Majestæts eget allernaadigste Overvejende og nærmere behagelige Villie og Resolution.«²⁷

Odense Gymnasium førte gennem hele sin c. 175 Aar lange Eksistens en temmelig hensygnende Tilværelse, præget af Mangel paa Livskraft. Hvis ikke Biskop THOMAS KINGO havde gjort, hvad han kunde for at faa det til at trives, og i 1692 havde kæmpet imod Planer om dets Nedlæggelse, var det rimeligvis ophørt at eksistere inden KISBYES Tid. Det var ikke meget søgt; paa KISBYES Tid laa Elevantallet i hvert Fald en Del under de 24, som det naaede op paa i Gymnasiets første, gode Tid inden Svenskekrigene; i 1781 var der kun 5 Elever tilbage, og i 1796 døde Gymnasiet stille hen; der var da kun een Elev og een Professor, den 62aarige HANS SIBBERN.²⁸

Da KISBYE – i Modsætning til en Del af de andre Professorer, der ved Siden af var Rektor eller Konrektor ved den latinske Skole – ikke havde andre Hverv end sit Professorat, kan Arbejdet ikke have overanstrengt ham. Om Undervisningens Omfang oplyser en Klage over Professorerne i 1716, at hver Professor kun underviste 4–5 Timer ugentlig, skønt de efter Fundatsen skulde undervise den dobbelte Tid. Dog, at det ikke alene er Elevernes og Timernes Antal, der angiver Arbejdsbyrden, fremgaar af den Dagbog, som den senere Professor i Filologi ved Gymnasiet og Rektor ved den latinske Skole JOHAN HENRIK TAUBER førte i sin Odense-Tid 1781–87, og hvorigennem man faar et levende Indtryk af de Bryderier og Besværligheder, som Gymnasiets fem Elever skaffede ham ved deres Opsætsighed, Næsvished og Vankundighed.²⁹ Fra KISBYES Tid foreligger dog ingen bevarede Optegnelser om Stridigheder mellem Professorer og Elever.

Ved kongelig Resolution af 13. Oktober 1747 tillagde FREDERIK V Odense Gymnasiums daværende Professorer Rang næst efter Professorerne ved Universitetet og de kommende Professorer Rang med Konsistorialraader. Dette skete efter Ansøgning af Professorerne HANS KISBYE, THOMAS AABYE, SØREN ANCHERSEN og MELCHIOR RAMUS, der fremhævede, at i Gymnasiets første Tid havde Professorerne haft Rang efter Biskoppen og forud for Magistraten, »hvorved de paa de Tider passerede for de fornemmeste næst Bispen i Byen«, men senere »har Tidernes Omstændigheder gjort den Forandring, at de næsten ere de allerringeste, og ... deres Embeder bliver anset med ringe Agtelse«.³⁰

Paa sine gamle Dage udarbejdede Professor KISBYE i 1754 »Forslag til Gymnasiets rette Opkomst«. Forslaget sendtes til Biskoppen, i hvis Arkiv det nu findes, men er vel næppe kommet videre; nogen Forandring i Gymnasiets Forhold gav det ikke Anledning til.

Baggrunden for Forslaget var, at det som saa ofte før kneb med at holde Liv i Gymnasiet, og KISBYE fandt det derfor paakrævet – for at det virkelig skulde have en Opgave – at hæve det op til den Mellemstilling mellem de latinske Skoler og Universitetet, som det efter Fundatsen skulde have, i Stedet for at det nærmest var sidestillet med de latinske Skoler og derfor overflødig, da de latinske Skoler i saa Fald lige saa godt kunde sende deres Elever direkte til Universitetet, hvilket ogsaa hyppigst skete. Hans Forslag gik derfor ud paa, at Latinskolens

Elever i højere Grad end hidtil skulde overflyttes til Gymnasiet fremfor at dimitteres direkte til Universitetet, endvidere at Undervisningen i Gymnasiet, der skulde vare to Aar, af hvilke det første skulde være Prøveaar, i mindre Grad skulde omfatte Sprog, specielt Latin og Græsk, i hvilke Fag Undervisningen i Latinskolerne var blevet mere omfattende efter Skoleforordningen af 17. April 1739, men i særlig Grad samle sig om Undervisningen i Filosofi, Matematik og Teologi. Endelig skulde denne Gymnasiasternes Særstilling give dem visse Fortrin ved Universitetet fremfor de dimitterede Latinskoleelever, saasom Fritagelse for den første Eksamen, Deposits, og Mulighed for straks at kunne indstille sig til Examen Philosophicum, ja endog til Examen Theologicum. Til Slut tilføjer Professor KISBYE beskedent: »Om dette mit Forslag ej finder fuldkommen Bifald, kan det dog give Anledning til nøjere Eftertanke og Forbedring.«³¹

Som Professor i Teologi forestod KISBYE Gymnasiet og førte dets Regnskaber.³² Af disse, der er bevaret fra alle hans 30 Aar, og som er ført klart og overskueligt og nedskrevet med hans regelmæssige, tydelige Skrift, kan man følge Gymnasiets ydre Historie i hele denne Periode. Nogle Udgiftsposter gaar igen Aar efter Aar, saaledes en Fortegnelse over de Elever, der modtog Stipendier det paagældende Aar; disses Antal varierer fra 9 (i 1744) og 10 (1733 og 43) til 19 (1754) og 20 (1738) med et Gennemsnit paa mellem 13 og 14. Disse Tal svarer vist nogenlunde til Antallet af Elever i Gymnasiet, da vistnok praktisk taget alle Elever modtog Stipendier (i Reglen 20 Rd. aarlig til hver). Desuden betaltes hvert Aar 2 Rd. »for Lectie-Klokken at lade ringe paa sædvanlige Tider Kl. 9 om Formiddagen og Kl. 1 om Eftermiddagen, naar der læses in Auditorio«. Dette Hverv udførtes i KISBYES Tid først af Klokker P. BRANDT, senere af Klokker L. KRAGH. Fra 1749 optræder en ny, fast Udgiftspost paa 2 Rd. aarlig til en Kone »for Auditorium at holde rent«, hvilket »samtlige Professores holdt fornødent, allerhelst som Gymnasii Indtægter kan taale det«.

Specielle højtidelige Begivenheder afspejles ogsaa i Regnskaberne. Efter at FREDERIK IV den 12. Oktober 1730 var død paa Odense Slot, holdtes Parentation (Ligtale) over Kongen paa Gymnasiet, hvilket kostede 13 Rd. 1 Mk. 5 Sk.; for Leje af 93 Alen sort Baj (groft, løstvævet Flonel) (à 1 Sk.) til at overtrække »Cathedra« med betaltes 5 Mk. 13 Sk., og Sadelmageren fik for sin Umage dermed 3 Mk., foruden at de dertil brugte Søm kostede 6 Sk.; Maleren fik 3 Rd. for at sværte Stolene og siden igen anstryge dem med brun Farve, Muremesteren fik 3 Rd. 3 Mk. 8 Sk. for at oversværte Auditorium og siden igen hvidte og overkalke det, og det samme Beløb kostede de dertil brugte Remedier, hvoriblandt en Kande Brændevin til at blande Sværten med (2 Mk.); endvidere fik Snedkeren 1 Rd. 1 Mk. 2 Sk. for at »fly« (reparere) Stolene og Cathedra, og Glarmesteren 2 Mk. for at fly Vindverne.

Jubel-Festen i 1736, der fejredes paa Gymnasiet, og ved hvilken Professor ERIK MULE holdt den latinske Jubel-Tale³³, kostede c. 26 Rd., – bl. a. lejedes en Jernkæde til Lectie-Klokken; nyt Reb til denne maatte iøvrigt ofte købes: 1733, 38, 43, 45 og 50.

Efter CHRISTIAN VI's Død 1746 holdtes atter Parentation paa Gymnasiet; ved denne Lejlighed var Udgifterne til »Betrækning og Musiqve« 9 Rd. 8 Sk., og den det følgende Aar paa Auditoriet afholdte Oration – i Anledning af FREDERIK V's og Dronning LOUISES Salvingsfest paa Frederiksborg 4. September 1747 – stod Gymnasiet i 12 Rd. 5 Mk. 4 Sk.

Ved Jubel-Festen 28., 29. og 30. Oktober 1749 i Anledning af den Oldenborgske Kongestammes trehundredaarige Regering betalte Gymnasiet 7 Rd. 3 Mk. som dets Andel i Udgifterne til Trykning af Invitationsprogrammer, til Musikanter, Organist og Vagt samt til Pyntning af Auditoriet.

Endelig kan man gennem Regnskaberne³⁴ følge de større og mindre Reparationer af Gymnasiebygningen. Ofte findes overhovedet ingen Udgifter af denne Art, enkelte Aar foretages mindre Reparationer, men ret mange Rigsdaler drejer det sig ikke om i de første 17 Aar, Professor KISBYE stod for Gymnasiet, før det i Regnskabsaaret 1745/46 stiger til c. 38 Rd. og det næste Aar til c. 88 Rd., da der til Auditoriet maatte anskaffes nye Døre samt nye Vindueskarme og -ruder. De følgende 8 Aar ofres næsten intet paa Reparation og Vedligeholdelse – bortset fra 1751/52, da der til Indretning af en Sal til Læsning om Vinteren, eller naar det ordinære Læse-Auditorium var under Reparation, for c. 36 Rd. anskaffedes Bord og Bænke, Kakkellovn, Vinduer og en Tavle til at skrive paa. Men saa var ogsaa en Hovedreparation stærkt paakrævet. Bygningen, der laa noget lavt og fugtigt, var helt forfalden; det ene Auditorium var allerede helt ubrugeligt, det andet brugtes endnu, men var daarligt og sundhedsfarligt for Lærere og Elever. Da man undsaa sig ved at byde fremmede ind under saa elendige Forhold,

var man i de senere Aar ophørt med at holde offentlige Højtideligheder i Gymnasiet. Under et Besøg i Odense fik FREDERIK V Bygningen at se i denne Tilstand og besluttede, at den skulde gøres i Stand.

Om den stærkt paakrævede Reparation skriver Biskop CHRISTIAN RAMUS (S. 173) den 11. Januar 1755 til Stiftamtmanden, Grev CHRISTIAN RANTZAU (S. 216 f.) paa Brahesborg (som Efterskrift til sin Anbefaling af Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Odense VON HAVENS Ansøgning om et nyt Orgel til denne Kirke, hvis »gamle Orgelværk er ganske ubrugelig og uduelig«): »Ellers har jeg endnu en mere betydelig Reparation at conferere med Deres Excellence om, ang. vores Gymnasii Bygning, som nu ikke alene er ganske brøstfældig, men endog beskæmmer den hele St. Knuds Kirkes Bygning, som nu er sat i fuldkommen Stand; jeg har derover ladet giøre en Regning og fuldstændig Overslag, mener og at kunne bestride Bekostningerne uden at være Publico til Byrde, men jeg udsætter dette, indtil om Gud vil give Helbred og Vejrlig derefter, at jeg kunde giøre en Rejse til Gamtofte og ved den Lejlighed have den Ære at giøre min Opvartning hos Deres Excellence.«

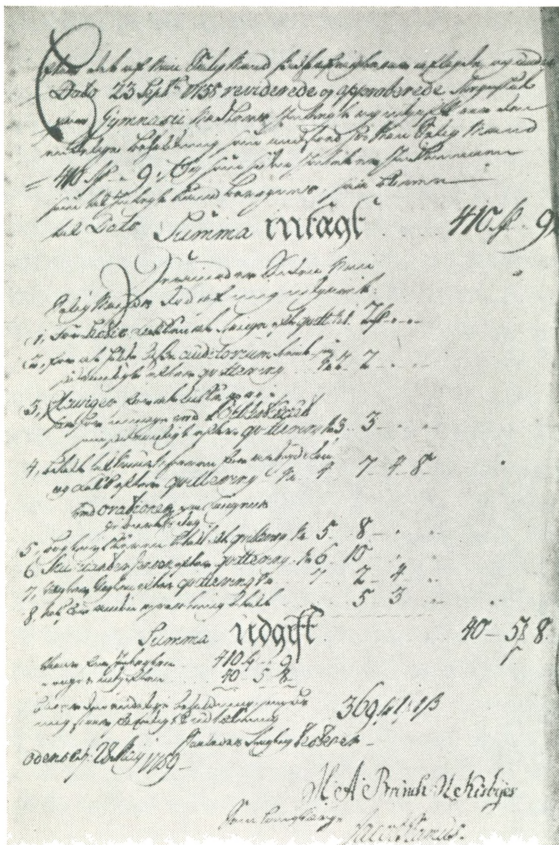
Den paafølgende Reparation 1755–57, der kostede 2714 Rd. 4 Mk. 15 Sk., hvoraf de 2000 Rd. ved kongeligt Reskript af 29. Marts 1755 blev bevilget af Odense Kommunitets Midler, Resten betaltes af Gymnasiets egne Midler, var i Virkeligheden snarere Opførelse af en ny Bygning. Den hidtidige, grundmurede Bygning i to Etager havde i nederste Etage rummet to Auditorier, hvori to Professorer samtidig kunde holde Forelæsninger, og i øverste Etage var der nogle smaa Værelser for ugifte Professorer eller nogle Hørere og desuden et Arrestkammer, i Fundatsen benævnt »Hullet«, hvori Professorerne kunde hensætte forsømmelige Gymnasiaster paa Vand og Brød.

Ved Hovedreparationen skete en betydelig Forandring i Bygningens Indretning. Medens der før kun ved sjældne, specielle Lejligheder var holdt Taler paa selve Gymnasiet, bestemtes det ved kongeligt Reskript af 29. Marts 1755, at Bygningen skulde indrettes saaledes, at ikke blot de sædvanlige Forelæsninger deri bekvemt kunde holdes, men endog »at Professorerne bekvemmelig kan ved forefaldende Lejligheder holde Orationer og Gymnasisterne [Eleverne] Declamationer og andre Exercitia, hvorved de kunde føre det til Praxin og Øvelse«. I nederste Etage indrettedes derfor en stor Solennitetssal af 18 Alens Længde og 14 Alens Bredde (hele Bygningen var 40 Alen lang og 16½ Alen bred), alene bestemt til offentlige Festligheder, saaledes vedtog Professorerne efter Biskop CHRISTIAN RAMUS' Tilskyndelse hvert Aar at højtideligholde Kongens Fødselsdag med Tale af en af Professorerne samt Sang og Musik, til hvilke Fester Publikum indbødes gennem et Program med en lærd Afhandling. Til de daglige Forelæsninger indrettedes et mindre Auditorium, der ved en Vestibule var adskilt fra Solennitetssalen. Fra Kirkegaarden Vest for Bygningen var der Adgang til Vestibulen og herfra Opgang til den øverste Etage. I denne indrettedes en Kvist af 12 Alens Længde og 8½ Alens Dybde, delt i tre Kamre, som – da Magistraten ikke længere vilde tillade Skorstene i en Bygning saa nær ved Kirken – ikke længere kunde benyttes til Beboelse, men af hvilke de to indrettedes til Lokale for Gymnasiets Bibliotek, som Professor SØREN ANCHERSEN 1757 begyndte at samle, og det tredie til Opbevaring af matematiske, fysiske og geografiske Apparater, blandt hvilke de først anskaffede var to Globes, der i 1755 indkøbtes i England, og som ved enhver Lejlighed omtaltes som en stor Prydelse for Gymnasiet; Prisen for dem med Omkostninger for at føre dem fra London via København og Svendborg til Odense Fjord androg 177 Rd. 2 Mk. 4 Sk.; hertil kom 2 Rd. 1 Mk. 12 Sk. for at føre og bære dem fra Odense Fjord ind til Byen samt for Anskaffelse af to Støv-Futteraler (4 Rd. 3 Mk.) og to nye Fødder til dem (5 Rd.), hvorefter de ialt stod Gymnasiet i 189 Rd. 1 Mk.

Efter den store Ombygning blev Gymnasiet højtideligt indviet paa Kongens 34 Aars Fødselsdag den 31. Marts 1757. Gymnasiets Professor i romersk Veltalenhed SØREN ANCHERSEN, der tillige var Rektor ved den latinske Skole, holdt Festtalen, der handlede om »Kongen som den bedste Opbygger«, og en Kantate³⁵, »indsendt fra den bekjendte Danske Poet Ambrosius Stub«, blev afsunget, hvori Kongen hyldes som Kunstens og Videnskabens Beskytter. Trykning af Program og Kantate kostede 9 Rd. 3 Mk. 8 Sk., Bogbinderen fik 4 Mk. for at beskære Eksemplarerne, og »Opvartning med Musiqven og Vagten ved Stedet« kostede Gymnasiet 16 Rd. 3 Mk.

Allerede samme Aar begyndte Professor SØREN ANCHERSEN at indsamle Bøger – den første Begyndelse til Odense Katedralskoles stadig eksisterende Bibliotek³⁶ (1959: c. 32.000 Bind) – og da Kongens Fødselsdag det følgende Aar, 1758, atter fejredes paa Gymnasiet, blev dettes Bibliotek³⁶ samtidig indviet ved en latinsk Tale af ANCHERSEN, hvori han lagde Tilhørerne dets Betydning og det ønskelige i, at det forøgedes ved Gaver, paa Hjerte, og det samme gjorde Forfatteren til det Program, hvorved der indbødes til Festen, Konrektor POUL HOLM; endvidere underholdtes med »Musik ved Musikanter JENSEN«.

Disse to Fester har Professor KISBYE utvivlsomt deltaget i. I hvert Fald har han ikke været mere svækket af Alderen, end at han selv passede sit Arbejde til sin Død, der indtraf et halvt Aar efter den sidste Fest, i hans 75. Aar. Til hans Efterfølger udnævnte Kongen 29. December

Odense Gymnasiums Regnskab, underskrevet af Kisbyes Enke HELENA AMBROSIA BRINCH 28. Maj 1759.

1758 daværende Sognepræst i Herlufsholm NICOLAI NANNESTAD, der skulde betale KISBYES Enke 50 Rd. i aarlig Pension.

Først ni Aar efter sin Ankomst til Odense indgik Professor KISBYE, der da var 53 Aar gammel, som nævnt Ægteskab med Odensebispen CHRISTIAN RAMUS' 22aarige Steddatter, med hvem han fik 6 Børn. Ved sin Død 21 Aar senere efterlod han sig Enke og 3 Børn paa 14, 9 og 4 Aar.

Hvor Professor KISBYE boede de første Aar i Odense, vides ikke; første Gang han nævnes, er i Skattelisten 1732, da han boede til Leje i Borgmesterenken Madam BLANCHENBORGS store Gaard paa Vestergades Sydside, hvor nu Handelsbanken er beliggende (tidligere Grundtakst Nr. 131, Matrikel og Brandassurance Nr. 231). Her boede han til sin Død 1758.

Denne Gaard, der opførtes 1568 af Raadmand MICHEL HANSEN BAGER og Hustru MAREN HANSDATTER, ejedes og beboedes fra Midten af det 17. Aarhundrede først af Borgmester KNUD JACOBSEN († 1677) og derefter af Sønnen Borgmester PEDER KNUDSEN BLANCHENBORG; efter

sidstnævntes Død 1711 blev hans Enke KAREN JACOBSDATTER MULE boende i Gaarden til sin Død 1733 sammen med sin yngste Datter MARIA; Madam BLANCHENBORG, der var en fattig, gammel Kone og alt andet end let at omgaas, beboede selv kun to Stuer samt havde Køkken og Spisekammer, foruden at Datteren havde sit Kammer; Resten af Gaarden var lejet ud; blandt Lejerne, med hvem Madam BLANCHENBORG ofte laa i Stridigheder, nævner Skattelisten 1724 Honoratus BONNEVIE, Slægten BONNEVIES Stamfader, der var født i Sydfrankrig og efter at have boet i Norge og i Fredericia, i 1723 kom til Odense, hvor han blev til sin Død 1734. Som Lejer hos Madam BLANCHENBORG afløstes BONNEVIE af Major v. KALCKREUTH, der boede der i 1726.³⁷

Professor KISBYE, der betalte Madam BLANCHENBORG 30 Rd. i aarlig Husleje, var hendes sidste Lejer; efter hendes Død 18. September 1733 indleverede han til Skifteretten en Regning over Udlæg, han havde gjort for hende det sidste halve Aar; foruden 4 Rd. til JØRGEN HVIID »for at udage Skarnet og Møjdynge af Gaarden« samt Vand- og Brandskat for Januar Kvartal drejede det sig mest om Reparationer af Gaarden, baade Murer-, Tømrer- og Smedearbejde; især var Tagene paa de forskellige Bygninger blevet udbedret og delvis fornyet.

Paa Auktionen den 13. November 1733 købte Professor KISBYE Gaarden, der var vurderet til 400 Rd., for 560 Rd. Den bestod af 10 Fag Hus ud til Vestergade 2 Loft højt, 5 Fag Halvtag Baghus i Gaarden ved den vestre Side, desuden 2 Fag Porthus 2 Loft højt samt 8 Fag Halvtag Hus ved den østre Side foruden Gaardsrummet. I denne Gaard blev Professor KISBYE boende til sin Død 1758 og derefter hans Enke, til hun 13 Aar senere flyttede til Hovedstaden.

Ved Skøde 11. Juni 1751 (tinglæst 21. s. M.) købte Professor KISBYE af Skrædder PEDER ANDERSEN LUNDE Nabohuset mod Vest (tidligere Grundtakst Nr. 132, Matrikel og Brand-

assurance Nr. 232). Dette Hus, der bestod af 4 Fag oven og neden, Gaardsrum samt et Halvtag i Gaarden op til Nabogaarden mod Vest og fri Indkørsel gennem Professor KISBYES Gaard, beboedes i 1750'erne af Skrædder JØRGEN SMIT til hans Død 1762 og derefter af Glarmester HANS HANSEN BORRING († 1776), til hvem Professor KISBYES Enke solgte Huset for 300 Rd. den 11. Juni 1771 (Skødet tinglæst 27. Jan. 1772).

† 10. November 1758 i Odense »efter 3de Dages Sygdom af en stærk Colique«,³⁸ begravet 21. s. M. i Sct. Knuds Kirke – »da Gymnasisterne gjorde Ligvers« – »i hans egen aabne Begravelse No. 6 i den liden Mandsgang« paa søndre Side. Denne Begravelse havde Professor KISBYE købt 9. April 1755 for 95 Rd.

1. December 1758 fik hans Enke Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder. 6 Børn.

84. d. SOPHIA ELISABETH BRINCH, * 27. Februar 1719 i København, døbt 2. Marts i St. Nikolai Kirke.

Som nævnt S. 183 besad hun Belæggelsessretten til Sengene Nr. 7 og 12 i Vartov Hospital.

† 27. Marts 1776 i Gamtofte, begravet 3. April i Kirken.

~ 15. April 1739 i Bispegaarden i Odense sin Moders Fætter DAVID FRIDERICHSEN SEIDELIN, * 18. Januar 1711 i Nykøbing F., døbt 22. s. M. i Kirken.

7. Marts 1738 Sognepræst i Gamtofte Sogn, 6. Januar 1750–Juli 1775 Provst i Baag Herred.

† 19. Juni 1791 i Gamtofte, begravet 24. s. M. i Kirken.

Om Provst DAVID SEIDELIN og hans Hustru se S. 214–229 og 229 ff. 10 Børn: se S. 368–427.

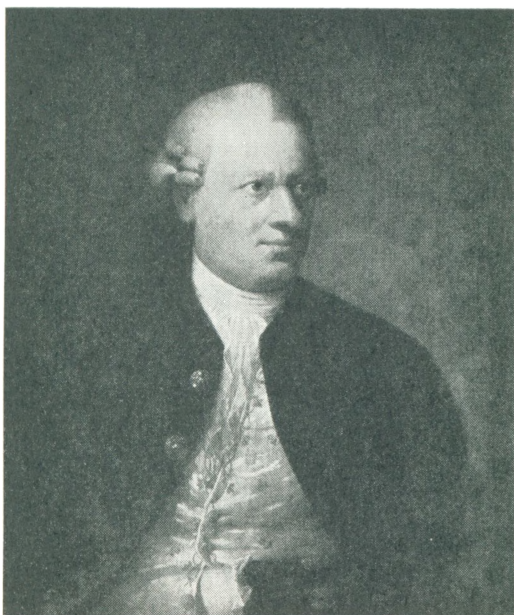
85. e. HANS DIDERICK BRINCH (1752 adlet BRINCK-SEIDELIN), * 1. August 1720, »en Torsdag, om Formiddagen Klokken elleve«, i København. Ifølge sin Morfaders, Konferensraad HANS SEIDELINS Dagbog og St. Nikolai Kirkebog blev han døbt den 3. s. M. i St. Nikolai Kirke af Provsten, Magister REENBERG, og opkaldt efter sine to Bedstefædre; Fadderne var Morfaderen, Justitsraad, Land- og Krigskommissær (senere Konferensraad) HANS SEIDELIN, Kancelliraad TRUELS SMITH, Magister JACOB KJÆRUP (øverste Kapellan ved Holmens Kirke, senere Biskop), Navigationsdirektør LORENTZ LOUS (»Mathematicus ved Holmen«) og Bogholder FREDERIK HOLMSTED (senere Etatsraad), hvilke tre sidste var gift med Barnets tre Halvsøstre, Magister IVER BRINKS Døtre af hans første Ægteskab; Ceremonimester, Gehejmerraad (senere Overceremonimester, Gehejmekonferensraad) VINCENTS LERCHES Frue CATHRINE HEDEVIG WIBE bar og holdt Barnet over Daaben, og Præsident i København, Etatsraad SCHRADERS Steddatter Jomfru MARGRETHE FRIIS³⁹ »ved Stranden« holdt Christenhuen.

HANS DIDERICK BRINCH var fra 3. Februar 1741 til efter 1754 Sekretær i Danske Kancelli, hvor hans Morbroder, Konferensraad HANS SEIDELIN (S. 177), ligeledes var ansat til sin Død 1752. Af Mandtalslisten 1743 ses, at Kancellisekretær BRINCH da boede – med sin Tjener – i Morbroderens Gaard i Lille Strandstræde Nr. 27 (nu Nr. 14); her logerede ogsaa hans yngre Broder IVER. Ved Morbroderens Død overgik Gaarden til HANS DIDERICK BRINCH, som ved Skøde af 11. December 1754 (læst paa Københavns Byting 16. s. M.) solgte den til Kommandør HANS HENRIK RØMELING; i Skødet betegnes den som »min i Lille Strandstræde beliggende Gaard og Ejendom med 10 Jernkakkellovne, et stort og et mindre Gaardsrum med en Portion forsk Pumpvand med Opstander og Jernpumperedskab, Haveplads med Frugtræer og Lyst-

hus, en indmuret Kobberkedel, 12 Brandspande, en Lygte, en Brandstige og 2de Brandhager samt i Gaarden en nagelfast Lygte«.

1746 ægtede Sekretær BRINCH, der da var 25 Aar gammel, den 18aarige INGEBORG BERING, Datter af den afdøde, hovedrige Købmand i Horsens PEDER BERING, hvorved han kom i Slægtskabsforbindelse med en Række af den Tids førende Mænd og Kvinder i Horsens.

Den 18. December 1751 fik Sekretær HANS DIDERICK BRINCH efter Ansøgning kongelig Bevilling, »at han med Hustru og Børn maa søge hvad Kirke, de for sig belejligst og tjenligst

Konferensraad HANS DIDERICK BRINCK-SEIDELIN
1720–78.

Signeret: Malt af E. Pauelsen 1777.

Begge Malerier ejes af Repræsentant Douglas With-
Seidelin, København.

INGEBORG BERING 1727–96.

Signeret: C. A. Lore[ntzen]. Maaske malet 1793, hvilket Aar C. A. Lorentzen malede Portrætter af hendes ældste Søn Hans Brink-Seidelin (1750-1831) og dennes første Hustru Mariane Magdalene Eichel Bartholin (1752-1800) samt af Ingeborg Berings Fætter og Svigersøn Stephan Hofgaard Cordsen (1727-1800).

eragter, saa og udi deres Saligheds Sag maa lade sig betjene af hvilken Præst, de det begiærer og dertil godvilligen kan formaa, dog at den rette Sognepræst samt Kirken og dens Betjente ej noget derved udi deres Fattighed afgaar«.

Fra 23. Juni 1752 til sin Død 1778 var Sekretær BRINCH (BRINCK-SEIDELIN) Assessor i Højesteret, først uden Votum, fra 25. Februar 1757 med Votum; han voterede hyppigt 1757–71, fra 1762 med Løn. Den 11. Januar 1754 udnævntes han til virkelig Justitsraad, 9. Maj 1766 til Etatsraad, 4. September 1773 – sammen med sin senere Svigersøn STEPHAN HOFGAARD CORDSEN, der ogsaa var Assessor i Højesteret – til virkelig Etatsraad, og 21. Oktober 1774, paa Arveprins FREDERIKS Bryllupsdag, til Konferensraad.

Den 4. September 1752 optoges han i Adelstanden med Navnet BRINCK-SEIDELIN samt med det Seidelinske Adelsvaaben (S. 112), idet han, som det var bestemt i Morbroderen Konferensraad HANS SEIDELINS Testamente af 1751, kom til at føre baade dennes Navn og Vaaben. For Adelspatentet betalte BRINCK-SEIDELIN det paa den Tid almindelige Beløb, 1.000 Rd., – en for en moderne Betragtning noget odiøs, men for Samtiden ganske selvfølgelig Fremgangsmaade; af de 83 Optagelser i den danske Adel i FREDERIK V's Tid var kun 12 rene

Belønninger, og ikke mindre end 63 købtes af de paagældende.⁴⁰ Adelspatentet af 4. September 1752 ejes af Konferensraad HANS DIDERICK BRINCK-SEIDELINS Sønesøns Sønnedatters Sønesøn Repræsentant DOUGLAS WITH-SEIDELIN, København.

I 1748 havde HANS DIDERICK BRINCH af sin nævnte Morbroder købt Hovedgaarden Hagedstedgaard ved Holbæk (Htk. 471 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., se S. 833) for 20.000 Rd. (Skøde af 24. Maj, læst paa Sjællands Landsting 19. Juni s. A.). Herunder hørte Hagedsted og Gislinge Kirker med jura vocandi; et halvt Aar senere kaldte han sin yngre Broder IVER BRINCK til Sognepræst i Hagedsted og Gislinge Sogne, hvilket Embede denne beklædte 1754–71.

Til Hagedstedgaard hørte Hovedgaardstakst Htk. Ager og Eng 51 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. samt Skovskyld 4 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., Bøndergods Htk. 370 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. og Kirketiender 44 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., hvoraf Hagedsted Kirke 25 Tdr. Htk., Gislinge Kirke Resten, begge med jura vocandi. Hagedsted Bøndergods bestod af 27 Gaarde, 36 Gadehuse og 1 Vejrmølle i Hagedsted By, 1 Hus i Maarsø (Maase), 6 Gaarde og 1 Hus i Avdebo, 4 Gaarde og 3 Huse i Gurede og det samme i Kastrup, 2 Gaarde og 2 Huse i Markeslev; i Udby Sogn: 4 Gaarde og 6 Huse i Kisserup, 1 Gaard og 1 Hus i Bognæs samt 1 Gaard i Løserup; endvidere 3 Gaarde og 3 Huse i Gislinge By, 2 Gaarde og 1 Hus i Sandby i Kundby Sogn samt Marke Mølle og 3 Fiskestader.

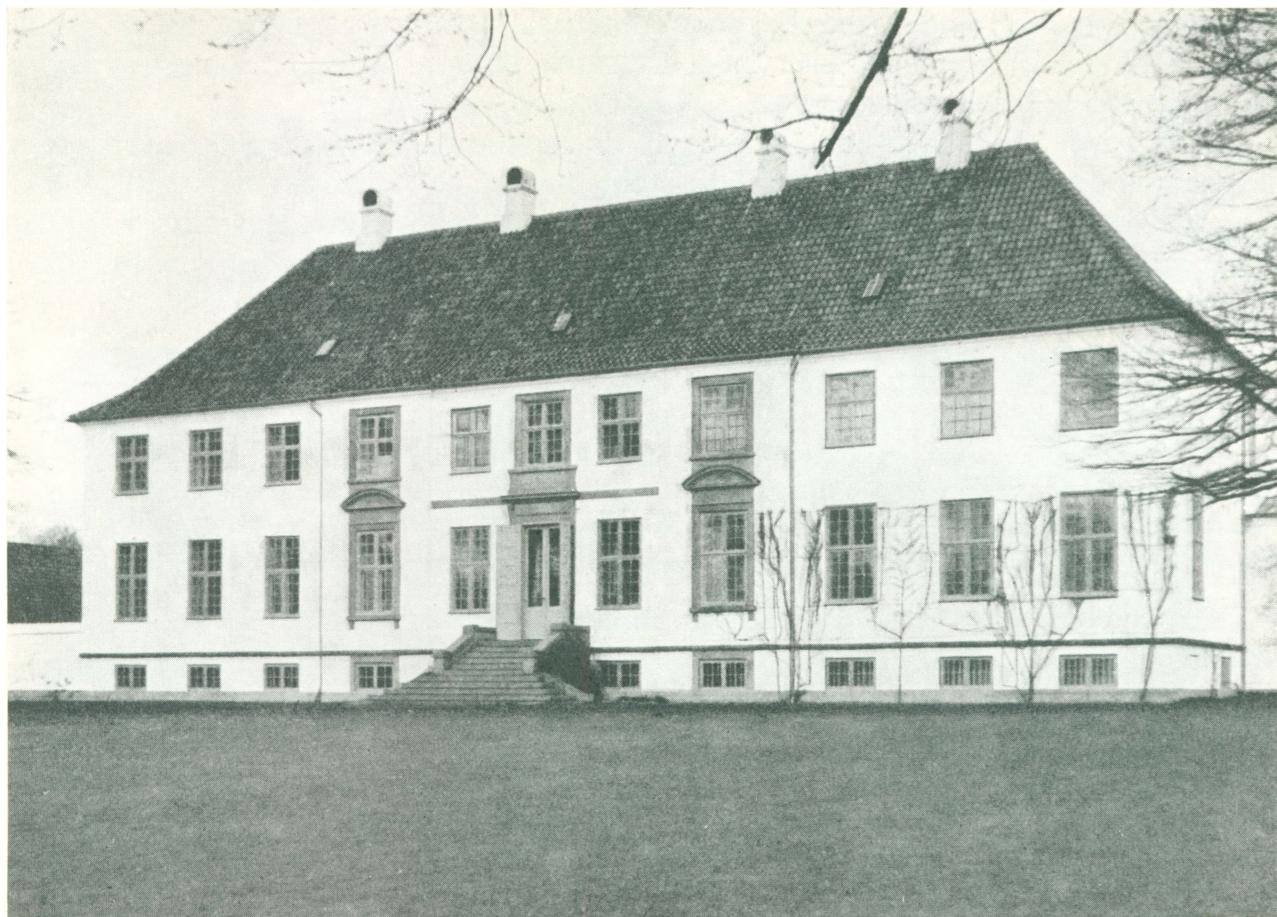
I Overensstemmelse med Morbroderens Testamente af 2. November 1751 (S. 181), ved hvilket der var testamenteret Assessor BRINCH 80.000 Rd. til Indkøb af Jordegodser eller Sædegaarde til Oprettelse af et Stamgods, købte denne ved Købekontrakt af 21. April 1752 og Skøde af 11. Juni 1753 (læst paa Sjællands Landsting 18. Juli s. A.) for 70.000 Rd. af Kammerherre PEDER JUEL de to Hovedgaarde ved Holbæk, en halv Snes Kilometer fra Hagedstedgaard, Eriksholm (i Aagerup Sogn) og Holbæk Slots Ladegaard; herunder hørte bl. a. Kirkerne i Aagerup, Grandløse og Merløse med Kaldsret til de to første Kirker. Hartkornet var ialt 808 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb.

Hovedgaardstaksten beløb sig til Htk. Ager og Eng 196 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk., nemlig Eriksholm 56 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., Torupgaard, »som er øde og for rum Tid siden afbrændt, bruges under Eriksholm«, 29 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. og Holbæk Slots Ladegaard 110 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Købstadjord paa Langerøds Mark. Bøndergodset med Kirkejorderne beløb sig til Htk. Ager og Eng 529 Tdr. 1 Skp. Hertil kom 16 Tdr. 2 Skp. Skovskyld Hovedgaardstakst (nemlig 9 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. under Eriksholm og 6 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. under Torupgaard) og 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Skovskyld under Bøndergodset. Og endelig Kirketiender Htk. 65 Tdr. 4 Skp., nemlig Aagerup Kirke med jus vocandi 26 Tdr., Grandløse Kirke med jus vocandi 21 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. og Merløse Kirke 18 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.

Det under Eriksholm hørende Bøndergods udgjordes af 5 Gaarde og 15 Huse i Aagerup By samt Aagerup Kro, 4 Gaarde og 6 Huse i Arnakke, 5 Huse vistnok ogsaa i Arnakke, 4 Gaarde og 2 Huse i Kongstrup, 3 Gaarde og 2 Huse i Torup, 5 Gaarde og 2 Huse samt Skolehuset i Bretved, 4 Gaarde og 2 Huse i Lille Grandløse By, 6 Gaarde og 3 Huse i Store Grandløse By, 2 Gaarde og 1 Hus i Vipperød, 6 Gaarde og 4 Huse i Tjepperup, 4 Gaarde og 8 Huse i Dragerup, samt endnu 4 Huse i Grandløse Sogn; i Asminderup Sogn: 1 Gaard i Ejlestrup og 2 Gaarde og 1 Hus i Sigersholm; 5 Gaarde og 3 Huse i Merløse, 6 Gaarde og 6 Huse i Taastrup samt Taastrup Mølle, og 1 Gaard og 3 Huse i Langerød; endelig hørte 8 Fiskestader til Eriksholm. Under den nyopbyggede Holbæk Slots Ladegaard hørte 14 Huse paa Holbæk Slotsmark, 1 Gaard og 3 Huse i Kvandløse By samt 1 Fiskestade.

Eriksholms Historie kan dunkelt føres tilbage til Valdemarstiden; 1556 fik den bekendte Kansler JOHAN FRIIS til Hesselager, der ogsaa ejede Hagedstedgaard, Skøde paa Eriksholm; 1683 kom den ved Mageskifte til Admiral NIELS JUEL († 1697), hvis Svigersøn Generallojtnant GREGERS JUEL († 1731), der var Fader til nævnte Kammerherre PEDER JUEL, foruden Eriksholm ogsaa ejede Holbæk Slots Ladegaard; blandt dennes tidligere Ejere er FREDERIK III, HENRIK THOTT til Boltinggaard, Professor BERTHEL BARTHOLIN og Fru HELLE ROSENKRANTZ til Gavnø.

Da Værdien af Hagedstedgaard, Eriksholm og Holbæk Slots Ladegaards Gaarde og Godser ved Taksation⁴¹ 31. Juli–10. August 1752 fandtes at være 108.650 Rd. og saaledes langt overskred de 80.000 Rd., som var testamenteret til Stamhuset, fik Assessor BRINCK-SEIDELIN

ERIKSHOLM

den 1. December 1752 efter Ansøgning kongelig Bevilling, »at han ved Hagedsted Stamhusets Erection maa lade hæfte saa megen Gæld derpaa, som de 2 Godser er mere værd end de 80.000 Rd.«.

Ved Erektionsbrev af 5. Juli 1753 (kgl. konf. 12. Okt. s. A.) oprettede Assessor i Højesteret, Sekretær HANS DIDERICK BRINCK-SEIDELIN da STAMHUSET HAGEDSTED, bestaaende af Hagedsted Gaard og Gods (471 Tdr. Htk. 3 Skp. 3 Fdk. = 31.264 Rd.) og Eriksholms og Holbæk Slots Ladegaards Gaarde og Godser (803 Tdr. Htk. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.⁴² = 63.691 Rd. + 13.695 Rd.), med ialt 1274 Tdr. Htk. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. til en Værdi af 108.650 Rd.

Af Erektionsbrevets 19 Paragraffer med Bestemmelser vedrørende Stamhuset skal nævnes:

§ 2 omtaler først hans Bevilling til at lade hæfte 28.650 Rd. Gæld paa Godset; »i det øvrige maa forskrevne saaledes til Stamgods indkøbte og indrettede Jordegods ingenlunde pantsættes, mageskiftes, abalieneres eller sælges, under hvad Navn og Prætext det være kan, men det skal altsammen under en samlet Massa stedse forblive uformindsket, uforandret og uforryddet til Stamgodsets og Familiens Conservation, alt under Guds evige Hævn, Vrede og Forbandelse og Stamgodsets Forbrydelse, saafremt hermed anderledes forholdes«.

§ 3. »Det maa ikke heller være den, som bliver Possessor af Stamgodset, tilladt at pantsætte eller til Giælds Betaling eller i andre Maader at overdrage og afstaa Stamgodsets Revenuer, saasom slig Handling skal være af ingen Kraft eller Forbindtlighed, og skal Stamgodsets Possessor i saa Fald strax have forbrudt sin Ret til at besidde Stamgodset, og derimod den til Stamgodset nærmest værende Successor være berettiget Stamgodset til Possession straxen at tiltræde og antage.«

§ 4. »Min kære salig Morbroders salige Forældres Skilderier tilligemed hans eget Skilderi skal som et stedse-værende og uforanderligt Inventarium, fra den ene Besidder til den anden, følge Stamhuset.«

Hovedbygningen
set fra Indkørslen

Marmorsfinks

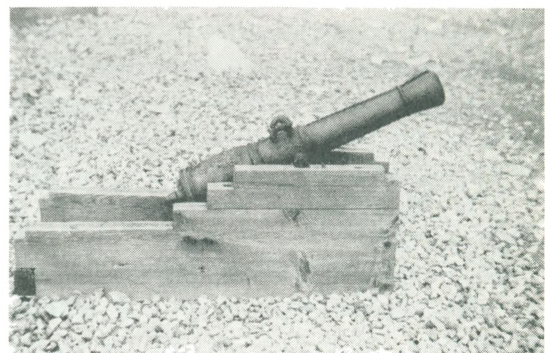
Gaardspladsen
med de 6 Salutkanoner

Eriksholm

1958

Parken
med Udsigt over Bramsnæs Vig

Salutkanon

§ 5. »Ligesom jeg ifølge af min kære salig Morbroders Testamente haver, som første tiltrædende til dette Stamhus, optaget hans Stamme-Navn af SEIDELIN og fører hans Vaaben, saa skal og den, som efter mig bliver Possessor af Stamgodset eller Possessoris Ægtemand, og saaledes alle de, som tiltræder og besidder dette Stamhus, optage og bære min kære salig Morbroders Stamme-Navn af SEIDELIN samt føre det Vaaben, som hans sal. Fader og min Morfader, Konferensraad HANS SEIDELIN, og hans Afkom af Hans Kongl. Majt. ere benaadede med, hvortil dog enhver Besidder af Stamhuset først skal udbede kongl. allernaadigste Tilladelse, alt til et stedsevarende Æres Minde af min sal. Morbroders Fader og min Morfader, som primus acquirens [første Erhverver] baade af Vaabenet og af Midlerne, for hvilke Stamgodset er indkøbt, til hvilken Ende Nobilitations Patentet, saavelsom min kære salig Morbroders Original Testamente skal tilligemed Erections Brevet paa Stamgodset stedse forblive udi Stamgodsets Besidders Ejendom og Forvaring.«

§ 6. »... og som jeg haver ved Justitsraad og Amtsforvalter JOCHUM SCHOUGAARD og Amtsforvalter JACOB LOWSON ladet tage et lovligt Syn og Taxation over Stamgodset, saa skal bemeldte Syns og Taxations Forretning saaledes, som den af bemeldte gode Mænd under deres Hænder og Signeter den 10. August 1752 udstedt er, stedse ved Stamhuset forblive, og ligesom jeg efter samme Stamhuset haver tiltrædet, saa skal jeg og pligtig være det i lige god Stand, som jeg det annammet haver, stedse at vedligeholde, saaledes som jeg og mine Arvinger dertil vilde være ansvarlige.«

§ 7. »Udi det øvrige forbliver Stamhuset med alt dets videre tilhørende ved mig og mine ægte Livs Arvinger og ægte Descendenter, saavel af den mandlige som qvindelige Linie, saalænge nogen af dem er til, dog er dette ved Successionen i Almindelighed at observere, at den sker ordine og secundum gradus, een Linie efter anden, og at Sønner altid gaar for Døtre, Broder for Søster, den ældre for den yngre, og Stamgodsets Besidderses Descendenter i den lige nedstigende Linie for de andre Descendenter af samme Linie.«⁴³

§ 8 bestemmer, at dersom alle Stifterens Efterkommere uddør, skal Stamhuset tilfalde hans Broder IVER BRINCKS Efterkommere, eller, hvis disse ogsaa uddør, deres Søstres Efterkommere; og

§ 9 indeholder Bestemmelser, ifald ogsaa disse engang skulde uddø.

§ 10. Hver Gang en ny Besidder overtager Stamhuset, skal der foretages lovlig Syn og Taksation, saa det stadig forsvarlig vedligeholdes og administreres. »Skulde nogen Besidder befindes øjensynlig eller forsætlig at ruinere eller forringe Stamgodset, da er dens Ret til Stamgodset dermed forbrudt.«

§ 11. »Skulde det hælde sig, som Gud naadelig afvende, at Stamgodset maatte tilfalde nogen, som formedelst Sindets Skrøbelighed, tilslagen Svaghed eller andre Tilfælde og Aarsag, som udi Lovens 3. Bog 17. Cap. 1. Art. ommeldes, ikke kunde forestaa sit eget Gods, men behøvede selv Opsigt og Tilsyn, da skal saadan en Person, saafremt den har været i slig Tilstand fra sin Ungdom af, eller førend Stamgodset den tilfaldt, nyde sit frie Ophold paa en af Stamgaardene, men Stamsædet i sig selv den næste Arving overdrages. Men, dersom noget sligt paakom en Stamhusejer, som allerede var i Possession af Stamgodset, da sættes af Øvrigheden en af de nærmeste og vittigste [dygtigste] Frænder til Godsets Administration, indtil den svage Stamhusejer enten kommer sig igjen eller ved Døden afgaar.«

§ 12.⁴⁴ En Stamgodsejers Enke skal af Stamgodset nyde 500 Rd. i aarlig Pension »samt frie Værelser paa en af Gaardene, hvor det hende af den tiltrædende anvises, desligeste Frugter af Haven og Ildebrand til Fornødenhed samt 2de Retter Vildt og fersk eller Strandfisk om Ugen«. Alt dette bortfaldt, naar hun indgik nyt Ægteskab. »Skulde der blive 2de eller flere Enker paa engang, da deles Pensionen imellem dennem udi lige Parter, men for hver især forholdes med de øvrige Agreements, som før er sagt.«

§ 13.⁴⁴ »Den, som bliver Ejer af Stamgodset, skal være forbunden at assistere sine trængende Søskende til deres skikkelige og sømmelige Underholdning med noget vist aarlig af Stamgodsets Revenuer, saaledes som den det for Gud og den ærbare Verden kan være bekiendt og selv kan have Ære af.«

§ 14. Besidderen skal hvert Aar forøge Stamgodset i det mindste med 3 Tdr. Htk. godt Bøndergods eller betale 150 Rd. aarlig, »som ved Tid og Lejlighed kan anvendes til Jordegods Indkøb«. I Begyndelsen skulde de 150 Rd. aarlig dog benyttes til Afdrag paa de 28.650 Rd. Gæld.

§ 15. Det Jordegods, der saaledes bliver indkøbt, »skal med Stamgodset incorporeres og i Fremtiden derved bestandig forblive.«

§ 16. »Ingen af den catholske eller reformerte Religion, ej heller Slegfredbørn, enten de kunde være legitime-rede eller ikke, ikke heller den Arving, som deshonorerer Familien ved et uanstændigt Ægteskab, maa arve dette Stamgods.«

§ 17. Er Stamhusejeren umyndig, da administrerer hans Værg Stamgodset.

§ 18. »Til min kære sal. Morbroders Begravelses Vedligeholdelse i Hagedsted Kirkes Sakristi skal ved Stam-

huset 200 Rd. Courant altid blive bestaaende . . . Stamhus-Ejerne skal og være pligtige til at besørge, at dette Begravelses Sted stedse vorder holdet i renlig Stand, og de derudi staaende 3de Ligkister, saavidt muligt, konserverede, samt at ej flere Lig end forbeholdte 3de udi Begravelsen indkommer.«

Som nævnt havde Stamhuset en Værdi af 108.650 Rd. Da Konferensraad HANS SEIDELIN kun havde skænket 80.000 Rd. til Stamhuset, hæftede der saaledes paa dette en Gæld paa 28.650 Rd., som altsaa var Assessor BRINCK-SEIDELINS private Ejendom. Ifølge Erektionsbrevets § 14 formindskedes denne Gæld aarligt med 150 Rd. og var saaledes i Løbet af de første 8 Aar (21. April 1752–21. April 1760) nedsat med 1.200 Rd. til 27.450 Rd., samtidig med at Stamhusets Værdi var steget tilsvarende til 81.200 Rd.

Da Stamhusets Godser ikke maatte pantsættes, havde Assessor BRINCK-SEIDELIN imidlertid ingen Raadighed over den ham tilhørende Kapital, som stod i Stamhuset. Dels af denne Grund og dels fordi der efter hans Død vilde kunne opstaa Vanskeligheder ved Deling af den nævnte Kapital mellem hans Børn, ansøgte han, »paa det hverken han eller hans Børn skulde fornærmes«, om at maatte dele Godserne. Efter denne Separation af Godserne, paa hvilken han fik kongelig Konfirmation 30. Maj 1760, og ved hvilken Stamhuset, hvis Navn samtidig ændredes til ERIKSHOLM STAMHUS, nedsattes fra 1.274 Tdr. Htk. (Værdi 108.650 Rd.) til 866 Tdr. Htk. (Værdi 81.200 Rd.), bestod det af Eriksholms og Holbæk Slots Ladegaards Gaarde og Godser m. m. (803 Tdr. Htk. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., takseret til 77.385 Rd. 22 Sk.) samt Hagedstedgaards Strøgods og Bøndergods (i Løserup og Bognæs i Udby Sogn, i Kastrup, Hørby Sogn, og i Sandby i Kundby Sogn, beløbende sig til Htk. Ager og Eng 62 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. til Værdi af 3.774 Rd. 36 Sk.).

Samtidig fik Assessor BRINCK-SEIDELIN 30. Maj 1760 Bevilling (læst paa Sjællands Landsting 25. Juni s. A.) til, at Hagedstedgaard og det øvrige i Erektionsbrevet indførte Jordegods, ialt til en Værdi af 27.450 Rd., maatte være og forblive hans private Ejendom.

I Henhold til Erektionsbrevets § 14 øgedes Stamhuset 25. Januar 1779 (læst paa Sjællands Landsting 24. Marts s. A.) – for Perioden 21. April 1760–21. April 1778 (å 150 Rd. aarligt = 2.700 Rd.) – af Sønnen HANS BRINCK-SEIDELIN med følgende ham tilhørende Jordegods i Agerup Sogn, som lagdes under Stamhuset: Marups Enghave Htk. fri Hovedgaardstakst 3 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. (å 200 Rd. = 693 Rd. 72 Sk.) og Bøndergods 25 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., nemlig 3 Gaarde og 3 Huse i Agerup By (for Indkøbsprisen 2.050 Rd.).

Ved Skøde af 20. Juli 1761 (læst 1. Oktober s. A. paa Merløse og Tudse Herreders Ret) købte Justitsraad BRINCK-SEIDELIN af Justitsraad og Landsdommer ANDREAS VON BERGEN i Odense for 3.200 Rd. Udby Kirke⁴⁵ med jus patronatus et vocandi samt dens Korntiende, matrikuleret af Htk. 46 Tdr., og en Kirken tilhørende Jord paa Kisserup Mark (Htk. 1 Skp.) og lille Gaard i Stifts Bjergby (Htk. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.); endvidere en Gaard i Udby By af Htk. 9 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., et Hus i Udby og 2 Gadehuse i Kisserup, Udby Sogn. Den 2. April 1765 fik BRINCK-SEIDELIN af FREDERIK V Skøde (læst 10. Juli s. A. paa Sjællands Landsting) paa Jagtrettigheden paa Holbæk Købstads Marker.

Ifølge Bevillingen af 30. Maj 1760 solgte BRINCK-SEIDELIN otte Aar senere, ved Købekontrakt af 29. Juli 1768 (læst paa Sjællands Landsting 18. Januar 1769), til Kammerherre CARL ADOLPH CASTENSCHILD for 48.000 Rd. Hagedstedgaard med underliggende Bøndergods, Hagedsted, Gislinge og Udby Kirker, Hagedsted og Udby Sognes Kongetiender (tilfæstet BRINCK-SEIDELIN henholdsvis 4. December 1764 og 1748) m. m. BRINCK-SEIDELIN skulde beholde Hagedstedgaard »til Beboelse i alle Maader som tilforn« indtil 30. November (1768), da Bønderne frit skulde befordre ham og hans Gods til Eriksholm.

Angaaende Kapellet i Hagedsted Kirke, hvor BRINCK-SEIDELINS Morfader og Morbroder samt sidstnævntes Hustru var begravet, og det Gravsted paa Hagedsted Kirkegaard, hvor BRINCK-SEIDELINS Broder IVER BRINCK, der var Sognepræst i Hagedsted, havde begravet sin første Hustru og seks Børn, indeholdt Skødet følgende Bestemmelse: »Kapellet i Hagedsted Kirke, hvorudi er indsat 3 Lig, bliver bestandig for disse 3 Lig, og ej flere Lig der at indsættes. Ligeledes bliver det paa Hagedsted Kirkegaards nordre Side ved Kirken med Stakitter indhegnede Jordsmon, hvorudi Hr. IVER BRINCK haver Lig nedsat, Hr. BRINCK og Arvinger alene tilhørende. Hagedsted Kapel vedligeholdes af Eriksholm Stamhus' Besiddere, og Stakitterne paa Kirkegaarden af Hr. BRINCK og Arvinger.«

Hagedstedgaard har siden 1768 stadig været i Castenschiold'ernes Besiddelse og ejes nu af den nævnte Kammerherres Broders Sønnesøns Sønnedatter Baronesse ADDIE LERCHE, født GREVENKOP-CASTENSKIOLD.

Medens BRINCK-SEIDELIN vistnok hidtil havde boet paa Hagedstedgaard, blev fra nu af Eriksholm Sæde for Stamhusbesidderne gennem en lang Aarrække.

Konferensraad H. D. BRINCK-SEIDELIN har sikkert været en dygtig Godsejer. Under hans sidste Aar paabegyndtes de store Reformen inden for Landbruget, men det blev hans Søn, der kom til at gennemføre dem paa de Brinck-Seidelinske Jorder. I H. D. BRINCK-SEIDELINS Tid blev Eriksholms Have nyanlagt og smykket med Marmorstatuetter, af hvilke endnu er bevaret et Par nydelige Marmorsfinkser, der nu flankerer Hovedindgangen, samt 6 smaa Salutkanoner med det Brinck-Seidelinske Vaaben og Aarstallet 1761. Gaardklokken, der ligeledes er bevaret og nu er ophængt i Forstuen, er støbt af M. C. TROSCHELL og bærer Indskriften: SOLI DEO GLORIA ME FECIT MICHAEL CARL TROSCHEL HAFNIÆ ANNO 1755.

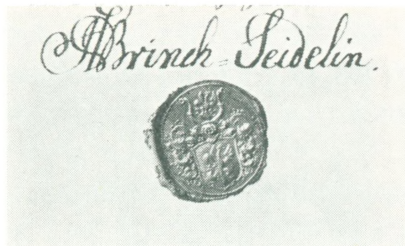
I god Overensstemmelse med Oplysningstidens Aand oprettede Konferensraad BRINCK-SEIDELIN i 1777 – et halvt Aar før sin Død – sammen med Sognepræst for Tølløse og Aagerup Sogne HANS TEILMANN den første Skole i Aagerup. Til Skole indtoges »det Hus i Aagerup By, som ANDERS HANSEN JYDE sidst beboede, der bestaar af 8 Fag med en ny Bilægger-Ovn, med dets tilhørende Haveplads«. Her havde Skolen til Huse indtil 1820'erne, da den flyttede til Arnakke. Den første Skole endte sin Tilværelse som en Del af Aagerup Kommunehus og nedreves i Efteraaret 1943.⁴⁶

Skolens Fundats⁴⁷, der er dateret 27. September 1777 og kongelig konfirmeret 4. November 1785, bestemte, at Skolen skulde omfatte de tre Landsbyer i den sydlige Del af Aagerup Sogn: Aagerup, Arnakke og Kongstrup, »hvis Beboere hidtil, formedelst Bredtved Skoles Fraliggende [i Sognets nordlige Del], for en stor Del have været hindrede udi deres Børns højstnødvendige Skolegang«. Børnene skulde oplæres »i deres Christendoms Kundskab og Skrivning« under Sognepræstens Tilsyn. »Skulde Skoleholderen findes efterladen i sit Embeds Pligter eller henfalde til nogen aabenbar Last, bliver han af Eriksholms Ejer og Sognepræsten casset, og en anden antagen«. For hvert Barn, der søgte Skolen, skulde Forældrene betale 1 Sk. om Ugen til Skoleholderen, der yderligere skulde modtage 10 Rd. om Aaret af Sognepræsten i Tølløse og Aagerup; endvidere skulde han nyde fri Græsning paa Aagerup Bys Marker til 2 Køer eller 1 Ko og 5 Faar; paa Eriksholms Lofter maatte han aarlig afhente 4 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg og i Eriksholms Skove aarlig nyde 10 Læs Brænde⁴⁸, »som han selv lader fælde og hjemskove«. Endelig var hans Børn fri for Hæftelse til Eriksholms Gods. Naar den daværende Klokker CHRISTEN HANSEN afgik ved Døden, maatte Skoleholderen, om han ønskede det, overtage Klokkerembedet. Ved Antagelse af en ny Skoleholder skulde Sognepræsten indgive Forslag, som skulde approberes af Eriksholms Ejer. ANDERS JYDES Hus overlodes Skoleholderen til Beboelse kvit og frit for Afgift og Hoveri, og dets Vedligeholdelse paahvilede Gaardmændene i Arnakke og Kongstrup; Skolens Inventar, der bestod af 2 Borde og 4 Bænke, skulde Eriksholms Ejer vedligeholde. For de Penge, der indkom i Aagerup Kirke til Skolekassen, skulde Sognepræsten foretage Indkøb af Skolebøger.

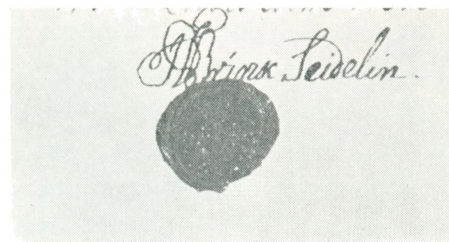
Sognepræst HANS TEILMANN havde over for Kancelliet anført, at da han havde brugt over 1.000 Rd. til at opbygge en Stuelænge paa 24 Fag til Præstegaarden, – hvilket ogsaa var til Gavn for hans Efterfølgere i Embedet –

var det ham umuligt at udsætte en tilstrækkelig stor Kapital til Skolen, hvorfor han anmodede om Kongens Samtykke til, at han og hans Efterfølgere aarlig skulde svare 10 Rd. til Skoleholderen i Aagerup, hvilket Kongen bifaldt. Biskop NICOLAI EDINGER BALLE udtalte i sin Erklæring herom, at da Præstegaardens Forbedring ogsaa kom de kommende Præster i Embedet til gode, vilde de 10 Rd. aarlig »ikke kunde anses at blive en Byrde for dem, som de med Uvillie skulde paatage sig, . . . helst da Fordelen deraf flyder tilbage paa dem selv, naar Ungdommen, som skal beredes til Confirmation, er i Forvejen ved Skole-Undervisning bragt til moden Kundskab«; endvidere anførte Biskoppen, at Tølløse Sognekald var »et af de bedste i Landet«.

Foruden Hjemmet paa Hagestedgaard og senere paa Eriksholm havde Konferensraad H. D. BRINCK-SEIDELIN ogsaa et Hjem i Hovedstaden. Indtil 1754 ejede han som foran nævnt Gaarden Lille Strandstræde (nu) Nr. 14. Ifølge Mandtalslisten 1763 boede han »Klædeboderne 6 paa Salen«, medens han i Mandtalslisten 1764 samt i Vejviseren 1771–74 findes

1753

1785

under Adressen »Nørregade 30« (i Stuen). I 1775⁴⁹ omtales han som »Etatsraad SEIDELIN paa Nørregade«. Ved sin Død 1778 boede Konferensraaden til Leje i den daværende Gaard Nr. 54 paa Østergade.

Kort efter Konferensraad BRINCK-SEIDELINS Død blev hans ældste Søn, der overtog Eriksholm Stamhus, forlovet og snart efter gift med en Datter af Konferensraad BARTHOLIN paa Aastrup en Mil Syd for Eriksholm. Det vides ikke, hvor megen Forbindelse BRINCK-SEIDELIN og den 20 Aar ældre BARTHOLIN – der begge var Assessorer i Højesteret, den sidste ogsaa konstitueret Justitiarius – havde med hinanden i den Snes Aar, BARTHOLIN ejede Aastrup til sin Død 1765; men da Konferensraad BARTHOLIN ved kongeligt Brev af 27. November 1762 fik erklæret sin 26aarige Søn CHRISTOPHER, hans eneste dalevende Barn af første Ægteskab, umyndig, fordi han var svaghovedet, og det befrygtedes, at »hans Arvemidler kunde falde i Almuens eller andre uvedkommendes Hænder«, indsatte han Justitsraad BRINCK-SEIDELIN og sin første Hustrus Fætter Etatsraad BOLLE WILLUM LUXDORPH til Formyndere for Sønnen. LUXDORPH, der i mange Aar var Maître des requêtes i Danske Kancelli, hvor han siden blev Førstedeputeret og Chef for Kancelliets første Departement, og som endte som Hvid Ridder og Gehejmeraad, var en overordentlig flittig og kundskabsrig Mand med mangeartede Interesser, hvorfor han havde Sæde i talrige Regeringskommissioner, bl. a. den store Landbo-kommission, der endte med Stavnsbaandets Løsning, og Kommissionen angaaende de latinske Skoler og Universitetet, der førte til en ny Universitetsfundats; hans største Betydning for Eftertiden ligger dog i de højst interessante Dagbøger, han omhyggeligt førte i over 30 Aar, og som gennem deres Rigdom af Oplysninger er en fortrinlig Kilde til Datidens Historie. I 11 Aar var BRINCK-SEIDELIN sammen med LUXDORPH Formynder for CHRISTOPHER BARTHOLIN; som saadanne var de til Stede ved adskillige Skifteforsamlinger efter dennes Fader gennem 2 Aar efter dennes Død 1765. I September 1767 traf de Bestemmelse om, at CHRISTOPHER, der vist hidtil havde boet paa Aastrup, skulde i Huset hos LUXDORPH, hos hvem han derefter boede – om Sommeren paa Gaarden i Nærum, om Vinteren i Hovedstaden – indtil Sommeren

1777, da han, 3 Aar før sin Død, kom i Huset hos Halvbroderen Assessor i Højesteret, Justitsraad, senere Etatsraad JOHAN BARTHOLIN-EICHEL paa Aastrup. I November 1773 frasagde Etatsraad BRINCK-SEIDELIN sig Værgemaalet for CHRISTOPHER og »overleverede BARTHOLINS Værgemaal til hans Broder JOHAN EICKEL« ved en Sammenkomst om Aftenen den 30. December hos Konferensraad LUXDORPH, hvor ogsaa BARTHOLINS yngre Halvbroder THOMAS BARTHOLIN samt Assessor KRISTEN SCHOW og Kancelliraad HENRIK CHRISTENSEN STAMPE var til Stede.

Ogsaa i en anden Sag havde BRINCK-SEIDELIN og LUXDORPH Forbindelse med hinanden, idet der den 24. April 1767 udstedtes kongeligt Kommissorium til dem om at undersøge og dømme i et Mellemværende mellem den store Handels- og Statsmand, Gehejmeraad, Baron HEINRICH CARL SCHIMMELMANN og den kurfyrstelige sachsiske Gehejme-Krigsraad og Vice-Generalakcise-Direktor ERNST FRIEDRICH Friherre v. HAGEN, med hvem SCHIMMELMANN havde været associeret i Furageleveringer til FREDERIK DEN STORES Hær under den preussiske Syvaarskrig; den sachsiske Baron mente at have 19.000 Rd. til gode hos SCHIMMELMANN, men denne vilde ikke betale. Dommen, som BRINCK-SEIDELIN og LUXDORPH vistnok afsagde i Slutningen af Oktober 1769, kendes vist ikke.

Om BRINCK-SEIDELIN har LUXDORPH yderligere noteret følgende Smaatræk i sine Dagbøger: den 26. Januar 1763 spiste LUXDORPH »med Cancelli-Collegiet og flere hos SEIDELIN Middag og Aften«, – i Datiden kaldtes BRINCK-SEIDELIN næsten altid blot SEIDELIN. Tirsdag den 14. Maj 1765 rejste LUXDORPH med sin Kone til Eriksholm; om Onsdagen var han bl. a. baade paa Trudsholm og Aastrup, der begge ejedes af den nylig afdøde Konferensraad BARTHOLIN, og næste Dag, da det var Kristi Himmelfartsdag, besøgte LUXDORPH sammen med BRINCK-SEIDELIN Direktør i Generalpostamtet, Kammerherre, Lensgreve CHRISTIAN HOLSTEIN paa Ledreborg to Mil Sydøst for Eriksholm; Sognepræsten i Ovsted ANDREAS MØLLESCHOU prædikede i Ledreborg Kapel; den følgende Dag var LUXDORPH atter paa Udflugt, og om Lørdagen rejste han med sin Kone tilbage til København. Den 5. Marts 1775 stod BRINCK-SEIDELIN sammen med LUXDORPH, Generalprokurøren, Gehejmeraad HENRIK STAMPE og Kancellisekretær HANS BORCH Fadder i Vor Frue Kirke til Kancellibud HANS JENSEN TEILMANNS Søn JENS (siden Provst i Allerslev), der blev baaret af Justitsraadinde CATHRINE MARIE SCHOW (* SUHR), medens Huen holdtes af Frøken AGNETE BIRGITTE FINCKENHAGEN. Da Højesteretsassessorerne i April 1777 fik deres Løn forhøjet, noterer LUXDORPH i sin Dagbog, at Højesteretsassessoren Konferensraad PEDER HOPPE blev vred, fordi han intet Tillæg fik, »eller rettere fordi andre blev satte lige med ham«, og »førte sig saa impertinent [uforskammet] op, især mod [Justitiarius i Højesteret, Præsident for Videnskabernes Selskab, Gehejmeraad] HJELMSTIERNE, at SEIDELIN blev syg af Ærgrelse derover«.

I sin Egenskab af Højesteretsassessor blev BRINCK-SEIDELIN – bl. a. sammen med sin Kollega i Højesteret og senere Svigersøn Etatsraad CORDSSEN – Medlem af Kommissionen af 13. Marts 1772, der den 6. April s. A. afsagde Skilsmisdom mellem CHRISTIAN VII og Dronning CAROLINE MATHILDE. I denne Kommission, der talte 35 Mand, sad bl. a. nævnte Konferensraad LUXDORPH og Generalprokurør STAMPE samt OVE (HØEGH-)GULDBERG, der de kommende Aar blev Landets ledende Statsmand.

Som nævnt S. 183 besad Konferensraad BRINCK-SEIDELIN Belæggelsesretten til tre af de af hans Morbroder oprettede Senge i Vartov Hospital, nemlig Nr. 1, 2 og 8.

Den 27. Juli 1768 og 8. Oktober 1776 fornyede han sin Oldefaders, Raadmand CLAUD IVERSENS Gravsted i St. Nikolai Kirke i København (se S. 73) og 23. Februar 1773 sin Faders Gravsted i samme Kirke (se S. 170), i hvilken Begravelse hans eget Lig fem Aar senere ned-sattes.

To store, smukke Malerier af Konferensraad HANS DIDERICK BRINCK-SEIDELIN (malet af ERIK PAULSEN 1777) samt af hans Hustru (malet af Professor C. A. LORENTZEN) ejes af deres Sønesøns Sønnedatters Sønesøn Repræsentant DOUGLAS WITH-SEIDELIN, København.

† 5. Marts 1778 Kl. 9 om Aftenen⁵⁰ i København; hans Lig nedsattes den 16. s. M. »om Morgenen ved 7 Slet« i hans Faders Begravelse i St. Nikolai Kirkes Kor (S. 170). BRINCK-SEIDELIN døde om Aftenen, samme Dag som den højtidelige Aabning af Højesteret havde fundet Sted, en aarlig tilbagevendende Begivenhed i Begyndelsen af Marts, som han havde været til Stede ved i mange Aar, men denne sidste Gang ikke kunde overvære.

Dagen efter hans Død foretog Skiftekommissionen Forsegling i hans beboede Værelser i Bager LOBEKS⁵¹ Gaard paa Østergade Nr. 54 i København. Den 4. April overlodes Boet til privat Skifte til hans Arvinger, som var hans Enke, Sønnen Etatsraad og Landsdommer

Ingaborg Pedersdatter
Hans Brinck-Seidelin

Bering søn
Ivarica Brinck-Seidelin
Petronelle Brinck-Seidelin
Hans Brinck-Seidelin

Underskrifter paa Skiftet efter Konferensraad H. D. BRINCK-SEIDELIN 1778

HANS BRINCK-SEIDELIN samt de tre Døtre SOPHIE ELISABETH CATHRINE, IVARICA og PETRONELLE BRINCK-SEIDELIN; de tre Døtre havde 3. April faaet kongelig Bevilling, »at de maa være deres egne Værger og selv deres Arvemidler til sig annamme, dog under . . . Curator«.

~ 23. eller 25.⁵² Maj 1746 i Horsens, i Brudens Mosters og dennes Mand Justitsraad, senere Etatsraad GERHARD DE LICHTENBERGS Gaard paa Søndergade (nu Nr. 17–19), (ifølge kgl. Bev. af 4. s. M.) INGEBORG PEDERSDATTER BERING, * 15. September 1727 i Horsens, døbt 21. s. M., Datter af Købmand PEDER THOMASSEN BERING (* 1696 eller 1700 i Randers?⁵³ ~ 20. April 1725 i Horsens i Brudens Faders Gaard paa Søndergade, † 21. November 1739 i Horsens, begravet 27. s. M. »om Aftenen uden videre ceremonie enten ved Liigprædichen eller Sang i ald taushed og stilhed«, i Familiegravstedet »Nr. 4 fra oven i Midtergangen i Torvekirken«, d.v.s. Vor Frelsers Kirke) og Hustru ELISABETH CATHRINE STEPHENS DATTER HOFGAARD (* 3. Februar 1708 i Horsens, døbt 8. s. M. † 1731 i Horsens, begravet 14. September i Familiegravstedet i Vor Frelsers Kirke).

INGEBORG BERINGS Forældre⁵⁴ var døde tidligt, Moderen, kun 23 Aar gammel, da INGEBORG var 4 Aar, Faderen 8 Aar senere. Faderen, der var Søn af Negotiant THOMAS BERING i Randers, var en meget dygtig Mand, som det lykkedes at oparbejde en efter Tidens Forhold meget betydelig Købmandshandel i Horsens. Som Følge af sin Dygtighed samt ved Arv fra sine Forældre og Svigerforældre blev han hurtigt en hovedrig Mand, der ejede en Række store Ejendomme i Horsens, blandt hvilke han selv beboede en Gaard paa Hovedgaden, nu Søndergade 47. Han anlagde 2 Gader, Kirkegyde og Aagade, og byggede en Del Huse, og 1739 byggede han »Strandgaarden« ved Aaen, hvoraf Bindingsværkporten med dens ejendommelige Porthammer endnu eksisterer. I Vor Frelsers Kirke opførte han et Pulpitur, og

til Klosterkirken skænkede han 1739 et Orgel,⁵⁵ som opstilledes i det nordre Sideskib lige over for Prædikestolen, hvor det gjorde Tjeneste til 1863. Et Epitafium over ham og hans Hustru er anbragt paa Sydvæggen i Vor Frelzers Kirke. Da Præsten indførte BERINGS Begravelse i Kirkebogen, føjede han til, at BERING »var i min Tid det første Exempel blandt Byens Borgere«. I Ægteskabet var 4 Døtre, af hvilke den yngste døde før Faderen. De 3 andre Døtre arvede hver efter deres Fader 30.641 Rd. 3 Mk. 9 Sk. Efter Forældrenes Død er INGEBORG BERING og hendes 2 Søstre muligvis opvokset hos deres nedenfor nævnte Moster BODIL HOFGAARD, der 1728 havde ægtet GERHARD DE LICHTENBERG.

Af INGEBORG BERINGS 2 Søstre havde den ældste, BODIL BERING (1726–69), 1743 ægtet Kancelliraad HANS DREYER DE HOFMAN⁵⁶ til Skjerrildgaard, som siden blev Konferensraad og hvid Ridder og endte som Amtmand i Koldinghus Amt; han var en umaadelig flittig og dygtig Embedsmand med Interesser paa flere Felter, især inden for Landvæsen og Genealogi; hans Navn er i Nutiden først og fremmest knyttet til »Hofmans Fundatser« i 10 Bind (samt senere et Supplementsbind), som han udgav 1755–65, et meget fortjenstfuldt Værk, som stadig bevarer sin Værdi paa Grund af dets Indhold af mange originale Aktstykker foruden adskillige Stamtavler over adelige og borgerlige Familier. Ved Svogeren Prokansler ERIK PONTOPPIDANS Død 1764 overtog han Udgivelsen af hans »Danske Atlas«, hvis 4.–6. Del han bearbejdede. I Manuskript efterlod han sig »Beskrivelse over de Adelige, som ere nobiliterede og naturaliserede i Danmark fra Aar 1430 til Aar 1750 etc.« og »Lexicon over Et Tusinde Danske Familier meest af Adel«, et Værk paa 1100 Foliosider.

INGEBORG BERINGS yngste Søster MARIE KIRSTINE BERING (1728–58) ægtede 1746 sin Fætter Kancelliraad MORTEN CORDSEN, der døde Aaret efter; 2 Aar senere ægtede Enken Godsejer, Ritmester JOHAN GLUD (1725–66), med hvem hun fik 3 Sønner og 3 Døtre, af hvilke 2 Døtre døde smaa.

Ved sit Ægteskab med INGEBORG BERING kom BRINCK-SEIDELIN i Slægtskabsforbindelse med mange af de betydeligste Mænd i Horsens paa den Tid. Hendes Morfader var Borgmester i Horsens STEPHEN RASMUSSEN HOFGAARD (1652–1716), en af Byens rigeste Mænd, der saaledes en Overgang bl. a. ejede de 6 Gaarde paa Byens Hovedgade, de nuværende Ejendomme Søndergade Nr. 41, 43, 45, 47, 49 og 51. Han skænkede 1716 den nuværende smukke Granitdøbefont til Klosterkirken. Mormoderen BODIL JØRGENSEDATTER HØGSBRO (1683–1721), der i 1719 skænkede Klosterkirken et værdifuldt Sølv-Daabsfad, som 1794 blev overflyttet til Vor Frelzers Kirke, men 1936 blev tilbageleveret til Klosterkirken, var Datter af Horsens-Borgmesteren JØRGEN HANSEN HØGSBRO. Borgmester HOFGAARD og BODIL HØGSBRO, som var hans tredie Hustru, havde foruden Datteren ELISABETH CATHRINE, der som nævnt blev gift med PEDER BERING, en Datter BODIL STEPHENSEDATTER HOFGAARD (1711–95), der 1728 – 17 Aar gammel – ægtede den senere Etatsraad og Herre til Stamhuset Bidstrup GERHARD DE LICHTENBERG (1697–1764), der siden omtales som Horsens Købstads »fornemste, mest godgørende samt mest mønsterværdige og derfor ogsaa mest ansete Borger«. GERHARD DE LICHTENBERG overtog 1729 efter sin Fader og en Onkel en stor Købmandshandel i Horsens, hvor han snart kom til at eje mange Gaarde, Jorder og Skibe; sin store Formue anbragte han i jydsk Jordegods, idet han købte 8 større og mindre Herregaarde; han var en fremragende Godsejer, der omtales som meget human over for sine mange underordnede; han ombyggede flere af Gaardene og indførte nye Driftsmaader paa sine Godser, anlagde Haver med Terrasser og Springvand, restaurerede og udsmykkede flere af de elleve Kirker, der hørte til hans Godsbesiddelser, og forsynede fem af Kirkerne med Spir; desuden anlagde han et Teglværk, en Papirmølle og en Metalvarefabrik. I 1739 blev han ophøjet i Adelstanden under Navnet DE LICHTENBERG. 1744 lod han »Den Lichtenbergske Gaard« paa Søndergade (nu Nr. 17–19) delvis nedrive og med megen Bekostning genopføre i Barokstil, forsynet med Karnaptaarne, saaledes som den, hvad det ydre angaar, endnu er bevaret (det senere Jørgensens Hotel); her – i »Det Lichtenbergske Palæ« – fejredes 1746 Niesen INGEBORG BERINGS Bryllup med HANS DIDERICK BRINCH, og samme Sted var FREDERIK V i Maj 1749 DE LICHTENBERGS Gæst, ved hvilken Lejlighed Kongen udnævnte DE LICHTENBERG til Etatsraad. 1737–38 lod DE LICHTENBERG Klosterkirken underkaste en Hovedreparation og i Kirkens Sideskib Syd for Koret indrette et Gravkapel for sig og sin Slægt; 1782 indrettedes det nuværende Lichtenbergske Kapel i Kirkens Sydvesthjørne,

hvor Ægteparrets Sarkofager nu findes opstillet foran Billedhuggeren DIDERIK GERCKENS store, meget smukke Epitafium. Etatsraad DE LICHTENBERG og Frue skænkede det smukke Alterklæde, som endnu benyttes i Vor Frelsers Kirke. Etatsraadinden, INGEBORG BERINGS Moster, overlevede sin Mand i 31 Aar og blev til sin Død 1795 boende i Palæet paa Søndergade.

Af Etatsraad GERHARD DE LICHTENBERGS 10 Børn overlevede følgende 5 deres Fader: Etatsraad HANS HENRICH DE LICHTENBERG (1737–77) overtog 1763 Stamhuset Bidstrup. GEDSKE DE LICHTENBERG (1733–66) ægtede 1754 CHRISTEN DE LINDE til Bækmark, Engelsholm, Haraldskær og Keldkær. BODIL DE LICHTENBERG (1735–1807) til Merringgaard og Ussinggaard ægtede 1754 sin Moders Fætter, den hovedrige Købmand og Godsejer, Værge for Klosterkirken, Kancelliraad JOCHUM DE LICHTENHJELM (1701–75), efter hvis Død hun 1778 ægtede Kammerherre CHRISTEN CHRISTOFFER GERSDORFF (1741–1805). ABEL MARIE DE LICHTENBERG (1739–1810) ægtede 1768 Etatsraad LARS DE THYGESON (1741–1812) til Bygholm, som adledes 1776. Og ELISABETH CATHRINE DE LICHTENBERG (1743–1807) ægtede 1765 Kammerherre, Oberst FREDERIK LUDVIG CHRISTIAN BEENFELDT (1741–1801), kendt som en af de skarpeste Modstandere af Landboreformerne, sammen med Kammerherre C. F. T. LÜTTICHAU til Aakær og Dybvad Fører for de jyske Godsejere, der protesterede mod Stavnsbaandsløsningen, der efter deres Mening ikke var det rette Middel til at forbedre Bondestandens Kaar; for sin Fremgangsmaade i denne Sag idømtes BEENFELDT ved Højesteret en Bøde paa 2.000 Rd., og Kongens Mishag blev ham tilkendegivet.

INGEBORG BERINGS Moder havde desuden 2 Halvsøskende – Børn af Borgmester STEPHEN HOFGAARD og dennes anden Hustru KAREN JENS DATTER († 1700) – nemlig Købmand i Horsens ERIK HOFGAARD (1697–1737) og GJERTRUD HOFGAARD (1696–1766), der 1713 ægtede Negotiant CLAUS CORDSEN (1673–1740); den yngste af deres 3 Børn var STEPHAN HOFGAARD CORDSEN, den senere Gehejmerraad, der 1778 ægtede sin Kusine INGEBORG BERINGS Datter SOPHIE ELISABETH CATHRINE BRINCK-SEIDELIN.

Endelig skal det lige nævnes, at INGEBORG BERINGS Fader var Ottendedelsfætter til hendes berømteste Bysbarn, Søfareren VITUS BERING (1681–1741), der i 1728 gennemsejlede det Stræde mellem Alaska og Nordøstasien, der siden fik Navn efter ham.

Konferensraadinde BRINCK-SEIDELIN, født INGEBORG BERING, overlevede sin Mand i 18 Aar. Som Enke boede hun i en Aarrække i Frederiksberggade 206 i København, fra Begyndelsen af 1790'erne angiver Vejviseren St. Kongensgade 34 f. som hendes Adresse, og ved sin Død boede hun Dronningens Tværgade 318.

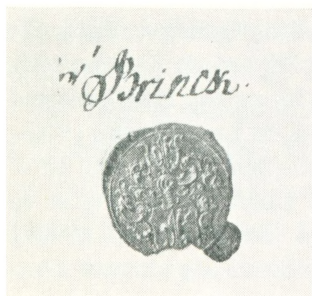
† 22. April 1796 i København »af tærende Syge«, begravet 27. s. M. fra Trinitatis Kirke, paa Assistenskirkegaarden.

Hendes Søn Etatsraad HANS BRINCK-SEIDELIN anmeldte hendes Dødsfald i »Berlings Kiøbenhavnske Tidender« for 25. April:

»At vores elskelige kiære Moder, Enke Conferentsraadinde BRINCK SEIDELIN, fød BERING, Fredagen den 22de April sidstleden, efter 4 Ugers Svaghed, i sit 69de Aar, ved Døden er afgangen, bekiendtgjøres herved fraværende Slegt og Venner; forvisset om deres Deeltagelse i vores billige Sorg, frabedes Condolence. Kiøbenhavn den 24de April 1796. Paa Sødskendes og egne Vegne, BRINCK SEIDELIN.« 9 Børn.

86. f. IVER BRINCK, * 2. Marts 1722, »en Mandag Formiddag Klokken Aate«, i København, døbt den 5. s. M. i St. Nikolai Kirke af Provsten, Magister REENBERG; Barnet, der blev opkaldt efter sin Fader, blev baaret og holdt over Daaben af Dronning ANNA SOPHIE (REVENTLOW)'s Moder SOPHIE AMALIE HAHN, der var Storkansleren Grev CONRAD REVENTLØWS anden Hustru; Barnets Halvsøster MARTHA BRINCK, Bogholder FREDERIK HOLMSTEDS Hustru, holdt Christenhuen; de øvrige Faddere var den tidligere Oversekretær i Danske Kancelli og Medlem af Gehejmekonseillet, Gehejmerraad DITLEV WIBE, der nylig var blevet Statholder i Norge; endvidere Generalløjtnant ALBRECHT PHILIP V. EYNDEN⁵⁷ og Morfaderen Justitsraad HANS SEIDELIN, og endelig var Morbroderen Sekretær HANS SEIDELIN (S. 178) indskrevet som Fadder, men var ikke til Stede ved Daaben.⁵⁸

Sine første 6 Leveaar indtil Faderens Død tilbragte IVER BRINCK i St. Nikolai Præstebolig i København. 7 Aar senere ægtede Moderen Biskop CHRISTIAN RAMUS i Odense, fra hvis Skole IVER BRINCK blev Student 31. Juli 1742. Af Mandtalslisten for København 1743 ses, at Studiosus IVER BRINCK da sammen med sin ældre Broder boede hos deres Morbroder Etatsraad, senere Konferensraad HANS SEIDELIN i Lille Strandstræde, nu Nr. 14. Den 22. Marts

1753

1745 tog IVER BRINCK teologisk Embedseksamen og fik 3 Aar senere, 8. November 1748, kongelig Udnævnelse til at blive Sognepræst i Hagedsted og Gislinge Sogne efter den daværende Sognepræsts Død; BRINCKS Kaldsbrev, der var dateret 22. Oktober, var udstedt af hans Broder Sekretær i Danske Kancelli HANS DIDERICK BRINCK (siden BRINCK-SEIDELIN) til Hagedstedgaard i Hagedsted Sogn. Sognepræsten, Provst ARNOLD KRUISE døde i Oktober 1753, og 10. December s. A. blev BRINCK da ordineret til Sognepræsteembedet, som han derefter tiltraadte den 13. Januar 1754. Den daværende Hagedsted Præstegaard nedbrændte i 1836; den da byggede Præstegaard af-

løstes efter 99 Aars Forløb af den nuværende, der er beliggende paa samme Sted som sine Forgængere, Sydvest for Kirken, adskilt fra denne af Landevejen gennem Hagedsted.

Straks samme Aar ægtede Pastor BRINCK en Datter af sin Kollega i Nabsognet Kundby, Provst BENZON. Da denne to Aar senere laa syg og gerne vilde have sin Svigersøn til Efterfølger i Kundby, bad han Generalløjtnant ALBRECHT PHILIP v. EYNDENS Enke VIBEKE KRAG til Frydendal (nu Torbenfeldt) om at udstede Kaldsbrev for BRINCK. Hun afslog først, idet hun erklærede, at hun derved vilde begaa Uret mod Pastor JACOB BAGGER, der allerede i en Aarrække havde siddet i det ringere og besværligere Embede Skamstrup og Frydendal, men omsider gik hun ind paa Provstens Anmodning – paa den Betingelse, at Justitsraad BRINCK-SEIDELIN til Stamhuset Hagedsted vilde kalde BAGGER til Hagedsted efter BRINCK. Da BRINCK-SEIDELIN gik ind herpaa, udstedte Generalinde KRAG den 5. September 1756 Kaldsbrev, som fik kongelig Konfirmation 15. Oktober s. A., for BRINCK til at efterfølge sin Svigerfader i Kundby.

Provst BENZON levede imidlertid i endnu 15 Aar. Først efter godt 17 Aar i Hagedsted blev IVER BRINCK den 24. Maj 1771 Sognepræst i Kundby Sogn.

Pastor BAGGER, der nu kom til Hagedsted, og som har givet ovennævnte Beretning i Kundby Kirkebog (ved BRINCKS Død), skriver dér, at da Pastor BRINCK, der var 4 Aar yngre end BAGGER, kom til Kundby, »syntes han i mine og andres Øjne en stærk Mand«, hvorimod BAGGER havde et temmelig svageligt Helbred; endvidere blev BRINCK i Kundby befriet for de besværlige Sognerejser, da der intet Annekssogn var. Ingen havde derfor ventet, at Pastor BRINCK skulde dø knap 8 Aar senere, – og at Pastor BAGGER for anden Gang skulde blive hans Efterfølger.

Af Sognepræst IVER BRINCKS 9 Børn blev kun Datteren CHARLOTTE voksen; hun døde imidlertid – ugift – kun 28 Aar gammel.

Som nævnt S. 183 besad IVER BRINCK Belæggelsesretten til Sengene Nr. 3, 4 og 9 af Konferensraad HANS SEIDELINS Senge i Vartov Hospital.

† 9. Februar 1779 i Kundby; hans Lig, der den 17. s. M. »var standsmæssig bleven bisat i bemeldte Kundby Kirke«, blev den 19. s. M. »nedsat i sin indelukte Begravelse paa Hagedsted Kirke Gaard«.

Den 26. s. M. fik hans Enke MAREN OSTENFELD kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder.

~ 1) 30. August 1754 i Kundby Præstegaard⁵⁹ CHARLOTTE AMALIE BENZON,⁶⁰
 * c. November 1733, døbt 12. Januar 1734 i Kundby Sogn. Datter af Provst ECHARD (EGGERT)
 CHRISTOPHER BENZON (* 3. Januar 1698 (i Slangerup), 1728–71 Sognepræst i Kundby, Provst
 1754, † 19. Januar 1771, begravet 28. s. M. paa Kundby Kirkegaard) og Hustru MAREN
 HVASS⁶¹ (* c. 1693, † 9. December 1773 i København, begravet 13. s. M. »paa gammel Kirke-
 gaard« (St. Nikolai Kbg.)).

Til den 20aarige CHARLOTTE BENZONS Bryllup med den nye Sognepræst i Hagested skrev
 hendes tidligere Huslærer, Forfatteren P. C. STENERSEN, der nu var Sognepræst i Nabosognet
 Udby, en rimfri »Ode til Brudgom og Brud den 30. August 1754«, der ved sin bevidste Reak-
 tion mod den konventionelle Lejlighedsdigtning og ved sin Inderlighed i Tonen og ægte
 lyriske Følelse bidrog til det lyriske Gennembrud i Litteraturen midt i det 18. Aarhundrede.
 Oden, der blev optrykt 1767 i »Forsøg i de skønne og nyttige Videnskaber«, 6. Stykke,
 S. 3–11, under Titlen »Choriambisk Ode ved hans Søsters Ægteforbindelse 1754«, indledes
 med følgende 4 Vers:

Min B. .k! erindrer du den ufortrødne Stund,
 Da du brød første Kys paa uerfarne Mund,
 Da sig om kydske Kind bluefærdig Rødme hæved,
 Da ved et kierligt Ja det ømme Hierte bæved?
 Hvor froe var da dit Sind, hvor sorrigfri din Lyst,
 Hvor muntert sprang dit Blod om seierrige Bryst!

Men hvor blev Bladet vendt paa eengang, da indbrød
 Den beste Faders Sot, den beste Broders Død!⁶²
 Hun selv, din Elskte, hun, din Verdens ganske Glæde,
 Laae hen foruden Haab, udtært af Febers Heede,
 Bereed at ofre, i et Hiertens Tænk paa mig,
 Det sidste Suk sin Gud, det næst det sidste dig.

Min Ven! hvor Kummer da dit saaret Hierte brød!
 Du talte kun om Sorg, du tænkte kun paa Død.
 Som Elven uforminskt af iisgraae Fielde rinder,
 Flød sukkeblandet Graad ad dine blege Kinder;
 Medynksom søgte jeg at trøste dig, min Ven!
 Af Sorg fortunlet, slog du Trøst og Tale hen.

Nu længst forønskte Dag omsider falder ind,
 Nu stillet er tilfreds dit dybt nedslagne Sind;
 Da hør et Venne-Quad, og hold mig det til gode,
 At over Bryllups-Bord oplæses riimfri Ode,
 Iblant udvalde Vers; saa qvækker hæse Frøe
 Mod liflig Nattergal, af den optøede Søe.

Derefter følger selve Oden paa 24 Vers, af hvilke Versene 4–18 lyder:

Ven! dig var og bestemt denne Lyksalighed.
 Slig Brud ønsker omsonst mangan en Elskere,
 Ønskt forgieves med mange
 Svære Suk og Forpligtelser.

Saa saae Grækernes Land forðum sin modige
 Ungdom, alle i Kamp, alle arbejdende
 Inden Isthmiske Skranker,
 Skjønt Eens Tinding kun kronedes.

Dog blev Venskab og Dyd ikke tilsidesat;
 Ei har Nisus misundt Krandsen Euryalus.
 Hvad som kan ei imellem
 Flere deeles, tilfalder Een.

Kiend Din Lykke, o Ven! længe du sukkede.
 Din Charlotte er rørt. Til dig hun bøier sig,
 Dig, den første blant alle,
 Dig, den sidste, hun rekker Haand.

Med indtagende Smiil, hun til dig længselfuld,
 Og en sædelig Frygt, kiger; saa ønskede sig
 Paradisiske Eva
 Adams mødende Favnetag.

Elsk, mens flygtige Tid byder sig gunstig frem!
 Et ufølet Minut, øde for Kierlighed,
 Kan ei kaldes tilbage,
 Naar hun falmende legges hen.

Kiend din Lykke, o Brud! han, den Oprigtige,
 Dyd og Venskab attraaer. Lad da din Kierlighed
 Ævig grundes paa Dyden,
 Og fornyes ved Venlighed!

Ei skal kommende Aar lunkne hans Kierlighed,
 Ei skal synes ham mat blegnende Læbers Kys,
 Ei skal mindre begierlig
 Søges aldrende Favnetag;

End nu, da hun iført gyldne Klenodier,
 Ny høitidelig Stads, drager ham, villig selv,
 Med erobrende Ungdoms
 Giennemtrængende milde Kys.

Som guldlokkede Soel hæver hver Morgen sig
 Op af østlige Blaa over vor Horizont,
 Uformindsket i Klarhed,
 Uafkræftet i Fyrighed;

Naar med slibrige Flugt stiæler sig uformærkt
 Bort de deilige Aar, varer bestandig ved
 Venskab grundet paa Dyden,
 Uberøvet sin Yndighed.

Saa, naar stormende Høst river fra frugtbart Træ
 Sit grøn-glindsende Løv, viser sig hengende
 Under skaldede Qviste
 Den guldstrimed' Frugt skønnere.

Ubekræftet ved Dyd vakler let Kierlighed,
 Som den surrende Bie streiffer ustadig om
 Fra Jasminer til Roser,
 Fra Violer til Tuliper.

O Lyksalige! hvis hellige Ægte-Baand,
 Først ved Døden opløst, varer ved, uafbrudt
 Af fortrydende Klager,
 Og utidige Tvistighed.

O velsignede Par! yndet af Himmelen,
 O velsamlet i Dyd, samlet i Kierlighed,
 Søger Venskab i Dyden!
 Den er eder ei ubevant.

Efter kun 3½ Aars Ægteskab døde imidlertid den 24aarige Præstekone, efterladende sin Mand to Sønner, der begge døde et halvt Aar senere.

† Januar 1758 i Hagedsted Sogn, begravet 24. s. M. paa Hagedsted Kirkegaard.

Hendes Mand har i Hagedsted Kirkebog tilføjet: »Hendes Christelige og Dydige Liv blev endt i hendes Alders 24de Aar og 2 Maaneder. – Alt hvad dydigt kaldes kand, og ønskværdigt bør at regnes, I den søde Ægtestand, havde den hvis Navn her tegnes.«

Den 3. Februar 1758 fik hendes Mand kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder. 2 Sønner.

~ 2) 20. September 1758⁶³ MAREN OSTENFELD, * 13. April 1741 i Spjellerup Sogn ved Fakse, døbt 18. s. M. Datter af CHRISTIAN PEDERSEN OSTENFELD⁶⁴ (* 25. Februar 1702 i Fredrikstad i Norge, 1735–61 Sognepræst i Spjellerup og Smerup, Viceprovst, † 23. November 1761 i Spjellerup, begravet 1. December) og anden Hustru LUCIANNE SOPHIE SØRENSDATTER JONASSEN (* 1707 i Roskilde, døbt 6. Juli (Domsogns Kbg.), † 10. Februar 1769 i Roskilde, begravet 17. s. M. i Domkirken i sin Faders murede Begravelse i det østre Vaabenhus).

Boet efter hendes Fader i 1761 opgjordes til 3.207 Rd. 4 Mk. 1 Sk. ÷ 2.092 Rd. 3 Mk. 3 Sk. = 1.115 Rd. 14 Sk., hvoraf Enken arvede det halve, hver af hans 2 Sønner 123 Rd. 5 Mk. 7 Sk. og hver af de 5 Døtre 61 Rd. 5 Mk. 11½ Sk. Efter Moderen, der døde 8 Aar senere hos en Søster i Roskilde, arvede hver af hendes 4 Døtre 231 Rd. 1 Mk. 15 Sk.

MAREN OSTENFELD eller Datteren CHARLOTTE har antagelig haft Belæggelsesretten til de 3 Senge i Vartov Hospital efter IVER BRINCKS Død 1779.

MAREN OSTENFELD overlevede sin Mand i 11 Aar; af deres 7 Børn døde de 6 smaa, og den eneste, der blev voksen, døde c. 1 Aar før Moderens Død. Som Enke flyttede MAREN OSTENFELD ind til Holbæk, hvor hun ifølge Folketællingslisten fra 1787 boede i Kirkestrædet Nr. 12 sammen med sin yngre ugifte Søster MARGRETHE OSTENFELD († 1791), der i en lang Arrække havde boet hos Søsteren og Svogeren.

IVER BRINCKS Enke udtalte i sit Testamente 3 Maaneder før sin Død (dateret Holbæk 4. Januar 1790, kgl. konf. 26. Marts s. A.), at »da jeg i Anledning af min langvarige Sygdom

daglig forestiller mig min Dødstime og Afsked fra denne Verden at være for Haanden, og Gud ikke haver velsignet mig med Livs Arvinger, saa haver jeg med fri Villie og velberaad Hu og ved sund Fornuft og Forstand vedtaget og besluttet, . . . at hvad jeg ved min Død efterlader mig, . . . skal efter min Død tilhøre min kiære Søster TOBITHA SOPHIE OSTENFELD, gift med Hr. Cancelli Raad NIELS MUNCK i Kiøbenhavn«.

I den Skrivelse af 27. Februar 1790, der fra Holbæk Raadstue ledsagede Testamentet, hedder det, henvendt til Gehejmestatsminister og Stiftsbefalingsmand Grev v. HAXTHAUSEN: »Førrige Sognepræst i Kundby, salig Hr. IVAR BRINKS Enke Madame MARIE [!] OSTENFELD her i Holbæk, hendes Formue kan beregnes til 1.000 Rd., og hendes aarlige Indkomster er 1. af Kaldet, nu der er 2de Enker, 30 Rd., 2. af den Gejstlige Enkekasse 53 Rd. og af Livrentesocietetet 4 à 5 Rd. Hun har i 12 Aar været elendig syg og sengeliggende, og saa længe hun skal leve, maa hun aarlig fortære af hendes liden Formue, efterdi hendes Indkomster ikke kan være tilstrækkelige, hvorfor hun kan befrygte at opleve den Tid, at hendes liden Formue kan vorde fortæret . . .«

Den omtalte Søster MARGRETHE OSTENFELD bestemte i sit Testamente (dat. Holbæk 14. Juni 1786, kgl. konf. 13. Januar 1792) »til Erkiendtlighed for den Godhed, som jeg i saa mange Aar har nydt i min Søsters og Svogers salig Hr. IVER BRINKES Hus, . . . at naar det behager Gud ved Døden at henkalde mig, skal bemeldte min Søster MAREN BRINCKES eneste Datter CHARLOTTE AMALIE BRINCK eje og beholde al min Efterladenskab, naar deraf er bekostet mig en anstændig Begravelse, og skal den liden Arv, som min Søster Datter saaledes tilfalder efter min Død, sættes i Ober Formynderiet, om hun paa den Tid nu skulde være ugift, men skulde bemeldte min Søster Datter CHARLOTTE AMALIE BRINCK førend jeg ved Døden afgaa, da skal alt forbenævnte mit Efterladenskab ene og alene tilfalde og tilhøre min Søster THOBITH SOPHIE OSTENFELD, gift med Hr. Kancelli Raad NIELS MUNCK, Postmester ved det Lollandske og Helsingørske Postkontor«.

† 3. April 1790 i Holbæk, begravet 11. s. M. paa Holbæk Kirkegaard.

7 Børn.

SOGNEPRÆST HANS FRIDERICHSEN SEIDELINS DATTER MED CATHRINE JACOBSDATTER GODICHE (Se S. 189 f.).

87. a. MAREN FRIDERICHA (SEIDELIN), * 29. September 1722 i København, døbt 4. Oktober i Holmens Kirke (se S. 193 f.).

Hun er muligvis sammen med Moderen kommet til dennes Fødesogn Örtofta i Lunds Stift og er antagelig identisk med den »Mademoiselle SEIDELIN«, der i Örtofta Kirkebog nævnes som Fadder til et den 9. August 1747 født Barn. Derudover vides der intet om hende, heller ikke om hun er blevet gift, eller hvor og hvornaar hun er død. (Se S. 195).

SOGNEPRÆST HANS FRIDERICHSEN SEIDELINS 6 BØRN AF 2. ÆGTESKAB MED MAGDALENE CHRISTINE SIDELMANN (Se S. 189 og 200).

88. b. FRIDERICH SEIDELIN, * 24.¹ eller 25.² April 1755 i Gloslunde, døbt 1. Maj.

Han blev undervist af sin Fader til sit nittende Aar og kom derefter 1 Aar i Nakskov Skole, hvorfra han blev Student 1775; den 4. August s. A. blev han immatrikuleret ved Kø-

benhavns Universitet og var 1776–79 Alumne paa Elers Kollegium; 6. August 1777 tog han teologisk Embedseksamen (med Haud) og udgav Aaret efter »Den første Bog af P. VIRGILII Maronis Æneis fordansket«, en Oversættelse af første Bog af VERGILS Æneiden i Prosa. 1779 holdt han sin Dimisprædiken, som Professor HORNEMANN belønnede med Laud, og var herefter, 1779–80, Huslærer hos Sognepræst HANS PEDER HANSEN i Tranekær paa Langeland. 17. December 1781 søgte han – forgæves – Stillingen som tredje Lektiehører i Nakskov. Den 24. September 1783 udnævntes han til personel Kapellan hos sin Fader – »formedelst hans høje Alderdom og Skrøbelighed« – i Gloslunde og Græshave 1 Mil Sydøst for Nakskov, hvor han forblev til sin Død 6 Aar senere, 1 Aar før Faderens Død. Han blev ordineret 24. Oktober 1783 i St. Knuds Kirke i Odense af Biskop JACOB RAMUS, der talte over 2. Korinthierbrev 4, 1 (Derfor, da vi have denne Tjeneste efter Barmhertighed, som er bleven os til Del, saa tabe vi ikke Modet), hvorefter FRIDERICH SEIDELIN prædikede over Johannes-Evangeliet 7, 17 (Dersom nogen vil gøre Hans Villie, skal han erkende, om Læren er fra Gud, eller jeg [Jesus] taler af mig selv), idet han omtalte de 2 Maader, hvorpaa den sande Gudsdyrker erkender sin Religions Guddommelighed: 1) af den Forandring, Religionen virker paa ham, og 2) af Aandens Ledsagelse paa alle hans Veje.³

† ugift i August 1789 i Gloslunde, begravet 27. s. M. (Kbg.).

89. c. DØDFØDT SØN 1756 i Gloslunde, begravet 11. August.

90. d. HANS SEIDELIN, * 31. Oktober eller 1. November 1758 i Gloslunde, døbt 8. s. M.

† 31. Juli¹ 1778 som Elev i Nakskov Skole, begravet 4. August Kl. 11 i Nakskov Kirkes nordre Gang.

91. e. KAREN SOPHIE SEIDELIN, * 25. Januar¹ 1760 i Gloslunde.⁴

† 26. August 1782 i Vestenskov i første Barselseng, begravet 31. s. M. i Kirkens Kor.

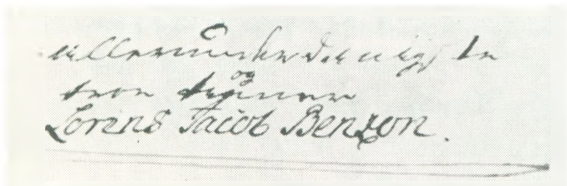
~ 15. Juni 1781 i Gloslunde Enkemand LORENZ JACOB BENZON, * 6. Februar 1740 i Stubbekøbing, døbt 12. s. M. Søn af Byfoged i Stubbekøbing CHRISTIAN BENZON⁵ (* 1699 i Slangstrup, † 23. Januar 1765 i Stubbekøbing, begravet 31. s. M. i Kirken. ~ 2) 10. Oktober 1738 i Byfogdens eget Hus i Stubbekøbing) og 2. Hustru GJØRVEL CATHRINE LORENTSDATTER BILDSØE (* c. 1717 (i Kettinge Sogn paa Lolland), † 1740 i Stubbekøbing, begravet 19. Februar i Kirken).

LORENZ JACOB BENZON blev den 24. Juli 1758 Student fra Nykøbing F.s Skole. Som Student boede han 1760–65 paa Valkendorfs Kollegium, hvor han fra 1762 delte Værelse med den næsten 4 Aar yngre JOHANNES EWALD, som han sluttede Venskab med. EWALD, som 1764 mistede sin elskede ARENDSE HUULEGAARD og s. A. betraadte Digterbanen med en allegorisk Prosafortælling »Lykkens Tempel«, viste i Januar 1765 et Bryllupsdigt, han havde skrevet, til BENZON, der s. A. udgav et større Digt »Om Skabningen« og ansaas for en stor poetisk Begavelse. BENZONS Raad til Vennen gik ud paa, at denne hellere maatte opgive en Kunst, som han ingen Evner havde til. Skønt stærkt nedslaaet over denne Dom deltog EWALD dog s. A. i en Konkurrence, hvori ogsaa BENZON deltog, om Selskabet for de skønne Videnskabers Fremme's Guldmedaille for det bedste Digt om en af Guds Egenskaber. Da begge valgte samme Emne, nemlig Guds Algodhed, besluttede EWALD at behandle Opgaven dramatisk. Guldmedaillen blev vundet af BENZON for hans store Digt »Om Algodheden« (udkom 1767). (EWALD erklærede, efter at hans Arbejde, der senere omarbejdedes til Tragedien »Adam og

Eva«, var blevet forkastet, at kunde han ikke være den første Digter i sit Fædreland, vilde han ikke være den anden, og besluttede foreløbig at studere Digtekunsten for derigennem at naa Førstepladsen; den saa stærkt attraaede Anerkendelse som Digter opnaaede han dog i fuldt Maal det følgende Aar ved sine Sørgedigte over FREDERIK V, bl. a. »Hold Taare op at trille«, som han skrev paa Konsistoriets Opfordring.)

BENZONS Digtervirksomhed blev imidlertid ikke omfattende; efter ovennævnte to Digte fulgte senere kun endnu to, nemlig »Egne Tanker og Erfaringer optegnede til Religionens Tjeneste af en Præst« (1773, anonymt) og »Den christelige Religions underfulde Udbredelse som en Bekræftelse paa dens Guddommelighed« (1782). En Sørgetale i Anledning af Apoteker JESSENS Begravelse og en Sang ved Biskop BOISENS første Bryllup gjorde i sin Tid megen Lykke, men findes næppe mere.

Den 15. December 1768 tog BENZON teologisk Embedseksamen med Laud og udnævntes 3. Juli 1771 til residerende Kapellan i Nakskov, hvortil han ordineredes 16. August. 2. Januar

1777

1777 blev han Sognepræst i Vestenskov og Kappel Sogne 1 Mil Sydvest for Nakskov, hvilket Embede han beklædte i 28 Aar. Kaldsbrevet var udstedt 5. December 1776 af Prinsesse CHARLOTTE AMALIE som Ejer af Baadesgaards Gods. 3 Aar efter at han var kommet til Vestenskov, døde hans første Hustru, og Aaret efter ægtede han KAREN SEIDELIN, Datter af hans Kollega i det nærliggende Glos-

lunde Sogn; hun døde efter kun 1 Aars Ægteskab, hvorimod BENZONS tredje Hustru overlevede ham i 9 Aar. Om Sognepræst BENZON siges, at hans »grundige Indsigt i smukke Videnskaber var prydet af et veldannet Sind og gode Sæder«. I sit anonyme Skrift fra 1773 tager BENZON Afstand fra Rationalismen; han taler om den næsvise, indskrænkede og fordærvede Fornuft, der vil indse Guds Planer, og hævder, at de enfoldige Kristne bedre kan føle og vidne om Religionens Virkninger.

† 29. Juni 1799 »om Eftermiddagen Kl. 3« i Vestenskov, begravet 8. Juli.

Paa Vestenskov Kirkegaard findes ved Kirkens Vestgavl en stor, flad, liggende Sten over Sognepræst LORENZ JACOB BENZON; Stenen bærer følgende Indskrift, som nu kun med stor Vanskelighed kan læses:

Her hviler Støvet
af
Lorentz Jacob Benzon
fordum Sogne Præst
til Westenskov og Cappel
I Lollands Sønder Herred
født
den 6te Febr. 1740
død
den 29de Iunii 1799
Han overlevede 2 Ægtefæller
Sophie Amalia Suhr
Karen Sophie Seidelin
og efterlod den sidste

Dorthea Berthelsen med 9 Børn
af 12 hvortil han var Fader
hvad han i 22 Aar var for sin Menighed
som oplyst Lærer var han for sit Huus
som den omhygeligste Mand og Fader
Derfor begræde alle gode hans Tab
hans Symbol var Philipp. [3.8.]

1 Søn.

LORENZ JACOB BENZON ~ 1) 26. Maj 1773 i Provst OLE DORPHS Hus i Nakskov »den yndige« SOPHIE AMALIE JOCHUMSDATTER SUHR, * 18. Juli 1753 i Utterslev Sogn paa Lolland, døbt 23. s. M. Datter af JOCHUM BROCHDORF SUHR (* 30. (eller 23.) November 1710 (i Købelev paa Lolland), 1749–67 Sognepræst i Utterslev, † 26. September 1767 i Utterslev) og 2. Hustru CECILIE MARGRETHE NIELSDATTER WANDEL (* i Saksøbing 1715, ~ 27. September 1746 »i Huset« i Saksøbing, † 1769).

† 30. Oktober 1780 i Vestenskov, begravet 6. November.

2 Sønner.

~ 3) 23. Maj 1783 paa Aalstrup (Olstrup) i Landet Sogn⁶ DOROTHEA BERTELSEN, * 1764 paa Gammelgaard i Ryde Sogn ved Maribo, døbt 6. Juli. Datter af Forvalter paa Gammelgaard, senere Forpagter af Aalstrup CHRISTOFFER BERTELSEN (* c. 1718. † 1790) og ANNE SOPHIE WIINHOLT (* 1741. † 1815).

† 5. Juni 1808 i Nakskov, begravet 9. s. M.

9 Børn.⁷

92. f. KLAUS HENRIK SEIDELIN (døbt CLAUS HENDRIK), * 28. April¹ (eller 6. Maj⁸) 1761 i Gloslunde Præstegaard, døbt 6. Maj (Kbg.).

Eventyrlysten havde tidligt Magt over den lollandske Præstesøn, allerede som Barn tog han Styrmandseksamen og fo'r en Tid til Søs; det fortælles,⁹ at han gjorde et Par Rejser til Vestindien, »men da han som Kahytsdreng engang opvartede sin Capitain ved Bordet og Capitainen kom til at sige Saxo Grammatica, gav CLAUS sig til at fnise. Da de Fremmede vare borte, spurgte Capitainen ham, hvad han før »grinede« af? Han sagde det vel, men fik ligefuldt et Livfuld Prygl. CLAUS havde nu faaet sin Lyst til Søen styret og erklærede, da han kom tilbage, at han nok vilde tage fat paa Studeringerne igen, naar man vilde love ham, at han ikke skulde faa Bank, thi Capitainens Tamp sved ham endnu paa hans Rygstykker«. Han kom saa – i 1778, 17 Aar gammel – i Latinskolen i Nakskov under den strenge Rektor HEYE; han »læste, naar han vilde, og blev borte, naar han vilde. Der »regnede Prygl« ned paa begge Sider af ham, men SEIDELIN fik ikke et Slag. Desuagtet stod han sig altid bedst ved sin Examen. »Vi mindre Disciple«, vedbliver Provst HOLM, der har optegnet denne Notits, »elskede ham inderlig, thi han gav os Penge og Hvedebrød«.«

Den 2. Oktober 1780 blev han Student fra Nakskov Skole og bestod Aaret efter filosofisk Eksamen, men Studierne kunde ikke tilfredsstille ham; Eventyrlysten vaagnede paa ny, og han drog atter paa Langfart. 1787 kom han til St. Thomas, hvor han begyndte som Huslærer og 3 Aar senere blev ansat som Lærer i Matematik, Regning og Skrivning ved det derværende kgl. Institut. Da hans Fader og Broder døde, vendte han 1791 tilbage til Danmark, hvor han indtil 1795 boede som Litterat i Maribo sammen med sin Moder, hvorefter de begge flyttede til København, hvor hun døde 4 Aar senere.

K. H. SEIDELIN 1761–1811.
Kobberstik af A. Flint 1806.
Det kongelige Bibliotek

Medens K. H. SEIDELIN opholdt sig i Maribo, grundlagde han »Stiftsbiblioteket i Maribo«,¹⁰ der er det ældste af den Slags Biblioteker her i Landet og stadig eksisterer, idet det nu fungerer som Folkebibliotek for Maribo og Omegn, men har bevaret sit gamle Navn.

Hvorledes Ideen hertil er opstaaet hos ham, er umuligt at sige; noget tilsvarende fandtes som nævnt overhovedet ikke i Danmark paa den Tid. Den 27. December 1794 udsendte han en Indbydelse til Stiftets Indbyggere om at yde Bidrag i Bøger eller Penge til Dannelsen af en offentlig Bogsamling, som skulde virke for den almindelige Oplysning og yde sine Laanere god, underholdende Læsning. Bogsamlingen skulde efter hans Plan væsentlig omfatte dansk Litteratur og ikke egentlig videnskabelig Litteratur – i Modsætning til hvad der siden blev Tilfældet med de fleste andre Stiftsbiblioteker – og han udtrykte det Haab, »at ikke alene denne Stiftelse vil opnaa sin Tilværelse til sand Nytte og Hæder for Lolland, men at endog andre Landsmænd efter vort Exempel ville oprette lignende Stiftelser. O, den herlige Dag, naar den Danske Stat kan tælle et par hundrede offentlige Danske Bogsamlinger!«. For at sikre Foretagendet fik han dannet Foreningen »Provinsialbogsamlingen i Maribo«, hvis Medlemmer mod et aarligt Kontingent paa 2 Rd., der skulde anvendes til Samlingens Forøgelse, fik Ret til at laane Bøger i Biblioteket, hvorimod Ikke-Medlemmer, medmindre de var helt ubemidlede, skulde betale en mindre Afgift for hvert Laan. Ogsaa med Hensyn til en saadan Bogsamlings Størrelse nærede SEIDELIN store Forhaabninger, nemlig at det aarlige Bidrag vilde blive saa stort, at Overskuddet kunde strække til at anskaffe »de allerede værende Danske Skriver, for tilsidst at have alt, hvad der er skrevet og skrives i Modersmaalet«.

Foretagendet vandt god Tilslutning, og der indsamledes straks op imod 650 Bind og c. 125 Rd. Foruden SEIDELIN selv og hans Moder var især Historikeren N. D. RIEGELS i Højet paa Falster virksom for at støtte Biblioteket med Boggaver; Bidrag ydedes desuden af adskillige af Byens Borgere samt en Del af Omegnens Præster. Bibliotekets Oprettelse fandt Sted i Løbet af 1795, men først i Februar 1796 kunde Bogudlaanet begynde. I Juni s. A. havde man indsamlet 298 Rd., og det følgende Foraar omfattede Bogsamlingen ikke mindre end 1022 danske Bøger, 282 paa fremmede Sprog samt 120 Dubletter.

Ifølge Lovene skulde Biblioteket ledes af en Bestyrelse paa 3 Medlemmer; den første Bestyrelse, fra 1795, bestod af Etatsraad, Landsdommer F. TØTTRUP, Købmand E. SIDENIUS og residerende Kapellan H. G. CLAUSEN, af hvilke den sidste paatog sig Hvervet som Bibliotekar, men paa Grund af Forflyttelse 1796 til Kalundborg kun kom til at fungere et Aars Tid; han har som fuldblods Rationalist og Frihedsmand sikkert været en Mand efter SEIDELINS Hoved; 1797–1838 var han Præst i Hovedstaden, hvor han – fra 1811 som Stiftsprovst – spillede en betydelig Rolle.

SEIDELIN forlod som nævnt Maribo straks efter, at Bogsamlingen var blevet Virkelighed, men Provinsialbogsamlingen i Maribo, som den til at begynde med kaldtes, vedblev at være hans Hjertebarn lige til hans Død. Naar han ydede pekuniær Understøttelse til den, var det med den Klausul, at der for Pengene ikke maatte købes nye Bøger – »de forbistrede Romaner, Røverhistorier og andet mere af samme Suurdej« – men derimod Bøger, der maatte være til Salg paa Auktioner i Stiftet. 1810 skænkede han Biblioteket et Maleri af Digteren TULLIN (senere forsvundet), samtidig med at han stillede en Boggave i Udsigt. Biblioteket modtog baade Videnskabernes Selskabs og Selskabet til de skønne Videnskabers Skrifter, ligesaa Det kgl. Landhusholdningsselskabs, hvad SEIDELIN havde udvirket; men den smukkeste Gave, som han sørgede for, var dog et illumineret (farvelagt) Eksemplar af »Flora Danica«.

Ved Bibliotekets Oprettelse gav Stiftsøvrigheden Tilladelse til, at det installeredes i Maribo Kirkes Højkor mod Vest, det saakaldte »Jomfrukor«, der et Par Aar i Forvejen var blevet skilt fra det egentlige Kirkerum ved en Bindingsværksmur. (I den Periode denne Adskillelse varede, 1791–1861, var Højaltret flyttet til Kirkens Østende). 1863 flyttedes Biblioteket til Raadhuset, hvor det fik Lokale i Stueetagen til venstre, den senere Politistation, 1890 til det s. A. opførte Stiftsmuseum, og 1923 – samtidig med at det omdannedes til et moderne Folkebibliotek – flyttedes det til det gamle Raadhus, hvis tidligere Festsal var indrettet til Udlaanslokale.

SEIDELINS boglige Interesser vakte Lysten i ham til at blive Bogtrykker, og efter et 6 Ugers Læreophold i Hamborg fik han 10. April 1797 Borgerskab som Bogtrykker i København, hvor han samme Aar aabnede sit Bogtrykkeri i sin Gaard i Pilestræde, som han 27. Februar s. A. havde købt af Sekretær PEDER ANDREAS ROSENVINGE KOLDERUP (siden Direktør i Generalpostamtet og Etatsraad, erhvervede 1811 Adelspatent med Navnet KOLDERUP ROSEN-

VINGE). SEIDELINS Gaard, der laa paa Østsiden af Pilestræde mellem Sværtegade (hed da Regnegade) og Antonigade (da Antonistræde), havde da Matr.-Nr. 94 i Købmager Kvarter, fik 1806 Matr.-Nr. 119 og 1859 Gade-Nr. 36.¹¹

SEIDELINS Nabo mod Syd var Berlingske Tidende, der paa det Tidspunkt var Danmarks førende Blad, og som har haft til Huse i Pilestræde 34 (Matr.-Nr. 118) siden 1765. Som det vil ses nedenfor, førte Naboskabet ikke til Venskab. Pudsigt nok boede Redaktøren af Berlingske Tidende HERMAN BAAGØE¹² ved Folketællingen i 1801 i SEIDELINS Hus.

Da der 27. September 1799 udstedtes Forordning angaaende Trykkefrihedens Grænser, ifølge hvilken Bogtrykkere skulde have Privilegium paa at udøve Bogtrykkerkunst, maatte SEIDELIN ansøge om et saadant, hvilket bevilgedes ham 18. Oktober s. A.

I 1798 ægtede SEIDELIN den 6 Aar ældre FREDERIKKE WINCENTINE SCHÖNBERG (* RATENBURG),¹³ der fra sit første Ægteskab medbragte 2 Sønner (S. 712) omkring Konfirmationsalderen, hvorimod hendes Ægteskab med SEIDELIN blev barnløst.

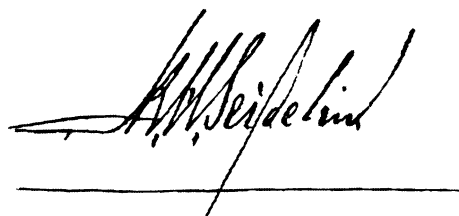
I 1799 foretog SEIDELIN en Rejse til Tyskland, Holland og Frankrig for at indkøbe Materiel, og efter sin Hjemkomst derfra oprettede han ved Siden af sit Bogtrykkeri et Skriftstøberi, som kunde levere ikke blot den dengang almindelige Frakturskrift, men ogsaa den nu almindelig brugte Antikva, for hvis Anvendelse i danske Bøger han var en ivrig Forløber.

Trykkeforordningen skabte, som han selv udtrykte det, »ufavorable Omstændigheder for Boghandelen«, og Krigen bevirkede desuden, at han kom af med fire af sine Skriftstøbere, hvorfor han i Sommeren 1801 maatte anmode Statsminister Grev ERNST SCHIMMELMANN om at kautionere for 500 Rd.¹⁴

K. H. SEIDELIN har trykt ikke saa faa større Publikationer, deriblandt CHR. OLUFSENS »Økonomiske Annaler«, »Skandinavisk Museum« og en Del af Videnskabernes Selskabs Skrifter, – der fra 1800, da SEIDELIN overtog deres Trykning, foreligger trykt med latinske Bogstaver. SEIDELINS Hensigt, ved Hjælp af den latinske Skriftart (Antikva) at fortrænge den danske, saakaldt gotiske Skrift fra dens 300aarige Brug her i Landet, bevirkede utvivlsomt, at han kom til at trykke færre Bøger, end han ellers vilde have gjort. Desuden har han bl. a. udgivet WESSELS udvalgte Digte og HOLBERGS Peder Paars, begge med Fortale af K. L. RAHBEK.

Men ikke tilfreds med at være Bogtrykker blev han desuden Forlægger, Forfatter, Oversætter og først og fremmest Bladudgiver.¹⁵

Med sin Reformiver og Oppositionslyst samt Begejstring for Tidens udefra importerede Ideer om Frihed og Fremskridt staar K. H. SEIDELIN som en typisk Repræsentant for Oplysningstidens hjemlige, naive Radikalisme. Han var et lyst og kvikt Hoved, skarp og ikke uvittig i Polemik. Bestandig følte han sig i Opposition til de Regerende; da han i August 1807 som Løjtnant i det borgerlige Artilleri maatte drage i Felten mod Englænderne og i Forvejen ønskede at beskikke sit Hus, udtalte han saaledes i sit Testamente, dateret 14. August 1807, et udtrykkeligt Ønske om, at hans Hustru til Lavværge vilde undlade at tage »nogen Mand, der sidder i et kongeligt Collegium, ingen Procurator, Advocat eller Retsassessor, heller ingen der sidder i Magistraten eller er 32tes [en af de 32 Mænd], endvidere ingen Præst«. Og om et lille Legat, han skænkede til Skolen i sin Fødeby, hed det, at blev der truffet nogen Forandring

1805

i hans Bestemmelser for det – »var det end af Landets Regent« – skulde Legatet tilfalde hans nærmeste Seidelinske Slægtning, »kun er enhver adelig SEIDELIN herfra udelukket«.

Som Forlægger lykkedes det hurtigt SEIDELIN at knytte Forbindelser med en Række af Tidens ledende Oppositionsmænd; han blev saaledes Forlægger for P. A. HEIBERG, MALTJE CONRAD BRUUN og OTTO HORREBOW, ligesom han var med til at stifte Selskabet »For Sandhed« og udgav Skrifter for RAHBK og BAGGESEN.

Han var ogsaa selv en virksom Forfatter og har skrevet et Utal af Artikler om alle mulige Emner i forskellige Tidsskrifter. En Pjece af ham om Krigen mellem Danmark og England 1801 vakte saa stor Opsigt, at den udkom i 4 Oplag og blev oversat til Engelsk, Fransk, Tysk og Hollandsk. Blandt de talrige Afhandlinger, han skrev om vidt forskellige Emner, som han beskæftigede sig med, skal nævnes: Plan til en offentlig dansk Provinsialbogsamling i Maribo; Se og døm eller Lutheranernes Trosbekjendelse ved Siden af den Fornufttroendes; Om Træers Plantning paa Veje; Beskrivelse af en simpel og efter de sikreste fysikalske Grundsætninger indrettet Sparsomhedsovn; Om flade Tage; Noget om Hamborgs Badeanstalt; Om Missens Melfabrik i Ottensen ved Altona; Om en nyttig Indretning i Hamborg (en fri Lærestanstalt for unge Haandværkere, Kunstnere og Fabrikanter); Om Salpeter; Et Blik paa Manglerne ved Oplysningens Meddelelsesmidler; Nogle lollandske Provinsialord og Talemaader; Versalbogstavernes fuldkomne Afskaffelse; Forslag til forbedrede Landkort; og – Matematik for Bønder. Et Produkt af SEIDELINS Forfattervirksomhed, som særlig fortjener at fremhæves, er den lille, smukke »Læsendes Aarvog«, en Slags Aarvog for Bogvenner, som udkom i 3 Aar, fra 1799–1801, og bl. a. gav Oplysning om nye Skrifter, Boghandlers og Bogtrykkes Adresser og desuden har blivende Værd ved sin saakaldte »Litterærkrønike«.

I Det kongelige Bibliotek findes en lille, haandskrevet Bog i Oktavformat, som K. H. SEIDELIN efterlod sig, og i hvilken han paa 10 Sider under Overskriften »Mærkværdigheder om Kiøbenhavns Ildebrand d. 5. Juni 1795 efter Sagn« dels meddeler forskellige Anekdoter og Episoder fra Branden, dels retter en stærk Kritik af Forholdene vedrørende Brandens Slukning. Desuden indeholder Bogen en Del spredte Optegnelser af forskellig Art, bl. a. fra hans Hollandsrejse i 1799.

Blandt SEIDELINS Oversættelsesarbejder er K. FR. BAHRDTS »Naturlig Religions Katekismus til Brug for Forældre, Præster og Opdragere« og CONDORCETS »Udkast til et historisk Skilderi af den menneskelige Aands Fremskridt«.

I 1796 udgav SEIDELIN »Vejledning til at bygge bekvemme og uforbrændelige Huse af Jord«, en 29 Siders Bearbejdelse (Oversættelse) – efter den tyske Oversættelse »Schule der ländlichen Baukunst« (Nürnberg und Altdorf 1793) – af Franskmanden COINTERAUX' »Ecole d'architecture rurale« (1790 og 91; i Forordet til SEIDELINS Udgave utvivlsomt fejlagtigt kaldet »Ecole d'agriculture rurale«). SEIDELINS Bog modtoges med Begejstring af Foregangsmændene inden for det danske Landbrug og Industrien, idet de økonomiske Forhold var fortvivlende efter Napoleonskrigens Vanskeligheder for Handelsomsætningen. Da Byggemaaden gennem SEIDELINS Bog kom frem herhjemme, anbefaledes den varmt af Det kgl. Landhusholdningsselskab, der udskrev en Prisopgave derom, og den drøftedes indgaaende i de nystiftede Hus-holdningsselskaber rundt om i Landet. Medvirkende til Byggemaadens Udbredelse her i Landet i det 19. Aarhundrede var dels den Brandsikkerhed, som Lerbygning havde fremfor Bindingsværk, dels at den ikke krævede Anvendelse af Træ, et Forhold af stor Betydning, da Danmarks Skove paa Grund af det store Træforbrug til Bindingsværkshuse og Skibsbygning var ved at blive stærkt forhuggede.¹⁶

Sin betydningsfuldeste Virksomhed udøvede SEIDELIN dog som Bladudgiver. Han var den fødte Journalist, interesseret i Politik og i alle aktuelle Begivenheder og med Evne til at skrive om dem netop saaledes, som Datidens Publikum ønskede det. 1798 stiftede han det kendte Ugeblad »Politivennen«, som han vedblev at udgive lige til sin Død i 1811, og som i korte Artikler behandlede alle Slags Spørgsmaal af Interesse for Hovedstadens Indbyggere; heri paapegede SEIDELIN Mangler, der burde rettes, krævede Forbedringer f. Eks. af Rendesten, Tagrender o. s. v., og meget ofte havde han Held med sig og kunde allerede ved Slutningen af det første Kvartal med Selvfølelse pege paa en Række Forbedringer, der var gennemført efter hans Forslag: Rækværket paa Knippelsbro var blevet repareret, Karrerne paa Ridebanen, der hidtil havde staaet i Solen, var tildels blevet anbragt i Skygge o. s. v. »Politivennen« var altid paa Pletten og blev baade paaskønnet og frygtet. Antallet af Abonnenter voksede, og da Prisen var høj, 9 Mk. pr. Kvartal for et lille Oktavark om Ugen, var det ogsaa en indbringende Forretning.

Mest er hans Navn dog knyttet til Bladet »Dagen«, som han startede i Januar 1803, og som blev meget udbredt; det udkom 4 Gange om Ugen og gik 3 Maaneder før hans Død over til at blive Dagblad. Det indeholdt væsentlig Uddrag af udenlandske Aviser og var i længere Tid den vigtigste Kilde her hjemme til Oplysning om udenrigspolitiske Begivenheder. Som Udgiver af disse Blade har K. H. SEIDELIN skabt sig en varig Plads i den danske Presses Historie.

»Politivennen« udkom saaledes, fra Aaret før SEIDELIN fik forsynet sit Bogtrykkeri med latinsk Skrift, og overgik først senere – vist først efter SEIDELINS Død – til at trykkes med denne Skriftart. »Dagen« blev derimod fra sin Begyndelse trykt med den latinske Skrift, Antikva, men fra Nytaar 1805 maatte SEIDELIN for sin egen Fordels Skyld gaa over til den da almindeligt brugte gotiske Skrift, Frakturen. Andre Fornyerelser slog bedre an; i »Dagen« var Stoffets Opsætning mere levende end i Berlingske Tidende, det udkom hyppigere end dette Blad, og det skiftede fra Kvart til Folio fra Nytaar 1806, flere Aar før det samme fandt Sted ved Berlingske Tidendes Overgang til Statstidende fra Oktober 1808.

For SEIDELINS Nabo Berlingske Tidende truede »Dagen« med at blive en alvorlig Konkurrent. Berlingernes Avis havde i sin halvthundredaarige Tilværelse ubestridt været Danmarks førende Blad, bl. a. fordi det kongelige Privilegium af 27. December 1748 gav Berlings Avis Eneret paa Befordring over hele Landet med den ridende Post. »Adresseavisen«, der allerede længe var udkommet hele 6 Gange ugentlig, betød konkurrencemæssigt ikke meget, da den næsten udelukkende havde Abonnenter i Hovedstaden, og da dens Stof desuden var af en anden Art end Berlingerens.

Nu kom imidlertid »Dagen«, der bragte baade uden- og indenlandsk Stof om politiske Forhold, ganske ligesom Berlingernes Avis gjorde. Og »Dagen« udkom 4 Gange ugentlig, Berlingernes Avis stadig kun 2 Gange (først 1827 begyndte den at komme 4 og fra 1833 6 Gange ugentlig). Det var tydeligt, at SEIDELIN var en driftig og energisk Mand, hvis Blad efterhaanden kunde gøre et kraftigt Indhug i Berlingerens Læsekreds.

Kun een Gang tidligere havde et Blad truet Berlingernes Avis, nemlig Schultzes Tidender, ogsaa kaldet Kjøbenhavn, som begyndte at udkomme i 1786, men som ophørte efter en Højesteretsdom af 17. November 1788, der paabød Udgiveren, Universitetsbogtrykker JOHAN FRIEDERICH SCHULTZ, at »entholde sig fra deri at indføre ugentlige politiske Nyheder«. ¹⁷

Støttende sig dels til deres Privilegium af 1748, dels til Højesteretsdommen af 1778 anlagde Berlingerne da i 1803 Sag mod SEIDELIN, som de paastod kendt uberettiget til at udgive et

politisk Blad, hvortil de mente sig selv eneberettigede. Ved Hof- og Stadsrettens Dom af 20. Juni 1803 fik Berlingerne da ogsaa Medhold: SEIDELIN kendtes uberettiget til i »Dagen« at indføre ugentlige politiske Nyheder, – hvortil kun Berlingernes Avis ifølge sine Privilegier fandtes at have Ret – »hvorimod det ej aldeles kan forbydes ham at indføre politiske Nyheder.« Men Sagen appelleredes til Højesteret, og her fik Sagen et ganske andet Udfald, idet SEIDELIN den 20. Marts 1804 fuldstændig frifandtes for Tiltalen, og Berlingernes Avis dømtes til som tabende Part at betale 5 Rd. til Justitskassen. Aarsagen til dette Udfald var, at CHRISTIAN COLBIØRNSSEN, den hidtidige Generalprokurør, der nylig var blevet Justitiarius i Højesteret, gik Berlingerne imod, idet han hævdede, at Privilegiet kun indeholdt Eneret for Berlingske Avis til Besørgelse med Brevposten, derimod ingen Eneret til at udgive politiske Blade, men kun et Forbud mod, at andre eftertrykte dens Indhold.¹⁸

Faren var drevet over for SEIDELIN, og han kunde vedblive at udgive »Dagen« med politiske Nyheder. Den blev dog ikke foreløbig nogen farlig Konkurrent for Berlingske Tidende, det skete først mange Aar senere, efter SEIDELINS Død. Men at Berlingerne dog har frygtet den SEIDELINSKE Energi, ses af, at de efter Højesteretsdommen ventede, at SEIDELIN vilde søge Postvæsenet om Ret til Befordring af »Dagen« med Brevposten, hvorfor de paa Forhaand mindede Postvæsenet i April 1804 om, at de havde oplagt Eneret herpaa. Der kom dog ingen Henvendelse fra SEIDELIN til Postvæsenet desangaaende.

For en begyndende, oven i Købet oppositionel Bladudgiver, Forlægger og Forfatter var Begyndelsen af sidste Aarhundrede en meget vanskelig Tid. Medens de sidste Aartier af det 18. Aarhundrede havde været præget af Fremskridtsvilje samt en liberal Indstilling fra de ledendes Side, blev Forholdene i Slutningen af 1790'erne anderledes. Aarsagerne hertil var dels et stærkt Tryk fra Ruslands Side, hvis Velvilje Danmark ikke turde forspilde, og som selv bag de uskyldigste litterære Begivenheder her i Landet vejrede skumle franske Anslag, dels Frygt for den begyndende Opposition, parret med Afsky for den franske Revolution; et af Resultaterne heraf blev Trykkefrihedsforordningen af 27. September 1799, der forbød Anonymitet, indførte Censur for enhver, der tidligere var blevet dømt i en Pressesag, samt paabød, at der ikke blot af Aviser, men af alle Skrifter paa under 24 Ark forinden Udgivelsen skulde tilstilles Politimesteren et Eksemplar, og denne fik Pligt til, dersom han fandt noget strafværdigt eller utilbørligt deri, straks at forbyde Udgivelsen, indtil Kancelliet havde truffet endelig Bestemmelse. For Drøftelse og Kritik af Regeringen og dens Handlinger fastsattes meget snævre Grænser, hvis Overskridelse belønnedes med Fængsel paa Vand og Brød fra 4–14 Dage, ja i alvorlige Tilfælde med Landsforvisning. I de følgende Aar blev disse Bestemmelers Omraade stadig udvidet med nye Paabud; i 1805 udvidedes Forbudet mod Anker over Regeringshandling til ogsaa at gælde Rygter herom.

Afgørende var det, at Kronprins FREDERIK en Tid var grebet af disse Synspunkter, der bragte ham til med voldsom Energi at opspore og straffe de formastelige Skribenter. Og det blev ikke ved Truslerne; P. A. HEIBERG og MALTHE CONRAD BRUUN maatte begge i Aaret 1800 bøde med Landsforvisning for deres dristige Skriverier, og en hel Række mindre ansete Forfattere og Skribenter paadrog sig Retssager og Domfældelser.

En af dem det gik værst ud over, var K. H. SEIDELIN. Vel faar man af de utallige Kancelliskrivelser, som hans Redaktørvirksomhed gav Anledning til, Indtryk af, at han i betydelig Grad har manglet Takt og Evne til at vælge sine Udtryk, men lige saa sikkert er det dog, at de forskellige Embedsmyndigheder var yderst ømfindtlige og med formelig Skadefryd har grebet selv den mest haartrukne Anledning til at drage ham for Retten.

Beständig regnede det med Advarsler, og bestandig var han udsat for Trusler om Sags-

anlæg. Da Generalitets- og Kommissariatskollegiet i 1801 ansaa nogle Udtalelser i »Politivennen«s Nr. 172 for »upassende« og saaledes formede, at de »kunde udtydes til Arméens Forkleinselse«, maatte han straks i det følgende Nummer tilbagekalde sine uheldige Bemærkninger og modtage en Reprimande. Admiralitetet var misfornøjet med et Skrift om nogle danske Fiskerier, som SEIDELIN havde trykt for det danske Fiskeselskab, og blev først beroliget ved en Erklæring fra Udgiverne, at det langtfra havde været deres Agt at kaste Dadel paa kongelige Anordninger, og Løfte om at lade det paagældende Blad udskære og omtrykke. Endnu farligere saa det ud, da SEIDELIN i 1804 i »Dagen«s Nr. 99 havde indrykket nogle Betragtninger om Forholdene i Helsingør, i hvilke han paastod, at Religionen var i Forfald, og stemplede det som en Skandale, at en lige oprettet Kirke paa ny var blevet nedlagt, »og en endnu større Schandal, at ingen brød sig derom«. Baade Politimester og Kancelli oprørtes over en slig Formastelighed; den første fandt det yderst usømmeligt »at anklage en hel By«, den sidste forargedes over, at man vilde »kaste Skygge paa nogen offentlig Foranstaltning«. Det kom dog ikke til Sagsanlæg; da det viste sig, at Artiklen gik tilbage til en nidkær Kirkens Mand, Pastor MOURIER ved den reformerte Kirke, nøjedes man med at tildele Præsten en Advarsel og lod SEIDELIN slippe for videre Tiltale. Samme Aar – 1804 – maatte SEIDELIN paa Magistratens Forlangende gøre nærmere Rede for en Artikel i »Politivennen«s Nr. 345 om Byens Brændepriser og Aaret efter for en Meddelelse i »Dagen«s Nr. 76 om Forholdene i Tønning. Særlig farligt tegnede det, da Generalguvernøren paa de vestindiske Øer, Oberst MÜHLENFELS, omtrent samtidig klagede over en Artikel i »Dagen«s Nr. 26, som drejede sig om smaa Nationers svigtende Evne til at sikre deres Kolonier og indeholdt en – i Betragtning af Begivenhederne i 1801 – noget nærgaaende Bemærkning om Koloniguvernørers og Kommandanters Tilbøjelighed til »paa Kujon- og Niddingevis at overgive de kostbareste Besiddelser uden at løsne en Kanon«. Til Held for SEIDELIN var han dog i Stand til at meddele sin Kilde og give Udtalelsen en saadan Forklaring, at han slap for Ubehageligheder.

Et Moment, der i høj Grad forøgede Regeringens mistænksomme Frygt og Uvilje over for Pressens og Litteraturens Mænd, var dens Frygt for, at Udtalelser i Bladene skulde fornærme nogen af de europæiske Stormagter, hvis Gesandter med pligtmæssig Iver vaagede over, at intet fremkom, som kunde være deres Regeringer ubehageligt, og som Gang paa Gang fandt Anledning til at rette Klager til den danske Regering. At det under saadanne Forhold var meget vanskeligt for Presse-mændene at omtale udenrigspolitiske Emner i Bladene, havde Udenrigsdepartementet ingen Forstaaelse af.

Da der saaledes i 1803 i »Dagen« (Nr. 53) samt i »Berlingske Tidende« (Nr. 27)¹⁹ var optaget en fransk Proklamation, som Udenrigsdepartementet fandt i høj Grad fornærmelig for England, skyndte det sig straks gennem Kancelli og Politimester at lade meddele Advarsler til de paagældende Redaktører. Undertiden virker Indsigelserne humoristiske, som naar Hansestædernes Agent følte det nødvendigt at klage over en Udtalelse i »Dagen« (1803 Nr. 147), i hvilken det var paastaaet, at en Artikel i den franske »Monitør« formentlig skyldtes »en næsvis og narrisk Hamborger«.

I en Række andre Sager paadrog SEIDELIN sig baade Sagsanlæg og Domfældelse.

Allerede i 1799, den 16. Januar, blev han af Højesteret idømt en Bøde paa 300 Rd. for at have trykt MALTHE CONRAD BRUUNS Skandaleskrift »Bevis, at en monarkisk Regjering ikke er forbunden til at bortgive Embeder efter de Søgendes Duelighed«. Da Forfatteren var bortrejst, holdt man sig til Bogtrykkeren; SEIDELIN var i denne Sag frikendt i første Instans, og Dommen ved Højesteret fremkom kun ved Justitiarius' Dobbeltstemme, idet der blandt Dommerne var Tvivl om, hvorvidt Hensigten havde været at gøre Regeringen forhadet. To

Aar efter blev SEIDELIN anklaget af den bekendte Kaptajnløjtnant og Fabrikmester F. C. H. HOHLENBERG for som Forlægger for en Marquis C. L. DUCREST at have udgivet et Par Pjecer, som indeholdt en Kritik af HOHLENBERGS Skibskonstruktioner; da Forfatteren var bortrejst, maatte SEIDELIN atter holde for. Fra Myndighedernes Side blev der lagt ham alle Hindringer i Vejen; paa sin Ansøgning om Beneficium paupertatis fik han Afslag, og det samme skete med hans Anmodning om Adgang til forskellige Rapporter, der formentlig vilde godtgøre Kritikkens Berettigelse; Vidner, han indstævned, rejste bort, andre nægtede at vide Besked. Resultatet blev en Hof- og Stadsretsdom den 2. Februar 1801, som tilkendte ham en Bøde paa 50 Rd. En lignende Straf fik han Aaret efter, den 9. August 1802, for i »Politivennen« (1801 Nr. 185) at have beskyldt Postmesteren i Aarøsund (CHRISTIAN FREDERIK BØEG) for i Afgift af Færgen til Assens at have forlangt og oppebaaret mere, end Taksten tillod. Samme Aar den 20. December fik han, ligeledes ved Hof- og Stadsretten, en Bøde paa 100 Rd. for i samme Blad (1801 Nr. 193) under Titlen »Et Spørgsmaal til Bedste for dem, som torve Tørv eller Brænde« at have anklaget Passagebetjentene ved Stadens Porte for efter gammel Sædvane af hvert Læs Tørv og Brænde, som indførtes i Byen, at have krævet 6 Stk. Tørv og 1 Stk. Brænde. Den 17. Oktober 1803 fik han endelig en ny Bøde, denne Gang paa 50 Rd., for i en i »Dagen« Nr. 69 optaget Artikel indirekte at have beskyldt de to Holbæk-Læger, Landfysikus Dr. med. BUGGE og Distriktskirurg BAGGER, for Skødesløshed ved et foretaget Ligsyn.

I Februar 1801 efter Afgørelsen af HOHLENBERGS Sagsanlæg lod Politimesteren SEIDELIN vide, at han ifølge Trykkefrihedsanordningen af 1799 var sat under Censur og derfor var forpligtet til for Fremtiden at indlevere sine Manuskripter til Gennemsyn. Da han kun var dømt som Stedfortræder for den bortrejste Forfatter, indstillede Kancelliet ham imidlertid til Kongens Naade og udvirkede, at han allerede den 27. s. M. slap for Tilsynet. Men med den følgende Domfældelse – i Sagen mod Postmesteren i Aarøsund – var det forbi med den kongelige Naade; fra August 1802 var SEIDELIN sat under Politimesterens stadige Censur.

I Begyndelsen indrettede han sig lydigt efter Politimesterens Paabud, indleverede Korrekturen og fik den til Gengæld paategnet: »Maa trykkes«. Da Politimesteren imidlertid ikke mente at kunne tolerere denne Fremgangsmaade, men i Overensstemmelse med Loven stillede Krav om for hvert Nummer af »Dagen« at faa tilstillet et dobbelt Eksemplar af selve Manuskriptet, tog Gennemsynet saa lang Tid, at det næsten blev umuligt at lade Bladet komme ud i rette Tid. SEIDELIN søgte derfor at omgaa Censuren ved at benytte Straamænd, idet han formelt overlod Redaktionen i flere og lange Perioder til forskellige andre, en Periode i 1803 saaledes til Litteratus K. HANSEN, en stor Del af 1804 til sin Stedsøn ALBRECHT SCHØNBERG og sidst i 1804 til en Bogtrykkersvend, »Studiosus typographiae« POUL ARBOE. »Dette Nummer«, stod der paa Bladet, »er i K. H. SEIDELINS Forhindring forfattet af ALBRECHT SCHØNBERG, cand., forlagt og trykt af K. H. SEIDELIN«. I Længden fik han dog ikke Lov til paa denne Maade at omgaa Lovens Paabud; paa Kancelliets Foranledning blev der optaget Forhør, som hurtigt aabenbarede Forholdets Karakter; som skærpene Omstændighed gjorde Politimesteren opmærksom paa, at SEIDELIN ved sin Optræden havde udsat unge Mennesker for at »forføres og mueligt ulykkeliggøres, hvilkes Forsorg i Særdeleshed er anbefalet Politiet«.

Forgæves søgte SEIDELIN gennem en direkte Henvendelse til Kancellipræsident KAAS at formilde Regeringen. Efter en længere Indledning hedder det i SEIDELINS Skrivelse:

»Uden nogentid at have nydt nogen Hjælp af Staten, har jeg stræbt, i min Opvæxt som Sømand, og siden som Studerende, at danne mig til dens Tjeneste. Dels som Hus-

informator, dels som Manuduktør tilbragte jeg i Kbhvn. og i Vestindien mine Ungdomsaar. Af Princip søgte jeg intet Embede. Næringsborgerens usubordinerede Stilling behagede mig mere. Som Litterat troede jeg ved at sætte en liden Arv i et Bogtrykkeri at kunne gavne mig selv og Litteraturen. Men Uheld mødte mig i Hobetal. For at have trykket et Skrift for den fraværende M. C. BRUN, og uagtet der da ikke existerede nogen Lov imod at trykke for en Fraværende, blev jeg dømt i en for min Formue ruinerende Pengemulkt. Ved Flid og Tarvelighed udholdt jeg dette Stød. Kbhvn. var uden Skriftstøberi; nogle Mænd af Indflydelse raadede mig at anlægge et og understøttede min Ansøgning om et kongeligt Laan. Jeg fik det, rejste til Frankerig efter Instrumenter og Folk, indsaa, at jeg havde laant for faa Penge, søgte om flere og fik Afslag. To andre Skriftstøberier opstode ved Siden af mit og kvalte det. Jeg har omtrent tilbagebetalt Kongen $\frac{1}{4}$ af Laanet og skal sikkert afbetale det øvrige af dette ulykkelige Laan, som jeg ønskede aldrig at have faaet.

Trykkeforordningen udkom. Nazionens Læselyst forsvandt, og al min Lyst til at gavne som Skribent og som Bogtrykker ophørte; men for at ernære en Familie, for ikke at bedrage mine Kreditorer, maatte jeg vedblive.

Jeg havde alt dengang i to Aar skrevet Politivennen for at stifte Nytte; men jeg blev miskjendt, bagtalt, forfulgt af alle dem, der troede sig saarede, fordi man angreb Misbrug, de kunde have rettet. Jeg skrev senere Dagen for at forøge mine Landsmænds Hjemmekjendskab og for at spare Landet en Del Penges Udgift til fremmede Blade. Men selv her var min Lykke tynd; kun for Kbhvn. maa jeg skrive; Rideposten maa ingen Dag medtage; og beder jeg Gen. Postamtet om at faa russiske Tidender med Rideposten, da afslaas det. Selv vore egne slesvigske og holstenske Blade nægtes mig at faa med Rideposten. Uheld tør jeg idetmindste kalde slige Afslag uden at fornærme nogen.

Jeg har været dømt flere end en Gang for Forseelse mod Trykkeloven, men aldrig for at have skrevet noget imod Regjeringen. Først kom jeg under Censur, fordi en Marki DUCREST havde ladet en fransk mathematisk Bog trykke hos mig, hvori HOHLBERG siden, da Forfatteren var rejst herfra, fandt noget anstødeligt. Regjeringen fandt selv denne Censur ubillig og fritog mig fra den. Siden dømtes jeg, fordi jeg havde tillagt en Portbetjent en Forseelse, skjønt jeg strax havde tilbagekaldet det som en Fejltagelse. Tredie Gang, fordi jeg, uvidende om et Gottorpsk Patents Tilværelse, havde fundet urigtigt, at Aarøsunds Postfører tog højere Betaling af dem, der fra Fyen gaar over Lille Bælt, end de give, der fra Holsten gaar til Fyen.

Fejl ere altid Fejl; men skjønt Retten maatte finde mig skyldig, vilde Billighed dog tale til min Undskyldning, da blot Uforsigtighed var Oprindelsen til Handlingerne, og Hensigten umiskjendelig var at gavne.

Mine ideligen mødende Uheld, det Had, jeg tydeligen endog hos Mægtige sporede, have for Øjeblikke gydet Galde i min Skæbnes Bæger. Dog den Nytte, jeg stiftede, mange gode Borgeres Agt, den Ret, man lod mine Hensigter vederfares i tyske og franske Skrifter, senere D. Højvelb.s gunstige Adfærd trøstede mig; ja! hvi ikke sige det? Jeg har endog næret det Haab engang at se mine Bestræbelser paa en eller anden Maade værdigede min Konges Opmærksomhed og Opmuntring.

Dersom jeg da har bidraget til vor Typographis Forskjønnelse, har gavnet vor Litteratur, har skrevet mod en Mængde Uordner og Ubekvemheder, har gjort Forslag, som paa højere Steder ere fundne Opmærksomhed værd, har udbredt anstændig Patriotisme og publik Spirit, dersom jeg vel af Iver har brugt uforsigtige Ytringer mod en Medborger, men aldrig været anklaget for mindste Ytring mod Regjeringen, saa tør jeg anse mig som en

gavnlig Borger og værdig at yndes af den Mand, der staar i Spidsen for vort øverste Justitskollegium.

Denne behagelige Tanke lover mig D. H.s formaaende Talsmandskab til mine Blades Fordel, saa længe De tror, at jeg kan gavne med samme.

D. H. tilgive den Dristighed, Deres egen gode Adfærd imod mig har aarsaget, og tro mig
Kbhvn. d. 8. Nov. 1804.

med dybeste Højagtelse
D. H.ds
ærbødigste og hengivenste
K. H. Seidelin.«

SEIDELIN opnaaede dog intet Resultat med sin Henvendelse. Den 4. Februar 1805 blev han ganske vist frikendt ved Hof- og Stadsretten, men da Kancelliet naturligvis ikke lod sig nøje med denne Afgørelse, blev Sagen appelleret, og Højesteret, som i den Slags Sager dømte haardere, saa strengere paa den begaaede Forseelse. Selv om adskillige af Højesterets Medlemmer var tilbøjelige til Skaansel, fulgte Flertallet Justitarius CHR. COLBIØRNSSEN, den tidligere Generalprokurør, der ikke fandt nogen Anledning til at vise SEIDELIN den fjerneste Mildhed og udtalte, at der ikke fandtes nogen mere umoralsk Handling end den at »illudere en Lov«. Ved Højesteretsdom af 8. Maj 1805 blev SEIDELIN dømt til at have sit Bogtrykkerprivilegium forbrudt. Selv om han ikke derfor blev nødt til at standse sin Virksomhed som Bladudgiver, betød det selvsagt et stort økonomisk Tab, at hans Bogtrykkeri maatte ophøre, og at han for Fremtiden – for at holde sine Blade i Gang – var henvist til Byens øvrige Bogtrykkere og af Forholdene tvunget til at finde sig i deres ofte opskruede Priser. For en Mand, der ikke spandt Guld ved sin Virksomhed, havde de mange Bøder og Sagsomkostninger i Forvejen betydet en alvorlig Belastning af Budgettet.

Dagen efter at SEIDELIN ved Højesteretsdommen havde mistet sit Bogtrykkerprivilegium, indfandt Skiftekommissionen sig i Skriftstøber – der er i Forseglingensprotokollen først skrevet »Bogtrykker«, men dette er derefter rettet – K. H. SEIDELINS Bopæl i Gaarden Nr. 94 i Pilestrædet for ifølge hans egen Begæring af samme Dag at tage hans Bo under Behandling til lovlig Skifte og Deling, da han ikke kunde tilfredsstille sine Kreditorer. Der foretoges Forsegling af Boet; næste Dag maatte Skiftekommissionen imidlertid atter indfinde sig, idet en af Skriftstøber SEIDELINS Læredrenge, »der er vanvittig, havde af Uforsigtighed taget i Døren, der gaar ind til Trykkeriet, i Baggaarden, hvorved det ene af de for Døren anbragte Segl var bleven frarevet«. En Uges Tid efter foretoges Registrering og Vurdering af Fallitboet. Med Samtykke af det kongelige Finanskollegium og Københavns Fattigvæsen samt fire Kreditorer sluttedes Boet imidlertid den 17. Oktober 1806, idet Boet »i den Stand, hvori det befindes, blev ham til fri Raadighed extraderet imod hans Qvittering derfor ved hans Underskrift her i Protokollen«.

Det første Aars Tid efter SEIDELINS Højesteretsdom forløb ret roligt. Den 19. September 1806 fandtes imidlertid i »Dagen« under Rubrikken »Uddrag af Breve fra flere Stæder i Sverrig« en Bemærkning om, at den svenske Konge paa den preussiske Konge FREDERIK VILHELM III's Forslag om russisk Mægling skulde have givet det haanlige Svar, »at han ikke skulde tro, at han subordinerede under Rusland, saa som Kongen i Preussen selv under BONAPARTE«. Skønt der ikke af den preussiske Gesandt var blevet fremsat officiel Klage, besluttede Udenrigsdepartementet straks at gribe ind for om muligt derigennem at afværge videre Ubehageligheder. Særlig alvorlig var Sagen derved, at Kancellipræsidenten – paa et

Tidspunkt, da Forholdet mellem Danmark og Sverige var lidet venskabeligt – mente at have bemærket, »at Tonen i Bladet Dagen har paa nogen Tid forandret sig meget til Fordel for Sverrig«, hvorved hans Mistanke om, at man i svenske officielle Kredse havde benyttet »Dagen« som Talerør, var blevet yderligere forøget. Da SEIDELIN blev gaaet nærmere paa Klingen, maatte han som sin Hjemmelsmand navngive den lundensiske Professor MUNCK AF ROSENSCHÖLD. I rigtig Erkendelse af Kronprinsens Tilbøjelighed til at tilgive en Synder, som uden Omsvøb erkendte sin Forseelse, tilbagekaldte SEIDELIN straks i det følgende Nummer af »Dagen« den farlige Sætning og ansøgte samtidig om at faa Aktionen standset.

I Danske Kancelli var Stemningen efterhaanden blevet Pressen forholdsvis gunstig. Den stærke Ophidselse, som havde ledsaget Udstedelsen af Presseanordningen af 27. September 1799, havde efterhaanden vejet Pladsen for en Erkendelse af, at Skribenterne nok kunde begaa Ubesindigheder, men i Virkeligheden bøjede sig lydigt for Regeringen og dens Love. Kancellipræsident F. J. KAAS var nu i Stand til at betragte SEIDELINS Forseelse som en blot Ubesindighed. Tilmed viste det sig, at forskellige af de udenlandske Gesandter, først og fremmest den russiske, var tilbøjelige til at gaa i Forbøn for den uheldige Bladudgiver. Og Udenrigsdepartementet erklærede, at naar det for Fremtiden blev forebygget, at lignende Artikler kunde fremkomme, havde det intet at indvende imod, at den offentlige Aktion blev frafaldet. Saa langt vilde Kronprinsen dog ikke strække sig; han udtalte, at Retten »burde have sin Gænge«, bl. a. for at »forpurre Hans Svenske Majestæts værdige Maade at lade indrykke det i vore offentlige Tidender, han enten ej drister sig til, eller det, han ej tror at kan vorde be- kjendt nok ved at staa i hans Tidender.« Ved Hof- og Stadsretten den 13. December 1806 slap SEIDELIN med en Bøde paa 300 Rd., men Sagen appelleredes til Højesteret, og her idømtes han den 14. Januar 1807 Fængsel paa Vand og Brød i 14 Dage. (Fem af Højesteretsassessorerne, hvoriblandt COLBIØRNSSEN, fandt, at Artiklen kunde faa saa farlige Følger for Landet, at Straffen burde være 3 Maaneders Forbedringshus.)

At Højesteretsdommen blev saa haard, skyldtes sikkert, at »Dagen« den 13. December 1806 havde bragt en udfordrende Artikel om Preussens og Ruslands Herskere, FREDERIK VILHELM III og ALEXANDER I; Tidspunktet, inden den militære Afgørelse paa Preussens Slagmarker var faldet, kunde næppe være uheldigere valgt. Særlig farligt var det, at ikke alene Udenrigsdepartementet, men ogsaa Kronprinsen personlig var blevet irriteret. Udenrigsdepartementet gentog sin gamle Betragtning, at det var særlig uheldigt, at en saa upassende Artikel skulde fremkomme i »et af en neutral Regiering i dens Stater autoriseret Blad, og at saadant fra Censurens Side overses og derved følgelig bliver udtrykkelig billiget og sanctioneret«.

Foruden for SEIDELIN var Sagen ogsaa alvorlig for Censoren, der havde tilladt, at den paagældende Artikel blev trykt, – nemlig Københavns Politimester, Etatsraad HANS HAAGEN. Denne, der i sin Opfattelse af Pressens Arbejde og sin egen Censorgerning viste betydelig Liberalitet, nærrede stor Sympati for SEIDELIN og »Dagen« og sørgede for, at dette stadig var underlagt hans personlige Tilsyn. »SEIDELIN er en retskaffen Mand«, udtalte han gentagne Gange, »højest en Fusentast, som synder af Ubesindighed. Jeg har mange Beviser for hans gode Villie for Regieringen og det Offentlige«. Til Kronprinsen skrev HAAGEN engang, at han meget yndede SEIDELINS Blad og haabede, at det med Tiden vilde blive i Stand til ganske at slaa sine udenlandske Konkurrenter af Marken.

Trods baade Udenrigsdepartementets og Kancelliets Utilfredshed med den paagældende Artikel bestemte Kronprinsen, at der intet videre skulde foretages i Sagen hverken for SEIDELINS eller for HAAGENS Vedkommende. Den forhen omtalte Retssag mod SEIDELIN gik

imidlertid stadig sin Gang, og HAAGEN havde Følelsen af ved at have undladt Indskriden at bære Skylden for SEIDELINS Forseelse. At Højesteret idømte SEIDELIN Fængselstraf, gjorde derfor et sønderknusende Indtryk paa HAAGEN. »Et Pennestrøg vilde have tilintetgjort hans Forbrydelse. Min Efterladenhed heri har fremkaldet en Forbryder,« skriver han Dagen efter Dommen til Kronprinsen, hvem han samtidig bad om sin Afsked; senere faldt HAAGEN dog atter til Ro.

For at undgaa Gentagelser blev det indskærpet Politimestrene at sørge for Overholdelsen af Trykkefrihedsanordningens §§ 26 og 27, og samtidig udsendtes et kongeligt Reskript, i hvilket det af Hensyn til »Vore Neutralitets Grundsætninger« paalagdes Myndighederne »at standse Forhandlingen og Uddelingen af enhver Tidende, samt af ethvert periodisk Blad eller Skrift, der maatte indeholde nogen Beretning, Bemærkning eller Udladelse, som kan anses at være fornærmelig eller forhaanende for nogen fremmed Magt, Fyrste eller regierende Person, og det uanset at Forfatteren, Oversætteren eller Udgiveren maatte paaskyde andre offentlige Blade eller Skrifter som sin Hjemmel for slige Artikler«.

Under Indtrykket af det forestaaende engelske Angreb paa Hovedstaden i August 1807 oprettede SEIDELIN »den 14. August om Morgenen Kl. 6« Testamente, hvori han erklærer, at »jeg staar rede at hengive min sidste Blodsdraabe for Fædrelandet«. (S. 348).

Under det paafølgende Bombardement af København 2.-5. September udkom ingen Blade i Hovedstaden, men i det første Nummer af »Dagen« efter Bombardementet bragtes 8. September en kort sammenfattende og udmærket redegørende Artikel om, hvad der var sket, om de store Ødelæggelser, derunder ogsaa af Frue Kirke. Derimod bragte Berlingske Tidende først den 11. September en lille Meddelelse paa 15 Linier om Bombardementet.²⁰

Da FREDERIK VI i 1808 blev Konge, ønskede han, saadan som Forholdene laa, at Regeringen i ganske anderledes Grad end hidtil fik Haand i Hanke med, hvad der stod i Bladene, ganske særlig angaaende Forholdet til Udlandet. For at opnaa dette ønskede Regeringen, at der skulde udgives et særskilt politisk Blad under Udenrigsdepartementets umiddelbare Tilsyn, hvortil Sekretær i Ordenskapitlet DANIEL MANTHEY fik Privilegium. Da Udenrigsministeren havde erklæret, at det af økonomiske Grunde ikke kunde lade sig gøre at grunde et helt nyt Blad, besluttede man at ordne sig med et allerede eksisterende Blad, i hvilket Øjemed MANTHEY straks henvendte sig til SEIDELIN og KNUD LYNE RAHBEK. Da han imidlertid fandt begges Fordringer for høje, blev det hverken »Dagen« eller »Minerva«, men derimod Berlingske Tidende, som fra Oktober 1808 under Navnet »Danske Statstidende« kom til at indtage denne Særstilling. – Muligvis nærede man inden for Regeringen det Haab, at det nye Blad vilde gøre det af med »Dagen«.²¹

Efter Danmarks Indtræden i Krigen i August 1807 og Englændernes Bombardement af København og Erobring af vor Flaade næste Maaned fulgte – delvis fremkaldt ved Meddelelser i »Dagen« og andre Aviser – en Regn af Kancellirkulærer, der indskærpede Presseorganerne ikke at fremkomme med Oplysninger af nogen Art, der kunde være Fjenden til Nytte. Hvert nyt Cirkulære betød en ny Indskrænkning af Pressens Frihed, indtil den sidste Rest af Friheden forsvandt, da der endelig den 2. Oktober 1810 indførtes Censur; denne kom ikke alene til at gælde Avisernes politiske Efterretninger, men omfattede deres samlede Indhold; og ydermere bestemtes det samtidig, at ingen uden særligt Privilegium maatte udgive noget Blad, som indeholdt politiske Nyheder eller Meddelelser.

De forskellige Privilegier, der udstedtes, gav tilmed overordentlig stramme Forskrifter for Bladenes Indhold. SEIDELINS Privilegium²² af 12. Marts 1811, ved hvilket det tillodes, at »Os

elskelig CLAUS HENRICH SEIDELIN, Lieutenant ved Kiøbenhavns borgerlige Artilleri af Vor Kongl. Residentsstad Kiøbenhavn, maa fortsætte det af ham udgivne politiske Blad, under Titul Dagen«, indeholdt saaledes følgende Betingelser:

»1. Intet Rygte maa i Bladet optages.

2. Ligesaa lidet maa deri indføres Efterretninger og Udladelser, som kunde være anstødelige, fornærmelige eller ubehagelige for venskabelige og allierede Regieringer, saaledes som dette ved Vor Resolution 30. Julii 1808 og Vor Resolution af 9. Decbr. s. A. alt forhen er bestemt og indskiærpet og giennem Vort Cancelli communiceret Øvrighederne.

3. I Særdeleshed maa Udgifveren afholde sig fra med spøgende, spottende eller bidende Vendinger at fremsætte de politiske Tildragelser, som efter deres Beskaffenhed alene bør foredrages i en simpel historisk Stil. Det samme skal ogsaa gjælde i Henseende til Bedømmelser eller Anmærkninger over politiske Tildragelser, som uddrages af fremmede Blade. Allermindst maa Udgifveren tillade sig at give nogen Regiering eller Nation Tillægsbenævnelser.

4. Ved enhver Artikel maa tilføjes, af hvilket inden- eller udenlandsk Blad samme er taget, og naar Udgifveren er første Anmelder af nogen indenrigsk Tildragelse, bør han for vedkommende Censor forevise sin Hjemmel.

5. Udgifveren staar ligefuldt til Ansvar for sit Blad, og Gientagelsen af en i sig selv utilladelig Artikel bliver ham at tilregne, uanset at han kan bevise, at samme er udtaget af noget andet indenrigsk Blad.

6. Intet Factum, der i fremmede Blade anmeldes som passeret her i Rigerne, maa som saadant optages i Bladet, da intet fremmed Blad i saa Henseende kan anses som tilstrækkeligt underrettet.

7. Indenrigske Efterretninger af den Beskaffenhed, at dens [deres] Bekiendtgjørelse kan være skadelig, enten ifølge Statens Krigsforhold eller øvrige politiske Forhold, maa aldeles ikke meddeles i Bladet.

8. Til desto større Sikkerhed for, at disse Forskrifter ikke skulde overtrædes af Bladets Udgifver, skal han under Privilegiets øjeblikkelige Fortabelse være pligtig til ikke at lade nogen Del af sit Blad trykke eller uddele in publico, før enten Manuskript eller det første Korrekturark er forevist den anordnede Censor, som til Bevis herom skal paategne sit Navn paa Manuskriptet eller Korrektur Arket, dog uden at hans Navn eller Imprimatur behøves at trykkes paa Bladet.

9. Denne specielle Censur skal hele Bladet være undergivet, endog for dets ikke politiske Artikler.

10. Da Censor under Embeds Ansvarlighed skal paase, at intet skadeligt eller upassende bliver indrykket i Bladet, saa skal han have Magt til ifølge denne ham paaliggende Pligt at udstryge, hvad han finder at være af den Beskaffenhed, at det ej bør offentliggøres, eller efter Omstændighederne tilbageholde hele Bladets Trykning. Imidlertid skal Censors Ansvarlighed dog ikke fritage Udgifveren for Ansvar.

11. Dersom Udgifveren af Bladet overtræder, hvad her er befalet, skal saadant [have] arbitrair Straf eller efter Omstændighederne Privilegiets Fortabelse til Følge, og skal Udgifveren uden videre underkaste sig Cancelliets Decision i Henseende til Straf af Mulcter, ligesom og Straffen af Privilegiets Fortabelse vil blive at bestemme ved Vor Resolution efter Cancelliets derom indlæggende Forestilling.

12. Dette Privilegium haver bemeldte Lieutenant SEIDELIN strax at forevise for Stedets Politimester, hvor Bladet udgives, og at erhverve hans Paategning om Forevisningen paa samme, førend deraf giøres noget Brug.«

SEIDELIN havde gentagne Gange været ved at bukke under for de mange Vanskeligheder og uafsladlige Kampe med Myndighederne. Allerede faa Aar efter, at han var begyndt sin Virksomhed som Bogtrykker, havde han i »Læsendes Aarbog« for 1800 (S. 102) fundet Anledning til at udtrykke sin Afsky for litterære Processer og Ønsket om at finde en Køber, som vilde sætte ham i Stand til »at gavne Fædrelandet paa en anden tryggere Bane«. Til noget Resultat førte denne Henvendelse dog ikke, saa lidt som hans Forsøg paa i 1805 – efter at han var blevet fradømt sit Bogtrykkerprivilegium – at opnaa Bevilling som Translatør i en Række forskellige Sprog. I »Dagen« for den 11. Maj 1805 – 3 Dage efter Dommen – kalder han sig »Kommandersergent ved det borgerlige Artilleri og Litteratus« og anbefaler sig som Oversætter fra Engelsk, Fransk, Tysk, Spansk, Italiensk, Hollandsk og Russisk. Der blev imidlertid intet andet for ham at gøre end at fortsætte sin Virksomhed som Bladudgiver og derigennem at skaffe sig og sin Familie et beskedent Underhold.

Til Trods for alle Vanskeligheder kom hans sidste Aar til at forløbe i nogenlunde Ro. Gjort klog af mangeaarig Skade var han efterhaanden blevet forsigtigere i Valget af sine Udtryk. Belært af bitre Erfaringer, vel ogsaa i Aarenes Løb noget kølnet i sine oppositionelle Tilbøjeligheder, havde han forstaaet Nødvendigheden af at tage Hensyn til Regeringens Ønsker. Samtidig havde dog ogsaa de Styrende faaet større Forstaaelse for hans gode Egenskaber. Hans franske Sympatier, tidligere en bestandig Kilde til Anstød, kunde kun anses for fortjenstfulde i en Tid, da NAPOLEON var Kongens mægtige Allierede og England hans bitre Fjende. Selv om der endnu ved Lejlighed kunde falde Advarsler af, var Tonen blevet en anden og adskillig mere hensynsfuld. Da SEIDELIN i Vinteren 1807 blev affordret en Erklæring om nogle Meddelelser, han havde bragt om engelske Flaadebevægelser, erklærede Kancelliet saaledes paa Forhaand ikke at tvivle om, at Udgiveren til Hjemmel havde paalidelige Kilder. Endnu tydeligere aabenbares Omslaget, da SEIDELIN i 1811 ansøgte om paa ny at faa Tilladelse til ved egne Redskaber og Folk at trykke sine Blade. Hos alle Myndighederne mødte han idel Venlighed. Censoren udtrykte »Tilfredshed med den Aand, der hersker i disse Blade«. Andre fremhævede hans Dygtighed som Bogtrykker, medens selve Kancelliet karakteriserede ham som »en talentfuld og kundskabsrig Mand, . . . hvis periodiske Blade ere læste med almindelig Interesse«, og som nu, »da han saa længe for sin Uforsigtighed har bødet ved Savnet af sit Privilegiums Brug, fortjener at tilstaa den ansøgte Naade, der ikkuns er en Del af det, som er ham fradømt«.

SEIDELIN kom dog kun i ringe Grad til at føle Virkningen af dette Omslag. Den 2. April 1811 fik han tildelt det ham i 1805 fradømte Bogtrykkerprivilegium, – »at han maa med egne Redskaber, Svende og Lærlinge trykke de tvende af ham udgivne periodiske Blade Dagen og Politivennen«, men kun 3 Dage efter afgik han ved Døden, knap 50 Aar gammel. Hvad han havde saaet, høstede hans Enke, idet hun kort efter Mandens Død fik baade Bevilling til at udgive »Dagen« og Bevilling som Bogtrykker. Selv om SEIDELIN saaledes ikke fik Gavn af Kancelliets forandrede Opfattelse, har Bevillingen alligevel Karakteren af en velfortjent Oprejsning. Var SEIDELIN end ikke nogen betydelig Mand, havde han dog i en vanskelig Tid med Trofasthed røgtet et nødvendigt Kald og paa mange Maader bidraget til politisk Oplysning. Hører han end ikke til den københavnske Presses store Navne, indtager han alligevel en smuk Plads i dens Annaler.

Dagen efter SEIDELINS Død indeholdt »Dagen« følgende Meddelelse af Bladets nye Redaktør, Forfatteren, Professor og Teaterdirektør KNUD LYNE RAHBEK, Ridder af Dannebrog:

»Fredagen den 5te April døde dette Blads Udgiver, borgerlig Artillerielieutenant, Litteratus K. H. SEIDELIN, i en Alder af næsten halvtredsindstyve Aar. Hvad denne drivtige, kundskabsrige, gavnelystne og patriotiske Mand var i enhver af de forskellige Virkekredse, han betraadde, og tildeels skabte sig selv, er her ikke Stædet udførlig at omtale; en fuldstændig Efterretning om hans videnskabelige Arbejder og Fortjenester, sammendragne af Undertegnede, der har staaet i mange Aars litterarisk og personlig Forbindelse med ham, vil i et af de følgende Nummere findes.²³ Naervaerende Dagblad, som han en Række af 8 Aar har fortsat, vedligeholdt, bestandig udvidet, og forbedret, har – for her ikke at sige mere til dets Ros – mellem hans Medborgere vundet et saa betydeligt Antal Læsere – gjerne kan man sige fra Hytten til Thronen – at hans Efterladte, endog uden Hensyn paa at det er det eneste, han med al sin Stræbsomhed har efterladt, ikke har troet at burde lade det gaae i Graven med ham. De have altsaa formaaet Undertegnede, at paatage sig Bladets Redaction, og skal han ingen Flid eller Umage spare, for saavidt det staaer til ham, at bevare det den Yndest og Tillid, det under sin Stifters övede og utrættelige Hænder havde erhvervet sig, hvorhos han og gör sig det Haab, at enhver, der skiönsom yndede den Hengangne, vil lade sin Yndest gaae i Arv paa dette hans Yndlingsarbeid, der var ham dobbelt kiært, fordi det var det eneste, han havde at efterlade en elsket Kone, med hvem han 13 Aar i blide og mørke Dage havde levet i et lykkeligt Ægteskab. K. L. Rahbek.«

SEIDELIN var et lyst og kvikt Hoved, der ikke blot sørgede for at skaffe sine Læsere grundig Oplysning om udenrigske Begivenheder, men ogsaa tog sig af praktiske Sager. Slagfærdig og drillende kunde han være; under en Drøftelse af Lauges Omdannelse foreslog han, at nogle af dem blev slaaet sammen i Henhold til det Materiale, de arbejdede i, Tømrere, Snedkere og Stolemagere i et, Smede og Blikkenslagere i et andet. Men nu Barbererne? blev der spurgt. SEIDELIN havde Svaret parat; de burde staa sammen med Garvere og Handskemagere, ogsaa de arbejdede i – Skind.

K. H. SEIDELIN beskæftigede sig ogsaa med andet end boglige Sysler. Han nærede saaledes levende Interesse for Gymnastik²⁴ og forbigik aldrig nogen Lejlighed til med træffende Farver at skildre Nødvendigheden og Nyttens af Legemsøvelser, saavel i Almindelighed som især i mange i det daglige Liv ofte forekommende Tilfælde, og ved Eksempler, hentede af Erfaring, beviste han Rigtigheden af sine Paastande. Paa den berømte Professor BUSCH's Forlangende skrev han i Aaret 1806 en Anvisning paa Tysk til at lære sig selv at svømme, hvilken BUSCH lod indrykke i »Hamburgs Adressecomptoirs Nachrichten«. For Svømmekunstens Opkomst baade i København og paa sin Fødeø Lolland virkede han baade ved Skrifter og udsatte Præmier. Flere unge Mennesker, som var i hans Hus, oplærte han ligeledes til Svømmere, og en ung Slægtning HENRIK SEIDELIN, som K. H. SEIDELIN opfordrede til at lære at svømme, og som i 1805 kom fra København til Trondhjem, hvor han kom i Lære hos Mekaniker BARLIEN, blev samme og næste Aar antaget til Lærer i Svømning af nogle Trondhjem-Borgere, der i 1803 havde sluttet sig sammen med det Formaal at ophjælpe Svømningen.

Bladudgiver K. H. SEIDELIN var som nævnt, vist fra 1807, Løjtnant ved Københavns borgerlige Artilleri. I Vinteren 1809–10 stillede han sig til Raadighed for Kapergaster, som søgte at opnaa Færdighed i »Artillerikunsten«, idet han »for at gavne den danske Kaperfart« gav Undervisning uden Vederlag.²⁵ Dette var en af de faa Bestræbelser, der gjordes for at

forbedre Kampevnen hos Kaperne, der – udrustede af private – alene tog Kampen op mod den overmægtige engelske »Røvernation« og fra Foraaret 1808 tillige mod svenske Skibe, efter at »Albions Røvere« havde ranet Danmarks Flaade, ødelagt dets Storhandel og gennem de følgende 7 lange Aar holdt sit Kvælertag om Danmark og Norge.

SEIDELIN stiftede »Seidelins Legat« med 200 Rd., hvis Renter tilfaldt Lærerne i Gloslunde, og 200 Rd., hvis Renter tilfaldt Lærerne i Græshave, hans Faders 2 Sogne paa Lolland.

A. FLINTS Stik af K. H. SEIDELIN fra 1806 (S. 333) er gengivet i »Historiske Meddelelser om København« 2. R. 1. Bd. (1923–24), S. 1, og i Chr. Kirchhoff-Larsen: Den danske Presses Historie II 1749–1827 (Kbh. 1947), S. 311.

† 5. April 1811 i København, 1 Maaned før sin 50 Aars Fødselsdag, begravet 13. s. M. paa Frederiksberg Kirkegaard.

Den 14. August 1807 havde K. H. SEIDELIN oprettet Testamente,²⁶ der fik kgl. Konfirmation paa hans Dødsdag den 5. April 1811, og ved hvilket han havde indsat sin Hustru, der overlevede ham i 15 Aar, til sin Universalarving. Det ikke helt almindelige Testamente lyder:

»Vel kan det ikke bevises a priori, at et Menneske skal dø, dog har man særdeles talrige Erfaringsbeviser derfor, og da jeg staar rede at hengive min sidste Blodsdraabe for Fædrelandet, saa bør jeg forud beskikke mit Hus, hvilket jeg gør ved nedenstaaende Bestemmelser, som jeg erklærer for min sidste Villie:

Efter min Død er min Hustru FRIDERIKE VINCENTINE fød RATENBURG min universal Arving. Og ytrer jeg blot det Ønske, at hun til Laugværgen ikke vil tage nogen Mand, der sidder i et kongeligt Collegium, ingen Procurator, Advocat eller Retsassessor, heller ingen der sidder i Magistraten eller er 32tes [en af de 32 Mænd], endvidere ingen Præst. Da jeg tror at efterlade mit Bo saaledes, at ikke alene Gælden kan betales i sine bestemte Tider, men at et klækkeligt Udkomme erholdes for min Enke, saa er det endvidere mit Ønske, det hun vistnok opfylder, hvis hun kan, at hun kommer den unge HENRICH ANTON SEIDELIN,²⁷ der nu farer til Søs, til Hjælp, som om han var en Søn af mig, dog ikke anderledes, end hun magelig kan afstedkomme og forudsat, at han gør sig værdig dertil. Endvidere ønsker jeg, at hun, hvis Evnen vorder dertil, giver min elskte afdøde Søsters KAREN SOFIES Søn, HANS SEIDELIN BENZONS, 300 Rd. i saadanne Terminer, som hun selv finder beqvemlest og lettest.

Ovenstaaende to Punkter afhænger af hende selv, men som en af mig selv given Gave har hun inden to Aar efter min Død at udrede 200 Rd. til min Fødeby Gloslundes /: i Lolland :/ Skole,« saaledes at Renten af de 100 aarlig tilfalder Skolelæreren, de andre 100 Rd. sættes paa Rente, og Frugten oplægges, indtil Kapitalen er blevet 300 Rd., da 100 Rd. lægges til de første 100 Rd., hvilke 200 Rd.s Rente aarlig tilfalder Skolelæreren. De andre 200 Rd. vokser, indtil de bliver til 600 Rd., af hvilke de 200 Rd. da lægges til de 200 Rd. til Læreren, »og saaledes i al Evighed i Forhold«. »Saa snart nogen Forandring gjøres i Anvendelsen af denne Gave, var det end af Landets Regent, forfalder Gaven i den Størrelse, den da er til, til den Mand af den SEIDELINSKE Familie, der er mig nærmest i Slægtskab, kun er enhver adelig SEIDELIN herfra udelukket. Hvert Aar, som er det tyvende efter Stiftelsen, skal Legatets Tilstand ved Trykken bekendtgjøres. Efter 100 Aar skal denne Bekendtgjørelse ske aarlig, og alle mine Ord desangaaende i dette mit Testamente hver Gang trykkes foran.

Kiøbenhavn, den 14. August om Morgenen Kl. 6 i Aaret 1807.

KLAUS HENRICH SEIDELIN.«

Testamentet er samme Dag, 14. August 1807, underskrevet af Notarius publicus JOHANNES CHRISTIAN RIISBRIICH.

I Lolland-Falsters Stiftstidende for 12. April 1811 meddeltes SEIDELINS Død af Bladets Redaktør, Kapellan og Bibliotekar ved den af SEIDELIN stiftede Provinsialbogsamling, CHRISTIAN EICHENBROCH SCHULTZ: »Dagens og Politivennens Udgiver, borgerlig Artillerilieutenant Litteratus K. H. SEIDELIN, hvis Hjerte slog saa varmt for sit Fødeland ialmindelighed, og for sin Fædreneprovins Lolland isærdeleshed er ikke mere. Fredagen den 5. April endte han næsten i en Alder af 50 Aar sit daadfulde Liv. Hvad han har gjort og virket for sit efterladte Barn, vor Provinsialbogsamling, er noksom bekiendt.« SCHULTZ opregner alligevel SEIDELINS Fortjenester i Enkeltheder og skriver til Slut: »Saaledes levede og virkede denne Hedenfarne for Lollands Vel. Held og Hæder følge hver den, der besjæles af hans Aand og efterligner hans Daad! Stedse skal hans Navn leve iblandt os.«²⁸

En anonym Indsender satte ham en Maaned senere, i Avisen for 10. Maj følgende versificerede Æresminde, som ganske er i Tidens og SEIDELINS Aand:

»Kort før din Død, Du i min Stambog skrev:
At Feighed er en Moder til det Onde,
Og til Din Død Din Mening tro Du blev:
Thi Sandheden Du ei forlade kunde.
Derfor nu blomstrer paa Din Grav:
Den Mindeblomst, som Dyden gav!«²⁸

At man endnu 2 Aar senere hædrede K. H. SEIDELIN i Maribo, fremgaar af følgende Meddelelse i »Dagen« for 18. Januar 1813 (»Samlet af Dr. phil. K. L. RAHBEK. Trykt og forlagt af Brødrene ROSTOCK«):

»Hvorledes man i Maribo har hædret Dagens og Politivennens første Udgivers Minde, som Stifter af Provinsialbogsamlingen, derom læses følgende i Maribo Avis: For at vedligeholde og at forplante til Efterslægten vor uforglemmelige K. H. SEIDELINS Fortjenester af Provinsialbogsamlingens Stiftelse, har Bestyrelsen foranstaltet et stort sort malet Bret, der er anbragt oven paa det midterste Bogskab, hvorpaa med store forgyldte Bogstaver læses følgende Indskrivt:

Stiftet
1795
af
K. H. Seidelin.«

~ 27. Februar 1798 i St. Nicolai Kirke, København, den 42aarige Enke FREDERIKKE WINCENTINE RATENBURG, * 6. Marts 1755 i Lyderslev mellem Fakse og Store Hedinge, Datter af Sognepræst JØRGEN ALBRECHT JOHANSEN RATENBURG (* 21. August 1716 i Fredericia, døbt 25. s. M. (Michaelis), 1752–87 Sognepræst i Lyderslev og Frøslev, † 6. Juli 1787, begravet 13. s. M. i Lyderslev; ~ 2) 5. August 1764 i Fakse Præstegaard²⁹ ANNA MARGRETHE HORREBOW,³⁰ * 1730 i København, døbt 19. (ikke 16.) December (Vor Frue), † 1804 i Slangerup, begravet 19. November, Datter af Professor, Dr. med. PEDER NIELSEN HORREBOW) og første Hustru EDEL MARGRETHE RUDOLPHSDATTER BAGGER (* 1726 i Hellested, hjemmedøbt, i Kirken 14. Juni; ~ 14. Februar 1754 i Hellested, † 1763 (før 24. Maj) i Lyderslev).

FREDERIKKE WINCENTINE RATENBURG, der var den ældste af mindst 5 Børn,³¹ var 8 Aar gammel, da hendes Moder døde. Faderen fik 24. Juni 1763 kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo, men da han næste Aar vilde indgaa nyt Ægteskab, holdtes der Samfrændeskifte den 28. April 1764. Boets overskydende Formue beregnedes til 1200 Rd., hvoraf Halvdelen skulde tilfalde de 3 Børn, men »af særdeles Kiærlighed« tildelte Faderen dem 266 Rd. 4 Mk. hver, ialt 800 Rd.

Da de 2 Døtre var 9 og 7½ Aar gamle, Sønnen 6½ Aar og Faderen endnu Enkemand, nedbrændte Lyderslev Præstegaard til Grunden en stormfuld Nat i Maj 1764; Avlskarlen indebrændte, og alt Indbo, Heste, Køer, Svin og Faar blev Luernes Bytte; Hr. RATENBURG selv naaede netop ud i sidste Sekund kun iført sin Slaabrok, medbringende »tre nøgne Børn, saaledes som de blev taget af Sengen«. Præsten, der 8 Aar tidligere havde mistet et Udhus ved Brand, fik efter sin totale Ruining bevilget 200 Rd. af Brandkassen samt 1 Rd. af hver Kirke i Stiftet, hvilket dog var ganske utilstrækkeligt til Præstegaardens Nybygning og nyt Indbos Anskaffelse, og endnu 1767 beklagede han sig til Biskoppen over, at Brandkasspengene stadig udeblev.³²

Ved Skiftet efter Faderen, sluttet 2. Februar 1789, udgjorde Boets Aktiver 2917 Rd. 3 Mk. 15 Sk. og Passiver og Omkostninger 961 Rd. 15 Sk. Af de overskydende 1956 Rd. 3 Mk. arvede Enken 953 Rd. 1 Mk. 8 Sk., Sønerne R. B. og P. H. RATENBURG henholdsvis 426 Rd. 8 Sk. og 301 Rd. 8 Sk., Fru SCHØNBERG (FREDERIKKE WINCENTINE RATENBURG) 169 Rd. 4 Sk. og hendes Søster 138 Rd. 4 Sk.

FREDERIKKE WINCENTINE RATENBURG havde, da hun 1798 ægtede K. H. SEIDELIN, 2 Sønner af sit første Ægteskab paa 15 og 12 Aar.

Umiddelbart efter sin anden Mands Død fik hun 9. April 1811 Bevilling³³ til at fortsætte Udgivelsen af »Dagen«; Bevillingen er ganske enslydende med hans Privilegium af 12. Marts s. A. Et Par Maaneder senere fik hun, den 12. Juli 1811, desuden Bevilling til at fortsætte Bogtrykkeriet, hvilket Privilegium var fradømt hendes Mand i 1805 og atter tildelt ham 3 Dage før hans Død.

1811

Som nævnt traadte RAHBK til som Redaktør af »Dagen« Dagen efter SEIDELINS Død. Fra 26. Maj 1812 blev Bladet, der hidtil var blevet trykt hos THORSTEIN E. RANGEL (fik Bogtrykkerprivilegium 28. November 1806), trykt i Enkefru SEIDELINS eget Trykkeri. Hun fortsatte selv Udgivelsen af »Dagen« til og med 7. Januar 1813; den 5. s. M. fik hun nemlig Bevilling³⁴ til at afhænde sit Privilegium til at udgive »Dagen« og »Politi-

vennen« til Bogtrykkersvendene PETER og JOHAN NICOLAJ ROSTOCK, hvem det s. D. bevilgedes³⁴ at nedsætte sig som Bogtrykkere i København, at udgive de to nævnte Blade og at fortsætte »Enkefru SEIDELINS hidtil drevne Officin, til Beqvemmelighed og Brug for dem, som sig deraf vilde betiene«.

RAHBK fortsatte som Redaktør af »Dagen« til og med 30. Juni 1814, da Brødrene ROSTOCK ligeledes overtog dette Hverv, hvorved RAHBK bedre blev i Stand til at hellige sin Tid til ham »mere behagelige og behøvende Sysler«, der kom bedre overens med hans »Studier«, hans »Stilling« og »Stemning«. – Senere kendte Redaktører af »Dagen«, der ophørte 1843, var: 1816–17 Filologen NIELS HOFMAN SEVEL BLOCH, 1817–21 den landøkonomiske Forfatter og Medstifter af de københavnske Søndagsskoler, Justitsraad DIDRICH DIDRICHSEN, og 1822–35 Forfatteren og Statistiker, Etatsraad FREDERIK THAARUP. – Indtil 28. Maj 1816 vedblev »Dagen« at udkomme fra Gaarden Nr. 119 i Pilestræde, idet Brødrene ROSTOCK indtil da var Lejere hos Fru SEIDELIN; derefter flyttede Trykkeriet til Stormgade.

»Politivennen« udkom kun faa Gange, medens Enkefru SEIDELIN ejede den, første Gang 18. Maj, sidste Gang 9. November 1811; Redaktør var da H. C. AMBERG, anden Bogholder ved det kongelige Lotto. 1812–15 udkom den overhovedet ikke; først da Løjtnant, senere Major i det borgerlige Artilleri KRISTEN KRISTENSEN købte Bladet af Brødrene ROSTOCK, saa det atter Dagens Lys. Det første Hæfte KRISTENSEN udsendte, den 20. Januar 1816, er helliget »Politivennens første Udgiver, min uforglemmelige Ven KLAUS HENDRIK SEIDELINS Minde«. Under KRISTENSEN, der var Indehaver af »Politivennen« 1816–42, fik Bladet et Opsving. Efter ham var Bogtrykker L. JACOBSEN dets Indehaver et Par Aar, senere den kværlantiske Hestehandler MICHAEL LEONARD NATHANSON, der ændrede Navnet til »Corvetten-Politivennen«. 1845 standsede Bladet³⁵.

K. H. SEIDELINS Enke levede i næsten 14 Aar efter at være hørt op med at udgive sin Mands to Blade og blev i alle disse Aar boende i Ejendommen Pilestræde Nr. 119, som hun selv ejede (Se S. 711).

† 28. September 1826 om Morgenen i København af Alderdoms Svaghed, begravet 3. Oktober paa Frederiksberg Kirkegaard.

Hendes Søn af første Ægteskab, Overkrigskommissær H. H. SCHØNBERG, anmeldte hendes Dødsfald til Skifteretten og meddelte samtidig, at »min eneste Broder og jeg som myndige Arvinger ere enige om at dele vor salig Moders Efterladenskab uden den Kongelige Skifterets Mellemlhandling«.

Sønnen averterede Moderens Dødsfald i »Kjøbenhavns Adressecomptoirs Efterretninger« for 2. Oktober s. A.:

»Med dybeste Veemod maa jeg paa min fraværende Broders og egne Vegne bekendtgjøre det smertelige Tab af vor høitelskte Moder, Frue FREDERIKKE WINZENTINE SEIDELIN, fød RATENBURG. I en Alder af 72½ Aar og efter 6 Ugers Sygeleie indgik hun den 28de September til det Bedre, hjerteligst begrædt og evigen savnet af hendes Sønner, min Kone og mine Børn, som stedse taknemmeligst vil velsigne hendes Minde.

H. H. SCHØNBERG.«
Ingen Børn.

FREDERIKKE WINZENTINE RATENBURG ~ 1) 19. Juli 1782³⁶ BENT SCHØNBERG, * 14. November 1748 i Roskilde? Søn af Gartner ved Roskilde Frøkenkloster JOHAN SCHØNBERG (* 1. eller 21. December 1705 i Roehrsdorff i Sachsen, † 28. December 1784,³⁷ ~ 2) efter 1748 ELSE CATHRINE FRIBORG, * 24. Februar 1724, døbt 31. August i Værløse Kirke (døbt ELSE), † 23. Juni 1817 i Sæby Præstegaard ved Roskilde Fjord, 93 Aar gammel, begravet 28. s. M.) og første Hustru METTE CHARINA SCHJØNNING³⁸ (* c. 1721, † 14. November 1748³⁷ i Barselseng).

BENT SCHØNBERG – hvis Halvbroder GOTTLÖB SCHØNBERG (* 1752) var Sognepræst i Espe – blev 1765 Student fra Roskilde, tog 29. Juni 1774 teologisk Embedseksamen med Non, blev Skoleholder paa Vemmetofte, senere Lærer ved den kongelige Belønningsskole i København og havde Del i Katalogiseringsarbejdet i det Thott'ske Bibliotek.

Han skrev i 1783 »Afskeeds-Skrivelse til mine Venner og Velyndere paa Vemmetofte« og i 1789 »Upartiske Oplysninger i Anledn. af Catalog-Arbejdet i det Thottiske Bibliotek«.

† 15. Marts 1789 i København, begravet 19. s. M. (Trinitatis). Mindst 4 Børn, af hvilke 2 Sønner³⁹ levede.

93. g. DAVID CHRISTIAN SEIDELIN, * 26. September¹ 1766 i Gloslunde, døbt 3. Oktober. Skal være blevet Student, men er ikke immatrikuleret ved Københavns Universitet.

† 17. August¹ 1783 i Gloslunde, begravet 21. s. M.

APOTEKER CLAUS SEIDELINS 11 BØRN MED ELISABETH CATHARINA WICHMAND

(Se S. 200 og 211).

94. a. KAREN SEIDELIN, * 8. November 1731 i Nykøbing F. Faderen fortæller, at »Forløsningen var langvarig og haard, saa at Haabet begyndte at forsvinde, men endelig hjalp den barmhjertige Gud baade Moderen og Barnet uden videre Tilfælde, end at Barnets Baghoved, som længe havde siddet i Klemme, var temmelig langt udvidet«. Barnet, der blev døbt den 15. November og opkaldt efter sin Farmoder KAREN CLAUDATTER (S. 129), blev baaret til Daaben af sin Mormoder BODEL CATHARINA FROM (S. 211); Moderens Faster KIRSTINE MARIE WICHMAND, Entreprenør og Slotsmurermester CHRISTIAN FRITZGERS Hustru, holdt Christenhuen, og de øvrige Faddere var Jomfru CATHARINA MALENE SMIDT, Borgmester CLAUS FLINDT i Nykøbing, Farbroderen Sognepræst HANS SEIDELIN i Gloslunde (S. 189) og Morbroderen Cand. theol. HANS WICHMAND, siden Sognepræst i Flemløse.

Den 12. August 1736, da KAREN var knap 5 Aar gammel, »beskadigede hun ved et meget ulykkeligt Fald paa et skarpt Potte-Skaar saaledes sit højre Øje, at hun al af D. [Doktor] BUCHVALDT og andre anvendt Flid uagtet dog mistede det Øjes Syn, og Øjet tabte en stor Del af sin Skikkelse. Dette var os en stor Hjerte-Sorrig, som Øjets Anseelse daglig fornyede; dog naar vi betænker, at det kunde udfaldet værre, og at Gud naadigst har afvendt, at Øjet ikke er blevet fælt at anse, havde vi højlig Aarsag med Taksigelse at kysse paa Hans tugtende Haand og med Taalmodighed modtage dette Kors af samme milde Haand, af hvilken vi havde annammet saa mange Velgierninger«.

KAREN SEIDELIN, der blev konfirmeret 1748 i Nykøbing af sin Mormoders Halvbroder Provst FLINDT, var meget svagelig; hun blev boende hjemme hos sine Forældre i Nykøbing, indtil hun døde – ugift – den 12. September 1770, 38 Aar gammel; hun begravedes i Nykøbing Kirkes Kor. Den 31. December 1762 fik hun kongelig Bevilling til at være sin egen Værge med Broderen HANS SEIDELIN som Kurator.

Faderen skriver i sine Levnedsoptegnelser ved denne Datters Død: »Hun havde i hendes hele Livstid efter Guds alvise Raad været en stor Korsdragere; udi hendes 5te Aar beskadigede hun ved et meget ulykkeligt Fald sit højre Øje, hvorom forhen er meldt, siden forvoxe hun saa stærkt ved hendes Opvæxt, at Legemet ej alene blev uanseligt, men endog Naturens Veje til Legemets og Helbredens Vedligeholdelse bleve svækkede og tildels hæmmede, saa at hendes Liv blev en Kiæde af idelige Sygdomme og utallige Tilfælde, og man næppe skulde have troet, at hun havde naaet en Alder af 39 Aar. Men i dette usle Legeme boede en ædel og dydig Sjæl; hun var opkaldet efter sin meget fromme og gudfrygtige Far-Moder KAREN CLAUDATTER, og hun var selv en ægte KAREN CLAUDATTER i Navnet og Gavnet. Gud havde vel ikke begavet hende med besynderlig Vittighed og Forstand, men hun fattedes dog ikke paa sundt Begreb eller paa god Oplysning i hendes Christendom, som hun meget vel havde fattet, og hvorefter hun i Hjertets Enfoldighed og Oprigtighed frygtede, ærede, troede og forlod sig paa sin Gud og ved hans Aand og Naade beflittede sig paa at efterfølge sin Frelsere i Kiærlighed, Fromhed, Ydmyghed, Sagtmodighed og andre christelige Dyder, især udi en besynderlig Taalmodighed i alle hendes Lidelser og Sygdomme, hvoraf hun i hendes 2det sidste Leve-Aar overvandt mange haarde Anstød, indtil det sidste Anstød d. 12 September med Magt nedbrød den faldefærdige Hytte og paa nogle Timer gjorde Ende paa hendes kummerlige Liv,

hvilket man dog den Dag ikke havde ventet, thi hun var samme Dag meget fornøjet over hendes K. Morbroders Nærværelse, spiste med stor Appetit og viste sig meget munter fremfor hun plejede; men om Eftermiddagen Kl. 5 blev hun syg, og Smerterne tiltog med saadan Hæftighed, at man maatte forestille sig og hende den ventelig forestaaende Forandring, som det salige Guds Barn efter Guds Villie var vel fornøjet med, takkede os, som hendes Forældre, for al Kiærlighed, og overgav sin Sjæl i Guds Haand, hvorpaa hun kort efter i de hæftigste Smerter begyndte med et at sagtes og lidt over Midnat udsluktes som et Lys. Denne hendes hastige Fraskillelse bedrøvede os, thi vi elskede hende, eftersom hun i al sin Usselhed var elskværdig, men vi indsaa tillige vor Pligt at takke Gud, som havde gjort vel imod hende og giemt hende, paa det hun til al sin Nød ikke og skulde blive fader- og moderløs i denne Verden. Hendes jordiske Levninger hviler hos hendes Forfædres udi Nykiøbings Kirkes Chor, hvorhen de hæderlig bleve bestædte.«

95. b. FRIDERICH SEIDELIN, * 13. April 1733 i Nykøbing F. Ved Daaben den 17. s. M. blev han opkaldt efter sin Farfader Apoteker FRIDERICH SEIDELIN og baaret af dennes anden Hustru MAREN HOV; Christenhuen holdtes af Farbroderen Sognepræst HANS SEIDELINS »Kiæreste Mad. SOPHIA DOROTHEA SEIDELIN« og af Mosteren »Jomfru METTE CHRISTINA WICHMAND«; de øvrige Faddere var Sognepræst JENS WINTHER i Nysted, Mormoderens Halvbroder Købmand HENRIK SMIDT og Moderens Fætter Købmand LARS POULSEN MARTNER. – »Denne Søns Fødsel var os glædelig, men han persede siden mange Taare af vore Øjne, inden han døde.«

FRIDERICH SEIDELIN, der i 1748 blev konfirmeret i Nykøbing af Provst FLINDT, kom, efter at være privat undervist i Hjemmet, i Nykøbing Latinskole, hvorfra han blev Student i August 1751. Grundet paa sit Slægtskab med den Elerske Familie (S. 73) blev han snart efter Alumne paa ELERS Kollegium i Kannikestræde i København; Kollegiet var brændt under Hovedstadens store Brand i 1728, men opførtes i samme Skikkelse som før Branden; først den 26. April 1752 traadte det atter i Virksomhed. Paa ELERS Kollegium, hvor FRIDERICH SEIDELIN fik den senere kendte Læge og Botaniker, Konferensraad, Professor CHRISTEN FRIIS ROTTBØLL til Kontubernal, forblev han imidlertid kun et halvt Aars Tid; han fik da tildelt det Elerske Rejsestipendium og rejste 1752 til Göttingen, hvor han immatrikuleredes 12. Oktober s. A. og i 3 Aar studerede Medicin samt tog Undervisning i Fransk og Musik, »som han var en stor Elskere af«. Faderen gav først efter at have raadspurgt Rektor i Nykøbing, Magister JOENSEN, Tilladelse til, at Sønnen saa tidlig drog udenlands, »men det havde været at ønske, at det ikke var sket, thi jeg maatte siden fornemme, at min Søn endnu ikke forstod at gouvernere sig selv«.

I 1755 eller 56 modtog FRIDERICH SEIDELIN de FINCKESKE og FUIRENSKE Rejsestipendier, hver paa 100 Rd. i 2 Aar; han forlod nu Göttingen og tog til Berlin, hvor han i 1½ Aar studerede Anatomi og Kirurgi samt fortsatte Undervisningen i Musik, »saa han naaede en temmelig Fuldkommenhed paa Klaver og Flaute travers, som han trakterede med megen Ziirlighed«. Derefter opholdt han sig i Jena og Erfurt og blev 19. September 1757 indskrevet ved Strasbourg Universitet, hvor han forblev Vinteren over for at uddanne sig i Jordemoderkunsten. Ved Paasketid 1758 eller 59 tog han til Paris for der at fortsætte sine medicinske Studier, »dog blev han der ikke over et Par Maaneder, men foretog sig imod mit [Faderens] Vidende og Vilje en forvildet Vandring tilfods, først tilbage til Basel i Schweiz, dernæst til Bern, hvor han besøgte sin forrige Lærer, Hr. v. HALLER, siden over Alperne til Milano i Italien og videre indtil Venedig og Padua, hvorfra han, efter at jeg i ½ Aar ikke havde haft Brev fra ham eller

nogen Efterretning om ham, med samme Slags Voiture returnerede over de tyrolske Bjerge til Tyskland og endelig opvaagnede i Nürnberg, og derfra lod han mig sin Ankomst vide, saa at jeg paany maatte udmundere ham med alle Ting og sende ham Rejsepenge med Ordre straks at forføje sig hjem, hvilket og af ham blev efterkommet, at han dog blev Vinteren over i Nürnberg, og i Foraaret 1760 over Holsten og Lolland arriverede i sit Fædrene-Land igen«.

I Det kongelige Bibliotek i København findes FRIDERICH SEIDELINS Stambog fra Aarene 1753–60 med Vers og Hilsner fra Kammerater og Mennesker, han traf paa sin Udenlandsrejse.

Det følgende Efteraar drog FRIDERICH SEIDELIN atter til Hovedstaden for at udarbejde sin Doktordisputats, »men han forhalede Tiden saa længe, at et Par Aar bortløb, inden den gik for sig, des imidlertid han og var rejst til Aalborg at besøge sin K. Morbroder, Doktor og Land-Physicus BERTHEL WICHMAND«.¹ Den 4. September 1762, paa Dronning JULIANE MARIES Fødselsdag, blev FRIDERICH SEIDELIN promoveret til Doctor medicinæ ved Københavns Universitet; Disputatsens Titel var »De incontinentia urinæ ex rupto collo vesicæ, instante et peracto partu« (Om Kvindens Mangel paa Evne til at holde paa Vandet før og efter Fødslen paa Grund af Beskadigelse af Blærehalsen).

»Efter Promotionen tog jeg [Faderen] ham hjem, at han her et Aars Tid kunde øve sig in praxi og tillige være under min Tilsyn og Raadførelse, men han applicerede sig ikke til sin praxi med saadan Flid, at det kunde være ham til nogen Honneur eller mig til nogen Fornøjelse, tværtimod mærkede jeg desværre, at han for meget var hengiven til stærk Drik – hvilket han destoværre havde ladet sig forføre til i Tyskland – hvorved han og tabte al Lyst til sine studia og sin praxi, og da jeg og hans Moder derfor satte ham til Rette, viste han sig aabenbar som en ulydig Søn, idet han uden vores Vidende og Vilje gik ud af vort Hus og gav sig paa Vejen til Kiøbenhafn uden »Coffre«, Klæder og Bøger etc., ligesom han stod og gik, men han er og siden ikke mere kommet for vore Øjen, skønt han levede endnu 12 Aar derefter. Ikke desmindre har han kostet mig nok alligevel.«

»Da min ulydige Søn FRIDERICH 1764 os uvidende gik bort af vort Hus og kom til Kiøbenhafn, adresserede han sig til den liderlige afsatte Præst Mag. KAALUND,² som vejledede og raadførte ham saa vel, at han inden kort Tid blev af med sine Klæder, Bøger og alt det han havde, hvilket var ham herfra blevet oversendt, og da jeg nu var blevet ked af længere at furnere Penge til hans excessive og unyttige Depenser saa rigelig som han forlangte, vandrede han endelig tilfods fra Kiøbenhafn igennem Sjælland, Fyen og Jylland til det Slesvigske, hvor han engagerede sig ved Grev Moltkes Dragoner-Regiment til hans egen Lykkes og Velfærds totale Spilde og os hans Forældre til største Vanære og Hjerte-Sorrig.«

»Anno 1765 løste jeg min Søn FRIDERICH fra Krigstjenesten igen efter min K. Broders, Provst SEIDELINS Raad, skønt jeg maaske havde gjort bedre, dersom jeg havde ladet min Søn pønitere længere derved. Min K. Broder formaaede og Hr. Doktor og Land-Physicus EICHEL³ i Fyen til at tage min Søn i sit Hus, med Løfte at manducere ham in praxi og tage ham med til sine Patienter, hvilket og saa vidt blev sat i Værk, at jeg lod min Søn opholde sig i Odense, dels i, dels uden EICHEL'S Hus, men skønt det saaledes varede i 3 Aar, blev det dog til ingen Nytte, thi FRIDERICH vilde være independent og elskede ikkun Drik, Ødselhed og Lediggang.«

»Anno 1768 fik jeg det ved min Sl. Svoger, Hr. Doktor og Land-Physicus BERTHEL WICHMAND i Aalborg, saaledes maaget, at Thye-Land, som ikke hørte under hans Physicat, begiærte min Søn FRIDERICH til deres Land-Medicus, og nogle af de fornemste Landets Indbyggere lovede at skyde aarlig tilsammen en liden Pension paa 130 Rdl., hvorfor min Søn maatte begive sig fra Odense til Thisted, hvor han og blev vel imodtaget; men her opførte han sig ved Fylderi saa overmaade slet, at han spildte al sin Kredit og kunde ikke mere ophjælpes,

som han og ved saadan Opførsel intet fik af den belovede Pension, men han laa der dog paa 3die Aar paa min Bekostning.«

»Da min ulydige Søn FRIDERICH kontinuerede med sin slette Opførsel, og jeg unødigt vilde sætte ham paa et Tugthus,⁴ ikke heller gerne vilde sende ham til Vestindien, thi det var kun at lade ham drikke sig ihjel, resolverede jeg til nogen Pønitense for ham at sende ham til Bornholm udi en Præsts Hus, ved Navn Hr. MONRAD⁵ og under hans Inspektion, hvor jeg betalte hans Ophold og hvad han ellers behøvede. Han forblev og der i 3 Aar, men ligesom allesteds til ingen Nytte, hverken for sig eller andre; thi vel kom det i Forslag, at han skulde søge at blive Land-Physicus der i Landet, saavel som og at naa en aarlig Pension for at undervise Jordemødre der; men han tog hverken praxin eller Jordemødrenes Information alvorlig an, ikke heller kunde han erhverve sig Landets Øvrigheds og Præsteskabs Rekommandation dertil, saa det Forslag gik overstyr. Man foreslog mig og at gifte ham der med et skikkeligt Fruentimmer og at købe en Ejendoms-Gaard til dem paa Landet, men der var og saadanne Konditioner ved, som jeg ikke kunde indgaa.«

»Anno 1774 indkom min Søn FRIDERICH til mig med en indestændig Begjæring, at jeg dog vilde forbarme mig over ham og tage ham fra Bornholm, hvor det var ham utaaeligt længer at være, og var hans Ansøgning herom meget bevægelig og tilsyne saa fuld af christelige Sentiments og rette Omvendelsestegn, at mig syntes, jeg ikke burde tvivle mere om en god Forandring hos ham og derfor ikke burde nægte ham hans Begjæring. Jeg fik derfor hans Svoger Hr. Apoteker JESSEN i Nakskov (S. 358) overtalt til at tage imod ham i sit Hus imod hans Opholds Betaling, og min Svigersøn lovede mig at have nøje Inspektion med ham og forsøge sin Kunst, om han ikke ved en kiærlig Omgang, gode Raad og tjenlige Forestillinger kunde bringe FRIDERICH igen tilrette. Min Søn blev derfor overbragt fra Bornholm til Nakskov og var der næsten 2 Aar, – men kan og en Mor omskifte sin Hud og en Parder sine Pletter? Det var Skarn og blev Skarn, saa jeg maatte bortkaste alt Haab om nogen sand Forbedring hos ham mere.«

»Anno 1775 behagede Gud at gøre en Ende paa vores langvarige Hjerte-Sorrig og Græmmelse over vor Søn FRIDERICH, idet han 25de⁶ August ved en hidsig Feber i Nakskov ved Døden blev bortkaldet, og bleve hans Levninger ved en hæderlig Ligbegjængelse begravne i Nakskovs Kirke. Den barmhjertige Gud give, at Døden og maa have gjort en god Ende paa hans egen Jammer og Elendighed, og at han i sin Sygdom med en sand Pønitense og Tro maa have overgivet sin Sjæl til sin korsfæstede Frelzers udstrakte Hænder til Redning og Frelse ved hans dyre Død og Fortjeneste. Det var langt fra mine Tanker, at denne forlorne Søn saaledes skulde vanslægte, thi han var i sine unge Aar et haabefuldt Barn; ved hans Konfirmation havde jeg og Aarsag at glæde mig, og hans Lærere gave ham stedse en god Berømmelse. Gud havde givet ham fornøden Forstand, Nemme og Begreb til Studeringer, saavel som et fromt Gemyt og gode Gaver til at vinde Folks Yndest, jeg har og ikke efterladt at anvende al faderlig Kiærlighed, Raadførelse og Formaninger, Forbønner og uendelige Bekostninger til at befordre hans timelige og evige Velfærd, men saa snart han kom i Frihed og fremmede Lande, blev han forandret. Mueligt han er kommet der for tidlig, jeg var og i den Henseende tvivlraadig, om han skulde imodtage det Elerske Rejse-Stipendium, som ham saa tidlig blev tilbudt, og konsulerede jeg derfor hans forrige tro Lærer og Rektor, den gudfrygtige, redelige og fornuftige Mag. JOENSEN, som raadte mig ikke at udslaa Lejligheden, siden han kendte og vidste, at FRIDERICH var et skikkeligt, stille og flittigt ungt Menneske, hvorover jeg i Guds Navn resolverte til at lade ham rejse, helst da jeg selv var lige saa ung kommet ud iblandt fremmede og dog ved Guds Naade havde vel begaaet mig. Men det

lykkedes ikke efter Ønske. Ventelig har hans Gemyt været for svagt til at imodstaa onde Menneskers Lokkelser og Forførelser, som de unge desværre nu i denne fordærvede Verdenstid alle Vegne ere underkastede; thi som jeg siden fornam, varede det ikke længe, førend han geraadede i Vildfarelse og slog sig til Drik, Ødselhed og Lediggang og forsømte sine Studier, saa at han siden paa ingen Maade med onde eller gode kunde bringes af denne onde Vane i god Orden igen. Andre Laster, som Letfærdighed og Spil etc., har jeg ikke mærket han har inklineret til, men Drikkelysten alene var nok til rent at forspilde hans Reputation og Velfærd og at gøre ham ubekvem til at tjene Gud og sin Næste i sit lovlige Kald og derved at fortjene sit eget Brød, samt til at paaføre os som hans Forældre en ubeskrivelig Hjerte-Sorrig, som varede i nogle og tyve Aar, saa jeg endnu skælver, naar jeg tænker paa alt det, jeg har igennemgaaet med ham og har lidt under denne Guds haarde, skønt, som jeg er forsikret, faderlige Tugtelse ved denne ulydige Søn, indtil den trofaste Gud, som dog naadeligen opholdt mig under Fristelsen, gjorde en Ende derpaa ved at kalde ham fra Verden, hvor han var blevet aldeles unyttig. Gid jeg kun med nogen god Grund kunde gøre mig noget godt Haab om hans sidste Endeligt, saa stræbte jeg gerne at glemme al min Møje, Sorrig og excessive Bekostninger, som paa ham unyttigt ere anvendte. Ingen kiærlig og omhyggelig Fader kan gøre mere til en Søns Bedste, end jeg har gjort for denne. Ved denne gode Samvittighed faar jeg at trøste mig, saavel som ved Guds uendelige Barmhertighed, udi hvilken jeg i mine daglige Bønner og indtil Enden ikke har efterladt at anbefale ham.«

† 16. August 1775 i Nakskov, ifølge Nakskov Kirkebog begravet 21. August »i Kirkens søndre Gang tæt ved de Fattiges Blok Kl. 11. NB. alle Klokker uden Prædiken«.

96. c. BODEL CATHARINA SEIDELIN, * 12. Maj 1734 i Nykøbing F., døbt 19. s. M., opkaldt efter sin Mormoder BODEL CATHARINA FROM (S. 211); hun blev baaret til Daaben af Ritmester ELLERMANN⁷ Frue CHRISTINA NIELSDATTER; »Madame DOROTHEA CATHARINA [* FLINDT], Sl. Husfoged WÆBES, holdt Christen-Huen tillige med Jomfru ELISABETH CATHARINA FUGL«; de øvrige Faddere var Overførster CONRAD RUNGE, kongelig Husfoged og Tolder THOMAS WILRADT og kongelig Bygmester paa Falster CHRISTIAN FRITZGER. – »Men denne vores liden Datter glædte os ikke længe med sin Nærværelse.«

† 20. April 1736 i Nykøbing F., begravet 25. s. M.

97. d. MAREN SOPHIE SEIDELIN, * 1. Juni 1735 i Nykøbing F., døbt 8. s. M., opkaldt efter sin Faders Stedmoder MAREN HOV (S. 130) og sin Faders Farmoder SOPHIA DAVIDSDATTER (S. 72); hun blev baaret til Daaben af Oberst FREDERIK V. LÜTZOWS Enke DOROTHEA V. HARSTALL; Christenhuen blev holdt af Provstinde CHARLOTTE SOPHIE FLINDT (* MANDIX) og Jomfru ANNA METTE FLINDT;⁸ de øvrige Faddere var Baron DE FRIISEN,⁹ Kirkeinspektøren, Justitsraad HEIN til Stensgaard paa Fyn samt Købmand og Fattigforstander i Maribo KNUD PEDERSEN SØLLING, der 1734 var blevet gift med Barnets Moster METTE CHRISTINA WICHMAND.

Faderen fortæller i sin Selvbiografi, at i 1747 »bragte jeg min K. Datter MAREN SOPHIA til Kiøbenhafn og satte hende hos en brav Kone, den bekiendte Mad. SVENBORG, for at oplæres i al Slags Syning, Stikning, Brodering, Opsætning og andre Fruentimmer-Artigheder, hvorudi hun og godt tiltog, thi hun var af Naturen vittig, og hun forblev der paa 3die Aar. Jeg lod hende og imidlertid informere i Musikken, nemlig paa Claver af Organisten MUSÆUS og i det tyske og franske Sprog af den berømte, gamle Sprogmeister LA FORET samt i Dansen af Mr. BRINCKMANN, og profiterede hun meget godt i Musikken, thi dertil havde hun stor

Inclination, men i Sprogene ikkun saa vidt, at hun vel temmelig godt forstod dem, men ikke færdig kunde tale dem. Dette hendes Ophold i Kiøbenhafn kostede mig en skikkelig og anselig Summa, nemlig over 600 Rdlr. – Paa den samme Tid jeg førte denne min Datter til Kiøbenhafn, forefaldt Højst-Salige Kong FRIDERICH 5te og hans Dronning LOVISE deres Salving udi Friderichsborgs Slots-Kirke, hvorfor jeg tog derhen at se denne Højtid, og det var i Sandhed et charmant Syn«. ¹⁰

Den 23. April 1749 blev MAREN SOPHIE SEIDELIN konfirmeret i Christiansborg Slotskirke i København af Hofprædikant HANS JØRGEN BANG. Herom fortæller Faderen, at »ved det at min K. Datter, MAREN SOPHIA, da hun opholdt sig i Kiøbenhafn hos Mad. SVENDBORG, ofte kom til Hof-Prædikanten Hr. BANG, faldt hun engang af sig selv paa at bede ham, at han vilde bevise hende den Godhed at antage hende til Confirmation, hvilket han, efter at han havde prøvet hendes Kundskab, ikke afslog hende, men skrev mig til, at min Datter havde begiært dette af ham, og tilbød sig, at det gierne kunde ske, om det var med min Villie; jeg vidste tilforn slet intet deraf, men da jeg fik dette Tilbud, tog jeg med Taknemmelighed derimod, og altsaa gik det i Guds Navn for sig i dette Aar 1750, ¹¹ og da det var overstaaet, berettede Hr. BANG mig det og meldte tillige, at han i det Kongl. Herskabs høje Nærværelse havde lagt sig Ære ind med min Datter; men ved hendes Hjemkomst fornåm jeg nok, at Sl. Provst FLINDT fortrød derpaa.«

20 Aar gammel indgik MAREN SOPHIE SEIDELIN Ægteskab med Apoteker GEORG SIMON JESSEN i Nakskov, der overlevede hende i 24 Aar, idet hun døde i en Alder af kun 28 Aar efter at have født sin Mand 6 Børn; af disse blev kun 3 voksne; de 2 Sønner fik henholdsvis 13 og 10 Børn, hvorimod Datterens Ægteskab forblev barnløst.

Den unge Apotekerfrue i Nakskov var, efter hvad hendes Fader fortæller, »en stor Elskere af god Musicque, og hun tracterte selv sit Claveer med saadan Færdighed og Ziirlighed, som meget faa af hendes Kiøn opnaar«.

Om Datterens overdaadige Bryllup med Apoteker JESSEN fortæller Apoteker CLAUS SEIDELIN: »Hun blev meget honnet udstyret, og deres Bryllup blev d. 16¹² October i vort Hus højtideligst celebreret, thi intet blev sparet, hverken Penge eller Umage, for at anskaffe alt, hvad produceres kunde, saa der var Forraad paa Vildt, Fugle-Vildt, Kalve-Kiød paa 2 L¹³ Fjerdingen, Kalkuner, Hamborger-Oxebryster, Westphælske Skinker, Karper, Carudser, Østers, Negenøjen [= Lampretter], flamske Sild, spanske Antjovet samt skønne Have-Gevækster og Frugter; og af Vine: Rhinsk og Moseler, Rødvin, Champagne og Bourgogne, foruden Citroner, Appelsiner, Confecter og hvad videre dertil kunde høre; saa fattedes det og ikke paa Opvartning, Decorationer, Illumination, god Musique, Dans, Canonade og hvad videre til Brudeparrets Honneur og Giæsternes Fornøjelse kunde optænkes. Ved Brudeparrets Bord vare 57 Giæster og ved et andet Bord 16; Giæsterne bleve og Andendagen efter til Middags-Maaltid og Dans paa ny inviterede. Med denne sin K. Mand avlede min Datter 4 Sønner og 2 Døtre, hvoraf 1 Søn og 1 Datter snart af Gud bleve bortkaldede. Saadant et Bryllup koster en Hoben Embarras, men det var og det første og sidste Bryllup jeg gjorde med en Datter, thi de andre døde for mig.«

† 30. Marts 1764 i Nakskov, begravet 6. April i Kirken.

Om hendes Død fortæller hendes Fader: »Udi dette Aars [1764] Martii Maaned faldt vores K. Datter MAREN SOPHIA, Hr. Apoteker JESSENS Kiæreste i Nakskov, udi en hidsig Feber, og det behagede Gud efter sit alvise Raad udi denne Sygdom ved en salig Død at bortkalde hende herfra d. 30 Martii, hendes K. Mand og os hendes Forældre til største Bedrøvelse, ligesom og hendes tidlige Død snart i Almindelighed blev beklaget af alle, baade Høje og

Lave, som havde kiendt hende, og hvis Yndest hun ved sin christelige, fornuftige og yndige Vandel havde erhvervet sig. Selv viste hun sig med Dødens Bud fornøjet efter Guds Behag, idet hun imodtog det i Troens Frimodighed med Davids Ord: »Om jeg end skal vandre igiennem Dødens mørke Dale, da frygter jeg dog ingen Ulykke, thi Du min Gud! est med mig, Din Kiæp og Stav trøster mig.« Hun efterlod 3 Sønner og 1 Datter, men en af Sønnerne, ved Navn SIMON, døde ikke længe derefter af Smaa-Kopper, og hendes egne Levninger hviler i Nakskovs Kirke hos hendes K. Mands Forfædres.«

Apoteker JESSEN fik 21. April 1764 kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder. Da han 4 Aar senere agtede at indgaa Ægteskab paa ny, med Entreprenør JENS TRAPS Enke ANNE CATHRINE HINCHELDEY, fandt Skiftet efter hans første Hustru Sted den 22. Marts 1768. Hans Gaard i Nakskov med Apoteket samt Jorder, Marker og Haver vurderedes til 2.200 Rd., Bohavet, med Sølv, Linned og andet Husgeraad samt Heste og Vogne til 1.600 Rd. Efter Fradrag af Gælden blev 2.660 Rd. tilbage til Deling mellem Apotekeren og hans 4 Børn; heraf tilkom Halvdelen ham selv, og af de resterende 1.330 Rd. hver af de 3 Sønner 380 Rd. og Datteren 190 Rd.; af sin egen Andel gav Faderen Datteren yderligere 190 Rd., saa alle 4 Børn hver fik 380 Rd. Af Skiftet efter Apoteker JESSEN i 1788 fremgaar, at de 3 dalevende Børns Arvelodder efter deres Moder MAREN SOPHIE SEIDELIN da endnu henstod i Overformynderiet.

~ 15.¹³ Oktober 1755 i sine Forældres Hus i Nykøbing F. »efter kongelig allernaadigste Tilladelse uden foregaaende Trolovelse« GEORG SIMON JESSEN, * 1. Maj 1725 (paa Brattingsborg) i Tranbjerg Sogn paa Samsø, døbt 10. s. M. i Tranbjerg Kirke. Søn af SIMON JESSEN (1705–19 Godsforvalter paa Pederstrup i Vesterborg Sogn paa Lolland, 1723–30 paa Brattingsborg paa Samsø, fra 1730 (udnævnt 1720) Kornmaaler og Vejermester i Nakskov, † 1738 i Nakskov, begravet 21. April i Kirken »i Gangen under Lecteret«) og Hustru SOPHIE MAGDALENE JØRGENDATTER (* 1695 i Nakskov, døbt 1. Maj, ~ 8. December 1721 i sin Moders Hus i Nakskov; ifølge Bevilling af 1729 overtog hun Nakskov Apotek efter sin Moders Død 1735; † 24. Juni 1753 i Nakskov, begravet 29. s. M. »i Kirkens Tværgang for Brudens Stol«).

Efter 5 Aars Undervisning i Nakskov Latinskole kom GEORG JESSEN i 1740 i Lære paa Hof-Apoteket i København, hvor han var i 6½ Aar indtil Juni 1746; derefter var han i 2 Aar paa Moderens Apotek i Nakskov, 1 Aar hos Apoteker FRANCK i Hamborg og 1 Aar paa Hofraad STAHL'S Apotek i Berlin, hvor han desuden studerede Kemi, Botanik, Medicin og Anatomi; han rejste hjem over Dresden og Leipzig og kom ved Mikkelsdagstid 1751 tilbage til Nakskov, hvor han bestyrede Apoteket for sin Moder indtil dennes Død 1753, hvorefter han selv overtog det, og den 1. Februar 1754 fik han Bestalling som Apoteker i Nakskov. GEORG JESSEN var Apoteker i Nakskov til sin Død 1788, hvorefter Apoteket købtes af hans Søn CLAUS SEIDELIN JESSEN, der solgte det i 1796.

Georg Jessen

1753

I 1777 byggede Apoteker GEORG JESSEN et nyt Forhus til Nakskov Apotek, og over Porten lod han indsætte en Sten, hvori der var indhugget: G. J. 1777. Naar undtages Frontispicen har Apoteksejendommen endnu i det væsentligste samme Udseende, som den fik ved denne Ombygning. I 1796, da hans Søn var Apotekets Indehaver, omtales den som »den smukkeste Bygning« i Byen. Gaardens Sidelænge, som den endnu er bevaret, er betydeligt ældre end

Facadebygningen. Apoteksejendommen er i Henhold til Lov af 12. Marts 1918 om Bygningsfredning optaget i Klasse B, hvorved den er underkastet begrænset Fredning.

Ved Siden af Apoteket drev GEORG JESSEN en betydelig Handel med medicinske Urter, som han lod indsamle paa Lolland. Han roses som en duelig Læge og god Botanicus.

Paa den Tid var det almindeligt, at Apotekeren i Byerne tillige var Postmester, og JESSEN fik da ogsaa 6. Oktober¹⁴ 1779 Bestalling som saadan.

I 1777 saa han sig nødsaget til at klage til Kongen over Købmændenes Indgreb i hans Næring, og den 17. Maj s. A. fik Stiftamtmanden desaaarsag kongelig Befaling¹⁵ til at paalægge Nakskov Magistrat at haandhæve Apotekeren ved hans Privilegier; det udtales, at da ingen i Nakskov har taget Borgerskab som »Sukker-Bager, Urte-Kræmmer, Destillateur, Drogist eller Materialist«, maa ingen uden Apotekeren handle med »Urte-Kram, Specerier, Liqveurs, Aqvavitter, som i Apotheqverne ere brugelige og destilleres, og andet saadant, ej heller med Vine, undtagen den dertil som Herbergerer berettigede JOHAN ADAM HENTZEL«.

Apoteker GEORG JESSEN og hans anden Hustru, med hvem han levede i barnløst Ægteskab, og som overlevede ham i 33 Aar, oprettede Testamente i 1783, underskrevet 1. Maj 1783 af Notarius publicus i Nakskov, ifølge hvilket Hustruen, dersom hun overlevede sin Mand, skulde arve Halvdelen af Boet, og ved hendes Død skulde derefter alt, hvad hun efterlod sig, tilfalde hans Børn i første Ægteskab.

Ved Skiftet efter Apoteker JESSEN i 1788 overlodes Boet til privat Skifte mellem Arvingerne, hans Enke og hans 3 Børn af første Ægteskab.

† 5. Juli (ikke Juni) 1788 Kl. 9 om Formiddagen i Nakskov, begravet 10. s. M. i Kirkens første Tværgang. 6 Børn.

GEORG SIMON JESSEN ~ 2) 20. April 1768 »i Huset« i Nykøbing F. Enke ANNE CATHRINE HINCHELDEY, * 1736 i Nykøbing F., døbt 23. April. Datter af EDVARD HINCHELDEY (døbt 27. Januar 1696 (i Saksøbing), 11. Juli 1725 Købmand i Nykøbing F., 24. Maj 1726–19. Oktober 1731 Raadmand sst., † 1775, begravet 18. Januar i Nykøbing Kirke) og Hustru KAREN CHRISTENSDATTER HØEG (HØY) (* 1707 i Nykøbing F., døbt 20. Februar, ~ 19. (ikke 4.) December 1724 »i Huset« i Nykøbing F., † 1767 sst., begravet 2. eller 3.¹⁶ September i Kirken. 11 Børn).

ANNE CATHRINE HINCHELDEY var Søster til sin Stedsøn CLAUS SEIDELIN JESSENS Svigerfader Købmand og Hofagent HANS BERGESHAGEN HINCHELDEY.

† 21. August 1821 paa Cathrineholm i Krummerup Sogn, begravet 24. s. M. Gaarden Cathrineholm, der var opført af hendes Stedsøn Apoteker CLAUS SEIDELIN JESSEN, var opkaldt efter hende. Ingen Børn.

ANNE CATHRINE HINCHELDEY ~ 1) 8. Juli 1761 »i Huset« i Nykøbing F. JENS HANSEN TRAP, Søn af HANS JENSEN TRAP (1737 Murermester ved Kongens Slotte og Gaarde paa Lolland-Falster samt ved Stiftets Kirker, † 1763, begravet 29. Januar i Nykøbing F.) og ANNA HANSDATTER († 27. Februar 1780 i Nykøbing F., begravet 3. Marts).

JENS HANSEN TRAP var Slotsmurermester og kongelig Entreprenør.

Han oprettede Testamente, der fik kongelig Konfirmation 26. April 1766.

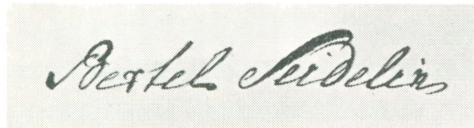
† 15. April 1766 i Nykøbing F., begravet 19. s. M. i Kirken.

Ingen Børn.

98. e. BERTHEL SEIDELIN, * 25. September 1736 i Nykøbing F., døbt 1. Oktober og opkaldt efter sin Morfader Købmand og Godsejer BERTHEL WICHMAND (S. 211); han blev baaret til Daaben af sin Mormoder Etatsraadinde RASMUSSEN; Christenhuen holdtes af Mosteren METTE CHRISTINA WICHMAND, der var gift med Købmand KNUD SØLLING i Maribo, og af Faderens Plejesøster SARA MARGRETHE HOLM (S. 208); de øvrige Faddere var residerende Kapellan i Nykøbing F. JØRGEN BUSCH (senere Sognepræst i Sdr. Kirkeby og Sdr.

Alslev paa Falster), Raadmand og Købmand i Nykøbing EDVARD HINCHELDEY og dennes Broder HANS HENRIK HINCHELDEY, Købmand sammesteds.

BERTHEL SEIDELIN blev i 1753 sammen med sin yngre Broder HANS konfirmeret af Provst WEDERKINCH i Nykøbing, »og [de] aflagde ved Overhørelse gode Prøver paa Oplysninger udi deres Christendom, saa at Provsten var vel fornøjet med dem«. Den 31. Juli 1756 blev BERTHEL SEIDELIN Student fra Nykøbing F. og kom til Universitetet i København, hvor han den 20. December 1759 tog teologisk Embedseksamen med Laud. 1760 holdt han sin Dimisprædiken, for hvilken han ogsaa fik Laud.

1770

Sammen med Fætteren CHRISTIAN SEIDELIN (S. 368), som tog teologisk Embedseksamen i 1760 og siden blev Sognepræst i Odense, drog han i Foraaret 1761 ud paa en godt toaarig Udenlandsrejse for det Elerske Rejsestipendium. De to Fætre drog over Hamborg til Leipzig, ved hvis Universitet de blev immatrikulerede den 28. April, og hvor de i to Aar hørte Forelæsninger i Teologi og Filologi. Ved Paasketid begav de sig paa Hjemrejsen, paa hvilken de bl. a. gjorde Ophold i Dresden, Halle, Göttingen, Kassel, Braunschweig, Berlin og Rostock, hvorfra BERTHEL SEIDELIN lod sig sætte over Østersøen til Gedser, og i August 1763 arriverede han frisk og rask til sin Fødeby.

Apoteker CLAUS SEIDELIN fortæller videre om Sønnen i sin Selvbiografi: »Det var nok Anno 1766, at min K. Søn BERTHEL gjorde en Rejse til Kiøbenhafn for at lade sig gjøre nogle Klæder, og ved den Lejlighed blev han af Gehejme-Raad, Grev RANTZAU, recommenderet at være Høvmester hos den unge Grev SCHACK¹⁷, hvilken Station han og kort derefter maatte tiltræde og rejse med den unge Herre til Schackenberg; dog blev han der ikke længere end et halvt Aar, skønt Faderen, Grev SCHACK, gierne villet beholdet ham, men han havde underhaanden forlovet sig med sin nuværende Kiæreste, da Jomfru KAREN GREEN, og derfor kunde hans Fraværelse ikke længe taales. Nu havde jeg vel paa denne Forlovelse aldeles intet videre at udsætte, end at min Søn endnu ikke havde Brød at forsyne hende, men just denne Mangel foraarsagede, at samme [Forlovelsen] blev langvarig og bekymmerlig, thi Jomfruens Moder, Fru GREEN vilde endelig have dem et Sted i Nærheden, og Hr. HJORT i Slemminge, som min Søn haabede at succedere, levede længe og vilde ikke imod anselig Pension afstaa Kaldet. Min Søn søgte og Tid efter anden adskillige Kald i Falster, Lolland og Møen, men var ikke saa lykkelig at obtinere nogen deraf, og maa jeg sige, det var et særdeles fatum for mig og mit Hus, at jeg, som var af en gammel indfødt, honnet dansk Familie, og havde haft 11 Børn, ikke skulde se en af dem ved Kongelig Naade employeret og befordret.«

Den 9. April 1770 blev BERTHEL SEIDELIN af Landsdommer, Etatsraad, senere Konferensraad HENRIK FLINDT kaldet (Kaldsbrevet kgl. konf. 18. Maj¹⁸ s. A.) til Sognepræst NIELS HJORTS Efterfølger i Slemminge og Fjelde paa Lolland, Syd for Saksøbing, men overtog først Kaldet 7 Aar senere, et halvt Aar før HJORTS Død. Den 15. August 1777 blev han af Biskop JACOB RAMUS (S. 176) ordineret i Sct. Knuds Kirke i Odense og to Maaneder efter omsider gift med den nu 33aarige KAREN GREEN.

SEIDELIN¹⁹ havde ikke regnet med at skulle vente i 7 Aar paa at overtage Embedet, thi HJORT var en svagelig Mand, c. 70 Aar gammel; men skønt Biskop JACOB RAMUS i Odense fandt ham »formedelst hans høje Alder og Skrøbelighed ganske uduelig til Embedet«, kunde hverken han eller Provsten formaa ham til at antage Kapellan eller trække sig tilbage. Først 1777 blev han omsider til Sinds at afstaa Embedet til BERTHEL SEIDELIN, i hvilket Øjemed han sendte Bud efter denne og Provsten, HANS HORNEMANN SUHR i Hunseby. I Provstens og to

andre Mænds Overværelse sluttede HJORT og SEIDELIN da den 14. Februar – »efter megen Vanskelighed« skriver SEIDELINS Fader i sin Selvbiografi – en Kontrakt, ifølge hvilken SEIDELIN skulde betale HJORT 181 Rd. 5 Mk. for Naadsens Aaret og 500 Sld. for Præstegaarden, skønt denne var saa forfalden, at den ikke uden stor Bekostning kunde bringes i beboelig Stand, samt 200 Rd. i aarlig Pension, svarende til Halvdelen af Kaldets Indkomster. Kontrakten blev paa Hr. HJORTS Vegne underskrevet af hans Stedsøn, Degnen ØSTRUP. Samtidig bad HJORT Provsten om senere at foretage Registrering og Vurdering hos ham til Auktion, og kort efter lejede han et Hus i Saksøbing, hvor han agtede at flytte ind midt i April.

Alt syntes saaledes at være ordnet paa bedste Maade, og SEIDELIN drog til Odense for at blive ordineret. Men da indtraf der noget ganske uventet. Den gamle HJORT havde 9. April indsendt en Skrivelse til Kongen med Klage over, at SEIDELIN og hans Raadgivere havde »indtrængt sig paa ham og udlokket af ham at ville afstaa Kaldet til SEIDELIN«, og foregav, at han ikke havde været ved sin Forstands fulde Brug, da Kontrakten blev indgaaet, hvorfor han ønskede denne ophævet. Da Biskoppen »med megen Forundring« havde erfaret dette, anmodede han 23. April Provst SUHR om at undersøge Sagen nærmere og spørge Hr. HJORT, om det var sket med hans Vidende og Vilje, thi Biskoppen var af den Opfattelse, at ØSTRUP, med hvis Haand Klagen til Kongen var skrevet, var den egentlige Ophavsmand til den; samtidig berettede Biskoppen, at »Hr. SEIDELIN, som var kommen hertil for at ordineres, har for denne uventende Aarsags Skyld maattet forføje sig tilbage med uforrettet Sag«.

Den 14. Maj indsendte Biskop RAMUS sin egen samt Provst SUHRs og SEIDELINS Erklæringer til Danske Kancelli, hvoraf det klart fremgik, som Biskoppen skriver, at HJORTS Andragende »er ganske urigtig og ugrundet, og at han ikke har haft mindste Føje og Anledning til at beskyldte enten den ene eller den anden for nogen ham tilføjet Overvold og underfundig Omgang med den . . . oprettede Contracts og Forenings Forfattelse, eller at de i nogen Maade har søgt at indtrænge sig paa ham eller dertil imod hans Vilje og Vidende at forlokke ham, som han urettelig foregiver, men at alting er gaaet lovlig og ordentlig til«. Videre skriver Biskoppen, at HJORT, da Kontrakten blev sluttet, »var ved sin fulde Fornuft, var vidende om dens Indhold og dermed fornøjet«, at alt var afgjort »i Kiærlighed og Enighed«, samt at SEIDELIN havde »i alle Maader handlet ærlig og redelig med Hr. HJORT«. Derfor undrer det Biskoppen, at HJORT nu vil have Kontrakten tilintetgjort. »Enten maa Manden i sin høje Alder gaa i Barndom, eller der maa være andre, som mueligen finder deres Regning ved, at det bliver ved det gamle, der har foresnakket ham noget og instigeret ham dertil.« Biskoppen mener derfor, at der ikke skal reflekteres paa HJORTS Andragende, men at Kontrakten skal staa ved Magt, især da »Menigheden trænger saa meget mere til en ny Præst, som den allerede en Del Aar har kun maadelig været betjent ved denne gamle Mand«.

Kancelliet anmodede 24. Maj Biskop RAMUS om i Mindelighed at faa afgjort Sagen, at »foreholde den gamle HJORT, at man ikke maa spille med slige Ting, og at, ifald han ikke godvillig vil holde den saa lovlig og solenniter indgangne Contract, hvortil han da ved Lands Lov og Ret vil blive tvungen, til stor Omkostning og Ulejlighed for ham selv, saa maa De imidlertid imponere ham en Capellan, som bliver den, der har Exspectance paa Kaldet«. Sagen var saaledes ganske klar; SEIDELIN skulde overtage Embedet, enten som Sognepræst eller først – midlertidigt – som Kapellan. Biskoppen lod straks Provst SUHR meddele HJORT Kancelliets Afgørelse og udtalte samtidig i sit Brev til Provsten: »Det er mit faste Forsæt, saa snart jeg kommer hjem igen fra Lolland, at ordinere Hr. SEIDELIN ifølge Resolutionen til Capellan hos ham, paa det Embedet kan blive behørig forsynet. Dernæst vilde Deres Velærværdighed beordre Degnen ØSTRUP at møde hos mig ved Landemodet i Maribo, saasom

jeg har noget paa Embeds Vegne at tale med ham om.« Umiddelbart før HJORT fik Kancelliets Svar overbragt havde han den 28. Maj ansøgt Kancelliet om at faa en Kapellan til at forrette sit Embede.

Men Kancelliets Afgørelse og Trusel om Sagsanlæg fik ikke HJORT til at give op. Biskoppen gjorde sig under sit Ophold paa Lolland »al Umage for i Mindelighed at disponere ham til at efterkomme den af ham med sin Successor indgaaede Contract«, men trods hans Anstregelser og til Trods for, at SEIDELIN »har endog i samme Henseende gjort ham saa fordelagtige Tilbud uden for Contracten, har dog hos denne egensindige og opiniatre Mand intet været at udrette«. Tværtimod anmodede HJORT 11. Juni Biskoppen, der da var i Saksøbing, om at udnævne to Eksaminatorer til at beregne Kaldets Indtægter; herpaa svarede Biskoppen ham omgaaende, at det stred imod Kancelliets Skrivelse, og »desuden maatte Deres Velærværdighed, som har tjent ved Kaldet i 47 Aar, vel vide at beregne dets Indkomster før Contractens Slutning. Jeg vil altsaa alvorlig herved advare og formane Deres Velærværdighed, at De ikke videre modsætter sig en saa lovlig og solenniter indgaaet Contract, hvoraf Følgerne vilde blive alt for ubehagelige for Dem selv. Ved min Hjemkomst til Odense bliver, saa snart ske kan, ifølge Cancelliets Skrivelse Studiosus BERTHEL SEIDELIN ordineret og indsat til Deres Capellan pro persona«.

Da HJORT stadig ikke vilde bøje sig, blev der da intet andet for SEIDELIN at gøre end at anlægge Sag imod ham, »dels for at befri sig selv fra de ugrundede Beskyldninger, Hr. HJORT har gjort mod ham, dels for at bevise, at alle Ting med Contractens Slutning er gaaet lovlig, ordentlig og redelig til, samt tillige at erholde vedbørlig Satisfaction for de ham derved forarsagede Ulejligheder og Bekostninger«. Den 9. Juli ansøgte SEIDELIN om, at Provst ISAK SIDENIUS i Nørre Vedby og Nørre Alslev og Hospitalsforstander BERTHEL STUB i Nykøbing maatte udnævnes til Kommissarier for at dømme mellem ham og HJORT; Biskoppen paategnede Ansøgningen den 16. Juli og tilbagesendte samme Dag til Kancelliet HJORTS Ansøgning om at faa Kapellan, med sin egen og SEIDELINS Erklæring; i Biskoppens Erklæring hedder det: »Jeg maa aldeles give Successor [SEIDELIN] fuldkommen Bifald udi de af ham anførte Aarsager, hvorfor han ikke tør eller kan paatage sig at være hans Capellan, da det unægtelig vilde blive baade uanstødeligt for Menigheden og fortrædeligt for ham selv samt til Hinder i hans Embeds Førelse, saa længe de skal føre Proces med hinanden. Det indstilles til Deres Kongelige Majestæts allernaadigste Resolution, om der ikke ad interim og indtil Sagens Uddrag maatte beskikkes ham en af de her værende ledige Capellaner i Stiftet.«

Det oprækkende Sagsanlæg fik omsider HJORT til at bøje sig. Den 30. Juli kan Biskop RAMUS meddele Kancelliet og Provst SUHR, at han netop har faaet Brev fra HJORT, der i Mindelighed er blevet enig med SEIDELIN om Kaldets Afstaaelse efter Kontrakten; HJORTS Anmeldelse til Biskoppen var underskrevet af to Præster og dateret 22. Juli. »Det er mig mangfoldig kiært«, skriver Biskoppen til Provsten, »at det derved nu er kommen til Rigtighed imellem dem, og at den Sag nu bortfalder. Jeg har i Dag skrevet til SEIDELIN, at han jo før jo heller vilde indfinde sig til Ordination«. Fredag den 15. August fandt BERTHEL SEIDELINS Ordination som nævnt omsider Sted i Odense.

Apoteker CLAUS SEIDELIN skriver, at Sønnen, efter at være blevet ordineret og indsat til Sognepræst for Slemminge og Fjelde Menigheder, maatte da »straks være betænkt paa at nedrive den gamle og rent forfaldne Præstegaard og at opbygge en ny igjen; men da han længtes efter at føre sin kiære Brud hjem og at nyde hendes kiærlige Bistand ved dette ham forestaaende urolige Arbejd, resolveerte han til den Ende først at sætte et Par af de gamle

Værelser i skikkelig Stand og holdt saa i October samme Aar Bryllup med hende, som stod i hans Frue Sviger-Moders Hus her i Nykiøbing og med al Højtidelighed blev celebreret, hvorved jeg dog formedelst min Skrøbelighed og mange Alderdommens Tilfælde ikke kunde have den Glæde at være nærværende; men mine faderlige Forbønner og Ønsker om al Velsignelse af Gud til deres kiærlige Forening vare derfor ikke adskilte fra dem . . . Anno 1778²⁰ blev Hr. HJORT ved Døden bortkaldet, hvorved min K. Søn Hr. BERTHEL SEIDELIN blev befriet fra den anselige aarlige Pension, som han efter Accord ved Afstaaelsen skulde betale ham, hvilket var megen stor Glæde«.

Fra 1777 var BERTHEL SEIDELIN derefter Sognepræst i Slemminge og Fjelde til sin Død 26 Aar senere.

Biskop TØNNE BLOCH, der efter Biskop JACOB RAMUS' Død 1785 blev Biskop over Fyens Stift, hvortil dengang ogsaa Lolland-Falster og Als hørte, og som hvert tredie Aar visiterede hvert enkelt Sogn i sit Stift, har fra sin første Visitats i Slemminge den 28. Juni 1787 optegnet: »Med Kirker, Menigheder og deres Ungdom saare vel fornøjet. Sognepræsten Hr. BERTEL SEIDELIN prædikede ypperligen over 1. Joh. 3, 5–6. Der var ingen Klage.« Ved den følgende Visitats den 26. Juni 1790 var Biskop BLOCH ikke helt tilfreds: »Sognepræsten Hr. BERTEL SEIDELIN catecheserede meget vel, men (som paakiendtes) kun sielden.« Den 22. Juni 1793 katekiserede han »ordentligen og vel«, og om Præstegaarden oplyser Biskoppen, at den var »godt i Stand«.

Den 21. September 1786 oprettedes Kontrakt mellem Pastor SEIDELIN og Stamhuset Krenkerups (Hardenbergs) Ejer Gehejmeraad C. A. v. HARDENBERG angaaende Fjelde Aneksgaards Afstaaelse fra Sognekaldet til Stamhuset paa Vilkaar, som Biskop BLOCH fandt fordelagtige for Sognekaldet.²¹

Provsten, Dr. theol. JENS SANDØE i Thoreby, visiterede 11. Februar 1787; Slemminge Kirke var da sat i forsvarlig Stand, og Fjelde Kirke var under Reparation indvendig.

† 1. November 1803 i Slemminge, bisat 6. s. M. i Kirken. – En senere Sognepræst i Slemminge FREDERIK WINTHER skriver i et Brev (nu i Det kgl. Bibliotek) af 10. Februar 1853 til Cand. philol. H. C. P. SEIDELIN – efter at have citeret Slemminge Kirkebogs Indførsel om BERTHEL SEIDELINS Bisættelse i Slemminge Kirke: »At ovenomtalte Pastor BERTHEL SEIDELINS Lig blev ført til Nykjøbing og der begravet, har jeg en dunkel Erindring om at have hørt.« Nykjøbing Kirkebog indeholder imidlertid intet herom.

Sognepræst SEIDELIN og Hustru fik 20. Maj 1802²² Bevilling til at sidde i uskiftet Bo. Tre Aar efter hans Død ansøgte Enken om Myndighedsbevilling for den 25aarige Datter under Sognepræst WICHMANDS Kuratel for at kunne tillægge hende hendes fædrene Arv, hvilket bevilgedes 5. December 1806.²³

~ 15. Oktober 1777 i sin Svigermoder Justitsraadinde GREENS Hus i Nykjøbing F. KAREN GREEN, * 13. Januar 1744 i Nykjøbing F., døbt 17. s. M. Datter af FRIDERICH GREEN (1736 Forstander ved Hospitalet i Nykjøbing F., nævnes 1738 (S. 364) som Fuldmægtig hos Stiftamtmand NEVE; 1739–64 Borgmester og 1745–64 Byfoged sst., 1761–75 Vice-Landsdommer, 1770 Justitsraad, † 21. Februar 1775, den 14. Marts indsat i sin Begravelse paa Rosengaarden (Nykjøbing Kbg.) og Hustru CATHARINE ANDREASDATTER RIEGELSEN (* 1723 i Nakskov, døbt 9. Maj, ~ 20. Februar 1743 i hendes Moder KAREN HOLMS Hus i Nakskov, † 7. Juni 1779 i Nykjøbing F., indsat 15. s. M. i sin Begravelse paa Rosengaarden (Nyk. Kbg.)).

KAREN GREEN overlevede sin Mand i 27 Aar. De havde i deres Ægteskab en Datter HENRIETTE FRIDERICA CHRISTIANA SEIDELIN, der i sit Ægteskab med Told- og Konsumptions-

inspektør i Saksøbing, Kammerraad JØRGEN PETER SCHOUGAARD havde 2 Børn, samt en Søn Gaardejer og Prokurator CLAUS FRIDERICH SEIDELIN, der sikkert har forvoldt sin gamle Moder megen Sorg. Han blev i Aarenes Løb gentagne Gange stævnet for forskellige uheldige Forhold i Forbindelse med Udøvelsen af sin Prokuratorvirksomhed samt for at være i Resistance med Skatter, Renter og Forpagtningsafgift, foruden at han i 1826 dømtes for Legemsbeskadigelse og Injurier samt for Udeblivelse fra pligtigt Vejarbejde. Ogsaa hans ægteskabelige Forhold gav adskillige Gange Anledning til Indblanding fra Myndighedernes Side; han var Fader til mindst 14 (rimeligvis 15) Børn, hvoraf 6 (eller 5) er født 1809–22 af hans første Hustru BIRGITTE SOPHIE PETERSEN, som han i 1825 blev separeret fra efter 17 Aars Ægteskab, 4 er født 1817–23 af hans Tjenestepige ANE KIRSTINE HANSDATTER – hun og hendes senere Mand Husmand PEDER JENSEN, som hun ægtede 1828, blev i 1832 begge dømt for Tyveri – 1 er muligvis født (uden for Ægteskab) i 1825, og 4 er født 1828–36 af hans anden Hustru JOHANNE CHRISTOPHINE LUND, som han dog først ægtede i 1831, en Maaned efter sin Moders Død.

Den gamle KAREN GREEN, efter hvem hendes to ældste Børnebørn blev opkaldt, har sikkert med megen Bekymring fulgt Sønnens Liv; hun boede som Enke i Saksøbing, rimeligvis hos sin Datter og Svigersøn, indtil hun døde 87 Aar gammel.

Som Enke stiftede hun ved Fundats af 1. November 1811, konfirmeret 24. Januar 1812, »Seidelins Legat« med 400 Rd., hvis Renter uddeltes til de mest værdige og trængende fattige i Slemminge og Fjelde Sogne.

† 5. Januar 1831 om Aftenen i Saksøbing paa sin Bopæl i Søndergade, begravet 13. s. M.

Hendes Bo, der blev ekstraderet de to Arvinger, maa have været ret stort, idet de i Afgift til Justitsfondet maatte betale 32 Rd. Sølv foruden 120 og 40 Rd. Sølv til henholdsvis Skifteforvalteren og Skifteskriveren.

2 Børn.

99. f. HANS SEIDELIN, * 9. Januar²⁴ 1738 i Nykøbing F., døbt 13. s. M. Faderen, Apoteker CLAUS SEIDELIN i Nykøbing F., fortæller i sin Selvbibliografi, at Sønnen blev opkaldt efter sin Faders Farfader Provst HANS HANSEN SEIDELIN (S. 70), sin Faders Farbroder Konferensraad HANS SEIDELIN (den ældre) (S. 104) og sin Farbroder Sognepræst HANS SEIDELIN (S. 189); han blev baaret til den hellige Daab af Stiftamtmand PETER NEVES Hustru MAREN NORUP; Frøken SOPHIE HEDEVIG v. LÜTZOW²⁵ holdt Christenhuen, og de øvrige Faddere var Provst FLINDT, Rektor, Magister PEDER JOENSEN, Regimentsskriver PEDER HENNINGSEN BUCHHALF og Stiftamtmand NEVES Fuldmægtig FRIDERICH GREEN, Broderen BERTHEL SEIDELINS senere Svigerfader (S. 363).

1753 blev HANS SEIDELIN sammen med sin ældre Broder BERTHEL konfirmeret af Provst WEDERKINCH i Nykøbing F., hvorefter han blev Discipel paa Kong Salomons Apotek i København, hvor han var i 5 Aar. Han drog nu, ligesom hans Fader tidligere havde gjort, ud paa en fleraarig Udenlandsrejse; fra Paaske 1758–1759 var han Medhjælper paa et af Apotekerne i Braunschweig, fra Paaske 1759–1760 paa det fyrstelige Wolffenbüttelske Hofapotek sammesteds og fra Paaske 1760–1761 Medhjælper hos Apoteker JOHANNES FRANCISCUS BECKER i Potsdam; i dennes Attest²⁶ til SEIDELIN, dateret 28. Marts 1761, hedder det, at »der ehrbahre und kunsterfahrene JOHANN SEIDELIN aus Niecøping auf der Insel Falster in Dänemarck gebürtig, in meiner Officin ein Jahre nehmlich von Ostern 1760 biss dahin 1761 als Apothecker Geselle Serviret, in welcher Zeit derselbe sich nicht allein getreu und fleissig bezeuget, sondern auch meinen Nutzen so viel möglich befördert, und mir mit seiner gelegten Wissenschaft in Arte pharmaceutica ein satsames Vergnügen gegeben.« Det følgende Aar,

1761–62, hørte han i Berlin Forelæsninger ved det kongelige medicinsk-kirurgiske Kollegium; i Immatrikulationsbeviset,²⁶ der er dateret 21. April 1761, kaldes han »Johann. Seidelin aus Dännemark gebürtig, Chirurgiæ Studiosus«; ved sin Afrejse fra Kollegiet modtog han midt i Maj 1762 Testimonium²⁶ fra Prof. botanicus JOHANN GOTTLIEB GLEDITSCH og fra Prof. med. E. O. GERHARD om sit Ophold ved Kollegiet; begge disse benævner ham »Pharmaciae studiosus«.

HANS SEIDELINS Udenlandsrejse fandt Sted under den preussiske Syvaarskrig (1756–63) mellem FREDERIK DEN STORE af Preussen, allieret med England, paa den ene Side og paa den anden Side Frankrig, allieret med Spanien, Rusland, Østrig, en Række tyske Stater og Sverige; medens SEIDELIN opholdt sig i Braunschweig, havde den franske Armé under Hertugen af RICHELIEU Overtaget der, og under hans Ophold i Potsdam faldt Russerne ind i Berlin og Ungarerne i Potsdam.

Efter Maj 1762 paabegyndte han Hjemreisen, som først gik til Leipzig, hvor han besøgte Broderen BERTHEL, dernæst til Frankfurt am Main og videre ad Rhinen til Holland; efter nogen Tids Ophold der i Landet tog han med Skib fra Amsterdam til Hamborg, siden med Hamborger-Post til København og derfra med Posten til sin Fødeby Nykøbing.

Efter sin Hjemkomst tog han 1763 farmaceutisk Eksamen ved det medicinske Fakultet i København. Det følgende Aar ansøgte Faderen, der var begyndt at blive svagelig, om at maatte overdrage Sønnen sit Apotek og bad om Bevilling for Sønnen, der baade uden- og indenlands havde gjort sig habil i sit Fag; Ansøgningen bevilgedes, og HANS SEIDELIN fik Bevilling som Apoteker i Nykøbing F., dateret 19. Maj 1764, stadfæstet 5. Januar 1767. Overtagelsen fandt Sted i Juli 1764 »for en imellem os accorderet Summa, hvoraf han aarlig skulde betale mig [Faderen] Renten, da Capitalen siden efter min Død ved Arv kunde tilfalde ham«.

1800

Apoteker HANS SEIDELIN drev derefter Nykøbing Apotek, som hans Fader og Farfader tidligere havde ejet, enten indtil 1801, da hans ældste Søn Apoteker CLAUS SEIDELIN overtog det, eller maaske lige til det blev solgt i 1805.

Den 4. September 1795 udnævntes Apoteker HANS SEIDELIN til Forligskommissær i Nykøbing F. og nogle Aar senere til Overformynder; sidstnævnte Hverv blev han dog, efter Ansøgning, ret hurtigt fritaget for – ved Skrivelse af 8. November 1806 fra Danske Kancelli til Stiftamtmand MORGENSTIERNE; SEIDELIN anførte i sin Ansøgning, at hans Apotekerbevilling fritog ham fra borgerlige, personelle Tynger, at han ikke havde Borgerskab, samt at han var 70 Aar gammel, hvilket gjorde ham »ubeqvem« til Hvervet som Overformynder; Kancelliet forespurgte Stiftamtmanden og Borgmesteren, men ingen af disse fandt Grund til at fritage ham; Borgmesteren motiverede dette med, at Overformynderiet kun var lidet, samt at SEIDELIN var en rørig og temmelig rask Mand, der godt kunde forestaa sine egne, ej ubetydelige Pengesager, at han var uden nogen Beskæftigelse, og at han var temmelig til Alders, hvorimod de øvrige Indvaanere, der kunde komme paa Tale, havde deres Beskæftigelse eller endnu var for unge; Kancelliet begrundede sin Afgørelse med, at SEIDELIN var næsten 70 Aar gammel og desuden ikke længere aktiv Borger.²⁷

Apoteker SEIDELIN levede en halv Snes Aar efter Apotekets Salg og blev boende i Nykøbing til sin Død. Han døde 77 Aar gammel, efterladende sig Enke, der overlevede ham i godt 5 Aar, samt 3 Børn; de øvrige 4 Børn var døde smaa.

Den 15. September 1797 havde Apoteker HANS SEIDELIN og Hustru faaet kongelig Bevil-

ling, at den længstlevende maatte hensidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder.
 † 12. September 1815 i Nykøbing F., begravet 18. s. M.

~ 24.²⁸ Oktober 1764 i Svogeren Birkedommer KNUD KIERULFS Hus (denne var gift med Brudens Søster ENGEL MARGRETHE HINCHELDEY) i Nykøbing F. MARIE CHRISTINE HINCHELDEY, * 22. Juli²⁹ 1736 i Nykøbing F., døbt 27. s. M. Yngste Datter af HANS HENRIK HINCHELDEY (* i 1690'erne i Saksøbing, Købmand (2. April 1726), Stadskaptajn, Stempelpapirsforvalter, Lotteriinspektør i Nykøbing F., † 12. Oktober 1762 sst., begravet i Kirken) og Hustru DORTHEA ELEONORA FRITZGER (døbt 23. September 1705 i Nykøbing F., ~ 27. Februar 1726 i hendes Faders Hus i Nykøbing, † 1755, begravet 11. Juli i Nykøbing Kirke. 10 Børn).

Da der skulde holdes Skifte efter CHRISTINE HINCHELDEYS Fader, anbefalede Borgmester GREEN (S. 363) hende 3. November 1762 til at være myndig med Kurator som »et meget vel opdraget, vel artet og honnet Fruentimmer«.

Om denne Svigerdatter skriver Apoteker CLAUS SEIDELIN, at »min Søn var og saa lykkelig at finde udi hende en dydig, kiærlig og huslig Ægtefælle, som ofte har glædet os, især da Gud har velsignet dem med 3 kønne Børn, som endnu lever, efter at nogle ældre forhen ere ved Døden bortkaldede«.

De 3 Børn, der blev voksne, var Apoteker CLAUS SEIDELIN († ugift 1842), ELISABETH CATHRINE SEIDELIN († 1836), som i sit Ægteskab med Urtekræmmer i København, Krudtfabrikueur PEDER CHRISTIAN BENZON († 1827) havde 4 Børn, samt Silke- og Klædekræmmer i København HANS HENRIK SEIDELIN († 1847), af hvis 9 Børn de 4 døde i Barnealderen.

† 2. Marts 1821 i Nykøbing F., begravet 10. s. M.

Hendes Efterladenskaber beløb sig til 17.490 Rbd., som hendes Børn overtog uden noget Skifte. Den ved Forordningen af 8. Februar 1810 paabudne halve Procents Arveafgift, nemlig 87 Rbd. 44 Sk. Sedler og Tegn, indbetalte Sønnen Apoteker CLAUS SEIDELIN 23. August 1822 i Falster Amtstue. 7 Børn.

100. g. DAVID SEIDELIN, * 6. April 1739 i Nykøbing F., døbt 10. s. M.; han blev opkaldt efter sin Farfaders Morfader Provst DAVID CHRISTENSEN i Helsingør (S. 74) og efter sin Farbroder Provst DAVID SEIDELIN i Gamtofte (S. 214) og blev baaret til Daaben af Husfoged WILRADTS Enke ANNA CATHARINA; LARS POULSEN MARTNERS Hustru ANNA DORTHEA SCHOTH og Jomfru METTE CHRISTINA FLINDT³⁰ holdt Christenhuen, og de øvrige Faddere var Husfoged WILHELM NOLTE, Købmand JACOB LIND i Nykøbing (S. 208) og Monsieur HANS CHRISTIAN FRITZGER.

† 20. Juni s. A. sst., begravet 23. s. M. i Nykøbing Kirkes Kor. – »Denne vores liden Søn blev d. 20 Junii samme Aar om Morgenen tidlig funden død i sin Ammes Arm. Om hun har ligget ham ihjel, som hun nægtede, eller han er død af Slag, er Gud bekiendt. Imidlertid var det for os, som hans Forældre, et meget bedrøveligt Tilfælde, der krænkede vores Sind overmaade, hvilket vi maatte stræbe at stille tilfreds igien med den Eftertanke, at intet kan hændes os uden Guds alvise Raad og Bestyring, og at om end hans Amme selv ved sin Uagtsomhed skulde have dræbt hans Legeme, saa var dog hans dyrekiøbte Sjæl nu i Guds Haand, hvor ingen Pine rører den.«

101. h. BODEL CATHARINA SEIDELIN, * 1. Juni 1740 i Nykøbing F., døbt Pinselørdag den 4. Juni Kl. 10 om Formiddagen; hun blev ligesom sin 4 Aar tidligere afdøde Søster opkaldt efter sin Mormoder BODEL CATHARINA FROM (S. 211); Provstinde FLINDT bar hende

til Daaben, og Christenhuen holdtes af Brødrene, Købmændene EDVARD og HANS HENRIK HINCHELDEYS Hustruer KAREN HØEG (S. 359) og DORTHEA ELEONORA FRITZGER (S. 366); de øvrige Faddere var Kontrollør MULVAD samt Moderens to Fætre Købmand og Overfor-mynder HANS MARTNER og Student ABRAHAM FROM (1757 Sognepræst i Nebbelunde).

»Anno 1754 sendte jeg min K. Datter, BODEL CATHARINA, til Kiøbenhafn under Mad. SVENDBORGS [se S. 356] Information i hendes Hus, men hun forblev der ikke længer end lidet over $\frac{1}{2}$ Aar, thi hun skulde om Vinteren hjemme informeres til Confirmationen mod fore-staaende Foraar. – Anno 1755 blev denne vores K. Datter antaget til Confirmation af Hr. Provst WEDERKINCH og svarede ved Overhørelsen ret godt, saa at Hr. Provsten berømmede hende, saa vel som andre, der havde hørt og bivaanet denne hellige Act.«

† 31. August 1757 i Nykøbing F. Hendes Fader fortæller herom: »Anno 1757, da her om Sommeren, formedelst langvarig Hede og Tørke, grasserede saa stærk en Svaghed i Byen og paa Landet, at de meste Mennesker vare syge, behagede det Gud, efter sit alvise Raad, ult. [sidst i] August, ved en salig Død at bortkalde vores K. Datter, BODEL CATHARINA, den anden af dette Navn, til sit himmelske Riges Herlighed; hendes Sygdom var temmelig langvarig, og hun havde en haard Helsot, som meget krænkede mit saavel som hendes K. Moders Hjerter, der selv paa samme Tid var meget svag; thi hun var os et meget kiært Barn, og fortjente hun til hendes Afmindelse af os at antegnes som en from, lydig og dydig Datter. Af alle vore Børn lignede hun mig mest, hun var vel voxen, og da hun døde, havde hun antrædet det 18de af af hendes faa Leve-Aar, saa vi kunde haft Haab om snart at overgive hende til en kiær, jordisk Brudgom, men hendes himmelske Brudgom hastede med at føre hende hjem til et langt bedre Bryllup. Vi mistede hende vel ikke uden Graad, men i Henseende til dette herlige Bytte havde vi ikke andet Aarsag end at være fornøjede med Guds hellige Villie.«

102. i. ANNA MECHTELE SEIDELIN, * 7. August 1741 i Nykøbing F., døbt 10. s. M. og opkaldt efter sin Moders Mormoder ANNA BERGESHAGEN (der var gift med 4 Købmænd i Nykøbing F., af hvilke Nr. 3 var ABRAHAM OLSEN FROM) og efter sin Faders Mormoder MEGTELE VILLUMSDATTER FUIREN (S. 73); hun blev baaret til Daaben af Amtmand over Nykøbing Amt, Etatsraad, senere Konferensraad PEDER OTTO ROSENØRNS Hustru EVA MARGRETHE GRÜNER, og Christenhuen holdtes af Sognekapellan i Nykøbing, senere Sognepræst i Sdr. Kirkeby JØRGEN BUSCHES fjerde Hustru ANNA HENRIKKE FLINDT og dennes Søster Jomfru JOHANNA CLAUDIA FLINDT³¹ (Provst FREDERIK FLINDTS 2 ældste Døtre); de øvrige Faddere var Sognepræst i Idestrup PEDER LOTARIUS MOHR VON WALDT, Sognepræst i Vigerløse JOHANNES BURSERUS og Raadmand VILHELM KRUISE.

† 10. April 1744 i Nykøbing F., begravet 14. s. M. i Kirkens Kor; »... behagede det Gud ved Døden at bortkalde vores kiære og nette lille Datter, ANNA MECHTELE SEIDELIN, og hviler hendes Levninger udi hendes Forfædres Grav her i Nykiøbing Kirkes Chor«.

103. j. DØDFØDT SØN 29. December 1743 i Nykøbing F., begravet 2. Januar 1744 i Kirkens Kor. »Barnet var ilde vendt og Fødselen derover saa vanskelig og farlig, at Barnet under dette haarde Arbejde døde, og Moderen iligemaade nær havde sat Livet til. Men den trofaste Gud, som ikke frister over Formue, reddede min K. Hustru og ligesom skienkede mig og mine 7 umyndige Børn hende paa ny igien, for hvilken store Naade og Velgierning Hans Hellige Navn være Ære nu og i al Evighed.«

104. k. UDØBT DATTER, * og † 3. November 1747 i Nykøbing F., begravet 7. s. M. i Kirkens Kor. – »Dette samme Aars 3die November kom min Kiære Hustru sidste Gang vel ned i

Barselseng med en ung Datter. Men skjønt Gud var saa god at skiænke os Barnet levendes, saa behagede det ham dog efter sit alvise Raad ved Døden igien at bortkalde det efter nogle Timers Forløb, og det saa uformodentlig og hastig, at det ikke kunde bekomme den hellige Daab, hvilket vel gik os nær til Hjerte, men vi tvivler dog aldeles ikke, at Christus, hendes Frelser, jo i sit himmelske Rige kiærligen har annammet hendes Sjæl, som han saa dyre ved sin hellige Død og Blod fra Sathans Rige har forløst. Hendes jordiske Levninger ere af os nedsatte i hendes For-Fædres Grav udi Nykiøbings Kirkes Chor. Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!«

PROVST DAVID FRIDERICHSEN SEIDELINS 10 BØRN MED SOPHIA ELISABETH BRINCH

(Se S. 214 og 229).

105. a. CHRISTIAN SEIDELIN, * 14. Maj 1740 »om Morgenen Klokken 3½« i Gamtofte, (hjemmedøbt?), døbt eller fremstillet i Kirken 30. s. M. Daaben foretoges af Provst HANS JACOBSEN i Nabosognet Søby; Fadderne¹ var Grevinde ELEONORE HEDEVIG RANTZAU (* v. PLESSEN) paa Brahesborg, der bar ham, Grev CHRISTIAN RANTZAU (S. 216 f.), efter hvem han blev opkaldt, Landsdommer paa Fyn, Justitsraad CHRISTIAN STOCKFLETH til Brahesholm, samt Frøken KAAS² og Ritmester SEITZ.

Det berettes,³ at Gudfaderen, den tidligere Statholder i Norge, Stiftamtmand paa Fyn, Gehejmekonferensraad, Grev CHRISTIAN RANTZAU, som havde kaldet CHRISTIAN SEIDELINS Fader til Præsteembedet i Gamtofte, »indtil sin Død værdigede vores unge SEIDELIN fra hans spædeste Barndom med sin særdeles og høje Yndest«. CHRISTIAN SEIDELIN blev undervist privat i Hjemmet af sin Fader samt tre Huslærere, indtil han i Maj 1757 underkastede sig Studentereksamen ved Latinskolen i Odense, »hvor han ogsaa offentlig af de tvende brave Skolelærere Hr. Professor ANCHERSEN, som Skolens Rector, og Hr. Professor HOLM, som Conrector, blev i alle de udfordrende Videnskaber overhørt, for hvilke han til alles Fornøjelse og til sin egen herved fortjente Berømmelse tilstrækkeligen gjorde Rede«.

Den 30. Juli s. A. blev han immatrikuleret ved Universitetet i København, hvor han studerede Teologi de følgende Aar, især fulgte han interesseret Professor i orientalske Sprog J. C. KALLS Forelæsninger over Det gamle Testamente, hvilke han »formedelst den gode Fremgang, som han allerede i Skolen havde gjort i det Ebraiske Sprog, strax i det første Aar udvalgte at høre istedet for det analytiske Collegium, som de unge Studenter sædvanligst udvalgte«. I 1758 tog han filosofisk Eksamen og blev derefter indskrevet som Baccalaureus. Efter nogle Maaneders Ophold i sit Hjem paa Fyn fortsatte han om Efteraaret »med al Flid og Agtsomhed« Studeringerne i København og tog 19. Juni 1760 teologisk Embedseksamen med Laud.

Den 12. April det følgende Aar forlod han atter Gamtofte Præstegaard, idet han sammen med den 3 Aar ældre Fætter BERTHEL SEIDELIN (S. 360), der ligeledes var teologisk Kandidat, drog ud paa en 2 Aars Udenlandsrejse. Over Hamburg drog de til Leipzig, ved hvis Universitet de blev immatrikuleret den 28. April, og hvor de i 2 Aar hørte Forelæsninger i Teologi og Filologi. Ved Paasketid 1763 paabegyndte de Hjemreisen, paa hvilken de besøgte en hel Del andre tyske Universiteter og Byer saasom Dresden, Jena, Halle, Göttingen, Hannover, Braunschweig, Berlin o. fl., og ved Pinsetid ankom CHRISTIAN SEIDELIN atter til Gamtofte.

Efter sin Hjemkomst blev han en Tid hjemme hos sine Forældre og øvede sig flittigt i at prædike, indtil han 1764 holdt sin Dimisprædiken og s. A. af Historikeren Professor J. H. SCHLEGEL blev overtalt til at antage en Plads som Hovmester og Manuduktør for dennes Svoger, den 18 Aar gamle JOHAN CHRISTIAN V. JESSEN⁴ – Søn af Etatsraad JOHAN FREDERIK WILHELM V. JESSEN i København – som siden blev Kancelliraad og Herredsfoged i Haderslev Herred. To Aar senere kaldte Provst DAVID SEIDELIN atter sin Søn hjem til Gamtofte, hvor han nu forblev de næste 4 Aar, bortset fra at han hver Vinter tilbragte nogle Maaneder i København »for at vise sig for sine Velyndere«.

Den 26. Januar 1770 beskikkedes han omsider til at være residerende Kapellan ved Vor Frue Kirke i Odense, hvortil han blev ordineret den 16. Marts i Sct. Knuds Kirke i Odense af Biskop JACOB RAMUS og Søndag den 18. Marts indsat af Stiftsprovsten Professor JACOB PINGEL. Sognepræsten ved Vor Frue Kirke var den da 59aarige SALOMON VON HAVEN. Da SEIDELIN havde været Kapellan her i 6 Aar, »blev Sognepræsten saa svag og aflens, at han ikke selv kunde forrette sit Embede, hvorfore vores SEIDELIN maatte, endogsaa i alle Embeds Forretninger, komme ham til Hjælp, hvortil han ogsaa af Biskoppen blev formaaet; men da disse nu tilkommende Embedsbyrder efterhaanden, især naar de skulde vare alt for længe ved, lettelligen vilde overstige hans Kræfter og blive ham alt for tunge, naar ikke vist Haab om Succession i Sognekaldet maatte i nogen Maade forsøde og lette denne Byrde, saa indgav han straks efter Paaske 1776 sin allerunderdanigste Ansøgning til Kongen om, at han maatte blive Hr. v. HAVEN adjungeret og ham ved hans dødelige Afgang i Sognekaldet succedere«, hvilket bevilgedes ham under 10. Juli 1776, og hvortil han af Stiftsprovsten, Professor LORENTS ANCHER, blev indsat 15. Søndag efter Trinitatis i Vor Frue Kirke.

Knap et halvt Aar senere døde Sognepræst VON HAVEN Juleaftensdag 1776 Kl. 5¼ om Morgenen, og CHRISTIAN SEIDELIN overtog da efter ham Sognepræsteembedet ved Vor Frue Kirke i Odense, som han beklædte til sin Død 22 Aar senere.

Vor Frue Præstegaard⁵ (senere Overgade Nr. 62), der var beliggende c. 100 Meter Nord for Kirken for Enden af det lille, snævre Præstestræde, der mellem Overgade 60 og 64 strakte sig mod Nord, var et firesidet Komplex, hvis nordlige Længe udgjordes af Stuehuset fra 1634,⁶ en Bindingsværksbygning i 2 Stokværk, 22 Fag lang og 12 Alen bred, med 4 Skorstene. Paa første Sal havde Præsten sit Studerekammer, og i Stueetagen fandtes den store Stue og Dagligstuen, endvidere Ammestue og Sengekammer samt Køkken, Spisekammer og Bryghus. Den østre Længe paa 21 Fag brugtes vistnok som Stald, Vognremise, Tærskelo og Kornlade. Mod Syd laa en stor Lade i 2 Stokværk, 10 Fag lang, og ved Siden af denne et 11 Fags Porthus fra c. 1760, »hvor igennem Indfarten er til Præstegaarden«; det var ogsaa i 2 Stokværk og brugtes til Korn og Tørv.

CHRISTIAN SEIDELIN fandt Præsteresidensen meget brøstfældig og skal have forbedret den betydeligt 1778–80;⁷ efter hans Død mente hans Arvinger, at han havde ofret 11–1200 Rd. paa den; ved sin Visitats den 15. Oktober 1797 fandt Biskop BLOCH da ogsaa, at den var i Stand.

I 1846 blev det gamle Stuehus nedrevet, alene Portbygningen fik Lov at ligge som Indkørsel til en ny Præstegaard, som derefter benyttedes som saadan indtil 1917, da den paa Grund af Brøstfældighed solgtes – til Odense Pølsefabrik, der i Forvejen havde Kontor og Lager i Naboejendommen Nr. 64. Efter at være brugt til Pølsefremstilling gennem en Aarrække nedreves i 1952 Portbygningen som den sidste Rest af den Præstegaard, som havde dannet Rammen om Sognepræst CHRISTIAN SEIDELINS og hans store Families Liv. 1918 anlagdes Hans Mulesgade over den tidligere Præstegaardshave.

Ved Folketællingen i 1787 beboedes Præstegaarden af Præsten og hans Hustru samt deres to Døtre og tre Sønner, hvoraf den yngste, den 7aarige HANS DIDERICH BRINCK SEIDELIN, var

Søkadet! Endvidere Præstefruens 16aarige Søster DORTHE FREDERIKKE HØYER; af Tjenestefolk var der fem: den 28aarige Avlskarl ANDERS ANDERSEN og den 19aarige Dreng HANS MADSEN, Kokkepigen SIDSEL POULSDATTER, Jomfrupigen KIRSTEN THOMAS og Stuepigen DORTHE MARIE NIELSDATTER, 30, 24 og 23 Aar gamle; samt endelig »et uægte Barn til Opføddning,« den 13aarige HANS NIELSEN. – I 1792 havde Pastor SEIDELIN en Tjenestekarl HANS HANSEN, for hvem han maatte betale den ved Forordningen af 3. August 1791 paabudte Afgift, 4 Mk. aarlig, som skulde erlægges af hver Tjenestekarl i Købstæderne i Alderen 20–36 Aar, som ikke stod i militær Tjeneste.

Omtrent samtidig med at den 29aarige CHRISTIAN SEIDELIN kom til Odense som Kapellan ved Vor Frue Kirke, indledtes et Venskabsforhold – som snart udviklede sig til et intimt Kærlighedsforhold – mellem Stiftsprovsten Professor JACOB CHRISTIAN PINGEL og Prokurator CARL GUSTAV SCHIØTS Hustru JOHANNA ELISABETH KÜHL. Den daglige, fortrolige Omgang mellem to af det højere Borgerskabs mere fremtrædende Personer kunde ikke undgaa at blive Genstand for Sladder i den ikke store Provinsby, men den varede dog ved et Par Aar, indtil Madame SCHIØT Søndag den 29. August 1773 tilstod, at hun »lavede til Barsel« ved Stiftsprovsten. Denne, som iøvrigt samme Formiddag havde prædiket ved Højmessen i St. Knuds Kirke, blev den 14. Oktober suspenderet fra sit Embede og maatte den 2. November, sammen med SCHIØT og dennes Hustru samt to Vidner, møde for Provstretten, der holdtes i Konsistoriet ved St. Knuds Kirke. Til offentlig Anklager beskikkedes Kapellanen ved Vor Frue Kirke CHRISTIAN SEIDELIN. Sagens Behandling varede over et Aar; først den 3. Februar 1775 kendte Provstretten, der bestod af Sognepræsterne ved Vor Frue Kirke og St. Hans Kirke, SALOMON VON HAVEN og ANDREAS BØRCH, samt Hospitalspræsten CHRISTOPHER GOTTSCHALCK, for Ret, »at Hr. Professor JACOB CHRISTIAN PINGEL for sin utilladelige, forargelige og høyst skammelige Omgang med en anden Mands Hustrue, hvormed han har forarget sin Næste og især den ham anbettede Meenighed samt med saadan sit Liv og Levnet vanæret sit Embede, bør . . . have sit Kald og Embede forbrudt; samt at han . . . bør den geistlige Habit at aflægge«. Denne Kendelse stadfæstede Højesteret den 2. Oktober s. A.; den offentlige Anklager var her CHRISTIAN COLBIØRNSEN.⁸

I 1788 søgte SEIDELIN Embedet som Stiftsprovst og Sognepræst ved Domkirken i København, som var blevet ledigt ved JOHAN CHRISTIAN SCHØNHEYDERS Udnævnelse 8. Februar til Biskop over Trondhjem Stift. Biskop TØNNE BLOCHS Erklæring af 20. Februar paa Ansøgningen lød:

»Efter Anmodning kan og bør jeg ikke forsage Supplicanten Sognepræst til Frue Kirke her i Odense Hr. CHRISTIAN SEIDELIN det velfortjente Skudsmaal, at, som jeg forhen har hørt ham rose som en duelig og værdig Mand, har jeg og i de 2 Aar, jeg er her i Odense, adskillige Gange hørt ham prædike grundigen og til Opbyggelse, ligesom jeg og i hans øvrige Embeds Førelser har befundet ham at arbejde med Flid og Frugt, og da han nu i Anledning af Vacancen ved Frue Kirke i Kiøbenhavn søger allerunderdanigst for sine Børns Skyld at vorde forflyttet ind i Kiøbenhavn, indstilles i allerdybeste Underdanighed hans Ansøgning til Deres Kongelige Majestæts allernaadigste Erindring.«

Men SEIDELIN maatte med sine fem Børn blive i Odense; Professor POUL DANCHEL BAST blev SCHØNHEYDERS Efterfølger i Hovedstaden.

Efter Biskop BLOCHS nævnte Erklæring at dømme samt hans Visitatsindberetninger synes Biskoppen at have været godt tilfreds med SEIDELIN. Ved Biskoppens første Visitats den 31. August 1788 var han »med Kirken, Menigheden og dens Ungdom meget vel fornøjet. Sognepræsten Hr. CHRISTIAN SEIDELIN prædikede meget opbyggende og grundig over Dagens Evangelium«. Ved de følgende Visitatser i 1791 og 1794 prædikede han ogsaa »meget vel« og »til megen Opvækkelse«. – Tres Aar senere skrev Biskop ENGELSTOFT: »CHRISTIAN SEIDELIN var en videnskabelig dannet Mand og deeltog i Tidens kirkelige Polemik.«⁷

Derimod tyder forskellige Sammenstød, han har haft med andre Mennesker, paa, at han har været noget uligevægtig og hidsig.

I 1782 indsendte saaledes Konsumptionsbetjentene i Odense til Vestindisk-Guineiske Rente- og General-Toldkammer Klage over, at Sognepræst CHRISTIAN SEIDELIN havde kaldt dem Posekigere samt brugt Eder og andre uanstændige Ord og Talemaader over for dem. Toldkammeret bad i Skrivelse af 14. December Biskop RAMUS foreholde SEIDELIN hans Opførsel samt tilholde ham at betale den i en kongelig Forordning fastsatte Afgift. Biskoppen kunde ingenlunde billige, at SEIDELIN havde kaldt Betjentene Posekigere, »hvilket er stridigt imod den kongelige Forordning, der befaler Consumptionsbetjentene at udvise al Høflighed, hvor de kommer i de dem anbetroede Forretninger, og paalægger andre igien med lige Høflighed at begegne dem«. SEIDELIN indrømmede, at han engang havde benævnt Betjentene Posekigere, og var villig til at betale den forordnede Afgift; derimod tilbageviste han bestemt de andre ærerørige Beskyldninger og fremlagde til Bevis herfor Udtalelser fra sine Tjenestefolk; Biskoppen tvivlede aabenbart ogsaa om Rigtigheden af disse Beskyldninger, thi i sit Svar 18. December til Toldkammeret skriver han: »Forunderligt falder det mig, at dette lægges ham til Last, da jeg aldrig haver hørt nogen Ed af hans Mund eller erfaret af andre, at han skulde være tilbøjelig til denne onde og usømmelige Vane.« SEIDELIN krævede Betjentene irrettesatte for deres uretfærdige Anklage mod ham, men dette kunde Toldkammeret ikke gaa med til, da det ikke fandt, at Betjentene i nogen Maade havde forset sig, »men tror han [SEIDELIN] at kunne have noget imod dem, faar han at søge dem«. Den 4. Januar 1783 fremsendte Biskop RAMUS Toldkammerets Skrivelse af 28. December til CHRISTIAN SEIDELIN »og maa iøvrigt overlade til Dem selv, hvad De maatte finde for godt i denne Sag videre at foretage«⁹.

I 1796 var det atter galt; 1. Maj indsendte CHRISTIAN SEIDELIN Klage til Biskop BLOCH, dels over at hans Kordegn, Subrektor BLOCH¹⁰, uden hans Vidende havde afkortet Højmessesalmen samme Dag, 5. Søndag efter Paaske, dels over Disciplenes kirkelige Opvartning, som efter hans Formening var ganske utilladelig; det drejede sig især om to Tilfælde: at der ved et Fattigligns Begravelse samme Dag ingen Disciple var mødt til at synge, samt at Versikularen Dagen før vilde have begyndt Sangen til Skriftemaalet Kl. 2, hvis ikke SEIDELIN havde paalagt ham Tavshed, indtil et Barn, der var kommet for sent til Kirken, var blevet døbt.

Efter at have indhentet Erklæringer fra Subrektor BLOCH, der hidtil havde været Kordegn ved Vor Frue Kirke, men netop var blevet forflyttet, og fra den konstituerede Rektor Professor SIBBERN, maatte Biskoppen i sit Svar til SEIDELIN den 18. Maj udtale, at det var ham »tilvisse ubehageligt«, at han i intet af de anførte Tilfælde »kan give Deres Velærværdighed det forønskede Medhold«. Hvad angik Afkortningen af Salmen, fandt Biskoppen det saa meget mere tilraadeligt, at man af den nævnte Salme paa 14 Vers havde nøjedes med de 7 første, som det 8. Vers »næppe vil af Lægmand kunne synges med fuld Forstand«. Iøvrigt var det en Fremgangsmaade, der baade i Subrektor BLOCHS og i hans Forgænger HØYBERGS Tid havde været anvendt i Vor Frue Kirke, naar en Afkortning fandtes passende, og lige saadan bar man sig ad i Sct. Hans Kirke, hvor Sognepræsten, »den i sit Embedsførelse tilvisse lige saa nidkiære Hr. ACHEN«, ofte havde bedt Subrektor BLOCH, der tidligere havde været Kordegn der i 1½ Aar, om at afkorte en lang Salme eller udelade »Nu bede vi den Helligaand«. Biskoppen fandt ogsaa den anvendte Praksis i Overensstemmelse med de kongelige Reskripter af 18. December 1739 og 3. November 1747, ved hvilke det bestemtes, at ved Højmassen, der begyndte Kl. 8, maatte Sangen og Messen afpasses saaledes, at Præsten kunde være paa Prædikestolen Kl. 9, og om nødvendigt maatte Salmen »Nu bede vi den Helligaand« forbigaa. Professor SIBBERN forklarede, at en passende Afkortning af en lang Salme havde været benyttet i alle Byens Kirker i al den Tid, han baade som Discipel, som Kordegn og som Overlærer havde haft med Kirketjenesten at gøre, og udtalte, at der »til Chordegne i Odense næppe vælges andre end Mænd af forsøgt Forstand og Indsigt, til hvis Klogskab en Psalms passende Afdeling uden Fare kan betroes«.

I Anledning af Salmens Afkortning var der den paagældende Søndag forefaldet en Ordveksling mellem Sognepræsten og Kordegnen, først i Koret i Menighedens og Disciplenes Paahør, senere i Sakristiet under fire Øjne. Herom berettede Kordegn BLOCH i sin Erklæring til Biskoppen 10. Maj:

»Da Organisten havde holdt op med Enden af Psalmens 7vende Vers og begyndte at prælude, kom Hr. SEIDELIN farende midt hen i Choret til os, sagde og igientog en Del, hvilket altsammen jeg dels ej forstod, dels ej erindrer. Men da Orgelværket præludede sagte, og Hr. SEIDELIN raabte højt, maatte Menigheden af denne forargelige Støj nødvendigen forstyrres langt mere end ved Psalmens Deling. Men min Ære var derved ogsaa sat paa Spil, thi dels kunde mange af Menigheden baade se og høre Hr. SEIDELINS Adfærd (og kalder han den koldsindig, saa ønsker jeg sandelig ikke at se ham heftig), og dels stode de i Kirken værende Disciple ved Siden af os. Jeg kunde da ikke andet end blive meget fortrydelig, thi intet bør være en Skolelærer helligere end hans Agt og Anseelse hos Disciplene, og kan Hr. SEIDELIN skaffe mig den tilbage, naar han engang har forspildt mig den ved at prostituere mig i mine Disciples og andre Folks Øjne? – Af Hr. SEIDELINS Klage ser jeg og, at det ikke var mig, men Disciplene han tiltalte, men jeg kunde umulig tro, nogen vilde gaa hen og kræve Disciplene til Regnskab,

naar Læreren selv er i Kirken. Jeg antog det derfor som sagt til mig og svarede høfligen og uden Støj, at jeg tog Halvparten [af Salmen], fordi den var saa lang . . . Paa mine første Ord til ham (i Sacristiet – da jeg ikke forstod alt, hvad Hr. SEIDELIN med megen fyrig Hastighed sagde i Choret): »Jeg syntes, Hr. SEIDELIN vilde tale med mig, men jeg forstod Dem ikke rigtig,« blev Hr. SEIDELIN ved med disse 3 Bebrejdelser: at jeg ej maatte dele Psalmen uden hans Tilladelse, at det var utilladeligt, og at det i det ringeste var uartig handlet af mig . . . ifald det var utilladeligt, kunde Hr. SEIDELIN ikke engang give mig Tilladelsen, thi da er han jo lige saa lidet Herre over Ritualen som jeg. Men da han bestandig gientog det Ord »uartig«, saa var det først, at jeg, som ej kunde begribe, hvad det Ord »uartig« her vilde sige, svarede ham omtrent saaledes: »Da er det langt mere uartig af Dem at ville give mig en Næse (det Ord Irettesættelse vilde i den Skynding ej falde mig ind, jeg brugte derfor det metaphoriske Udtryk) i mine Disciples Nærværelse, og jeg tager en anden Gang ej imod saadanne Næser af Dem.« Paa den repeterede Indvending om Uartighed repeterede jeg mit Svar med det Tillæg, at det jo stod ham frit for at klage til mine Foresatte«. Og Kordegnens Erklæring slutter: »Jeg har aldrig insulteret nogen, men lever helst i god Forstaaelse med dem, jeg staar i Forbindelse med. Saaledes omgikkes jeg i al Venskab med Hr. ACHEN og Hr. BUNCHEFLOD [Sognepræst og residerende Kapellan ved St. Hans Kirke] og haaber det samme med Hr. Professor ANCHER og Hr. WIRTH [Sognepræst og residerende Kapellan ved St. Knuds Kirke], naar jeg, som jeg glæder mig til, er saa heldig at kunne forlade Frue Kirke, hvor jeg ikke er den eneste Chordegn, der har været nødsaget til Dispyte med Præsterne¹¹, og ønsker min Eftermand bedre Taalmodighed.«

Om denne Ordveksling udtalte Biskop BLOCH til SEIDELIN, at »Deres Velærværdighed som Aggressor selv dertil har givet Anledning«, og dersom »Deres Velærværdighed i saadant kritisk Øjeblik havde besiddet al den Koldsindighed, som De i Klagen paastaar at have haft og vist, saa havde Deres, ellers sædvanlige, Betænksomhed afholdt Dem fra at væve den foretagne Irettesættelse dels til urette Tid . dels paa uret Sted . dels og til urette Personer«.

Hvad angik den manglende Sang ved Fattigligets Begravelse, da var Liget kommet usædvanlig tidligt, før Kl. 11½, og da Versikularen og Disciplene rigtig mødte til den sædvanlige Tid Kl. 11¾, var Liget allerede begravet.

Hvad endelig angik Versikularens Forhold den 30. April, havde Biskoppen langtfra ventet SEIDELINS Klage, men tværtimod hans Ros over ham, dels for den punktlige Akkuratesse, hvormed han »paa Minuttet af det anordnede Klokkeslet vilde have begyndt sin Tjeneste«, dels for den Lydighed han viste mod SEIDELINS Ordre, skønt denne stred mod den ham givne Forskrift. Om det rent principielle udtalte Biskoppen, at Barnedaaben burde »som en Actus privatus« komme i anden Række i Forhold til Skrifteakten »som en Actum publicum«.

For saa vidt muligt i Fremtiden at undgaa lignende Stridigheder bestemte Biskoppen efter Professor SIBBERNS Forslag følgende: Præsten skal i Forvejen med Kordegnen, eller i hans Forfald med Versikularen, aftale Indgangssalmen og dennes eventuelle Afkortning saa tidligt, at Numrene inden Gudstjenestens Begyndelse kan staa paa Tavlerne, og Organisten skal fra Koret tilsiges, hvad og hvor meget han skal spille. Slutningssalmens Valg og Afkortning overlades Kordegnen, »da sædvanligst Præsten og næsten den hele Menighed . . . har forladt Kirken« under denne Salme. Skriftemaalet Fredag Morgen skal endes saa tidligt, at Gudstjenesten kan begynde præcis Kl. 9. Naar Fattiglig tilsiges at møde i Kirken Kl. 11¾–12, skal Versikularen punktlig være til Stede med det anordnede Antal Disciple. Barnedaab maa ingensinde hindre Skriftemaal, men enten være endt, inden Skriftemaalet skal begynde, eller vente, til dette er forbi. Og endelig skal Klager over Kordegn og Disciple meldes Skolens Rektor og ikke Biskoppen¹².

To Aar tidligere havde SEIDELIN haft en mindre Uoverensstemmelse med sin forrige Kordegn R. HØYBERG. Forholdet var det, at SEIDELIN undertiden tillod Brudefolk fra hans Sogn at lade sig vie paa Landet, hvor deres Slægt boede, mod at han selv og Klokkeren fik en Del af Offeret; derimod fik Kordegnen ikke de 4 Mk., som tilkom ham for hver Vielse paa en Søgnedag. I sin Klage over dette Forhold til Biskop TØNNE BLOCH 10. Maj 1794 meddelte HØYBERG, at et saadant Tilfælde nylig var indtruffet igen; »jeg har venskabeligen talt med Hr. SEIDELIN derom, men saa meget jeg end er overbevist, han ej forsætlig eller med Vidende vil fornærme mig, saa mente han dog, jeg intet kunde paastaa, naar Vielsen ej var sket i Kirken eller Sognet.« HØYBERG var af den modsatte Opfattelse og slutter med at »underdanig udbede mig Deres højædle Højærværdigheds højgunstige Decision herudi som en for mig ufravigelig Regel, da Hr. SEIDELIN ogsaa selv har erklæret sig beredvillig for Eftertiden ved slige Lejligheder at reservere min Rettighed, naar han om samme overbevises ved en Decision fra Deres Højærværdighed«.

Biskoppen sendte Kordegnens Klage til SEIDELIN, der villig tilstod, at han i adskillige Tilfælde – dog »ingenlunde indtaget af Nærigheds eller Dovenskabs Aand« – havde givet den omtalte Tilladelse, mod at den Præst, der foretog Vielsen, delte det ham tilfaldende Offer med SEIDELIN, der igen delte sin Halvpart med sin residerende

Kapellan, og ligesaa delte Degnen i Landsognet Degneofret med Klokkeren FERSLEV¹³ i Vor Frue Sogn. »Saaledes haver jeg hidindtil i min Troskyldighed forholdt mig i Henseende til adskillige Brudevielser, som jeg under disse Vilkaar haver givet min Tilladelse til Sogne-Præsterne i Fraugde, Vissenbjerg og Stenløse /: flere Exempler nødes det mig ikke at anføre /: paa mine Vegne at forrette, da jeg, langt fra i nogen Maade at skulle ville have fornærmet især min saa brave Chor-Degn, Hører Hr. HØYBERG, aleneste haver troet, at ham slet ingen Rettighed som Chor-degn maatte kunne tilkomme, naar Vielsen med eller uden Tilladelse blev forrettet uden for Frue Kirke. – Men imidlertid dersom Deres højædle Højærværdighed ved Deres Decision gunstigt skulde holde for godt anderledes at ville oplyse mig, saa skal jeg for Eftertiden, som det mig bør, i lige Begivenheder findes saa villig som lydig til Iagttagelse af mine Pligter som efter Befaling bør observeres i Henseende til Chordegnen, ja endog om det samme maatte befales i Henseende til Organisten og Graveren, som ved slige Lejligheder, naar Vielsen holdes i Frue Kirke selv, ogsaa nyder deres Doeceor, hvilken jeg i saa Fald underdanig beder ved denne gunstige Decision naadigst at maatte bestemmes.«

Biskop TØNNE BLOCHS Svar af 12. Maj til CHRISTIAN SEIDELIN lød kort og klart: »Efter det Kgl. allernaadigste Reglement af 31. Jan. 1688 tilkommer uimodsigeligen Fjerde Lectie-Hører HØYBERG som Chordegne til Vor Frue Kirke her i Odense 4 Mk. Dske for hver Brudepar, som det tilkommer at ægtevies i Vor Frue Kirke, udi hvilken allernaadigst fastsatte Indtægt Chordegnen ingenlunde bør lide mindste Tab i Tilfælde, at Deres Velærværdighed som Sognepræst enten eftergiver eller til anden Præst afstaar Deres Copulations-Rettighed«, og Biskoppen paalægger SEIDELIN for Fremtiden kun at udstede Tilladelse til Vielse uden for Sognet, naar Brudeparret kan fremvise Kvittering fra Kordegne for de ham tilkomne 4 Mk.¹⁴

I sin Egenskab af Sognepræst var CHRISTIAN SEIDELIN Medlem af Direktionen for Graabrødre Hospital¹⁵ i Odense, som 1793–96 gennemgik en gennemgribende Ombygning. Han nævnes i Forhandlingsprotokollerne fra 10. Juni 1777–23. Januar 1799.

Endvidere var han i 1798 konstitueret Stiftsprovst, nemlig fra Stiftsprovst, Dr. og Prof. theol. LORENTS ANCHERS Død 7. Juni til Efterfølgeren PETER CLODS Tiltrædelse (han udnævntes 3. Oktober s. A.). Som Stiftsprovst var han sammen med Borgmesteren Inspektør eller Forstander for den latinske Skole og kom netop i den korte Vakance til at medvirke ved Indførelse af Lys i Skolen i Undervisningstimerne, noget man ikke havde benyttet før 1798.

Odense Latinske Skole (den nuværende Katedralskole), der 1537–1846 havde til Huse i en Vest for St. Knuds Kirke beliggende Bygning, der nedreves 1883, havde efter Rektoren, Professor OLE KRAFTS Død 1793 ikke faaet nogen ny Rektor, men den gamle, svagelige Konrektor, Professor i Latin ved Gymnasiet HANS SIBBERN fungerede som saadan, en Stilling, han næppe var voksen. Efter 4 Aars Forløb kaldtes sidst paa Aaret 1797 til Rektoratet den unge, dygtige Filolog LUDVIG HEIBERG, Broder til den to Aar senere landsforviste Digter P. A. HEIBERG.

Umiddelbart efter at Rektor HEIBERG¹⁶ i Januar 1798 havde tiltraadt sit nye Embede ved Latinske Skolen i Odense, ansøgte han Stiftsøvrigheden – Biskop TØNNE BLOCH og Stiftamtmanden, Kammerherre POUL ROSENØRN – om Anskaffelse af 3 Lysekroner og 6 Lysearme samt Vokslys til Skolen, hvilket blankt afsloges; i Stedet foreslog Biskop BLOCH den langt billigere Anskaffelse af Blik-Lyseplader samt Tællelys. Rektoren holdt imidlertid fast ved sit og gjorde detailleret Rede herfor i en ny Ansøgning af 2. Oktober s. A., over hvilken Stiftsøvrigheden den 6. s. M. udbad sig Skolens Inspektørs eller Forstanders Betænkning; denne, der afgaves 30. Oktober af Borgmesteren ANDREAS ROESTEEN LINDVED og den konstituerede Stiftsprovst CHRISTIAN SEIDELIN, støttede Rektors Andragende, og Resultatet heraf blev, at Stiftsøvrigheden bøjede sig for Rektor HEIBERGS Krav og 7. November (1798) approberede Bekostningen af 3 Lysekroner (1 seksarmet og 2 firearmede) og 6 enkelte Lysearme af Messing samt Anskaffelse af hvide Vokslys. Anskaffelsen fandt Sted i Begyndelsen af 1799. Denne Belysning benyttedes til 1843; i 1844 solgtes Lysekronerne, men Lysearmene fandtes da ikke mere.

Citerede Skrivelse af 10. Maj 1794.

Borgmester LINDVEDS og CHRISTIAN SEIDELINS Erklæring lød: »Endskiønt den Latine Skoles Istandsættelse dette Aar haver medtaget en ikke liden Summa, og ihvormeget unødvendig Udgifter maa søges forekommet og Sparsommelighed ved det Publique indført, maa vi dog tilstaa, at de af Rector HEIBERG foreslagne Lysekroner og 6 Arme . . . vil være nødvendige og nyttige . . . for at frembringe den til den befalede Skole-Læsning i de mørke Dage absolut nødvendige Lysning . . . Og da Forskiellen af Bekostningen paa hvide og gule Vox-Lys som anført skal være saa liden, saa formene vi, at hvide Vox-Lys, der ere mere drøje og giver mindre Lugt, rettest vil være at anskaffe.«¹⁷

Den 7. November 1796 døde CHRISTIAN SEIDELINS gode Ven, Professor CHRISTIAN GOTT-HOLD SEYDLITZ, om Formiddagen Kl. 10 efter nogle faa Timers Sygdom af en Rørelse (Hjerneblødning). Ved hans Begravelse den 15. s. M. i Vor Frue Kirkes Kor holdt SEIDELIN Ligtalen over Teksten fra Ordsprogene 10, 7: Den retfærdiges Ihukommelse er til Velsignelse; men de ugudeliges Navn smuldrer hen.

I sin Egenskab af Lektor i Teologi og Professor i Hebraisk ved Odense Gymnasium havde SEYDLITZ været Notarius og Protokolfører i Tamperretten, hvilket Hverv CHRISTIAN SEIDELIN, der som Sognepræst i Odense var Assessor i Tamperretten, »som den i slige Forretninger vel øvede« overtog efter SEYDLITZ' Død, indtil dennes Efterfølger blev udnævnt. 30. November 1796 ansøgte SEIDELIN Kongen om at erholde Karakter af ekstraordinær Professor i Teologi ved Odense Gymnasium med den Professorerne ved dette Gymnasium i 1747 tillagte Rang af 6. Klasse Nr. 3. Biskop BLOCH udtalte i sin Erklæring paa Ansøgningen, at SEIDELIN havde tjent ved Frue Menighed i 26 Aar, først 4 Aar som residerende Kapellan og derefter som Sognepræst i 22 Aar, »og stedse forrettet sit Embede med megen Flid, saa at han ikke er uværdig til Deres Kongelige Majestæts Naade . . . Og da Supplicanten ikke er bemidlet samt sidder med en talrig uforsørget Børneflokk, indstilles i dybeste Underdanighed, om ham tillige saadan Karakter og Rang allernaadigst maatte vorde gratis forundet«. Den 21. Januar 1797 meddelte Danske Kancelli imidlertid Biskoppen, at SEIDELINS Ansøgning ikke kunde tages til Følge,¹⁸ – en ikke forbavsende Afgørelse, naar det betænkes, at Gymnasiets Rolle nu var afsluttet; der var kun een Elev tilbage og – efter SEYDLITZ' Død – een Professor: den gamle, svagelige Magister HANS SIBBERN (1733–1804), hvis Pris var hans ærlige, simple Væsen; han havde grundige grammatikalske og filologiske Kundskaber, som han havde lagt for Dagen ved en af ham forfattet latinsk Grammatik, men var uden mindste medfødt Talent.¹⁹ Foruden Professoratet i Latin og romersk Veltalenhed ved Gymnasiet var han Konrektor ved Latin-skolen, fra hvilket Embede han entledigedes 16. Maj 1800.

Professor SEYDLITZ havde i sit Testamente bestemt, at forskellige af hans Værdigenstande efter hans Død skulde tilfalde »mine Veninder, i hvis Omgang jeg især har fundet mig fornøjet . . . til en liden Erindring af vort Venskab«; blandt disse Veninder var ogsaa Sognepræst CHRISTIAN SEIDELINS Hustru Madame SABINE SEIDELIN, der skulde arve hans Sølvpræsenter-tallerken (S. 403).

CHRISTIAN SEIDELIN har udgivet flere Prædikener: »Prædiken over Philippus 3. om Jesu Religions Ypperlighed, ved en Jødindes Daab« (Odense 1779), »Tvende offentlige Taler, som Fredagen d. 14. April 1780, da en Jødinde blev døbt, i Frue Kirke i Odense ere holdte« (Odense 1780),²⁰ og »Tale paa Andagts- og Bededagen, som i Anledning af den ulykkelige Ildsvaade d. 26. Febr. 1794 paa Christiansborg Slot til Høimesse i Frue Kirke i Odense d. 16. Martii 1794 offentlig er holdet« (Odense 1794).

Sognepræst CHRISTIAN SEIDELIN besad fra Moderens Død 1776 Belæggelsesretten til 2 af Konferensraad HANS SEIDELINS Senge i Vartov Hospital, nemlig Nr. 7 og 12 (S. 183).

† 27. Februar 1799 Kl. 7 om Morgenen i Odense, begravet 7. Marts »i 1ste Part Jord ved Vaabenhuset« (Vor Frue Kbg.).

Sognepræst CHRISTIAN SEIDELIN efterlod sig Enke, der overlevede ham i 27 Aar, og 5 Børn. Af Børnene boede de 2 voksne Døtre vistnok i Hjemmet sammen med den yngste af Drengene, den femaarige David. De 2 ældste Sønner var antagelig begge i København; »Fyens Stifts Adresse Avis« beretter, at Sønnen ANDREAS (siden Hof- og Universitetsbogtrykker), der opholdt sig i København, paa Grund af Isen først naaede til Odense den 10. Marts, 3 Dage efter Faderens Begravelse.

Enken bekendtgjorde Dødsfaldet ved følgende Annonce i »Fyens Stifts Adresse Avis og Avertissements-Tidende« for 1. Marts:

»I Onsdags Morges Kl. 7 behagede det den Allershøieste efter 3 Dages Svaghed og 27 og et halvt Aars Ægteskab ved en roelig og sagte Død til et bedre Liv at hiemkalde til sig min i Livet inderlig elskte Mand, CHRISTIAN SEIDELIN, Sognepræst ved Frue Menighed i 23 Aar og residerende Capellan forhen i 6 Aar. Enhver, som nøie kiendte den Salige, vil med mig og mine 5 efterladte Børn føle Tabet af en retsindig Præst, en nidkiær Christen, en oprigtig Menneskeven, en omhyggelig Fader og en kierlig Ægtefælle. Hans Alder blev 58 Aar 10 Maaneder og 9 Dage,²¹ men hans Minde vil blandt hans Venner blive varig. Dødsfaldet anmeldes herved for fraværende Familie og Venner, og forsikret om varm Deeltagelse i min og mines billige Sorg, frabeder jeg mig al skriftlig Bevidnelse.

Odense den 1ste Martii 1799.

HEDEVIG SABINE Sl. SEIDELINS, fød HØIER.«

To Uger efter Sognepræstens Død udstedtes 15. Marts 1799 kongelig Bevilling for ham og hans Hustru, at den længstlevende maatte sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder.

Den 24. April 1800 afholdtes Samfrændeskiftet efter Sognepræst CHRISTIAN SEIDELIN i Sognepræsteboligen i Odense, men først den 11. August det følgende Aar kunde det afsluttes. Boets Formue opgjordes til 3.000 Rd. + 79 Rd. 2 Mk. 8 Sk. for Præsteresidensen. Udgifterne var 44 Rd. 3 Mk. 9 Sk. i Skifteomkostninger, 60 Rd. til Enkens Begravelse samt følgende Gaver til Børnene, der indestod i Boet: 100 Rd. til hvert af de 5 Børn fra deres afdøde Farfader Provst DAVID SEIDELIN i Gamtofte (se S. 229 Punkt 9), 100 Rd. til den ældste Datter SOPHIA ELISABETH SEIDELIN fra hendes Farmoder, efter hvem hun var opkaldt, og endelig 50 Rd. til hver af de 2 Døtre. Ialt blev saaledes 2.274 Rd. 4 Mk. 15 Sk. tilovers, hvoraf Enken fik Halvdelen samt en Broderlod (1/5) af den anden Halvdel, ialt 1.364 Rd. 5 Mk. 6 Sk., hver af de 2 Døtre fik 113 Rd. 4 Mk. 7 Sk. og hver af de 3 Sønner 227 Rd. 2 Mk. 14 Sk.

~ 20. September 1771 paa Søndervang i Stadil Sogn, ved Vesterhavet 1½ Mil Nord for Ringkøbing, – viet af hans Fader Provst DAVID SEIDELIN, som talte over Sir. 3, 8: Faders Velsignelse befæster Børnenes Huse – den 15aarige HEDEVIG SABINE HØYER, * 6. April 1756 paa Irup i Hørdum Sogn 2 Mil Sydvest for Thisted, døbt 11. s. M. Datter af Generalauditør ANDREAS HØYER²² (* c. 1722 eller c. 1726 (i Tise Præstegaard i Salling), 20. September 1748 – 1761 Herredsfoged i Hassing og Refs Herreder, 6. August 1756 – 1761 tillige Herredsskriver, 4. Juli 1759²³ Karakter som Generalauditør (mod at betale 700 Rd. til Landkadetkassen), Ejer af Skibstedgaard i Ydby Sogn 1752–55 og Irup i Hørdum Sogn 1754–69, 1770–71 og 1778–82, begge i Thisted Amt, samt af Søndervang og Avlsgaarden Østertoft i Stadil Sogn

1769–78 og Voldberg i Hee Sogn 1770–78, begge i Ringkøbing Amt, † 12. Juni 1782 paa Irup, begravet 26. s. M., »gl. 60 Aar«) og Hustru METTE CATHRINE BONNE (* 1730 i Hillerslev Præstegaard i Thy, døbt 15. September, ~ 13. Juni 1749 (hvor?), † 25. Juni 1782 paa Irup, begravet 9. Juli, »gl. 56 Aar NB. supra annum 6 menses rationis experts«).

SABINE HØYERS Forældre var begge Præstebørn; hendes Farfader var Provst HANS ANDERSEN HØYER i Tise, Morfaderen Sognepræst JENS BONNE i Hillerslev. Hendes Farmoder MAREN (eller MARIE) JESPERSDATTER FRIIS, der døde paa Irup 83½ Aar gammel, da SABINE var 14 Aar gammel, var Datter af Sognepræst JESPER SØRENSEN i Junget, og endelig var hendes Mormoder MARIA ANNA MOLDRUP Datter af Kammerassessor PEDER NIELSEN MOLDRUP til Stamhuset Vestervig Kloster.

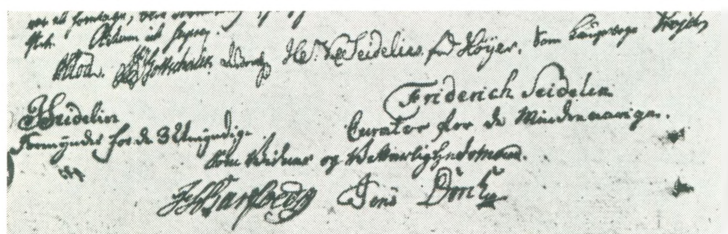
SABINES eneste Fæster blev Præstekone, og af hendes tre Farbrødre blev de to Præster, den ene – CHRISTIAN HØYER – var 1758–1805 Sognepræst i SKYUM og HØRDUM, SABINES Fødesogn.

Af SABINE HØYERS egne Søkende²⁴ blev JENS BONNE HØYER Sognepræst i Hee; han var en meget lærd, uegennyttig og nidkær Præst, hvorimod deres Fader Generalauditør HØYER omtales som en trætkekær Person, der ikke var let at omgaas.

SABINE HØYER, hvis Ægteskab med CHRISTIAN SEIDELIN varede i 27 Aar, overlevede ham i lige saa lang Tid. Af Skiftet efter ham fremgaar, at hun i Foraaret 1800 flyttede fra Odense til København, hvor hun antagelig er blevet boende en Aarrække. Ved sin Død boede hun hos sin yngste Søn Sognepræst DAVID SEIDELIN i Rimsø, hvortil han kom 3 Aar før hendes

Død. Hun fik ved sin Død 56 Rd. Sølv aarlig i Pension fra Vor Frue Sognekald i Odense samt 25 Rd. 15 Sk. Sølv halvaarlig i Livrente.

Af hendes og hendes Mands 11 Børn døde de 5 spæde, og 1 Søn døde 15 Aar gammel. De øvrige 5 var Døtrene SOPHIA ELISABETH SEIDELIN (1772–1814, Lærerinde) og METTE CATHRINE SEIDELIN (1774–1831, ~ 1807 sin Fætter Skolelærer i Alsted ved Sorø ANDREAS CHRISTIAN HØYER, 5 Børn) samt Sønnerne Hof- og Universitetsbogtrykker i København ANDREAS SEIDELIN (1777–1840, 11 Børn), Viceadmiral HANS DIDERICH BRINCK SEIDELIN (1779–1859) og Sognepræst i Rimsø og Kastbjerg ved Grenaa DAVID SEIDELIN (1793–1837, 1 Datter).

SABINE HØYERS og andres Underskrifter paa Skiftet efter hendes Mand 1800.

† 6. Januar 1826 i Rimsø Præstegaard hos sin yngste Søn, begravet 16. s. M.

Hendes Bo, der den 28. Februar s. A. vurderedes til 367 Rd. 5 Mk. 4 Sk., indbragte ved Auktion den 31. Marts 500 Rbd. Sedler. Da der den 22. December s. A. endnu ikke var kommet Svar fra Sønnen HANS DIDERICH BRINCK SEIDELIN, der var Guvernør i Ostindien, blev Skiftet udsat. Først den 31. December 1827 sluttedes det; Sognepræst DAVID SEIDELIN, der havde Fuldmagt fra sin Søster METTE CATHRINE og Broderen ANDREAS, havde endnu ikke, »skjønt al anvendt Umage i saa Henseende, modtaget nogen Underretning« fra Broderen i Ostindien og »blev desaaarsag tillige overdraget at paase denne hans fraværende Broders Tarv under dette Bos Behandling«. Boets Indtægt opgjordes til 820 Rd. 2 Mk. 5 Sk. i Sølv, Udgifterne til 599 Rd. 5 Mk. 14 Sk. Efter Fradrag af ½% til Kongens Kasse efter Forordningen af 8. Februar 1810 blev 219 Rd. 1 Mk. 13 Sk. i Sølv tilbage til Arv. Heraf fik hver af

de 3 Sønner 62 Rd. 3 Mk. 15 Sk. og Datteren 31 Rd. 1 Mk. 15½ Sk. Den fraværende Søns Arvekapital inddroges under Stedets Overformynderi med 68 Rbd. 51 Sk. Sedler og Tegn.

I Anledning af at »den afdødes Begravelses Omkostninger havde medtaget en større Summa, end hvad dertil i Almindelighed forbruges, da erklærede han [Sønnen DAVID SEIDELIN], at det var efter hans Sødskendes og hans fælles Ønske, at den afdøde er bleven begravet paa en hæderfuld Maade, og derfor har ingen af dem noget imod de beregnede Omkostninger at erindre«.

11 Børn.

106. b. SOPHIE CHRISTIANE SEIDELIN, * 28. Oktober 1741 »om Aftenen Klokken 9« i Gamtofte, døbt 2. November i Kirken af Provst JACOBSEN i Søby; hun blev opkaldt efter sin Mormoder (der ogsaa var hendes Faders Kusine) SOPHIA SEIDELIN (S. 162) og dennes anden Mand Biskop CHRISTIAN RAMUS i Odense; Fadderne var Fru KISBYE, Jomfru RAMUS,²⁵ Biskop CHRISTIAN RAMUS og Professor RAMUS, alle fra Odense, samt hendes Fabroders Svoger Sognepræst HANS WICHMAND i Flemløse.

† i Oktober 1746 i Gamtofte, begravet 13. s. M.

107. c. FRIDERICH SEIDELIN, * 20. Februar 1744, »Natten imellem den 19de og 20de Februar Klokken halvgaaen Eet«, i Gamtofte, blev døbt (eller fremstillet) i Kirken den 28. s. M. af Provst JACOBSEN fra Søby, blev opkaldt efter sin Farfader Apoteker FRIDERICH SEIDELIN; Fadderne var Sognepræst i Assens LUDVIG BERTELSENS Hustru CECILIE MARIE ULRIKSDATTER SCHANDORFF, Sognepræst i Flemløse HANS WICHMANDS Hustru SOPHIE AMALIE LAURITSDATTER, Biskop CHRISTIAN RAMUS i Odense og dennes Søn JACOB RAMUS, Præst – siden Biskop – i Odense, samt Herredsfoged, Kancelliassessor NIELS LÆSØE i Assens.

† i Marts 1747 i Gamtofte, begravet 16. s. M.

108. d. HANS SEIDELIN, * 7. Juli 1745 »Klokken 10½ om Formiddagen« i Gamtofte, døbt 14. s. M. i Kirken af Provst JACOBSEN fra Søby; han blev opkaldt efter sin ældste Farbroder Sognepræst HANS SEIDELIN i Gloslunde (S. 189) og blev baaret til Daaben af sin Farbroder Apoteker CLAUS SEIDELINS Hustru fra Nykøbing F. (se S. 209); de øvrige Faddere var »Jomfru RAMUS fra Kiøbenhavn, Baron JUEL²⁶ fra Faaborg, Hr. KIELLINGHUSEN²⁷ fra Assens« og Forpagteren paa Frederiksgave NIELS ANDERSEN BASSE, s. A. Ejer af Hindsgavl.

† i Juli 1746 i Gamtofte, begravet 16. s. M.

109. e. IVER SEIDELIN, * 12. September 1747 »om Morgenen Kl. 3« i Gamtofte Præstegaard, døbt 18. s. M. af Provst JACOBSEN fra Søby; han blev opkaldt efter sin Morfader Magister IVER BRINK (S. 166) og blev baaret til Daaben af »Madame MEYER, Biskoppens Søster fra Odense«; de øvrige Faddere var Professorinde RAMUS (*AABYE) fra Odense, Amtsforvalter BRUN fra Assens, Sognepræst HANS WICHMAND i Flemløse og Pastor FRAUSING fra Brahesborg.

Efter at være blevet undervist hjemme blev han 1765 Student fra Odense, privat dimitteret, og immatrikuleredes 26. Juli s. A. ved Universitetet. Maaske har Faderen, Provst DAVID SEIDELIN i Gamtofte, ved denne Lejlighed fulgt Sønnen til Hovedstaden og samtidig besøgt Svogeren BRINCK-SEIDELIN paa Eriksholm, hvilke Planer han omtaler i et Brev til Biskop RAMUS 1. Juni s. A. (S. 835). Den 29. Juni 1768 tog IVER SEIDELIN teologisk Embedseksamen med Laud, hvorefter han 1769–72 hørte Forelæsninger i Göttingen, ved hvis Universitet han immatrikuleredes den 12. April 1769 som »Ivarus Davidis Seidelin, Fyonensis Danus«; »paa

sin Hjemrejse besøgte han adskillige store Stæder i Tyskland og besaa det Mærkværdigste ved samme«. Efter sin Hjemkomst holdt han 1772 sin Dimisprædiken – Teksten var Romerbrevet 5, 1 – »og øvede sig derefter hos sin Fader i Prædikestolen«, ligesom hans ældre Broder CHRISTIAN kort Tid i Forvejen havde gjort, inden han blev Præst i Odense.

Den 18. August 1775 blev IVER SEIDELIN af Kammerherre, Oberst, Baron FRIDERICH SIEGFRIED RANTZAU til Fjellebro og Krengerup m. m. kaldet til Sognepræst i Køng paa Fyn 2 Mil Øst for Assens; Kaldsbrevet blev kongelig konfirmeret 7. September, og 6. Oktober s. A. blev SEIDELIN ordineret i St. Knuds Kirke i Odense af sin Mormoders Stedsøn Biskop JACOB RAMUS (S. 176). Aaret efter ægtede han sin Formands Enke, med hvem han fik 3 Sønner. Et halvt Aar forinden var hans Moder død, Faderen – Sognepræsten i det nærliggende Gamtofte Sogn – levede derimod i endnu 15 Aar, til 1791. Og i 1809 blev IVER SEIDELINS Søn VALENTIN PETER SEIDELIN Sognepræst i Dreslette Sogn, der kun ved Flemløse Sogn er adskilt fra Køng Sogn.

Selv var IVER SEIDELIN Sognepræst i Køng i 45 Aar, nemlig indtil den 3. Maj 1820, da han tog sin Afsked, 72 Aar gammel. Alt tyder paa, at han gennem den lange Aarrække har levet et roligt og stille Liv blandt sine Sognebørn.

Biskop TØNNE BLOCH, der besteg Fyens Bispestol ved JACOB RAMUS' Død 1785, har om sine Visitatser i Køng optegnet: 3. Juni 1786: »Med Kirken, Menigheden og dens Ungdom saare vel fornøjet. Præsten Hr. IVAR SEIDELIN prædikede meget vel over 2. Petr. 1, 19. Degnen HEILIG catechiserede ganske vel. Der var ingen Klage.« 23. Maj 1789: »Sognepræsten Hr. IVAR SEIDELIN catecheserede vel nok. Degn og Skoleholder A. HEILIG nok saa godt.« 31. Juli 1792: »Med Kirken, dens talrig forsamlede Menighed og dens Ungdom overmaade vel tilfreds. Sognepræsten Hr. IVAR SEIDELIN catecheserede ordentligen og vel. Sognedegn og Skoleholder HEILIG ikke ilde. Der var ingen Klage. Præstegaarden i herlig Stand.« Ogsaa ved Visitatserne i 1795, 1798 og 1801 var Biskop BLOCH godt tilfreds med Forholdene i Køng. (I hele SEIDELINS Tid var der kun 2 Degne og Skoleholdere i Køng: 1753–93 ANDREAS HEILIG og fra 17. September 1793 dennes Søn MOGENS THUNE HEILIG, der døde 1832; begge boede i Gummerup).

Fra IVER SEIDELINS lange Embedstid er kun bevaret 9 Breve fra ham til Biskoppen, hvilket viser, at Aarene er forløbet uden voldsomme, ydre Begivenheder. I de 3 Tilfælde drejer det sig endda kun om Anmodning om Bispens Tilladelse til at foretage en Rejse til København paa omkring 3 Uger, nemlig i Juli 1804, Juli 1807 og August 1814. I andre Tilfælde er det Besvarelser af tjenstlig Art; 1783 fremfører han som Grund til, at han ikke uden Biskoppens Tilladelse vilde antage JOHAN GEORG USSE til Herrens Bord, at denne i næsten 2 Aar havde siddet fængslet paa Raadstuen i Odense og i denne Tid ikke havde været til Guds Bord, medens hans Sag (han var sigtet for Ko-Tyveri) førtes ved alle Instanser (ved Hjemting og Landsting dømtes han til at kagstryges og brændemærkes samt til Slaveri paa Livstid, men var nu frikendt aldeles ved Højesteret og derefter vendt tilbage til Køng). 1791 besvarer SEIDELIN en Forespørgsel fra Provst CLOD – som han er dus med – angaaende en Tugthus-Arrestantinde (ANNE) MARGRETHE SØRENSDATTER, født 1742 i Gummerup i Køng Sogn, og endelig afslaar han i 3 Tilfælde at foretage Konfirmation, i 1793 af en 16aarig ung Mand, der er døvstum eller aandssvag, og i 1795 af 2 Børn, da de kun kunde Luthers Katekismus, men ikke den anordnede, nye Lærebog.

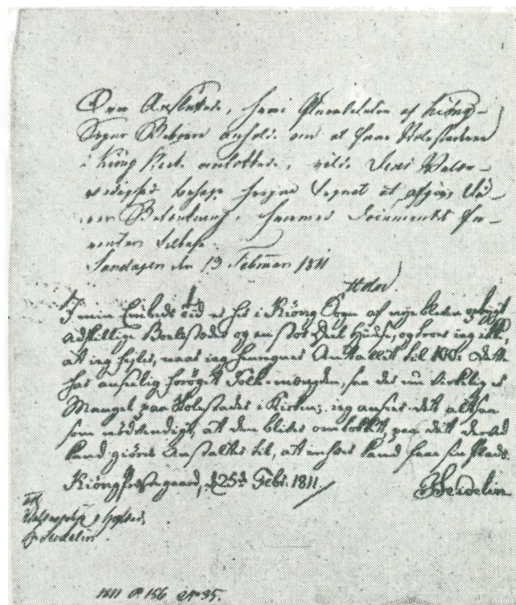
Som i andre Kirker havde ogsaa her hver Familie sin bestemte Plads i Kirkestolene. Imidlertid havde Udparcelleringen i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede medført, at Sognet var blevet forøget med næsten 100 nye Familier, der ikke kunde faa bestemte Pladser, hvilket

bevirkede, at »nogle Gaardmænd aldeles ingen Stolestader have, andre og deriblandt de største sidde langt neden for mange Husmænd, som ikke have Hartkorn eller Jord«, og denne »uordentlige og upassende Inddeling« af Stolestaderne medførte saa megen Utilfredshed, at 12 af Sognets Beboere i 1811 ansøgte om at faa Kirken »omtokket« (inddelt igen), saa enhver kunde faa Plads efter sit Hartkorn. For at opnaa dette, som stærkt anbefaledes af Pastor IVER SEIDELIN i hosstaaende Skrivelse, maatte Kirken først forsynes med Pulpitur, og herefter fandt i 1815 Køng Kirkes Tokning Sted i Overværelse af Pastor SEIDELIN, Forvalter FENTZ paa Kirkeejeren Lensgreve F. S. RANTZAUS Vegne, Sognets Skolelærere, Kirkens Værger og 2 Mænd fra hver By.

Kun en enkelt ubehagelig Episode kendes. I 1812 klagede GUSTAV CALMER, Møller i Køng Mølle, til Biskoppen over, at Pastor SEIDELIN den 3. Juli havde viet hans Søn RASMUS GUSTAVSEN til Pigen SIDSEL JØRGENDATTER, skønt Præsten var vidende om, at han – Mølleren – var meget imod Partiet. I sit rolige og besindige Svar til Biskoppen udtalte Pastor SEIDELIN, at Brudgommen var myndig og havde Kongebrev og Forlovere med sig, samt at baade Brud og Brudgom var ham vel bekendte, hvorfor han fandt det baade juridisk og moralsk rigtigt at vie dem, uden Hensyn til at »økonomiske Grunde eller en falsk Ærefølelse bevægede Faderen til at modarbejde Partiet«. Og SEIDELIN slutter: »At Faderens Bitterhed imod mig i denne Sag er stegen til den Højde, at han end ikke ønsker at modtage Sakramentet af min Haand, krænker mig vel, dog kan jeg i Betragtning af hans Lidenskabs Hæftighed ikke andet end anse det for hensigtsvarende, at hans Ønske i denne Henseende opfyldes.«

Om den udmærkede Præstegaard, der var beliggende umiddelbart Sydvest for Kirken, og hvis Stuehus nedreves i 1894, da den nuværende Præstegaard byggedes sst., – de øvrige Længer nedbrødes, ganske faldefærdige, i 1917 – skrev Provst JACOBSEN ved Provstesynet 1796: »Kiøng Præstegaard forefandtes ikke alene uden al Trang til nødvendig Reparation, men endogsaa i det hele, saavel Udhuse som Stuehuset, saa vel indrettet, ordentlig bygget og for Resten af saa god Beskaffenhed, at ingen Præstegaard til Behag og Nytte kan ønskes bedre.«

Her i Præstegaarden hjemmedøbtes alle IVER SEIDELINS 3 Sønner, og den efterfølgende Fremstilling i Kirken foretoges af Provst LACOPPIDAN (S. 405). Farfaderen Provst DAVID SEIDELIN i Gamtofte var Fadder i 1778 og 81, og i 1779 er en Jomfru RAMUS fra Gamtofte Fadder; Fasteren Pastor BIRCHS Hustru i Haagerup er Fadder 1778, Farbroderen Sognepræst CHRISTIAN SEIDELINS Hustru i Odense i 1779, og i 1781 Farbroderen cand. jur. FRIDERIC SEIDELIN i København og dennes Kæreste ULRICA MELBYE i Odense. Uden for Familie-kredsen træffes som Faddere til den ældste Søn Kammerherreinde SOPHIA MAGDALENE RANTZAU (* KRAG-JUEL-VIND) paa Krengerup, Sognepræst PEDER LOBEDANTZ i Akkerup i Haarby Sogn og en Løjtnant ALBRECHT²⁸ i Køng, i 1779 Sognepræsterne OLUF HVALSØE i Barløse og JOHAN MYGIND i Flemløse samt Forvalter HANS BAGGER paa Brahesholm (senere Amtsforsvalter og Kammerraad), og i 1781 Provstinde LACOPPIDAN i Søby og Forvalter HANS LUND paa Søbo.

Ansøgning 1811 om Køng Kirkes Omtokning, anbefalet af Pastor Iver Seidelin.

IVER SEIDELIN var en velstillet Mand, der ved sin Død efterlod sig c. 17.000 Rd. I 1787 kunde han laane 900 Rd. til Selvejer HANS RASMUSSEN paa Kaadekilde Gaard i Vissenbjerg Sogn (Obligation 12. Juni, læst 27. s. M. paa Fyenbo Landsting). 1799 købte Pastor SEIDELIN Flemløse Kirke (54 Tdr. Htk.) med jus patronatus et vocandi for 11.000 Rd. af Greve ADAM FREDERIK TRAMPE til Løgismose og Juelskov og solgte den 4 Aar senere for 13.900 Rd. til Agent JOHAN CHRISTIAN RYBERG til Frederiksgave (Skøde 11. December 1799, læst 28. Maj 1800 paa Fyenbo Landsting. Købekontrakt 11. Februar 1803, læst 1. April s. A. ved Baag Herreds Ret, Skøde 11. Juni s. A., læst 29. s. M. paa Fyenbo Landsting). Flemløse Kirkes Korntiende bortforpagtede Pastor SEIDELIN ved Kontrakt af 19. Januar 1800 til RASMUS FREDERIKSEN i Køng paa 6 Aar.

Ved Udskiftningen af Køng By i 1793 fik Pastor SEIDELIN en umatrikuleret Løkke paa Køng Mark, som han ved Skøde af 15. December 1815, læst 22. s. M. ved Baag Herreds Ret, solgte til Fæstermøller RASMUS PEDERSEN i Glamsbjerg Mølle.

Endelig ejede IVER SEIDELIN Hilleruphuset paa Hillerup Mark, som han ved Skøde af 14. Marts 1794, læst 28. s. M. ved Baag Herreds Ret, købte for 540 Rd. dansk Kurant af Selvejerhusmand ANDERS PEDERSEN, der da beboede Huset, men maatte forpligte sig til at flytte fra det senest til Majdag s. A. Hilleruphuset, der bestod af 8 Fag Stuehus og 6 Fag Ladehus, med Gaardsrum, Kaalhave, et Stykke Jord ved Huset samt noget Tørveskær paa 3 Skp. Lands Størrelse, i Grave-Kohave, alt ansat til 4 Skp. Htk. Ager og Eng, solgte Pastor SEIDELIN – »mange Aar« før 1815 – til LARS NIELSEN, men da »dette Skøde i sidste Ildebrand, hvorved dette Hus opbrændte, er forkommen«, udstedte SEIDELIN 23. Juni 1815 nyt Skøde, læst 28. Juli s. A. ved Baag Herreds Ret, til LARS NIELSEN, der maa have genopbygget Huset, eftersom han beboede det i 1815.

1807 døde IVER SEIDELINS første Hustru, og samme Aar indgik han atter Ægteskab – 6 Dage før sin 60 Aars Fødselsdag – med en 27 Aar yngre fynsk Præstedatter, med hvem han ingen Børn fik.

En Opgørelse fra 1820 af Pastor SEIDELIN over Køng Sognekalds Indtægter og Udgifter viser følgende Indtægtsposter: 1. Korntienden indbringer 240 Tdr. Korn, idet det tiendeydende Hartkorn er 381 Tdr., hvoraf er bortakkorderet 193 Tdr., som yder i Skæppen 139 Tdr. Korn, og de øvrige 188 Tdr., som svarer Tiende i Kærven, indbringer c. 101 Tdr. Korn. 2. Af Præstegaarden, hvis Hartkorn er 6 Tdr. 6 Skp., og hvis Areal er 73 Tdr. Land: der græsses 14 Køer, hvoraf kan sælges 6 Fjerdinger Smør; af Kornet sælges 68 Tdr. (og til Sæd og Husholdning bruges 148 Tdr.; der saas aarligt c. 48 Tdr. Korn, som bærer 4½ Fold, hvilket giver 216 Tdr.). 3. Af Mælketienden: 6–7 Lispund Ost. 4. Af Kvægtienden 24–30 Rbd. 5. Af Højtidsoffer 170–180 Rbd. og 6. Accidenser ved Barnedaab, Kirkegangskoner, Brudevielse og Ligprædikener: 160–170 Rbd. – Udgifterne opgjorde han til 450 Rbd., nemlig kongelige Skatter og andre offentlige Udgifter 220 Rbd., Præstegaardens Vedligeholdelse 30 Rbd. og Folkeløn og andre Udgifter 200 Rbd.

De 3 sidste Aar SEIDELIN var i Køng, var CHRISTIAN STORCH personel Kapellan hos ham. (STORCH, der efter SEIDELINS Afsked var Sognepræst i Køng i godt 50 Aar, var ved sin Død i 1870, 90 Aar og 8 Maaneder gammel, Landets ældste Præst). – Læreren ved Søholm Skole i Køng Sogn LARS BJERRING, der var dimitteret 1812 fra Brahetrolleborg Seminarium, opkaldte sin i 1819 fødte Søn efter den gamle Præst, men knap 2 Aar gammel døde IVAR SEIDELIN BJERRING.

Da IVER SEIDELIN i 1820 søgte sin Afsked, anbefaledes dette af Provst HOLM i Sandager i følgende Skrivelse:

»I enhver Henseende tillader jeg mig at anbefale ansluttede Ansøgning fra en værdig Veteran til Deres Højærværdigheds Opmærksomhed for en af Deres Stifts retsindige Præster, der i Levned og Lærdom er et lysende Mønster for enhver gejstlig Mand. Han har aldrig brilleret, men i mine Øjne, som har kjendt ham i 27 Aar, været en retskaffen Sandheds Lærer. Jeg troede derfor, at det kunde være et opmuntrende Exempel for andre til at virke med Troskab og Flid, medens det var Dag, naar de saa, hvorledes den tro Lærers Tjeneste blev erkjendt og belønnet.«

Samme Aar IVER SEIDELIN tog sin Afsked, købte han for 3.600 Rbd. Sølv af Købmand HANS TEISEN et Hus i Udkanten af Odense, det nuværende Nr. 74 i Nørregade (da Matr.-Nr. 454), paa den vestlige Side af Gaden i dennes nordligste Del (Købekontrakt 4. Oktober 1820, Skøde 2. Juli 1821, tinglæst 23. s. M.). Overtagelsen fandt Sted til Paaske Flyttedag 1821, men ifølge Købekontrakten kunde Pastor emer. SEIDELIN straks tage den nederste Etage i Forbygningen i Besiddelse. Her boede den gamle Præst sine sidste 17 Aar, de sidste 8 Aar som Enkemand efter sin anden Hustru.

Ved hans 90 Aars Fødselsdag læser man i »Fyens Stifts Adresse- og politiske Avis samt Avertissementstidende«:

»I Kredsen af glade Børn og Børnebørn med flere Paarørende nyder den hæderværdige Olding, Pastor emeritus SEIDELIN, i Dag den sjeldne Lykke, at feire sin 91de Fødselsdag med en for sin Alder usædvanlig Sundhed og Sjelsstyrke. Enhver, som kjender den fromme Oldings Sidsmunterhed og Glæde i at række den Trængende en hjælpsom Haand, ønsker ham end længe at nyde den Velsignelse, som er forjættet den Retskafne!«

Men kun godt en Maaned senere maa samme Blad meddele sine Læsere:

»Et ærværdigt Hoved har lagt sig til Hvile! Læsere ville mindes, hvor kort Tid det er siden Pastor emeritus IVAR SEIDELIN feirede Indtrædelsen i sit 91de Aar og i den Anledning hilstes med de hjerteligste Ønsker om endnu længe at maatte leve til Glæde for Familie og Venner, til Trøst og Husværelse for den Betrængte. Dog, dette Haab skulde ikke gaae i Opfyldelse! Ved et beklageligt Uheld skulde den livsglade Oldings Levetraad afbrydes, hvilket de 2 sørgende Sønners nedenstaaende Anmeldelse forkynder. Saa snart kan Glæden forvandles til Sorg! Den almindelige Deeltagelse i denne er imidlertid det skjønneste Gravmæle og vidner om, at Samfundet har mistet en god Mand, en ædel Menneskeven. Hans Værd som elsket Religionslærer, som Mand og Fader, ville Kyndigere vide at tolke; men det bør siges: som sand Velgjører vil han savnes af Mange. – Naar Udgifveren tilføier, at den Hensovendes Besøg i Mandags – ak! jeg anede ikke at det var det sidste! – var for at ofre paa Velgjørenhedens Alter, vil det føles, hvor dybt det uventede Dødsbudskab rystede mig. Velsignet være den Retskafnes Minde!«

† 24. Oktober 1837 i Odense, 90 Aar gammel, efter et Fald paa Gaden Dagen før, begravet 30. s. M. (St. Hans Kbg.).

Hans 2 Sønner meddelte Dødsfaldet i Odense-Avisen:

»Det behagede Forsynet Tirsdagen den 24 October at hjemkalde vor høitelskede Fader, Pastor emeritus IVAR SEIDELIN, i hans Alders 91de Aar. Et ulykkeligt Fald paa Odense Gade Dagen forud var den nærmeste Aarsag til hans Død, der smertede os dobbelt, da Budskabet kom saa pludseligt. Dog glemme vi ikke Takken til den algode Gud, der bevarede os den fromme Olding sund og livsglad indtil denne høie Alder, og med sønlig Kjerlighed ville vi stedse velsigne hans dyrebare Minde.

Aarhus og Dreslette.

D. N. D. SEIDELIN. V. P. SEIDELIN.«

Efter Pastor emeritus IVER SEIDELINS Død solgtes hans Hus i Nørregade ved Auktion for 2.525 Rd. Sedler til Sognepræst i Brenderup og Ore HOLGER FREDERIK WESSEL BROWNS Enke KAREN SOLGAARD MARSTRAND (Auktionsskøde 12. Juli 1838, tinglæst 24. December s. A.), efter hvem det 1850 overgik til Koffardikaptajn CHR. FRED. ANDERSEN og 1854 til Kirkeværge og Brændevinsbrænder POUL JØRGENSEN; nu har A/S Hinkes Radio til Huse i det gamle, lave Hus. – Ogsaa Løsøret solgtes paa Auktion.

Ved Skiftet, der fandt Sted i Juni 1838, tilfaldt der hans 2 Sønner, Herredsfoged, Justitsraad, Dr. jur. DAVID NIELS DORPH SEIDELIN og Provst VALENTIN PETER SEIDELIN, hver c. 7.400 Rd. Efter Ægtepagtens Bestemmelse udbetaltes en Femtedel af Boets Beløb til Arvingerne efter Pastor SEIDELINS afdøde, anden Hustru, nemlig til hendes Broder Pastor WILHELM ØSTRUP i Longelse 609 Rd., til hendes ældste Søsters Datter ANE JACOBINE RADOOR (senere gift med Gaardejer i Vedbæk CHR. RASMUSSEN) 93 Rd., til hendes næstældste Søsters 2 Børn, Operasanger RASMUS CHRISTIAN FAABORG i København 349 Rd. og ANE JACOBINE ELISABETH FAABORG (1843 gift med Sognepræst i Tørring, senere i Bøvling CHRISTIAN ERNST DREYER) 174 Rd., til hendes afdøde Broder FREDERIK ØSTRUPS 5 Børn: Vognmand, tidligere Forvalter ANDERS LARSEN ØSTRUPS Dødsbo i Nyborg, Købmand VILHELM ØSTRUP i Roskilde, Cand. theol. JACOB ØSTRUP paa Rygaard ved Roskilde (1839 Sognepræst i Janderup, 1848 i Kirke Hyllinge) og Snedker RASMUS ØSTRUP i Nordamerika hver 232 Rd. samt BEATE NICOLINE ØSTRUP paa Amager 116 Rd. Endelig fik PETER ANDRESEN og NIELS ANDREASEN, hvis Slægtskab ikke kendes, hver 104 Rd.

~ 1) 9. August 1776 i Køng Kirke – viet af hans ældste Broder CHRISTIAN SEIDELIN, Præst i Odense, som talte over Ordsprogene 17, 17: En Ven elsker altid – Formandens Enke ANNA MARIE FALSEN, * 24. Oktober 1749²⁹ eller 1750³⁰ i København, Datter af Hørkræmmer i København VALENTIN PEDERSEN FALSEN († før 1785) og KIRSTINE MARGRETE SCHERFF.

I sit andet Ægteskab med Sognepræst IVER SEIDELIN havde ANNA MARIE FALSEN 3 Sønner, af hvilke den ældste døde lille, de 2 andre var Justitsraad, Dr. jur. DAVID NIELS DORPH SEIDELIN (1779–1843, 6 Børn) og Konsistorialraad, Provst VALENTIN PETER SEIDELIN (1781–1863, 5 Børn).

○ Nørre Brodbyes Mark. Tante Jørgen Pedersen Gaardmands hustru Jørgen Pedersen
 Onsdagen d. 28de January blev Gaardmand Anders Gaardmand af Nørreby
 af 56 Aar begravet.
 Søndagen d. 6de February blev Ni Pedersen af Gummerup af 83 Aar
 begravet.
 Mandagen d. 9de February blev min Dyrbare og yndelige
 Hustru Anna Marie Seidelin, fød Falsen, begravet i
 Gude Alder 58de Aar, efter at de første led. i Højskolen
 i det kordelige og besagelige Ogte. Kaldt Gude. Det er
 i Gude alige, Gud lod ogsaa mig det igennem samlet med
 Gude!
 Dom. Invocavit d. 15de Februar. lod Gaardmand Adamus Pedersen og
 Hustru Anna hans Datter af Gummerup sine fjerde datter

Pastor Iver Seidelins Tilførsel til Køng Kirkebog om sin første Hustrus Begravelse.

† 2. Februar 1807 Kl. 7 om Morgenen i Køng, begravet 9. s. M. Hendes Mand har i Kirkebogen noteret: »Mandagen d. 9de Februarii 1807 blev min dyrebare og uforglemmelige Hustrue, ANNA MARIE SEIDELIN, fød FALSEN, begravet i hendes Alders 58de Aar, efterat vi havde levet tilsammen i det kiærligste og behageligste Ægteskab i 30½ Aar. Hendes Siæl er nu i Guds Rige. Gud lade ogsaa mig der igien samles med hende!«

Pastor SEIDELIN meddelte sin Hustrus Dødsfald i »Fyens Stifts Adresse-Avis og Avertissements-Tidende« for 4. Februar:

»Efter 30 og et halvt Aars kjerligt Ægteskab har det behaget Gud ved de haardeste udstandne Smerter, men dog ved en stille Død den 2 Febr. Kl. 7 Morgen, at berøve mig min højtelskede Hustrue, ANNE MARIE SEIDELIN, fød FALSEN, i hendes 57de Aar, som herved bekjendtgjøres for fraværende Slægt og Venner, frabedende mig al skriftlig Bevidnelse.

Odense den 4 Februarii 1807.

I. SEIDELIN,
Sognepræst i Kjøng.«

Paa Køng Kirkegaard findes en Ligsten over ANNA MARIE FALSEN. Det er en stor, flad, paa tværs let buet Granitsten, 185 × 97 cm stor, der ligger tæt ved Kirken i den vestlige Vinkel mellem Kirkens Skib og den nordre Sidefløj. Stenen bærer følgende, delvis utydelige Indskrift:

HER
GJEMMES DET JORDISKE
AF
DEN HER (SAA FR)OMME OG KIERLIGE
FOR MAN(D OG) BØRN UFORGLEMMELIGE
(Æ)GTEF(Æ)LLE OG MODER
MADAME ANNE MARIE SEIDELIN
FØD FALSEN
FØDT DEN 24de OCTOBER 1749
I KIØBENHAVN
GIFT FØRSTE GANG DEN 22de SEPTEMB. 1773
MED
HERR N. D. DIETRICHSON
GIFT ANDEN GANG DEN 9de AUGUST 1776
MED
HERR IVAR SEIDELIN
BEGGE SOGNEPRÆSTER I KIØNG
DØD DEN 2den FEBRUAR 1807
(I en halvmaaneformet Forsæn-
ning et Relief af et Dødnin-
gehoved over 2 korslagte Ben)
HENDES SIÆL ER I GUDS HAAND
HVOR INGEN PINE RØRER DEN

3 Sønner.

ANNA MARIE FALSEN ~ 1) 22. September 1773 i Køng Enkemand NIELS DORPH DIETRICHSON, * 1746 i København. 1772–75 Sognepræst i Køng.

Han og hans Hustru fik 4. August 1775 kongelig Bevilling (efter Ansøgning 8. Marts s. A.) for den længstlevende til at sidde i uskiftet Bo og ved Indgaaelse af nyt Ægteskab at udbetale den afdødes Arvinger 20 Rd. Kurant.

DIETRICHSON havde da været længe syg; hans sidste Indførsel i Køng Kirkebog er en Daab 23. Januar 1774. Ved sin Ankomst til Sognet sidst i 1775 skrev Pastor SEIDELIN i Kirkebogen: »Af min Formands sl. Hr. NIELS DORPH DIETRICHSONS Papirer har jeg ikke kunnet forefinde videre end hvad jeg har anført indtil ovenstaaende Datum [nemlig kirkelige Handlinger 4. Februar 1774 – 1. Januar 1775], thi formedelst hans langvarige Sygdom og Skrøbelighed er det af ham bleven forglemt at optegne, hvad Ministerial Forretninger der hidindtil ere forefaldne, saa at altsaa dette Aar kommer til at staa in blanco, thi min Tiltrædelse her til Kjøng Kald skete først i Slutningen af Aaret.«

† 24. Juli 1775 om Eftermiddagen (i Køng).³¹

Ingen Børn.

~ 2) 6. September 1807 i Køng Kirke (af hans Svoger Dr. theol. BIRCH i Assens) den 27 Aar yngre MARGRETHE CHRISTINE WOLBORG ØSTRUP, * 12. Oktober 1774 i Svanninge, døbt 28. s. M. Datter af Sognepræst RASMUS FREDERIKSEN ØSTRUP (* 16. April 1735 i Odense, 1768–75 Sognepræst i Svanninge, 1775–85 i Vigerslev og Veflinge, ligeledes paa Fyn, † 22. August 1785 i Vigerslev, ved at han af en Fejltagelse fik Arsenik i Stedet for cremor tartari, begravet 27. s. M. i Vigerslev Kirke) og Hustru ANNA JACOBINE JACOBSDATTER BRUUN (* 22. December 1746 i Slagelse, døbt 28. s. M. (St. Peder), ~ 17. August 1768 »i Huset« i Nyborg, † 7. December 1784 i Vigerslev, begravet 15. s. M.).

Hun – der var Nr. 5 af 9 Søskende³² – blev opkaldt efter sin for længst afdøde, ældste Faster af samme Navn, der havde været gift med Hospitalsforstander HENRIK CHRISTIAN HOLMER († 1786).

Da hun var 10 Aar gammel, døde begge hendes Forældre fra 2 Sønner og 6 Døtre. Boet opgjordes til en Værdi af 3.128 Rd. 2 Mk. $\frac{1}{2}$ Sk., hvoraf kun 760 Rd. 9 Sk. blev tilovers til Deling mellem Børnene; heraf arvede hver Datter 76 Rd. 1 Sk., Sønnerne det dobbelte. Formynder for de 3 ældste Døtre var deres Fasters Mand Provst LAURITS LANGHOFF i Nørre Lyndelse.

Samtidig med at hun indgik Ægteskab med den 60aarige Sognepræst IVER SEIDELIN, oprettede de en Ægtepagt, dateret Køng Præstegaard 2. September 1807, kgl. konf. 2. September 1808, der først indeholdt en Række Bestemmelser i Tilfælde af, at den 27 Aar ældre Præst først skulde afgaa ved Døden; dernæst hedder det: »Skulde derimod jeg MARGRETHE CHRISTINE WOLBORG ØSTRUP først dø ... uden Livsarvinger, da forbliver ... Boen i min efterlevende Mands uindskrænkede Værg og Ejendom, og efter hans Død tilfalder den hans i første Ægteskab avlede tvende Sønner; dog skal de være forpligtede at udbetale til mine Arvinger 1/5 Del af Boens Beløb.«

† 26. December 1829 i Odense, begravet 2. Januar 1830 (St. Hans Kbg.).

Hendes 82aarige Mand annoncerede hendes Dødsfald i »Fyens Stifts Adresse-Avis og Avertissements-Tidende« for 28. December:

»Med den dybeste Veemod og hæftigste Sinds-Rørelse maae jeg herved anmelde for fraværende Slægt og Venner, at det i Morges Kl. 9 $\frac{1}{2}$ har behaget Livets og Dødens Herre at bortkalde fra dette Jordiske til et bedre og herligere Liv min her i Livet inderlig elskte og uforglemmelige Kone, MARGRETE CHRISTINE WOLBORG SEIDELIN, fød ØSTRUP, i hendes Alders 55de Aar. I 22 Aar har vi vandret tilsammen i det kjærligste Ægteskab, og i bestandig Enighed nydt dette Livs Gode, da hun stedse har viist sig imod mig som en trofast og kjærlig Ægtefælle, og som en sand Alderdoms Støtte med den største Omhyggelighed har søgt at gjøre mig mine Dage blide og behagelige i min høie Alder, nu i mit 83de Aar. O! hvad

kan da Tabet af denne Dyrebare og salig hengangne andet end opvække hos mig de bittreste Smerter; men mit Haab staaer til den algode Gud, at han, som saa haardt har saaret, vil indgyde sin qvægende Trøst i mit høist bedrøvede og beklemte Hjerte. Forvisset om ærede Venners Deeltagelse, frabeder jeg mig al Kondolation.

Odense den 26 Decbr. 1829.

I. SEIDELIN.«
Ingen Børn.

110. f. KAREN SOPHIA SEIDELIN, * 28. December 1748 »om Aftenen Klokken 7« i Gamtofte, døbt 2. Januar 1749 af Provst JACOBSEN fra Søby og opkaldt efter sine 2 Bedstemødre KAREN CLAUDATTER (S. 129) og SOPHIA SEIDELIN (S. 162).

† i Januar 1749 i Gamtofte 3 Uger gammel, begravet 21. s. M.

111. g. FRIDERIC SEIDELIN, * 5. September 1750 »om Morgenen Klokken 5½« i Gamtofte, døbt 10. s. M., opkaldt efter sin Farfader Apoteker FRIDERICH SEIDELIN; Fadderne var Kammerraadinde BRUN (* POHLE) i Assens, Jomfru WICHMAND³³ i Flemløse, Sognepræsterne ARNT HASSEL i Husby og – FRIDERIC SEIDELINS tilkommende Svigerfader – MOGENS LACOPPIDAN i Nabosognet Søby, samt Forvalteren paa Frederiksgave, den senere Kancelliraad HANS FØNSS til Løvenholm, der var Svigersøn af den tidligere Forpagter paa Frederiksgave NIELS BASSE (S. 377).

FRIDERIC SEIDELIN blev 17. December 1768 Student fra Odense, privat dimitteret, og tog næste Aar filosofisk Eksamen og den 7. August 1772 juridisk Embeds eksamen ved Københavns Universitet med Non. De følgende 9 Aar var han »uden ringeste Gage« Volontær paa Revisionskontoret i Admiralitets- og Kommissariatskollegiet. Han var i Mellemtiden blevet forlovet med en Datter af Postmester MELBYE i Odense, og den 25. Oktober 1780 søgte³⁴ han den ledige Stilling som Slotsforvalter og Gartner ved Odense Slot, dog uden at faa den. Revisionskontorets Chef Justitsraad J. MATHIESEN gav ham i sin Anbefalingsskrivelse »det i Sandhed grundede Vidnesbyrd, at han ej alene har udmærket sig ved Flittighed, men endog med Flid og Agtsomhed forrettet, hvad hannem har været anbeforet, og ved denne sin Flid og Agtsomhed erhvervet sig en meget god Kundskab i de under bemeldte Contoir henhørende Forretninger og iøvrigt vist en anstændig Opførsel, hvorfor det skulde glæde mig meget, om han af denne sin Flid kunde høste Frugt . . . «.

Cand. jur. FRIDERIC SEIDELIN skulde dog alligevel – ligesom sine 3 Søskende – komme til at tilbringe Størstedelen af sit Liv paa sin Fødeø, idet han i 1783 købte Adressekontoret og Bogtrykkeriet i Odense (hans Privilegium kgl. konf. 30. April s. A.), som han derefter havde til 1791. Nogle Maaneder senere – i Efteraaret 1783 – ægtede han ULRICA MELBYE. I Odense var FRIDERIC SEIDELINS ældste Broder Præst ved Vor Frue Kirke 1770–99.

Fyens Stiftstidendes Trykkeri samt Adressekontoret var oprettet i 1771 af CHRISTIAN BIERING, efter at der ikke havde været noget Bogtrykkeri i Odense siden Biskop THOMAS KINGOS 60–70 Aar tidligere. Til at begynde

FRIDERIC SEIDELIN
1750–1822.

Ejes af Fru Paula Holmer, Malmø.

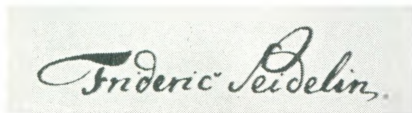
med havde det til Huse i Landsdommer og Justitsraad DANIEL VON BERGENS Gaard³⁵ paa Flakhaven lige Nord-vest for St. Knuds Kirke. Efter BIERINGS Død fortsatte hans Enke Kontoret og Trykkeriet i 2 Aar, hvorefter de i 1779 solgtes til den tidligere Læge og Apoteker i Odense, Professor Dr. med. PETER VON WESTEN, der 1764–74 havde ejet Løve-Apoteket i Odense efter sin Fader Apoteker JOHAN CHRISTOPHER VON WESTEN, den S. 204 nævnte Ungdomsven af FRIDERIC SEIDELINS Farbroder Apoteker CLAUS SEIDELIN.

I 1780 købte VON WESTEN Oberst JOHAN SKINKELS Gaard paa Nordsiden af Vestergade – en af de Ejendomme, der nedreves, da man 1847 anlagde Kongensgade – og hertil flyttede han Adressekontoret og Trykkeriet, kort før SEIDELIN i 1783 købte Virksomheden af ham; Professor VON WESTEN, der samtidig udnævntes til Toldforvalter i Fredericia, hvor han forøvrigt ogsaa fik Privilegium paa at oprette et Bogtrykkeri og et Adressekontor for Ribe Stift, solgte 1784 Ejendommen i Vestergade til Kammerherreinde, Baronesse BROCKDORFF.³⁶

Faa Aar før Fyens Stiftstidende begyndte at udkomme i Odense, havde to andre Provinsbyer faaet deres første Avis, nemlig Aalborg i 1767 (Aalborg Stiftstidende) og Helsingør i 1769; disse tre Byer var da Danmarks største Provinsbyer, de eneste der i 1801 havde over 5.000 Indbyggere.

I 1786 flyttede SEIDELIN Trykkeriet fra Vestergade til Overgade (vel i hans egen Gaard dér). Det nye Trykkeri indviedes ved en Fest: »Aftenen før Flytningsdagen, som var Tirsdagen den 20de Juni, forsamlede sig endeel honette Personer her af Byen, af begge Kiøn, saavel i som udenfor Rangen, paa Adresse-Contoirtet, og behagede det Dennem at indvie Bogtrykkeriets Sal med et venskabeligt Bal. Efter gientagne Ønsker og Skaaler for dette Bogtrykkeries vedvarende Fremvæxt og Flor forlod det til Vertens billige Glæde saa fornøiede Selskab først hinanden Kl. 5 om Morgenen: Hvad Under derfor, om nu Odense Adresse-Contoir med sit nybygte Bogtrykkeri staaer til Verden falder!«

Adressekontoret havde mange Hverv af forskellige Slags; det var Mellemand mellem de handlende og Skipperne, modtog Pakker til Afsendelse med Skibslejlighed, Bestillinger paa Fragt, Indskrivning af Rejsende baade til Lands og til Søs m. m. I Trykkeriet blev »Fyens Stiftstidende« trykt, der udkom første Gang den 3. Januar 1772 under Navn af »Kongelig privilegerede Odense Adresse-Contoirs Efterretninger«. Avisen var de første 11 Aar kun et lille Hæfte i Oktavformat, der udkom 1 Gang ugentlig, fra 1783 udkom det imidlertid 2 Gange om Ugen, fra Begyndelsen af 1784 udvidede SEIDELIN det, saa det nu bestod af et halvt Ark i Kvart med tospaltede Sider. Fra Begyndelsen af 1784 skiftede det samtidig Navn til »De til Forsendelse med Posten Odense Kongelig allene privilegerede Adresse-Contoirs Efterretninger«, hvilket Navn det beholdt i hele SEIDELINS Tid til Udgangen af 1791.

1780

FRIDERIC SEIDELIN tiltraadte Redaktionen den 9. Maj 1783 med en Henvendelse til Lærerne, hvori det bl. a. hedder:

»Jeg føler Lyst og Kald til værdig Dansk at være,
 Jeg haaber Fynske vil,
 Med vanlig Hjælpsomhed, som Patrioter nære,
 Min rene Borger Ild: –
 Til Fremvæxt i mit Fag utrættet skal jeg iile,
 Og ofre al min Tid,
 Og jeg tør haabe, at Regieringen vil smile,
 Med Naade til min Flid. –
 Gid jeg maa i min Kreds, saa nyttig, virksom være!
 At Avinds mørke Aand,
 Maa mildt oplære sig, og uden Sminke lære.
 At rekke Venskabs Haand, . . . «

Efter Tidens Skik henvender SEIDELIN sig jævnlig i Bladet til Publikum om ikke at svigte ham eller rettere Bladet og ender som oftest med Ønsket om, at det maa gaa Abonnenterne »vel baade her og hisset«.

En medvirkende Aarsag til at SEIDELIN opgav sin Virksomhed efter kun 8 Aars Forløb, var utvivlsom de Fejder, der opstod mellem ham og et konkurrerende Blad, der blev udgivet af CHRISTIAN IVERSEN. Denne, der havde oprettet et Trykkeri i Nørregade 3 Aar, før SEIDELIN overtog Adressekontoret, var en driftig Bogtrykker og Avisudgiver, der synes at have staaet sig godt med Myndighederne, hvorved det lykkedes ham at faa de samme Rettigheder, som Udgiveren af »Stiftstidende« havde, ligesom hans Blad »Fyens Avis« var lige saa udbredt, ja en Tid endogsaa mere udbredt end denne. »Fyens Avis«, der ophørte i 1868, udkom ligeledes i tospaltet Kvant 2 Gange ugentlig.

SEIDELIN angreb især IVERSEN ved at gøre gældende, at han ikke var berettiget til at optage retslige Avertissementer, og hvis han optog dem, havde de ingen retslig Gyldighed. IVERSEN synes i disse Tilfælde at have faaet Sejren paa sin Side ved at gøre sine Modstandere latterlige. Smaaligheden skinner imidlertid igennem paa begge Sider. Saaledes beskylder SEIDELIN i 1784 IVERSEN for at have bestukket Postmesteren i en fynsk By til at sende Bestillingerne paa »Stiftstidende« til IVERSEN, hvorved Abonnenterne naturligvis fik »Fyens Avis« i Stedet for; IVERSEN klarede denne Sag ved at vælte Skylden paa Postkontoret, og dette fremførte igen til sit Forsvar, at Avisernes Navne var saa lidt forskellige, at en Forveksling let kunde finde Sted, – IVERSENS Avis hed paa den Tid »De til Forsendelse med Posten allernaad. tilladte Fyens Stifts almindelige Aviser«. En anden Gang kommer SEIDELIN med en grov Beskyldning mod IVERSEN, nemlig at denne »skriver Andres Hænder og Navn efter«. Anledningen hertil var, at en Parykmagerenke havde bedt IVERSEN om for sig at skrive en Bekendtgørelse om, at man hos hende kunde faa Oblater, som var bedre end dem, man fik paa Adressekontoret, hvortil IVERSEN, vistnok uden Tilskyndelse fra Enken, havde føjet en Bemærkning om, at det var upatriotisk at købe Oblater af en omflakkende Tysker, hvilket Adressekontoret gjorde. SEIDELINS Broder, Præsten ved Vor Frue Kirke, lod Konen kalde til sig og formaaede hende med Trusler til i »Stiftstidende« at erklære, at IVERSEN havde skrevet og indrykket det omtalte Avertissement uden hendes Tilladelse. IVERSEN tog nu alvorlig fat paa begge Brødre og tvang Udgiveren ved Trusel med Sagsanlæg til at tilbagekalde sine Beskyldninger. Striden gaar gennem hele 6 Numre af hver Avis.

SEIDELIN søgte dog altid, saa vidt muligt, at undgaa personlige Sammenstød, hvilket han ogsaa udtaler i følgende Svar til en Indsender: »Forfatteren til Rotte-Fabelen vil undskylde, at jeg ei kan betiene mig af samme, da jeg altid, saavidt muligt, har vogtet mig at indrykke det Anstødelige, og det som kunde vedrøre Personlig, og allermindst burde jeg da gjøre det i min sidste Avis, vel betænkende Ordsproget: Naar Enden er god er alting got.«

At SEIDELIN dog har følt sig trykket i sin Stilling, fremgaar tydeligt af hans Afskedshenvendelse til Publikum i det sidste Nummer i 1791, hvori han udtaler: »Adskillige Vanskeligheder og Fortrædeligheder, Frygt for at tabe for meget, og endelig et svagelig Helbred have bestemt mig til at afhænde mit Privilegium, uden at vide nogen anden Næringsvei. Maatte min Eftermand, hvis Vindskibelighed og Indsigt i dette Fag jeg kiender og agter, blive deri lykkeligere end jeg, vil jeg derved føle den oprigtigste Glæde. Mine velmeente Ønsker skal følge ham, ligesom jeg og tilsidst vil tilønske mine Læsere et lykosaligt Nytaar.«

FRIDERIC SEIDELIN var ingen frugtbar Skribent. Foruden Aargangene af »Odense Adresse-Contoires Efterretninger« (9. Maj 1783–1791 incl.) har han kun skrevet »Det smukke Kjønns Procurator«, »Adolfs samlede Breve« og »Noget Allehaande af Poesier«, alle Oversættelser

fra Tysk. Han synes at have lagt særlig Vægt paa de moralske Fortællinger i Avisen; fra en enkelt Aargang kan saaledes nævnes følgende Titler: »Et Ægteskab af Tvang«, »Offeret af bedragen Kierlighed«, »Exempler paa Faderkierlighed«, »Susanne og la Blonde, to retskafne Tienestepiger«, »Bevar Din Kydskhed og Uskyldighed, Du unge Pige, saa skal Din Dyd blive belønnet!« Man kan omtrent af Titlerne tænke sig til Indholdet.

Efter 8½ Aar Forløb solgte FRIDERIC SEIDELIN i 1791 Adressekontoret og Bogtrykkeriet med Bladet til LAURITZ NICOLAI FABER, der kun havde dem i 5 Aar, idet de fra 1797 overtoges af Kancelliraad SØREN HEMPEL († 1844).

SEIDELIN var paa det Tidspunkt kun 41 Aar gammel og levede endnu i 31 Aar.

Fra 1786 og til sin Død 1822 boede han i en Gaard paa Sydsiden af Overgade (nu Nr. 17), som han ved Købekontrakt af 25. Februar 1786 og Skøde af 19. Juni s. A., læst paa Odense Byting 21. August s. A., købte for 1.150 Rd. af Landsdommer, Etatsraad FREDERIK CHRISTIAN VON DER MAASE. Gaarden, der dengang laa i Byens Hovedgade og betegnedes som Gaarden Nr. 9 i Østre Korsgade, bestod af et Forhus ud til Overgade paa 6 Fag, 3 Etager højt, indrettet til Beboelse, og en Halvtag-Sidebygning i Gaarden mod Øst paa 1 Etage med Kvist over 3 Fag; her fandtes Køkken, Kamre, Vasker- og Brændehus samt Stald m. m., samt et Baghus ud til Adelstræde (nu Adelgade) paa 5 Fag, 2 Etager højt, indrettet til Beboelse. I Baghuset fandtes en Port med Indkørsel fra Adelstræde til Gaardspladsen, hvor Brønden med Pumpe var fælles for SEIDELIN og Ejeren af Nabogaarden Nr. 8, Prokurator RASMUS FABER. – I Skiftet efter FRIDERIC SEIDELIN nævnes følgende Værelser i Gaarden: Den forreste Stue, Sovekammeret, Spisekammeret og Køkkenet; Jomfru FRIIS havde 2 smaa Værelser, Pigen KAREN havde et Kammer i Gaarden i Sidehuset, og Jomfru AABYE³⁷ boede i Baghuset i Adelstræde; endvidere var der Værelset bag Pigens Kammer samt det bageste Værelse. I 2. Etage var der en Gang og et Gæstekammer. I 3. Etage var Fuldmægtig PODERS Værelse, et Værelse til Gaarden og det bageste Værelse til Gaden. Endelig boede ogsaa Kontorist BRANDT til Leje i Huset.

Ved Folketællingen i 1787 beboedes Gaarden af SEIDELIN og hans første Hustru samt deres 3aarige Søn DAVID og en 33aarig Tjenestepige KIRSTEN HANSDATTER; endvidere bestod Husstanden af den 24aarige Bogtrykkersvend LARS FABER³⁸ og de to 14aarige Bogtrykkerdrengene NIELS CHRISTENSEN og JACOB LARSEN; og endelig var der to logerende: den 29aarige Løjtnant ved det fynske Dragonregiment JENS ENGELSTED og hans 30aarige Tjener, Dragon ESKILD JØRGENSEN.

Ved den næste Folketælling 1801 bebos Gaarden af SEIDELIN og hans anden Hustru samt hans tre Sønner af første Ægteskab (den 13aarige SOPHUS CHRISTIAN bor ikke længere i Barn-domshjemmet) og en 21aarig Tjenestepige KIRSTINE JENSDATTER samt endelig to logerende: den 23aarige CARL SØEBORG³⁹ og den 20aarige CHRISTIAN LIND, begge »Acteurer ved det Odense National Theater«. Endvidere boede der en Familie COLDING i Huset, bestaaende af den 27aarige Student AUGUST COLDING⁴⁰ og hans 25aarige Kone MARIETTE ZWELOK, der var Skuespillerinde, samt deres 3 Døtre paa 5, 3 og 1 Aar: JEANETTE THERESIA, EMILIE AUGUSTE og ANTONETTE GEORGINA WILHELMINE, foruden 3 Tjenestepiger.

SEIDELIN havde saaledes stadig nogle af Værelserne i den store Gaard lejet ud; i Fyens Stifts Adresse-Avis for 25. Januar 1799 er følgende Annonce indrykket: »4 Værelser i anden Etage ud til Gade og Gaard, med eller uden Meubler, og med eller uden Staldrum, kan af en honet Person bekommes til Leie førstkommende Majdag hos FREDERICH SEIDELIN, paa Overgade.«

Efter FRIDERIC SEIDELINS Død solgtes Gaarden i 1823 ved Auktion, for 1.810 Rd., til

Bager JOHAN JACOB SANDER (Skødet tinglæst 12. Januar 1824), der ejede den gennem en lang Aarrække; 1868 solgte hans Arvinger den til hans Svigersøn Skomagermester JACOB LEONHARD JENSEN. De senere Aar har en Barbersalon og en Tobaksforretning haft til Huse i Stueetagen. Huset nedbrødes i første Uge af Juni 1959.

Nabogaarden Nr. 8 (nu Overgade 15) ejedes fra 1783 af Prokurator RASMUS FABER³⁸, fra 1793 af Doktor JOHAN FRIEDRICH WILHELM RITTER og 1796–1847 af Skrædder PEDER GREVE.

Nabogaarden mod Øst (Overgade 19), paa Hjørnet af Paaskestræde, hvor Odense litografiske Anstalt »Hagen & Sørensen« havde til Huse 1904–54, ejedes fra 1784 af Provst MATHIAS WINTHER i Ørbæk, fra 1797 af Toldkasserer HENRIK VOGT og 1805–49 af Odense Bys Fattigvæsen, der bl. a. indrettede Skole og Kartefabrik (S. 399). FRIDERIC SEIDELIN, der 1807–10 var Fattigforstander, har dog næppe tænkt sig, at en af Drengene, han saa gaa til og fra Fattigskolen for dér i Aarene 1816–19 at faa sine første sparsomme Kundskaber, skulde blive en verdenskendt Digter; herom beretter en Tavle paa Husets Mur med H. C. ANDERSENS egne Ord:

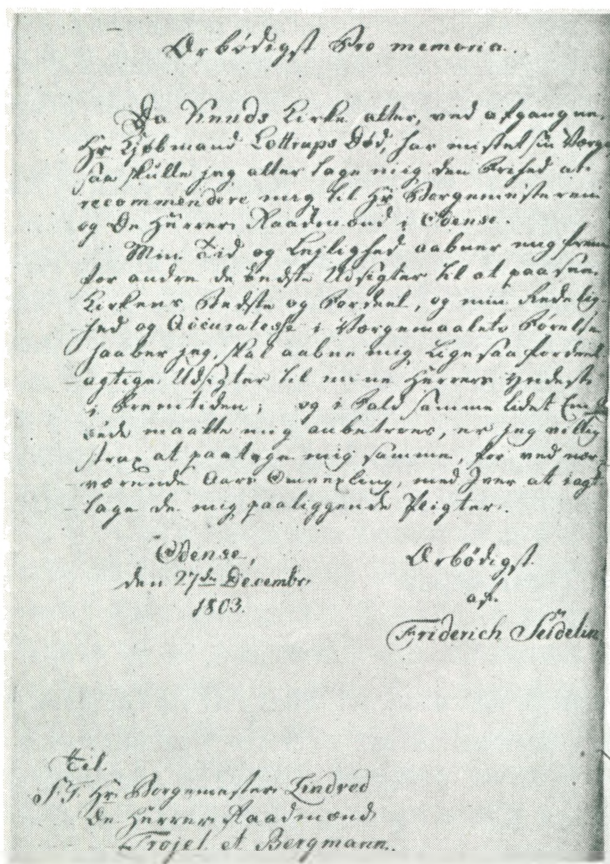
»Her løb jeg om med Træskoe paa
og gik i Fattigskole –.«

Samtidig med Købet af Gaarden i Overgade fæstede SEIDELIN i 1786 en af de fornemste Pulpiturstole i St. Knuds Kirke, øverst til venstre i Kirken, skraat over for Prædikestolen. Fra c. 1755–c. 1870 fandtes der nemlig Pulpiturer⁴¹, der – i 2 Etager – udfyldte alle Buerne paa Nordsiden samt paa Sydsiden de 2 Buer nærmest Koret og desuden fandtes i Kirkens Vestende under Orglet; af Pulpiturstolene, der betegnedes med Numre fra Øst, fandtes – i det nordre Pulpitur – Nr. 1 (baade i øverste og nederste Etage) ud for Koret; derefter fulgte – over den Tværgang, der skiller Koret fra Skibene, altsaa dér hvor den i 1894 opsatte Kongestol nu findes – i nederste Etage Jomfruklosterets Stol (Nr. 2) og i øverste Etage Pulpiturstolene Nr. 2 og 3, af hvilke SEIDELIN og hans Nabo Prokurator FABER delte Nr. 3 imellem sig. SEIDELIN betalte 10 Rd. i Indfæstning, og den aarlige Leje var 5 Rd., altsaa 2 Rd. 3 Mk. for hver. Efter at Prokurator FABER i 1796 – Aaret efter at han havde været med til at opføre Odenses første Teater – var rejst til Henneberg Ladegaard ved Fredericia, fæstedes hans Part i 1797 for 5 Rd. af Brandinspektør LAURITZ ØRNSTRUP, som derefter var SEIDELINS Nabo i Kirken gennem mange Aar; efter ØRNSTRUPS Død 1814 beholdt hans Enke ANNE MARGRETHE ELISABETH MØLLER Stolen. SEIDELINS Halvpart af Pulpiturstol Nr. 3 i øverste Etage paa nordre Side overgik 1826 til Forstander HOLMER og senere til Købmand F. C. STARUP.

I August 1801 søgte SEIDELIN Stillingen som Kasserer ved Fyens Stifts gejstlige Enkekasse; blandt de 6 Ansøgere valgtes NIELS ORTEN BØVING, men da denne i November 1803 blev Kopist i Hof- og Stadsrettens Auktionskontor, var SEIDELIN ikke igen blandt Ansøgerne til Kassererstillingen.

FRIDERIC SEIDELIN fik nu atter et Hverv, idet han 1. Januar 1804–31. Maj 1811 var Kirkeværgen ved St. Knuds Kirke (Domkirken) i Odense og 1807–1810 desuden Medlem af Odense Fattigkommission.

Efter den hidtidige Kirkeværgen Købmand CHRISTIAN LOTTRUPS Død midt i December 1803 ansøgte SEIDELIN den 27. s. M. om at blive hans Efterfølger: »Min Tid og Lejlighed aabner mig frem for andre de bedste Udsigter til at paase Kirkens Bedste og Fordel, og min Redelighed og Accuratesse i Værgemaalets Førelse, haaber jeg, skal aabne mig ligesaa fordelagtige Udsigter til mine Herrers Yndest i Fremtiden, og i Fald samme lidet Embede maatte

Ansøgning om Embedet som Kirkeværgemænd ved St. Knuds Kirke.

og til behørig Tid til Magistraten at overlevere rigtig og nøjagtig Regnskab og det saaledes som han som redelig Mand vil være bekiendt og kan tilsvare, alt imod denne Tjenestes Fortabelse.«

I Løn modtog han 16 Rd. aarlig samt – for at indkræve Lejen af Pulpiturer og Stolestader – 3 Rd., senere forhøjet til 4 Rd. »formedelst Vanskeligheden af Skillemonter Erhvervelse og den deraf flydende idelige Løben til Vedkommende«. Dertil kom 4 Rd. af et af Generalløjtnant HANS AHLEFELDT'S Enke ANNA RUMOHR i 1701 stiftet Legat.

St. Knuds Kirke og dens Omgivelser⁴² saa i 1804 noget anderledes ud end i Dag:

Kirken laa ikke frit som nu; mod Nordøst stødte den direkte op til Kammerraadinde HOLMS⁴³ Gaard (nedrevet 1836), mod Nord og Vest omgaves den af St. Knuds Kirkegaard (nedlagt 1818), der mod Nordvest stødte op til Bagsiden af Grevinde TRAMPES⁴⁴ Gaard (Beldenaks Gaard, nedrevet 1857) og mod Vest til Odense Katedralskole (nedrevet 1883) og – sammenbygget hermed – den danske Skole (nedrevet noget før 1880). Syd for Kirken og forbundet med denne ved Klosterets gamle Østfløj (Konsistorium og Stiftsbibliotek, da Odense Gymnasium, S. 704) laa St. Knuds Kloster, der efter Kammerherreinde BENZONS⁴⁵ Død 1805 ejedes af Kammerherre KÖRBITZ, af ham solgtes i 1807 »med derudi værende 26 Jern Kakkellovne« for 11.000 Rd. til Kancelliraad (1809 Justitsraad), Herredsfoged og Skriver CHRISTIAN ANDREAS FALBE, og i hvis Rester Odense Centralbibliotek nu findes.

Kirkens nuværende Hovedindgang mod Vest var tilmuret, og paa dens Sted var opstillet en Buste af Købmand PETER EILSCHOU, der i 1780'erne havde skænket Kirken dens nuværende Spir. Hovedindgangen var i det nordlige Sideskibs vestlige Del gennem et under Restaurationen 1868–74 nedrevet Vaabenhus.

Inde i Kirken – der er 10 Hvælvingsfag lang, hvoraf de 3 østligste udgør Koret – strakte alle 3 Skibe sig helt ud til Vestvæggen, idet det nuværende Vaabenhus Vest for de 2 vestligste Piller først er indrettet senere.

I Koret, hvis Gulv da omtrent var i Højde med Kirkens øvrige Gulv, fandtes indtil 1885 en 18 Alen høj Altertavle,⁴⁶ et barokt Snitværk af Odensemesteren ANDERS MORTENSEN fra 1649. (CLAUS BERGS kendte Altertavle var indtil 1805 i Graabrødre Kirke, derefter i Vor Frue Kirke til 1885, da den flyttedes til St. Knuds Kirke).

mig anbetroes, er jeg villig strax at paatage mig samme, for ved nærværende Aars Omvexling med Iver at iagttage de mig paaliggende Pligter.«

De Herrer, som Ansøgningen var stilet til, var Odense Magistrat, bestaaende af Borgmesteren ANDREAS ROSTEEN LINDVED (1752–1817) og Raadmændene HANS JØRGEN TROJEL (1741–1809) og CORFITS BERGMANN (c. 1747–1813); St. Knuds Kirke indtog nemlig 1618–1814 den i administrativ Henseende ejendommelige Stilling at være undtaget fra Stiftsøvrighedens Inspektion og staa direkte under Magistratens Opsyn.

Den 5. Januar 1804 beskikkede Magistraten SEIDELIN til Kirkeværgemænd, og det paalagdes ham »i Overensstemmelse med Lovens 2. Bogs 22. Cap. til enhver Tid med yderste Flid og Nidkierhed at vaage for denne Kirkes Tarv og Bedste, at hæve og indtage de Kirken tilhørende Indtægter og Rettigheder, være sig af hvad Navn nævnes kan, ligesom og at forestaa og besørge Kirkens Udgifter efter de ham fra Magistraten tilhændekomne Anvisninger, holde rigtige Protocoller over Indtægt og Udgift,

Endvidere fandtes som nævnt Pulpiturer i 2 Etager i Hovedskibet, og endelig var der før 1805 ingen kongelige Begravelser i Kirken (bortset fra KNUD DEN HELLIGES).

En væsentlig Del af Kirkeværgens Arbejde var at føre Kirkens Regnskaber.

Det første Aars Regnskab (1804), som Stiftsrevisor BØTCHER fandt affattet »i alle Henseender rigtigt . . . samt med den tydeligste Orden«, viser, at Indtægterne var 1.450 Rd., Udgifterne 1.444 Rd. – Indtægtsposterne var Landgilde og Hovningspenge (Afgift i Stedet for Hoveri) 77 Rd., Korn- og Kvægtiende⁴⁷ 698 Rd., Renter 187 Rd., Stolestade- og Tavlepenge 278 Rd., for Begravelsessteder i Kirken og paa Kirkegaarden, Indhegning af Gravsteder, Ligstens Lægning og Klokkeringning m. m. 80 Rd., samt et Par andre Poster.

Blandt Kirkens Udgifter var: Renter og Skatter 465 Rd., Landgilde og Hovningspenge 20 Rd., Husleje 107 Rd., nemlig for Stiftsprovsten, Kapellanen, Skolens Rektor og Kateketen (LARS TANGE HJERM), samt Lønninger 196 Rd., nemlig til Organist PEDER FOERSOM, Klokker FERSLEV, Orgelbygger ANGEL (fra Flensborg), Bælgetræder MORTEN NIELSEN, Urmager ANGELO for Opsyn med Urværket, Gørtler LORENTZEN for at afpudse alt Messingtøjet i Kirken til Pinsedag, samt til Graver SCHÖNBERG for at feje og renholde Kirken, alle Veje og Gange paa Kirkegaarden samt Gaden og Fortovet uden om Kirkegaarden, for at opgrave og rense Rendestenene paa Kirkegaarden samt for »at besørge de nedsjunkne og uregelmæssige Fliser paa de opfyldte Begravelsessteder i Gangene udi Kirken oplagte og rettede«.

Endelig var der i Aarets Løb udført for 676 Rd. Reparationer og Anskaffelser til Kirke og Kirkegaard; der var Regninger fra Tømremester LUND, Snedker KNUD ROULUND og Snedker OFFER PETERSEN, Murermester PEDER KORNBECK, Klejnsmed ESBJØRN HANSEN, Smed RASMUS NIELSEN, Bogbinder SCHMIDT (for at indbinde en ny Protokol), Rebslager BONNESEN (for 2 nye Reb til Klokkerne), Sadelmager MIEDE, Glarmester PFLUG, Blytækker DÄNCKE, Hjulmand I. HANSEN (for at reparere 2 Hjulbøre), MORTEN NIELSEN (for Lys i Taarnet om Natten fra 5. September til 13. Oktober 1804), Urtemand LARS ANDERSEN (for Træers Plantning, Opbinding og Beskæring paa Kirkegaarden), Maler HÖRLIN (bl. a. for at male Urskiverne), Skrædder PEDER MÖLLER (for 20 Pund gule Vokslys), Gaardmændene i Hunderup (for Istandsættelse af Kirkebroen over Munke Mose) – samt Madame LOTTRUP⁴⁸ (for Bomolie til Sejerværket (Uret) og Klokkerne samt for Vin og Brød til Kommunionen).⁴⁹ Endelig havde Urmager ANGELO og Klejnsmed NIELSEN (RASMUS NIELSEN EIBYE) hovedrepareret Uret, hvilket var yderst tiltrængt, da det ikke havde været repareret i over 20 Aar og nu var saa aldeles udslidt, at det ikke vilde gaa længere, »men staar for det meste hver Dag en Gang«.

En af Kirkeværges SEIDELINS første Opgaver blev at skaffe en ny Bispekaabe til Fyens nye Biskop, udnævnt 30. December 1803, den noget arrogante og despotiske, ikke særlig afholdte PEDER HANSEN.

Biskoppen skrev herom 21. Juli 1804 til Magistraten: »Ved at lade mig forevise saavel den Messe Skiorte som og den Bispe-Kaabe, der af Biskoppen ved Embeds Forretninger bruges og ham for Alteret iføres, har jeg forefundet første af groft Hør-Lærred og sidste saa aldeles forældet og af Ælde saa fordærvet, at Embedets Værdighed vilde ved sammes Afbetjening aldeles lide, og at Stiftets Biskop ikke uden Ringeagt for Embedet vilde kunne iføres samme.« Han anmoder derfor Magistraten om »efter Ritualets 10. Cap. pag. 338 at anskaffe en for Biskoppen anstændig Messe-Skjorte af Kammerdug med Kniplings-Solane [?] langs foran ned, om Ærmerne og om Nederkanten, . . . og en anstændig Bispe-Kaabe med dertil hørende Ordens Zirater af Sølvkniplinger og Tøjet af drap d'argent, . . . begge Dele senest inden Augusti Maanedes Udgang, da første Ordination af mig er bestemt, . . . forsikrende, at disse Biskoppelige Ornamenta ved herefter at glemmes og opbevares i Bispegaarden skulde vorde serverede med et Tilsyn, de hidtil i Klokkerens Værges have maattet mangle«.

SEIDELIN solgte den hidtil af Bisperne ved Præsteordination brugte, gamle, blaa Fløjls Kor-Kaabe, underforet med rødt Taft, og bestilte efter Biskoppens Forslag – gennem Sekretær SCHIERN i Danske Kancelli – en ny, hvid Bispekaabe og Messeskjorte, forfærdiget i København efter Bispens Anvisning; de kostede 131 Rd. 1 Mk. 11 Sk., hvortil kom 1 Rd. 6 Sk. for Tøjets Forsendelse med den agende Post samt Porto. Biskop PEDER HANSEN modtog sit nye Ornat 13. August, takkede Dagen efter for det »som aldeles fornøden ved mine Embeds Forretninger i Domkirken, i Stedet for den forældede og ubrugelige«, han forsikrer, at den »for bestandig skal forblive i min, Eftermænds og ingen andens Forvaring«, og udtaler sin Paaskønnelse af »den Nøjagtighed, med hvilken denne af mig foredragne Sag af den velvise Magistrat er udført«.

Endnu en Ting savnede Fyens nye Biskop; der hørte ingen Pulpiturstol i Domkirken til Bispeembedet, og da alle Stole var optaget, var »ingen tilovers til Afbetjening for Biskoppen og hans Familie, saa at han, naar hans Embede fordrer hans Nærværelse i Kirken, maa med andres Tilladelse afbenytte deres Stol«. Efter Biskoppens Forslag til Kancelliet udgik der kongeligt Brev 14. September 1804, at det Pulpitur i nederste Etage, som først blev ledigt, gratis skulde overlades Biskoppen, som derefter skulde have Ret til at skifte Pulpitur, hver Gang et blev ledigt, »indtil han kommer Prædikestolen saa nær, at han baade ved at høre Prædikantens Foredrag tydelig,

saa og ved at opagte hans øvrige udvortes Talegaver, kan sættes i Stand til at fælde den Dom, hans Embede paa lægger ham«.

Sidst paa Vinteren døde Kammerherreinde BENZON, der ejede Gaarden St. Knuds Kloster, til hvilken hørte Pulpiturstolen Nr. 3 i nederste Etage paa nordre Side samt paa Gulvet den øverste lange Fruentimmerstol Nr. 1 og den lange Mandsstol Nr. 17. Uden at tage Hensyn til det kongelige Brev holdtes 2. Maj 1805 Auktion over disse 3 Stole, for hvilke SEIDELIN paa Kirkens Vegne bød 305 Rd., men Arvingerne forlangte 600 Rd., for hvilken Pris de da købtes af den nyudnævnte Chef for det borgerlige ridende Korps i Odense, Kammerjunker og Kaptajn (senere Major af Kavalleriet og Kammerherre) STIE TØNSBERG SCHÖLLER v. KROGH⁵⁰ (til Løjtved og Kroghenlund), hvis Købekontrakt oprettedes 11. Maj. Dagen før havde SEIDELIN meddelt Magistraten det skete, anket over, at Stolene solgtes – uafhængigt af Gaarden – til en Mand uden for Sognet, skønt Kirken manglede Pulpiturstole til Sognets egne Beboere, og foreslaaet at indhente Kancelliets Resolution derom, saa meget mere som Biskoppen sikkert vilde klage over at være forbigaaet ved denne første Lejlighed; »har jeg heri fejlet, da beder jeg, at Fejlen maa undskyldes med min Iver for Kirkens Bedste«.

Den utaalmodige Biskop forespurgte 4. Juni Magistraten, »hvad de have gjort, eller hvad der bliver gjort for at forskaffe mig efter mit Embeds Medfør og i Medhold af allerhøjstbemeldte Rescript Adgang til St. Knuds Kirkes Gudstjeneste«. Magistraten kunde nu meddele, at skønt Kirken var i Gæld, havde den købt de 3 Stole for 600 Rd.; Købekontrakten indsendtes 9. Juni til Kancelliets Approbation, som forelaa 10. August s. A., og Pulpiturstolen Nr. 3 – »tæt ved og vesten for Jomfruklosterets Pulpitet Nr. 2« – deltes i 2 Stole, af hvilke den ene overlodes Biskop PEDER HANSEN, der saaledes fik sin Stol »beqvemt lige for Prædikestolen«, og den anden fæstedes for 6 Rd. aarlig til Prokurator FABER og Hustru ANNE KIRSTINE HENNEBERG, der atter boede i Odense. (Den 9. September renoncerede v. KROGH paa sin Kontrakt til Fordel for Kirken).

Den 6. Maj 1810 fæstede Borgmesteren, Kancelliraad LINDVED, Pulpiturstolen Nr. 5 i nederste Etage paa nordre Side, der var blevet ledig ved den tidligere Stiftamtmand, Gehejmekonferensraad HENRIK BILLE-BRAHES Enke CAROLINE AGNESE RABENS Død den 11. Marts s. A. Fæstebrevet, der findes i Landsarkivet i Odense, er underskrevet af Raadmand BERGMANN og Kirkeværge SEIDELIN og forsynet med begges Segl.⁵¹

En meget vigtig Sag fandt sin Løsning paa denne Tid:

Den 29. September 1804 forespurgte Kancelliet Stiftsøvrigheden, om ikke den forfaldne og fattige Graabrødre Kirke, der kun brugtes til Gudstjenester i Fastetiden, kunde nedlægges; dette tilraadedes, idet man dog nærede nogen Betænkelighed med Hensyn til de gamle Kongegrave, som i saa Fald maatte flyttes.

De kongelige Lig i Graabrødre Kirke blev herefter opgravet ifølge kongelig Resolution af 2. November 1804, og den 10. s. M. havde Kancelliet billiget, at de skulde indsættes i St. Knuds Kirke, hvorfor Magistraten den 21. Januar 1805 anmodedes om at anvise et foreløbigt, passende Begravelsessted dér, indtil der til Foraaret kunde indrettes en muret Grav til dem.

De opgravede Skeletter blev anbragt i en stor Blykiste, delt i 5 Afdelinger, og den 7. Februar 1805 Kl. 5 om Morgenen overflyttedes fra Graabrødre Kirke Levningerne af de kongelige Lig – Kong HANS, hans Dronning CHRISTINE og deres to Sønner Kong CHRISTIAN II og Prins FRANS (disse fires Navne var malet paa Kistens Laag) samt to ukendte – til St. Knuds Kirke, hvor FRIDERIC SEIDELIN sikkert som Kirkeværge har modtaget dem, og hvor Kisten foreløbig – indtil 1815 – fik Plads i Kirkens sydvestlige Hjørne »sønden for Kirkens store Portal, og efter Traditionen det samme Sted, som Kong ERICH LAM er bleven begravet«. Den 30. August 1806 bifaldt Kancelliet, at Stedet burde omgives med et Jerngitterværk.

Som bekendt fandt der Tirsdag den 2. April 1805 Kl. 7 om Aftenen – 18 Timer efter at H. C. ANDERSEN var født ikke langt derfra – en stor Koncert Sted i St. Knuds Kirke til Fordel for Odense Fattigvæsen. (Ved Odense Teaters sidste Opførelse i den Sæson, den 1. April, da Skuespillet »Figaros Givtermaal« spillede for fuldt Hus, indkom over 200 Rd. til samme Formaal).

I den Anledning tilskrev Stiftsøvrigheden 29. Marts Magistraten: »Da det er at formode, at der til den i St. Knuds Kirke næstkommende Tirsdag den 2. April opførende Concert vil indfinde sig mange Mennesker, og den i Kirken hensatte Bly-Kiste med Levningerne af de kongelige Lig altsaa lettelig under Trængselen kunde, paa en eller anden Maade blive beskadiget, saa er det, til at forebygge saadant, vi herved tjenstlig maa anmode den resp. Magistrat, at den behageligen vilde drage Omsorg for, at bemeldte Bly-Kiste vorder indhegnet med et Plankeværk inden næstkommende Tirsdag Aften, saaledes at dens Beskadigelse i ingen Henseende kan være at befrygte.«

Billetter til Koncerten var at faa fra 29. Marts hos Farver KELLINGHUSEN, Bogtrykker FABER og Guldsmed THEILGAARD, Prisen var for voksne 1 Rd. paa Pulpiturstolene og ½ Rd. paa Gulvet. Af Hensyn til de gaaende bestemtes, at Kørsel paa Kirkegaarden ikke maatte finde Sted, men at de kørende maatte stige af udenfor, samt at der denne Aften kun var Adgang til Kirken gennem den store Kirkedør.

Efter at der Kl. 6–7 var kimet med Kirkens Klokker, tog Koncerten sin Begyndelse i den overalt med hvide Vokslys festligt oplyste Kirke. Der var godt 50 medvirkende; Giev FREDERIK AHLEFELDT-LAURVIGS ansete Kapel fra Langeland spillede, dirigeret af dets bekendte Kapelmester Musikdirektør PHANTY, og baade Sangere og Sangerinder fra Odense og udefra medvirkede »smukt og smagfuldt«. Foruden Musik af MOZART spilledes Musik, der var komponeret af Hr. PHANTY selv, og til en Del af Sangene var Teksten forfattet af Digteren, Sognepræst JENS SMIDTH i Allesø uden for Odense; mellem Koncertens to Dele holdt Stiftsprovsten, Dr. theol. BECK, der 3 Maaneder senere blev Biskop i Norge, en Tale, »som forestillede en Del af de Grundsætninger, hvorefter et vel indrettet Fattigvæsen bør bestyres og haandhæves«. »Forsamlingen var meget talrig, og mange Udenbyes vare her i samme Anledning . . . Det Hele lykkedes fortrinlig og vandt almindeligt Bifald, . . . saavel fra vedkommende Embedsmænds som Politiets Side var fortræffelig sørget for at forskjønne Festen ved den bedste Orden og Opmærksomhed i alle Dele,« og hele Indtægten ansloges til 5–600 Rd.

Kirkeværgen havde i Aarenes Løb flere Sammenstød med Graveren JOHAN CHRISTIAN SCHØNBERG, der havde været Graver⁵² ved Kirken siden 16. September 1788.

Kontroverserne mellem dem synes ofte at skyldes forskellig Opfattelse af, hvor Grænsen gik mellem deres Virkeomraader; muligvis har disse grebet ind i hinanden, saa en skarp Grænse vanskeligt kunde trækkes, og rimeligt er det vel ogsaa, at SCHØNBERG gennem sine mange Aars nidkære Virke i Kirkens Tjeneste var blevet vant til at tage Vare paa en Del, som den nye Kirkeværg syntes burde sortere under ham.

Første Gang var i Oktober 1804, da SEIDELIN – efter Samtale med Borgmester LINDVED angaaende Brolægningen paa St. Knuds Kirkegaard fra den østre til den vestre Gang – straks havde talt med Brolægger JØRGEN GUNDERSEN, som opmaalte Stenbroen paa Kirkegaarden og den 25. Oktober gav et Overslag over Omkostningerne ved at brække Stenbroen op og lægge en ny. »I de følgende 3 Dage var jeg plaget af min sædvanlige Brystsye, og den haarde Storm tillod mig ikke at vove mig ud for selv at tage Tingene under nøjere Eftersyn . . . Men da jeg i Formiddags,« skriver SEIDELIN 31. s. M., samtidig med at han sendte Magistraten GUNDERSENS Overslag, »vilde med min Maalestok opmaale Gangen fra den ene til den anden Ende, blev jeg pludselig overrasket ved at se den vesten Gang, mod Kammerherreinde BENZON, besat med Brolæggere, Grusvogne, og Stenbroen opbrudt, hvortil ikke af mig er givet mindste Ordre; ved at erkyndige mig om Bestyreren heraf, blev jeg ikke bedraget i min Forventning, at det var den efter Sædvane egenmyndige Graver SCHØNBERG /: som ganske uden min Villie og Vidende, som Kirkens Værg, der ene bør forestaa og have Tilsyn med Kirkens Arbejde :/ der havde beordret og antaget en ganske anden Brolægger end Byens og den af mig, efter Hr. Borgemesterens Forslag, antagne JØRGEN GUNDERSEN. – Da jeg saaledes i alle Dele har holdt mig Hr. Borgemesterens Ordre efterrettelig, finder jeg mig meget fornærmet over dette Graverindgreb i mine Forretninger, da det synes, at SCHØNBERG ved alle Lejligheder vil handle egenraadig, alt for interesseret, og før Tiden undergrave mig selv, hvorfor jeg ærbødigst skulde udbede mig, at han ikke alene herfor tilbørlig sættes til Rette, men endog for Fremtiden holder sig det gamle Ordsprog efterrettelig: Skomager! bliv ved Din Læst, eller: Graver! bliv ved Dine Grave, og bland Dig ikke i andres Forretninger. – Dog, skulde det være Graverens Intention at ville for egen Regning ved den foretagne Stenbros Opbrydning og Omlægning gjøre Knuds Kirke en Douceur, da skulde jeg paa Kirkens Vegne blive ham Tak skyldig, og i saa Fald frafalder jeg min Paastand. – Ligeledes forhaaber jeg ogsaa, at den intenderede Forgylndning paa Prækestolens Dør bliver forfærdiget af Kirkens værende Maler HØRLIN, medmindre Graveren, enten paa egne eller Maler JACOBSENS Regning, vil bekoste samme, uden Byrde for Kirken. – Til Slutning skulde jeg ogsaa ærbødigst udbede mig at paalægge ham at vise en sømmelig Artighed mod de Arbejdere, som af mig beskikkes til at forrette Kirkens Arbejde.«

I sin Erklæring 15. November svarer SCHØNBERG, at SEIDELINS Skrivelse indeholder »historisk Fortælling, gamle forslidte Ordsprog og Usandheder, ubeføjede Beskyldninger, fornærmelige og upassende Motiver«. SCHØNBERG havde vel ikke faaet skriftlig Ordre, »men nok Magistratens mundtlige Ordre til mange nyttige og højst nødvendige Forbedringer og Foranstaltninger baade i Kirken og paa Kirkegaarden«. Han har altid bestræbt sig for at virke »til Nytte og Forskiønnelse, saavel i Kirken som paa Kirkegaarden«, og har derved i Løbet af 17 Aar paadraget sig et Tab af omtrent 300 Rd. og har været tilfreds med den Ros og Berømmelse, der hidtil er blevet ham til Del. Skulde han have forset sig paa nogen Maade, beder han Magistraten om Tilgivelse, men aldrig SEIDELIN »efter hans Caracteer og Handlemaade«. Han oplyser, at han har betalt 2 Brolæggere og 2 Haandlangere i 2 Dage for Opbrækning af Stenbroen og Hunderup Gaardmændene for at køre Grus m. m., ialt 13 Rd. 2 Mk. 8 Sk., samt at han den 30. Oktober var gaaet til Hunderup om Aftenen for at overtale Gaardmændene til Gruskørsel og tilbage til Odense »udi et haardt Storm Vejrligt Kl. 10 om Aftenen«. Hvis SEIDELIN ikke kan nævne, hvilke Haandværksmestre SCHØNBERG har fornærmet, vil han »erklære ham for en aabenbar og hemmelig Bagvasker«.

I samme Brev minder SCHØNBERG Magistraten om Lys til Julen: »Da det nu nærmer sig den glædelige Jule Højtid /: og mere glædelig for dem, som ere befriet for Efterstræbere, af løgnagtige usle Kryb af Menneskeskik-

kelse :/« beder han Magistraten anmode Kirkeværgen om, at »de 20% gule Voksllys til Julen maatte blive færdigstøbt 14 Dage førend Julehøjtiden, da de straks efter Støbningen ere ikke varige og stadige til at brænde, og tillige at Lysestøberen ikke blander for meget Ærtemel i Vokset, ikke heller for meget Terpentin«.

I 1805 opstod der Uenighed mellem Kirkeværgen og Graver om 3 Rd. 8 Sk., som SCHØNBERG paastod at have faaet for lidt for at opfylde et Begravelsessted under Daaben i Kirken; han havde ganske vist faaet det akkorderede Beløb, men dette var beregnet efter en Beregning af Gravens Størrelse til 68 Kubikalen, medens en senere Opmaalning havde vist, at den var 105 Kubikalen.

Da SEIDELIN i Marts s. A. antog Bælgetræder MORTEN NIELSEN og Brolægger IVER KNUDSEN til at foretage Opfyldning af to andre Begravelser (i det store Vaabenhus og ved Konsistoriet), hvorover SCHØNBERG blev meget fornærmet, hedder det udtrykkelig i SEIDELINS Ordre til dem, at de »ej heller skal staa under nogen andens Commando end Magistratens og Kirkeværgens«.

I Forbindelse med Planer om Anlæggelse af 60–70 Gravsteder paa Kirkegaarden klager SCHØNBERG i Juni 1805 over SEIDELINS »Fornærmelser imod mig«, han anser ikke SEIDELINS »Omgangsmaade« for ret og billig og udtaler, at SEIDELINS »Nedrigheid og Avind mod mig nu er utaalelig«.

Da SEIDELIN den 27. December 1805 aabnede Kirkeblokken for at se, hvor mange Penge der var indkommet i Aarets Løb, blev han meget overrasket. De 3 Bøssers Indhold, godt 9, 11 og 2 Rd. i Fattigbøssen, Brudebøssen og Odense Hospitals Bøsse, afveg ikke væsentligt fra tidligere Aars Resultater; men i Kirkens egen Bøsse, der 1803 havde indeholdt godt 20 Rd. og næste Aar knap 19 Rd., var Resultatet for 1805: ikkuns 5 Rd. 3 Mk. 15 Sk. og en Stoppenaal.

Dette indberettede han straks til Magistraten: »Mangelen, i Besynderlighed i Kirkens egen Bøsse, vil for Deres Velbyrdighed blive mere indlysende, naar jeg først anmærker, at Kirkens Tavle er den første, som ombæres, hvori enhver, som vil lægge i Tavlerne, altid nedlægger sin Skjerv . . . Langt fra at jeg beskylder nogen, thi ingen har i Kirken at bestille uden Kirkens egne Betjente, og hvo kan – hvo tør dømme ilde endog om den ringeste af dem? Kun Stoppenaalen falder mig en Del mistænkelig, om denne ikke kan have stoppet for 14 à 15 Rd.s Nedfald.« Han tager sig derfor den Frihed at foreslaa, »om ikke Kirkeblokkens Huller strax bør nøje undersøges, og om der ikke kunde træffes en anden Indretning for den tilkommende Tid i Henseende til Tavlepengenes Nedlægning«.

I Oktober 1806 anmoder SCHØNBERG Magistraten om at faa udbetalt 45 Rd. 4 Sk., han har til gode. »At samme Regning hidtil ikke er bleven mig betalt, derudi er alene nu værende Kirkeværgen SEIDELIN Aarsagen, som ved alle Lejligheder søger at fornærme og gjøre mig mit lovlige Tilgodehavende stridigt, alt under Medhjælp af intenderede Snyderier o. s. v.«

Han skriver, at alle er godt tilfredse med de 30 Favne ny Stenbro, som han besørgede anlagt i 1804, men misfornøjede med den øvrige Stenbro paa Kirkegaarden, der er brøstfældig, nedsunken og forfalden, saa den stadig »henligger til Vansir og Misfornøjelse for Menigheden«; den burde forlængst have været omlagt og istandsat, da denne »Uordentlighed og Brøstfældighed fordunkler Kirkegaardens øvrige Forskiønnelse m. v.«; der klages daglig over denne Forfaldenhed og Uordentlighed, som ogsaa bemærkedes af Kancellipræsidenten, Kammerherre F. J. KAAS, da han nylig besøgte Odense og Kirken, samt af Stiftamtmanden Kammerherre P. R. GERSDORFF og Biskop PEDER HANSEN. Og denne Uorden skyldes alene »SEIDELINS uædle og egennyttige Hensigter, idet det var Kirkeværgens ugrundede, upassende og i mange Henseender fornærmelige og dumdristige Skrivelse eller Klage til Magistraten af 31. Oktober 1804, som gav Lejlighed til, at den forfaldne Stenbro over St. Knuds Kirkegaard blev og endnu efter tvende Aars Forløb henligger uforbedret og udi saadan Tilstand, at en retskaffen, redelig og ædel-tænkende Kirkeværgen umuligt kunde lade samme saaledes i fordærvelig og uordentlig Stand henligge«.

Først den 14. Januar 1806 modtog SCHØNBERG af SEIDELIN 16 Rd. for sin Reparation af Stenbroen. Derimod modtog han stadig ikke de 3 Rd. 8 Mk., som han – tilsyneladende med Rette – paastod sig berettiget til, men som SEIDELIN endnu i Oktober 1806 nægtede at betale ham, uden at gaa nærmere ind paa SCHØNBERGS Paastand, at Graven havde vist sig større end først antaget. Dette gav Anledning til en ny Skrivelse fra SCHØNBERG 22. s. M., hvori udtales, at Magistraten af de foreliggende Beviser vil »blive fuldkommen overbevist om, at Kirkeværgen SEIDELIN ikke har handlet eller handler mod mig som nogen retsindig og ærkeiær Kirkeværgen, men tværtimod som en ubetænksom og i mange Henseender frygtelig uredelig Mand, der søger at udsuge sine Medmennesker paa en lumsk og rænkefuld Maade o. s. v.«

Da SEIDELIN den 10. Marts 1807 gav LARS WEIRUP Ordre til at afhugge Toppen af de 4 store Lindetræer paa St. Knuds Kirkegaard »tæt ved Stakittet lige overfor de af Procurator FABER ny-opbyggede Huse« og bringe de afhuggede Toppe hen i SEIDELINS Gaard, skrev Graver SCHØNBERG straks en voldsom Protest herimod, paastod, at Toppene burde tilhøre ham, som gerne vilde lade dem hugge uden Udgift for Kirken, protesterede mod, at

SEIDELIN samme Dag havde bortlejet 2 Pladser i de lange Fruentimmerstole Nr. 4, som efter hans Mening tilhørte Kirkens Betjente, og fremdrog samtidig en Række paakrævede Reparationer: den brede Kørevej over Kirkegaarden fra Korsvejen af mod Vestergade helt til Indkørselsporten ved Fru Kammerraadinde HOLMS Gaard (Nordøst for Kirken) var aldeles nedsunken og forfalden, Konsistorietaget burde repareres, adskillige Revner i Kirkens Hovedhvælving repareres, VITTINGHOFS Begravelse hvidtes, et Trægitter males, og de 4 store Træer, der i Løbet af omtrent 56 Aar var blevet saa store, at Lejefolkene i FABERS nye Huse næsten ikke kunde sy o. l. ved Dagens Lys, foreslog han gravet op med Rode og i deres Sted plantet 4 unge Kastanie- eller Ahorntræer, hvilket han tilbød at besørge uden nogen Udgift for Kirken, i det Haab selv at faa de 4 store Træer.

Herimod svarede SEIDELIN den 28. s. M. paa sin ironiske Maade:

»JOHANN CHRISTIAN SCHÖNBERG er og bliver dog stedse den store – den sjældne Gravermand og den vittigste Projectmager, Odense har ejet; blot Skade, at Lykken ikke – fra Tjener af – har dannet ham til et vigtigere – et højere Fag; – en Mand som han burde blot arbejde for de Levende, og ikke for de Døde; – en Mand som han, hos hvem man aldrig i egne Affairer øjner mindste Interesse, men som nu i 19 Aar har tilsat anseligt ved Knuds Kirke og dens Forskjønnelse, hvorved hans oeconomiske Omstændigheder ofte ere saaledes satte tilbage, at han maa nødes til at være en Fjende af Forligelses Commission og al Gjælds Betaling; en Mand som han, der skriver saa herlig, saa flydende for sig, kunde godt have været brugt i Statssager, naar blot hans Sjæl i Ungdommen var bleven lidt mere forfinet.«

Herefter kommenterer han SCHÖNBERGS Brev. Om de afhuggede Toppe udtaler han, at »dette ubetydelige Qvas har Hr. Cancelli-Raad LINDVED, uden Anmodning, mundtlig skjænket mig«, og »Graver SCHÖNBERGS Forslag til adskillige Reparationer i Kirken og paa Kirkegaarden ere unægtelig for en Del nødvendige og meget priselige; de vidner om hans utrættelige Agtpaagivenhed til Kirkens gode Vedligeholdelse og, som han ofte skriver – »dens Forskjønnelse« – men da Kirkens Omstændigheder ere meget ømme, saa vilde han sikkerlig indlægge sig et udødeligt Navn og blive dobbelt stor mod nu, naar han tillige kunde udfinde et Forslag – en Kilde, hvoraf Udgifterne til alle hans Projecter kunde hæves – en Kilde, hvoraf Kirkens aarlig stigende Gjæld kunde afbetales: Slige eller lignende Forslag, f. E. om han vilde tilbyde sig at levere 1000 Rd.s Forskud til Reparationerne, skulde gribes med sand Begjærlighed«.

SEIDELIN kan derfor kun tilraade, at Konsistorietaget og Hovedhvælvingens Revner »i Sommer kommer under nødvendig, dog højst sparsommeligste Reparation«. De øvrige Reparationer fraraaedes, ogsaa Lindetræernes Bortryddelse, da »de aldrig ganske med Rødder kan opgraves, da intet Træ kaster sine Rødder saa langt fra sig som et Lindetræ«, hvorfor han er sikker paa, at disses gaar under Stakitværket langt ud paa Gaden.

Herefter synes Stridigheder mellem Kirkeværge og Graver at være ophørt.

(I Begyndelsen af 1809 fremsendte Graver SCHÖNBERG 5 Regninger paa ialt 144 Rd. 1 Mk. 5 Sk. for sit Arbejde til Kirkegaardens Vedligeholdelse det forløbne Aar, bl. a. 18 Rd. for Udbedring af den Skade, som de franske og spanske Tropper havde forvoldt paa Kirkegaarden i Marts 1808, da de benyttede Odense Gymnasium og en Del af Katedralskolen samt undertiden ogsaa selve Kirken til Oplagsplads for deres Bagage, som de i mange tunge Vogne transporterede tværs over St. Knuds Kirkegaard; af deres voldsomme Fremfærd giver SCHÖNBERG en drastisk, nok noget overdrevet Skildring. – Kirkeværge SEIDELIN gennemgik kritisk Regningerne og fandt, at der kun tilkom Graveren 117 Rd. 3 Mk. 14 Sk., hvilket Synspunkt Raadmændene BERGMANN og TROJEL (og Borgmester LINDVED) ganske sluttede sig til, idet de samtidig udtalte, at »Graver SCHÖNBERG derimod fortjener Irettesættelse for hans onskabsfulde og spidsfindige Skrivemaade mod Hr. SEIDELIN og tilholdtes at afholde sig derfra, under hans Bestillings Forbrydelse«).

Kong Christian VII's Død den 13. Marts 1808 i Rendsborg fik ogsaa Følger for Kirkeværgen i Odense.

Danske Kancelli meddelte 13. Marts, at der skulde ringes med alle Kirkeklokker (Ringningen ophørte paa Kongens Bisættelsesdag 14. Maj), og at al Kirke- og Instrumentalmusik indtil videre maatte ophøre, og yderligere den 22. Marts, at Alertavlerne, Prædikestolene, Orgelværkerne og de kongelige Stole i Kirkerne i de større Byer skulde overtrækkes og beklædes med sort Baj (groft, løstvævet Flonel).

Kirkeværge SEIDELIN fik den 26. Marts Besked om »det hastigste muligt« at indkøbe det fornødne sorte Baj og lod straks 2 Sadelmagere opmaale, hvor mange Alen der behøvedes, men da det var umuligt at faa de nødvendige 866 Alen i Odense, skrev han allerede den 27. s. M. til Altona, hvorfra der kom Svar, at Varerne vilde blive sendt med Posten den 6. April, hvilket ogsaa skete. De ankom til Toldboden i Odense, men her blev de liggende, og da Odense Toldkammer nægtede at udlevere dem, bad SEIDELIN 12. April Stiftamtmand GERSDORFF udvirke, at Varerne, »som skal forbruges til det kongelige Huses Nytte og efter kongelig Ordre«, blev udleveret, men Stiftsøvrigheden anmodede næste Dag Magistraten om at foretage det fornødne.

Tre Uger senere tilskrev Stiftsøvrigheden Magistraten, at den »har med Forundring set, at St. Knuds Kirke

som Stiftets Domkirke endnu ikke ... er beklædt med sort Baj ... , medens alle andre Kirkers Inspecteurer og Kirkeværger i Rigernes Stæder vist vil have efterkommet vor nu regierende Konges allernaadigste Befaling ... Man ser sig derfor foranlediget til herved at ansætte Directionen for St. Knuds Kirke en Termin af 14 Dage fra Dato, inden hvilken vi forvente os meddelt Efterretning om, at Kirken anordningsmæssig er beklædt med sort Baj«.

Herpaa svarede Magistraten den 5. Maj, at det var ganske mod dens Vilje og Ønske, at Beklædningen endnu ikke var bragt i Orden, men Aarsagen var, at slige uldne Varer ifølge den kongelige Toldforordning af 1. Februar 1797 ikke maatte indføres til Danmark; der var dog sendt Ansøgning til det kongelige Generaltoldkammer om Udlevering af de forlængst ankomne 7 Pakker Baj, indeholdende 866 Alen, der stadig var oplagt paa det kongelige Pakhus. Først den 4. Maj havde den kongelige Toldinspektør og Kasserer i Odense Kaptajn H. C. KRAG sendt en Forespørgsel, hvorpaa Generaltoldkammeret i København den 14. s. M. svarede, at det »i Betragtning af Omstændighederne tillades, at de ommeldte 7 Pakker sort Baj, vægtig 291 $\frac{1}{2}$ brutto, som bestemte til Betræk i St. Knuds Kirke, og som den 10de f. M. ere ankomne med Posten fra Altona, maa udleveres vedkommende Ejer mod deraf at erlægge i Told 6 Sk. pr. $\frac{1}{2}$ «.

Ifølge Kancelliets Skrivelse 15. September s. A., som Magistraten modtog den 24. s. M., skulde der fra Søndag den 18. s. M. anlægges »den letteste Sorg for højsalig Kongen«, hvorfor det sorte Tøj i Kirkerne nu atter maatte aftages.

En Sag, der netop stod paa Dagsordenen i disse Aar, var Anlæggelse af en Assistenskirkegaard uden for Byen. Allerede et kongeligt Reskript af 12. April 1793 havde bestemt, at et Stykke af Byens Markjorder skulde indhegnes til dette Formaal, men skønt baade Kancelli og Stiftsøvrighed i September 1804 og atter i September 1808 paalagde Magistraten at faa den afsatte Plads indhegnet, og skønt den kongelige Forordning af 22. Februar 1805, der forbød Begravelser i Kirker, direkte krævede, at der senest inden 2 Aar skulde anlægges og indrettes en Assistenskirkegaard ved enhver Købstad, var det først, da Biskoppen i November 1808 meddelte, at St. Hans Kirkegaard – hvor man 2 $\frac{1}{2}$ Aar tidligere paa Grund af Pladsmangel ofte maatte opgrave Legemer, før de var forraadnede – nu var saa aldeles opfyldt med Lig, at den ikke engang kunde modtage Sognets egne Døde, at man skred til Licitation den 28. s. M.; Frosten forsinkede Arbejdet, men i Marts 1809 var Kanalgraverne CHRISTIAN BENDER, CHRISTOPHER ZAHLMANN og LARS NIELSEN saa vidt med Indhegning med en Grøft og et lidet Risgærde, at man kunde overdrage det videre Arbejde til Haveinspektør HANS MÜLLER,⁵³ som i Juli og August udarbejdede Tegning samt et Overslag paa 1500 Rd. over Kirkegaardens Inddeling, Planering og Beplantning, hvilket aprobejedes af Stiftsøvrigheden den 13. September 1809.

Bekymret over Udgifterne til Assistenskirkegaarden skriver Kirkeværgen i Foraaret 1809: »De uventede betydelige Bekostninger har sat Knuds Kirke i en trykkende Gjæld, hvoraf den sent vil rejse sig, dersom der ikke for denne endnu engang vilde vaagne en ædel Velgjører. Dens Bekostninger forøges daglig, og nu fornylig har den ved den græsselige Orkan Storm paa Tagets søndre Side taget overmaade megen Skade, hvis Istandsættelse vil medtage en Del.«

Byens 3 Kirkeværger – SEIDELIN, PHILIPSEN og ANDERSEN – havde ikke direkte med den nye Kirkegaards Anlæggelse at gøre, men efter Stiftsøvrighedens Anmodning 11. April 1810 udarbejdede de et Forslag til Reglement for Kirkegaarden, tilstillet Magistraten 8. Maj s. A.

Ifølge dette Reglement skulde hver af Byens 3 Sogne have sin Plads paa Kirkegaarden, hver delt i 3 forskellige Afdelinger til forskellig Pris. For Monumenter skulde betales det samme som for Gravstedet, for en Ligsten det halve. Hvert Sogn skulde anskaffe sig en Ligvogn, desuden en ringere Ligvogn til fattiges Lig samt til Brug for Hospitalet og Tugthuset; de militære skulde enten bruge deres Rust- eller Brødvogn, og Bønderne fra Landsbyerne forventedes som hidtil at benytte deres egne Vogne. Hvert Laug sørgede selv for at faa Liget sat paa Ligvognen, taget af igen og nedsat i Graven, men til dette Arbejde samt Jordpaakastelsen og Opklapningen burde antages nogle Mænd for Betaling, dog ikke færre end 8 Mand, »da Liget undertiden skal udtages af et Vindue«. Endelig skulde der ved Kirkegaarden bygges et Hus til Bolig for Kirkegaardens Graver, som, forsynet med en god Hund, kunde have Opsyn samt grave Gravene for en Betaling, der varierede efter, om det var Sommer eller Vinter, og om det drejede sig om halvoksne, halvoksne eller Børn under 5 Aar. Tømremester LUND udarbejdede Overslag for dette Hus. (Det endelige Reglement for Assistenskirkegaarden udkom dog først 1818, hvilket Aar den blev taget i almindelig Brug.)

Den 31. Maj 1811 kunde MÜLLER aflevere Kirkegaarden i færdig Stand; Omkostningerne var 365 Rd. 62 Sk. større end de 1500 Rd., men ikke desto mindre tilstod Stiftsøvrigheden ham en Gratifikation af 300 Rd., da han – uden at være forpligtet dertil – havde indrettet 85 private Begravelsessteder, som vilde blive til betydelig Indtægt for Kirkerne.

Den 16. Maj 1811 Kl. 11 om Formiddagen »blev vor nye Kirkegaard uden for Vesterport indviet med en Tale af H. H. Hr. Stiftsprovst TOSTRUP, før og efter hvilken der opførtes Vokal- og Instrumentalmusik. Handlingen gik for sig i Overværelse af Stiftets og Byens Øvrighed og en stor Del Tilskuere af alle Stænder, hvoribland, som sædvanlig, Qvinder og Børn udgjorde det største Antal«.

Næste Morgen, den 17. Maj, nedsænkedes de 3 første Kister paa den nye Kirkegaard, først Biskop PEDER HANSENS, der blev gravet op af St. Knuds Kirkegaard, hvor Biskoppen var blevet bisat 4. Januar s. A. (han døde 26. December 1810 efter et yderst smertefuldt Sygeleje), dernæst 2 Kister, der havde staaet 2–3 Maaneder i St. Hans Kirkes Kapel, med Ligene af Justitsraad, Amtsforvalter ANDREAS ANDRESENS Frue ULRIKKE ELEONORA v. D. OSTEN⁵⁴ († 13. Marts s. A. efter langvarig Sygdom og Lidelse, c. 30 Aar gammel, bisat 19. s. M.) og af Premierløjtnant i 3. jydsk Infanteriregiment CARL v. KROGH († 20. Februar s. A., 22 Aar gammel, bisat 26. s. M. Søn af Kammerherre STIE TØNSBERG SCHÖLLER v. KROGH, S. 392).

I August 1816 begravedes Haveinspektør HANS MÜLLER paa sin egen Kirkegaard, hvor hans Grav endnu findes lige inden for Hovedindgangen til højre.

At det var paa høje Tid, den nye Kirkegaard blev færdig, fremgaar af følgende Brev af 27. Marts 1811 fra Stiftamtmanden, Grev GEBHARD MOLTKE til Moltkenborg, til Borgmester LINDVED: »Da den schandaleuse Tildragelse nylig er indtruffen at en Pige som i Fjor blev begravet, for nogle Dage siden igien i forskellige Stykker er bleven opgravet for at giøre Plads for et andet Lig, saa ville Hr. Cancelli Raaden herved forbyde St. Hans Kirkes Betjente herefter at begrave noget Lig paa bemeldte Kirkegaard, hvorimod de Døde af den Menighed bør begravnes paa St. Knuds eller Frue Kirkegaard, indtil den nye uden for Byen er bleven indviet.«

Endnu enkelte Problemer skal nævnes, som FRIDERIC SEIDELIN har beskæftiget sig med i sin 7½ Aars Funktionstid som Kirkeværge:

Med det Formaal at befri baade Præst og Følge for at staa paa Kirkegaarden (St. Knuds) i al Slags Vejr under Begravelser udarbejdede Kirkeværge SEIDELIN et Forslag, som han 13. Januar 1807 tilstillede Magistraten samt Stiftsprovst H. P. TOSTRUP og Kapellan T. LUND:

»Mine respective Herrer vilde tillade, at jeg fremkommer med et Forslag, ikke alene til Deres – ikke alene til vores Knuds Kirkes – men ogsaa til det Almindeliges Vel og Fordel, og De vilde tilgive mig, om det ikke maatte vinde Deres Bifald. – Ved Jordspaaastelse paa Kirkegaarden er Processionen ofte udsat Regn, Slud, Stormvinde og Sne, og om Sommeren for Solens Hede; jeg finder dette ubehageligt for Processionen, men tidobbelt byrdefuldt og ubehageligt for Deres Højærværdighed, Hr. Stiftsprovsten, eller hvem De maatte behage at anbetro Jordspaaastelsen. At være anspændt af varme Følelser og varmere Iver i sit Embedsførelse, med blottet Hoved at anstrenge sine Kræfter ved ofte at tale mod Vinden – mod Uvejret – dér, hvor Ordet ofte taber sig paa Talerens Læber, og Tilhørerne selv tabe mange Ord af hvad, som tales, – dér, hvor Talerens Kræfter kunde kommes til Hjælp, og Tilhørerne vinde ved hins lydeligere Opmuntringer, – dér bør jeg ikke tie med at fremkomme med det ringe Forslag.«

Forslaget gaar ud paa, at Jordspaaastelse og Ligtale finder Sted inde i Kirken »lige for Daaben«, hvorefter Liget føres ud til Graven – af nordre Kirkedør, hvis det skal begravnes i første Part Jord, af søndre Kirkedør, hvis Begravelsen skal foregaa i anden Part Jord, »og saaledes bliver Liget paa sædvanlig Maade under Graverens Opsigt jordet«. »Denne Begravelsesmaade vilde unægtelig blive mere højtidelig,« og »da den afdøde herved mere blev hædret«, skulde der betales 3 Mk. for et Lig af en voksen og det halve for ukonfirmerede Børn.

Magistraten svarede den 24. s. M., at skønt de gerne vilde have antaget Kirkeværge SEIDELINS Forslag »som fremsat i den bedste Mening og Hensigt til Kirkens Gavn, ved nogen Forøgelse i dens Indtægt«, kunde og turde den ikke bifalde det af Hensyn til »den udkomne kongelige Anordning, hvorved Hans Majestæt haver forbudt Ligs Hensættelse og Begravelse i Kirkerne for Fremtiden for at forebygge Stank, til Skade og Ulejlighed for andre, som søger Kirken, og det med Grund maa befrygtes, at den proponerede Bisættelse af Ligene i Kirken under Jordspaaastelsen og Talens Holdelse kunde medføre ubehagelige og farlige Følger for de Efterlevende«.

I 1804–05 forhandlede Stiftsøvrighed og Magistrat om at lade Odense Katedralskole købe det ved dens Sydende beliggende danske Skolehus, der tilhørte St. Knuds Kirke, og lade samme nedrive, hvorved Katedralskolen kunde faa indrettet en stor og skøn »Forlystelses-Plads for Eleverne i de disse forundte Friheds-Øjeblikke« dels paa Skolehusets Grund dels paa en tilstødende Del af St. Knuds Kirkegaard, til Aflastning af den kun lille og smalle Skolegaard, som i Forvejen fandtes langs Katedralskolens Vestside.

Skønt Rektor HEIBERG fandt Planen gavnlig for Katedralskolen, opgaves den, og det danske Skolehus fik Lov at staa til henimod 1880.

St. Knuds Kirkes Ur gav ofte Anledning til Klager, i 1800 modtog Borgmester LINDVED »næsten daglig« Klager over, at det gik forkert til Gene for de kirkelige Forretninger, og 1803 klages der fra Katedralskolens Side

over, at det har »en saa uordentlig Gang, at det for Skolens Lærere som oftest har været umuligt til bestemt Tid at indfinde sig i Klasserne; ogsaa Ringningen, der ej er ligegyldig for dem, som formedelst deres Boligs længere Fraliggenhed ej kunde høre Slaget, forsømmes ej sjælden eller følger dog flere Minutter eller et Quarter efter Slaget«. – Da Uret næste Aar – efter ikke at have været repareret i over 20 Aar – fandtes saa »aldeles udslidt, at det ikke vil gaa længere, men staa for det meste hver Dag en Gang«, blev det omsider taget ned og repareret af Urmager ANGELO.

Fra 1. November 1806 indførtes den saakaldte Signalisering fra St. Knuds Kirketaarn med det Formaal »at give Urene i Kirkerne og andre Steder her i Odense en rigtig og ordentlig Gang, overensstemmende med Tiden efter Solens Løb«. Den bestod i, at der hver Onsdag og Lørdag fra Kirketaarnet udhængtes et rødt Flag, »som bliver strøget og indtaget, naar Klokken er Tolv om Middagen«.

Signaliseringen besørgedes af Urmager ANGELO, som aarlig fik 40 Rd. herfor samt for at smøre og daglig at optrække det gamle Taarnur, hvilket paa Grund af »den besværlige og lange Opgang til Værket forårsager megen Umag og Tidsspilde«.

Med Rette forventedes det, at Byens forskellige Kirkeure nu skulde gaa ens, men endnu en Uge efter viste de, der skulde stille Vor Frue Kirkes Taarnur, »saa stor Ringeagt imod denne velgiørende Indretning, at de ikke engang paa de bestemte Dage har villet rette Uret efter det givne Signal, men overladt samme aldeles til sig selv, hvis uregelmæssige Gang er saa stor, at det i Dag gaar og slaar præcis 3 Quarter for tidlig. – For dem, der i disse korte Dage er nød til at holde mange Arbejds Folk, hvis Maade det, som enhver bekjendt, er at gaa af Arbejde, naar de hører den første den bedste Klokke slaa, er dette en betydelig Skade, ligesom det og ved Expeditionen paa det saa nær liggende Post-Kontoir, som andre Steder, hvor Forretninger bør ske til bestemte Klokkeslet, medfører den største Uorden og Confusion«.

Herover indsendte en Person ved Navn MEYER den 6. November anførte Klage til Borgmester og Politimester LINDVED, som anmodedes om at bringe Forholdet i Orden eller, hvis dette var umuligt, da »at lade Taarnuret i Frue Kirke blive aldeles staaende uden at slaa«. Klagen fremsendtes til Urmager SCHMIDT, der svarede, at han for Eftertiden skulde gøre sin Skyldighed.

Den 31. August 1806 om Aftenen Kl. 8 slog Lynet ned i St. Knuds Kirkes Taarn og »gik igiennem Døren ind til Konsistoriet«. Uret led betydelig Skade »saavel paa Værket selv og Viserstangen, som paa Hjulene, som er ganske fordrejede«. Desuden beskadigedes et Stykke Gesims paa Taarnet, Gibsloftet over Daaben og et Stykke af den nordre Mur under 2 Vindueskarne, foruden at Konsistoriet samt det store Vindue paa den søndre Side bag Prædikestolen ogsaa tog betydelig Skade. For Reparation af den skete Skade kom Kirkeværgen dog kun til at betale 217 Rd. 2 Mk. 7 Sk. (eller 215 Rd. 3 Mk. 15 Sk.); han attesterede den 17. December at have »befundet Arbejdet forsvarlig og til Kirkens Bedste med Flid udført«. I Erstatning modtog han i December 1807 fra Købstædernes Brandhjælp 24 Rd. 5 Mk. 12 Sk.

Før Lynnedslaget havde Taarnuret foruden Visere til 3 Sider ogsaa Viser paa en Skive inde i Kirken, men »Meddelelsesmidlet fra Taarnuret saavel til bemeldte Skive nede i Kirken som til to Klokker bagved under Orglet, som slog tilligemed Taarnuret, blev forstyrret og er siden efter ikke bleven istandsat igen. Imidlertid bevirkede dog denne Begivenhed, . . . at man besluttede at forsyne Kirken med en Lynafleder, hvilket ogsaa i Aaret 1807, ved frivillige Bidrag af Odense Borgere, blev iværksat«.⁵⁵

– Efter et Indbrud i Kirken i Sommeren 1808 lod Kirkeværgen »Geveldbørene forsyne med 3 nye Hængelaase og 2 Overfald« og tog selv Nøglerne i Forvaring.

– Efter at det ved kongeligt Reskript af 5. Maj 1809 blev tilladt Fyens Biskop i Forbindelse med de aarlige Landemoder at holde Møde for hele Stiftets Gejstlighed, paa hvilket en Foredragsholder offentliggjorde en Afhandling over et teologisk Emne, hvorefter der var Lejlighed til at diskutere den samt andre Emner af fælles Interesse, paalagdes det 8. Februar 1810 Kirkeværgen »at ville inden næste St. Hans Landemode behageligen foranstalte et Katheder opsat for Kirkens Regning paa et bekvemt Sted i Consistorio efter den Tegning, som Snedkermester NYBORG paa Anfordring vil forevise«.

– I 1810 var Katedralskolen – hvis Eforat Stiftsøvrigheden var – atter ivrig efter at erhverve et Stykke af St. Knuds Kirkegaard – nærmest Gymnasiets Bygning (nu Stiftsbibliotek) langs med Kirkens Materialhus og Vejen til Gymnasiet – for at skaffe Plads til at anstille gymnastiske Øvelser med Disciplene i Katedralskolen. Magistraten svarede den 24. Marts, at den paagældende Plads (Syd for Kirken), hvor nogle faa fattige Lig var begravet, og som var 45 Alen lang fra Justitsraad FALBES Gaards (∴ St. Knuds Kloster) Hjørne til Gymnasiets Bygning og ca. 42 Alen bred, kunde overlades Katedralskolen til den anførte Brug efter ved Hegn at være skilt af fra Kirkegaarden, dog skulde der i Hegnet anbringes en Aabning, hvorigennem en Vogn kunde passere til Kirkens Materialhus, og de paa Pladsens Gravsteder værende Kampesten skulde overlades Graveren ved St. Knuds Kirke.

Den 31. Maj 1811 ophørte FRIDERIC SEIDELIN som Værge ved St. Knuds Kirke; til hans Efterfølger fra 1. Juni havde Magistraten – Borgmester LINDVED og Raadmand BERGMANN – den 29. Maj beskikket Guldsmed POUL THEILGAARD, som derefter var Kirkens Værge til 16. Juni 1819.

I 4 Aar – 1807–10 incl. – var Kirkeværge SEIDELIN desuden Medlem af Fattigkommissionen i Odense, der var nedsat efter det kongelige Reglement af 5. Juli 1803, bestaaende af Borgmesteren, Byens tre Sognepræster samt fire ansete Borgere fra hvert Sogn; disse sidste tolv Medlemmer betegnedes Fattigforstandere og fik tildelt hver et Distrikt af Byen.

Kommissionen holdt et ordinært Møde hver Maaned. Her gennemgik man nøje de fattiges Kaar, fastsatte hvilken Hjælp, hver enkelt skulde have, og afgjorde paa Grundlag heraf, hvor stor Fattigskat hver enkelt Borger skulde betale; indtil 1811 ydedes Hjælpen til de fattige i Penge.

Desuden toges Beslutninger af større Rækkevidde til Gavn for Fattigforsørgelsen. Saaledes købte Kommissionen i 1804 en Gaard i Overgade (nu Nr. 19, S. 389) paa Hjørnet af Paaskestræde; i denne Fattiggaard, der var Nabo til FRIDERIC SEIDELINS Gaard, indrettedes et Arbejdshus, hvortil knyttedes en Skole (fra 1805), blandt hvis Elever var H. C. ANDERSEN, og en Kartefabrik (1806–17).

Fattigforstandernes særlige Hverv var at indsamle frivillige Gaver til Fattigvæsenet og iøvrigt sørge for, at Kommissionens Beslutninger blev udført.

Paa Fattigkommissionens Møde 8. Januar 1807 skulde der vælges 8 nye Medlemmer, da 3 fra St. Knuds, 3 fra St. Hans og 2 fra Vor Frue Sogn ønskede at udtræde. Ved skriftlig Votering valgtes til Fattigforstandere i St. Knuds Sogn Farver BRANDT med 15 Stemmer, Kirkeværge SEIDELIN med 11 og Købmand HOLMSTED med 7 Stemmer. (De 3 afgaaede var Bogtrykker HEMPEL, Guldsmed THEILGAARD og Sæbemester EILSCHOU). SEIDELIN overtog Fattigdistrikt Nr. 5 og indtraadte i en Komité for Undervisningsvæsenet og Politivæsenet.

Fra 12. Januar 1807 til 15. November 1810 deltog SEIDELIN ialt i 39 Møder i Fattigkommissionen.

Paa Mødet 22. Januar 1811 valgtes 4, 3 og 2 nye Fattigforstandere i de 3 Sogne. Blandt de 9, der traadte tilbage, var FRIDERIC SEIDELIN, hvis Distrikt overtoges af den nyvalgte Brændevinsbrænder STRANGE.

Grunden til, at SEIDELIN i 1810 og 11 ophørte baade som Fattigforstander og Kirkeværge, var utvivlsomt, at han netop paa denne Tid var blevet sigtet for Tyveri, en Sigelse, han dog frikendtes for ved alle 3 Instanser.

I December 1810 havde SEIDELIN, der da endnu var Medlem af Fattigkommissionen, leveret Snedker JØRGEN OLSEN et Par Kartelæder med indfattede Tænder og anmodet ham om at slaa dem paa et Par Kartetræer. Da Snedkeren ikke kunde komme af Sted hermed, bad SEIDELIN ham faa Kartemager BIRCH til at gøre det, men bad ham undlade at sige, fra hvem de kom. Da Kartemageren straks kunde se, at Karterne var forfærdigede paa Kartearbejdsanstalten i Fattiggaarden, og vidste, at de var bortkommet derfra paa ulovlig Maade, spurgte han Snedkeren, hvorfra han havde faaet dem; denne svarede, at han havde faaet dem af en rig Mand i Odense, men hvem denne var, vilde han ikke sige. BIRCH tog saa Kartelæderne og anmeldte Sagen for Fattigkommissionen, over for hvilken Snedkeren senere erklærede at have faaet dem af SEIDELIN.

Da det Rygte udspreddes i Byen, at der paa Fattiggaarden var begaaet et Tyveri af nogle Karter, beordrede Stiftamtmanden Grev MOLTKE den 31. Januar 1811 Byfogden, Kancelliraad og Borgmester LINDVED, at optage et Undersøgelserforhør for om muligt at faa Gerningsmanden bragt for Lyset. Forhøret, ved hvilket ovennævnte Oplysninger fremkom, indsendtes til Stiftamtmanden, som 8. Februar paalagde LINDVED at tiltale SEIDELIN til Doms Lidelse for hans muligt ulovlige Forhold med Kartelæderne.

Ved Odense Bytingsret afhørtes forskellige Vidner i Tiden 15. Februar–24. April 1811. Kartemager BIRCH erklærede, at de i Retten fremlagte Kartelæder var dem, han havde modtaget af Snedkeren, og at de uden Tvivl var bearbejdede paa Fattiggaardens Kartefabrik og »ere ham frakomne imod hans Villie og Vidende«; han kunde kende dem paa nogle bag paa Kartelæderne klistrede Stykker Papir og paa, at »det ene Kartelæder havde været med Søm tilhæftede et af Kartebladene«. BIRCHS Hustru INGEBORG RIISBØL afgav en lignende Forklaring. Ogsaa en Skomagerdreng POUL SØRENSEN, der afhørtes ved Salling Herreds Ekstraret, forklarede, at han af Faconen paa Tænderne kunde se, at de foreviste Kartelæder var forfærdigede i Odense Kartefabrik, hvor han tidligere havde arbejdet.

Derimod forklarede Snedker JØRGEN OLSEN under Ed, at han ikke kunde kende, om de i Retten foreviste Kartelæder var dem, han havde faaet af SEIDELIN, og det samme udtalte SEIDELIN, som yderligere forklarede i

Retten, at han havde faaet Kartelæderne med Tænder for omtrent 3 Aar siden af sin Søn SOPHUS CHRISTIAN SEIDELIN, da opholdende sig i Stockholm, skønt han kort før Forhøret havde erklæret over for Kartemager BIRCH, at han havde faaet Karterne af en ham ubekendt Kone.

Retten satte sig nu gennem det danske Gesandtskab i Stockholm i Forbindelse med Apotekersvend SOPHUS CHRISTIAN SEIDELIN, der »udtrykkelig erklærede, at han ingensinde havde set de ham foreviste Kartelæder med Tænder hos nogen i Danmark, men derimod siger bemeldte SEIDELIN, at da han i Foraaret 1808 har været i Besøg hos sine Forældre, forærede han sin Moder et Par Karter, som han købte af en Drejer for 1 Rd., men Drejers Navn erindrer han ikke«.

I Dommens Præmisser udtales, at Kartemager BIRCH har edelig bekræftet, at de i Retten foreviste Kartelæder var stjaalet fra Fattiggården. SEIDELIN har over for BIRCH foregivet at have faaet dem af en Kone, men over for Fattigkommissionen og ved Forhøret, at han har faaet dem af sin Søn, men denne kunde ikke genkende dem. Sønnen har i 1808 foræret sin Moder et Par Karter, men har aldrig sagt, at det drejede sig om Kartelæder med indfattede Tænder, uden Blade.

Konklusionen bliver derfor, at da hverken SEIDELIN eller Snedkeren har tilstaaet, at de i Retten foreviste Kartelæder er dem, som SEIDELIN leverede Snedkeren, og da de af BIRCH fremførte Kendemærker for, at det drejer sig om de samme Kartelæder, maa anses for almindelige og ikke specielle, bl. a. at et af Kartebladene havde været tilfattet med smaa Søm, »saa kan det ikke med Vished eller som fuldkommen bevist antages, at tiltalte SEIDELIN paa en ulovlig eller strafværdig Maade haver tilvendt sig eller kommen i Besiddelse af disse Kartelæder med Tænder. Og da Lovgivningen som det almindelige Værn om Retfærd og Borgersikkerhed fordrer fuld Bevis for, at en Misgjerning er begaaet, forinden Strafloven kan anvendes paa den sigtede Forbryder. Og da saadant fuldkommen Bevis findes at mangle i denne Sag, saa følger heraf, at tiltalte SEIDELIN, som ikke lovlig og tilstrækkelig er bleven overbevist at have forøvet den Gjerning, hvorfor han er sigtet, vil blive at frifinde for Actors Paastand. Men derimod under Hensyn til, at han har paadraget Mistanke og Formodning imod sig, og saaledes denne Tiltale, vil han blive pligtig at betale de af denne Action lovlig flydende Omkostninger«, nemlig 72 Rd. 5 Mk. 9 Sk. til Anklageren Raadmand BERGMANN (Salær 50 Rd., Udgifter 17 Rd. 5 Mk. 9 Sk. og i Diæt for 3 Dage og 2 Nætter 5 Rd.) og 30 Rd. i Salær til Forsvareren Birkedommer MØLLER,⁵⁶ at udrede 15 Dage efter Dommens lovlige Forkyndelse.

Denne Bytingsdom, som Byfogden, Kancelliraad og Borgmester LINDVED afsagde 25. April 1812, blev appelleret først til Landsover- samt Hof- og Stadsretten i København, hvis Dom 9. Juni s. A. lød: »Bytingsdommen bør ved Magt at stande, dog bortfalder 15 Dages Bestemmelsen,« og derefter til Højesteret, hvis Dom den 3. September s. A. lød: »FRIDERICH SEIDELIN bør for Actors Tiltale i denne Sag fri at være.«

Ved Højesteret havde Anklageren, Overauditør og Højesteretsadvokat J. A. HIELM paastaaet den sigtede dømt efter Forordningen af 20. Februar 1789 § 1: Alt simpelt Tyveri skal herefter første Gang straffes med Tugthusarbejde fra 2 Maaneder indtil 2 Aar, hvorimod Højesteretsassessor Justitsraad J. L. ROTTBØLL som Forsvarer krævede Frifindelse.

Ved Voteringen udtalte en af Højesteretsassessorerne, den kendte A. S. ØRSTED: »Den actionerede har været vaklende i sit Udsagn. Han foregiver at have faaet disse Kartelæder af sin Søn, men denne har benægtet det, dog tilstaaer han, at han for nogle Aar har foræret sin Moder et Par beslagne Kartelæder. Paa den anden Side har BIRCH ikke positivt kunnet bevidne, at de vare Fabriken tilhørende. Der er altsaa ingen tilstrækkelig Grund til at dømme SEIDELIN som Tyv, uagtet hans Forhold er mistænkeligt. De ergangne Domme har frifundet ham, de er vel grundede, thi SEIDELINS Bøn til Haandværksmanden, i Forening med hans vaklende Forklaringer, at han havde kiøbt dem, uden at kunne sige af hvem, og at han havde faaet dem af sin Søn, gør hans Forhold meget mistænkeligt. Hertil kommer, at han selv har erklæret sig fornøjet med den ergangne Dom, som er indanket fra Justitiens Side for Højesteret til yderligere Paakiendelse.«

En anden Højesteretsassessor, Konferensraad PETER FEDDERSEN, udtalte bl. a.: »At Seidelin er vaklende, kan skyldes en fejlende Hukommelse, som kan tilgives en Mand, der er nær 60 Aar.«

Efter sin Frikendelse anmodede SEIDELIN den 1. Oktober 1812 Odense Magistrat om at blive genindsat i Embedet som Kirkeværge ved St. Knuds Kirke, hvorfra han under Retsagen var blevet afskediget efter Stiftamtmanden Grev MOLTKE'S Ordre. Det hedder i Skrivelsen: »Da nu Højesteretsdommen i Sagen, ved at erkjende mig fri for al Tiltale, viser, at man ubeføjet har frataget mig dette Embede, saa tager jeg mig den underdanige Frihed at udbede mig, at den respective Magistrat igjen indsætter mig i mit forrige Embede, da jeg ikke

kan forestille mig andet, end at vedkommende, efter Sædvane med andre forhen af Justitien tiltalte, har været constitueret indtil Sagens Uddrag, hvorom jeg udbeder mig Deres Velbyrdigheders ærede Svar.«

Endvidere anfører han: »I de 7½ Aar, jeg bestyrede bemeldte Kirkeværgeri, ere mine Regnskaber reviderede, deciderede og approberede til Fornøjelse og have aldrig været vanziirede med graverende Udsættelser for mig.«

Borgmester LINDVED og Raadmand BERGMANN svarede samme Dag SEIDELIN, at da de i hans Sted havde antaget og beskikket THEILGAARD (for 16 Maaneder siden), »saa er det ikke muligt for Magistraten nu heri at kan gjøre nogen Forandring«.

Om FRIDERIC SEIDELINS sidste 10 Aar vides intet særligt. Han var nu en Mand i Treserne og maaske noget svækket af den Brystsvaghed, han gennem mange Aar led af.

Et Aar før sin Død fik han dog den Glæde den 3. Januar 1822 at opleve sit gamle Blad »Fyens Stiftstidende«s 50 Aars Jubilæum, som faldt sammen med SØREN HEMPELS 25 Aars Jubilæum som Udgiver af Bladet samt hans 47 Aars Fødselsdag; i disse Anledninger fandt der store Højtideligheder Sted, i hvilke ogsaa FRIDERIC SEIDELIN deltog.

Ved Festbordet, hvor der var dækket til 64 Personer, var Vært og Værtinde – SØREN HEMPEL og Frue FREDERIKKE KIRSTINE KISBYE – placeret mellem de 2 tidligere Ejere af Adressekontoret SEIDELIN og FABER; blandt de mange Honoratiores, der deltog i Festen, skal nævnes Stiftamtmand, Kammerherre HANS VILHELM CEDERFELD DE SIMONSEN, Biskop Dr. theol. FREDERIK PLUM, Gehejmekonferensraad JOHAN BÜLOW til Sanderumgaard, Ridder af Elefanten p. p., samt Generalløjtnant, Lensgreve FREDERIK AHLEFELDT-LAURVIG til Grevskaberne Langeland og Laurvig samt Stamhuset Ahlefeldt.

I Bladets eget Referat af Festen hedder det, at »fælles deltagende Glæde og Munterhed krydrede Maaltidet, og under almindeligt tredobbelt Hurraraab udbragtes først en Skaal for Hans Majestæt Kongen og det hele Kongehus, derefter afvekslende ved Biskoppen Dr. PLUM og ved Adressekontorets Ejer SØREN HEMPEL en Del andre«. Biskoppen talte og skaalede for Adressekontoret, Avisen, Trykkeriet, mange af Bogtrykkerkunstens Foregangsmand i forskellige europæiske Lande samt de første Bogtrykkere; SØREN HEMPEL talte for de nævnte fire Honoratiores, Odense Bys Magistrat og Gejstlighed, for Odense Katedralskole, det agtværdige Borgerskab, Adressekontorets to afdøde Ejere, den uforglemmelige Stifter BIERING og VON WESTEN, samt for dets to endnu levende, tidligere Ejere SEIDELIN og FABER; »disse modtage min og vores alles Lykønskning til at have oplevet denne glade Dag«. Endvidere skaalede for Konkurrenten CHRISTIAN IVERSEN, Redaktør af »Fyens Avis«, samt for Venskabet og for Glæden.

Nogle Maaneder efter Overtagelsen af Adressekontoret og Bogtrykkeriet i Odense havde FRIDERIC SEIDELIN som nævnt ægtet Postmester MELBYES Datter ULRICA, der i Løbet af de følgende 13 Aar skænkede ham 4 Sønner, hvorefter hun 1797 døde i Barselseng med sin 5. Søn, der var dødfødt. Det følgende Aar ægtede SEIDELIN en Datter af Provst LACOPPIDAN i Søby, med hvem han ingen Børn fik. SEIDELIN døde et halvt Aar før deres Sølvbryllup, hans Enke overlevede ham i 16 Aar.

Af de 4 Sønner blev de 3 ældste Apotekere, nemlig DAVID SEIDELIN i Skanderborg, SOPHUS CHRISTIAN SEIDELIN, der bl. a. opholdt sig i Tyskland og London, og IVAR BRINK SEIDELIN i Frederikssund. Sønnen GOTTHOLD JACOB SEIDELIN var Exam. juris og Ejer af Hovedkro Nordøst for Horsens.

FRIDERIC SEIDELIN efterlod sig den i Indledningen S. IX omtalte haandskrevne Bog »Seideliniana«, dateret Odense 1799, hvori han har samlet en Del Optegnelser om sin Slægt, overvejende vedrørende hans Forældre. Et Afsnit i Bogen paa et halvt Hundrede Sider indeholder Lejlighedsdigte ved Nytaar, Fødselsdage, Bryllupper, Begravelser o. l. Familiebegivenheder, – skrevet af og rettet til FRIDERIC SEIDELIN, hans Kone og deres Børn, hans Forældre

og 3 Søkende og disses Ægtefæller og Børn, samt FRIDERIC SEIDELINS Omgangskreds i Odense. Til denne hørte bl. a. de 2 Professorer ved Gymnasiet i Odense OLE KRAFT og CHRISTIAN GOTTHOLD SEYDLITZ, Sognepræst LAURITS BØTCHER i Lumby og LARS CHRISTIAN DAN, fra 1783–97 Kapellan hos CHRISTIAN SEIDELIN ved Vor Frue Kirke, derefter Sognepræst i Gjerslev; yderligere talte Omgangskredsen Navne som I. W. SEHESTED, F. D. HØYER, HOFF, FRIDERICH CHRISTIAN VON HAVEN⁵⁷, DEICHMANN samt ALBERTINE og K. L. MULE.

Magister OLE KRAFT (* 1753 i København), der 1781–88 havde været Rektor ved den latinske Skole i Horsens, blev 1788 Rektor ved Latinskolen i Odense og Professor ved Gymnasiet (S. 704) dér. En af hans Elever her omtaler ham siden som »en ung Mand med Talent, æstetisk Smag, Fyrighed, Klogskab og gode Talegaver for Cathedret og for Prædikestolen, den han ofte besteg. Han var meget yndet og agtet af Disciplene og i Besiddelse af disses Tillid«. ⁵⁸ Kun 5 Aar naaede han at virke i Odense, idet han døde 10. November 1793 »om Aftenen sildig Kl. 11« »efter et halvt Aars Udtæring og dertil næsten 6 Ugers Sengeleje . . . i hans fejreste 40 Aars Alder«. Professor KRAFT boede faa Minutters Gang fra FRIDERIC SEIDELIN, i en Gaard i Nedergade, nu Nr. 25, som han ejede 12. Januar 1789–3. Juni 1793. Siden 1835 har A/S N. N. Blumensaafts Fabrikker haft til Huse her. Professor KRAFTS Hustru FREDERIKKE CAROLINE LEDERER (1765–1846) var Datter af Læge, Justitsraad CARL FRIDERICH LEDERER i Horsens og saaledes Søster til FRIDERIC SEIDELINS Halvfætters Søn Konferensraad HANS BRINK-SEIDELINS anden Hustru.

Magister CHRISTIAN GOTTHOLD SEYDLITZ, der var født 1738 i København (døbt 13. Juni i Christiansborg Slotskirke) som Søn af den tyske Hofpræst dér, Professor theol. JOHANN AUGUST SEYDLITZ, blev 1756 cand. theol. og 1774 extraordinær Professor i Filosofi ved Københavns Universitet. Fra 1777 havde han sit Virke i Odense, da han blev udnævnt til Professor i Græsk og Filosofi ved Gymnasiet dér (S. 704) efter Professor NIELS VON HAVENS Død. Desuden overtog han 1782 efter Professor NICOLAI NANNSTADS Død tillige Professoratet i Teologi og Hebraisk. Han underviste Kl. 11–12 i Teologi og Hebraisk og Kl. 13–14 i Græsk og Filosofi.⁵⁹ Da han pludselig døde 7. November 1796 Kl. 10 om Formiddagen af en Hjerneblødning efter kun faa Timers Sygdom, var der kun een Professor tilbage ved Gymnasiet, HANS SIBBERN (S. 374), – og een Elev. Ved hans Begravelse 15. November i Vor Frue Kirkes Kor holdt Sognepræst CHRISTIAN SEIDELIN Ligtalen over ham (S. 374).

Professor SEYDLITZ omtales som »en særdeles retskaffen og blid Mand og almindelig elsket«. En vis Sandhed laa dog ogsaa i den vittige og bidende Satire, som forfattedes efter hans Død:

I verdslig Visdom var han Karl for sin Hat,
Af smukke Koner og Piger han holdt en Klat;
Han aad, han drak,
Indtil han sprak – ak.

Professor SEYDLITZ ejede (og beboede) 15. Oktober 1785–11. December 1790 en Gaard i Nedergade, nu Nr. 19, bestaaende af 9 Fag til Gaden i 2 Etager. Her boede han (og hans Hustru ANNA MARGRETHE ADTZLEU, der døde 1789 efter 18 Aars Ægteskab) sammen med sin Søsterdatter CHRISTIANE CAROLINE ELISABETH PETERSEN (* c. 1757) og Tjenestepigen ALHED SOPHIE MØLLER (* c. 1767). Baade før og efter dette Tidsrum boede Professoren til Leje i Gaarden Overgade (nu) Nr. 12, som Provst DAVID SEIDELIN i Gamtofte 1777 havde solgt (S. 836) til Købmand HANS RIISING, som skal have genopført den 1778, og som selv i Forvejen ejede og beboede Gaarden Nr. 14; i Nabogaarden mod Vest, der 1777 ejedes af CHRISTIAN KYHNS Enke, havde »Klubben« til Huse. Og i Genbohuset Nr. 17 boede FRIDERIC SEIDELIN som nævnt fra 1786.

Efter Professor SEYDLITZ' Død indfandt Skifteretten sig i hans Hjem. Til Stede var Jomfru CHRISTIANE PETERSEN og de to Executores testamenti FRIDERIC SEIDELIN og Professor HANS SIBBERN, sidstnævnte i den afdøde Professor i Matematik OLE NICOLAI BÜTZOWS Sted. Skifteprotokollen oplyser bl. a., at der i den øverste Stue fandtes et Barometrum,⁶⁰ i den forreste Stue hang 14 Familiestykker paa den ene Væg og 4 andre Stykker paa den anden Væg, og der var her 2 Fuglebure med Kanariefugle. I Professorens eget Sovekammer fandtes i en Skrivepult et lidet Skrin med en Del rede Penge samt en mindre og en større Guldmedaille samt 2 Sølvmedailler. FRIDERIC SEIDELIN lovede at sørge for Begravelsen, »hvorom han af den afdøde i levende Live var anmodet«.

Professoren, der var barnløs, havde 12. Juni 1792 stiftet Testamente (vgl. konf. 18. November 1796), ved hvilket han nøje havde truffet Bestemmelse om, hvorledes der skulde forholdes efter hans Død. Søsterdatteren »Jomfru CHRISTIANE PETERSEN, som har været en Del Aar i Huset hos mig«, indsattes til hans Hovedarving, men først skulde følgende Poster udredes:

»1. Til min fortrinlige Veninde og gode Gienboinde, paa hvis rene venneuhulde Omgang jeg stedse har sat høj Pris, Madame ULRICA BIRGITHE SEIDELIN, testamenterer jeg 1000 Rd. samt min Guldtoaksdaase, den vægtigste af mine tvende Guldmedalier, min Stenring, som jeg daglig bærer paa min Finger, og det Porcelænsaltkar, hvoraf Laaget forestiller en Kylling.

2. Til følgende af mine Veninder, i hvis Omgang jeg især har fundet mig fornøjet, testamenterer jeg til en liden Erindring af vort Venskab følgende smaa Sager: Til Fru Professorinde BIRGITTE BÜTZOW⁶¹ mit Guldstandstikkerhus, til Fru Professorinde KRAFT [se ovenfor] den anden af mine Guldmedalier, til Madame SABINE SEIDELIN [S. 374 og 375] min Sølvpræsenteretallerken og til Madame DAN [S. 714] min salig Kones Guldfingerbøl.

3. testamenterer jeg til IVER BRINCH SEIDELIN⁶², en Søn af Hr. FRIDERICH SEIDELIN (fordum Ejer af Adresse Contoirtet i Odense), til hvilken jeg har staaet Fadder, 100 Rd.

4. Min Pige SOPHIE MÜLLER skal for sin tro Tjeneste imod mig have 150 Rd. og alle mine Gangklæder og Natskjorter, som hun kan bruge til sin Søn, dog undtages den bedste af mine Klædninger, som Haarskærer GOMARD, som har friseret mig i al den Tid jeg har været i Odense, skal have, og den næstbedste skal SOPHIES Fader, ifald han endnu lever, have.

5. Min Begravelse skal ske vel anstændig, men tillige tarvelig. Jeg vil ligesom min salig Kone ikke klædes, men indsvøbes i et rent Lagen og begravnes i Frue Kirke i Odense ved Siden af min salig Kone. Saavel begge Præster ved Sct. Knud som begge Præster ved Frue Kirke følge mig til Jorden, hvorfor enhver især nyder 20 Rd. Det øvrige Følgeskab skal bestaa af mine Venner, som det er bekiendt om, at jeg har haft mest Omgang med og yndet mest. Dog forstaar det sig af sig selv, at foruden disse Stiftamtmanden og Biskoppen bedes at følge mig. Jeg frabeder mig al Tractement i mit Hus paa min Begravelsesdag, men i dets Sted skal paa samme Dag til sande Husarme i Odense uddeles 100 Rd. til lige Deling imellem de tvende Sognes fattige. Det eneste højtidelige jeg udbeder mig ved min Begravelse er, ifølge af den Lyst, jeg i levende Live har haft til Musikken, en liden Sørgemusik ved mit Legems Hensættelse i Graven. Til Executores testamenti udnævner jeg Hr. Professor BÜTZOW⁶¹ og Hr. FRIDERIC SEIDELIN, fordum Ejer af Adresse Contoirtet i Odense, for hvilken Umage enhver især skal have 100 Rd.«⁶³

† 5. December 1822 i Odense »efter mange Aars Brystsvaghed og sidste Aars tiltagende Sygdom«,⁶⁴ begravet 13. s. M. (St. Knuds Kbg.).

Skiftet efter FRIDERIC SEIDELIN afsluttedes 13. Oktober 1824; Skifteprotokollens Oplysninger er yderst mangelfulde.

~ 1) 24. September 1783 i Brudens Moders Hus i Odense (Sct. Knuds Kbg.) – Vielsen foretoges af Sognepræst ved Sct. Knuds Kirke, Stiftsprovst, Professor Dr. theol. LORENTS ANCHER, der talte over Peters første Brev 3, 13: Hvo er den, som kan gjøre Eder ondt, dersom I efterfølge det gode – ULRICA BIRGITTE MELBYE,⁶⁵ * 1. Juni 1757 i Odense, døbt 6. s. M. (Sct. Knuds Kbg.), Datter af Postmester ULRICH CHRISTIAN MELBYE (* 22. April 1715 paa Skjoldnæsholm ved Ringsted, hjemmedøbt, fremstillet i Valsøllille Kirke 5. Juni (Tvilling), 1742–77⁶⁶ Postmester i Odense, † 22. Maj 1778 sst., begravet 29. s. M. i Sct. Knuds Kirke »i deres Familiebegravelse, Borgmester THOR HANSENS Begravelse,⁶⁷ i den lille Mandfolke-Gang, hvor Aabningen er ved Prædike-Stol-Døren«) og Hustru BIRGITTE THORS DATTER (* 27. September 1721 i Odense »om Natten Kl. 12 slet«, døbt 29. s. M. (Sct. Hans Kbg.), ~ 3. December 1743 i hendes Moder MARGRETHE VON BERGENS Gaard i Nørregade i Odense (Sct. Hans Kbg.), † 31. Marts 1786 i Odense, begravet 7. April i Sct. Knuds Kirke »i [hendes Faders] Borgmester THOR HANSENS Begravelse, som er ved Prædikestol-Døren«).

Det første Digt fra FRIDERIC SEIDELIN til hans elskede ULRICA, som han har bevaret for Efterverdenen i »Seideliniana«, er dateret Nytaarsdag 1780:

ULRICA BIRGITTE MELBYE
1757–97

»Udvalgte Ven, for Dig ieg altid leve vil;
 For Dig ieg føler mig, og har besielet Hierte.
 Den Ild skal brænde der, saa længe ieg er til.
 Gid intet maa min Ven i Aar paaføre Smærte!«

Den følgende Nytaarsdag skænkede han hende følgende 2 Digte:

»Gid Din Lykke være maa saa stor
 Og saa varig som den Elskov
 Der for Dig i dette Hierte boer!«

»Kiereste Veninde! siig,
 Maa ieg ikke ønske Dig
 At selvanden dette Aar
 Du for Præsten staaer.

Jordens Glæder vorde Dig!
 Himlens Glæder vorde Dig!
 Thi kan nogen Dødelig
 Dem fortiene, er det Dig!«

Der gik dog endnu næsten tre Aar, før de stod for Alteret sammen. Af de talrige senere Digte fra ham til hans Hustru skal kun citeres et fra deres 6 Aars Bryllupsdag:

»For Herrens Ansigt ved hans Tieners Haand
 Fastknyttedes vort Elskovs Baand;
 O gid at Du, udvalgte Mage!
 I Aar og stedse maatte smage
 Saa stor Lyksalighed, som mig tilfaldt,
 Da ieg blev Eet med Dig.«

ULRICA MELBYE var født og opvokset i Odense, ja havde endda sit Barndomshjem i samme Gade, hvor hun kom til at bo som gift, idet hendes Fader ejede Gaarden paa Hjørnet af Overgade og Nørregade (Fisketorvet), hvor Løve-Apoteket har haft til Huse siden 1919.

Denne Gaard havde ULRICA MELBYES Farfader Postmester ANDREAS MELBYE købt af Vinhandler VALENTIN WICHMANN i 1726, hvorefter den i godt et halvt Aarhundrede var Sæde for Odense Postkontor, idet ULRICH CHRISTIAN MELBYE arvede baade Embedet og Gaarden efter sin Fader. Ved Auktion kort efter Postmester ULRICH CHRISTIAN MELBYES Død 1778 solgtes Gaarden til den senere Generalmajor GUSTAV GRÜNER SCHÖLLER til Margaaard, der ejede den til 1804. (1772–74 ejede U. C. MELBYE OLUF BAGERS mødrene Gaard Nørregade 29, S. 742).

Nogle Maaneder efter Mandens Død købte Postmester MELBYES Enke ved Skøde af 7. September 1778, tinglæst 14. s. M., for 530 Rd. af Købmand og Lærredshandler JOHAN BERNHARD DØCKER en Gaard paa Vestergades Nordside mellem Doktor JOHANNES EICHELS Gaard mod Vest og Farver MATHIAS PETER GUNDERMANN'S Enkes Gaard paa den østre Side. I denne Gaard stod i 1783 Datteren ULRICA MELBYES og FRIDERIC SEIDELINS Bryllup. Gaarden udgør sammen med den nævnte Farver GUNDERMANN'S Gaard den nuværende Vestergade 73, hvor den landskendte Virksomhed A/S Brandt's Klædefabrik nu har til Huse. Efter Postmesterenkens Død solgtes Gaarden af hendes Børn til hendes Søn JACOB MELBYE paa Baagegaard, som straks solgte den videre til Skomagere JOHAN MARTIN JOHANSEN af Dannesbogaard (Skøder 17. Juni og 11. September 1786, begge tinglæst 6. November s. A.), der ved Skøde af 4. Maj 1793 (læst 16. December s. A.) overdrog den til Farver samt Forvalter paa Ulriksholm,

Exam. juris, senere Birkedommer ISAC BRIAND († 1832), som kort efter ved Ægteskab med Farver JØRGEN GUNDERMANN'S Enke MAREN ANNE MARGRETHE BORGEN⁶⁸ tillige blev Ejer af Nabogaarden mod Øst. BRIAND skødede 1796 begge Gaardene til Farver CHRISTIAN BRANDT (1763–1814), hvis Søn MORTEN KISBYE BRANDT 1869 opførte Klædefabrikken paa Farveriets Grund.

ULRICA MELBYE, som efter sin velhavende Fader arvede 349 Rd. 3 Mk., var Nr. 10 af en Søkendeflok paa 15, af hvilke de 10 blev voksne. Hendes Søskende var Sognepræst i Middelfart THOR MELBYE, MARGRETHE KIRSTINE MELBYE, der var gift med de 2 Præster i Nørre Broby, Provst JOHANNES MULE († 1787), med hvem hun havde 7 Børn, og Pastor AXEL HVIID BRECKLING; endvidere Proprietær JACOB MELBYE, Told- og Konsumtionskasserer i Ebeltoft, fra 1799 Told- og Konsumtionsinspektør i Faaborg DANIEL MELBYE, FREDERIKKE CATHRINE MELBYE († 1787), Bogholder ANDREAS MELBYE i Hamborg, Sognepræst og Forfatter JOHAN CHRISTIAN MELBYE paa Bornholm, Kommandersergent JENS MELBYE samt Sognepræst i Kværndrup RASMUS LASSENS Hustru KAREN LANDORPH MELBYE († 1789).

† 7. Februar 1797 i Odense i Barselseng, begravet 14. s. M. (Sct. Knuds Kbg.).

FRIDERIC SEIDELIN og hans Hustru havde den 25. Juli 1794 faaet kongelig Bevilling for den længstlevende til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder. Da FRIDERIC SEIDELIN det følgende Aar vilde inklade sig i nyt Ægteskab, fandt Samfrændeskiftet efter hans første Hustru Sted den 7. Juni 1798 i Hjemmet i Overgade. Huset blev »efter Beliggenheden og Tidernes Pris« vurderet til 1.000 Rd., Guld og Sølv til 100, 4 Senge med Klæder og Tilbehør til 200, Linned og Dækketøj til 100 og andet Husgeraad, Bøger, Køkkentøj, Kedler, Trætøj m. m. til 400 Rd.; med 2.499 Rd. i Aktier og Obligationer kom Boets Formue til at udgøre 4.299 Rd. Gælden beløb sig til 960 Rd. Af de overskydende 3.339 Rd. arvede FRIDERIC SEIDELIN 1.669 Rd. 3 Mk., og hver af hans 4 Sønner 417 Rd. 2 Mk. 4 Sk. »Men da Enkemanden var særdeles kiærlig sindet mod sine Sønner, saa tilforbandt han sig« at forhøje hver Søns Arvepart til 500 Rd. Børnenes Farbroder Sognepræst CHRISTIAN SEIDELIN udtalte, at han »med Taksigelse paa Børnenes Vegne er vel tilfreds med en saa kiærlig og faderlig Skiftebehandling, saa meget mere som Faderen FRIDERIC SEIDELIN endog herved desforuden tilforpligtede sig ikke alene at opdrage sine Børn anstændig ved Lærdom og al fornøden Underholdning og Fremtarv, indtil de selv kan fortjene Brødet, uden Afgang i denne deres tillagte Arv og Gave, . . . men endog tilbød Enkemanden sig paa egen Regning at betale alle paagældende Omkostninger af dette Samfrænde Skifte.«

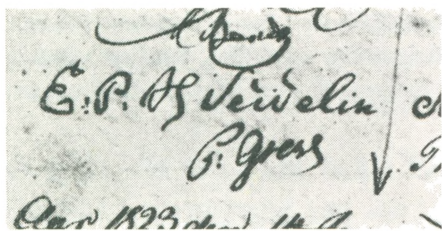
5 Sønner.

~ 2) 4. Juli 1798 i Søby ERICA PAULINE LACOPPIDAN, * 17. Februar 1757 i Søby Præstegaard 1 Mil Øst for Assens, døbt 24. s. M., baaret af sin Fæster ANNA KIRSTINE LACOPPIDAN, der var gift med Sognepræst CLEMENS HØEG i Sønder Broby. Datter af Provst MOGENS HANSEN LACOPPIDAN (* 26. Oktober 1719 i Søby Præstegaard, hjemmedøbt 1. November, i Kirken 3. s. M. Fra 1749–17. Maj (9. Juni) 1793 Sognepræst i Søby og Turup, Juli 1775–Juli/November 1788 (S. 836) Provst i Baag Herred efter (sin senere Svigersøns Fader) Provst DAVID SEIDELIN i Gamtofte

ERICA PAULINE LACOPPIDAN
1757–1839.

Ejes af Fru Paula Holmer, Malmø.

1823

(S. 216), († eller) begravet 20. Juli⁶⁹ 1793 i Søby) og Hustru JOHANNE DOROTHEA HANSDATTER RAVN (* c. 1737, ~ 1753 i København, † 6. September 1804 i Søby, begravet 12. s. M.).

FRIDERIC SEIDELIN og PAULINE LACOPPIDAN, der var henholdsvis 47 og 41 Aar, da de blev gift, havde kendt hinanden fra Børn, idet deres Fædre var Præster i Nabo-sognene Gamtofte og Søby. PAULINE LACOPPIDANS Farfader Provst HANS JACOBSEN i Søby døbte FRIDERIC SEIDELINS 6 ældste Søskende, men døde Aaret før FRIDERIC, der var Nr. 7, blev født; ved hans Daab var Provst JACOBSENS Søn og Efterfølger Fadder for sin senere Svigersøn; han antog den latiniserede Form af sit Fødesogns Navn som Slægtsnavn (lacus = Sø, oppidum = By). Af PAULINE LACOPPIDANS 7 Søskende⁷⁰ var hendes ældste Broder fra 1777 Sogndegn i Søby, og den yngste Søster var første Gang gift med sin Faders Eftermand CHRISTIAN FREDERIK HEMPEL, Præst i Søby 1793–1806, en Broder til »Fyens Stiftstidende«s Redaktør, Kancelli- raad SØREN HEMPEL.

PAULINE LACOPPIDAN, der blev konfirmeret 26. April 1772 i Søby, mistede sin Fader, da hun var 36 Aar gammel. Moderen, der sad i uskiftet Bo ifølge kongelig Bevilling af 27. April 1781, overlevede sin Mand i 11 Aar og boede ved sin Død i Søby i et Hus, hun selv ejede, og som efter hendes Død blev solgt den 19. December 1804 for 440 Rd. Hun efterlod sig en Arv paa 2.831 Rd. 3 Mk. 1 Sk., hvoraf hver af hendes 3 Sønner fik 629 Rd. 1 Mk. 8 Sk., og hver af de 3 Døtre med deres Ægtemænd (SCHORSE, SEIDELIN og HEMPEL) fik 314 Rd. 3 Mk. 11 Sk.

Straks efter FRIDERIC SEIDELINS Død (1822) blev hans Gaard i Overgade i Odense som nævnt solgt ved Auktion. Hans Enke har antagelig allerede paa dette Tidspunkt forladt Odense⁷¹ og er flyttet til Skanderborg, hvor hun fra c. 1825 tilbragte sine sidste 14 Aar hos sin ældste Stedsøn, Apoteker DAVID SEIDELIN. Som Enke fik hun en aarlig Pension paa 220 Rd. nemlig 200 Rd. fra den almindelige Enkekasse og 20 Rd. fra Fyens Stifts Enke-Understøttelses Fond.

FRIDERIC SEIDELIN og PAULINE LACOPPIDAN havde oprettet Testamente⁷² 16. Juli 1800. Straks efter hans Død indsatte hans Enke sine 4 Stedsønner, af hvem »jeg er blevet behandlet med sønlig Kjærlighed«, til sine Arvinger ved Testamente⁷³ af 28. December 1822 (notarialiter attesteret i Odense 23. Juni 1824⁷⁴, kongelig konfirmeret 9. September 1839).

† 10. Januar 1839 i Skanderborg, næsten 82 Aar gammel, begravet 18. s. M.

Apoteker SEIDELIN bekendtgjorde Dødsfaldet i »Aarhus Stiftstidende« for 11. Januar:

»Min ømme gudfrygtige Stedmoder Madame ERIKKE PAULINE SEIDELIN fød LACOPPIDAN indgik i Aften Kl. 9½ til sin Herres Glæde, i en Alder af 81 Aar og 11 Maaneder. – I 13¾ Aar var hun et elskeligt Led i vores huuslige Kreds. Fred med hendes Støv! Paa fraværende Brødres og egne Vegne.

Skanderborg, den 10de Januar 1839.

D. SEIDELIN.«

Den afdødes Løsøre solgtes paa Auktion den 27. Februar 1839 og indbragte 623 Rbd. 52 Sk. S. og T. Ialt udgjorde Dødsboets Formue 746 Rbd. 7 Sk. S. og T. Hendes eneste Gældsposter var Betaling for den Medicin, hun havde erholdt under sin sidste Sygdom, samt c. 5 Rd. til Købmand PONTOPPIDAN⁷⁵ i Horsens for Tøj til en Kjole, hun havde købt. Efter yderligere Fradrag af Skifteomkostninger m. m. og 4½% Afgift til Kongens Kasse blev der 556 Rbd. 58 Sk. tilbage til Arvingerne, der hver fik 139 Rbd. 14½ Sk., de 3 yngste, udenbys boende dog først efter Fradrag af 1 Rbd. i Forlovspege.

Den 27. Februar fik Gæstgiver GOTTHOLD SEIDELIN forlods udleveret sin Stedmoders lille Guldur med Staalkæde og Bærlokker, lavet af Urmager PETERSEN i København; dette Ur havde hans Stedmoder skænket ham ved et Gavebrev den 27. April 1812.

Under Skifteforhandlingerne opstod der nogen Uenighed mellem Apoteker DAVID SEIDELIN og Gæstgiver GOTTHOLD SEIDELIN, idet sidstnævnte gjorde Indsigelse imod, at førstnævntes Søn, stud. philol. PAULUS SEIDELIN i København, havde faaet foræret 186 Rbd. af den afdøde kun faa Uger før hendes Død, hvilket forekom ham noget mærkeligt; Skifteretten udtalte i sin Decision den 14. August, at det maatte antages at have været GOTTHOLD SEIDELINS Hensigt »at faa D. SEIDELIN tilpligtet at indføre i Boet adskillige Obligationer, Penge og Effecter, som han formener bemeldte Arving urettelig skulde have tilvendt sig, men da det baade er grundet i Sagens Natur og i 5–2–17, at en Skifteret ikke kan øve Jurisdiction over Boets Debitorer, . . . vil nærværende Qvæstion fra Skifteretten blive at afvise.« Gæstgiveren bøjede sig for denne Afgørelse, og Apotekeren udtalte, at »denne hans Broders Bestemmelse glædede ham, da det i Fremtiden kunde give ham Haab om, at den Nidkjerhed, hvormed hans Broder havde behandlet denne Arvesag, ikke vilde berøve ham det Forhold, hvori han ønskede at staa til ham.«

Ingen Børn.

112. h. DØDFØDT TVILLINGSØN, * 16. September 1752 i Gamtofte, begravet 20. s. M.

113. i. CLAUD SEIDELIN (Tvilling), * 16. September 1752 i Gamtofte, hjemmedøbt s. D. og opkaldt efter sin Farbroder Apoteker CLAUD SEIDELIN. Faderen fortæller, at »min Kone blev efter en tre Ugers meget haard og farlig Sygdom, om Formiddagen Klokken 11, forløst med 2 utidige Drengbørn«, »hvoraf den ene var dødfød, og den anden ikkun levede 2 Dage«.

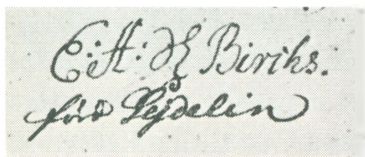
† 18. s. M. sst., begravet den 20. s. M. sammen med sin dødfødte Tvillingbroder.

114. j. ELEONORA HEDEVIG SEIDELIN, * 29. August 1756 »om Eftermiddagen imellem Klokken 5 og 6« i Gamtofte, døbt 3. September; blandt Fadderne var Grev CHRISTIAN RANTZAU paa Brahesborg (S. 216 f.), efter hvis Hustru Grevinde ELEONORE HEDEVIG RANTZAU (født v. PLESSEN) Barnet blev opkaldt; hun blev baaret til Daaben af sin Moders Plejebroder Provst (senere Biskop) i Odense JACOB RAMUS' Hustru SARA DREYER, Sognepræst i Søby MOGENS LACOPPIDANS Hustru holdt Christenhuen, og de øvrige Faddere var Moderens Stedfader Biskop CHRISTIAN RAMUS i Odense og Faderens Svoger Sognepræst HANS WICHMAND i Flemløse.

Hun tilbragte hele sit Liv paa Sydvest-Fyn, opvoksede i Gamtofte Præstegaard, blev 1777 Præstekone – og siden Provstinde – i Brahetrolleborg og 1800 Præstekone i Assens; 1808 døde hendes Mand; antagelig er hun som Enke blevet boende i Assens (se S. 426), hvor hun selv døde 1834. Indtil 1791 var hendes Fader Præst i Gamtofte lige uden for Assens, 1775–1820 var hendes ældre Broder IVER SEIDELIN Præst i det nærliggende Køng, og 1809 blev dennes Søn VALENTIN PETER SEIDELIN Præst i Dreslette.

I sit Ægteskab med Provst BIRCH havde ELEONORA HEDEVIG SEIDELIN 11 Børn. En Søn døde 8 Aar gammel, de øvrige 10 blev alle gift. Sønnerne var Provst DAVID SEIDELIN BIRCH og Overauditør CARL CHRISTIAN BIRCH. De 8 Svigersønner var Biskop ANDREAS BIRCH (Provstens Broder), Proprietær, Kammerraad CHRISTEN KJÆR, kongelig Konfessionarius MICHAEL FREDERIK LIEBENBERG, Provst, Konsistorialraad THOMAS TROJEL, Forpagter CARSTENSEN, Kommandør CHRISTIAN LORENTZ FERRY, Vicekonsul, Kammerraad CHRISTOPH GRÆBERT til Aastrup og Odden, samt Skibsfører B. HANSEN.

Provstinde BIRCH skal have været ret kolerisk. Det fortælles, at hun som Præstekone i Assens om Vinteren lod sine mange Døtre sidde sammen med Pigerne i en iskold Forstue med Stengulv og spinde. – Da den nittenaarige Datter ANTOINETTE paa sin Bryllupsdag (hun blev gift med Sognepræst M. F. LIEBENBERG), da Bryllupsbordet var dækket, passerede Spisestuen og snuppede en Rosin fra Bordet, gav hendes Moder hende omgaaende en under Øret.

Ifølge kongeligt Reskript af 9. Juli 1783 og af 5. September 1800 betalte Provst BIRCH 100 Rd. i aarlig Pension til sin Formand i Assens Professor STEENVINKELS Enke FREDERIKKE LOUISE MICHAELSEN († 1838), som i 1808, efter BIRCHS Død, sammen med dennes Enke ansøgte Kancelliet om, at Enkepensionen »i Betragtning af vores trange Kaar« maatte forhøjes med endnu 100 Rd. aarlig, saa længe der var to Enker paa Kaldet, saa de hver kunde faa 100 Rd. i Pension, hvilket bevilgedes 16. September 1808.

† 7. September 1834⁷⁶ i Assens efter 4 Ugers Sygeleje,⁷⁷ begravet 13. s. M. (paa Assistenskirkegaarden).

Ved Skiftet efter hende var Sønnen Provst DAVID SEIDELIN BIRCH og Datteren ELISABETH, Enke efter Skibskaptajn B. HANSEN, til Stede tillige med Amtsforvalteren i Assens, Kammerraad, senere Etatsraad C. A. E. BENTZON, der var gift med den afdødes Datterdatter SOPHIE CHARLOTTE LIEBENBERG. Boet, der blev overgivet Arvingerne – hendes 9 Børn – til privat Skifte, udgjorde 13.600 Rd. Sedler.

~ 4. Juli 1777 i Gamtofte Præstegaard – viet af hendes Fader, der tog til Tekst Ruths Bog 3, 1: Min Datter! mon jeg ikke skulde søge Rolighed for Dig, at det maa gaa Dig vel – CARL CHRISTIAN LAURENTSIUS BIRCH, * 15. Februar 1753 i København om Natten Kl. 23½, døbt 17. s. M. i Christiansborg Slotskirke af Hofpræst, senere kongelig Konfessionarius FREDERIK QUIST; han holdtes over Daaben af den tyske Sognepræst ved Garnisons Kirke (og tidligere Hofpræst hos Fyrstinden af Ostfriesland⁷⁸) ADAM LUDVIG GIESES Hustru, og Jomfru SEYDLITZ⁷⁹ holdt Christenhuen; Fadderne var Brygger JENS KOEFOED, Barnets Morbroder ANTHON THOMAS GARDENHOLTZ, der var Sølvpop⁸⁰ hos Fyrstinden af Ostfriesland, samt NIELS BIRCH. Søn af Mineralog ANDREAS BIRCH (* 1716 i Rønne paa Bornholm, 1752 Mineralinspektør, 1758 Byskriver i København, foreslog⁸¹ 1757 Kongen at oprette et lignende Selskab som det senere, 1769 stiftede, kongelige danske Landhusholdningsselskab, 1759 oprettedes da ogsaa et Statsinstitut for Økonomi og Naturhistorie (nedlagt 1772 af STRUENSEE); c. 1761 dannedes et Mineralogisk Selskab, sikkert paa Tilskyndelse af ANDREAS BIRCH; † 16. Maj 1763⁸² i København, begravet 21. s. M. Kl. 15 i Vor Frue Kirke, i sin egen murede Begravelse Nr. 10 i den smalle Kvindegang mellem Etatsraad TORMS Begravelse paa den ene og afdøde Gehejmerraad HOLSTEINS paa den anden Side) og Hustru CHARLOTTE MARIE GARDENHOLTZ (* c. 1727, † 4. April 1763 i København, begravet 11. s. M. Kl. 15. i Vor Frue Kirke, i deres »aget tilkiøbte murede Begravelse Nr. 10; Nedsættelsen for dette Lig som det første i dette Begravelse bevilget fri«).

CARL CHRISTIAN BIRCH er født og opvokset midt i København, i en Bryggergaard i Nørregade, som Faderen havde købt i 1762 af Brygger og Kaptajn MARTINUS CIMBER⁸³ (Skøde 11. Juni 1762, læst 21. s. M.). Gaarden laa paa Gadens Vestside paa Strækningen mellem det nuværende Telefonhus og Folketeater (da Matrikelnummer 46 i Nørre Kvarter).

Da CARL CHRISTIAN, der var den ældste af 8 Søsken⁸⁴, var 10 Aar gammel, mistede han begge sine Forældre med 6 Ugers Mellemrum. Først døde Moderen, og Faderen, der for-

modentlig da allerede har været syg og maaske har følt Døden nærme sig, ansøgte straks om, da det vilde blive til stort Tab for Børnene, hvis Gaarden og hans Efterladenskaber efter hans Død skulde deles mellem disse, at hans Bo maatte ekstraderes til Svogeren ANTHON THOMAS GARDENHOLTZ, og at denne maatte blive Børnenes Formynder og Værge og overtage Administrationen af Gaarden, hvor Børnene skulde forblive under en samlet Husholdning under Svogerens Opsigt. Dette tilstodes efter BIRCHS Død ved kongelig Bevilling af 17. Juni 1763.

Efter at Børneflokket var vokset op, solgte de dalevende 6 Søkende i 1785 for 26.000 Rd. Bryggergaarden i Nørregade til den yngste Broder CHRISTIAN BIRCH, da Fuldmægtig i Finanskollegiet, der ejede den til 1790 (Skøde læst 6. Juni 1785).

CARL CHRISTIAN BIRCH blev Student 1769, privat dimitteret, og tog 27. Maj 1772 teologisk Embedseksamen med Laud, 19 Aar gammel. Samme Aar blev han Prodekan paa Kommunitetet og var 1773–75 Alumne paa Borchs Kollegium og Dekan paa Kommunitetet. 1774 udgav han paa Latin en Afhandling om de af Justinus Martyr i hans første Apologi anvendte Argumenter for den kristne Religions Sandhed, en Bog paa 32 Sider uden Dedikation.

Det var ikke BIRCHS Hensigt at blive Præst. Skolesagen, der havde hans særlige Interesse, skulde efter hans Mening være hans Livsopgave. Han skal da ogsaa i første Omgang have afslaaet en Opfordring til at blive Medhjælper hos den knap 60aarige Sognepræst JENS OXENBØLL i Brahetrolleborg under dennes Sygdom, men bestemte sig siden om.

I et Brev til Fyns Biskop JACOB RAMUS 10. Oktober 1775 skriver den unge Lensgreve JOHAN LUDVIG REVENTLOW til Brahetrolleborg, at OXENBØLL allerede i Juli havde ytret Ønske om at faa en Kapellan, da hans Sygdom og store Svaghed hindrede ham i at forrette det vidtløftige Embede, og havde bedt REVENTLOW kalde hans Eftermand, for at han kunde naa at sætte ham ind i Embedets Forhold. »Ved min Hjemkomst fra Holsten«, skriver REVENTLOW, »har jeg derfor tilskrevet den unge CARL CHRISTIAN BIRK, Kateket udi Kiøbenhavn, som jeg troede mest duelig dertil af dem, jeg kiendte, og der roses af alle, som omgaas ham, og foreslaaet dette Embede med Løfte om at succedere Herr OXENBØLL, naar han ved Døden afgaar; med Dags Posten har jeg modtaget hans Svar, hvori han antager det ham tilbudne Kald«.

Efter at REVENTLOW den 17. Oktober havde modtaget Brev fra OXENBØLL med Anmodning om at skaffe en Præst, der kunde forrette Embedet for ham, indsendte REVENTLOW s. D. Ansøgning til Kancelliet om, at BIRCH maatte blive OXENBØLLS Hjælpepræst og siden efterfølge ham, hvilket Biskop RAMUS anbefalede den følgende Dag, og den 20. s. M. udfærdigede REVENTLOW BIRCHS Kaldsbrev, som han indsendte til Kancelliet. Samme Dag Kl. 10 om Formiddagen døde Pastor OXENBØLL imidlertid, og den følgende Dag udstedte den 24aarige LUDVIG REVENTLOW derefter et nyt Kaldsbrev, som fik Kongens Konfirmation 16. November s. A., for den kun 22 Aar gamle BIRCH som Sognepræst til Brahetrolleborg og Krarup Sogne paa Sydfyn. BIRCHS Ansøgning til Kancelliet 25. Oktober var ledsaget af gode anbefalinger af hans Lærere ved Universitetet, nemlig de fire Professorer i Teologi PETER HOLM, LORENTS ANCHER, NICOLAI EDINGER BALLE (dansk Hofprædikant, senere Biskop paa Sjælland) og HECTOR FREDERIK JANSON (tysk Hofpræst, senere Biskop i Aarhus), samt CHRISTOPHER BLUHME (ogsaa tysk Hofpræst, senere kgl. Konfessionarius).

BIRCH blev ordineret den 15. December 1775 i Sct. Knuds Kirke i Odense af Biskop JACOB RAMUS, og samtidig ordineredes den lige nævnte Professor Dr. theol. LORENTS ANCHER, der var udnævnt til Stiftsprovst og Sognepræst ved Sct. Knuds Kirke i Odense; ved Guds-tjenesten talte først Kirkens Kapellan, Professor Dr. theol. NANNESTAD, derefter Biskoppen og til Slut CARL CHRISTIAN BIRCH. Da BIRCH ikke havde naaet 25 Aars Alderen, som Loven

krævede, maatte han vel betjene og forestaa Præsteembedet, men »forinden ej befatte sig med de højværdige Sakramenter at administrere, . . . men imidlertid lade dem ved den ham tilskikkede og antagne Medtjener og Kapellan velærværdige Hr. MICHAEL LETH betjene«. LETH, der var Søn af Herredsfoged, Kancelliassessor CHRISTIAN LETH (S. 626), var personel Kapellan i Gudbjerg.

Den 1. November 1775 havde BIRCH holdt sin Dimisprædiken, der belønnedes med Laud. – Brahetrolleborg og Krarup Sogne var et stort Kald, hvis aarlige Indtægter beløb sig til 400 Rd.

Om sin Kaldelse til Præsteembede skriver⁸⁵ BIRCH selv: »Med sand Sjælerolighed kunde jeg modtage dette Kald, da jeg var mig selv bevidst, at jeg hverken middelbar eller umiddelbar havde attraaet dette Embede; tværtimod havde jeg stedse tænkt at ville betræde en anden Vej og havde endog det Forsæt, aldrig at modtage et Præstekald paa Landet. Jeg søgte med Flid og Vindskibelighed, at gjøre mig skikket til et andet Embede i Guds Kirke, for om det var Guds Vilje, at naa et Embede, der var mere overensstemmende med mine Ønsker og Tilbøjeligheder. Men Gud vilde føre mig en anden Vej.«

BIRCHS første Henvendelse til sin Biskop er en Forespørgsel af 9. August 1777 om, hvorledes han skal forholde sig med en 22aarig Musketer JOHAN CHRISTIAN KRUM, barnesødt i Faaborg, der siden sin Afsked fra Regimentet i Kiel for 2 Aar siden – hvorfra han havde et daarligt Skudsmaal – havde flakket rundt som Tigger og nu havde taget Tjeneste i Krarup Sogn og ønskede at antages til Alterens Sakramente.

Biskop RAMUS svarede, at med den Slags afskedigede Krigsfolk, der gerne flakker omkring fra det ene Sted til det andet og ved denne ustadige Levemaade har liden eller ingen Rolighed til at tænke paa deres Saligheds Sag og ofte forsømmer at søge Sakramentets Nydelse, faar man have Medlidenhed og ikke just gaa frem med dem efter Loven; hvis BIRCH ved Undersøgelse af den paagældendes Forhold intet strafbart eller forargeligt forefandt, kunde han efter alvorlig Formaning og Forberedelse antage ham til privat Skriftemaal og Altergang.

CARL CHRISTIAN BIRCH, der i 25 Aar var Sognepræst i Brahetrolleborg og Krarup, skal have været »almindelig agtet baade som Sjælesørger og Omgangsven«. At hans Embedsbrødre satte megen Pris paa ham, fremgaar af de Vota, de afgav paa ham ved Provstevalgene 1786 og 96 (S. 419–22). Og med Biskop TØNNE BLOCH, der i 1786 afløste JACOB RAMUS paa Fyens Bispestol, fik BIRCH en Biskop, som han nærede stor Ærbødighed for, og som paa sin Side vurderede BIRCHS Egenskaber højt, saa han i 1787 kunde give BIRCHS Ansøgning af 22. Januar om Sognepræsteembedet ved Sct. Michaelis Kirke i Fredericia den Erklæring til Danske Kancelli, »at jeg paa min Visitats i Brahetrolleborg og Krarup den 21. Maj 1786 og ved Overhørelse af Grev Reventlows 3 Skoler 30. og 31. Oktober og 1. November h. a. har befundet Supplikanten som en Mand af Smag, udbredt Litteratur samt Sprog, Veltalenhed, besynderlig Flittighed, Nøjagtighed og Arbejdslyst, saa at han findes værdig til hvad anden Post ham allernaadigst maatte forundes«. BIRCH takkede Biskoppen for dennes »herlige Skudsmaal paa min Ansøgning, den overgik min højeste Forventning og har alt gjort et stort Indtryk hos Gehejmerraad LUXDORPH; . . . De være forvisset, at mit Hjerte føler mere, end min Pen formaar at udtrykke. Stedse at fortjene Deres Højærværdigheds Yndest skal være min ivrigste Bestræbelse«.

Biskop BLOCHS Optegnelse fra hans første Visitats i Brahetrolleborg Kirke 21. Maj 1786 Kl. 9 lyder: »Med Kirkerne, Menighederne og deres Ungdom vel fornøjet. Præsten Hr. CHRISTIAN CARL BIRCH prædikede ret vel over Dagens Evang. Degnen MØLLMARCH [ved Haagerup Skole] med Skoleholderne SCHMIDT [ved Gærup Skole] (som Greven har ladet læse paa Seminario i Kiel) og ZEUTHEN [ved Grønderup Skole] catechiserede færdigen. Der var ingen Klage.« Om Kirkebogsførelsen – den ældste bevarede Kirkebog fra dette Sognekald er »bekostet og indrettet af C. C. BIRCH« og »er begyndt den 1. Julii 1784« – bemærkede

Biskoppen, at »Moderens Navn bør ved de døbte lige saavel som Faderens Navn anføres«. Ogsaa ved de følgende Visitatser, der fandt Sted 17. Maj 1789 Kl. 9 i Krarup Kirke, hvor BIRCH prædikede »meget grundigen«, 16. Maj 1792 Kl. 10 og 8. Maj 1795 Kl. 10 i Brahetrolleborg Kirke og 22. Maj 1798 Kl. 10 i Krarup Kirke, var Biskop BLOCH »med Menighederne og deres Ungdom meget vel fornøjet«. – Den 6. Juli 1788 visiterede Provst BACHMANN i Brahetrolleborg Kirke og »var med Ungdommen vel fornøjet«, og ved Visitats i Krarup Kirke og Skole 31. Oktober 1790 var han »med Ungdommen, især i Skolen vel fornøjet«.

Saa sent som i 1870⁸⁶ – 62 Aar efter BIRCHS Død – skriver Brahetrolleborgs Lokalhistoriker NIELS RASMUSSEN SØKILDE, at »der vil hengaa mange Aar, inden Navnet BIRCH og Sagnene om denne sjældne og særdeles afholdte Sognepræst ville tabe sig i Menighederne. Han var venlig og velgjørende mod alle, og naar han ikke var tilstede ved Gilderne hos Bønderne, savnede disse den rette Klang og Betydning«. Og i sin Bog om »De Reventlowske Skoler for hundrede Aar siden« (1883) skriver samme Forfatter: »Dr. BIRCH var en Mand af en sjælden retsindig og hæderlig Karakter, veltalende og venlig mod alle, derfor var han ogsaa almindelig afholdt i sine Menigheder. Han var besjælet af en levende Interesse for Folkeoplysningen, hvorfor han frem for nogen anden var kaldet til at staa Grev LUDVIG REVENTLOW bi med at overføre de Rochowske Folkeskoler paa dansk Grund, saadan at den ny Undervisningsmaade fik det milde, venlige Præg, der var et Kjendingsmærke paa de Reventlowske Skoler.«

Med Grevens Valg af den unge, dygtige, skoleinteresserede BIRCH til Sognepræst skulde alle Betingelser have været til Stede for et frugtbart Samarbejde til Gavn for Skolesagen. Som bekendt skabte Grev REVENTLOW i Brahetrolleborg Sogn et mønsterværdigt Skolevæsen, der siden blev Forbillede for Skolevæsenet i andre Egne af Landet; hans Skolereformer betød et fuldstændigt Brud med Fortidens aandløse Terperi og byggede i Stedet for paa Tidens Frihedstanker og de nye Strømninger inden for Opdragelsen, der lagde Vægt paa med Kærlighed og Forstaaelse af det enkelte Barn ikke blot at virke kundskabsmeddelende, men tillige opdragende og udviklende.

BIRCH har formentlig set med megen Sympati paa Grevens Skolereformer, men nogen Andel i disse har han næppe haft, og noget Samarbejde eller Venskabsforhold synes ikke at være opstaaet mellem disse to Personligheder. Meget talende i saa Henseende er det, at BIRCH kun omtales ganske kort tre Gange i den lange Række af Grev LUDVIG REVENTLØWS Breve, der foreligger trykt, og ikke een Gang for at give Udtryk for Begejstring for ham, tværtimod. Allerede i 1778 skriver Grevnen til sin Søster LOUISE STOLBERG, at han ønskede MÜNTER til Skriftefader og ikke BIRCH, »allein hierin muss man sich finden«.

Da BIRCH i 1780 for første Gang – bortset fra ovennævnte Afhandling – sendte en Bog i Trykken, »Tanker om en Prækens Egenskaber for Tilhørere paa Landet, tilligemed sex Prækener over nogle af Evangelierne og en selv udvalgt Text«, tilegnede han den – naturligvis – Grev REVENTLOW, som »for fem Aar siden kaldede mig til Lærer ved begge mine Menigheder og gjorde mig derved i mit tre og tyvende Aar saa lykkelig, som jeg først i en sildigere Alder kunde have ventet at blive«, hvorfor han ønsker »at bevidne, hvor højt jeg agter den Lykke, fordi De, næst Guds Bestyrelse, bestemte mig i saa ung en Alder til at anvende mine Kræfter for at udbrede Jesu Rige iblandt mine Medkristne, som og at takke for de øvrige Prøver paa Deres Yndest og Bevaagenhed imod mig«.

Blandt de Emner, han behandlede i sine Prædikener, var: Guds Allestedsnærværelse, der »er skrækkefuld for den Ugudelige og trøstefuld for den Gudfrygtige«; den nøje Forbindelse mellem dette nærværende og det tilkommende Liv; en kristens Pligt til at elske sine Fjender; samt Spørgsmaalet, hvorledes man bør forholde sig, naar man ser sin Næste fejle, hvilket han

besvarer saaledes, at man bør kende sig selv og sine egne Fejl for at kunne bedømme sin Næste kærligt og derefter arbejde paa Næstens Forbedring.⁸⁷

To Aar senere vender BIRCH tilbage til sin Hovedinteresse, Skoleundervisningen paa Landet. I en Artikel, »Overtroe og Fordomme hos Landmanden; Et Ord til sande Menneskevenner«, i Tidsskriftet »Almeennyttige Samlinger til Hiertets Forbedring og Kundskabernes Udbredelse« (IV, S. 216–228, Odense 1782) beviser han, at de mest oplyste Mennesker tillige er de mest lykkelige, og finder, at bedre Oplysning er det vigtigste Middel til at komme de paa Landet herskende Fordomme og Overtro til Livs, hvortil han anbefaler Udarbejdelse af en Skolebog for Børn og en Bog til Brug ved ældres Undervisning, bygget over Søndags-Evangeliene, og foreslaar, at deres Udgivelse og Fordeling til de enkelte Husstande skal bekostes af Jordegodsejerne, til hvem han til Slut henvender sig: »Ædle af Fødsel og Værdighed! optager dette Forslag af en Præst, med ligesaa varm en Følelse, som det er skrevet; længe har jeg beklaget Landmandens Forfatning, og ønsket hans Oplysning; som den der elsker Bonden, troede jeg, det var min Pligt at tale offentlig; maaskee det kunde drage gode Følger efter sig.«

Aaret før havde Sognepræsten i Svendborg (senere i Assens) PETER CHRISTIAN STEENVINKEL forfattet en Pjece, »Tanker om et Middel til større Oplysning og Sædelighed for Almuen paa Landet«, hvori vistest, at Bondens »Forraad af brugbare Kundskaber er ubeskrivelig lidet«, hvilket blandt andet skyldtes den daarlige Undervisning, hvorfor Uddannelse af bedre Skoleholdere og Oprettelse af Seminarier opstilledes som de vigtigste Punkter. I sin Anmeldelse af denne Pjece (i »Danmarks litterariske Progresser« II, S. 273–287, Odense 1782) fremhæver BIRCH Nødvendigheden af først at faa udarbejdet en Læsebog til Brug paa Seminarier og en mindre til Brug i Skoler, et Arbejde som han selv havde været beskæftiget med i nogle Aar, men hvis Vanskeligheder var næsten uovervindelige, hvorfor der endnu vilde gaa nogen Tid, før han vovede at lade sit »ufuldkomne Forsøg« komme for Lyset, – hvad det da heller aldrig kom.

I Brahetrolleborg Sogn fandtes kun een Skole, nemlig den af FREDERIK TROLLE i 1693 stiftede, beliggende paa Brahetrolleborg Kirkegaard. Det var nu REVENTLØWS Plan at nedlægge denne Skole og i Stedet for dele Sognet i 3 Skoledistrikter med hver sin nye Skole. Med dette for Øje byggede han i 1783 en grundmuret Skolebygning i Gærup, den første Folkeskole i Danmark i filantropisk Aand, og i Haagerup lod han et almindeligt Hus ombygge til Skolebrug.

REVENTLØW drøftede overhovedet ikke sine Planer med Pastor BIRCH, som derfor i en længere Skrivelse af 29. November 1783 i al Fortrolighed henvendte sig til Biskop RAMUS: »Grev REVENTLØW har allerede for mange Aar siden tænkt paa Skolereformer . . . For nogle Aar siden udlod han sig for mig, at han vilde bygge to Skoler, en i Haagerup og en i Gærup. Degnen, som hidindtil har holdt Skole ved Brahetrolleborg, skulde holde Skole i Haagerup, og en anden i Gærup, hvortil en Skoleholder skulde antages, som Greven selv vilde lønne. Jeg kunde ikke andet end bifalde Grevens Hensigter, men forestillede, at Tingen ikke kunde udføres uden kongelig Bevilling, hvorved Baron TROLLES Fundats blev forandret . . . For et Aars Tid siden byggede Greven af Brandmur en anselig Skole tæt ved Gærup, antog en Skoleholder, som nu er kommen . . . Ligeledes er der i Sommer bygget en meget smuk Skole i Haagerup. Jeg erindrede Greven for et Aar, at det nok var bedst forud at faa dertil kongelig Bevilling. Han svarede, at han allerede forud var forvissat om at erholde den. Videre har jeg siden ikke talt med ham herom, da jeg ansaa nye igientagne Erindringer som uhøflige og overflødige, og Sagerne staar altsaa endnu paa den samme Fod, som Baron TROLLES Fundats

tilholder. Men visse Omstændigheder foranlediger mig til at tro, at Greven har i Sinde med det første at indføre Forandringer og maaske, saa vidt jeg kan mærke, allerede om 8te Dage; jeg ved intet om nogen kongelig Tilladelse og ved ikke heller, om sligt kan gaa an paa egen Haand, tilmed da det efter bemeldte Fundats paaligger mig at vaage over dens Vedligeholdelse. Nu er altsaa mit foreløbende Spørgsmaal (dog i fuld Fortrolighed til Deres Højærværdighed, at det bliver imellem os), kan og bør jeg tillade, uden at se kongelig Tilladelse, at Brahetrolleborg Skole ophører, og Skolerne i Gærup og Haagerup aabnes? . . . Især ønskede jeg Deres Højærværdigheds Erklæring til mig med første, da jeg kiender Grevens Paastaaelighed i visse Tilfælde. Stedse har jeg søgt at gaa saa forsigtig frem som muligt, og jeg ønsker i dette Tilfælde at handle saaledes, som jeg kan forsvare for Deres Højærværdighed, højere Steder og min egen Samvittighed. Imidlertid være De forvisset, at jeg er i temmelig vanskelig Situation; vel har jeg faaet de mig med Rette tilkommende tre Parter af Boghvede og Bølge-Tienden, men man har tilegnet sig al Korn og Kvægtiende af mange Steder og Marker (hvoraf i Mands Minde Præsten har faaet sin Tiende), paa Grund af at man foregiver, det er Hovedgaards Takst, dog uden at bevise det. Greven har nu et Dessein for. Han har ladet sig forlyde imod mig, at han ønskede imod en vis aarlig Afgift, dog NB med kongelig Bevilling, at hæve min Part Tiende af begge Sogne. Skulde dette nogensinde bevilges, nødes jeg at gaa ud af Fællesskabet og underkastes derved en Del Bryderier. Flere Besværligheder ere min Lod, og alle disse overgaar de store Besværligheder med Rejser i to adspredte Sogne, hvor jeg, da jeg i to Aar har skreven det op, næsten kan regne lige saa mange Mil som Dage i Aaret.« – Tre Dage senere skriver Pastor BIRCH paa ny til Biskoppen: »Jeg har ogsaa i disse Dage søgt at undgaa al Samtale med vedkommende, saasom jeg helst først oppebiede Deres Betænkning, men da jeg baade skal holde Ligprædiken paa Onsdag i Brahetrolleborg Kirke, og jeg tillige af Bonde-Rygte har hørt følgende, at den nye Skoleholder skal indsættes paa Torsdag i Gærup Skole (af hvem er mig ubekendt, da jeg ikke har set hans Beskikkelse til Skoleholder, som jeg dog troede, at være Pligt for en antagen Skoleholder at forevise den først for Sognepræsten), saa frygter jeg, at man paa Onsdag kunde falde paa at ville tale med mig om denne Sag.«

Nu sker imidlertid det, at Grev REVENTLOW 4 Dage senere, Lørdag den 6. December, i en lang Skrivelse til Biskoppen redegør for sine Skoleplaner, som har det Formaal »at udbrede den fornødne Kundskab og Oplysning blandt Almuen, . . . da jeg anser Skolerne for det vigtigste i Staten, som ene skal danne den tilkommende Folkeslægts Tænkemaade«. Og med Begejstring fortæller han om sine Fremtidsplaner: »Til Gærup Skole har jeg haft den Lykke at finde en meget brav og duelig Mand, som jeg hermed tager mig den Frihed at sende Deres Højærværdighed for at udbede mig Deres Samtykke i mit Valg . . . Naar han er anset for duelig, vil jeg straks lade ham indsætte og indvie den ny opbygte Gærup Skole, hvilket jeg ønskede maatte ske med den største Højtidelighed, for derved at virke et desto stærkere Indtryk paa Almuen, og til den Ende tager jeg mig den underdanige Frihed at anmode Deres Højærværdighed, om De vilde have den Godhed og ved Deres Nærværelse gøre mig og mine Skoler saa lykkelig ved deres første Aabning at forunde mig Deres Bifald over denne saaledes skete Indretning. Tillige ønskede jeg at forelægge Dem det af mig forfattede Skole-Reglement og Instruktion for Skolemesterne for at udbede mig Deres Samtykke. Ved Deres Højærværdigheds Nærværelse ville alting oplives, og enhver opmuntres med Iver og Nidkiærhed at bidrage sit til dette vigtigste Øjemeds Opnaaelse; naar Deres Højærværdighed vilde bestemme Dagen, der faldt Dem belejligt, skal jeg have den Ære at sende Dem mine Heste eller, om De tillader, tillige en lukt Vogn til Odense.«

Biskop RAMUS har aabenbart reageret meget køligt paa denne Henvendelse og afslaaet

baade at overvære Indvielsen og at eksaminere Skoleholderen CHRISTIAN AUGUST SCHMIDT, thi i et Brev til Biskoppen en Uge senere skriver REVENTLOW: »Deres Højærværdighed vilde undskylde mig, naar jeg af Iver for mine Skoler har anmodet Dem om noget, som aldrig har været brugeligt. Jeg troede, at min Skole-Indretning nok kunde fortjene saadan Opmuntring og Fortrin, men jeg begriber, at det vilde være af Følger og umuligt, om Deres Højærværdigheds Nærværelse ved hver Skoles Indretning skulde behøves. Jeg tilstaar tillige, jeg havde ønsket Deres Højærværdigheds Opmuntring til vedkommende for at arbejde med mig til dette vigtige Formaals Opnaaelse, men dette kan ligeledes ske, naar Deres Højærværdighed til Sommer, naar Vejene og Aarsens Tider er bedre, vilde unde mig den Fornøjelse at visitere her, hvorved De meget vilde forbinde mig. Skoleholder SCHMIDT har jeg efter Deres Højærværdigheds Befaling sendt til Provsten, men han har funden det ligeledes hans Embede uvedkommende og derfor henvist ham til Præsten, som da har lovet at foretage samme.« Samtidig sendte REVENTLOW Udkast til Skolereglement og Skoleholderinstruks for at udbede sig Biskoppens Samtykke til disse; »jeg har i Gaar forelæst begge Dele mine to Præster Herr BIRCH og Herr MÜLLER⁸⁸ og har nyttet deres Erindringer . . . Min Hensigt er at publicere Reglementet paa Onsdag, til hvilken Ende Herr BIRCH har lovet mig at holde Maanedes Bededag, . . . og paa Torsdag vilde vi indvie Skolerne«.

To Dage før var alle Sognets Børn indskrevet i de dertil indrettede Skoleprotokoller, og den 17. og 18. December 1783 fandt Indvielsen af de to Skoler Sted.

Ved den højtidelige Gudstjeneste i Brahetrolleborg Kirke Onsdag den 17. December Kl. 10½ – paa Otteaaersdagen for BIRCHS Indsættelse som Sognepræst – holdt Pastor BIRCH en længere Tale, i hvilken han opfordrede Forældrene til – da de ikke selv var i Stand til og havde Tid til at opdrage deres Børn i Tugt og Herrens Formaning – da at sende dem til Skole, for at de dér kunde lære, hvad der angik deres sande timelige og evige Lyksalighed; og det lagdes dem indtrængende paa Sinde at gøre dette af øm Kærlighed til Børnene, af oprigtig Kærlighed til sig selv og af sand Kærlighed til deres Herskab, Greven. Herefter oplæstes Grevens Skolereglement, og efter en højtidelig Middag paa Brahetrolleborg Slot sluttede man Dagen med de bedste Ønsker for Fremtiden.

Ved Indvielsesfesten i Gærup og Haagerup Skoler næste Dag holdt Pastor BIRCH en smuk Tale til »Eder, elskelige og dyrekøbte Børn«, sammen med hvem han bad for Skolernes Fremtid, at Herrens Herlighed maatte oplyse Skolerne. Derefter henvendte han sig til Forældrene samt til Skoleholderne, hvem han lovede altid at staa bi med Raad og Daad samt at besøge Skolerne og hjælpe til ved Undervisningen, saa meget som hans Embedsforretninger levnede ham Tid til. Og til Slut talte han til Børnene om Jesu Kærlighed til Børn og om at være Guds Børn i Livet og efter Døden.

De nye Skoler blev modtaget med Tak og Glæde af alle Sognets Beboere; hertil bidrog ikke lidet, at Pastor BIRCH, som man nærrede stor Tillid til, med Liv og Sjæl gik op i Arbejdet og før Indvielsen ofte havde omfattet det paabegyndte Værk dybt og inderligt i sine Bønner om Søndagen.

I 1784 lod Pastor BIRCH sine to Taler fra Skoleindvielsen udgive paa Tryk,⁸⁹ med Dedikationen: »Alle Fædre og Mødre i Brahetrolleborg Sogn tilegnes disse tvende Taler kjærligst af Deres oprigtige Ven C. C. BIRCH.« BIRCH udfoldede ogsaa anden litterær Virksomhed i disse Aar, idet han var Medarbejder ved »Danmarks litterariske Progresser« (Odense 1781–89).

Først den 7. Januar 1784 tilbagesendte Biskop RAMUS til Grev REVENTLOW – med Beklagelse over at det paa Grund af manglende Tid havde trukket saa længe ud – baade Instruksen og Reglementet, som han »med megen Fornøjelse havde giennemlæst og fundet begge Dele saa vel grundig og fornuftig opsatte og indrettede, at jeg ikke

kan andet end i alle Maader fuldkommen bifalde dem . . . De kan virkelig tjene til et Mønster i dette Fag, og Hr. Kammerherre fortjener vittelig den største Ros for Deres saa christelige Hensigt og priselige Omhu, som De i denne Sag har vist; det var særdeles at ønske, at flere Jordegodsejere vilde følge et saa rosværdigt Exempel i en saa vigtig og betydelig Indretning . . . Jeg vil af Hjertet ønske Hr. Kammerherre megen Lykke til at faa alle Ting saaledes iværksat, som Deres gode Hensigt . . . medfører, og at De maa leve og se Frugten og Nytten deraf, og det skal altid være mig en Glæde, om jeg noget dertil kan contribuere«.

Ved Gærup Skole ansattes den udmærkede Lærer CHRISTIAN AUGUST SCHMIDT, hvorimod den 55aarige Degn CHRISTIAN MØLMARK skulde forestaa Haagerup Skole under Pastor BIRCHS daglige Tilsyn.

MØLMARK efterfulgtes kun 3 Aar senere af den dygtige og samvittighedsfulde HANS ERICHSEN og denne, 1789–98, af den kundskabsrige JOHANNES PADE. 1798 nedlagdes Haagerup Skole, og i 1804 byggede Grevinde SYBILLE REVENTLOW, der nu var Enke, en ny Skole, Ludvigsminde, mellem Haagerup og Brændelydinge, for Haagerup Skoledistrikts Børn. Skolen i det tredje Distrikt, i Grønderup, byggede REVENTLOW vistnok i 1784; dens første Lærere var LARS MICHAEL ZEUTHEN til 1786 og CHRISTIAN AUGUST SCHMIDT 1786–1807.

I alle disse tre Reventlowske Skoler, Sybillesminde i Gærup, Ludvigsminde i Haagerup Skoledistrikt og Wendtsminde i Grønderup Skoledistrikt, fortsattes Undervisningen indtil Paasken 1955, da de afløstes af en nyopført Centralskole i Korinth.⁹⁰

Til at paase Skolereglementets Overholdelse dannedes 1783 en Skolekommission, der bestod af Greven selv, Sognepræsten (BIRCH), Godsforvalteren (JENS MARTIN FASTING indtil 1788, senere JOH. CARL FR. PLAMBECK) samt Skoleholderne og tre Bønder, og som i Reglen holdt Møde een Gang maanedlig paa Brahetrolleborg Slot.

Om Præstens Andel i Skolearbejdet bestemte Skolereglementet af 17. December 1783, der fik Kongens Konfirmation 25. Februar 1785, at Præsten skulde katekisere een Gang om Ugen i Skolen, og i Instruksen for Skoleholderne hedder det: »Undervisningen bør i Skolerne harmonere, og derfor bør Skoleholderne overlægge alting med Præsten,« »Udtog af de forsømmelige gives hver Uge til Præsten, at han kan advare og formane vedkommende, som holder dem fra Skolen«, »hvad der læses, overlægges med Præsten. Ved de af Præsten ugentlig anstillende Katekisationer maa Skoleholderen give fornøden Oplysning og med skyldig Taknemmelighed modtage Præstens Erindringer«.

Paa det i Præstens Arkiv opbevarede Eksemplar af Skolereglementet har Pastor BIRCH noteret: »Ankom, saavel som Instruxen i Martii [1784]; jeg saa dem først den 17. & 18. Martii.«(!)

I August 1789 modtog Skolerne to fornemme Besøg, først af Biskop BALLE fra København, der var en ivrig Talsmand for at skaffe Landbefolkningen en bedre Skoleundervisning, og kort efter af selveste Kronprinsen (FREDERIK VI).

Den eneste Gang Grevinde SYBILLE REVENTLOW nævner Pastor BIRCH i sine (trykte) Breve, er i et Brev til sin Svigerinde LOUISE STOLBERG 27. September 1788, efter at hun havde været i Kirke samme Morgen Kl. 8: »Birch parla de la bienfaisance et de l'amour du prochain à l'occasion du jour à sa manière bien. Il me parut touché pour la première fois de saa vie; je lui en sais gré. Il alla ensuite a l'autre église et ne revint qu'à la fin du discours de Ludvig.«

Det vides ikke, i hvor høj Grad Pastor BIRCH har deltaget i Selskabeligheden paa Brahetrolleborg Slot, som Greveparret gjorde til et Samlingssted for frihedselskende Digtere og Musikere, hvoriblandt Digteren JENS BAGGESEN og Komponisten J. A. P. SCHULZ.

Derimod fremgaar det med stor Tydelighed af et Brev, Grev REVENTLOW 7. Juni 1794 skrev til sin Søster, at han nu energisk søgte at faa BIRCH forflyttet til et andet Embede: »Ich wolte Dir viel schreiben, liebes Schwesterle, die Zeit ist aber verstrichen, obgleich nicht un-

genutzt, denne ich bin recht fleissig gewesen, suche alles in Bewegung zu setzen, um die Birke los zu werden, da nun eine gute Gelegenheit vorhanden, dann gilts, einen guten Nachfolger, nicht in seinen Fusstapfen sondern treu im Weinberge. Dazu gibt Gott Gedeyhen, wenn wir diesen erst los sind.« Men trods REVENTLOWS mange Forbindelser lykkedes det ikke denne Gang; først 6 Aar senere forlod Pastor BIRCH Brahetrolleborg, Aaret før REVENTLOWS Død.

Grev REVENTLOW fortsætter sit Brev med Begejstring: »Das Seminarium ist approbirt, Oest Lehrer, der Platz des Seminarii abgestochen, das interims Seminarium bald fertig, also Hurrah, Hurrah!«

Direktionen for det nævnte fynske Skolelærerseminarium Bernstorffsminde – som udøvede sin Virksomhed 1794–1826, hvis Hovedbygning byggedes 1797 og nedreves 1856, og hvis Forstander 1795–1815 var den aldeles fortrinlige Professor JOHANN FRIEDRICH OEST – kom til at bestaa af Greven, Biskoppen, Stiftamtmanden samt Kammerherre POUL ROSENØRN til Ulriksholm og Provsten i Baag Herred, Peter CLOD⁹¹ i Skydebjerg, – men ikke af Pastor BIRCH.

Af Brahetrolleborg Kirkebog, der som nævnt begynder 1. Juli 1784, ses, at hverken Præsten eller Præstefruen var Faddere til Greveparrets 4 Børn, der døbt i Brahetrolleborg Kirke i 1786, 88, 89 og 93.

Af Pastor BIRCHS 11 Børn er de 7 yngste døbt i Brahetrolleborg i Aarene 1784–95. Af disse 7 blev det ældste Barn baaret af Grevinde REVENTLOW, og Greven selv var Fadder. Til de yngste 6 Børn var ingen af den grevelige Familie Fadder.

Af Kirkebogen fremgaar, at andre fra Brahetrolleborg var Faddere til de 7 Præstebørn, 1784 saaledes Løjtnant HANS NICOLAI ARCTANDER, næste Aar Løjtnant JOHAN HENRIK SELMER (disse blev henholdsvis 1785 og 86 Landinspektører, senere Amtmænd i henholdsvis Frederiksborg og Vejle Amt) og 1787 Løjtnant GULDBRAND ARENTZ (siden Etatsraad og Rentekammerkommitteret), af hvilke især ARCTANDER og ARENTZ med Iver deltog i Grevens Bondereformer i disse Aar; 1790 endvidere Forvalteren paa Brahetrolleborg JOHAN CARL FREDERIK PLAMBECK og Grevens Huslærer (i Aarene 1788–93) JOHANN FRIEDRICH OEST (senere Professor og Førstelærer paa Bernstorffsminde Seminarium) og i 1793 Professor PETER VILLAUME fra Berlin (der samme Aar var kommet til Brahetrolleborg, hvor han forblev i en Aarrække som Grev REVENTLOWS faste Raadgiver i Skolesager).

Af Præstekonens Søskende var Sognepræst IVER SEIDELIN i Køng (S. 377) Fadder 1784 og Sognepræst CHRISTIAN SEIDELIN i Odense (S. 368) 1787, hvis Hustru SABINE samme Aar bar Daabsbarnet. »Madame SEIDELIN af Odense«, der var Fadder 1784 og bar Barnet 1785, er rimeligvis samme SABINE HØYER, men kan ogsaa være den anden Svigerinde i Odense ULRICA MELBYE. Jomfru ELISABETH SEIDELIN fra Odense, Datter af Præsten dér, stod 1790 Fadder til sin Kusine, og hun eller hendes Søster – »Jomfru SEIDELIN fra Odense« – ogsaa i 1793.

Paa Pastor BIRCHS Side træffes hans Søster ANTONETTE CHARLOTTA BIRCH, der 1793 holder Barnet over Daaben, og hvis Mand Sognepræst ESKILD LOBEDANTZ i Haarby er Fadder i 1790. I 1795 var blandt Fadderne Barnets Farbroder, Chef for Finanskollegiets Sekretariat samt Generallottoinspektør CHRISTIAN BIRCH (S. 721), og Barnets ældste Søster CHARLOTTE MARIE BIRCH, der siden blev gift med sin Farbroder Biskop ANDREAS BIRCH.

Uden for Familiekredsen træffes væsentligst gejstlige fra Egnen, 1785 saaledes Sognepræst HANS JØRGEN AMMENTORP i V. Aaby og »Hr. CLAUSEN paa Brahetrolleborg« samt Jomfru BRECKLING paa Højrupgaard, 1787 Sognepræst CHRISTOPHER STRØYBERG i Sdr. Broby og Provst HANS PEDER BACHMANNS Datter JOHANNE i Ø. Hæsing, 1790 Sognepræst i Kværn-

drup RASMUS LASSENS anden Hustru BARTHOLETTE DOROTHEA HOLMER, 1793 Biskop TØNNE BLOCH i Odense og Sognepræst AXEL HVIID BRECKLING i Nr. Broby (S. 405), og endelig i 1795 Sognepræst FREDERIK HOLMSTED TOBIESEN i Herringe, Professor CHRISTIAN GOTTHOLD SEYDLITZ i Odense (S. 402) og MARGRETHE MARIE FALSEN paa Søbo (Enke efter Universitetskansler, Hofpræst, Professor i Teologi JOHAN ANDREAS CRAMER, der 1781 stiftede og derefter ledte Seminariet i Kiel) samt Konsulatssekretær PLØYEN.

Faddere til Sønnen i 1789 var tre Gaardmænd, LARS HANSEN AAGAARD, JØRGEN HANSEN KROG og JØRGEN NIELSEN samt Gaardmand JØRGEN ERIKSENS Hustru, og Barnet blev baaret af Gaardmand HANS JØRGENSENS Hustru, alle fem boende i Haagerup.

Præstegaarden i Brahetrolleborg Sogn, der iøvrigt nedbrændte i 1819, var – og er stadig – beliggende i Haagerup By, et Par Kilometer Nord for Brahetrolleborg Slot. Dens Virksomhed som Præstegaard ophørte i 1935, da en ny opførtes i Korinth. Præstegaarden kom ogsaa til at nyde godt af de Reformer, LUDVIG REVENTLOW gennemførte. I 1786, 87 og Begyndelsen af 88 foretoges Opmaaling, Taksation og Afpælning af alle Baroniets Jorder og Udflytning af omtrent 40 Gaarde. Ved en Opmaaling i 1786 udgjorde Præstegaardens Jorder et Areal af $94\frac{3}{14}$ Tdr. Land, og dens Agers og Engs Hartkorn var 8 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. I December 1787 blev Haagerup Bys og ogsaa Præstegaardens Jorder takserede og det følgende Aar udskiftet, hvorved Præstegaarden fik alle sine Grunde i een samlet Strækning Vest for Præstegaarden, fra denne til Aaen imellem Baroniet Brahetrolleborg og Arreskovs Hovedgaards Mark.

Om Haagerup Præstegaards Udskiftning, der approberedes 15. December 1788 af Stiftamtmand H. BILLE-BRAHE, gav Landinspektør BERG⁹² 27. Oktober s. A. følgende Erklæring: »Præstegaardens Jorders Udskiftning af Fællesskabet er saa belejlig og fordelagtig for Gaarden som gørligt og muligt er, naar ej alt for stor Fornærmelse skulde tilføjes andre Byens Beboere, hvoraf Greven har ladet en Del udflytte, til Fordel baade for Præstegaarden og de øvrige Gaarde, som bliver tilbage i Byen, dog især for den første . . . Alle Præstegaardens Jorder er tildelt i en meget regulær sammenhængende Lod . . . overalt saaledes beskaffen, saa Hr. BIRCH, som dermed erklærer sig vel fornøjet, og Efterkommende dermed kan være vel tjente, og Præstegaarden i alle Betragtninger med denne Udskiftning af Fællesskabet forbedret.«

Inden Udskiftningen fandt Sted, havde Pastor BIRCH – efter 3–4 Aars Forhandlinger med Greven – ved Kontrakter af 2. Januar 1788 (kgl. konf. 11. December 1789) overdraget til Grev REVENTLOW dels den ham som Sognepræst af Brahetrolleborg og Krarup Sogne tilkommende Tiende af Htk. 406 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. for 500 Rd. aarlig (Greven havde først foreslaaet 400 eller 450 Rd., men bøjede sig for Birchs bestemte Krav) fra 1. Maj 1788 at regne, dels hele Præstegaardens Skov – der dog kun bestod af 233 Favne Bøgebrænde, mest gamle Træer, samt 309 unge Egetræer. Da Skoven laa paa 4 forskellige Steder, og Træerne stod enkelte og spredte, var Afstaaelsen til Fordel for Præsten, saa meget mere som Bøgetræerne kun var maadelige og »i ældre Tider meget ilde medhandlede«, idet man, fordi Træet paa Grund af dets Haardhed var vanskeligt at kløve, havde hugget Grene af i Stedet for at kappe hele Træer. Til Gengæld for Skoven skulde Baroniets Ejer aarlig udvise til Præstegaarden $3\frac{1}{2}$ Favne Bøgebrænde, for hvilke Præsten dog selv skulde betale Huggerløn, samt 8 Alen Bøge-Gavntømmer og 6 Alen Ege-Gavntømmer, hvilke Træer Præsten selv skulde kappe.

Efter at disse forskellige Arbejder var fuldført, kunde de vigtige Reformer: Indførelse af Arvefæste og Afløsning af Hoveriet, gennemføres paa Grevinde SYBILLE REVENTLØWS 35 Aars Fødselsdag den 14. September 1788, som blev en sand Højtidsdag for hele Baroniet, da 97 Husmænd forsynedes med Jord, og 88 af Baroniets 110

Gaardmænd fik Arvefæste paa deres Gaarde. I sin store Tale paa denne Dag udtalte Grev REVENTLOW en særlig Tak til Løjtnanterne ARCTANDER og ARENTZ for deres Andel i det nu fuldførte Værk.

Haagerup Præstegaard vurderedes i December 1793 til 2.770 Rd. og fire under Præstegaarden hørende Huse til 810 Rd., ialt 3.580 Rd. Præstegaarden var en firelænget, sammenbygget, straatækt Gaard, bygget af Egetømmer. Stuehuset – der havde 4 Skorstene af Mursten – laa Øst-Vest, havde 29 Fag og var i een Etage, med en Kvist over Mellemstuen. Fra Forstuen, der havde Gulv af Kampesten, var Opgang til Loftet. De øvrige Gulve var af Fyr ligesom Lægter og Loftbjælker (disse var i de tre andre Længer dels af Fyr, dels af El). I Stuehuset fandtes foruden Forstuen følgende Værelser: Storstuen, Dagligstuen, Mellemstuen, Studerekammeret, Jomfruens Kammer, et Sengekammer, et lidet Kammer og to Gæstekamre; endvidere Køkken – i Tilslutning til hvilket der var udbygget en Ammestue – Spisekammer, Pigekammer og et Bryggerhus, med Kampestensgulv, med indmuret Kobberkedel. Væggene i Stuehuset var mest opmuret af brændte Sten, nogle var klinede.

I den anden Øst-Vest-Længe paa 22 Fag, 50½ Alen lang, fandtes Ladehus, Lo, Tørvehus, Faarehus og en Port.

Af de to Længer, der forløb Nord-Syd, var i den ene – paa 24 Fag – Lo, Ladehus, Port med Dør ud til Haven samt en Stue. Den anden var paa 29 Fag, hvoraf de 16 sydligste Fag var nyopført; heri fandtes Kostald med Baase til 10 Høveder, et Karlekammer med Loft og Bjælker af Fyr og Gulv af Kampesten, en Foderlo samt en Hestestald med Spiltove, Krybber og Hækker til 12 Heste, alt nyt af Egetømmer undtagen Krybberne, der var af Fyr. I de 13 gamle Fag mod Nord fandtes 2 Porte, en Rullestue, en Svinesti og et Ovnskur.

Af de 4 Huse laa to, der var sammenbygget, tæt ved Indkørslen til Præstegaarden. De vurderedes til 100 og 70 Rd. og beboedes af HANS ANDERSEN og MADS LARSEN Bager. Det tredie Hus, vurderet til 240 Rd. og beliggende ved Aabroen, beboedes af IVAR JACOBSEN Hjulmand, det fjerde Hus, vurderet til 400 Rd., var nylig udflyttet paa Præstegaardens yderste Grund ved Arreskovs Aa; dets Beboer var HANS JØRGENSEN Bødker.

Pastor BIRCH forbedrede stadig sin Præstegaard. I et Brev til Biskop BLOCH 4. Januar 1797 fortæller han om dens daværende Tilstand: »Haagerup Præstegaards Bygning er i det forbigangne Aar 1796 anselig forbedret; den hele søndre Længde af Udhusene er rent brudt af, den ujævne Jord er planeret, og paa den ene halve Ende ved en Stenmur af 1½ Alen forhøjet, saa at Bygningen nu staar paa en lige Grund; i Stedet for det afbrudte ere opførte 24 Fag Udhus, dels Kornlade, dels Faarehus, Tørvehus og til Foring – ... Nu fattes kun 21 Alen, som om et Par Aar skal ombygges; ogsaa har jeg ganske fra Grunden af ombygget Ladehusene og saaledes forbedret Stuehuset, at hele Præstegaarden vil kunne anses som ny og, som jeg smigrer mig med, regnes iblandt de gode og smukke Præstegaarde.« Samtidig meddeler han, at »Brahetrolleborg og Krarup Kirker ere i god Stand. Jeg har Aarsag til at være fornøjet med begge mig betroede Menigheder.«

BIRCHS nærmeste foresatte var hans »Svoger« Provst JOHANNES MULE (S. 405) i Nr. Broby, der var født 1714, og hvis Hustru var Søster til Fru BIRCHS Svigerinde, FRIDERIC SEIDELINS Kone i Odense. Provst MULE maatte i en Del Aar paa Grund af Svaghed have Hjælp til at bestride sit Provsteembede, først et Aars Tid af den ældste Præst i Herredet CHRISTOPHER STRØYBERG i Sdr. Broby (* 1711) (men BIRCH skriver 1787, at »der imellem salig Provst MULE – fra den Tid af han blev Provst – og Herr STRØYBERG aldrig var noget Venskab«), derefter fra 1782 af den tredieældste, JACOB PAULIN CLAUSEN i Svanninge (* 1727).

I Oktober 1786 anmodede Provst MULE Biskoppen om at faa beskikket Pastor BIRCH

»som den, jeg har størst Fortrolighed til«, til Viceprovst for at forrette, hvad han ikke selv paa Grund af aftagende Kræfter kunde overkomme. Biskoppen forespurgte Præsterne i Herredet, om de var tilfredse med, at BIRCH, naar han konstitueredes til Viceprovst, tillige blev beskikket til Provst efter MULES Død.

Herpaa svarede MICHAEL LETH i Sdr. Højrup: »Da en halvfemteaars daglig Omgang har gjort mig Hr. BIRCHS ædle Karakter og ypperlige Tænke- og Handlemaade upaatvivlelig, er jeg fuldkommen vis paa, at Hr. Provst MULE kunde være veltjent med hans Hjælp.« HENRIK RUDOLPH KANNEWURFF i Faaborg: »Jeg er dermed vel fornøjet, allerhelst jeg kiender den gode Mand og tiltror ham at være dygtig og duelig dertil.« HANS ADOLPH AGERBECH, Kapellan i Faaborg, »giver med Fornøjelse mit Votum til Hr. BIRCH, da samme er bekendt for at være en Mand af Indsigt og Virksomhed, der uden Tvivl som Provst vil gjøre megen Nytte«. Endnu fire udtalte at være godt tilfredse med BIRCHS Udnævnelse til Provst, og tre, at de aldeles intet havde derimod.

Nogle var imidlertid betænkelige ved at forbigaa de ældre Præster, idet den 33aarige BIRCH kun var den tiendeældste Præst i Herredet. Selv om man saa bort fra de to ældste og skrøbeligste, STRØYBERG i Sdr. Broby og THOMAS BREDSORFF i V. Skerninge (* 1720), var dog mange andre nærmere til det end BIRCH (* 1753).

BREDSORFF svarede: »Jeg har saa meget mindre noget derimod, som jeg elsker og ærer ham som en værdig og duelig Mand. Men skulde han undslaa sig for dette Embede, vilde mit Votum falde paa Hr. BACHMANN i Øster Hæsing, som ligeledes er en duelig Mand og uden Tvivl har god Indsigt i det juridiske, som er fornøden i Provste-Embedet.« BERTEL HOLM i Allested (* 1729) antog, at STRØYBERG og BREDSORFF selv helst var fri for den Ulejlighed, men »jeg kan ej give vor gode Medbroder Hr. BIRCH mit Votum denne Gang, uagtet jeg vist elsker og ærer ham som en meget smuch og retsindig Præstemand. Men hans Nabo Hr. BACHMANN har været 4 Aar ældre i Præsteembedet, som herved gives mit ringe Votum«. JENS MATHIAS LETH paa Lyø udtalte: »Jeg vil give mit Votum dertil, naar de ældre Præster derved ikke finder sig fornærmede«, og paa samme Maade svarede PEDER WAIDLØV i Horne: »Uagtet jeg vist ikke i nogen Maade har end det allermindste imod velærværdige Hr. BIRCH, som jeg kiender for en indsigtfuld, redelig og velhavende Mand, kan mit Votum ikke falde paa ham, medmindre enhver af dem, der er nærmere berettigede dertil, maatte vise sig lige-gyldig derved.« BACHMANN undrer sig over, at MULE vil forbigaa CLAUSEN, »der virkelig i nogle Aar har haft mangan ubehagelig Tur for ham«, og skriver: »Hvis ingen af de ældre Præster vil modtage det, har jeg aldeles intet imod, at Hr. BIRCH herudinden naar sit Ønske.« Men han kan ikke lade sit Valg »falde paa Hr. BIRCH, som dels er en af de yngste, dels har det vidtløftigste Embede i hele Herredet, der udfordrer den stærkeste Mands Helbred til ret at kunne bestride det alene, end sige mere.«

Men sin haardeste Bekomst fik MULE Forslag af CLAUSEN i Svanninge, der i Løbet af de sidste 4 Aar paa Provst MULES Vegne havde indsat 6 Præster, begravet 4 Præster, behandlet 5 Skifter og holdt adskillige Auktioner. Han vilde ikke lade sig forbigaa ved et Provstevalg, kaldte MULES Forlangende en Fornærmelse og fandt, at MULE, hvis han var ude af Stand til at forrette Embedet, maatte fratræde det, saa en ny Provst kunde vælges.

Den 14. Januar 1787 meddelte Biskoppen herefter Provst MULE, at han efter den Modvilje, visse Præster havde lagt for Dagen, fandt det rigtigst ikke at udnævne BIRCH til Viceprovst, men MULE maatte enten fortsætte i Embedet eller indgive Afskedsbegæring, hvilket sidste denne dog af »vigtige Aarsager« ikke var i Stand til endnu, hvorfor han vilde tillade sig »som hidtil om nødvendigt at betjene sig af Hr. CLAUSEN i Svanninge«.

Den 29. Juni 1787 mellem Kl. 5 og 6 om Morgenen døde Provst MULE, 72 Aar gammel; STRØYBERG konstitueredes som Provst i Vakancen, og 12. August udnævntes BACHMANN til Provst. Han og CLAUSEN havde faaet næsten lige mange Stemmer; to stemte paa BIRCH, nemlig GOTTLÖB SCHÖNBERG i Espe og AGERBECH i Faaborg. BIRCH udtalte, at »Hr. BREDS-DORFF senior og Hr. BACHMANN i Øster Hæsinge ere de i Herredet, til hvilke jeg haver den meste Tillid«, men han overlod Biskoppen sin Stemme, »da jeg altid med sand Glæde skal anse den som min Provst, som Deres Højærværdighed dertil anser mest duelig og skikket«.

Derimod var BIRCH ikke selv interesseret i at blive Provst. Han skriver 18. Juli 1787 til Biskoppen, at han i Efteraaret 1786 ønskede sig Provstiet med Begærlighed, men at hans Attraa derefter nu ikke er saa stor som Aaret før, fordi han nu havde bedre Udsigter til at faa et Købstadkald, hvilket stadig var hans Ønske. Han havde i Januar – varmt anbefalet af sin Biskop (S. 410) – været lige ved at faa Sognepræsteembedet ved Fredericia Michaelis Kirke, hvis Indtægter var 656 Rd. aarlig, men »visse Omstændigheder – efter Gehejmeraad SCHACK RATHLOUS Ord – nødsagede Kancelliet at bringe Provst HASSE i Forslag«,⁹³ som derefter fik Embedet. Nu havde SCHACK-RATHLOU for 4 Uger siden meddelt BIRCH, at han sikkert kunde udvirke BIRCHS Kaldelse, næste Gang han søgte, »da han havde hørt saa meget godt om mig.« Denne »herlige Udsigt« til et Købstadkald, som BIRCH hidtil kun havde betroet sine to bedste Venner, gjorde, at han ikke var interesseret i »Provstiet for en kort Tid«.

Det har sikkert været en stor Skuffelse for BIRCH, at der endnu hengik 13 Aar, før han kom til en Købstad, og at han atter blev forbigaaet, da han baade i 1794 og 98 søgte Sognepræsteembedet ved Trinitatis Kirke i Fredericia og Vejlbj og i 1794 Sognepræsteembedet ved St. Mortens Kirke i Randers.

I Pension til Pastor OXENBØLLS Enke havde BIRCH de første 6½ Aar – fra 21. Oktober 1776 til April 1783 – betalt 100 Rd. aarlig, de næste 3 Aar 80 Rd. aarlig og fra April 1786 til April 1787 60 Rd. I Embedsskat betalte han 9% aarlig af sin Indtægt. I 1787 ansøgte han Rentekammeret, anbefalet af Biskop BLOCH 1. Marts, om Godtgørelse for en Del, nemlig 35 Rd. 4 Mk. 2 Sk., af den Embedsskat, han i Aarenes Løb havde betalt af Enkepensionen; Rentekammeret bevilgede ham 17. Marts Fritagelse for Embedsskat, dog kun fra 1. April 1786 at regne, af Pensionen til »Mad. OXENBØLL, som lever og er frisk«, nemlig aarlig 9% af 60 Rd. = 5 Rd. 2 Mk. 7 Sk. Af sin Indtægt paa 460 Rd. skulde han fremtidig kun betale Skat af de 400 Rd. OXENBØLLS Enke CHRISTINE AABOE døde først 1811, 79 Aar gammel; BIRCH har sikkert betalt hende 60 Rd. aarlig i Pension fra 1786–1800, thi dette Beløb betalte BIRCHS Efterfølger i Brahetrolleborg BØRGE HENRIK KNAP hende ved hendes Død.

Efter Aftale med Skolekommissionen bestemte Biskop BLOCH 31. Januar 1787 angaaende Katekisation i Brahetrolleborg Kirke, at paa de Søn- og Helligdage, da BIRCH først har Gudstjeneste i Krarup Kirke, skal der ringes sammen til Gudstjeneste i Brahetrolleborg en halv Time, før BIRCH plejer at komme fra Krarup; der begyndes med den sædvanlige Kirkebøn, hvorefter der synges en af BIRCH i Forvejen valgt Psalme, og derefter katekiseres, dog højst en halv Time; hvis BIRCH da endnu ikke er kommet, udfyldes Ventetiden med Oplæsning af et eller to Kapitler af Biblen. Naar BIRCH ankommer, gaar han straks for Alteret, og den egentlige Gudstjeneste begyndes med »Aleneste Gud«.

Den 30. September 1790 tog Pastor BIRCH teologisk Doktorgrad paa en Afhandling, hvori han – paa Latin, som det hørte sig til – begrundede visse teologiske Steder hos Tertullian. I denne Anledning havde han 1. September udbedt sig Biskoppens Tilladelse til først i den følgende Uge at rejse til København og blive der i 3 Uger. I Brevet meddeler han samtidig,

at »min Kone i denne Sommer har været meget svagelig«. Hun havde i Maj født sit niende Barn.

I 1790 ansatte Grev REVENTLOW en ung Kirurg JOHAN JOSEPH FIGADT som Læge paa Baroniet Brahetrolleborg med Bopæl i Spanget. FIGADT var Katolik, men 6. August 1794 skriver Pastor BIRCH til Biskop BLOCH, at FIGADT nu ønsker at afsige sin katolske Religion og gaa over til den lutherske; »at han efter velgrundet Overbevisning forkaster den katolske Kirkes vrang Lærdomme og er værdig til at optages som Lem af vores Kirke, derom har jeg alt i nogle Aar været overbevist og for ham ytret min Forundring, hvorfor han vedblev at holde sig til den katolske Menighed, men det syntes ham tungt at forlade en Menighed, hvis Lem han fra Barn af havde været«. Nu have FIGADT imidlertid erklæret – i Anledning af sit forestaaende Bryllup med den lutherske SOPHIE HEDEVIG BREUM paa Brahetrolleborg – at han fra nu af ganske og aldeles vilde træde over til den lutherske Kirke.

Paa BIRCHS Forespørgsel om, hvorledes han skulde forholde sig i denne Sag, svarede Biskoppen den 14. August: »Deres Højærværdighed ville i Overværelse af nogle Menighedens agtbare Mænd imodtage hans tydelige Bekendelse udi de imellem den romersk-katolske og vores Kirke omtvistede Sætninger, og naar De ved denne højtidelige Samtale befinder hans Bekendelse overensstemmende med vores, saa og grundet i Guds Ord, da med en kort og rørende Lykønskning . . . optage ham som Medlem af vor Kirke og derefter næste Communiondag med andre af Menighedens Lemmer stede ham til Skrifte og Herrens Bord, ligesom og om denne Handling giøre fornøden Anmeldelse, som Licentiaten underskriver, udi Deres Kirke-Ministerial-Bog.«

Herefter blev Kirurg FIGADT, der virkede som Læge ved Brahetrolleborg til sin Død 1816, den 10. Oktober 1794 viet i Brahetrolleborg Kirke, – hvor samme Dag Lykkenssædes Ejer HENNING SCHROLL viedes til ADOLPHINE FREDERIKKE EHRENREICH.

Provst BACHMANN var ikke nogen stærk Mand, han har uden Tvivl haft en Hjertelidelse. Allerede 17. April 1792 skriver han til Biskoppen, at han »formedelst den Spænden jeg har over Brystet ikke tør rejse til Landmodet«. 2½ Aar senere klager han over »den Gigt jeg har i Brystet og den høje Alder«, og den 27. September 1796 skriver han, at han i 3 Dage har været syg og sengeliggende paa Grund af den Spænding, han har i Brystet og i den højre Arm. Det blev atter bedre, men 12 Dage senere, Søndag den 9. Oktober Kl. 5 om Eftermiddagen, døde han ganske pludselig, kun 53 Aar gammel, hjemme i Ø. Hæsinge Præstegaard, hvor BIRCH tilfældigvis var paa Besøg.

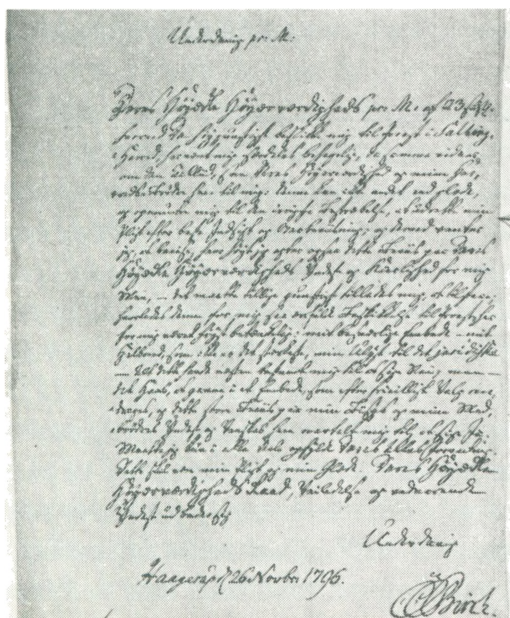
I et Brev, skrevet Kl. 11 samme Aften hjemme i Haagerup Præstegaard, meddelte BIRCH Biskop BLOCH Dødsfaldet: »I et venskabeligt Besøg kom jeg derover Kl. 4, erfarede til min Glæde, at Provsten i Formiddags havde forrettet Tjenesten i Østerhæsinge, jeg glædte mig med Provstinde og Familie derover, og endnu mere at han med en Ven var redet ud en Tur; de kom begge hjem Kl. imod 5, Provsten var munter og vel tilmode, men idet han kommer ind i Forstuen, beder han om noget Vand, men segner hen og var død, Chirurgus FIGADT blev hentet, men alt var forgiæves, et indvortes Slag havde gjort Ende paa hans Liv.« To Dage senere skrev Grev REVENTLOW til sin Søster LOUISE STOLBERG, at Provst BACHMANN om Søndagen selv havde prædiket i begge Kirker; han red ud om Eftermiddagen; da han kom tilbage, spurgte han, om der var Venner, man svarede: »BIRCH«, og idet han traadte ind af Døren, faldt han død sammen.

Fortsættelsen af BIRCHS Brev til Biskoppen lyder: »Var mit Helbred, som jeg ønskede det, tog jeg mig den Frihed at tilbyde min Hjælp, men jeg har i fem [?] Maaneder været svagelig, og min [Sygdom] er for det meste den lig, som sal. Provsten har været plaget af, saa at jeg ærbødigt udbeder mig, at Deres Højædle Højærværdighed ville om muligt forskaane mig for at blive i Vakancen konstitueret.«

BIRCH blev imidlertid, som den tredieældste Præst i Herredet, konstitueret som Provst den 13. Oktober, og 2 Dage senere takker han Biskoppen for dette nye Bevis paa dennes Bevaagenhed; »trolig skal jeg søge at opfylde Deres Forventning, saalænge som mit Helbred tillader det. I Junii, Julii og Augusti Maaneder har den samme hæmorrhoidalske Svaghed, som

plagede salig Provsten, voldgiæstet mig; han har haft den i flere Aar; jeg har først fornummet den i Aar, men hæmorrhoider udebleve hos ham, som ogsaa hos mig; endnu i dette Øjeblik føler jeg Trækken over Lænden og os sacrum [Korsbenet]. Jeg har i Aar været ligesaa syg som han, og ved at tale med Provstinden for et Par Dage erfaret, at han og jeg i et og alt have det paa een Maade. Hans Død har gjort Indtryk paa mig, men især paa min Kone, og hendes Overtalelse foranledigede det Ønske, at jeg maatte blive befriet for Vakancens Forsynelse. Men jeg skal blive ved, saalænge mit Helbred er, som det er; gid det blive fuldkomment, som det har været før, thi ellers bliver endog mit præstelige Embede her mig overlegen. En anden Forfatning, som Præst ved een Kirke, vilde for mig være det ønskeligste. Forsynet raader, jeg har gjort mit«.

Men BIRCH skulde ikke nøjes med at være konstitueret Provst; den 23. November 1796 beskikkede Biskop BLOCH ham »med megen Fornøjelse« til Provst i Salling Herred, efter at han ved Valget havde faaet ikke mindre end 13 af sine Embedsbrødres Stemmer, blandt disse var Herredets Senior, den 67aarige BERTEL HOLM i Allested, der skrev, at han »ønsker intet hellere, end at Hr. Doctor BIRCH vil tage derimod, og at vi maa faa ham til vores Provst«.

BIRCHS Tak til Biskoppen for sin Udnævnelse til Provst.

Kun tre havde andre Forslag: to stemte paa PEDER KRYSSING WESTERGAARD i V. Hæsinge og een paa MORTEN THOMSEN BREDSORFF i V. Skerninge, der 3 Aar senere blev Provst efter BIRCH.

BIRCH takkede Biskoppen for Udnævnelsen, der »vidner om den Tillid, som Deres Højærværdighed og mine Herreds-Brødre have til mig; denne kan ikke andet end glæde og opmuntre mig til den ivrigste Bestræbelse at udrette min Pligt efter bedste Indsigt og Overbevisning, og dermed venter jeg at bevise, hvor højt jeg agter ogsaa dette Bevis paa Deres Højædle Højærværdigheds Yndest og Kiærlighed for mig. Men, – det maatte tillige gunstigt tillades mig at tilstaa, hvorledes denne for mig saa ærefulde Beskikkelse til Provst har for mig været højst betænkelig: mit besværige Embede, mit Helbred, som ikke er det stærkeste, min Ulyst til det juridiske – alt dette havde næsten bestemt mig til at sige Nej, men – det Haab at gavne i et Embede, som efter frivilligt Valg overdrages, og dette

store Bevis paa min Bisps og mine Medbrødres Yndest og Venskab have overtalt mig til at sige Ja. Maatte jeg kun i alle Dele opfylde Deres alles Forventning. Dette skal være min Pligt og min Glæde. Deres Højædle Højærværdigheds Raad, Vejledning og vedvarende Yndest udbeder sig Underdanig C. C. BIRCH.«

Og i et Brev til Biskop BLOCH ved det efterfølgende Aarskifte udtrykker Provst BIRCH sig saaledes: »Ved dette Aars Begyndelse frembæres de bedste Ønsker over Deres Højærværdighed med Familie, og et iblandt mine første Ønsker er, at min hidindtil imod mig saa venkabelig sindede Bisp fremdeles vil ynde mig som Provst saa meget, som jeg hidindtil har været yndet.«

Som Provst i Salling Herred, hvortil han indsattes 26. April 1797 i Sct. Knuds Kirke i Odense, var Provst BIRCH sammen med Stiftamtmanden, Biskoppen og to af Herredets Sognepræster (P. K. WESTERGAARD i V. Hæsinge og JØRGEN STRØYBERG i Sdr. Broby) Meddirektør for Den Lundegaardske Stiftelse.

Fra 27. Juni til 13. Juli 1797 var Provst BIRCH i København; BREDSORFF vikarierede for ham imedens.

I Begyndelsen af Februar 1799 hærgede en voldsom Snestorm Landet og forvoldte talrige Ulykker; i Stovstrup ved Fredericia omkom saaledes en Mand i Sneen, da han gik hjem fra sin Nabo. Færdsel ad de tilsneede Veje var næsten en Umulighed, saa Posten mange Steder maatte køre over Grøfter og Marker og kun naaede frem med store Forsinkelser; derimod var det muligt at færdes til Fods over det tilfrosne Storebælt, hvad mange benyttede sig af, bl. a. en Præst ved Navn MEIER.

Afskaaret fra Omverdenen sad Provst BIRCH den 13. Februar hjemme i sin kolde Stue og skrev Brev til Biskoppens Amanuensis, Stiftsrevisor BØTCHER i Odense: »Aviserne have fortalt mig om de indsneede Præster i Odense; den 3die og 6te kunde jeg ikke heller holde Tjeneste i nogen af mine Kirker; den 6te prøvede jeg det, men naaede kun til Enden af Byen, da Buggjorden sprang under begge mine Heste . . . En Mand af Haagerup laa fra 31. Jan. til 7. Febr. i Svendborg, en Husmand tæt ved Vejen i Haagerup By maatte den 3die hele Dagen brænde Lys og kom med Besværlighed igiennem et Vindue fra Taget ind til sin Ko. Paa hele Sognevejen er en Sne-Mur paa begge Sider, og her i Byen almindelig 4 à 5 Alen høj. Det var en Lykke, at jeg kun den 3die havde en liden Kommunion i Krarup, og af 9 mødte dog kun 3 – og ellers intet, saavel d. 3die som d. 6te. Kulden er ellers saa haard, at jeg i min til den nordre Side liggende Stue knap kan skrive for Kulde.«

Kun i 3 Aar var Dr. theol. BIRCH Provst, idet han omsider den 3. Januar 1800, efter 24 Aars Præstegering i Brahetrolleborg, af Kongen udnævntes til Sognepræst i Assens samt Annekssognet Kjærsum efter Professor STEENVINKEL, der var død 6. Oktober 1799. I Februar flyttede BIRCH til Assens.

Det fortælles, at BIRCH ved sin Afskedsprædiken i Brahetrolleborg Kirke, idet han pegede paa det i Kirken ophængte Billede af RASMUS HANSEN SMED (SCHMIDT), der i 58 Aar havde været Sognepræst dér (1624–82), bemærkede: »Ingen har holdt ud her saalænge som du, gamle Hr. RASMUS.«

I Dagene 20.–22. Oktober 1800 lod BIRCH bortsælge en hel Del Møbler og forskellige andre Effekter i Haagerup Præstegaard, for ialt 734 Rd. 1 Mk. 4 Sk. Blandt det solgte var 5 Heste, 4 Køer, 1 Tyr og 2 Kvier, 1 Vædder, 14 Faar og 17 Lam.

I Brahetrolleborg og Krarup Sogne blev senere BIRCHS Hustrus Kusine SOPHIA ELISABETH KISBYES Sønnesøn HARDENACK OTTO CONRAD LAUB Præst 1845–54, hvorefter han udnævntes til Biskop i Viborg; og efter ham blev BIRCHS Barnebarns Mand FREDERIK VILHELM BAGGER Præst her 1855–77.

Til Embedet i Assens var der 22 Ansøgere; Biskop BLOCH anbefalede varmt Provst BIRCH, »som nu i 23 Aar med utrættet og rosværdig Flid har forestaaet det, tilvisse ikke magelige, Sognekald Brahetrolleborg og Krarup.« Selv fremhæver BIRCH i sin Ansøgning, at han nu i 24 Aar har tjent i et meget besværligt Embede, at han har 9 Børn at forsørge, samt at han er den eneste Landsbypræst i Danmark, som ved Selvforsvar er promoveret Doktor i Teologi.

I Kongens Kaldsbrev udtales det, at Assens Sognekald forundes Provst BIRCH, »imod at Grev REVENTLOW overdrager os næste Gang den ham da tilkommende Kaldsret til Aaby og Aastrup Sognekald«, hvilket REVENTLOW havde erklæret sig villig til.⁹⁴ (Kaldsretten til Brahetrolleborg og Krarup vilde Grev REVENTLOW derimod nødigt overdrage til Kongen, da det var hans Hensigt efter BIRCHS Forflyttelse at faa Præstegaarden anbragt mere midt i begge Sogne og i Nærheden af Bernstorffsminde Seminarium).

Det var utvivlsomt en stor Glæde for Provst BIRCH efter saa mange Aar paa Landet at blive Præst i en Købstad, hvilket havde været hans stadige Ønske, siden han i 1787 første

Gang var blevet forbigaaet ved Udnævnelsen til Fredericia (S. 420). Ganske vist var han ogsaa i Assens Præst for to Sogne, men her var tillige en residerende Kapellan, den »meget yndede« NIELS CHRISTOPHER JUEL, der forrettede alle præstelige Forretninger i Annekssognet (undtagen paa de tre Højtiders Anden-Helligdage), saa BIRCH blev fri for de besværlige Ture paa Landet. Og samtidig bevirkede Forflyttelsen en Nedgang i Antallet af de Sjæle, der var betroet ham. I Brahetrolleborg Sogn fandtes i 1801 ikke færre end 1522 Mennesker, hvortil kom 424 i Krarup Sogn, hvorimod der i Assens Købstad kun var 1.443 Indbyggere (og i Kjærum Sogn 754 Personer).

Den aarlige Indkomst af Assens Sognepræstekald var 550 Rd., hvorfra dog gik 100 Rd. i Enkepension til Professor STEENVINKELS Enke.

Ved kongeligt Reskript af 30. September 1803 blev en lang Række Kappellanier paa Fyn og Lolland-Falster nedlagt, og de derved sparede Udgifter kom Skolevæsnet til gode. De enkelte Embeder skulde dog først nedlægges, naar de blev ledige, og da JUEL først forflyttedes i 1809, Aaret efter BIRCHS Død, skete der ingen Forandring her i BIRCHS Tid, hvilket denne sikkert har været godt tilfreds med.

BIRCH nærede nemlig en Del Betæneligheder ved muligvis en Dag at skulle være alene om at passe begge Sogne. Dette gav han Udtryk for i den Erklæring, han 6. Maj 1803 afgav til Danske Kancelli om Spørgsmaalet. Han udtaler her, at han i 24 Aar og 2 Maaneder havde været Præst ved to Menigheder, og at en af Hovedaarsagerne til, at han søgte Assens Sognekald, var Ønsket om paa sine ældre Dage kun at skulle forestaa een Menighed og derved undgaa de mange trættende Rejser. Og hellere vilde han udsætte sig for den Bekostning at flytte med en talrig Familie end se sig nødsaget til med Tiden at antage en personel Kapellan, hvilket han ikke havde kunnet undgaa, om han var blevet i Brahetrolleborg. Og den Stigning i hans Indkomster – højst 150 Rd. – som han vilde faa ved Kapellaniets Nedlæggelse, vilde langtfra være nok til, at han kunde holde personel Kapellan. Dog, – Kapellaniets Nedlæggelse vilde blive til Gavn for Skolesagen, som altid havde haft hans Interesse: »Men det almindelige Vel bør altid have Fortrin frem for enkelt Mand. Skolevæsenets Forbedring og hensigtsfulde Indretning henhører til et af mine første Ønsker, og jeg kan smigre mig med at have herpaa givet Prøve i mit forrige Embede. Assens Sogn har en talrig Ungdom, efter Folketællingslisten kan jeg regne over 200 Børn, som burde søge Skolen, een Skoleholder (med 20 Rd. Løn) kan umulig bestride det hele, flere Lærere behøves . . . at saadan en Indretning snart maatte komme i Stand, er lige saa vist mit Ønske, som jeg alt i min Embeds Tid her straks fra første Øjeblik af har tænkt paa Midler til at kunne se samme virkeliggjort, og at de Indkomster, som det residerende Kapellani har, vilde give hertil et ikke ubetydeligt Bidrag, dette er indlysende.«

Han tillader sig da at fremsætte det Forslag, at Danske Kancelli – naar Ordningen træder i Kraft ved Kapellaniets Vakance – vilde bringe ham i Forslag til et Købstadkald med kun een Menighed og Kirke, »dog, da min Familie, Søkende, Børn og Børnebørn ere i Sjælland, at mig allernaadigst maatte forundes et Kald, hvor jeg kom disse nærmere, end jeg nu er; det maatte naadigst tillades mig at nævne Nyborg Sognekald her i Fyn og Skælskør⁹⁵ i Sjælland, da – naar Flytningen kunde ske fra Sted til Sted med Skibslejlighed – Omkostningen ved Flytningen blev mindre. Endnu har jeg 8 uforsørgede Børn, saa at jeg ved Forandring i Indkomster ikke kan taale Tab, og at det følgelig ikke kunde være mig ligegyldigt, hvor jeg maatte blive ansat, men derom tør jeg give min fulde Forsikring, at jeg altid, hellere end at holde personel Kapellan, skal modtage et andet passende Embede, som kunde i virkelige Indkomster ligne mit nuhavende«.

Froprediken var efterhaanden næsten gaaet helt af Brug og blev officielt afskaffet ved kongeligt Reskript af 19. November 1802 for Fyns Stifts Vedkommende med Undtagelse af Odense og Svendborg, hvor den endnu søgtes af en Del Mennesker.

Ogsaa i Assens kom Biskop BLOCH paa Visitats hos BIRCH; han anmeldte i Forvejen sit Besøg: »Om det maatte være i vor fælles Herres og Hyrdes Velbehag, er jeg sindet at besøge Assens og Kiærum Menigheder 19de Julii 1801 i Assens Kirke paa sædvanlig Højmesse-Tid. Dr. BIRCH prædiker over Dagens Evangelio, dog ikke over en halv Time,« og Biskoppens Dom lød paa, at BIRCH havde prædiket »til Opbyggelse«.

To Aar senere døde Biskop BLOCH. Hans Efterfølger Biskop PEDER HANSEN meldte sit Besøg i Assens i Dagene 5.–7. Juli 1806, men Visitatsen maatte aflyses paa Grund af Biskoppens Sygdom. Det følgende Aar kom han til Assens 16. April, visiterede 17. April i Kirken, »hvor jeg med den Orden og Kundskab, som forefandtes, fandt mig fornøjet«, og næste Dag overhørte han Ungdommen Kl. 8 om Morgenen i Skolen.

BIRCHS sidste 8 Aar i Assens synes at være forløbet stille uden særlige Tildragelser. De bevarede Arkivalier taler mest om de mange Hverv, der dengang paahvilede Præsterne, bl. a. med at give Indberetning om Skolespørgsmaal, økonomiske, industrielle, sociale Forhold o. a. I 1801 paalagdes det Præsterne at udfylde Folketællingslisterne for deres Sogne. Gang paa Gang indskærpedes deres Pligt til særskilt Indberetning om dødfødte Børn (over 7 Maaneder), ligesom deres Medvirken krævedes til at iværksætte Foranstaltninger mod Udbredelse af smitsomme Sygdomme saavel blandt Mennesker som blandt Husdyr og Kornsorter. I 1801 og 1807 udlagdes Ammunitionsdepoter i Kirkerne, den 19. August 1807 – da Englændernes Belejring af København var begyndt – udstedte Biskoppen – paa Opfordring af den kommanderende General paa Fyn og Langeland – Forbud mod al Ringen med Kirkeklokker paa Landet, da Klokkeringning var Signal til at sammenkalde Landeværn og Kystmilit, og i September 1807 maatte Præsterne – efter Ordre fra Kronprinsen – meddele, hvilke Kirker der havde Blytag, da der var Mangel paa Bly til Brug til Ammunition.

I Landsarkivet i Odense findes en lille Almanak, som Dr. theol. BIRCH har benyttet som Regnskabsbog og til enkelte andre Optegnelser i Tiden 1801–03.

I Assens fandtes paa den Tid ingen Præstegaard, idet den tidligere Præstegaard, der havde eksisteret som saadan i flere Aarhundreder, var blevet solgt i 1768.

Dr. theol. BIRCH købte derfor, ved Skøde af 13. Oktober 1800, læst 28. s. M., af sin Forgænger i Assens Professor PETER CHRISTIAN STEENVINKELS Enke FREDERIKKE LOUISE MICHAELSEN, for 2.700 Rd., deres store Gaard paa Byens Hovedgade, Østergade, paa det sydøstlige Hjørne af St. Kirkestræde (nu Østergade 22, nu Matr. Nr. 160, gl. Nr. 35). Gaarden bestod til Østergade af et 15 Fags grundmuret, teglhængt Stuehus af Egebindingsværk i 2 Etagere (med 8 Kakkellovne) og mod Store Kirkestræde et 9 Fags Stuehus med Port; i Gaarden fandtes mod Syd et straatækt Ladehus med Heste- og Kostald samt Korn- og Brændehus, og mod Øst et 3 Fags Halvtage af Egebindingsværk, indrettet til Svinesti og Høsehus. BIRCH lod snart efter Ladehuset teglhænge og forbedre med nye Vægge og Skillerum, og i Stedet for Halvtaget, der nedreves, opførtes en 10 Fags Bygning, der indrettedes til Brændehus og Vognremise, samt Nord herfor et Høsehus, begge teglhængt. Samtidig sattes Vurderingssummen op fra 2.880 Rd. til 3.500 Rd., og i 1809 til 4.460 Rd.

I denne Gaard boede Dr. theol. BIRCH ved Folketællingen i 1801 med Hustru, seks Døtre og en Søn, den 23aarige Lærerinde Frøken CHRISTINE FRITZ samt tre Tjenestepiger og en Avlskarl.

I 1801 opgiver BIRCH sine Indkomster til 1.173 Rd. og de paa Kaldet hvilende Byrder til 352 Rd., saa at Nettoindtægten bliver 821 Rd. Han anfører, at den Gaard, han havde købt, manglede de fornødne Udhuse, hvorfor han andetsteds i Byen maatte leje Plads til Vogne, Korn o. a., saa hans Husleje var 160 Rd. Andre Udgifter var 100 Rd. i aarlig Pension til Professor STEENVINKELS Enke, 34 Rd. i aarlig Skat og 35 Rd. 5 Mk. til Kapellanen, nemlig 10 Rd. 5 Mk. i Kontanter, og til en Værdi af 25 Rd. sattes den Befordring, som Sognepræsten var pligtig at yde Kapellanen med Hest og Vogn om Vinteren paa alle Søn- og Helligdage samt de 6 Faste-Onsdage, hvorimod Kapellanen selv skulde befordre sig til Hest om Sommeren.

Kort før sin Død købte BIRCH yderligere, ved Skøde af 10. Januar 1808, læst 15. Oktober 1811, for 900 Rd. Nabohuset mod Øst paa Østergade (nu Nr. 24, nu Matr.-Nr. 148, gl. Nr. 34A), bestaaende af 5½ Fag til Gaden i 2 Etager samt et 10 Fags straatækt Ladehus i Gaarden i 1 Etage; her opførtes baade »Locum og Svinesti«.

Aaret efter BIRCHS Død solgte hans Enke, for 4.250 Rd., begge Ejendommene til konstitueret Amtsforvalter, Kammerraad JENS WINSTRUP⁹⁶ til Overtagelse 18. April 1809 (Købekontrakt 12. Februar s. A., Skøde 20. Juni 1811, læst 11. Maj 1813).

Herefter købtes begge Ejendomme af Amtsforvalter, Kammerraad (1842 Justitsraad, 1854 Etatsraad) CHRISTOPHER ADRIAN ENGELBRECHT BENTZON, ved Auktionsskøde af 21. Oktober 1828; BENTZON, der 1829 ægtede Dr. theol. BIRCHS Datterdatter, solgte straks Nabohuset Østergade 24 (da 34 A) ved Skøde af 14. December 1828 til Købmand I. HORN;⁹⁷ det ejes nu af fhv. Telefonistinde Frøken DAGMAR JØRGENSEN. – Selv blev BENTZON boende, indtil han 1843 forlod Assens, i Hjørneejendommen Østergade 22, som ved Skøde 10. Maj 1844 solgtes til hans Efterfølger, Amtsforvalter, Overkrigskommissær SOPHUS CHRISTIAN DE KLAUMANN († 1852), hvis Enke MARIE CATHRINE TVERMOES († 1887) ved Skøde af 18. August 1856 solgte det til Købmand C. A. NECKELMANN, der havde lejet det allerede fra Oktober 1851, og efter hvem det ved Auktionsskøde af 6. August 1872 solgtes til Købmand RASMUS HANSEN, hvis Søn Købmand FREDERIK HANSEN ejede det 1910–58.

Desuden havde Dr. theol. BIRCH i 1800 (Købekontrakt 25. August, Skøde 31. December s. A., læst 13. Januar 1801), til Overtagelse ved Paaske 1801, af Organist CHRISTIAN HASSEL for 700 Rd. købt et Hus paa Østsiden af Store Kirkestræde (nu Nr. 7, gl. Nr. 220), i Nærheden af Adelgade, faa Huse fra hans Hjørnegaard paa Østergade. Det bestod af 8 Fag Stuehus til Gaden, 2 Etager højt, med Port, 7 Fag i Gaarden til Køkken og Bryggerhus samt 5 Fag til Brænde- og Fæhus.

I dette Hus, som sikkert har været lejet ud i BIRCHS Tid, har Provstinde BIRCH utvivlsomt boet de mange Aar, hun var Enke, i hvert Fald boede hun der ved sin Død, muligvis sammen med sin yngste Datter MARIE ELISABETH BIRCH. Ifølge Folketællingslisten 1834 boede den da 77aarige Provstinde BIRCH i Store Kirkestræde med en 23aarig, ugift Husjomfru THEODORA MAALØE og en 50aarig Tjenestepige MARIE RASMUSDATTER. Efter hendes Død blev det af hendes Arvinger solgt paa Auktion den 27. Oktober 1834 for 1.050 Rd. rede Sølv til Amtsforvalter C. A. E. BENTZON, der 30. August 1839 overdrog det (da Nr. 369) for samme Pris til Amtstuefuldmægtig, exam. jur. DITLEV FRIIS († 1888), som fik Skøde paa det 31. December 1852, læst 18. Januar 1853, og som 8. Februar 1853 solgte det for 2.400 Rbd. til Smedemester FR. IVERSEN, der ejede det til 1874. Siden har det skiftet Ejer talrige Gange.

† 25. April 1808 i Assens, begravet 2. Maj paa Kirkegaarden, »sønden Side«. (Den gamle Kirkegaard omkring Kirken nedlagdes 1820).

Hans Enke bekendtgjorde Dødsfaldet omtrent enslydende i »Fyens Stifts Kongelig allene privilegerede Adresse-Avis og Avertissements-Tidende« for 28. April og i »Kiøbenhavns Kongelig allene privilegerede Adresse-Contoires Efterretninger« for 30. April:

»I Gaar den 25 April om Eftermiddagen Klokken 5, behagede det Livets og Dødens Herre at bortkalde til det Bedre min inderlig elskede Mand, Doctor Theologiæ CARL CHRISTIAN BIRCH, Sognepræst for Assens og Kjerum Menigheder, i en Alder af 55 Aar, 2 Maaneder og 14 Dage, efter 3 Ugers Sygeleie og smertelig Brystsvaghed. Ikke allene ieg med 10 Børn, af hvilke 6 endnu ere uforsørgede, beklage i ham Tabet af en øm og kjerlig Mand og Fader, og de Menigheder han forestod, en værdig og retsindig Lærer; men Mange begræde tillige hans Død, hvorved de mistede en redelig og trofast Ven; og især væde de Mange, hvis lønlige Velgjører han var, hans Støv med taknemmelige Erindringstaarer. Dette for Flere, men fornemmelig for Mig og Mine høist smertelige Dødsfald undlader jeg ikke herved sørgeligst at bekendtgjøre for fraværende Slægt og Venner.

Assens den 26 April 1808.

E. H. BIRCH,
født SEIDELIN.«

Hans Enke fik 13. Juni s. A. Bevilling⁹⁸ til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder. BIRCH efterlod sig 10 Børn, af hvilke det yngste var 13 Aar. 11 Børn.

IDE NICHELSDATTER SEIDELINS 12 BØRN MED FABRIKSEJER PALLE MØLLER

(Se S. 233).

115. a. SØREN PALLESEN MØLLER, * i September 1710 paa Hagsholm¹ i Hovlbjerg Sogn c. 2 Mil Sydvest for Randers.

Han beretter selv i Vitaprotokollen, at han fra sit fjerde til sit tolvte Aar blev undervist hjemme af private Lærere, hvorefter han kom til Sommersted Privatgymnasium, hvor han undervistes af Sognepræst PEDER WØLDIKE og efter dennes Død 1725 af Sønnen af samme Navn. Herfra blev »Severinus Palæmonis Møllerus« 1. Juli 1726 dimitteret til Universitetet. 1727 tog han Examen philosophicum med Laud, blev 26. Maj 1728 Baccalaureus og tog 20. Maj 1732 teologisk Embedseksamen med Non. Han holdt sin Dimisprædiken i Vor Frelsers Kirke over Psalme 118, Vers 22 og 23: »Den Sten, som Bygningsmændene forkastede, er bleven til en Hovedhjørneste. Af Herren er dette sket, det er underlig for vore Øjne.«

Efter at være eksamineret af Biskop WORM fik han af Etatsraad, Landsdommer MATTHIAS POULSON († 1729) det Lassonske Rejsestipendium, paa hvilket han i to Aar opholdt sig i Leipzig, ved hvis Universitet han blev immatrikuleret 29. Maj 1734.

Efter sin Hjemkomst opholdt han sig i to Aar, 1736 og 37, hos sin Morfader, Slotspræsten i Skanderborg, Magister NICHEL SEIDELIN, for at øve sig i at prædike. NICHEL SEIDELIN døde 12. Juli 1737. De følgende Aar vides intet om SØREN MØLLER. I 1739 anbefalede Biskop HYGOM i Aarhus ham meget varmt til Sognepræsteembedet paa Helgenæs i sin Indberetning 15. Maj om den hidtidige Sognepræst, Provst RASMUS HIRTZNACHS Død den 9. s. M.: »Skulde Vocationen falde paa en Person ved Navn SØREN PALLESEN MØLLER, da er paa samme intet at udsætte, thi han har tilstrækkelige Studeringer, har ogsaa paa et Par Aars Tid og derover

besøgt de tyske Universiteter, er i Guds Sag vel og redelig intentioneret, og synes frem for mange at skulle blive duelig til Lære-Embedet, hvilke gode Egenskaber næppelig vil træffe saaledes ind, saafremt Patronens Tanker uformodentlig skulde falde paa en anden.« Patronens Tanker faldt imidlertid paa en anden, idet Kirkeejeren, Krigsraad NIELS LANGBALLE (S. 237), – der havde været gift med SØREN MØLLERS afdøde Moster, – netop samme Dag kaldte sin (senere?) Svigersøn MELCHIOR OLUFSEN SOMMERFELDT til Embedet. – Ti Aar senere blev SØREN MØLLER Præst i Biskop HYGOMS Stift.

Den 8. Maj 1741 udnævntes han til Feltpræst ved Grenaderkorpsets anden Bataillon, som han fulgte i Hannover, hvortil Bataillonens sendtes i engelsk Tjeneste. Han blev ordineret den 10. Maj s. A.

Grenaderkorpset var oprettet i 1701 og havde i Fredstid altid Garnison i København; dets Kommandør var fra 1738 Oberstløjtnant FRANDS ALBERT KALTENBORN, og Paaklædningen var rød Kjole med blaat Underfoder og Sølvbesætning.

Danmark var paa denne Tid i Forbund med Sverige og England, og mellem England og Hannover var der Personalunion, idet den engelske Kong GEORG II var Kurfyrste af Hannover. Ved en i 1734 fornyet Traktat mellem Danmark og Hannover havde Danmark forpligtet sig til i Krigstilfælde at understøtte Hannover med 6.000 Mand. Da Hannover i 1741 truedes af et fransk Korps, sendtes et dansk Hjælpekorps til Hannover, ført af General, Rigs greve WERNER v. D. SCHULENBURG; Styrken bestod af 3 Rytterregimenter og 8 Batailloner, hvoriblandt Grenaderkorpsets anden Bataillon, og beløb sig til 7.000 Mand. Korpset gik i Oktober 1741 over Elben ind i Hannover, hvorfra det vendte tilbage i Marts 1742 uden at have deltaget i Kamphandlinger. For denne Hjælp betalte England 1.150.000 Rd. foruden Troppernes Lønning, medens de stod i Hannover, hvilken ligeledes beløb sig til over 1 Million Rd.

Den 27. April 1742 udnævntes SØREN MØLLER til Sognepræst i Torup paa Halvøen Halsnæs, der danner den østlige Begrænsning for Indløbet fra Kattegat til Isefjord og Roskilde Fjord. Han blev indsat den 15. Juli af Provsten, ISAK SCHWARTZKOPF i Kregome. I Torup, hvor SØREN MØLLER Aaret efter ægtede Formandens Enke, var han i syv Aar, til han den 4. Juli 1749 efter Ansøgning blev udnævnt til Sognepræst i Fruering og Vitved Sogne lige Øst for Skanderborg, i CHRISTIAN COLDEVINS Sted, som s. D. fik MØLLERS Embede i Torup. Syv Aar efter at MØLLER var kommet til Jylland, fik han i 1756 ansat en personel Kapellan til at forrette sit Embede, og den 25. December 1767 blev han omsider afskediget, efter at han »ikke i mange Aar har været ved sin Fornuft«. Han døde den 19. Juli 1773.

SØREN MØLLERS Sindslidelse var allerede til Stede i de Aar, han var Præst i Torup paa Sjælland, og forarsagede, at han i halve og hele Aar var ude af Stand til at passe sit Embede. Degnen i Torup, MORTEN SALLING, der var 3–4 Aar ældre end MØLLER, fortæller saaledes i 1750 i et Brev² til Biskop HYGOM i Aarhus, at i de første 10 Maaneder SØREN MØLLER var i Torup – fra 15. Juli 1742, da han kom til Sognet, og til hans Bryllupsdag 9. Maj næste Aar – prædikede Degnen 4–5 Gange saa hyppigt som Præsten, og af de 8 sidste Prædikener før Præstens Bryllupsdag holdt Degnen de 5, deriblandt de 3 allersidste.

SØREN MØLLER var selv klar over, at han var syg; første Gang han omtaler sin Sygdom, er vistnok i Slutningen af 1744, da han i Torup Kirkebog skriver om sin »side [lange] Sygdom, som nedtog mig den 6. Februarii i Aaret 1744«; denne Dato refererer antagelig til den Begivenhed, han i et Brev til Biskop HERSLEB 2. Maj 1746 omtaler som »noget, der engang hændedes mig, endskiønt underligt, dog ved jeg ej, hvad det var, paa Torups Prædikestol nogen kort Tid, før jeg blev saa ganske undertrykt og udygtig paa Legemet til at gjøre mit Embede«. Fra 1745 taler han i sine Breve ofte om sin Sygdom, som først og fremmest prægedes af en stærk Angstfølelse, og i samme Brev til Biskop HERSLEB skriver han bl. a., at »jeg lever nu ligesom jeg var et Non Ens [et Nul, et Intet], der er underkast oven i Kiøbet slige malitieuse Sentiments [onde Tanker], at jeg enten er forgjort eller fattes Indsigt i mit Embede«. Som Aarsag til sin Sygdom anfører han bl. a. »Stedets bestandige Kuld[e] af den aabne Nordsø lige for Præstegaarden«, men den væsentligste Skyld tildeler han to Personer i Torup, Gaardmand JENS LARSEN og Degnen MORTEN SALLING.

Om Præstens Omgivelser, i hvert Fald til at begynde med, var klare over, at han var en syg Mand, er maaske tvivlsomt. Efter Degnens Opfattelse var Præsten en hævngherrig Mand, der paa enhver Maade søgte at gøre ham Fortræd; Degnens Syn paa Præstens Sygdom fremgaar af følgende Udtalelse i hans Brev 2. Oktober 1750 til Biskop HYGOM: »Fra næstfølgende 3die Juledag [1743], . . . da hans Kiæreste havde samme Dags Nat frembragt ham hans første Søn, forrettede han ej selv Embedet i nogle Aar, og siger, at Svaghed hindrede ham derfra; . . . havde han overvejet Davids Ord P. 32, 10,³ søgt Israel[s] Læge og raabt med hin Canaæiske, Mth. 15, 22,⁴ saa havde han visselig bleven helbredet, ja havde han i den Tid hans formente Svagheder rasede, haft saa stor Lyst til at forrette sit Embede, som han ellers samme Tid rejste omkring og gik frisk i sit Hus, uden nogen kunde mærke hans Svaghed, havde vel det Paaskud af Forgiørelse faldet af sig selv.«

Degnen MORTEN SALLING, der i 1750 fik det gode Skudsmaal af Provst SCHWARTZKOPF, at »jeg intet og ingen Tid har befundet noget af ham, enten i hans Embedsførelse eller i hans Forhold imod hans superieure [Foresatte] eller Ligemænd, som kan eragtes culpabel [kan dadles]«, udtalte selv, at han »ellers altid dels som en Inferieur [underordnet], dels og fornemmelig som en Christen har stræbt efter at gaa Præsterne, især Stedets, hvor Gud har sendt mig, til Haande, ej bekymrende mig om enten hvad Loven eller Monita [Paabud] i den Fald enten forbøde eller befalede, forsikret, at hvo som elsker Næsten og søger at beholde en god Samvittighed, forser sig hverken imod Loven eller Monita.« Der er næppe Tvivl om, at Degnen har været ganske uden Skyld i, at Forholdet mellem ham og Præsten blev saa daarligt, som det gjorde.

I Begyndelsen var Forholdet mellem dem udadtil tilsyneladende ret godt. Som nævnt prædikede Degnen ofte i Stedet for Præsten de første 10 Maaneder, »og naar han vilde have min Tjeneste paa Prædikestolen eller i andre Tilfælde«, skriver Degnen til Biskop HYGOM, »lod han en af sine Tjenestefolk, Dreng eller Pige, komme til mig med denne Befaling: Sig til Degnen, at han skal etc., hvilke Befalinger jeg med Koldsindighed uden at lade se eller høre ringeste affecter eller Modvillighed, hvorved Folk kunde kiende Misforstaaelse og de enfoldige forarges, tog imod som noget, der skulde saa være, og redebon efterkom, ventende, at Manden med Tiden skulde blive anderledes sindet, men forgiæves«.

Paa Præstens Bryllupsdag, den 9. Maj 1743, da han ægtede sin Formands Enke, forværredes Forholdet til Degnen betydeligt; denne fortæller, at han og hans Kone⁵ »med alt vort Hus og Formue efter yderste Evne gik ham [Præsten] og hans baade for og især paa Bryllupsdagen saaledes til Haande«, at Degnen, da han kom hjem fra Vielsen, hverken kunde finde »Hvile- eller Spisested« i sit Hus, da det efter Præstens Vilje benyttedes af Bryllupstjenerne, som ogsaa behøvede Degnekonens Hjælp; Degnen maatte »patientere indtil ud paa Aftenen uden at nyde noget til Vederqvælgelse«, idet hans Kone, som maatte hjælpe Tjenerne, troede, at hendes Mand »i det ringeste havde kommet til at opvarte ved Præstens Bryllupsmaaltid og følgelig der nydet noget til Vederqvælgelse«. Men værre blev det næste Dag, som var Store Bededag, da Degnen »om Morgenen blev beegnet med Trusel, Spot og Forhaanelse«, idet Præsten »offentlig først i Guds Hus truede at skille mig ved Embedet og sagde: at vi skulde drages med hinanden om vore Kjortler, hvortil jeg gav dette Svar: at min Kjortel sad vel saa fast som hans, og siden hjemme i hans eget Hus, hvor han baade for egne som og tildels mine Folk lod falde saadanne Ord om mig, som Blufærdighed forbyder mig at nævne«. Og for at han »desto eftertrykkeligere og mere kiendelig kunde beskæmme mig og gøre sit Fjendskab ret klart for den ganske Menighed«, indbød han to af Menigheden til sit Andendagsbryllup – den ene var Skoleholderen, »som er en gammel aftakket Krigsmand, forhen Hørkræmmersvend og nu boende i Sognet« – skønt de ikke havde været med til at »ofre«,⁶ hvorimod Degnen og hans Kone ganske blev forbigaaet »som de alleruværdigste i den ganske Menighed til slig Æres-Bevisning«, og det skønt Degnekonen »dog efter hans [Præstens] Begjæring ofrede med Brudeskaren, og det saa anselig som nogen anden af hans Brudegjæster, at han ej skulde faa noget at støde sig over«.

Degnen skriver videre, at det »sandelig gik saa vidt, at endog smaa Børn paa Gaden bejamrede min forestaaende Elendighed, ja en af mine egne Sønner, som da havde kun 7 Aar, spurgte mig ret fortrolig, men med Taaren paa Kinderne, og sagde: hvor skal Fader, Moder og de tvende gamle Koner /: sc. min og min Kones Mødre, som da levede hos os /: og vi mange Børn hen, og da jeg fik at vide Aarsagen til dette betænkelige Spørgsmaal og saa tillige Taarerne paa den umyndiges Kinder, kunde jeg ikke svare, men maatte vende Ryggen og gaa ud fra mine 3 Qvinder og 4 smaa Børn. Disse og saadanne flere for mig i Hr. MØLLERS Tid ej usædvanlige Streger haver været Anledningen til, at jeg . . . ej mere agtede at være Hr. MØLLERS Dreng eller Skovisk, men, da jeg saa, at al min Tjeneste, baade i Laan og andet, blev saa ilde belønnet, sagde ham rent i Øjnene, at han kunde passe sit, og jeg vilde passe mit og intet videre«.

Mange Steder i Kirkebogen har Præsten givet Udtryk for sine Følelser over for SALLING; disse Beskyldninger og Anklager betegnede Degnen siden, da han efter MØLLERS Bortrejse fra Sognet blev bekendt med dem, som »ad-

skillige Injurier«, ved hvilke Præsten »haver paa adskillige Maader søgt at gjøre mig Fortræd og . . . mætte sin saa uforskyldte, som uchristelige, ja umenneskelige Hævngierrighed«; Præsten har »ej alene med Munden talt til mit værste . . . men og med Haanden skrevet til min og mines Skam, og [for] at denne Skam kunde blive desto mere varlig og bestandig, optegnet samme . . . i Torup Kirke-Bog, hvilken bør bevares og giemmes, saa længe Gud vil bevare og opholde sin Kirke i Torup«.

Da MØLLERS Forgænger døde, indførte Degnen i Kirkebogen, at (1742) »den [8?] Aprilis Klokken 1 Fmdg. døde Hr. CASPER KØLICHEN«, paa hvilket Sted i Kirkebogen SØREN MØLLER siden tilføjede: »hvorfor ej velærværdige og højlærde – her skrevet af Degnen MORTEN SALLING«.

I Slutningen af 1743 klager MØLLER i Kirkebogen over, at Degnen ikke er ham behjælpelig med Indførsel af Begravelser i Kirkebogen: »Til min Eftermands Efterretning, saafremt han ej er koldsindig og meget taalmodig. Det har været saa langt fra, at Degnen, som kiendte og vidste de afdødes Alder og Mærkværdigheder langt bedre end jeg, som⁷ først var kommen til Stedet, skulde have hjulpet mig at antegne deres Dødsdag og Alder, at han har turdet unddrage sig fra Ting at forrette, udi hvilke han som Degn burde gaa mig til Haande.«

Næste Aar var det galt med Indførslen af Barnedaab i Kirkebogen, idet en Daab, der fandt Sted 13. September 1744, først er indført efter en den 20. December s. A.; om Aarsagen hertil skriver SØREN MØLLER: »Dette Barns Daab havde Degnen SALLING forgiæt at indskrive i den Bog, jeg har befalet ham at holde over Barnedaaben, fordi man dels ej kan huske Fadderne, dels i Begyndelsen ej kiender Folkene, og efter samme hans Optegnelse har jeg indført Barnedaaben hidindtil, hvilket jeg continuerer fremdeles, saa at, dersom noget Barn her udelades, eller Fadderne urigtig anføres enten herefter eller tilforn i min Tid skulde være sket, bliver det ikke mig, men Degnen at tilregne af Efterkommerne og andre Vedkommende, som derved maatte mangle den forventede Efterretning af denne Kirkebog, hvis Førelse jeg dog ej alene lader bero paa Degnens ommeldte Optegnelse, som i saa Fald kunde anlediget mig til adskillige Fejl, om ikke med andet, da med Datum og Helligdagene, som mange Gange ej har kommet overens efter Almanakken.« »Saadanne flere for mig ej usædvanlige Degnestreger, som have været Anledningen til meget ondt i mange Maader, har jeg her til mine Efterfølgeres i Embedet deres Efterretning, at det ej skal koste dem det, som det har kostet mig, villet anføre«.

Angaaende denne Barnedaabs-Bog forklarede MORTEN SALLING i 1750 over for Biskop HYGOM: »Endskiønt den Sag om Barnedaaben er Degnene paa Landet ganske uvedkommende, . . . tegnede jeg dog alt saadant i en af mig dertil gjort liden Bog, som han, naar begiærtes, fik ind til sig og lod ligge hos sig undertiden 3, 4 à 5 Uger tillige; imidlertid maatte jeg tegne paa en Smule Papir, som maaske siden, naar jeg fik Bogen igien, kunde forårsage nogen Uorden, helst da Hr. MØLLER var saa urimelig samme Tid og skikkede mig ikkun Pergamentet, hvoraf han havde borttaget alt mit Papir; er der ved saadan Lejlighed indsneget nogen Fejl, da er det sket imod mit Vidende og Villie, og er aldrig derom advaret af Hr. MØLLER, førend nu da jeg ser hans Haand derfor. – Men Hr. MØLLERS Fejl og Efterladenhed strækker sig ej alene til Børne-Daaben, men ogsaa til Trolovede og ægteviede, af hvilke nogle her og der ere ganske udeladte, saa deres Navne ere ingensted at finde, og maa man undre, at Hr. MØLLER har glemt at give mig Skylden og for dette, eftersom jeg i begge Dele kan billigen agtes lige skyldig eller uskyldig.«

I 1745 døde Degnens Moder; skønt MØLLER paa Grund af sin Sygdom ikke selv passede sit Embede, har han dog indført Begravelsen i Kirkebogen; hun blev begravet den 11. August »uden Prædiken, . . . hvilket jeg efter hans indstændige Begiæring ikke havde villet nægte ham for den Afdødes Skyld«; men Begravelsen foregik endvidere »under Klokkeklang og Degne- samt Skoleholder-Sang«, hvilket Degnen »stal sig til at gjøre, uden mit Vidskab og Forlov; dog kom det mig i min Siugdomb for Øren Begravelsesdagen om Morgen, da jeg ej vilde gjøre den afdødes Ligbegiængelse Spot; hvilket er et Bevis med paa denne Degns Næsvished og Dumdristighed, som er baade Gud og Menniken tildels velbekiendt. Gud omvende alle, som ikke kiende deres Ondskab«.

Herom forklarede Degnen siden for Biskop HYGOM: »Hr. MØLLER støder sig over, at jeg ej lod prædike ved min Moders Ligbegiængelse, hvilket jeg ej vilde, ikke af anden Aarsag end Frygt for ved den Lejlighed at blive beskiæmmet af Prædikestolen, som paa de Tider var meget i Moden her i Torup, lad være, at vel en anden skulde prædike i hans Sted, saa kunde mig dog ikke derved al Frygt betages, siden jeg tillige med flere – udi offentlige Forretninger sc.⁸ i Trolovelser, Brudevielser og efter Tjenesten i Kirken – havde hørt saadanne Talemoder og expressiones, over hvilke vedkommende billigen kunde forarge sig; ikke desmindre betalede jeg dog saaledes for Jordepaakastelsen, at han dermed kunde været fornøjet, om han derfor havde blevet anmodet med at tale en halv Times Tid, og det fordi han ej skulde udraabe mig for karrig og nidsk; men til Vederlau beskylder han mig for Snigeri og skriver ibid., at jeg staa mig til at lade hende begrave under Degne- samt Skoleholdersang, bevisende hermed min Næsvished, hvilke Talemaader bevidner, at Hr. MØLLER billigen kan regnes blandt deres Tal, som ej haver Pas

behov. Endelig slutter han ibid. med en Bøn og siger: Gud omvende alle, som ej kiende deres Ondskab. En god Bøn, men endnu bedre, om Hr. MØLLER havde appliceret den paa en ret Maade; havde jeg været saaledes, som Hr. MØLLER har afmalet mig, da havde han gjerne lidt mig, thi lige Børn leger bedst sammen; havde jeg kunnet hykle og flattere, sagt ja og nej, naar han saa vilde have det, og i saa Maade gjort mig til en liden Harlequin, saa havde jeg nok faaet et godt Skudsmaal, ja vel og haft nogle Fordele og Interesser, men fordi jeg gik lige frem, kunde ej bukke dybt nok, ej give store Titler, naar jeg talte med eller til ham, derfor maatte jeg hedde nu en Soe, nu en Kieltring, nu en Slyngel og andet mere.«

1744 og 45 passede SØREN MØLLER slet ikke selv sit Embede. Degnen angiver, som nævnt, at dette var Tilfældet »i nogle Aar« efter den ældste Søns Fødsel i Julen 1743, og selv skriver Præsten, at Sygdommen, som væsentligst skyldtes Degnens »Ondskab og bestandige Fortrædelighed imod mig«, »nedtog« ham den 6. Februar 1744, og at hans »oprigtige Ven og Broder«, den unge Skibspræst JACOB SPARRE GALSKJØT fra København, passede hans Embede fra 21. April 1744 til 5. September 1745 »troligen og berømmeligen uden al Betaling«. Nogle Gange fik GALSKJØT, der boede i SØREN MØLLERS Hus, Besøg af sin Ven, OLE WESTPHAL, der ligeledes var Skibspræst – og som siden ægtede først GALSKJØTS Søster og saa hans Enke – og som da »ogsaa tog sin Del af Byrden og Arbejdet, . . . hvilken deres kiærlige Assistance og broderlige Bistand jeg ej kan fuldtakke Gud for, som har alle Menneskers Hjerter i sin Haand og regierede den første Mands [GALSKJØTS] Hjerter, der havde Invitationer andensteds hen til sligt, hvor der kunde gøres Begyndelse til Brød for ham selv, at han ej forlod mig, før han af mig selv blev fornøjet med Beretning, hvorledes min Nabo i Melby, velærværdige og højtlærde Hr. SEVERIN MATHIAS DORN uanmodet havde forsikret mig at ville paatage sig at forsyne mit Embede, saa snart velbemeldte Hr. GALSCHIØT vilde bortrejse, og dermed broderligt continuere saaledes, at jeg skulde kunne være ubekymret, og saa længe som Gud dertil vilde [give] hannem Liv, Kræfter og Naade, og det kom med mig til Helbreds Forandring og Restitution, at jeg det igien selv kunde forrette, hvilket jeg har holdt billigt og tilbørligt her [i Kirkebogen] at anføre til skyldig Ære og Berømmelse for disse mine kiære Venner og Brødre i Herren, som have haft og endnu have saa meget Arbejde i den mig anbetroede Menighed«.

Men foruden MORTEN SALLING ansaa Præsten ogsaa Gaardmand JENS LARSEN i Torup for delvis at være Skyld i hans Sygdom. Hermed forholdt det sig saaledes, at en af JENS LARSENS Døtre, den 21aarige KAREN, i 1742 fødte en uægte Søn, som ved Daaben den 25. November i Torup blev baaret af Moderens Søster ELLEN og fik Navnet OLUF; han døde godt 3 Maaneder gammel og blev begravet i Torup den 10. Marts 1743. Paa Grund af SØREN MØLLERS »Fraværelse i Jylland« foretoges Daaben af Nabopræsten DORN i Melby, der imidlertid ikke spurgte om, hvem der var Barnefader. Siden angav KAREN JENSDATTER over for MØLLER, at hun var blevet voldtaget om Aftenen i Skoven ved Klosteret, hvortil hun var paa Vej med Skat, og at hun derfor intet kunde oplyse om Gerningsmanden, »enten i Henseende til Anseelse, Statur, Stand eller Klædedragt, . . . hvilket enhver«, skriver Præsten, »fordi hun slet intet Udsigende kunde eller rettere vilde gøre, kunde tage og føle paa at være Løgn«. Trods alle Præstens Formaninger til hende, »baade hemmelige og offentlige, da de første ikke kunde bevæge hende«, trods hans »hemmelige« Samtaler med hende i sit Hus, hvor han gav hende »mange gode Ord, Løfter og allerbedste Forsikringer, . . . dog saaledes at de ej skulde give hende Anledning til Hyklery, dersom hun vilde give Gud Æren«, lykkedes det ikke MØLLER, »som vilde gøre mit Embede efter mit Begreb og Samvittighed, . . . at faa denne for Menigheden forargelige Sag til nogen god Ende«, idet hun »udi tvende samfulde Aar . . . forblev ved hendes løgnagtige Foregivende, . . . ubevægelig og uforandret«, hvorfor hun i al denne Tid blev holdt borte fra Nadverens Sakramente.⁹

Da blev KAREN JENSDATTER Natten mellem den 29. og 30. September 1744 »angreben af en heftig og pludselig Sygdom«, hvorom JACOB SPARRE GALSKJØT, der forrettede Embedet under MØLLERS Sygdom, meddeler i sit Brev til Biskop HERSLEB den 24. Oktober s. A.: »Jeg blev kaldet til hende, men da jeg kom, var hun maalløs og ej kunde give mindste Tegn fra sig paa, at hun forstod, hvad jeg taledes. Jeg maatte altsaa forlade hende med uforrettet Sag. Men efter tvende Dages Forløb, da hun midlertid nu og da fik Mælet igien, og jeg tillige nogle Gange havde handlet og talet alene med hende, fandt jeg i Betragtning af visse Bodfærdigheds Tegn og Prøver, som jeg saa hos hende,

mig forbunden til efter hendes indstændige Begiering at delagtiggjøre hende i den Herres Jesu Legems og Blods højværdige Sacramente. Her var en virkelig casus necessitatis,¹⁰ thi hendes Sygdom var saa beskaffen, at hun adskillige Gange blev maalløs og atter igien kom lidet tilrette, man kunde altsaa ikke vide, hvilket Øjeblik, der vilde gjøre Ende paa hendes Liv.«

Da GALSJKJØT »ej paa egen Haand kan eller tør afgjøre Sagen«, indberettede han den for Biskoppen den 24. Oktober. Loven krævede, at hun for sit begaaede Lejermaal skulde staa aabenbar Skrifte og der udlægge Barnefaderen, men GALSJKJØT henstillede til Biskoppen at søge udvirket en kongelig Dispensation for hende, om muligt ganske gratis, ved hvilken hun kunde fritages derfor; hvis dette ikke kunde opnaas, forespørger han, om man ikke kunde give hende en Attest, hvori man – uden at nævne noget om hendes begaaede Synd – bevidnede, at hun sidst havde nydt Sakramentet under sin Sygdom, saa hun kunde blive antaget i en anden Menighed, hvor hendes Synd ikke var bekendt; men skulde saa »en eller anden faa Nys om, at hun ej haver udstaaet Kirkens Disciplin, kunde derved rejse sig nye troubler for hende, som hun da muligt vanskeligere end nu kunde blive redet ud af«, hvorfor »det første Middel er det bedste og sikreste«. »Saa meget mere understaar jeg mig underdanigst at recommendere denne Sag, som jeg tror visselig, at bemeldte KAREN JENSDATTER i Torup Sogn og By paa Cronborg Rytterdistrikt har fundet Barmhjertighed og Naade hos, samt Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum.«

Biskoppen indberettede straks Sagen for Kongen og Kancelliet; han anførte, at hun under sin alvorlige Sygdom »for Præsten i Enrum med megen Vemodighed har bekiendt Sandhed, . . . og derefter er hun kommet til en herlig Fred med Gud«. Hvis hun skulde udstaa Kirkens Disciplin efter Loven, skulde hun offentlig bekende sin Synd og udlægge Barnefaderen, men da hendes Bekendelse var saa »betydelig«, at den efter Loven vilde koste 2 Menneskers Liv, fandt Biskoppen, at den hellere maatte forties, baade for de skyldiges egen Skyld og for ikke at forvolde større Skandale. Hvis Kongen gav hende Dispensation, frygtede Biskoppen imidlertid, at det »vil opvække Mistanke for Menigheden om nogen hemmelig forborgens Aarsag, helst siden det er bekiendt, at hun selv tilforn ofte har begjæret at staa Skrifte«. Han foreslaar derfor, at det paalægges hende »at forføje sig ud af Sognet og der ikke mere at komme«, og at Kongen giver Biskoppen Befaling til at tilholde den Præst, i hvis Sogn hun kommer til at tjene, at antage hende til Nadveren uden videre Skudsmaal. Biskoppen nævner slet ikke i sin Indberetning KAREN JENSDATTERS Navn, »hvilket han baade ikke bør gjøre uden for Hans Majestæts egen høje Person, saa og fordi han tænker, at Hans Majestæt, som Sværdet er betroet, hellere vil være uvidende om, hvem disse grove Misdædere ere«, – og indstiller til Slut »denne saa besynderlige Samvittigheds Sag til Hans Majestæts Godtfindende«.

Kancelliet tiltraadte ganske Biskoppens Forslag ved sin Resolution 20. November, hvilken Biskoppen den 28. sendte til Pastor GALSJKJØT, som kundgjorde den for Gaardmand JENS LARSEN. Dette havde den tilsigtede Virkning, idet KAREN JENSDATTER kort efter drog til Gentofte Sogn, hvor hun i Maj 1745 angives at være i Tjeneste hos en Jæger MATHIAS SAHN paa Jægersborg, og hvor hun vistnok var i en halv Snes Maaneder. SØREN MØLLER meddeler i et Brev til Biskoppen, at hun var hos sin Svoger i Lyngby, »som enten selv eller ved sine Camerater lod mig med en spottelig Hilsen formedelst min Karl vide, da samme kom fra Kiøbenhavn, at JENS LARSENS Daatter var dog kommet til Guds Bord og vundet Sejr imod mig, hendes Forfølgere, hvilken Compliment jeg fik ved Juletider 1744«. I Marts 1745 modtog MØLLER, vist ogsaa fra KARENS JENSDATTERS Svoger, et Truselsbrev, som blev overbragt ham af en kongelig Jagtbetjent, »som red en kostbar Hest, førte Flint og galante Hunde«. I Brevet, hvis Indhold ikke er nærmere kendt, beskyldtes Præsten for at have »stiftet Sagen imod JENS LARSENS Daatter« og truedes vistnok med Sagsanlæg herfor.

Pastor GALSJKJØT havde derimod bedre Tanker om KAREN JENSDATTER end Pastor MØLLER; den 15. Maj 1745 skriver han om hende til Biskop HERSLEB: »Jeg ved, at nævnte Menneske længes saare efter at kunne komme til Herrens Bord, hvorfor jeg tager mig den underdanige Frihed at recommendere dennes Sag, at hun engang kunde naa sit Ønske og komme til Rolighed.«

Til Mikkelsdag 1745 vendte KAREN JENSDATTER imidlertid tilbage til sin Fader i Torup. Da Pastor MØLLER nogle Uger senere fik dette at vide, advarede og formanede han »adskillige Gange alvorligen, vidtløftigen og i Guds Sandhed fortroligen« Faderen til at efterleve Kongens Befaling, men KAREN JENSDATTER blev ganske roligt boende hos Faderen, og det skønt Præsten – »udi affect over disse Folks, Faderens og Daatterens i alle Omstændigheder betjente Koldsindighed og Uforskrækkelighed, ligesom det ikke var Alvor, siden hun kom tilbage igien« – ofte foreholdt dem, at han i saa Fald maatte indberette det til Biskoppen – dels som hans Pligt, dels for Menighedens Skyld, »som paa denne Maade skulde tilfredsstilles baade indvortes og udvortes i Steden for aabenbare Bekiendelse og Afbedelse« – hvorved »denne deres Ulydighed vilde bane Vejen . . . for hende lige ind i Børnetugt- eller Spindehuset, saavel som en eller anden Straf for Faderen, fordi han havde huset hende mod den ham beviste Kongens Villie«. Men han fik stadig intet andet Svar af Faderen og Datteren, end at »Gud og Øvrigheden fik at gjøre, hvad de vilde«.

I April 1746 hørte Biskop HERSLEB »med Forundring« af Sognepræsten i Gentofte og Lyngby CHRISTIAN SIEGFRED MANGOR, at KAREN JENSDATTER »i lang Tid paany har været hos sin Fader og kun kort Tid i Lyngby og nu forlanger Skudsmaal hos Hr. MANGOR«. Herom udtaler Biskoppen i sit Brev den 21. s. M. til Pastor MØLLER: »Saadant er meget dumdrigtigt gjort af hende,« og meddelte, at han havde forbudt MANGOR at give hende Skudsmaal; om selve Sagen udtalte han, at »naar hun engang bliver gift, da maaske det kunde hende tillades at blive der i Sognet, men nu har hun straks at begive sig derfra, og det ikke pro forma, men tage Tjeneste i et andet Sogn«. Biskoppen udtrykte sin Forundring over, at MØLLER ikke havde forespurgt, om det kunde tillades, at hun vendte tilbage til Sognet, samt paalægger ham at meddele ham, »hvor længe hun har været hjemme, og hvor hun nu vil hen at tjene«.

Herpaa svarer SØREN MØLLER Biskoppen den 2. Maj med et Brev, der ialt fylder 9 Foliosider, og som i høj Grad er præget af og ogsaa for en stor Del handler om Præstens Sygdom. Om selve Sagen oplyser Præsten, at han nogle Uger i Forvejen, da et Rygte vilde vide, at JENS LARSEN havde i Sinde at afstaa sin Gaard til Datteren, havde forespurgt JENS LARSEN i tvende Mænds Nærværelse, om Hr. GALSJØT ikke havde meddelt ham Kongens Vilje, hvilket JENS LARSEN bekræftede. Efter at have modtaget Biskoppens Brev kaldte Præsten JENS LARSEN til sig i Enrum, talte »som sædvanlig vidtløftig og eftertrykkelig« med ham og forelæste ham Biskoppens Brev, men fik intet andet Svar, end at han ikke kunde give noget Svar den Aften, hvorfor Præsten befalede ham at komme igen næste Dag, hvilket imidlertid ikke skete; den 27. sendte Præsten Bud efter ham, men fik det Svar, at han heller ikke kunde den Dag, den 28. svarede han, at han vilde komme, naar han havde spist, men indfandt sig dog ikke. Den 29. lod Præsten sit Bud meddele, at dersom han nu ikke fik tilfredsstillende Svar, vilde han ikke sende Bud mere i Mindelighed. Budet fik af JENS LARSENS Søn at vide, at Faderen var hjemme, hvorimod Datteren udtalte, at han ikke var hjemme, og »at hun vidste vel, hvad Præsten vilde hendes Fader, men hverken kom han mere; vilde jeg hende noget, kunde jeg gaa til hende; ej heller tænkte han paa at skaffe hende bort, hun havde intet ondt gjort, hvorfor hun skulde rømme Byen, vel vidende, at jeg havde gjort mit bedste dertil, . . . men hun kunde forsikre mig, at det gik ej saaledes, som jeg tænkte, det kunde Budet sige mig«.

Den følgende Dag, den 30. April, lod Præsten sin Nabo i to Mænds Paahør forespørge Faderen og Datteren, om de kendte Kongens Villie, hvilket de bekræftede, samt om de vilde efterleve den, »hvorpaa Faderen svarede hverken Nej eller Ja for Alvor, hvorefter min Nabo udi høj Øvrigheds Navn befalede hende at pakke sig bort inden 24 Timers Forløb«. Da dette endnu 2 Dage efter ikke var sket, indberettede Præsten Sagen for Biskoppen, hvem han bad overgive Sagens videre Behandling til den verdslige Øvrighed, da »hendes Bortførelse herfra vil ske med Magten, om vi skal blive hende qvit og ej faa hende strax igien«. Præsten slutter dette meget lange og omstændelige Brev med at bede Biskoppen »pardonere mig allergunstigst, at jeg imod min Villie har været vidtløftig for at blive udførlig og tydelig udi en Sag, til hvis accurate Beskrivelse, efter alle de Ting jeg har været brudt med siden December Maaned 1742 indtil endnu, nu i en Tid over 3 samfulde Aar for denne Sags Skyld, en halv Bog Papir tætskreven ikke skulde kunne forslaa«.

Et Par Dage før Biskoppen modtog Hr. MØLLERS Brev, rejste KAREN JENSDATTER til Biskoppen for at faa Lov til at »komme til Guds Bord i Lyngby og siden faa Skudsmaal af Hr. MANGOR«; det første tilstedte Biskoppen hende, men det sidste blev hende nægtet. Den 10. Maj skrev Biskoppen til MØLLER om dette Besøg: »Det kom mig for, at hun ikke nær var saa angergiven og bekymret for hendes Salighed, som Hr. GALSJØT havde beskrevet mig hende, hvilket var Aarsag, som bevægede mig til at gjøre Forestilling til Kongen for hende, men meget mere, hun kom mig fræk for og som den, der havde liden Følelse af hendes Synd, saa jeg angrer det, jeg har gjort.« Hun maatte love Biskoppen at tage fra Torup for at tage Tjeneste andetsteds og lade Biskoppen vide, hvor hun opholdt sig; hun bad om Tilladelse til at blive i Kregome eller Vinderød, hvilket Biskoppen nægtede hende; om sit eventuelle Giftermaal udtalte hun, »at der var en i en anden By, dog i Torup Sogn, som har begiært hende, men hun vidste ikke, om der blev noget af, og om det blev tilladt; jeg sagde: næppe«. Hun fik dog Tilladelse til først at tage hjem for at tage Afsked med sin Fader, »men ikke uden paa en Dags Tid eller 2«. Til Slut skriver Biskoppen, at dersom han inden KAREN JENSDATTERS Besøg havde modtaget Præstens Brev »og vidst, at der boede saa meget ondt i det Folkeart«, var han sikkert gaaet strengere til Værks; »nu er der intet andet ved at gjøre, end at Deres Velærværdighed uden at tale dem videre til blot lader mig om en 3 Ugers Tid, da jeg kommer hjem af Visitsats, vide, om hun endda er der og giver sig i Rolighed, og siden Tid efter Tid underretter mig om hende, thi hvis hun vedbliver endnu et Par Maaneder at blive hjemme, gjør jeg paany Forestilling og refererer alting«.

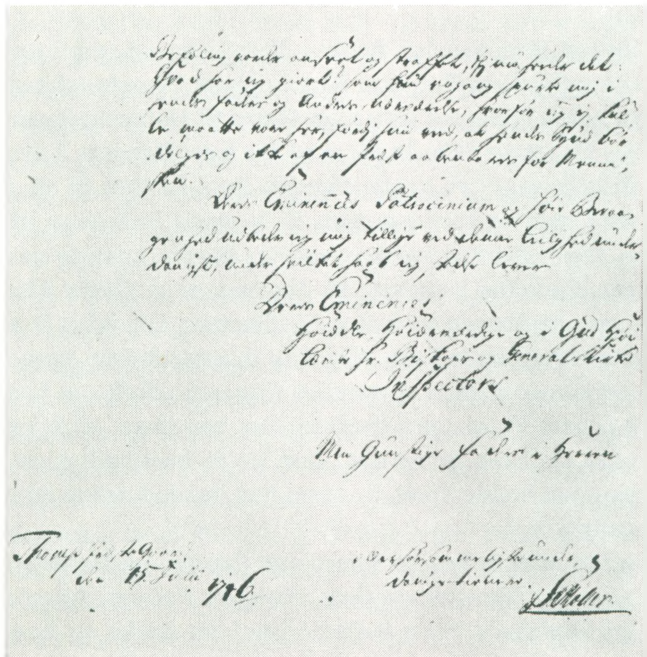
Men SØREN MØLLERS tidligere Indtryk af Faderen og Datteren – at »de ere langt dristigere, uforskammede og uforfærdetere, end jeg havde ventet« – slog stadig til, thi godt to Maaneder senere meddelte MØLLER den 15. Juli Biskoppen, at KAREN JENSDATTER endnu var i Faderens Hus, »Menigheden til Forundring og Forargelse og alle

vanartige Sjæle i den til stor Glæde . . . Dette Slags Folk skiotter hverken Gud eller Mennesker, saa der vil Eftertryk til i denne Sag, om vi skal vorde det dumdristige Skirn qvit«.

Biskoppen anmeldte nu Sagen for Gehejmekonferensraad JOHAN LUDVIG HOLSTEIN, Oversekretær i Danske Kancelli og tillige Præsæs i General-Kirkeinspektionskollegiet, efter hvis Forslag Biskoppen den 30. Juli henvendte sig til Amtmanden over Kronborg og Frederiksborg Amter, Gehejmeraad FRIEDRICH V. GRAM, som 15. August kunde meddele Biskop HERSLEB, at han havde kaldt KAREN JENSDATTER og hendes Fader til sig og paalagt hende straks at forlade Torup Sogn og Omegn og forbudt Faderen at huse Datteren hos sig længere; »skulde hun mod

Forbudet opholde sig i Sognet, kan man ikke vel uden efter foregaaende kongl. speciel Ordre imod dennem foretage noget videre«.

Formodentlig har KAREN JENSDATTER og hendes Fader nu omsider bøjet sig for Myndighedernes Bestemmelse, idet Sagen hermed synes at være afsluttet.

Slutningen af SØREN MØLLERS Brev 15. Juli 1746.

Efter at SØREN MØLLER i Sommeren 1749 var blevet forflyttet til Jylland, saa Degnen de »adskillige Injurier«, som Præsten havde »optegnet« om ham i Kirkebogen for – efter Degnens Mening – at hævne sig yderligere paa ham og »solongere [trøste] sit hævngierrige Hjerter«. »For at redde mig fra Spot og Mistanke« anmodede Degnen den 19. September 1750 Provst SCHWARTZKOPF om af den nye Præst i Torup, CHRISTIAN COLDEVIN, at faa Udskrift af Kirkebogen vedrørende de alvorlige Beskyldninger, hvilket derefter skete. Den 2. Oktober skrev MORTEN SALLING derefter et langt Brev til MØLLERS nuværende foresatte, Biskop HYGOM i Aarhus, hvori han gennemgik og tilbageviste Præstens Beskyldninger, en for en, og til sidst kom til Formaalet med sin Henvendelse: »At nu ikke mit ærlige Navn og Rygte, som er angrebet af

Hr. MØLLER, mig og mine til Spot og Forhaanelse, skulde saaledes blive henstaaende i Torup Kirkebog«, beder han Biskoppen paalægge MØLLER skriftlig at tilbagekalde sine Udtalelser; i modsat Fald agtede han at stævne Præsten for Provsteretten; dette blev dog ikke nødvendigt, thi MØLLER afgav den ønskede Erklæring, som MORTEN SALLING derefter sammen med Afskrifter af sine egne Breve til Provst SCHWARTZKOPF og Biskop HYGOM og disses Svar indførte i Torup Kirkebog. SØREN MØLLERS Erklæring lyder:

»At det, hvadsomhelst er indført i Torup Kirkebog, angaaende MORTEN SALLING, Sogne-Degn til samme Menighed, er skrevet af mig ej alene udi min Sygdoms Tid, men tillige i Hastighed og Overilelse formedelst hændende Fortrædeligheder i mange Maader, og altsaa ikke skal være ovenmeldte MORTEN SALLING til præjudice i nogen Maade, langt mindre hans Hustru og Børn, hvilke jeg aldrig har villet ilde, men gjerne maa udslettes eller paa anden bedst mulig Maade til intet gøres i eller af Kirkebogen, hvor jeg ventede sligt at være sket for lang Tid siden, allerhelst jeg for min sidste Bortrejse fra Torup gav min egen Broder, som da var i mit Hus og var Degnens gode Ven, om ikke Præsten selv, min Successor Hr. COLDEVIN, Commission og venlig Begiæring om dettes Tilintetgørelse i Kirke-Bogen paa en eller anden Maade, for Fremtidens Forargelse, ej at melde, at Kirkebogen er bleven udleveret, efter at ovenmeldte af mig deri har været anført, til Degnen, naar forlanget er, saavel som at samme var i Degnens Hus, mens jeg var her i Jylland udi Aaret 1748. Tilstaas hermed, Fruering Præstegaard d. 2. Novembr. A° 1750.

S. P. MØLLER.«

Til nærmere Belysning af Sognepræst SØREN MØLLERS Sindslidelse skal anføres nogle af hans egne Udtalelser i hans lange Brev til Biskop HERSLEB den 2. Maj 1746. I Brevet, der er rettet til »Deres Eminence, Højædle, Højærværdige og Højlerde Hr. Biskop, Højgunstigste Fader i Herren!« og slutter: »... udi hvilken Forventning jeg med al optænkkelig respect lever, Deres Eminences, Højædle og Højærværdige Hr. Biskops, Min Højstelskelige Faders i Herren allerhørsommeligste og underdanigste Tjener S. P. MØLLER«, fortæller MØLLER, at siden hans Sygdom begyndte, kunde han, der »tilforn ej har været mindre end forsagt og kleinmodig, irriteres hastig og pludse-

lig af det allermindste«, og at Truselsbrevet, som han modtog i Marts 1745, hensatte ham i »Angest og Frygt«; han taler om »den Alteration, jeg fik, saa snart jeg saa JENS LARSENS Daatters Navn i det uformodede Brev, og faar hver Gang nogen nævner disse Mennesker, eller jeg selv kun tænker paa dem, ja ej endnu kunde undgaa, saa snart Navnet i Deres Højærværdigheds sidste Befaling blev set, hvilket jeg ej selv ved Aarsag til«; »denne Alteration forøgede baade da og nu mine forunderlige og for mig bedrøvelige Omstændigheder, at jeg lever nu ligesom jeg var et Non Ens, der er underkast oven i Kiøbet slige malitieuse Sentiments, at jeg enten er forgjort eller fattes Indsigt i mit Embede, som jeg ved ej alene gemene Folk raisonnerer og meget andet, men og en vis stor Herre har spurgt en vis Præstemand, som var saa ufornuftig og sagde mig det igien endskiønt i Fortrolighed, hvilket sidste jeg nægter in totum, og ikke ved, om jeg skal admittere det første, fordi jeg finder hjemlige Aarsager, nemlig Stedets bestandige Kuld af den aabne Nordsø lige for Præstegaarden, 2de Huses Fortrædelighed /: og ej heller fleres i den hele Menighed, undtagen deres Venners igien, det enes, nemlig JENS LARSENS fornemmelig imod mit Embede, thi det har været offentlig og aabenbar, det andet Huses i al Omgang og ved al Lejlighed imod min Person og hemmelig imod mit Embede, ja maaske og i denne Sag, af hvilket altsammen jeg dog intet kan paa nogen Maade bevise, thi ellers havde jeg klaget derover, dog ej før jeg faldt i disse Omstændigheder til saa stor Bedrøvelse for mit Hus og min gamle Fader i Jylland /: (formedelst min egen Chagrin og Choleriske Temperament, som vedkommende i Særdeleshed det ene Hus har betjent sig af, fornemmelig ved sin Husbonde, der gierne vilde oprøre alle imod mig, fordi jeg ej har villet gjøre Cammeratskab), at have fuldkommet det, som hint fra Prædikestolen maaske var en Begyndelse til«. Dette »har altsammen efterladt foruden min i Almindelighed Skræksomhed og Banghed næsten i alle Ting en Frygtagtighed for at have synderligt mere med dette Hus at gjøre«.

Biskop HERSLEB fulgte sikkert Torup-Præstens Helbredstilstand med megen Bekymring gennem alle disse Aar. Den 21. November 1744 skriver han til MØLLER, der da i ca. et Aar havde været ude af Stand til selv at passe sit Embede: »Det gjør mig hjerteligen ondt at fornemme, Deres Velærværdigheds Svaghed endnu vedholder, hvorudi jeg tager Del baade for Deres egen Skyld saa og for Deres Embeds Skyld, det De ikke selv kan betjene, men stedse ved en anden maa forrette, og endeligen fordi Deres Tilstand i det timelige, som let kan tænkes, derved dagligen bliver slettere, ved det De maa lønne den, som betjener Embedet, ved Læger og Medicamenter, og ved den Mangel paa Deres Tilsyn, hvorfor jeg frygter selv at komme til kort ved den Capital, jeg har forstrakt Dem af Enke-Cassen etc. etc.«

To Aar senere skriver Biskoppen den 20. December 1746: »Det skal være mig meget kiært, om dette maa forefinde Deres Velærværdighed i nogenledes bedre Helbred, som jeg for nogen Tid siden har ladet mig sige, at det tegner sig til nogen Forbedring, hvilket jeg hjertelig ønsker og længes efter at blive forsikret om, thi jeg nægter ikke, at jeg paa Deres Vegne har været i Bekymring, siden det varer saa længe med Deres Svaghed, og jeg har spurgt en og anden Misfornøjelse i Deres Menighed, nu med at Tjenesten maa opholdes efter Præst, nu at de, som skal gaa til Præparation [Konfirmationsforberedelse], maa gaa hen til en Præst i andet Sogn.« Biskoppen skriver, at han forlængst burde have tilholdt MØLLER at faa en »Medtjener«, men han har stadig opsat det for Præstens Skyld; »jeg har immer frygtet, at jeg skulde blive nødt dertil, og derfor ønsker hjertelig, at det maatte snart forandres til Bedring. Efter den Beskrivelse jeg har hørt paa Deres Svaghed, holder jeg for, at det tillige er baade Legemets og Sindets Sygdom, og derfor at Medicin ikke vilde alene gjøre det, men Motion og Forandring; . . . jeg raader til, at De skulde tage Permission at rejse nogensteds hen langt fra deres Hjem paa et Par Maaneders Tid til en eller anden god Ven i Fyen eller Jylland for at være uden al Embedes Bekymring, ganske fri, have andre Objecter for Øjnene og der have idelig Motion, saa De hver Dag et Par Gange derved komme i en gelind[?] Sved, og derved forsøge, om baade Sindet og Legemet kunde blive bedre, og om De paa et andet Sted kunde blive mere skikket til at gjøre endogsaa Embeds Forretning, for at se om Stedet kan contribuere noget til Deres Svaghed, og om Forflyttelse kunde ophæve Svaghed. Mit Raad er velment, og derfor haaber jeg, at det bliver ligesaa optaget«. Til Slut ønsker Biskoppen

»Guds bestandige Naade og Velsignelse til Sind og Legeme, som altid saa især til forestaaende Julehøjtid og ny Aar«.

Formodentlig har SØREN MØLLER fulgt sin Biskops Raad om at søge Bedring for sin Sygdom ved et længere Rekreationsophold i fremmede Omgivelser. Det vides kun, at han som nævnt opholdt sig i Jylland i 1748.

Men omsider kom der en Lejlighed for SØREN MØLLER til at blive forflyttet fra Torup. Sognepræsten til Fruering og Vitved ved Skanderborg, CHRISTIAN COLDEVIN, vilde gerne til Sjælland, hvor han havde sin Slægt og sine Venner, og da SØREN MØLLER havde sin Familie i Nærheden af Skanderborg, kunde de passende bytte Embeder. Biskop HERSLEB udtalte i sin Anbefaling paa Ansøgningerne Haabet om, at »Hr. MØLLER, som i al sit Embeds Tid i Torup har været meget svag«, og hvis Sygdom »har været til stor Hinder i hans Embede, kunde ved saadan Forandring og i sin fædrene Egn blive friskere og stærkere til sit Embede«, – et Haab, der desværre langt fra gik i Opfyldelse. Baade SØREN PALLESEN MØLLERS og CHRISTIAN COLDEVINS Kaldsbreve til henholdsvis Fruering-Vitved og Torup Sogne blev kongelig konfirmerede 4. Juli 1749.

Fruering og Vitved Sogne ligger lige Øst for Skanderborg og Skanderborg Sø i den naturskønne Skanderborg-Aarhus-Egn. I Skanderborg boede SØREN MØLLERS Mormoder, Slotspræst Magister NICHEL SEIDELINS Enke, lige til hun døde 1757, over 90 Aar gammel; paa den anden Side af Skanderborg Sø var Morfaderens Broder HANS SEIDELIN Præst i Ousted og Taaning til 1751, og i Nabosognene mod Nord Blegind og Hørning var SØREN MØLLERS Kusines Mand, Provst LAURIDS WORSØE (S. 485) Præst. I Adslev og Mesing, der kun ved Skanderup Sogn er adskilt fra Fruering og Vitved, blev SØREN MØLLERS yngre Broder JØRGEN SEIDELIN MØLLER Præst i 1758 (før den Tid boede han i Skanderborg), og fra 1762 boede deres Fætter JENS LASSEN BØGH (S. 525) paa Vestermølle i Fruering Sogn. SØREN MØLLERS gamle Fader PALLE MØLLER boede til sin Død 1757 i Bryrup Sogn 3–4 Mil vestpaa.

Fruering Kirke, der, som Navnet viser, er indviet til Vor Frue, er stor og meget højtliggende; fra Taarnet har man en god Udsigt over det meget smukke Landskab. Ved Kirkens Istandsættelse omkring Midten af det 19. Aarhundrede fandtes under Gulvet de ældre Præsters Begravelse; Kisterne blev da taget op og anbragt paa Kirkegaarden.

I Fruering og Vitved Sogne boede i 1769 henholdsvis 590 og 202 Mennesker; nu er Folketallet mere end fordoblet.

Fruering Sogn bestaar af en større nordlig og en mindre sydlig Del, adskilte ved Hylke Sogn. I Sognets sydlige Del ligger Herschendsgave. Kammerraad PEDER SØRENSEN HERSCHEND købte her i 1768 ved Ryttergodsets Salg Gesing Ødemølle og opførte det følgende Aar det ældste Herschendsgave; 1788 fik han Bevilling til at oprette Ejendommen til et Slægtshus, som 1796 fik Navnet Herschendsgave; den nuværende Hovedbygning er først opført 1868.

SØREN MØLLERS første Hustru maa sikkert være død, inden han forlod Torup, thi allerede 1. August 1749 indgik han paa ny Ægteskab, nemlig med Krigsraad NIELS MORVILLES Datter KIRSTINE; hendes Søster CHRISTIANE ægtede 6 Aar senere SØREN MØLLERS Fætter SØREN LANGBALLE (S. 536).

Aaret efter at SØREN MØLLER var kommet til Fruering og Vitved, var Biskop PEDER HYGOM paa Visitats hos ham den 26. Juni 1750; hans Indberetning herom lyder: »Sogne-Præsten Hr. SØREN MØLLER prædikede, hvortil hand synes ey at være ilde skikket, naar hand allene kunde fatte sit Sind i Stilhed og tage sig sin Hoved-Sag alvorligen an. Hand var den Tid nyeligen fra Torup i Sælland kommen her til Stiftet, og vil først vise sig med Tiden, hvordan hans Forhold i og uden Embedet vil blive.«

Det viste sig sikkert snart, at Forflyttelsen ikke bevirkede nogen Bedring i hans Helbreds-tilstand. De første 7 Aar i Jylland passede han selv sin Gerning, men det gik, som det bedst kunde. I Hjelslev Herredsbog fra 1772 hedder det, at han gjorde sig særlig bemærket fremfor sine Formænd – »og Gud give Eftermænd med« – paa Grund af »hans overordentlig slette Liv, fuld af de skammeligste Laster, i alle de 7 Aar han her til mere Guds Bespottelse og Forargelse end Opbyggelse saa ynkelig førte Embedet«.

Kort efter sin Ankomst til Jylland skaffede SØREN MØLLER sig Penge ved Laan. Den 6. April 1750 udstedte han en Obligation til OLE RASMUSSEN i Aale paa 300 Rd., og omtrent samtidig udstedte han 3 Obligationer, lydende paa ialt 1.600 Rd., til Etatsraad DE LICHTENBERG i Horsens (S. 324). SØREN MØLLER fik sin Fader PALLE MØLLER samt sin Hustrus Mosters Mand Sognepræst NIELS HOLMBOE til at underskrive de 4 Obligationer som Kautionister. Da SØREN MØLLER var ude af Stand til at betale, dømtes Kautionisterne den 27. Juni 1754 ved det Skanderborgske Distrikts Birketing til at betale det resterende, og 5. August 1756 afsagdes Fornylesdom ved samme Birketing. OLE RASMUSSEN, der krævede 368 Rd. 2 Mk. 2 Sk., havde ved Udlægsforretning hos SØREN MØLLER den 10. Oktober 1755 kun kunnet faa en gammel Egekiste, der vurderedes til 1 Rd., og DE LICHTENBERG kunde ved Udlægs- og Auktionsforretning den 11. og 18. August 1756 kun faa SØREN MØLLERS Part i Tiende i Fruering Sogn, 219 Rd. 3 Mk. 11 $\frac{1}{2}$ Sk., og havde herefter endnu til gode 266 Rd. 5 Mk. 3 Sk. Etatsraad DE LICHTENBERG og OLE RASMUSSEN stævnedes Kautionisterne for Hads og Ning Herredsting, som 4. April 1757 dømte dem – Sognepræst HOLMBOES og Hustrus Dødsbo og PALLE MØLLER – til at betale de nævnte Beløb. 4 Dage senere døde imidlertid ogsaa PALLE MØLLER, og Skifteforvalteren, der havde hans Bo til Behandling, Amtmand, Kammerherre VON WOYDA meddelte den 12. Oktober 1761 Ning Herreds gejstlige Skifteret, hvorunder HOLMBOES Dødsbo sorterede, at »foruden at sal. PALLE MØLLERS Stervbo staar under nu vidt udseende Proces, inden hvis endelige Udfald ingen af Creditorerne . . . kan nyde noget, er der anmeldt saa mange Fordringer og Besværinger, at Boens Tilstand ikke er strækkelig til sammes Betaling, følgelig bliver det en Fallitbo, saa at Hr. Etatz Raad DE LICHTENBERG [og Sr. OLE RASMUSSEN] for ommeldte Fordring[er] ikke kan nyde skadesløs Betaling, enten helt eller halvt«. Som Følge heraf krævede DE LICHTENBERG og OLE RASMUSSEN hele deres Tilgodehavender – henholdsvis 266 Rd. 5 Mk. 3 Sk. og 367 Rd. 2 Mk. 2 Sk. – i HOLMBOES Dødsbo; da dettes samlede Indtægt opgjordes til 876 Rd. 5 Mk. 6 Sk. og den samlede Gæld til 990 Rd. 2 Mk. 9 Sk., kunde Dødsboet kun udbetale de 2 nævnte Kreditorer henholdsvis 240 Rd. 4 Mk. 8 Sk. og 327 Rd. 5 Mk. 13 Sk., hvilket skete 30. April 1762. Sidstnævnte Beløb udbetaltes til OLE RASMUSSENS Dødsbo, idet han selv var død kort forinden. De resterende Beløb henvistes Kreditorerne til at søge inddrevet hos SØREN MØLLER selv.

Da SØREN MØLLER havde været 7 Aar i Fruering, kunde det imidlertid ikke vedblive at gaa paa samme Maade; i Begyndelsen af 1756 (vist 17. Februar) maatte Biskop HYGOM indberette til Gehejmekonferensraad, Grev JOHAN LUDVIG HOLSTEIN, »at det efter langvarig Skaansel og forgiaevs anvendte Formaninger er nu kommen saa vidt med Sognepræsten for Fruering og Witved Menigheder Hr. SØREN MØLLER, at han nødvendig enten maa sige sig selv fra Kaldet eller ved ordentlig Rettergang uforbigiængelig dømmes derfra«. Herpaa svarede HOLSTEIN den 13. Marts kort, »at Deres Højærværdighed kan lade Præsten actionere [anlægge Sag imod ham], saafremt De finder ham dertil at have forbrudt«.

Biskoppen valgte imidlertid en anden Fremgangsmaade, idet han fik SØREN MØLLER til at ansøge om at faa personel Kapellan. Da MØLLERS økonomiske Forhold var saa daarlige, at han ikke selv kunde underholde en saadan, idet det var hans Kreditorer, der »raadede for hans Indkomster«, fik Biskoppen Kapellanen i Skanderborg PEDER RÜTZAU til som Interimspræst at paatage sig MØLLERS to Sogne. Biskoppen indberettede Sagen til HOLSTEIN den 13. Maj, og ved kongeligt Reskript af 2. Juni (1756) bestemtes det – for at RÜTZAU ikke skulde gøre Arbejdet uden Vederlag, og »paa det at den offentlige Gudstjeneste saavelsom den private Sjælesorg for gamle og unge i disse Menigheder ikke skal ganske cessere [ophøre], og Sognepræsten derforuden, efter egen Tilstaaelse, ikke finder sig i Stand til at forrette sit Embede« – at RÜTZAU skulde have alle Indkomsterne af Vitved Sogn, hvorimod Fruering Sogns Indkomster skulde komme SØREN MØLLER til gode, dels til hans Underholdning, dels

til Afbetaling paa den Gæld, han havde paadraget sig. RÜTZAU var kun kort hos SØREN MØLLER, idet han allerede 19. November s. A. udnævntes til Hjælpepræst hos Sognepræsten i Feldballe og Nødager, hvorefter CHRISTIAN LUDVIG BLOCH den 26.¹¹ August 1757 udnævntes til Kapellan pro persona i Fruering og Vitved.

Efter endnu godt en halv Snes Aars Forløb, i hvilken Tid BLOCH passede Embedet for SØREN MØLLER, blev denne omsider den 25. December 1767 afskediget i Naade, eftersom han – som Biskop, Dr. theol. POUL MATHIAS BILDSØE udtalte – »ikke i mange Aar har været ved sin Fornuft, ... og ikke mere kan blive i Stand til at forestaa Embedet«. Samme Dag udnævntes den hidtidige Kapellan CHRISTIAN LUDVIG BLOCH til Sognepræst i Fruering og Vitved. BLOCH havde hidtil som Kapellan faaet alle Indkomster af Vitved Sogn, hvorimod Fruering Sogns Indkomster var blevet delt, saaledes at SØREN MØLLER oppebar de uvisse og hans Kreditorer de visse Indkomster. Da dette »førte mange Ulejligheder med sig, baade i Henseende til Præstetiendens Oppebørsel af fremmede, som og at Præstegaarden ikke holdes vedlige«, bestemtes det ved Kancelliets Skrivelse af 25. December 1767 efter Biskop BILDSØES Forslag, at Sognepræsten i Fruering og Vitved fra nu af skulde nyde alle Indkomster af begge Sogne, imod – saa længe SØREN MØLLER levede – at betale aarlig til ham selv 80 Rd. og til hans Kreditorer (afdøde OTTO RASMUSSENS og Voxdug Fabriqueur SCHMIDTS Arvinger) 133 Rd. 2 Mk., og naar Kreditorerne var udbetalt, betale MØLLER 120 Rd. aarlig; »og BLOCH skal straks betale Fruering Præstegaards Bygning med en Summa, som den efter Loven vorder ansat for, hvilken alene maa komme Hr. MØLLERS 2de Børn til gode. Naadsens Aaret for Hr. MØLLERS Arvinger fastsættes til 100 Rd. alene, hvoraf forlods skal tages 20 Rd. til hans Begravelse«.

I Hjelmslev Herredsbog fra 1772 hedder det om SØREN MØLLER: »Han lever endnu, og et elendigt Liv, fuld af Raseri og Gudsbespottelse, er Følgen af hans i hans Fornufts-Dage bekiendte proæretiske Daarligheder.« Hans Gæld var nu afbetalt, idet det nævnes, at han faar 120 Rd. aarlig i Pension af Sognepræsten. BLOCH var død allerede i 1768 og efterfulgtes af CHRISTIAN BRØNDSTED, som i 1771 havde ansøgt om Fritagelse for at betale »de 40 Rd.

I Torup Kirkebog har SØREN MØLLER indført sit eget Bryllup med Ingeborg Hansdatter Ager og sin Søster Else Cathrine Møllers Bryllup med Niels Madsen Rasch (S. 461).

Tillæg til den afsatte Præst SØREN MØLLERS Pension, naar hans Gæld er betalt«. Dette blev imidlertid ikke bevilget, idet hans Ansøgning den 18. Juli i Kancellikollegiet fik Paategningen: »Forbliver ved Rescriptet og Kaldsbrevet.«

Det vides ikke, om SØREN MØLLER i de 5½ Aar han levede efter sin Afsked, er blevet boende i Fruering Sogn. Muligvis er han flyttet til Adslev Sogn, hvor hans yngre Broder var Præst, og hvor han selv døde, c. 63 Aar gammel.

† 19. Juli 1773 (i Adslev Sogn), indsat 26. s. M. i Adslev Kirke og næste Dag ført til Fruering Kirke og dér nedsat i den aabne Begravelse, han selv havde indrettet.¹²

~ 1) 9. Maj 1743 i Torup Kirke – af Provst SCHWARTZKOPF, der tog til Tekst Herrens Ord til ELIAS (Den første Kongernes Bog, 17. Kapitel, Vers 9): »Staa op og gik til Sarepta, som er ved Sidon, og bliv der; se, jeg har budt der en Enke, at hun skal forsørge dig« – Formandens Enke INGEBORG HANSDATTER AGER, Datter af Borger og Hørkræmmer i København (HANS DANIEL? AGER) († før 1746).

† mellem 1746 og 1749, antagelig i Torup.

2 Sønner.

INGEBORG HANSDATTER AGER ~ 1) 26. Oktober 1740 »i Huset« i København (Vor Frue) CASPAR CHRISTIANSEN KØLICHEN, * 1714 i København, døbt 12.¹³ Juni (Vor Frue Kbg.), Søn af øverste Kapellan til Vor Frue Kirke i København samt Sognepræst til Hvidovre, Magister CHRISTIAN CASPERSEN KØLICHEN (* 1682 i København, † 1747 sst.) og Hustru METTE CHRISTENSDATTER MARIAGER (* 1691 i København, † 1730 sst. 15 Børn).

Student i Juli 1730 fra Frederiksborg. Cand. theol. 22. Oktober 1737. Den 15. Maj 1741 Sognepræst i Torup, ordineret 23. August, indsat 27. s. M.

† 8.? April 1742 »Klokken 1 Fmdg.« i Torup, 27 Aar gammel.

1 Datter:

METTE CASPARSDATTER KØLICHEN, * 20. November 1741 Kl. 20 i Torup, døbt 24. s. M., opkaldt efter sin afdøde Farmoder, baaret af sin Moster Madame DORTHE MARGRETHE MØLLER.

~ 2) 1. August 1749 i Kollerup Sogn KIRSTINE MORVILLE, * 1712 paa Brandbjerg i Kollerup Sogn 1 Mil Nordvest for Vejle, døbt 11. August i Kollerup Kirke. Datter af NIELS FREDERIK MORVILLE¹⁴ (* 1676? (i Køng Præstegaard), 11. April 1721 Kirkeinspektør i Kolding, Dronningborg og Skanderborg Rytterdistrikter. 12. s. M. Krigsraad. 1708–45 Ejer af Hovedgaarden Brandbjerg, hvorunder hørte Vindelev Kirke; 1708–21 tillige Ejer af Jelling Kirke; † 1755 i Munkholm, Kollerup Sogn, 26. Maj hensat i Kirken i Annekssognet Vindelev) og Hustru ANNA MARGRETHE HYNITZ¹⁵ (* c. 1692, fik 9. Oktober 1744 kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo, † 2. November 1758 hos Datteren CHRISTIANE og Svigersønnen Forpagter SØREN LANGBALLE paa Vilhelmsborg i Maarslet Sogn Syd for Aarhus, begravet 13. s.M., 66 Aar gammel).

KIRSTINE MORVILLE, der ved sin Daab kaldes KIRSTEN, var den ældste af 16 Søsken;¹⁶ 18½ Aar gammel stod hun Fadder til sin næst yngste Søster MARIE HYNITZ MORVILLE. To Gange var hun – »Jomfru MORVILLE i Astrup« – som ugift med til Barnedaab hos WORSØES (S. 488) i Blegind, 1743 bar hun Barnet, 1748 var hun Fadder; 1750 bar hun atter, og hendes Mand var Fadder, hvilket han ogsaa var 1751 og 53.

»Fra sin Ungdoms første Aar« og sikkert lige til hun i 1749, 37 Aar gammel, ægtede Sognepræst i Fruering og Vitved SØREN MØLLER, opholdt KIRSTINE MORVILLE sig hos sin Moster og dennes Mand Sognepræst NIELS HOLMBOE i Astrup Præstegaard – Astrup Sogn ligger umiddelbart Øst for Fruering og Vitved Sogne, ved Aarhus-Skanderborg Landevej. De to ældre Præstefolk, hvis eneste Barn var død 1708, indsatte ved deres Testamente af 10. Maj 1748, kongelig konfirmeret 31. s. M., KIRSTINE MORVILLE til deres Universalarving, da hun

»altid har udvist imod os gamle og fast udlevede Ægtepersoner som en lydig, kiærlig og honnet, skikkelig Datter«. Der blev dog intet for KIRSTINE MORVILLE at arve ved deres Død 5 og 7 Aar senere, men Grunden hertil var rigtignok, at NIELS HOLMBOE havde kautioneret for SØREN MØLLER, hvorfor hans Dødsbo maatte betale c. 568 Rd. til to af SØREN MØLLERS Kreditorer (se S. 437).

KIRSTINE MORVILLES og SØREN MØLLERS Forældre havde kendt hinanden i mange Aar, idet hans Fader PALLE MØLLER i 1721, 23, 25 og 26 stod Fadder til 4 af hendes Søskende, af hvilke de 3 ældste imidlertid døde smaa, hvilket yderligere var Tilfældet med 4 andre af hendes Søskende. Hendes yngste Søster CHRISTIANE MORVILLE ægtede 1755 SØREN MØLLERS Fætter SØREN LANGBALLE.

I Kollerup Sogn, hvor KIRSTINE MORVILLE blev født og voksede op, og hvor ogsaa hendes Bryllup stod, boede i 1740'erne hendes Svigermoders Kusine CATHRINE METTE SEIDELIN paa Skovgaard (S. 276).

Der vides intet om, hvor og hvornaar KIRSTINE MORVILLE er død, ej heller om hun døde før eller efter sin sindssyge Mand. Ingen Børn.

116. b. CHRISTIAN MØLLER FRIIS (1749 adlet DE TUXEN),¹⁷ * 17. Februar 1713 i Skanderborg,¹⁸ opkaldt efter Oberst, senere Generalløjtnant, Gehejmekonferensraad, Lensgreve CHRISTIAN FRIIS (S. 780) til Frijsenborg, hvorunder Gaarden Hagsholm hørte, som Faderen PALLE MØLLER havde forpagtet.

Han kom i en meget tidlig Alder – ligesom sine Brødre – til Sommersted Præstegaard i Sønderjylland (i Nærheden af Haderslev), hvor han blev undervist af Sognepræst PEDER WØLDIKE; MØLLER FRIIS betegner i sin Selvbiografi Privatgymnasiet i Sommersted som »eine sehr harte Schule bey einer sehr dummen und kläglichen Erziehung«, en vistnok noget for streng Dom; Præsterne WØLDIKE (Fader og Søn) var velstuderede Mænd, og deres Elever hævdede sig med Glans baade ved Hjem- og Udlandets Universiteter.

Den 5. December 1727 blev »Christianus Møllerus Fries« immatrikuleret ved Københavns Universitet og gennemførte herefter det teologiske Studium; den 4. Marts 1734 tog han (»CHRISTIAN MØLLER«) teologisk Embedseksamen med Non, men efter at have holdt sin Dimisprædiken opgav han snart Teologien, skønt hans Fader i Forvejen havde ladet ham vide, at han i saa Fald maatte sejle sin egen Sø. Han udtalte selv siden, at han af den Maade, hvorpaa han havde lært Religion, var blevet mere angst for Gud end for Djævelen; Trosartiklerne forargede ham, og han var stærkt betaget af VOLTAIRE.

Han hutlede sig nu igennem, saa godt han kunde, levede – som han selv skriver – »sehr kümmerlich und auf Credit« i Aarene 1732–35, bl. a. som Volontær i Generalpostamtets Revisionskontor, indtil han i 1735 fik Ansættelse som Kopist i det nylig oprettede General-Landets-Økonomi- og Kommercekollegium, men Gagen (100 Rd.) var saa ringe, at han ikke kunde leve af den. Han søgte da det ledige Embede som Garnisonsauditør i København ved en versificeret Ansøgning til Overkrigssekretæren (Krigsministeren) General POUL LØVENØRN; et Digt, han kort efter skrev til LØVENØRN, gjorde megen Lykke hos denne, men vakte Forargelse andetsteds, hvorfor MØLLER FRIIS maatte træde ud af Kommercekollegiet; LØVENØRN derimod »overvældede ham med Naade og Høflighed« og vilde gerne ansætte ham som Auditør eller faa ham anbragt som Legationssekretær i London eller St. Petersborg, men da det ikke lykkedes, ansatte han ham, for at give ham noget at leve af, den 13. Juni 1739¹⁹ som Regimentskvartermester ved det nyoprettede Slesvigske Nationalregiment til Fods og udtalte i en varm anbefaling, at han netop var særlig skikket til den Stilling, da han baade beherskede

det danske og det tyske Sprog. Længe blev den nye Regimentskvartermester ikke i Slesvig; henimod Slutningen af 1739 fik han Brev fra LØVENØRN om straks at komme til København, hvor han haabede at kunne skaffe ham en god Stilling; han rejste straks, men da han ankom til Hovedstaden, var Generalen dødssyg og døde den 27. Februar 1740; det blev ikke sidste Gang, at et Dødsfald ødelagde MØLLER FRIIS' Fremtidsudsigter.

Han opgav nu den militære Karriere, modtog med Glæde en tilbudt Stilling som Overinspektør over Grev OTTO DIDERIK SCHACK til Schackenborg's Godser og holdt den 8. Marts

CHRISTIAN MØLLER FRIIS DE TUXEN
VALDBYGAARD 1713-92

CHRISTIANE ELISABETH HØRNING
1723-96 STOCKHOLM

1741 Bryllup med sin Forlovede, den 19aarige CHRISTIANE ELISABETH HØRNING, Kammerraad ANDREAS JØRGENSEN HØRNING'S Datter, hvis Mormoder SOPHIE AMALIE TUXEN var eneste Datter af den fra Karl Gustavfejden berømte LORENZ TUXEN (S. 43); om ham og hans Bedrifter vidste CHRISTIANE HØRNING god Besked, da hendes Moder havde sat hende grundigt ind i Sagerne. Fremtiden saa lys og lovende ud for det unge Par; den unge Grev SCHACK og hans Hustru (*GABEL) udtalte, at Overinspektøren og hans unge, musikalske Hustru altid skulde være velkomne hos dem, og Stillingen var baade interessant og vellønnet; men Herligheden fik en brat Ende; den 7. Oktober, lige da MØLLER FRIIS skulde begynde sin Virksomhed, døde Greven, og Uenighed med dennes Stedmoder ANNA SOPHIA RANTZAU tvang MØLLER FRIIS til at tage sin Afsked. Uden Stilling, med en frugtsommelig Hustru og en Gæld paa 2.000 Rd. drog han til København; her tog Grev CHRISTIAN AUGUST V. BERCKENTIN, der nylig var blevet Gehejmerraad i Konseillet og Direktør i det Kollegium, hvor MØLLER FRIIS havde været Kopist, sig af ham og sendte ham til Norge, hvor han skulde være Generaldirektør, Gehejmerraad, Baron JOACHIM FREDERIK VON BEUST, der var Chef for samtlige Saltværker i Monarkiet, behjælpelig med at inspicere Saltværkerne i Norge. Det blev en fornøjelig Rejse, men det materielle Udbytte var ringe.

Da kom Tilfældet ham til Hjælp. Hans Hustrus 1 Aar ældre Søster SOPHIE AMALIE HØRNING havde 1741 ægtet den russiske Adelsmand ADAM OLSUFIEW, der dengang var Attaché ved det russiske Gesandtskab i København, men som ved sin Død 1785 var Gehejmeraad, Ridder, første Senator og Kabinetsminister, og dette Svogerskab fik stor Betydning for MØLLER FRIIS. Hos ham traf MØLLER FRIIS den russiske Gesandt i København, Baron JOHAN ALBR. V. KORFF, der var Gesandt her 1740–66, bortset fra 1746–48, da han var Minister i Stockholm. KORFF var ikke velstemt mod Danmark, men han kom til at synes godt om sin Attachés Svoger MØLLER FRIIS, hvem han tænkte paa at skaffe Ansættelse i Rusland; da MØLLER FRIIS flere Gange forgæves havde søgt forskellige Embeder, og Humøret var langt nede, tog han omsider imod KORFFS Tilbud om Ansættelse ved Regeringen i Kiel eller som russisk Resident i Lübeck.

Men en Tilfældighed kom til ganske at kuldkaste disse Planer og føre MØLLER FRIIS' Liv ind i en helt ny Bane. En Dag hørte han tilfældigt hos sin Svoger OLSUFIEW den preussiske Chargé DANIEL EHRENFRIED V. HEUSINGER, der stod i en Vinduesforfyndning i ivrig Samtale med den sachsiske Legationssekretær, meddele denne, at hans Herre og Kejserinden af Rusland havde sluttet en Alliance, der vilde overraske de andre Hoffer, ogsaa det danske. MØLLER FRIIS lod denne Oplysning gaa videre til den danske Konge. Da det nogle Uger senere viste sig, at den usandsynlige Meddelelse var korrekt, sendte Kongen MØLLER FRIIS 200 Speciesdukater og Paalæg om at udspionere Baron KORFF og i direkte Breve meddele Hans Majestæt alt om ham. MØLLER FRIIS frabad sig den farlige Kommission hos en Mand, der havde vist sig som hans Ven og Velgører, og tilføjede, at han var ganske uskikket til dette Hverv, da han »ved Guds Naade af Naturen var ærlig, taknemlig, aabenhjertig og uden Svig«. Madame MØLLER FRIIS takkede Gud for, at hendes Mand havde været saa standhaftig; men to Dage efter kom der atter Bud fra Kongen, at denne ikke havde taget Afslaget ilde op, men mente at have Ret til at paalægge sin Arveundersaat et saadant Hverv; til Gengæld forsikrede han ham om sin Naade for ham selv og hans Familie, tilsagde ham et anstændigt aarligt »Gehalt« og lovede ham Forfremmelse; MØLLER FRIIS udbad sig 24 Timers Betænkningstid, raadførte sig med sin Hustru, der »havde faaet en skarp Forstand, megen Forsigtighed og Diskretion samt skarp Dømmekraft af Vorherre«, og de blev enige om at gaa den Vej, Himlen havde anvist. Han modtog Pengene, og fra 1742 og næsten lige til sin Død, i samfulde 50 Aar, var han hemmelig politisk Agent og udførte sit Hverv med stor Dygtighed og Samvittighedsfuldhed. Det blev en farlig Livsbane baade for ham og hans Familie, men han synes hele Livet igennem at have været fast overbevist om, at han tjente sin Konge og Fædreland som en ærlig Mand, og at han aldrig handlede ilde mod dem, han udspionerede. Den Velvilje, mange af Tidens bedste Mænd som POUL LØVENØRN, BERNSTORFFERNE, A. G. MOLTKE, HØEGH-GULDBERG, General A. HAUCH, Brødrene V. HÖPKEN, Brødrene CARL FREDERIK og AUGUST NORDENSKIÖLD og først og fremmest EMANUEL SWEDENBORG viste MØLLER FRIIS, tyder paa, at hans Personlighed har været vindende, og at han trods alt har været noget af en Idealist.

Den Sag, MØLLER FRIIS især kom til at beskæftige sig med gennem en lang Aarrække, var Bilæggelse af Danmarks Strid med Rusland og Sverige og de gottorpske Hertuger vedrørende Forholdet mellem Danmark og Slesvig og Holsten.

For CHRISTIAN VI var det af største Betydning at kende Ruslands Planer. Rusland var i 1742 i Krig med Sverige, og en Krig mellem Danmark og Rusland syntes en Overgang næsten uundgaaelig. Saavel i CHRISTIAN VI's som i FREDERIK V's Regeringsperiode havde Danmark dog Fred, men p. Gr. a. det spændte Forhold, der stadig bestod mellem Danmark og Arvefjenden, det gottorpske Hus, som ved Giftermaal var knyttet baade til Rusland – Czar PETER I DEN STORES og Kejserinde KATHARINA I's Datter ANNA var gift med Hertug CARL FREDERIK AF

HOLSTEN-GOTTORP († 1739) – og til Sverige – hvis Konge FREDERIK I (1720–51) var gift med Hertug CARL FREDERIKS Moster – maatte Danmark-Norge til Stadighed være rustet til Krig. Under den store nordiske Krig havde Danmark i 1713 besat Hertug CARL FREDERIKS gottorpske Besiddelser i Slesvig og Holsten; ved Freden 1720 fik Hertugen sin Del af Holsten tilbage, hvorimod Danmark beholdt Slesvig, for hvis Besiddelse England og Frankrig gik i Borgen. Gottorperen vilde naturligvis ikke godkende denne Ordning, og p. Gr. a. hans nære Tilknytning til Rusland og Sverige maatte de danske Statsmænd i de følgende Aartier af al Magt anstrenge sig for i det mindste at faa Sikkerhed for, at disse 2 Lande ikke vilde støtte de gottorpske Krav om Halvdelen af Slesvig.

Sverige var efter den store nordiske Krig, der var endt med betydelige Landafstaaelser til Rusland og havde efterladt Landet i den elendigste Tilstand, kommet ind i en rolig og lykkelig Periode med Fremgang paa mange Omraader; men efterhaanden som man fik Krigen mere paa Afstand, vaagnede blandt den yngre Adel atter Tanker om Hævn over Arvefjenden Rusland og Haab om ved en ny Krig at genvinde de tabte Østersølande; dette nye Parti, »Hattene«, fik i 1738 Flertal paa Rigsdagen og sluttede Forbundspagt med Frankrig, som understøttede det med betydelige Bidrag. Det følgende Aar blussede Russerhadet voldsomt op, kun Frankrig fik forhindret, at Krigen brød ud paa dette Tidspunkt; da det imidlertid snart efter saa ud til, at PETER DEN STORES Datter ELISABETH vilde blive udelukket fra den russiske Trone, erklærede den svenske Hatteregering den 28. Juli 1741 Rusland Krig, idet den haabede, ved at hjælpe hende paa Tronen, at kunne vinde store Indrømmelser til Gengæld. Kun faa Uger efter Krigsudbruddet blev en svensk Hærafdeling knust af overlegne russiske Styrker, og medens Svenskerne derefter samlede Tropper til Fremrykning, udbrød Hofrevolutionen i St. Petersborg, og ELISABETH blev Ruslands Kejserinde (1741–62) uden Sveriges Hjælp. Nu var hun naturligvis ikke til Sinds at drøfte Landafstaaelser med Sverige, men besluttede sig tværtimod til at angribe det, rykkede i Foraaret 1742 ind i det svenske Finland, og i August s. A. kapitulerede den svenske Hær. Ved Freden i Åbo den 16. Juni 1743 maatte Sverige afstaa et Stykke af det sydøstlige Finland indtil Kymmene-Elv, men fik det øvrige Finland tilbage.

Inden Fredsslutningen var imidlertid Tronfølgerspørgsmaalet traadt i Forgrunden; Sveriges Konge, FREDERIK I, der var godt op i Tresserne, var barnløs, og de fleste mente, at den afdøde gottorpske Hertug CARL FREDERIKS Søn Hertug CARL PETER ULRICH maatte være den nærmeste; han var Sønneson af den nylig afdøde svenske Dronnings Søster; og da han desuden var den russiske Kejserinde ELISABETHS Søstersøn og Yndling, haabede man ved at vælge ham at kunne faa en mild Fred; den 5. November 1742 blev han valgt, men da de svenske Udsendinge kom til St. Petersborg for at meddele Valget, blev de modtaget med, at han netop var gaet over til den græsk-katolske Kirke og af sin Moster valgt til Tronfølger i Rusland (Czar PETER III 1762). Man maatte saa se sig om efter nye Kongsemner; Bønderne samlede sig om den danske Kronprins FREDERIK (V); ved at vælge ham kunde man faa Danmarks Hjælp til at genvinde Finland fra Rusland; Frankrig saa imidlertid nødig den danske Kronprins paa Sveriges Trone, og da den svenske Adel frygtede, at han skulde skabe et adelsfjendsk Kongedømme, sagde den Nej. De 3 højere Stænder forenedes derimod om CARL PETER ULRICHS Faders Fætter ADOLF FREDERIK; de mente, at de kunde vinde Kejserinde ELISABETH ved at foretrække en holsten-gottorpsk Prins for den danske, og tilbød hende at vælge ham paa den Betingelse, at Sverige fik Finland tilbage. Medens Underhandlingerne herom stod paa, greb Dalkarlene til Vaaben – for den danske Tronbejler; de gik mod Stockholm og naaede Byen samtidig med, at der kom Meddelelse om, at Freden var sluttet 3 Dage før, og at Sverige havde faaet det meste af Finland tilbage. Regeringens Tropper fik hurtigt Magten over Dalkarlene, og den 23. Juni valgte alle Stænder enstemmigt ADOLF FREDERIK til Tronfølger (Konge 1751–71).

I forklarlig Harme over Udfaldet af Tronfølgerstriden samt over, at der ikke ved Åbo-Freden var givet Til-sagn om Slesvig og Holsten, og over at ADOLF FREDERIK ikke vilde frasige sig Retten til Hertugdømmerne, besluttede CHRISTIAN VI straks efter Fredsslutningen at bruge Magt mod det af Krigen mod Rusland stærkt svækkede Sverige; der blev truffet Forberedelse til Angreb baade paa Skaane og over den norske Grænse, og Sverige saa sig nødsaget til at paakalde Ruslands Hjælp og Vinteren igennem underholde en russisk Hær i Østergötland og Södermanland; da saa at sige hele Europa var imod, at Freden blev brudt, lykkedes det at faa et Forlig i Stand mellem Danmark og Sverige den 24. Februar 1744; men ADOLF FREDERIK vilde ikke binde sig til ikke at blande sig i det slesvigske Spørgsmaal, naar engang den ældre holsten-gottorpske Linie, der repræsenteredes af CARL PETER ULRICH, uddøde. Da det jo var afgjort, at Gottorperne skulde regere baade i Sverige og Rusland, var Danmarks Fremtidsudsigter meget mørke.

I 1750 lykkedes det imidlertid omsider Danmarks dygtige Udenrigsminister J. S. SCHULIN umiddelbart før sin Død at faa oprettet en Traktat (dateret 25. April) mellem FREDERIK V og ADOLF FREDERIK, ved hvilken den svenske Tronfølger forpligtede sig til, dersom den gottorpske Del af Holsten tilfaldt ham eller hans Descendens, at afstaa den til Danmark mod at faa Oldenburg, Delmenhorst og 200.000 Rd. – Men tilbage stod at faa Forlig med den

Fyrste, som var Indehaver af det gottorpske Holsten, og som desuden stadig gjorde Krav paa det halve Slesvig, nemlig Storfyrst CARL PETER ULRICH, den russiske Tronfølger. Straks efter SCHULINS Død – han havde været Sjælen i Modstanden mod Rusland, og saavel Kejserinden af Rusland som hendes Storkansler havde hadet ham inderligt – blev der indledt Underhandlinger mellem CARL PETER ULRICH og den danske Regering, hvor J. H. E. BERNSTORFF nu ledede Udenrigspolitikken, men p. Gr. a. Storfyrstens fjendtlige Indstilling over for Danmark kom det aldrig til et positivt Resultat. Da Forhandlingerne efter 5 Aars Forløb syntes fuldstændig strandede, sendte FREDERIK V TUXEN – som MØLLER FRIIS nu hed, efter at han var blevet adlet – til St. Petersborg, for at han under Haanden skulde søge at faa Forhandlingerne afsluttet (se nedenfor S. 446).

Da MØLLER FRIIS først havde paataget sig Hvervet som Kongens Spion, gik han grundigt til Værks; i Løbet af et Par Uger vandt han Baron KORFFS fulde Tillid; med faa Dages Mellemrum modtog Kongen fra MØLLER FRIIS skriftlig Meddelelse om, hvor Gesandten færdedes, hvem han modtog o. s. v., og i Begyndelsen af November 1742 kunde han levere Kongen en Kopi af den russiske Envoyés Skrivelse til Kejserinden af 30. Oktober, der efterfulgtes af mange, mange flere; »KORFFS Papirer«, der gaar fra 1742–61, udgør en statelig Række Pakker i Rigsarkivet; det hjalp ikke, at man skiftede Chiffer, den drevne Spion kunde altid faa fat paa Nøglen. Medens de senere Aargange af »KORFFS Papirer« saa godt som udelukkende bestaar af Kopier og Ekstrakter af ind- og udgaaende Skrivelser, indeholder de første en hel Del Oplysninger om Baronens Privatliv; hans Pengesager var i en maadelig Tilstand, Gagen slog ikke til, Kreditorerne plagede ham, hans Humør var langt nede, han blev hidsig og forløb sig, men tog villigt mod MØLLER FRIIS' Advarsler og Raad, skønt denne aldrig vilde besvare Baronens Spørgsmaal om danske Forhold.

I det vanskelige Aar 1743 bidrog MØLLER FRIIS meget til, at det danske Hof stadig var paa det rene med Ruslands Hensigter; gennem hans Indberetninger, der kom med faa Dages Mellemrum, kan man nøje følge Begivenhedernes Gang i dette begivenhedsrige Aar; de indeholder tillige Kopier af andre Diplomaters Papirer, den svenske Ambassadør KARL GUSTAV TESSINS Depecher beskæftigede den utrættelige Spion sig saaledes ogsaa med; der blev fra svensk Side virket for et Giftermaal mellem den nye Tronfølger og CHRISTIAN VI's Datter Prinsesse LOUISE,²⁰ men dette vilde den danske Konge ikke indlade sig paa.

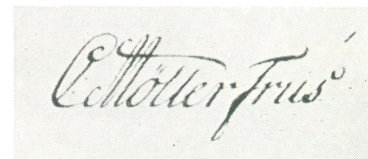
Det var intet let Hverv at være Spion, men MØLLER FRIIS havde de rette Egenskaber. Han færdedes ganske som Ligemand mellem Diplomaterne og vedblev hele Livet igennem at høre til det gode Selskab; en Dag var han med Baron KORFF i Taarbæk, en anden Dag deltog han med OLSUFIEW og HEUSINGER i en dundrende Middag paa et russisk Orlogsskib, hvor de to fremmede Diplomater blev meget berusede; næste Dag var han efter Indbydelse til Morgente hos den preussiske Chargé og benyttede et ubevogtet Øjeblik til at læse og kopiere et Brev fra Kong FREDERIK II, som laa fremme paa et Bord.

MØLLER FRIIS' stadige Omgang med KORFF havde imidlertid vakt Opsigt, nogle advarede ham, andre angav ham; Madame MØLLER FRIIS søgte man at skræmme ved at forestille hende, hvor farligt det var for hende og hendes Mand, at KORFF og andre fremmede saa hyppigt kom i deres Hjem; medens det var yderst smaat med Selskabeligheden i CHRISTIAN VI's København som Helhed, var der livligt i MØLLER FRIIS' Hjem; hans Hustru og dennes Søstre Fru OLSUFIEW og CHRISTINE LOUISE²¹ var unge, kultiverede og musikalske. Nogen helt behagelig Gæst var KORFF dog ikke; en Dag fortalte han i Damernes Nærværelse, at man søgte at dechiffrere hans Depecher, og at man dertil brugte en infam Kanaille, der kom i hans Hus; kunde han faa fat paa den Spitzbub, vilde han knække Halsen paa ham. Disse kraftige Udtryk gjorde et stærkt Indtryk paa den stakkels unge Kone, der ventede sit andet Barn; hun lod sig dog ikke mærke med noget, men fra da af blev hun hjemsøgt af hysteriske Anfald,

som hun aldrig siden slap af med. KORFF gjorde dog ikke hendes Mand ringeste Fortrød, men viste ham stor Tillid, ja lige til sin Død (1766) bevarede Baron KORFF sine venlige Følelser for ham. KORFF skal kort før sin Død have udtalt til TUXEN: »De maa belønnes baade af Danmark og Rusland for Deres Redelighed og Troskab.«

MØLLER FRIIS fortsatte Spillet gennem en lang Aarrække, stadig uopdaget; KORFF vidste godt, at han blev udspioneret, og at hans Breve blev brudt, men han var ikke klar over, hvem der foretog det.

MØLLER FRIIS' vanskelige og farlige Arbejde blev ikke særlig godt betalt; Løfter fik han nok af, men med Indfrielsen af dem gik det kun smaat. Han havde et aabent Øje for sine egne Fortjenester; saaledes skriver han i sin Selvbiografi fra 1786: »For Gud og Mennesker kan jeg sige, at jeg ofte har bragt de 2 senest afdøde højsalige Konger de største og vigtigste Efterretninger, bilagt mange Tvistigheder, hævet Misforstaaelser, ændret Følelser, skabt Venskab og Tillid mellem Ministre, der nærede Afsky for hinanden, stadig bleven brugt i de mest kildne Affærer, altid bleven kaldt til Hjælp, naar Sagerne gik i Staa, udsaaet Tanker, der skulde slaa Rod o.s.v.« Og dog var Lønnen saa ringe og Naadesbeviserne saa sparsomme. Han tilskrev sig selv en Del af Skylden for sit ringe Held, idet han

1746

aldrig havde kunnet være »paatrængende, krybende, nederdrægtig og begærlig«. I Efteraaret 1743 takker han i et meget ydmygt Brev Kongen for 100 Rd. til Husleje, Brændsel og Fødemidler. CHRISTIAN VI var ellers meget tilfreds med sin Spion; han var undertiden gennem ham bedre underrettet end Konseillet, hvad der vakte Mishag blandt Excellencerne, som søgte at blive af med ham ved at tilbyde ham gode Stillinger i Norge eller Oldenburg, men Kongen vilde ikke af med ham. I 1744 udtalte Kongen, at han nu skulde faa en saadan Stilling, at han kunde leve standsmæssigt og endda betale sin Gæld, og lovede ham den indbringende Stilling som Byfoged i København, men Embedet blev givet til en anden, og MØLLER FRIIS fik – den 20. November 1744 – den langt ringere Stilling som Notarius publicus i København, efter at Konseillet havde udtalt, at han som sprogkyndig Mand var særlig egnet dertil. MØLLER FRIIS blev saa rasende, at det nær havde udviklet sig til Skandale, men han lod sig omsider overtale ved Løfte om at blive Assessor i Højesteret, samt om at Partikulærkassen, dersom Notariatet ikke indbragte 1.600 Rd. om Aaret, vilde tilskyde det manglende. Næste Aar fik han Lov til under eget Ansvar at lade Embedet bestyre af en Fuldmægtig, og i 1756 blev det tilladt ham at afstaa det til CHRISTEN SCHMIDT, der maatte betale ham 2 Trediedele af Embedets Indtægter som Pension; denne Byrde paahvilede SCHMIDT, til baade MØLLER FRIIS og hans Enke var døde, d.v.s. i 40 Aar. I 1745 tog Kongens Helbred kendeligt af, hvorfor MØLLER FRIIS, der af sørgelig Erfaring vidste, hvor skæbnesvangert et Dødsfald kunde blive for ham, besluttede at gøre Skridt til at sikre sig sit aarlige Tilskud. Kongen stillede sig meget velvilligt, udtalte sin Tilfredshed med hans Redelighed og Flid og tilstod ham 23. Marts 1746 et aarligt Tilskud af Partikulærkassen paa 400 Rd. som Ventepenge, et Beløb, der senere steg til 700 Rd. Ikke længe efter fik han Ordre til at ansøge om at blive virkelig Justitsraad og Assessor i Højesteret, hvilket han gjorde; den 3. August mødte han efter Ordre hos Udenrigsminister Grev J. S. SCHULIN paa Frederiksdal, der udtalte, at baade Kongen og KORFF havde anbefalet ham varmt, og at han selv ansaa ham for en ærlig og dygtig Mand. »I Overmorgen er Sagen ekspederet; paa mit Venskab kan De stole.« Men Konseillet kom ikke til Hirschholm den 5., og Dagen efter, den 6. August 1746, døde CHRISTIAN VI.

FREDERIK V (1746–66) lod MØLLER FRIIS vide, at han endelig maatte blive ved at dyrke

KORFFS Venskab; hans Fortjenester skulde blive rigeligt belønnede. Den nyudnævnte Overhofmarskal ADAM GOTTLÖB MOLTKE, der i hele FREDERIK V's Regeringstid havde stor Indflydelse paa Statsstyrelsen og ikke mindst paa Udenrigspolitikken, viste MØLLER FRIIS megen »Huldsalighed, Mildhed og Godhed« og gav ham mange gode Løfter, som dog aldrig fuldt blev indfrie.

Den 31. Marts 1749 blev CHRISTIAN MØLLER FRIIS, der den 15. Maj 1747 var udnævnt til Generalauditør,²² adlet med Navnet TUXEN »i Henseende til afg. Hofkammerer, Vicepræsident LORENS TUXENS under Kjøbenhavns Belejring viste, aarvaagne, utrættelige, tro og flittige Tjeneste«. FREDERIK V havde nemlig fra MØLLER FRIIS modtaget en Ansøgning²³ om Pension for et Par af hans Hustrus Kusiner, og som Bilag havde han ladet medfølge en Del af ham selv indsamlede Oplysninger om LORENZ TUXEN og hans Efterkommere; ved Gennemlæsningen af dette Skrift gik det op for Kongen, at Beretningerne om Dronningens Ridefogeds Bedrifter ikke var Eventyr, men virkelig Historie, og MØLLER FRIIS modtog Meddelelse om, at han vilde blive ophøjet i Adelstanden »i Betragtning af min Tjenestes Lighed med den, min Hustrus Oldefader havde ydet«. Han skulde indsende en Ansøgning samt fremtidig undertegne sine Skrivelser med Navnet TUXEN, skønt Patentet først kunde udfærdiges 4 Uger senere. Den nye Adelsmand paastod siden, at Konseillet – SCHULIN kunde ikke døje MØLLER FRIIS – af al Magt søgte at hindre hans Ophøjelse, men at Kongen satte sin Villie igennem. Vaabenet: »Skjoldet tværdelt ved en Sølv-Bjælke af rødt, hvori en Krone, og grønt. Hjelm med fire Traller, Hjelmtegn: en naturligfarvet Skansekurv med en opvoksende Guld-Løve til højre og en opvoksende Sølv-Mynde med Guld-Halsbaand til venstre. Skjoldholdere: to tilbageende Sølv-Mynder med Guld-Halsbaand.« Foruden CHRISTIAN MØLLER FRIIS og hans Hustru blev samtidig, den 31. Marts 1749, 2 af hans Hustrus Søskende ligeledes adlede TUXEN: Premierløjtnant i Søetaten, senere Kaptajnløjtnant THOMAS SEVERIN JØRGENSEN (1717–58, ugift) og SOPHIE AMALIE JØRGENSEN (1721–51, ~ 1741 russisk Gehejmemaal, Førstedeputeret i det kejserlige russiske Kabinet og Senatets øverste Departement ADAM BASILIUS OLSUFIEW).

Som nævnt ovenfor (S. 444) førte de i 1750 paabegyndte, officielle Forhandlinger i St. Petersborg mellem den danske Regering og den russiske Trønfølger Storfyrst CARL PETER ULRICH ikke til noget Resultat, men gik efterhaanden helt i Staa. TUXEN, der i 1750 var kommet i Forbindelse med den nye Udenrigsminister J. H. E. BERNSTORFF, der syntes bedre om ham, end SCHULIN havde gjort, blev derfor i 1755, da alle andre Veje syntes lukkede, af FREDERIK V sendt til Rusland, efter at hans Generalauditørs Titel paa hans Rejsepas var blevet forhøjet til Generalkrigskommissær²⁴ (Bestalling først 26. September 1764²⁵). Rejsens Formaal angaves at være, at TUXEN skulde besøge sin ældste Søn PALLE, der opholdt sig i St. Petersborg. Men det egentlige, hemmelige Formaal var at søge oprettet en Mageskifte-traktat; Kongen vilde tilbyde Storfyrsten Oldenburg og Delmenhorst samt 1½ Million Rd. for Afstaaelsen af den gottorpske Del af Holsten. Men TUXEN maatte ikke meddele nogen som helst noget om Hans Majestæts Hensigt, end ikke den danske Gesandt i St. Petersborg, og han skulde undgaa at komme i Berøring med russiske og fremmede Ministre, da Russerne var saa mistænksomme og særlig drevne i at trænge til Bunds i forborgne Sager. Kun Svogeren Overceremonimester OLSUFIEW – denne var kort efter sin Hustrus Død (1751) kaldt tilbage til Rusland, hvor han indtraadte i Regeringskollegiet og snart efter blev Overceremonimester – skulde han, hvis han fik Sikkerhed for, at han var tilstrækkelig venligsindet og paalidelig, i dybeste Fortrolighed meddele, hvad Sagen gik ud paa, samt at dersom det lykkedes at faa den bragt i Orden, vilde Kongen betale Rigsvicekansler Grev VORONZOV og Overgeneral

PETER SJUVALOV hver 40.000 Rd., medens Overceremonimesteren for sin Ulejlighed skulde have 4.000 Rd.²⁶

Den 8. Juli 1755 rejste TUXEN fra Helsingør, ledsaget af sin Hustru, og kom en Uges Tid senere til St. Petersborg; de første Par Uger tilbragte de paa OLSUFIEWS smukke Landsted, derefter boede de en Maanedes Tid i Hovedstaden. Først en Uge efter Ankomsten satte TUXEN sin Svoger ind i sit specielle Hverv; OLSUFIEW var ikke tilfreds med kun at skulle have 4.000 Rd., da det ganske beroede paa hans Overtalelser, om de andre gik med, men blev stillet tilfreds ved Forsikringen om, at han nok skulde faa meget mere, Summen var blot sat saa lav, for at de to høje Herrer skulde have Indtryk af, at man vurderede deres Fortjenester særlig højt. OLSUFIEW drøftede Sagen med de to Ministre, og Resultatet af gentagne Forhandlinger blev en Udtalelse fra de russiske Ministre om, at et Forlig kun kunde finde Sted, naar Danmark gav Storfyrsten »Satisfaktion« for Slesvig; Kongen af Danmarks Tilbud om Grevskaberne og $1\frac{1}{2}$ Million Rd. var for ringe; vilde Kongen genoptage Sagen, maatte han udtale sig tydeligere om Ækvivalentet for Slesvig. At den danske Konge ikke vilde gaa ind paa en Forhandling om Slesvig, var imidlertid givet; den Sag var jo afgjort ved Frankrigs og Englands Garanti for Freden i Frederiksborg i 1720. Den danske Gesandt, Kammerherre MOLTZAHN, udtalte til TUXEN ved dennes Afrejse, at han i 11 Uger havde udrettet mere end de danske Envoyéer i 11 Aar, hvad der dog ikke vilde sige saa meget. Alt hvad TUXEN i heldigste Fald havde opnaaet, var, at Vicekansleren ikke vilde arbejde imod, dersom Kejslerinden stillede sig venligt over for en for Danmark gunstig Afgørelse af den gamle Strid med det holstengottorpske Hus; men det Resultat var TUXEN selv uhyre glad og stolt over. Midt i September vendte han tilbage til Danmark. Selv høstede han ikke stor Fordel af sin Rejse; han fik 1.800 Rd. i Rejseudgifter samt et Par fine »Kabinetposter«, med Ret til at bære Uniform, men havde ventet sig en Del mere; ved hans Hjemkomst havde Oversekretæren i Danske Kancelli Lensgreve JOHAN LUDVIG HOLSTEIN, der ellers ikke hørte til hans Velyndere, sagt til ham, at naar Forhandlingerne med Rusland engang blev lykkelig endt, kendte han ingen, der mere havde bidraget dertil eller »i højere Grad fortjent en eklatant Belønning« end TUXEN; men som sædvanlig blev det ved tomme Løfter. Ogsaa KORFF modtog ham hjerteligt og tilbød at skaffe ham St. Annaordenen og en Pengegave fra Kejslerinden, men Kongen befalede ham at frabede sig de russiske Belønninger; naar Sagen var kommet i Stand, skulde han ikke savne hverken Ordner eller Penge.

I 1756 døde Kammerherre MOLTZAHN, og i hans Efterfølger som dansk Gesandt i St. Petersborg, den langt betydeligere SIEGFRIED V. D. OSTEN, fandt BERNSTORFF en Medarbejder, der havde gode Betingelser for at faa Mageskiftet i Orden; han var saaledes klar over, at det gjaldt om at vinde Storfyrstinden, hvilket ogsaa lykkedes ham. Dette medførte, at der nu blev mindre Brug for TUXENS underjordiske Arbejde, hvortil ogsaa bidrog, at den danske Regering et Par Aar senere foruden TUXEN antog en anden politisk Agent til Anvendelse i de russiske Sager, nemlig den paagaende og hensynsløse MAGNUS V. BERINGSKJOLD, som i 1759 stiftede Bekendtskab med TUXEN, der blev hans Ven. I 1760 blev v. D. OSTEN imidlertid forflyttet til Warszawa, hvilket bevirkede, at Forhandlingerne i St. Petersborg atter gik i Staa. Og et Aar senere indtraf det, man havde frygtet saa meget. Den 5. Januar 1762 døde Kejslerinde ELISABETH, og Storfyrst CARL PETER ULRICH blev russisk Kejsler under Navnet PETER III, inden det var lykkedes at faa den gottorpske Strid løst. PETER III havde kun een Tanke: at hævne den Uret, Kongen af Danmark efter hans Formening havde tilføjet hans Fader ved at fratage ham den gottorpske Del af Slesvig. TUXEN fik Meddelelse om at drage til Rusland, han fik

et Forskud paa 1.000 Rd., og Kongen lod ham forsikre om sin »Naade, Tillid og Belønning«, men Rejsen blev ikke til noget; det saa ud til, at Sagen skulde afgøres med Sværdet og ikke med Ord. PETER III, der havde kæmpet mod FREDERIK DEN STORE (den preussiske Syvaarskrig), sluttede i Hast Fred med Preussen og gav sin Hær Ordre til at rykke mod Holsten; den danske Hær rykkede frem mod de overlegne russiske Styrker i Mecklenburg, og en dansk Flaade løb ud i Østersøen. Da kom det uventede Budskab, at PETER III – efter $\frac{1}{2}$ Aars Rege- ringstid – ved en Hofrevolution var blevet styrtet fra Tronen og sat i Fængsel af sin Hustru KATHARINA II (Kejserinde 1762–96) og snart efter blev myrdet i Fængslet. KATHARINA II lod den russiske Hær standse og tilbød Danmark Fred og Venskab. Hun, der lagde stor Vægt paa at faa Danmark draget over paa russisk Side i den europæiske Storpolitik, ønskede den gottorpske Strid endt, og Underhandlingerne afsluttedes i 1767 med en Mageskiftetraktat, hvori hun paa sine egne og sin umyndige Søn PAULS Vegne – denne var efter Faderens Død Arving til de gottorpske Lande – gav Afkald paa det gottorpske Slesvig og lovede, at Sønnen, naar han blev myndig, skulde stadfæste dette og samtidig overgive det gottorpske Holsten til Danmark mod at modtage Oldenburg og Delmenhorst. Dette skete, da PAUL blev myndig i 1773.

TUXEN har sikkert ikke deltaget i de Forhandlinger om Mageskiftet, der førte til Traktaten af 1767. Da Forholdet til Rusland nu var langt mindre spændt, var der ikke megen Anvendelse for ham længere.

Af Partikulærkassens Resolutionsprotokol 1767 fremgaar det, at de 696 Rd., General- krigskommissær TUXEN hidtil havde faaet derfra, fremtidig skulde betales af Zahlkassen. I 1768 indsendte han et uhyre vidtløftigt Bønskrift til Kongen, hvori han skildrede sine store Fortjenester og den ringe Løn, han havde faaet; Kongen lovede at have Naade for ham og hans Familie og mindes ham ved Avancement og Ansættelse, men det blev ved Løfterne, og havde ikke Kommandanten paa Kronborg, Generalløjtnant ANDREAS HAUCH, hjulpet ham med et større Laan, havde det set ilde ud.

Vistnok i 1764 flyttede TUXEN til Helsingør, hvor han derefter blev boende til sin Død.

1766 blev den sindssyge CHRISTIAN VII Konge, og 1770 tilrev STRUENSEE sig al Magten; da TUXEN herved risikerede at faa sin Pension strøget, henvendte han sig efter Generalkrigs- kommissær MAGNUS v. BERINGSKJOLDS Raad til Grev SCHACK RANTZAU-ASCHEBERG, ved hvis Mellekomst STRUENSEE var blevet Kongens Livlæge, og som STRUENSEE efter at være kommet til Magten havde givet Sæde i Konseillet; Greven raadede ham til at indsende en Promemoria til STRUENSEE, hvilket han gjorde, og den almægtige Minister gav ham mange gode Løfter og sagde ham mange smigrende Ord. Ved sin Forbindelse med v. BERINGSKJOLD og RANTZAU-ASCHEBERG kunde TUXEN let være blevet draget ind i Sæmmensværgelsen mod STRUENSEE, idet disse to var Sæmmensværgelsens Hovedmænd; v. BERINGSKJOLD, den tidligere politiske Agent i St. Petersborg, der havde alle Slags slette Gerninger paa sin Samvittighed, søgte allerede i Marts 1771 at faa TUXEN med i Komplottet mod STRUENSEE, men TUXEN nægtede at være med, da han nærede Mistillid til den hidsige og brutale Eventyrer og heller ikke vilde indlade sig med den berygtede, upaalidelige og forgældede RANTZAU-ASCHEBERG; sidstnævnte var forøvrigt en af de seks, der Natten mellem den 16. og 17. Januar 1772 trængte ind i Kongens Soveværelse, hvorefter han i Spidsen for en Bande brød ind til Dronning CAROLINE MATHILDE og arresterede hende. Derimod gav TUXEN gennem General ANDREAS HAUCH Enkedronningen Oplysning om, hvad der var i Gærde; selve de dramatiske Januar- Begivenheder nøjedes han med at følge som en stærkt interesseret Tilskuer.

I et Brev,²⁷ skrevet 1. og 2. Juni 1772 i Helsingør til Efterfølgeren som Notarius publicus,

Justitsraad SCHMIDT, skildrede TUXEN senere udførligt Dronningens Afrejse fra Helsingør den 30. Maj s. A., hvor hun siden 17. Januar havde siddet fængslet paa Kronborg; hun førtes til Stade og nogle Maaneder senere til Slottet i Celle. Endvidere sendte TUXEN samme Aar Regeringen en Del Oplysninger om Tilstande i Norge, særlig om Nordmændenes Holdning over for Svenskerne, ligesom han paastaar, at han bragte den første Efterretning om GUSTAV III's Statskup den 11. August s. A.

En ny Velynder fandt TUXEN i GULDBERG, der gav ham gode Løfter, som dog kun delvis blev holdt; TUXEN var GULDBERG en trofast Tilhænger og en paalidelig Agent.

Da v. BERINGSKJOLD efter sine Bedrifter i Januar 1772, for hvilke han belønnedes med Kammerherretitlen, forsvandt fra Landet, uden at nogen vidste, hvor han var draget hen, lykkedes det TUXEN at opdage hans Opholdssted i Skaane, hvor han boede under et opdigtet Navn, samt efter mange Breve og 2–3 Rejser at faa ham tilbage til Danmark, hvorover »man overøste mig med Ros, præsenterede mig med de mest smigrende Talemaader for Arveprinsen og Enkedronningen, overøste mig med de naadigste Forsikringer, beklagede min fattige Tilstand o. s. v.«

I 1773 blev som nævnt Mageskiftetraktaten mellem CHRISTIAN VII og Storfyrst PAUL stadfæstet, og dermed var den Sag, som TUXEN i 30 Aar havde kæmpet for, ført lykkelig til Ende; den tidligere Overhofmarskal Grev MOLTKE udtalte til ham, at ingen havde saa længe og i saa høj Grad været beskæftiget med den Sag som de to. Det var mange Gange lovet TUXEN, at Lønnen ikke skulde udeblive, naar Sagen engang var bragt til en god Afslutning; Belønning fik han da ogsaa, men den svarede ikke just til Forventningerne; en Gang fik han 200 Rd., en anden Gang 600, og til sidst fik han 20. December 1773²⁸ Embedet som Toldkammerer ved Øresunds Toldkammer, men maatte give Afkald paa den Pension, han hidtil havde oppebaaret. Ved Arveprinsens Bryllup 31. Oktober 1774 fik han Tilbud om Konferensraads Rang, som han afslog, og 1. Juni 1775²⁹ fik han – gratis – Generalmajors Titel. Men han var ikke tilfreds; han betragtede sig selv som den egentlige Ophavsmand til Mageskiftetraktaten, klagede over brudte Løfter og daarlig Behandling og indgav omsider i 1783, træt og mismodig, sin Afskedsansøgning, som imidlertid blev afslaaet.

I 1784 blev HØEGH-GULDBERG styrtet ved en Sammensværgelse, og selv om han ikke havde gjort meget for TUXEN, sørgede denne dog oprigtigt over hans Fald.

1788 indsendte han atter sin Afskedsansøgning til Kongen samt bad om, »at jeg herefter maa i Pension beholde det, som jeg hidtil ved Partikulær- og Zahlkammeret som Vartpenge har oppebaaret«; i en Skrivelse til Kronprinsen senere paa Aaret skriver han: »Nu er mit Navn, som Højsalig Kong FREDERIK V af egen Drift befalede mig at anlægge . . . det eneste, jeg har at efterlade mine Børn.« Fra A. P. BERNSTORFF, som TUXEN kendte fra tidligere, fik han et »meget graciøst Brev«, hvori han lovede ham den ønskede Afsked og endvidere udtalte: »Alle, der kender Deres Fortjenester, gør sig en Glæde af at yde Dem Retfærdighed, og til dem hører jeg.«

Endnu i 1788 blev TUXEN af BERNSTORFF opfordret til at skaffe Efterretninger om GUSTAV III's Rustninger, men den 75aarige Mand synes dog ikke at have indladt sig herpaa.

I sine sidste Aar hjemsøgte TUXEN af Familiesorger; 1775 døde hans eneste Datter, og 1790 døde omsider den ældste Søn PALLE, der havde gjort sine Forældre saa megen Sorg; Fru TUXEN vedblev at være lige hysterisk og excentrisk, hun stod først op Kl. 6 om Eftermiddagen, spiste derefter til Middag og modtog Visitter; hun var meget musikalsk og skal endnu i sit 70. Aar have udmærket sig som Koloratursangerinde. Den 8. Marts 1791 fejrede den yngste Søn LOUIS DE TUXEN³⁰ sine Forældres Guldbryllup i Helsingørs berømte Klub,

»og da maatte hun vise sig paa en for hende usædvanlig Tid«. Hun overlevede sin Mand i 4 Aar. Sønnen LOUIS DE TUXEN var Lyspunktet i sin Faders triste Alderdom; han var i mere end et halvt Aarhundrede Inspektør ved Øresunds Toldkammer, i 1789 fik han tillagt Titlen Admiralitetskommissær med Rang som Generalkrigskommissær; han havde arvet sin Faders Talent for »Efterretningstjeneste« og blev især i Aarene 1810–12 benyttet af FREDERIK VI til at skaffe Oplysninger om Forholdene i Sverige; ligesom Faderen var han Swedenborgianer; af hans 6 Børn fødtes de 3 før Farfaderens Død.

At TUXEN havde Forbindelse med de højeste Kredse bekræftes til fulde af, hvem der var Faddere til hans Børn. Familien var kun sparsomt repræsenteret, saaledes var hans Hustrus Morbroder Etatsraad RASMUS RASMUSSEN Fadder 1742, hendes Moder Kammerraadinde JØRGENSEN 1743, hendes Søster CHRISTINE LOUISE JØRGENSEN (1724–80, ~ 1748 Justitsraad, Byfoged i København JENS MICHAEL SONNE, † 1763) 1743 og 44, og Svogeren ADAM OLSUFIEW 1743. Uden for Familien mødte Generalinde NUMSEN (* v. INGENHAEFF) og Komtesse LEININGEN, Admiral ANDREAS ROSENPALM, Grev HEINRICH AF REUSS og Grev CHRISTIAN CONRAD DANNESKIOLD-LAURVIGEN i 1742, Baron KORFF 1743, 44 og 48, Oberstløjtnant, Kammerherre, Grev FREDERIK DANNESKIOLD-LAURVIGEN og Etatsraad FREDERIK LØVENØRN 1743, Gehejmeraad v. BERCKENTIN, Baron v. BEUST samt den sachsiske Envoyé, Kammerherre VON SPENNER og dennes Hustru i 1744, General LERCHE og Frue, Overhofmarskal MOLTKE, Overkammerjunker v. D. LÜHE og Frøken HEIMS³¹ i 1748.

Foruden Politiker var CHRISTIAN TUXEN ogsaa Swedenborgianer, ja endda en af den svenske Naturfilosof og Mystiker EMANUEL SWEDENBORGS mest fremstaaende Tilhængere, der kendte Mesteren personligt og har fortalt en hel Del om deres Samvær.³²

Som ovenfor nævnt studerede TUXEN i sine unge Dage Teologi, men uden mindste Interesse. Om sit religiøse Liv fortalte han siden, at han i sin Barndom og Ungdom »was religiously brought up by my parents, who never set me any evil example. My tutor having compelled me to learn by heart and without judgment the whole of the orthodox system of divinity, I was at that time more afraid of God than of the Devil, and when I went to the University I abhorred going to church, and hated even the very name of it. In my youth I was of a lively and gay disposition: the first time I read in the Bible the history of the patriarchs, I could not help thinking Jacob was a kind of impostor, and Esau a good man; and I could never approve of the general explanation of the articles of faith.« Det var derfor ikke mærkeligt, at han ganske forlod Teologien efter at have holdt sin Dimisprædiken.

Senere i Livet vendte hans Tanker sig imidlertid atter til Religionen. Han havde med Iver studeret VOLTAIRE, som han beundrede, men efter en Dag at være blevet grebet af Tanken om sin Tilintetgørelse efter Døden hengav han sig paa ny til Spekulationer og endte med at lægge VOLTAIRE paa Hylden. Den Trøst, han søgte, fandt han i SWEDENBORGS Værker, som han med Iver studerede; han følte sig stærkt grebet af SWEDENBORGS Lære og brændte af Længsel efter at komme i personlig Berøring med ham.

EMANUEL SWEDENBORG (1688–1772) var en berømt Naturforsker, omtrent 60 Aar gammel, da han omkring 1745 helt forlod Videnskaben for at forkynde sine religiøse Oplevelser. Kernen i hans System er, at alt inden for den lavere Verden har sit tilsvarende inden for den højere Verden, og gennem Mystikkens Erkendelse gælder det at hæve sig højere og højere op i disse Verdener; han følte, at Kristus aabenbarede sig for ham og paalagde ham at tolke den hellige Skrifts aandelige Betydning, ligesom han jævnlig mente, at han modtog Oplysning af afdøde Menneskers Aander om Bibelens dybere, lønlige Betydning, som hidtil havde været dulgt, men nu aabenbares,

for at det kunde blive Slut med det fordærvede gamle Kirkevæsen. Han var ret stærkt polemisk rettet mod Kirkelæren, forkastede Treenighedstanken og Frelsen ved Tro alene.

Paa sine hyppige Rejser til Amsterdam og London, hvor hans Bøger blev trykt, passerede SWEDENBORG Øresund og blev af og til liggende flere Dage uden for Helsingør. Den svenske Konsul i Byen tog sig da gerne af ham og indbød undertiden en Del Herrer af Byens bedste Selskab til Middag sammen med den berømte Gæst.

I Foraaret 1768 fik TUXEN Bud fra den svenske Generalkonsul PEDER RAHLING, at SWEDENBORG, der var paa Vej hjem til Stockholm, var gaaet i Land i Helsingør og skulde spise til Middag hos RAHLING. TUXEN ilede derhen og havde nu en Samtale med SWEDENBORG, hvorunder denne bl. a. fortalte om, hvorledes han havde sat den daværende svenske Dronning (LOVISA) ULRIKA i Forbindelse med hendes i 1758 afdøde Broder Prins AUGUST VILHELM. Paa TUXENS Forespørgsel fortalte han, at han havde set den nylig afdøde Konge FREDERIK V, og at han var meget lykkelig ligesom de andre Konger af det oldenburgske Hus, derimod var de svenske Konger mere uheldigt stillede, flere af dem gik det ret daarligt; men ingen gik det bedre end Kejserinde ELISABETH af Rusland; med alle sine Fejl havde hun et godt Hjerter; lad, som hun var, gad hun ikke læse de Sager igennem, der forelagdes hende, men saa bad hun til Gengæld Vorherre saa inderligt om Tilgivelse, hvis hun ved at underskrive Sager, som hun ikke havde sat sig ind i, kom til at gøre nogen Uret. Herefter tog SWEDENBORG Afsked og gik om Bord.

Under SWEDENBORGS Fraværelse i Udlandet havde der hjemme i Sverige været ivrig Diskussion om hans Lære, der mentes at stride mod Lutherdommen, og paa et Møde i Göteborg rettede forskellige Medlemmer af den svenske Gejstlighed et Angreb mod hans Lære. Om dette Møde sendte TUXEN Referat til SWEDENBORG gennem sin Søn LOUIS. SWEDENBORG takkede ham herfor i et Brev af 1. Maj 1770 – det eneste, TUXEN har faaet fra Mesteren – hvori han imødegik Angrebet, som han tog med overlegen Ro, og som der da heller ikke kom noget ud af, og bad TUXEN tilstille Grev BERNSTORFF og Grev THOTT en Kopi af hans Brev, for at de ikke gennem de trykte Referater fra Göteborg-Mødet skulde faa et forkert Indtryk af ham. Samtidig meddelte SWEDENBORG, at han den følgende Maaned rejste til Amsterdam for at udgive den nye Kirkes Universalteologi, og han haabede da at kunne besøge TUXEN i Helsingør.

Da SWEDENBORGS Skib – i Juli 1770 – paa Grund af Modvind ankrede op i Sundet, sejlede TUXEN straks derud og bad SWEDENBORG, som netop var faldet i Trance i Kahytten, om Æren af et Besøg; Mesteren, der lidt efter kom til sig selv, tog med Glæde mod Indbydelsen, klædte sig om med en Hastighed, som om han havde været 21 og ikke 82 Aar, og fulgte med til Helsingør. Da Fru TUXEN bad ham undskylde, om ikke alt var i den Orden, som det burde være, da hun i 30 Aar havde været svagelig, kyssede han hendes Haand og sagde, at hun skulde blot give sig Gud i Vold, saa vilde hun blive lige saa rask og smuk, som da hun var 15 Aar. TUXENS berettede om de forskellige Slags Smerter, Fru TUXEN havde lidt af, og SWEDENBORG sagde blandt andet, at han for 12 Aar siden havde haft en meget svag Mave og kun kunnet nyde Kaffe og Tvebakker. Der blev vekslet adskillige Ord om Læren, og TUXEN klagede over, at han ikke kunde abstrahere fra Tid og Rum, hvilket SWEDENBORG indrømmede ogsaa var faldet ham vanskeligt. Da TUXEN beklagede, at han ikke havde andet Selskab at byde paa end en svagelig Kone, sin unge Datter og et Par af hendes Veninder, svarede den galante Olding: »Det er jo netop udmærket, jeg har altid elsket Dameselskab.« Lidt senere faldt hans Øjne paa »et Clavecin«; »han spurgte, om vi holdt af Musik; jeg svarede, at det gjorde vi alle, og at min Kone i sin Ungdom havde spillet meget; hun havde en smuk Stemme, maaske bedre end nogen i Danmark; flere, der havde hørt de bedste Sangerinder i Frankrig, England

og Italien, havde forsikret det; ogsaa min Datter spillede godt. Paa SWEDENBORGS Anmodning spillede hun en meget vanskelig Sonate; han sagde: brava! meget smukt; saa spillede hun en anden af RUTTINI; da hun havde spillet et Par Minutter, sagde han: den er af en Italiener; det var den første ikke. Da hun var færdig, applauderede han livligt og spurgte, om hun ogsaa sang; hun sagde, at hun holdt af at synge, men at hendes Stemme ikke var videre god; hun var dog villig til at synge sammen med sin Moder. De sang saa et Par italienske Duetter og nogle franske Sange til Fru TUXENS Akkompagnement; SWEDENBORG roste hendes Anslag og smukke Stemme, som hun trods sin Svagelighed havde bevaret.« Da Musikken var forbi, faldt Talen paa Aandevederen, og TUXEN spurgte, om Aander fra den anden Verden havde været til Stede, da hans Hustru og Datter sang; SWEDENBORG havde jo skrevet, at ethvert Menneske til enhver Tid var omgivet af gode og onde Aander. »Jo vist«, svarede han, »og da jeg spurgte om, hvem det var, og om jeg havde kendt dem, svarede han: »Det var den danske Kongefamilie«, og nævnede CHRISTIAN VI, SOPHIE MAGDALENE og FREDERIK V, som gennem hans Øjne og Øren havde set og hørt det hele; jeg mindes ikke nøje, om han nævnede den afdøde, højt elskede Dronning LOUISE.« Efter at have drukket Kaffe tog SWEDENBORG Afsked; TUXEN fulgte ham om Bord, og de mødtes ikke senere; den 29. Marts 1772 døde SWEDENBORG under et Ophold i London, og TUXEN forfattede et Mindedig over ham.

I et Brev fra Maj 1790 til AUGUST NORDENSKIÖLD omtaler TUXEN SWEDENBORG som »Vor Velgører, ikke blot vor, men alle deres, der alvorlig beskæftiger sig med deres Skæbne efter Døden. Jeg takker Herren, Himlens Gud, for at have ladet mig gøre Bekendtskab med denne store Mand og hans Skrifter; det er den største Velsignelse, der er bleven mig til Del i mit Liv, og den vil bidrage til at faa mig til at arbejde paa min Frelse«.

TUXEN var Medlem af Societas exegetica pro philanthropia, hvis Formaal var at offentliggøre SWEDENBORGS Skrifter og samle Dokumenter vedrørende ham. Selskabet, der stiftedes 1786 af Brødrene CARL FREDERIK og AUGUST NORDENSKIÖLD samt CARL BERNHARD WADSTRÖM, opløstes imidlertid allerede 1789.

General A. P. TUXEN, hvis Biografi af CHRISTIAN TUXEN danner Hovedgrundlaget for ovenstaaende Skildring, slutter med følgende Ord:

»Skønt CHRISTIAN DE TUXEN fra sin Ungdom til sin Død levede under et haardt økonomisk Tryk, forpint af Familiesorger; skønt hans Haandtering ikke var den allerfineste, og skønt de Veje, han maatte gaa, ofte var dunkle og krogede, bevarede han dog en hel Del Idealitet. Naar man har gjort Bekendtskab med hans Forhold til Swedenborgianismen, ser man paa ham med mildere Øjne; det kan gerne være, at han har troet, at Vorherre har synes godt om den Maade, hvorpaa han tjente sit Fædreland, og at han som en anden Abraham har udført en Gud velbehagelig Handling ved at »opofre« sin ældste Søn. Den Velvilje, mange af Tidens bedste Mænd . . . viste ham, tyder paa, at Bunden i ham, trods alt, har været god, og at hans Personlighed har været vindende.«

Der findes 3 Malerier af CHRISTIAN MØLLER FRIIS TUXEN: det ene, forestillende ham som ung, Miniatur, oprindelig Armbaand, nu Broche, ejes af Fru MALIN DE BERG, * CEDERSCHIÖLD, Stockholm; det andet, ligeledes Miniatur, ejes af Fru DE BERGS Fætter, Herredshøvding PEHR CEDERSCHIÖLD, Eksjö, det tredie, der findes paa Valdbygaard ved Slagelse, ejes af Godsejer, Hofjægermester JØRGEN BECH, Brorup pr. Havrebjerg. De 2 førstnævnte Ejere er Børn af TUXENS Sønnedatters Dattersønner, den sidstnævnte er Sønnesøn af en anden af TUXENS Sønnedatters Dattersønner. Sidstnævnte Maleri er gengivet i Stamtavlen over Slægten TUXEN i Danmarks Adels Aarbog 1934.

† 15. Maj 1792 i Helsingør, bisat 18. s. M. i St. Mariæ Kirke sst., den 20. s. M. ført til København, hvor han begravedes 21. s. M. i Stilhed i sin Arvebegravelse i St. Petri Kirke, d.v.s. i LORENZ TUXENS Begravelse.³³

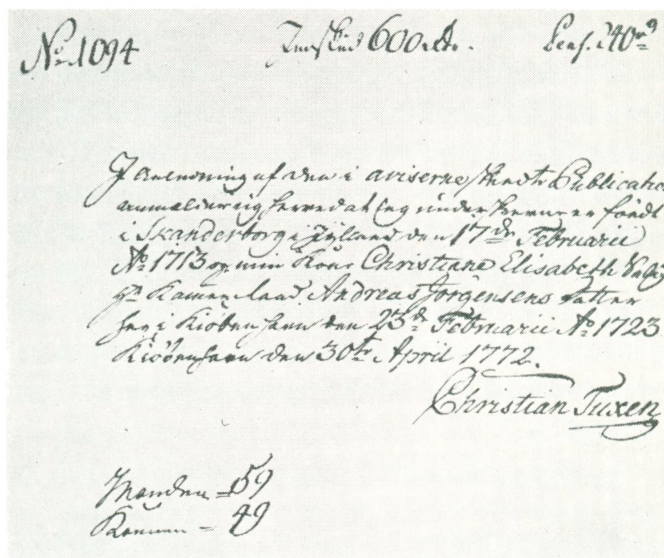
I Adresseavisen for 30. Maj offentliggjordes følgende Digt i Anledning af hans Død:

Har Dødens grumme Lee engang udbredet Kummer
 Har Dødeliges Tab bedrøvet Levende?
 Saa var det denne Gang, da evig jordisk Slummer
 Dig lagde, ædle Mand, i Gravens Jordeblee.

Din Vandel viiste her, at Dyd, Retskaffenhed
 Det rette Formaal er for ædle Sieles Iver,
 Du naaede det, og nu i Guders Evighed
 Uafbrudt Glæde der Din Dyds Belønning bliver.

S****

~ 8. Marts 1741³⁴ CHRISTIANE ELISABETH JØRGENSEN HØRNING (adlet TUXEN 31. Marts 1749), * 23. Februar 1723³⁵ i København, døbt 1. Marts (Helligaands Kbg.), baaret af sin Mormoder Justitsraadinde RASMUSSEN, * TUXEN. Datter af Kammerraad ANDREAS JØRGENSEN HØRNING³⁶ (24. April 1700 Amtsskriver i Tryggevælde Amt, 14. Februar 1702 Renteskriver i Aarhus og Ribe Stifters Kontor, 21. December 1722 (Bestalling 18. Januar 1723) – 21. Maj 1728 Amtsforvalter i Københavns Amt, 31. December 1722 (Bestalling 18. Januar 1723) Kammerraad, udnævntes siden til Guvernør paa Christiansborg i Guinea, men † 5. August 1733 paa Vej dertil) og 2. Hustru CATHRINE SOPHIE SEVERINSDATTER RASMUSSEN (* 1696 (vel i Helligaands Sogn), ~ c. 1716 (vel i St. Petri Sogn), † 29. Juni 1769 i Helsingør, 5. Juli bisat »med fuld Ceremonie« i St. Olai Kirke sst., samme Aften ført til København og bisat 6. s. M. i St. Petri Kirke;³³ Søster til den S. 211 omtalte Konferensraad RASMUS RASMUSSEN og Datter af Assessor i Danske Kancelli og Hofretten, Justitsraad SEVERIN RASMUSSEN og Hustru SOPHIE AMALIE TUXEN, LORENZ TUXENS eneste Datter).

CHRISTIAN TUXENS Brev til Enkekassen om sin og sin Hustrus Fødsel.

Hendes Mand indbetalte 1746 i den 1739 oprettede Pensionskasse for Landmilitæretatens Enker og Børn 600 Rd., hvoraf hun i sin Enkestand aarlig skulde nyde 40% = 240 Rd.

Et Maleri af hende, gengivet i Stamtavlen over Slægten TUXEN i Danmarks Adels Aarbog 1934, ejes af hendes Sønnedatters Dattersøns Søn, Generaløjtnant HUGO CEDERSCHIÖLD, Stockholm. Paa Valdbygaard findes et Maleri af Fru TUXEN og hendes 2 Søstre.

† 27. Marts 1796 i Helsingør, bisat 2. April i St. Mariæ Kirke sst., 12. s. M. begravet i Stilhed i St. Petri Kirke³³ i København. 5 Børn.

117. c. NICOLAI MØLLER,³⁷ * 1715.

I hans Kvartfætter FRIDERIC SEIDELINS Optegnelser³⁸ fra 1799 hedder det om ham: »NICOLAI MØLLER, Hr. PALLE MØLLERS og IDE SEIDELINS tredje Søn, født 1715, har ogsaa ligesom hans Brødre gaaet i Skole hos Hr. PEDER WØLDIKE i Sommersted, hvorfra han kom hjem for at gaae sin Fader til Haande ved de mange af ham anlagte Værker, siden forpagtede han selv Harrildskiærs Værker; om han har været givt og med hvem vides ikke.« De omtalte Værker er Haraldskær Fabrik i Skibet Sogn en Mil Vest for Vejle.

Oplysningerne om NICOLAI MØLLER er yderst mangelfulde. Det er dog sikkert rigtigt, at han i en Aarrække arbejdede ved sin Faders Manufakturværker i Bryrup Sogn, idet man ved en Gennemgang af Kirkebogen derfra stadig støder paa hans Navn. 1743 var han saaledes Fadder til JOHAN HENRICS Søn PALLE fra Møllehusene og næste Aar til sin Søster ELSE CATHRINES og Svoger Byfoged NIELS RASCH's ældste Barn PALLE. 1748 begravedes »Mons. NICOLAI MØLLERS Karl af Velling Gaard«, og 1748, 49 og 51 var han Fadder til Søsteren METTES og Svogeren LAURIDS URSINS 3 Sønner NIELS, PALLE og PALLE JOHANNES. 1749 kaldes han Seigneur NICOLAI MØLLER af Møllersdal, – Faderens Gaard, 1750 og 51 angives han at bo i Velling. 1756 omtaler Kirkebogen fire Gange Mons. NICOLAI MØLLERS Tjenestepige af Velling, og 20. November 1757 var Seigneur NICOLAI MØLLER af Velling Fadder til Løjtnant BUSCH'S Søn LAURIDS fra Ansø Mølle († 1758, begravet 23. Juli i Vrads). Dette er sidste Gang, NICOLAI MØLLERS Navn er fundet nogetsteds.

Det er rimeligt at tænke sig, at han nu har forladt sin Barndomsegn, ligesom Svogeren LAURIDS URSIN allerede i Begyndelsen af 1750'erne var draget fra Bryrup til København; det industrielle Liv i Bryrup Sogn var i stærk Tilbagegang, og ved Faderens Død i Foraaret 1757 bristede endnu et af de Baand, der maaske særlig havde bundet ham til Bryrup Sogn; kun den yngre Broder HANS blev endnu i nogle Aar i Nørre Mølle, inden han drog til Aarhus.

Om NICOLAI MØLLERS Liv efter 1757 vides intet sikkert. Hans eventuelle Forbindelse med Haraldskær Fabrik i Skibet Sogn har det saaledes heller ikke været muligt at faa bekræftet eller nærmere udredet. Han synes ikke at være nævnt i Kirkebogen for Skibet Sogn, ligesom hans Navn ikke er fundet ved en Gennemgang af Haraldskær Godsarkiv i Landsarkivet i Viborg.

Haraldskær Fabrik³⁹ anlagdes 1741 paa Haraldskær Mark Syd for Vejle Aa; der dreves i Begyndelsen forskellig Metalvareindustri, Stampemølle og Fremstilling af Lervarer. Fabrikken var anlagt af BERNT ISAK, men gik kort efter, inden 1744, over til en Franskmand, Oberstløjtnant PIERRE D'ANTICHOU († 1751). I 1757, da den ejedes af den velhavende Godsejer, Etatsraad GERDT DE LICHTENBERG (S. 324), flyttedes den til dens nuværende Plads paa Ru Bys Mark, og Fabrikationen kom særlig til at omfatte Kobbervarer, Leer og Søm. Senere ejedes den af GERDT DE LICHTENBERGS Svigersøn CHRISTEN DE LINDE og Søn Etatsraad HANS HENRICH DE LICHTENBERG, der i 1770 solgte den til Kobbersmelter ved Fabrikken PETER SAGER; denne og senere hans Søn og to Sønesønner ejede den i cirka et halvt Aarhundrede. 1839–1872 ejedes den af det hollandske Kedelførerkompagni, hvorefter den omdannedes til Fabrik for Træmasse til Papirfabrikation. 1876 blev den Papirfabrik og optoges 1889 i A/S De forenede Papirfabrikker. Den brændte 1922, og 1924 indrettedes den til Kraftstation under Bredsten Elektricitetsværk.

Ligeledes vides der heller intet om, hvor og hvornaar NICOLAI MØLLER er død, eller om hans eventuelle Hustru og Børn.

At han næppe har haft megen Forbindelse med sin Familie, vidner dels hans ganske vist ret fjerne Slægtning FRIDERIC SEIDELINS (S. 385) manglende Kendskab til hans eventuelle Ægteskab om; men mere Betydning har det, at hans kødelige Fætter Provst NICOL SEIDELIN BØGH (S. 495) i sine Oplysninger om Slægten, samlede i 1771, om NICOLAI MØLLER maa skrive: »Hvor han er, ved jeg ikke.«

118. d. JØRGEN SEIDELIN MØLLER, * 8. Maj 1717 paa »Holgaard i Aarhus Stift«⁴⁰ – antagelig Hvolgaard i Langskov Sogn (se S. 233).

Han blev Student 11. December 1734 – sammen med sin 1 Aar yngre Broder PETER CHRISTIAN dimitteret fra Pastor PEDER WØLDIKES Privatgymnasium i Sommersted – og blev Baccalaureus 1. Juli 1737. Den 9. August 1738 fik han, 21 Aar gammel, af Biskop PEDER HYGOM Bestalling (kongelig konfirmeret 7. November s. A.) som Rektor i Skanderborg, Slotsdegn til Skanderborg Slotskirke samt Sognedegn til Skanderup og Stilling efter sin Moders Halvfætter JENS CHRISTENSEN WIBYE (S. 161), »som formedelst Alderdom og tilfaldende Svaghed har afstaaet hans hidindtil hafte Embede til hæderlige og vellærde Studiosum JØRGEN SEIDELIN MØLLER«. Dette Embede havde JØRGEN SEIDELIN MØLLER i 20 Aar. Bestallingen paalagde ham at informere Ungdommen i Latin og Græsk og navnlig »lægge Vind paa, at de dagligen tilvoxer udi Guds Kundskab og Oplysning til Salighed ved Anledning af Guds Ord og de Bøger, som dertil i Skolerne ere forordnede at forelæses og forklares«. Skanderborg Skole, som hørte til de saakaldte smaa latinske Skoler, havde ikke Dimissionsret, hvorfor Disciplene, naar de var dygtige nok, skulde optages i de øverste Klasser i større Skoler og derfra siden sendes til Universitetet.

Han kom til Skanderborg Aaret efter Morfaderen, Slotspræst NICHEL SEIDELINS Død. Mormoderen boede utvivlsomt i Skanderborg i de 20 Aar hun var Enke, til hun døde 1757, 94 Aar gammel.

1. Maj 1747 tog »Georgius Seidelin Møller, Rector Scholæ Scanderb.« teologisk Embeds-eksamen med Non, og han er sandsynligvis derefter begyndt at søge Præstekald. Han vides saaledes i 1753 at have været i København; men da han »formedelst sine andre Omstændigheder sig ikke længere her udi Staden kan opholde for sammesteds Guds og Kongens Naade at afvente«, fik han 12. Marts 1753 skriftligt Løfte fra selve Overhofmaskallen, Gehejmeraad, Lensgreve ADAM GOTTLÖB MOLTKE om Ansættelse ved »næste convenable Vacance«, uanset om han var fraværende.⁴¹ Der hengik dog endnu 5 Aar, før han fik Embede.

Først i 1754, da han var 37 Aar gammel, indgik han omsider Ægteskab. Med sin første Hustru, der døde efter 12 Aars Ægteskab, fik han 7 Sønner og 2 Døtre, af hvilke de 4 af Drengene og een af Pigerne døde smaa, een Dreng blev 13 Aar gammel; om 2 af Sønnenne vides det ikke, hvornaar de døde, og kun om een af Døtrene vides det, at hun blev gift og efterlod sig en stor Efterslægt, – nemlig Datteren IDE MARIE (SEIDELIN) MØLLER, gift med Kaptajn i Søetaten, Inspektør ved Øresunds Toldkammer ULRICH ANTON FALBE.⁴²

Først da JØRGEN SEIDELIN MØLLER var 41 Aar gammel, blev han omsider Præst, idet han den 15. December 1758 udnævntes til Sognepræst i Adslev og Mesing Sogne en Mil Nordøst for Skanderborg. Disse Sogne er kun ved Skanderup Sogn adskilt fra Fruering og Vitved, hvor hans ældste Broder, den sindssyge SØREN MØLLER, var Præst, og i Nabosognene Blegind og Hørning var hans Kusines Mand, Provst LAURIDS WORSØE, Præst.

Det var et beskedent Kald, JØRGEN SEIDELIN MØLLER her fik. Biskop HYGOMS Visitationsindberetning fra Adslev Sogn i 1743, altsaa 15 Aar før JØRGEN SEIDELIN MØLLERS Tid, lød:

Brev 1762

»Kaldet er af de allerringeste i Stiftet, følgel. hans [Præstens] udvortis Omstændigheder meget trange. I begge Sogner er ingen Skole, men de er henlagte til andre Kongl. Skoler udi det Schanderborgiske Rytter-District, hvilke dog formedelst Vejens Længde af Ungdommen ej kan søges, saa Præstens Flittighed har næst Guds Bistand maattet gjøre det bedste dertil, at de ikke vare aldeles vankundige.« Om Forholdene, da JØRGEN SEIDELIN MØLLER tiltraadte Embedet, oplyser Biskop HYGOMS Indberetning 2. November 1758 om den hidtidige Sognepræst JENS PEERSTRUPS Død i Adslev den 23. Oktober; Biskoppen skriver heri, at Kaldet er saare ringe og næppe indbringer 200 Sld. aarlig, visse og uvisse Indkomster iberegnet.⁴¹ I sin Ansøgning af 9. November refererede JØRGEN SEIDELIN MØLLER dels til den kongelige Forordning af 17. April 1739 angaaende de latinske Skoler i Danmark og Norge, dels til det Løfte, som A. G. MOLTKE paa Kongens Vegne havde givet ham.⁴¹

Men var Adslev Sogn⁴³ økonomisk ringe, havde det andre Fortrin, som den nye Præst maaske har forstaaet at paaskønne; det meget skovrige Sogn med stærkt kuperet Terræn hører til det mest romantiske og naturskønne i den smukke Aarhus-Skanderborg Egn. Den gamle Landsby Adslev med den gamle højtliggende Kirke omgives af de dybe, skovgroede Dale, Bodilmølle-Dalen og Jexen-Dalen; gennem den første løber Aarhus Aa, der driver 4 idylliske Vandmøller.

Adslev gamle Præstegaard, der nedreves i 1929, stammede fra JØRGEN SEIDELIN MØLLERS Tid. Stuehuset var opført 1762 af Egebindingsværk. Paa en Løsholt i Laden stod tidligere Aarstallet 1777. Men den maleriske, idylliske, gamle Præstegaard, hvidkalket med sortmalet Bindingsværk, blev efterhaanden skrøbelig og erstattedes i 1929 af en ny Præstegaard, opført af røde Mursten og med Tegltag.

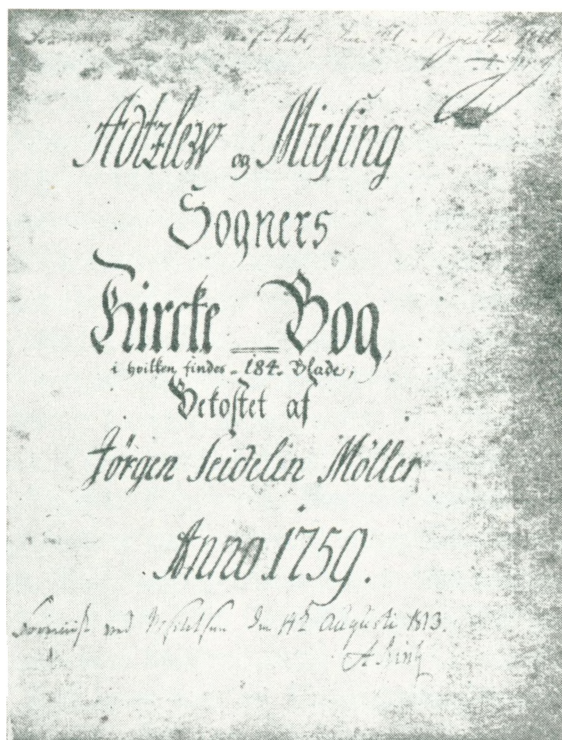
Ogsaa Kirkeklokken, der er meget lille og tidligere hang i en Klokkestabel af Træ paa Kirkegaarden, er fra JØRGEN SEIDELIN MØLLERS Tid, idet den bærer Indskriften: Copenhagen Anno 1766.

Paa JØRGEN SEIDELIN MØLLERS Tid fandtes der i Adslev Sogn 20 Gaarde foruden Præstegaarden samt en halv Snes Huse, i Mesing Sogn 10 Gaarde, af hvilke 7 hørte under Rytterdistriktet, og 3 var Selveje, samt en halv Snes Huse. I 1761 var der i Adslev By 2 Selvejere. Ved Ryttergodsets Salg 1767 købtes Adslev By af Konferensraad CONSTANTIN AUG. CHARISIUS til Konstantinsborg, men samme Aar blev Adslev Bymænd Selvejere. Mesing By, der nævnes allerede c. 1170, solgtes ved Ryttergodsets Salg 1767 til en Mand ved Navn LAURSEN. Folketallet i Adslev og Mesing Sogne var i 1769 henholdsvis 213 og 184; nu er der mere end dobbelt saa mange Beboere.

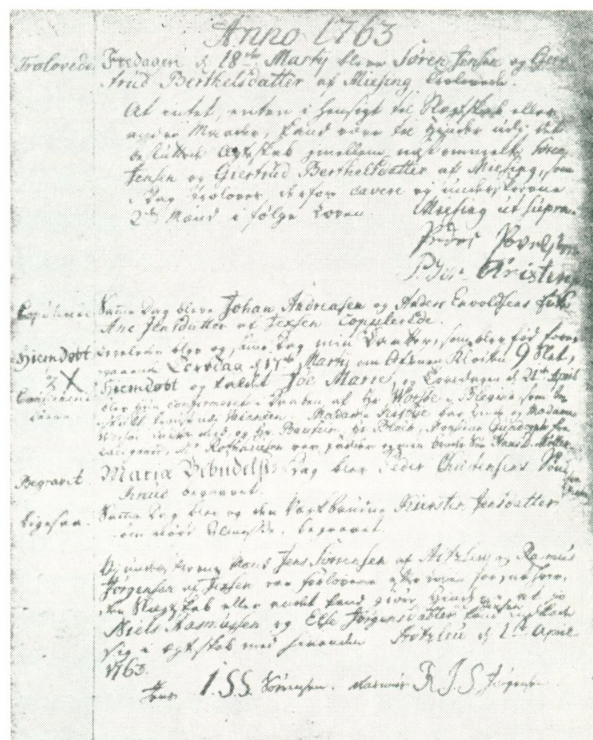
Da JØRGEN SEIDELIN MØLLER i 1759 kom til Adslev og Mesing, var den gamle Kirkebog – den ældste, der eksisterer, omfattende Tiden 1690–1758 – skrevet ud, og den nye Præst anskaffede da en ny, i hvilken han med sin smukke, let læselige Skrift klart og overskueligt indførte de kirkelige Handlinger, han foretog. Denne Kirkebog brugtes, indtil der i 1814 indførtes nye, ensartede Kirkebøger for hele Landet.

I 1766 døde JØRGEN SEIDELIN MØLLERS Hustru, og et Par Aar efter indgik han paa ny Ægteskab, med en Datter af Provst ARRØE paa Øen Fur i Limfjorden. Hun døde i sin fjerde Barselseng efter kun c. 5 Aars Ægteskab.

Præsten synes at have staaet i et godt Forhold til sine Sognebørn, i hvert Fald var en Del af disse Faddere til tre af hans Børn; ved hans sjette Søn NICHOLS Daab i 1761 har Faderen skrevet i Kirkebogen, at »Mands Faddere var Hr. WORSØE i Blegind, og Adtzleu og Miesing Sogners Beboere undtagen nogle faa af Jexsen og Adtzleu, Qvinde-Faddere vare PEDER CHRISTENSENS, PEDER MICHELSSENS, RASMUS MADSENS og MICHEL KIRKEGAARDS Hustru af Miesing«.

Forside af Kirkebogen for Adslev og Miesing Sogne.

En Side af Kirkebogen; midt paa Siden har JØRGEN SEIDELIN MØLLER indført sin Datter Ide Maries Daab.

Og Indførslen om Fadderne til Præstens to yngste Børn, Tvillingerne NIELS ARRØE og CHRISTIANE TUXEN, i 1774 lyder endnu ejendommeligere: Børnene »bleve frembaarne, Sønnen af Sognefoged PEDER CHRISTENSENS Hustru i Miesing og Daatteren af HANS JOHANSSENS Hustru i Adslew. Begge Sogners Beboere vare Faddere sc. [= nemlig] Miesing Gaard- og Huusmænd og de unge Karle til Sønnen og Adslew Sogns Gaardmænd og nogle unge Karle til Daatteren, tillige med NIELS RASMUSSEN HØBERG af Coldens Mølle med Hustrue. Sr ROTHAUSEN af Boel Mølle vare og Faddere til disse kiære Tvillinger, ligesom til foranførte.«⁴⁴

Den 27. Januar 1772, samme Dag Daatteren CATHRINE blev født, blev Præsten »angreben af en hæftig Sygdom, fra hvilken den trofaste Gud ræddede mig mod ald menneskelig Forhaabning, hvorføre hans Navn være ævig velsignet.« Denne Sygdom var Aarsag til, at Daatteren, der blev hjemmedøbt den 31. Januar, først fremstilledes i Kirken den 4. Marts. Efter Indførslen af Daaben i Kirkebogen tilføjer Præsten: »Hand [Gud] forleene mig sin uværdigste Tienere Naade til at viise min Tacknemmelighed mod hannem, i at arbeyde til hans anbetroede Meenigheders Opbyggelse og at være troe indtil Enden udj Iesu min Frelseres Tieneste. Gud høre og giøre det for Iesu Skyld; og hand lade min kiære Daatter opvoxe og tiltage i Alder og Naade hos Gud og Menniskene!«

JØRGEN SEIDELIN MØLLER overlevede sin anden Hustru i 5 Aar. Om to af Børnene, der ved Faderens Død var 7 og 5 Aar gamle, vides det, at de kom til deres Morbroder, Sognepræst IVER ARRØE paa Fur. Muligvis var alle de andre Børn da døde, med Undtagelse af den 20aarige NIELS BANG MØLLER og den 16aarige IDE MARIE.

† Søndag den 14.⁴⁵ Marts 1779 i Adslev, begravet 22. s. M., knap 62 Aar gammel. Provst WORSØE (S. 485) prædikede over ham; Exordii Ord var Jakobs Ord til Josef kort før sin Død: »Se, jeg dør, og Gud skal være med Eder«, (Første Mose Bog, 48, 21), og Ligteksten var fra Paulus' andet Brev til Timotheus, 4, 7: »Jeg haver stridet den gode Strid, jeg fuldkommede Løbet, jeg beholdt Troen.«

Sognepræst JØRGEN SEIDELIN MØLLERS Ven, Sognepræst CHRISTIAN BRØNDSTED i Fruering, satte ham følgende Minde i Tidens opstyltede Smag, trykt i »Kiøbenhavns Adresse-Contoires Efterretninger« 1779, Nr. 98:

En Siæl kied af Verden,
mæt af Dage,
Længselfuld efter Himmelen,
den i Live
Velædle og Høylærde
nu i Døden Himmelsalige
Hr. Jørgen Sejdelin Møller,
boede fordem
i den her indlagte Jordhytte,
hvori den begyndte at træde frem paa Verdens
Skueplads Aar 1717 den 8de May,
og i denne Boelig udgiorde
i en Tid af 61 Aar, 9 Maaneder, 1 Uge og 6 Dage
alles kierlige Ven,
Tvende Hustruers oprigtige Ægtefælle,
Tretten Børns ømme Fader,
Tvende Meenigheders Adtzleu og Miesings
aarvaagne Lærer,
og overalt
En ærlig, en elsket, en retskaffen Mand.

Tag disse Blomster med! min Ven! du brave Mand!
Din Dyd, din Troe, – det alt – fortiente bedre Krands
Men hvo kan flette dem? – jeg ey – thi hvo kan sandse?
Du død! mit Sind blev rørt – det vil men ikke kan;
O Fader! Lærer! Ven! – saa lyder hver en Krog
Du var – Du blev – Du er – Ja hvo kan det udtrykke?
Du var en kierlig Ven – fortiente bedre Lykke
Nu faar Du den – Du seer dit Navn i Livsens Bog.

Af en Ven og Herreds-Broder
C. Brøndsted.

~ 1) 30. Oktober 1754 i Skanderborg ANNA MARGRETHE BANG, * 1727 i Skanderborg, døbt 16. Juni, Datter af Kornet, senere Løjtnant NIELS BANG (* 1699 i Soderup Præstegaard, døbt 31. Juli, 7. August 1721 Kornet i holstenske geworbene Rytterregiment, 20. Marts 1730 Løjtnant, † 15. April 1738, begravet 21. s. M. i Randers) og Hustru MARTHA MARIE MORTENS DATTER (* 1685 i Kolding, døbt 6. Juli, ~ 13. Maj 1723 i Kolding, † 1765 i Skanderborg, begravet 2. Maj).

Faderen NIELS BANG, der i Krigskancelliets Konduiteliste 1731 omtales som »ein sehr guter Lieutenant«, var Søn af Sognepræst i Soderup og Eskildstrup CLAUS HANSEN BANG⁴⁶ (1656–1716), hvis Fader Sognepræst i Bogense og Skovby, Magister, Provst HANS CLAUSEN BANG⁴⁶ (1620–58) var Søn af Borgmester i Middelfart CLAUS MADSEN BANG (1583–1653).

Moderen MARTHA MARIE MORTENSDATTER var Datter af Raadmand i Kolding MORTEN PEDERSEN^{46a} (* 1647 sst., døbt 21. Marts, 1676 Raadmand sst., † 1685 sst., begravet 5. Maj, Skifte 19. November s. A.; er Broder til Sognepræst UDE PEDERSEN COLDING) og Hustru MARGRETHE JENSDATTER KOEFOED (* c. 1654, † 1737 i Kolding, begravet 29. November).

ANNA MARGRETHE BANG blev ved sin Daab i Skanderborg Kirke baaret af Regimentskvartermester KRUSES Frue (S. 878); muligvis er Daaben foretaget af JØRGEN SEIDELIN MØLLERS Morfader, Slotspræsten, Magister NICHEL SEIDELIN (S. 131). Hendes Faddere var Regimentskvartermester KRUSE, Amtsforvalter HANS JUSTESEN, Kornet SVANEVEDEL, Jomfruen(?) hos Oberst SAMITZ, og Madame BRORSEN.

Foruden ANNA MARGRETHE havde NIELS BANG, saa vidt vides, kun eet Barn, nemlig Datteren KAREN BANG, døbt 12. Februar 1724 i Skanderborg, om hvem det kun vides, at hun i 1773⁴⁷ boede i Adslev Herred, og at hun døde den 18. April 1784 om Aftenen i Storning i et Lejehus tilhørende Skrædder PEDER JOHANSEN. Hendes Bo blev 5. August s. A.⁴⁸ efter Registrering og Vurdering uden videre Behandling overleveret hendes to Arvinger og Søsterbørn, Fuldmægtig NIELS BANG MØLLER og IDE MARIE SEIDELIN MØLLER, begge i Helsingør.

† 6. April 1766 i Adslev; »min Elskværdigste Kone ANNA MARGRETHA BANG, ætatis 39 Aar,« – som hendes Mand kalder hende i Kirkebogen – døde Kl. 21 efter samme Dags Morgen Kl. 6 at have født en Datter, der døde den følgende Dag; begge begravedes den 14. s. M.

Den 2. Maj s. A. fik Manden kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder. 9 Børn.

~ 2) 1768, mellem 8. Juni og 22. September,⁴⁹ INGER MARIA ARRØE, * 1739 i Fur Præstegaard paa Øen Fur i Limfjorden, hjemmedøbt, fremstillet i Fur Kirke 4. Juni; hun blev baaret af sin Morbroder Sognepræst i Anst og Gjesten BERTRAM HØYERS Hustru ELSE KIRSTINE STORM; Faddere var foruden den nævnte Morbroder to Præster fra det nærliggende Himmerland, nemlig FREDERIK BREUM i Kornum og Løgsted ved Løgstør og HANS SADOLIN i Strandby, Bjørnsholm og Malle Sogne, hvortil han nylig var kommet efter INGER MARIAS Farfader, den i Januar s. A. afdøde Provst IVER WAGAARD; endvidere var Fuldmægtig DIDERICH IVERSEN og INGER MARIE WAGAARD Faddere. INGER MARIA ARRØE er antagelig opkaldt enten efter sidstnævnte, der utvivlsomt var hendes Fæster (se nedenfor), eller efter sin Far-moder INGER MARIA MATHIASDATTER WASSARD († 1708).

INGER MARIA ARRØE var Datter af Provst NIELS IVERSEN ARRØE (* 5. December 1705 paa Vadgaard,⁵⁰ Præstegaarden i Strandby Sogn i Himmerland, døbt 21. Januar 1706, Sognepræst paa Fur 11. Maj 1731, Provst (1749), † 1. Januar 1768 paa Fur) og første Hustru MAGDALENE CATHRINE JOCHUMSDATTER HØYER (* 1707 i Fur Præstegaard, hjemmedøbt, 26. April fremstillet i Fur Kirke, † 21. Januar 1741 Kl. 20 paa Fur, begravet 27. s. M.).

INGER MARIA ARRØE havde fire Brødre og en Halvsøster. Brødrene var 1. IVER ARRØE (1733⁵¹–1806), 1764 Hjælpepræst hos Faderen paa Fur, 1768 efter Faderen Sognepræst sst., ugift. 2. JOCHUM JØRGEN ARRØE (* 1734), tog 6. April 1761 Borgerskab som Vintapper i København, siden bosiddende paa Sct. Thomas. 3. LAURITZ HOLST ARRØE (1736–1810), 1770–1809 Sognepræst i Hjerik og Harre, gift 1771 med en Søster til den bekendte Konferensraad NIELS RYBERG, og 4. HANS CHRISTIAN ARRØE⁵² (1737–1807), der 8. Juli 1765 tog Borgerskab som Urtekræmmer i København.

Hver af de 5 Børn arvede 54 Rd. 4 Mk. 14 Sk. efter deres Moder ifølge Skiftebrev, dateret Fur Præstegaard 20. Februar 1741. JØRGEN SEIDELIN MØLLER fik 22. September 1768 af sin Svoger IVER ARRØE udbetalt sin Hustrus mødrene Arv med nævnte Beløb.

Faderen NIELS ARRØE ægtede siden, ifølge kgl. Bevilling af 18. September 1744, APPELONE CHRISTENSDATTER BERREGAARD, som 1748 fødte ham en Datter, der opkaldtes efter sin Faders afdøde Hustru, idet hun fik Navnet MAGDALENE CATHRINE HØYER ARRØE.⁵³

Efter Provst NIELS ARRØES Død solgtes hans Ejendele, der var vurderet til 506 Rd. 1 Mk. 8 Sk., paa Auktion for 763 Rd. 4 Mk. 2 Sk. Fur Kirke, som Provsten havde købt ved Skøde af 7. Juli 1750 af Sognepræst i Nørholm CHRISTIAN FRIDERICH URSIN, og som var vurderet til 1.000 Rd., købtes paa Auktion den 10. Oktober 1768 af hans Enke for 1.520 Rd.

Boets hele Formue opgjordes til 3.221 Rd. 1 Mk. 7 Sk. foruden i uvisse Midler 1.562 Rd. 2 Mk. 10 Sk., som Boet havde til gode hos Sønnerne JOCHUM JØRGEN og HANS CHRISTIAN. Gælden beløb sig til 612 Rd. 2 Mk. 10½ Sk. Blandt Udgifterne i Naadsens Aaret nævnes 4 Rd. i Kopulationspenge for INGER MARIAS Bryllup, 2 Par Fruentimmersko til de to Døtre og Arbejds løn for INGER MARIAS Klæder. INGER MARIAS Udstyr beregnedes til 40–50 Rd. Boet fordeltes saaledes, at Enken arvede 1.718 Rd. 4 Mk. 14½ Sk. (hvoraf Fur Kirke udgjorde de 1.520 Rd.), Sønnerne hver 326 Rd. 9½ Sk., og de to Døtre hver 163 Rd. 4¾ Sk. Hertil kom de uvisse Midler, hvoraf der tilkom INGER MARIA henholdsvis godt 21 og godt 16 Rd. hos JOCHUM JØRGEN og hos HANS CHRISTIAN.

Enken APPELONE BERREGAARD flyttede kort efter sin Mands Død til Aalborg, hvor hun døde 1777, 69 Aar gammel, og begravedes 7. Marts paa Budolfi Kirkegaard.

INGER MARIA ARRØE tilhørte en rigtig Præsteslægt. Som nævnt var baade hendes Fader og begge Bedstefædre Præster, men ogsaa blandt Onklerne var Præsterne i Overtal. Hendes Fader havde følgende Søskende, der alle i Modsætning til ham brugte Navnet WAGAARD efter Vadgaard Præstegaard, hvor de var født: MATHIAS WAGAARD⁵⁴ (1697–1747), Sognepræst i Vive, Ove og Valsgaard ved Hobro, ENEVOLD WAGAARD⁵⁴ (1699–1773), Sognepræst i Skelund og Visborg ved Hadsund, BIRGITTE KIRSTINE WAGAARD⁵⁵ (1701–87), ~ Forvalter RASMUS NISLEV (c. 1724–87) i Bording Mølle, og JOHANNE CATHRINE WAGAARD (1703–?), ~ Sognepræst JENS BLICHER (1689–1730) i Laastrup og Skals ved Viborg. – Desuden havde hendes Fader følgende Halvsøskende: JESPER WAGAARD⁵⁵ (1712–før 73), Underofficer paa Møns, INGER MARIE WAGAARD (1713–73, Skifte⁵⁵), ~ Sognepræst JACOB SCHJELDERUP (1702–77) i Laastrup og Skals, DORETHE RESEN WAGAARD (1715–efter 86), der i 1773 boede ugift i Bording Mølle, HANS WAGAARD (1721–45), der døde paa Hvanstrup, METTE MARGRETHE WAGAARD (1722–79), ~ Provst THEODOSIUS URSIN (1710–82) i Glenstrup ved Hobro, og IVER WAAGAARD⁵⁶ (1725–71), Sognepræst i Romdrup og Klarup ved Aalborg.

Og INGER MARIA ARRØES Moder havde bl. a. følgende to Søskende: Sognepræst BERTRAM HØYER⁵⁷ (1693–1759) i Anst og Gjesten ved Vejen, og CHRISTINE MARGRETHE HØYER (1694–1750), ~ 1) Sognepræst LAURITS HOLST (c. 1677–1729) i Selde og Aasted i Salling, Nabosogne til Fur, ~ 2) 1741 Provst NIELS JOACHIM BÜTZOW (1690–1762) i Vejen og Læborg.

INGER MARIA ARRØE blev kun c. 35 Aar gammel, idet hun † 12. April 1774 i Adslev Præstegaard; hun døde i Barselseng 13 Dage efter Tvillingernes Fødsel og blev begravet den 21. s. M. Provst WORSØES Ligtekst over hende var fra Johannes' Aabenbarings 2. Kapitel, Vers 10: »Vær tro indtil Døden, og jeg vil give Dig Livsens Krone,« og Exordii Ord var taget fra Davids 116. Psalms 13. Vers: »Jeg vil optage den mangfoldige Saligheds Kalk og paakalde i Herrens Navn.« Hendes Mand har herefter i Kirkebogen tilføjet: »Min Siæl døe denne Oprigtiges Død og mit Endeligt blive som hendes! Num: [Fjerde Mose Bog] 23.10. Herre min Gud tænk paa mig og mine efterladte moderløse til det gode og for Jesu Skyld i Naade!!!«

Den 13. Maj s. A. fik Enkemanden kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder. 4 Børn.

119. e. PETER CHRISTIAN MØLLER (MÜLLER), * 1718.

Han blev den 11. December 1734 sammen med sin et Aar ældre Broder JØRGEN SEIDELIN MØLLER immatrikuleret ved Københavns Universitet, dimitteret fra Pastor PEDER WØLDIKES

Privatgymnasium i Sommersted; »men da han havde taget de 2 første Examina, slog han sig fra Bogen«⁵⁸ og blev ansat i Generalpostamtets Sekretariats- og Revisionskontor. 1742 udnævntes han til Fourageskriver og omtales i Januar 1744, da han var Fadder for Brodersønnen PALLE i Torup, som »Fourage Skriver i det sidste kongelige Feld Commissariat«. Den 14. September 1746 fik han Tilsagn om at maatte beholde Gagen, indtil han blev ansat andetsteds, og han stod nu paa Vartpenge, indtil han den 15. Juli 1750⁵⁹ udnævntes til Regimentskvartermester i Norge, nemlig i det nyoprettede fjerde syndenfeldske Dragonregiment. I 8 Aar var han Regimentskvartermester, til han fik sin Afsked ifølge Ansøgning den 4. Oktober 1758.

Der vides intet om, hvor og hvornaar han døde, ej heller om han var gift og havde Børn.

120. f. ELSE CATHRINE MØLLER, * 1721.

Hun var kun et Par og tyve Aar gammel, da hun blev viet til den c. 25 Aar ældre NIELS RASCH, der da var Fuldmægtig for Jægerspris Amt, men et Par Maaneder efter blev Byfoged i Horsens. Vielsen fandt Sted i Torup i Nordsjælland, hvor hendes ældste Broder SØREN MØLLER da var Præst, »udi vor Faders Hr. PALLE MØLLERS og andre Venners Nærværelse« og forrettedes af Provst SCHWARTZKOPF, der til Brudetekst tog Davids 73. Psalme, Vers 24: Du leder mig efter dit Raad, og derefter optager du mig til Ære. (S. 438).

I Løbet af 10 Aar fødte hun 8 Børn, der alle døde som Børn med Undtagelse af Datteren MAGDALENE.

† c. 13. Juli 1763 (i Horsens).⁶⁰

Efter hendes Død opgjordes Boets Formue til 656 Rd. 1 Mk. 15 Sk., Gæld og Udgifter til 434 Rd. 5 Mk. 4 Sk. Enkemanden arvede 184 Rd. 3 Mk. 4 Sk., Datteren 36 Rd. 5 Mk. 7 Sk.

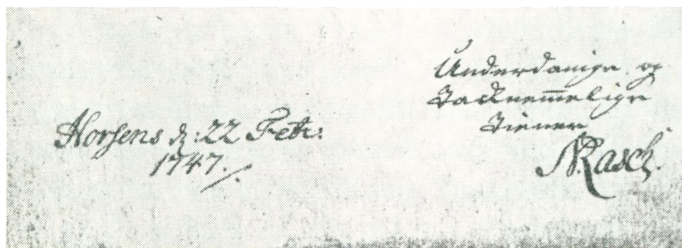
~ 15. November 1743 i Torup Kirke NIELS MADSEN RASCH,⁶¹ * c. 1697, antagelig paa Flintholm i Hundstrup Sogn ved Svendborg, Søn af MAD SØRENSEN RASCH (var 1685 og 86 Foged paa Mullerup i Gudbjerg Sogn ved Svendborg, 1692 og 96 Ridefoged paa Egeskov, 1705 og 06 Fuldmægtig sst. samt – fra senest 1698 – Forpagter paa Flintholm, hvor han boede, † 1712 sst., Registrering 26. Maj s. A., Skifte 16. Juni s. A. (Egeskov)) og Hustru MAGDALENE JOCHUMSDATTER BROCH⁶² (* 1666–73, trolovet 8. Marts 1696 i Kværndrup, ~ 26. November s. A. i Hundstrup; boede 1718 som Enke i Odense, købte 1719 af Kronen et Bondehus i Rønninge Sogn, † 1736 i Esrom i Esbønderup Sogn, begravet 2. Maj).

NIELS RASCH var den ældste af de 8 Søskende⁶³ (hvoraf kun de to yngste var Piger), der levede ved Faderens Død; dennes Bo opgjordes til 2239 Rd. 2 Mk. 11 Sk., Gælden til 1602 Rd. 4 Mk. 3 Sk., hvorefter Arven beløb sig til 636 Rd. 4 Mk. 8 Sk., hvoraf Enken arvede Halvdelen, hver af de 6 Sønner 45 Rd. 2 Mk. 14 Sk. og hver af Døtrene 22 Rd. 4 Mk. 7 Sk. – En af de 6 Brødre er den kendte Miniaturemaler JENS RASCH (* c. 1703, † 1745).

Som ung tjente NIELS RASCH i 14 Aar (c. 1730–43?) ved CHRISTIAN VI's Hof som Sekretær hos Overhofmarskal GRAM.⁶⁴ Da han i 1743 indgik Ægteskab, kalder hans Svoger SØREN MØLLER ham i Kirkebogen Fuldmægtig for Jægerspris Amt hos Amtmand, Gehejmerraad VON GRAM. Halvanden Maaned senere bar hans Hustru sin ældste Broders ældste Søn PALLE over Daaben i Torup, og han selv stod Fadder til Drengen, men derefter forlod de Sjælland, idet han den 14. Februar 1744 udnævntes til Byfoged i Horsens samt Herredsfoged i Vor og Nim Herreder; den 9. Oktober s. A. fik han desuden Bestalling som Landfiskal i Aarhus Stift. Den tidligere Indehaver af disse Embeder, THOMAS MAVERS,⁶⁵ var død 2. December 1743, og den 17. s. M. ansøgte⁶⁶ RASCH, »Fuldmægtig hos Hr. Geheime Raad VON GRAM«, om at blive hans Efterfølger.

Skønt han var alt andet end glad ved sit Embede, som han desuden havde vanskeligt ved at bestride paa Grund af Tunghørighed, var han dog Byfoged i 14 Aar. Ofte søgte han Forflyttelse i disse Aar, men forgæves. Kun 3 Aar efter Ankomsten til Horsens anmodede han saaledes den 22. Februar 1747 Stiftsbefalingsmand JACOB BENZON om over for Kongen at anbefale hans »Forflyttelse til et andet Embede, som ej vedkommer Justitien, . . . hvorved jeg kunde udkomme fra et besværligt Embede og et vanartigt Folk, der daglig plager den retfærdiges Sjæl med idel Uret, som man maa se og dog ej kan forhindre«. ⁶⁷

Heller ikke med sine Indtægter var RASCH tilfreds; dette fremgaar af en Skrivelse af 12. April 1753 fra »vi underskrefne, Woer- og Nim-Herreds Rettens-Betjente«, Byfoged N. RASCH og Birkedommer OLUF BRUUN, til Stiftsbefalingsmand og Amtmand, Konferensraad, Kam-

merherre VON LEVETZAU i Aarhus, hvori de, i Anledning af et Reskript om Manufacturers Opkomst, bl. a. udtalte, at »jeg Byfoget RASCH ikkun faaer og lader gjøre 1 Klædning til mig selv hver 7de eller 8de Aar, saasom jeg ingen Løn nyder af Kongen, og de 30 Rdr. jeg skulle have som herredsfoget, skal jeg pensere til min formands Enke, og fik jeg end dem, kunde

jeg dog ei gjøre min Regning høyere end paa en Klædning hver 3die eller 4de Aar; thi ingen af alle Kongel. tjenere vorder slettere aflagt end Rættens Betjente, og det lidet de skulde have og kunde faae, betages dem end og ved alle Leiligheder, ret ligesom de var udskudt fra ald Kongel. Naade, loulig Medfart og handthævelse; end og ved det Collegio hvor de skulde søge Trøst og Understøttelse etc. Her er den reene Sandhed, og maa skee flere af min Lige er underkast samme Skiebne«. ⁶⁸

Af Skiftet efter RASCH's Hustru fremgaar, at RASCH da var sin Broder FRIDERICH RASCH – Kasserer og Bogholder ved Børnehuset paa Christianshavn – 200 Rd. og Etatsraade DE LICHTENBERG 108 Rd. 3 Mk. skyldig.

Da Byfoged RASCH's Svigerfader PALLE MØLLER døde den 8. April 1757, bestilte RASCH den 15. i samme Maaned til Begravelsen 5 halve Ankre Vin (Rødvin og Rhinskvin m. m.) samt Brændevin hos Raadmand JENS BERING i Horsens, for ialt 20 Rd. 6 Sk. BERING sendte først Regningen paa dette Beløb til PALLE MØLLERS Dødsbo, men Skifteforvalteren, Amtmand VON WOYDA, returnerede 3. Februar 1758 Regningen, da han ikke fandt, at den vedkom PALLE MØLLERS Bo, som forøvrigt var et Fallitbo. BERING søgte saa at faa Pengene hos RASCH og fremlagde i 1763 Regningen ved Skiftet efter dennes Hustru. Herimod protesterede Byfoged RASCH, der mente, at det var hans Kones Dødsbo ganske uvedkommende, og fremhævede, at Leveringen af Varerne var sket efter Begæring af alle hans Svigerfaders Arvinger, og at Aarsagen til, at netop han havde bestilt dem, blot var, at han boede der i Byen og var Vinkælderer nærmest; han nægtede bestemt alene at betale det, som saa mange havde været delagtige i at konsumere. Skifteretten gav ham Ret og henviste BERINGS Fordring til PALLE MØLLERS Fallit-Dødsbo. Sandsynligvis har Raadmand BERING aldrig faaet Betaling for den Vin, han leverede til PALLE MØLLERS Begravelse.

1758 slap RASCH omsider for By- og Herredsfogedembedet, men blev dog boende i Horsens til sin Død 9 Aar senere.

Allerede ved sin Ankomst til Horsens i 1744 led han af Tunghørighed, og denne var efterhaanden tiltaget saa meget, at han i de sidste Aar ikke var i Stand til at høre, hvad der taltes i Retten, uden at det blev raabt ind i Øret paa ham. Der indsendtes adskillige Klager over ham, hvori det anførtes, at Parterne selv maatte lade Vidernes Svar ved Retten føre til Protokols, hvilket »giver Anledning til Disputer og Rettens Krænkelser«. Stiftamtmanden,

Kammerherre VON LEVETZAU opfordrede ham til at skaffe en Vikar til at forrette hans Embeder, men da RASCH kun havde 160 Rd. i aarlig Indtægt, og ingen vilde paatage sig Arbejdet for under 100 Rd. aarlig, maatte denne Løsning lades ude af Betragtning. Imidlertid lykkedes det Stiftamtmanden, ved Bistand af Justitsraad SØREN DE HOFMAN paa Skerrildgaard, at finde en Mand, nemlig Raadmand ANDREAS FLENSBORG i Horsens, der var villig til at paatage sig RASCH's Embedsforretninger og betale 80 Rd. i aarlig Pension til RASCH foruden 30 Rd. aarlig til den tidligere Byfoged MAVORS Enke.

RASCH ansøgte da Kongen om sin Afsked, og i Stiftamtmandens medfølgende Forestilling af 23. Maj 1758, der »alene sigter til Justitiens Fremme og en gammel tro Betjents Conservation fra Bettelstaven«, foresloges den nævnte Ordning; Stiftamtmanden fandt det »uforsvarligt at lade Justitien længere lide under en saa ubeqvem Betjents Administration«, men fandt det paa den anden Side betænkeligt at afskedige RASCH uden Pension, »dels fordi hans Udygtighed ej rejser sig af nogen moralsk, men alene af en naturlig Fejl og et ham af Gud paalagt Kors, som han ikke kan gjøre for, dels da han er meget fattig og maatte i saa Fald nødes til med Familie at betle«, og der henvistes til hans høje Alder og hans Tjeneste hos Kongens Fader i hans unge Dage; endelig foreslog Stiftamtmanden, at de 50 Rd., som Kongen aarlig tildelte RASCH af Particulairkassen, maatte forøges med 30 Rd. aarlig, saa RASCH ialt kunde have 160 Rd. aarlig. Stiftamtmandens Forslag bevilgedes den 30. Juni, »dog maa ingen ny Udgift derved tilfalde Hans Kongelige Majestæts Casse«.

Den 19. September takkede RASCH Stiftamtmanden for Ordningen, »hvorved jeg ser mig nogenlunde conserveret og tillige befriet fra de mange Fortrædeligheder, By- og Herredsfoged-Embederne i Henseende til mine Omstændigheder medfører«. Allerede den 28. September s. A. ansøgte RASCH Kongen om, foruden de 80 Rd. fra sin Eftermand, at faa »et lidet allernaadigst Tillæg aarlig af 150 Rd.«, hvilket sikkert er blevet nægtet ham.

Den 13. Oktober 1758 tildeltes der ANDREAS FLENSBORG Bestalling som Byfoged i Horsens og Herredsfoged i Vor og Nim Herreder i den 61aarige, døde NIELS RASCH's Sted.

RASCH blev efter sin Afsked boende i Horsens, under endnu ringere Kaar end før. I 1761 hedder det om ham, at han for længst har maattet overdrage sit Indbo til en Broder, af hvem han, allerede medens han endnu var i Embedet, havde modtaget Laan for at skaffe nok til Livets Ophold, saaledes at »den ham tillagte Pension nu er det eneste, han paa sin Alderdom med Hustru og Børn har at leve af«,⁶⁹ og for at bevare Pensionen ansøgte han om og fik 2. Januar 1761, ved kongelig Resolution til Stiftsbefalingsmand, Konferensraad DE SCHOUBOE, Tilladelse til, »at ingen Hæftelse eller Beslag maa gøres paa bemeldte Pension«.

Imidlertid havde Raadmand i København THOMAS ZIEMERS Enke SOPHIE HEDEVIG TERKELSEN »paa Grund af sine trængende Omstændigheder« Aaret før stævnet ham til Betaling af 207 Rd., »som i 17 Aar har staaet uden Renter«, og ved Dom i Juli 1760 ved Horsens Byting fik hun Tilladelse til at faa et aarligt Afdrag udbetalt af hans Pension. Denne Dom nægtede RASCH at efterkomme under Henviisning til Bestemmelsen af 2. Januar 1761, men den 22. Maj 1761 fik hun efter Ansøgning kongelig Tilladelse til aarlig at nyde 20 Rd. af hans Pension, indtil de 207 Rd. var tilbagebetalt, idet der lagdes Vægt paa, at Dommen var afsagt før Udstedelsen af den kongelige Resolution.

Herefter har RASCH formentlig maattet klare sig med 60 Rd. aarlig i Pension i sine sidste Leveaar.

† 22. Marts 1767 i Horsens, begravet 27. s. M., »nedsat til 12 slet med Følge i Kirkegaarden«.

Ifølge Skifteprotokollen døde han »udi hans Logemente til CHRISTEN AADTZERSENS her i

Horsens«, Kirkebogen kalder ham »den gamle Byfoged Sr NIELS RASCH, som døde til ANNA ATZERS i Smedegaden af inflammation i Livet 71 Aar gammel«.

Hans faa Ejendele solgtes paa Auktion den 15. April og indbragte 143 Rd. 14 Sk., som sammen med 4 Mk. 2 Sk. i rede Penge udgjorde Boets Formue. Gælden, der var knap 6 Rd. større (149 Rd. 3 Mk. 11 Sk.), bestod bl. a. af c. 33 Rd. i Begravelsesomkostninger, Datteren MAGDALENES mødrene Arv (knap 37 Rd.) + 5 Aars Rente à 4% (c. 7½ Rd.); endvidere havde forskellige Personer Penge til gode: HANS HENDRICH BLACK for Byfogdens Kost, CHRISTEN ADSERSEN for ½ Aars Logement m. m. (8 Rd.), Eskadronsfeltskær THIIL 1 Aars Barberløn, SØREN HORDSTAD Parykmager »for den sal. Mands Peruqver i ¾ Aar at accommodere«, og Raadmand BERING c. 3 Rd. for Vin. 8 Børn.

121. g. WALBORG MARIE MØLLER, * 1722.

Hun ægtede omkring 1750 JOHAN BRUN, der 1753 blev residerende Kapellan i Mariager, hvorfra han tog sin Afsked 4 Aar senere, kun 31 Aar gammel.

De følgende 30 Aar vides der praktisk taget intet om hende. Paa et eller andet Tidspunkt er hun blevet Enke, men hvor og hvornaar hendes Mand døde, vides ikke. Sine sidste Leveaar tilbragte hun i Helsingør, hvor ogsaa hendes Broder Generalkrigskommissær CHRISTIAN TUXEN boede; hun boede dog ikke hos ham, thi ved hendes Død angives det, at hun skyldte NATHAN CANTOR⁷⁰ 1½ Aars Husleje. Folketællingslisten 1787 oplyser, at hun fik 30 Rd. i Pension. Hun er temmelig sikkert først flyttet til Helsingør efter sin Mands Død – og formentlig inden hendes to Døtre, 3 og 4 Aar før hendes Død, indgik Ægteskab, begge med Mænd, der i Forvejen var bosiddende i Helsingør, hvor ogsaa begge Bryllupper fandt Sted. Den yngste Datter ANNE (KINGO) BRUUN ægtede i 1782 Konrektor ved Helsingør Latinskole, Magister HANS CHRISTIAN HANSEN, og den ældste Datter IDE PALLENE (PAULINE) BRUUN blev 1783 gift med Løber, Toldbetjent ved Øresunds Toldkammer HANS PETER WEILBYE. Disse sidste fik i Løbet af de følgende 3 Aar tre Børn, af hvilke det ældste døde 1785; Aaret efter døde HANS PETER WEILBYE og det følgende Aar ogsaa hans Hustru, hvorefter deres to smaa, forældreløse Børn kom i Huset hos Mormoderen WALBORG MARIE MØLLER, der imidlertid kun overlevede sin Datter et halvt Aar; den 11. November 1787, 16 Dage før hendes Død, kom de to Børnebørn i Huset hos deres Moster og Onkel, Konrektor HANSENS; det ene af Børnene døde 2 Maaneder senere, det eneste af WEILBYES Børn, der blev voksen, var CHRISTIAN PETER WEILBYE (1785–1822), der blev Premierløjtnant. Konrektor HANSENS havde selv syv Børn, af hvilke dog de fire døde smaa; de tre øvrige er Datteren LOVISE CHRISTIANE CHARLOTTE PALLENE HANSEN (* 1787) og Sønnerne Generalløjtnant, Krigsminister CHRISTIAN FREDERIK HANSEN (1788–1873) og Prokurator FREDERIK FERDINAND HANSEN (1793–1839) til Flynderupgaard.

† 27. November 1787 i Helsingør, begravet 1. December paa »Store Urtegaard med fuld Ceremoni« (St. Olai Kbg.).

Hendes Arvinger var hendes ældste Datters to Børn, der havde boet hos hende, samt hendes Søn Løjtnant LORENZ BRUUN og hendes Datter ANNE (KINGO) BRUUN, gift med Konrektor HANSEN. Der blev dog intet at arve. Ved Auktion den 5. Marts 1788 bortsolgtes hendes Efterladenskaber for 94 Rd. 3 Mk. 11 Sk., hvorimod Udgifterne beløb sig til godt 156 Rd. Konrektoren fik gentagne Gange Skiftebehandlingen udsat, da han haabede, at »nogle Slægtninge« (Svogerens LORENZ BRUUN?) vilde hjælpe ham med at betale Kreditorerne, saa Boet ikke blev fallit. Da Haabet imidlertid glippede, maatte Skiftet omsider sluttes den 1. December 1789. Efter Fradrag af Omkostninger til Begravelsen, Auktionen og Skiftet, af Ekstraskatten og af Betaling til Doktor og Apoteker, resterede kun 4 Rd. 11 Sk. Disse fordeltes med 3 Rd.

3 Mk. 4 Sk. til NATHAN CANTOR, der havde 71 Rd. 1 Mk. 12 Sk. til gode i Husleje for 1½ Aar og 26 Rd. for Varer, og 3 Mk. 7 Sk. til Pigen PERNILLE HELBERG, der i Løn og Kostpenge krævede 5 Rd. 2 Mk. Slagteren og Købmanden maatte helt undvære Betaling.

~ c. 1750⁷¹ JOHAN (døbt JOHANNES) BRUN, * 1726 i Kolding, døbt 27. Juni af Provsten, Sognepræst i Kolding, Magister LAURITZ LEEH. Søn af Bogbinder LORENTZ BERTELSEN BRUN (* i Mariager, 29. Juni 1716 Borgerskab i Kolding, † 12. August 1757 sst., ~ 2) 22. Februar 1734 sst. (Enke?) ANNE CHRISTENSDATTER, † (eller begravet) 11. Januar 1766 sst.) og 1. Hustru ANNE JENSDATTER BUCH (* c. Januar 1690, ~ 10. Februar 1716 i Kolding, † 1733 sst., begravet 23. Juni).

JOHANNES BRUN var Nr. 7 af 10 Søskende og 3 Halvsøskende. Hans 9 Søskende døde alle smaa; de 6 ældste var saaledes alle døde inden JOHANNES' Fødsel, hans 2 yngre Søskende døde fjorten og elleve Maaneder gamle, og da JOHANNES var syv Aar gammel, døde hans Moder i Barselseng sammen med sit nyfødte Barn. Efter sin Moder arvede JOHANNES 271 Rd. 1 Mk. 12 Sk. Familien ejede paa dette Tidspunkt en Gaard i Østergade i Kolding. Otte Maaneder efter sin Hustrus Død indgik Faderen Ægteskab paa ny; af de 3 Børn i dette Ægteskab blev den ældste, HANS BERTEL BRUN⁷² (døbt 16. Januar 1735 i Kolding, † 2. Marts 1819 i Ikast), siden Sognepræst i Ikast, Nr. 2 døde tre Uger gammel, og den yngste, ANNE MARIE BRUN (døbt 13. Juni 1738 i Kolding, † 1771 sst., begravet 19. August) ægtede 20. Oktober 1763 sst. Slotsmuremester sst. JOHAN PETERSEN.

JOHANNES BRUN blev 28. Juli 1744 immatrikuleret ved Københavns Universitet, tog Baccalaureusgraden 21. Juni 1745, teologisk Embedseksamen med Laud den 4. August 1749 og Magistergraden den 28. Juli 1750.

BRUN, der antagelig er blevet gift c. 1750,⁷¹ blev endnu boende i 3 Aar i Hovedstaden, hvor hans 2 ældste Børn blev født i 1751 og 53. Ved Børnenes Daab angives Magister BRUN i Vor Frue Kirkebog 1751 at være »Kopist ved det danske Kancelli« og 1753 »Studiosus i Skidenstræde« (nu Krystalgade).

Herefter forlod han Hovedstaden, idet han den 5. Oktober 1753 blev kaldet til residerende Kapellan i Mariager og Præst til Annekssognene Hem og Sem; hans Ordination fandt dog først Sted 5. April 1754.

Magister JOHAN BRUN – saaledes skrev han selv sit Navn, og saaledes skrives hans Navn efter hans Ankomst til Mariager – omtales i »Seideliniana« (S. IX) som »en Mand af megen Læsning og gode Studeringer«, men bortset derfra er der intet fordelagtigt berettet om ham. Hans Opførsel, især over for Sognepræsten i Mariager, Provst SAMUEL FRIEDLIEB, og Menighederne, var af en saadan Art, at det følte som en stor Lettelse, da han efter faa Aars Forløb frasagde sig Embedet den 8. August 1757 med den Motivering, at hans Indtægter var saa smaa, at han ikke kunde leve af dem; han undgik herved Afskedigelse paa Grund af sine Forseelser. Stridighederne med Provst FRIEDLIEB – der var gift med en Søster til den bekendte HENRIK STAMPE – er sikkert begyndt straks efter BRUNS Ankomst til Mariager, idet BRUN senere – i et Brev til FRIEDLIEB 6. April 1757 – beskyldte denne for at have været »Stifter af adskillige, mig tilføjende Chicaner« siden 8. April 1754, som formodentlig er den Dag, BRUN kom der til Byen. Og Aarhusbispens PEDER HYGOM erklærede 8. April 1757, at »BRUN har efter hans Ankomst her til Stiftet indtil denne Dag baade skaffet Stiftsbefalingsmanden og mig og Sognepræsten og Menighederne nok at bestille«. ⁷³

Den første konkrete Begivenhed, der kendes fra JOHAN BRUNS Mariager-Tid, foregik den 11. Januar 1757, da Provst FRIEDLIEB om Formiddagen anmodede BRUN om at hjemmedøbe ANDERS BAGERS og Hustru DOROTHE PEDERSDATTERS Barn, der var født Dagen før. BRUN indfandt sig i Hjemmet ved 11-Tiden, men erklærede, da han

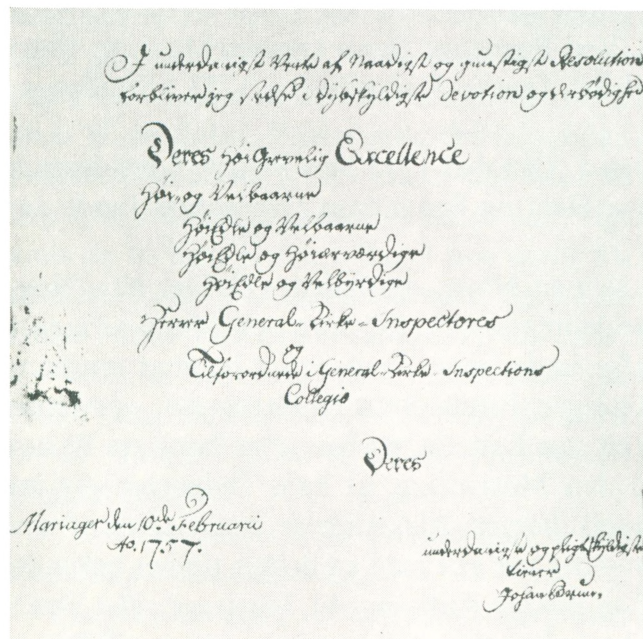
saa Barnet, at det ikke var svagt, og skønt baade Jordemoderen KIRSTEN HATTEMAGERS og Barnets Forældre var af den modsatte Opfattelse og bad ham om at døbe det, og Jordemoderen sagde til ham, at Barnet var blevet gult, forlod Kapellanen Huset med de Ord, at han vilde gøre sin Ed paa, hvor det skulde være, at Barnet ej var svagt. Ikke desto mindre døde Barnet om Eftermiddagen, c. 5 Timer efter Præstens Besøg. Provsten indberettede Sagen til Biskop HYGOM, som imidlertid – som han selv senere erklærede – »brugte endnu dennesinde, som nogle Gange tilforn, da han [BRUN] ligeledes i andre Maader haver været straffældig, al mulig og maaske alt for stor Moderation: for hans Egensindighed og Selv-Raadighed paalagde jeg ham en lille Mulct paa 1 Rd. til Enkekassen med alvorlig Advarsel, herefterdags ej at holde sig selv for klogere end hans Provst, men at rette sig efter Reglementet«. Som Hævn for denne Irettesættelse beskyldte BRUN, i Skrivelse af 5. Februar til Provsten, denne for usandfærdig Angivelse. Endvidere sigtede han Barnets Moder for selv at være Skyld i sit Barns Død og fik ved Henvendelse til Stiftamtmand, Kammerherre v. LEVETZAU udvirket, at hun to Gange kom i Forhør hos Byfoged OLE BIERRE i Mariager. Ved det andet Forhør, der varede i 4 Dage, paabegyndt 3. og sluttet 14. Marts, optoges de 2 første Dage af ikke mindre end 98, tildels ganske irrelevante Spørgsmaal, som BRUN stillede den stakkels Moder; den første Dag varede Forhøret ved fra Klokken 9 om Morgenen, til det var Aften, og »det ikke kan ses længere at skrive ved Dags Lys«.

Det, der hyppigst var Genstand for JOHAN BRUNS Klager og Utilfredshed, var det af Biskop HYGOM i 1751 affattede Reglement angaaende Forholdet mellem Sognepræsten og Kapellanen i Mariager.

Hermed forholdt det sig saaledes: Indtil 1742 var den residerende Kapellan i Mariager tillige Sognepræst for Vindblæs Sogn, men ved kongeligt Reskript af 27. April 1742 blev Sognepræsten i Vindblæs befriet for Kapellaniet, og det bestemtes, at efter Mariager-Sognepræsten, Provst PHILIP HENRIK FRIEDLIEBS Død skulde hans Efterfølger lønne en residerende Kapellan med 100 Rd. aarlig. Det residerende Kapellani var derefter ubesat i 9 Aar; 11. Februar 1750 døde Provst P. H. FRIEDLIEB, og da der derefter, 5. Februar 1751, atter udnævntes en residerende Kapellan, JØRGEN KOFOD, blev dennes Indtægter og hans Forhold til Sognepræsten – i Henhold til Reskriptet af 1. Maj 1739 til Biskopperne i Danmark og Norge angaaende en Nyordning af Prædikerne (Guds-tjenesterne) – ordnet ved et af Biskop HYGOM udstedt Reglement af 11. August 1751. Efter dette Reglement arbejdede den nye Sognepræst, Forgængerens Søn, Provst SAMUEL FRIEDLIEB og den residerende Kapellan JØRGEN

KOFOD i 2½ (3?) Aar uden mindste Gnidning, men da KOFOD, der 24. August 1753 blev Sognepræst i Povelsker, efterfulgtes af Magister JOHAN BRUN, holdt Kiv og Strid sit Indtog blandt Mariagers Præster.

Efter BRUNS Mening var det »et Reglement, som umulig af mig kan efterleves og i sig selv er utaaelig, da 3de Menigheders Byrde er mig paalagt, uden at jeg derfor nyder mere end et Hundrede Rd. . . . samt lidet Højtidsoffer her af Mariager By alene og 8 Rd. Huslejpenge, saa jeg mere end alle andre residerende Capellaner i Landet og Riget overmaade bebyrdes uden derved at kunne subsistere og leve med Kone og Børn, som aarlig formeres«. Da Biskop HYGOM og Provst FRIEDLIEB vilde søge at faa Reglementet kongelig konfirmeret, henvendte BRUN sig derfor den 10. Februar 1757 til Generalkirkeinspektionskollegiet med Bøn om, at det ikke maatte ske, »da det i saa Fald [ellers] vilde befordre min og mines endelige Ruin og Helbreds Forlis samt Undertrykkelse, til hvilken at forekomme jeg herved underdanigst besværer mig over forbemeldte Reglement, som, hvad mig angaar, skal befindes at være saa impracticable som ubillig og

utaaelig«. Skrivelsen var rettet til »Deres højgrevelige Excellence, Høj- og velbaarne, Højædle og velbaarne, Højædle og højærværdige, Højædle og velbyrdige Herrer, General-Kirke-Inspectores og Tilforordnede i General-Kirke-Inspection-Collegio«.

Fire Dage senere, den 14. Februar, indsendte BRUN ligeledes en Memorial til Kongen, hvori han besværede sig over Reglementet, som efter hans Mening bebyrdede ham over Evne og Billighed og var Aarsag til hans Armod, hvorfor han ønskede, at det maatte undersøges nærmere i Generalkirkeinspektionskollegiet og derefter forandres

til Lettelse for ham; han anmodede om, at det ikke maatte blive konfirmeret »mig uafvidende til utaaelig Byrde og Fornærmelse«. I en senere Skrivelse til Kongen af 28. Marts anfører BRUN, at »mine Indkomster er mod Sognepræstens som 1 mod 11 à 12«.

I Skrivelse af 21. Marts redegjorde Provst FRIEDLIEB over for Biskop HYGOM for Kapellanens Arbejde. Provsten oplyser, at han i de 14 Aar han selv havde været Kapellan (hos sin Fader) i Mariager, havde haft mere end 4 Gange saa mange Embedsforretninger, som Kapellanen nu har. Kapellanen kaldte Arbejdet »en utaaelig Byrde«, men – skriver Provsten – naar Froprædiken paa Søn- og Helligdage samt Katekisationen om Onsdagen undtages som noget, der efter Reglementet stedse har været Sognepræsterne uvedkommende, hvorfor han nyder den samme Løn, som alle hans Forgængere har nydt, nemlig Offer af Mariager Menighed og Husleje af Kirken, saa har han ordinært kun een Prædikedag om Ugen, nemlig om Søndagen, i Hem og Sem Sogne, hvorimod Sognepræsten har 2 Prædikedage ugentlig, nemlig hver Søndag og Fredag til Højmesse, »paa hvilken sidste Tid han [BRUN], ligesom alle andre residerende Capellaner her i Landet, betjener Alteret«. Provsten udtrykker Haabet om, »at jeg om muligt kunde blive skilt ved den urolige Mand, der nu i 3de Aar fast dagligen uden al Grund og Føje paa utallige Maader har chicaneret mig til ikke liden Forargelse for Menighederne og Afbræk for mit desuden meget svage Helbred«.

De følgende Uger indtraf atter et Par Sammenstød mellem Provst FRIEDLIEB og Magister BRUN. Fredagen den 25. Marts prædikede BRUN til Froprædiken i Mariager, men indfandt sig ikke derefter til Højmesstjenesten, skønt Provsten de to foregaaende Dage havde givet ham Besked om ogsaa at forrette denne, da han selv vilde forrette Embedet i de to Annexsogne. Klokkeren, JENS SPENTRUP, gik saa hen til BRUN for at hente ham til Kirken, men fik det Svar af BRUNS Kone, at han umulig kunde komme, da han var meget syg! – Den 31. Marts sendte Provsten Klokkeren til BRUN med Besked om at hjemmedøbe et sygt Barn, men BRUN svarede hertil, at kun dersom Provsten var syg, »vilde han med al Plaisir giøre det«. Provsten lod atter Klokkeren give BRUN Besked om at gøre det og gjorde opmærksom paa, at han, Provsten, havde betjent to syge, siden Kapellanen havde været ude i en saadan Forretning, men BRUN svarede, at baade Provsten og Klokkeren kunde lyve, og tog derpaa Klokkeren i Armen og stødte ham ud af Døren, saa han tabte sin Hat paa Gaden. Senere kom BRUN aabenbart paa andre Tanker og gik alligevel til det syge Barn, men da havde Provsten allerede været der og døbt det.

Der skete nu det, at BRUN nogle Dage senere, den 4. April, meddelte Biskop HYGOM, at han ikke længere agtede at udføre alle de ham hidtil paahvilende Forretninger. BRUN oplyser først, at han havde set sig nødsaget til at klage over Reglementet og søge det ændret, da han »derved overmaade bebyrdes og undertrykkes med 2de Mænds Embeds Forretninger og desuden en stor Del af den 3dies«. Og derpaa hedder det: »Hvornæst jeg maa melde, at jeg for Fremtiden ikke kan befatte mig med andet end stricte Alternative Embeds Forretning i Annex-Sognene Hem og Siem samt forrige Residerende Capellaners egentlige Forretninger her i Mariager By og Sogn: Og altsaa undslaaer jeg mig billigen for Fredags og Søndags Alter Tjeneste her i Mariager Kirke. Til at assistere ellers ved Communionen skal jeg findes villig, dog under visse og allernaadigst paabudne Vilkaar.« Og det temmelig uforskammede Brev fortsætter: »Skulde denne min ... Indsigelse imod det utaaelige Embeds Byrde, som jeg ikke længere kan bære, ifald Liv og Helbred bør conserveres, ... intet udvirke til Lindring for mig, ... overlades det til Deres Højærværdighed at ... forpligte mig til den Byrde, som jeg ikke kan, ej heller bør bære.« Og han henstiller til Biskoppen »uopholdelig« at sørge for, at »vedkommende« overtager de Dele af hans hidtidige Embedsforretninger, som han ikke længere ønsker at forrette.

I en Skrivelse af 6. April gjorde BRUN Provsten bekendt med den nye Fordeling af Arbejdet imellem dem, som han havde indført. Ligesom Brevet til Biskop HYGOM er ogsaa dette Brev skrevet i en Form, som om BRUN var Provstens og Biskoppens Foresatte, idet han derefter fortsætter, at han indstændig maa bede Provsten »efter Behag og Pligt uopholdelig iagttage sine egne Embeds Parties i Annex-Sognerne, saa at den mig aldeles uvedkommende, halve Del af præstelige Forretninger i Annexerne fra nu af tilbørlig forsynes efter Pligt og Skyldighed af Provsten selv, siden jeg nu som meldt ikke finder mig pligtig uden til den ene Del af stricte alternerende Forretninger i Annexerne; ligesaa indstændig har jeg skullet anmode Provsten, at han selv for Fremtiden som Sognepræst forsyner Altertjenesten her i Kirken om Fredagen«. BRUN mener endda, at Provsten finder den nye Ordning rimelig: »Og da nu trende samfulde Aar ere forløbne under Reglementets Iagttagelse, mig til største Fordærvelse, Helbreds og Velfærds Forlis, saa formodes, at Provsten indser lettelig, hvor fornødent det er, at han selv forretter sine Parties i det nu begyndende fjerde Aar og følgende. – Skulde ellers, imod al Vente, forestaaende min Forestilling enten foragtes eller ilde optages, da maa jeg herved solemniter protestere ... og reserverer jeg mig derforuden al fuldkommen Ret til Satisfaction samt nøjagtig Betaling for al den utilbørlige og mig uvedkommende Byrde.«

Paa dette med Injurier og Trusler fyldte Brev svarede Provst FRIEDLIEB straks ganske kort: at han holdt sig

Reglementet efterrettelig og tilraadede BRUN at gøre det samme, til der var kommet Svar paa hans Ansøgning om dets Forandring. Provsten sendte to Mænd hen til BRUN med Svaret, men denne nægtede at lukke op for dem, da det var Helligdag, udtalte, at han samme Dag vilde forrette Embedet i Sem, men ikke i Hem, hvor Provsten selv maatte lade det forsyne, og tilføjede, at »Provsten hverken var Pave eller Bisp, han var kun Præst ligesom han, og passede han ikke derpaa, skulde han plukkes med ham derom«.

Denne Kontrovers med Kapellanen meddelte den stakkels Provst FRIEDLIEB straks samme Dag til Biskop HYGOM: »Mit heel maadelige Helbred og de utallige Chicaner, som den residerende Capellan fast dagligen overvælder mig med, har saaledes confunderet mig, at jeg næsten ej ved, hvad jeg enten skal tænke eller skrive; saa meget er vist, at den fattige Landsby Præst, der kan sidde i Rolighed og tjene Gud og sin Menighed, er langt lykkeligere end jeg, og ønsker jeg Tusinde Gange hellere at være en saadan, end her paa saa skammelig en Maade at tracteres. – Hvad her er passeret d. 23 og 31 Martii . . . er lidet imod den Tour, som jeg i Dag har maattet begynde . . .«

Biskop HYGOM indberettede den 8. April til de højere Myndigheder i Hovedstaden, at BRUN den 4. April – uden at afvente Kongens Resolution paa sin Ansøgning af 14. Februar – selv havde revet sig løs fra Reglementets Efterlevelse, idet han ganske havde frasagt sig den halve Del af Embedsforretningerne i Annekssognene samt af Tjenesten i Mariager Kirke saa meget, som han selv lystede. Biskoppen oplyser, at BRUNS Armod aldeles ikke skyldes Reglementet, men at han ved sit »bizarre Væsen« har »gjort sig afskyelig for alle dem, han skulde nyde noget godt af, hvilket for ingen er mere skadeligt end for en Præst eller Capellan udi en Kiøbsted, hvis Leve Brød mangengang dependerer fornemmelig af Tilhørernes Gavmildhed og gode Hjertelaug«. BRUNS Dygtighed er der intet i Vejen med, han »er in re literaria og i andre Videnskaber ingenlunde af de vankundigste«. Biskoppen foreslaar, at BRUN bliver afskediget og muligvis faar et andet Embede uden for den gejstlige Stand; »thi det er desværre Gud og hver Mand bekiendt, at fra den første Dag han tog sig paa . . . at være Præst eller residerende Capellan i Mariager, da blev han det visselig til en stor Plage baade for sig selv og Menighederne, men allermost for den redelige Sognepræst i Kaldet, der ved sine jævnlige Sten-Smerter og andre legemlige Svagheder har ingen større og mere krænkende Plage end af den, der skulde være ham til Trøst og Lettelse, og hvis utallige Chicaner, saafremt ingen Forløsning var at vente, visselig med første vilde lægge ham i Graven«.

De samme Synspunkter gør Biskop HYGOM gældende i en lang Skrivelse af 15. April til Oversekretær i Danske Kancelli, Gehejmraad HOLSTEIN: Han spørger, om et saadant Menneske fortjener at vedblive at være Præst i en Menighed, hvor han »er bleven til en Afsky og Væmmelse for hver Mand, hvor han af nogle anses for hel-, men af alle for halv-afsindig. – Tør nu en ussel Undersaat selv tage sig den Magt til ordentlig at opsigte for Provsten og mig den ene Halvdel af sit Embede, saa har en retfærdig Konge langt mere Magt til at opsigte ham den anden halve Del, følgelig bliver Menigheden skilt ved det hele immedicabile vulnus [uhelbredelige Saar], med hvilket alle andre Hjælpemidler hidindtil ere prøvede forgiæves«. BRUN er »et Menneske, der, i det mindste per intervalla [med Mellemrum], er ikke rigtig forvaret i Hovedet, hvorpaa de fleste af hans actioner, iblandt andet endog det vidtløftige Forhør, som efter hans Begjæring og i hans Nærværelse blev holdt af Byfoged BIERE i Mariager . . . kan tjene til et temmelig klart Bevis, ihvorvel han selv holder sig for den allerkløgeste; denne Svaghed synes hos ham at have sin Udspring af overmaade Stolthed. Hans svage Hjerne har sin største Anfægning i de koldeste Dage om Aaret, hvorfor han ogsaa hvert Aar in Januar og derefter har begyndt saadanne Ophævelser /: men allesammen smagende af Stolthed /: der har skaffet os alle nok at bestille«. – Bedst var det, om den Slags Mennesker aldrig blev Præster, men »da det efter Tidernes Beskaffenhed kan vel ikke være anderledes /: thi saadanne finde ogsaa deres Patroner og Forfremmere :/«, saa syntes det bedst, at han blev forflyttet til et nogenlunde godt Kald, for at der, naar han tilsidst blev helt afsindig, »hvilket han synes ikke at være meget langt fra«, kunde beskikkes ham en Successor, der var i Stand til at give ham lidt aarlig til Hjælp at leve af, hvilket Kapellaniets Indkomster i Mariager ikke var i Stand til, da det højst var 140 Rd. Men de, der havde raadet og anbefalet Mag. BRUN til et gejstligt Embede, kunde muligvis »forhjelpe ham til et andet med hans Væsen convenablere Levebrød«. – Om Provsten udtaler Biskop HYGOM, at han har megen Medlidenhed med »den i disse 3 Aar, men fornemmelig i det sidste, ikke lidet plagede Provst FRIEDLIEB, jeg kan trøste ham, men det staar ikke i min Magt at hjælpe ham, thi ellers havde han for længe siden været hjulpet«. Biskoppen haaber, at Kongen befrier ham »fra denne saa fortrædelige og aldeles utjenlige Medtjener, thi det ellers efter al Formodning visselig sker, at denne daglige Plager inden en kort Tid gjør hans Hustru /: som er en af de dydigste af hendes Kiøn /: til en bedrøvet Enke og hans Børn til faderløse. Imidlertid beholder Menigheden Ulven igjen tilbage, der har dræbt deres Hyrde, ja det er ganske rimeligt, at han just derfor med de optænkligste chicaner søger for Tiden at qvæle en Mand, som desuden er af meget maadelig Helbred og et ømt Sind, for saa meget snarere, om muligt, at komme i hans Sted«, men Biskoppen udtaler Haabet om, »at slige Anslag skal slaa ham mærkelig fejl«.

Et Par Dage senere gjorde BRUN sig atter bemærket, idet han paa ureglementeret Vis søgte at øge den Del af

sine Indkomster, der beroede paa Menighedens »Gavmildhed og gode Hjertelaug«. Den 17. April holdt han Konfirmation; blandt Konfirmanderne var fire Børn fra Hem, der Dagen før havde været til Overhøring hos ham og da hver havde medbragt 2 Mk., som han tog imod, idet han sagde, at han næste Dag vilde have yderligere 2 Mk. 4 Sk. af hvert Barn, ellers skulde de faa de 2 Mk. tilbage, men i saa Fald vilde ingen af dem blive antaget til Konfirmation, – de blev dog konfirmerede og har sikkert maattet betale, som Kapellanen forlangte. Børnene fra Mariager By vilde godvillig give ham 2 Mk. 2 Sk. hver, »men de skulde, enten de vilde eller ikke, give pro persona 4 Mk. 4 Sk., enten de kunde læse noget eller intet, ellers vilde han ikke lægge Haand paa Hovedet af nogen af dem, men naar de betalte som ovenmeldt vilde han ikke aleneste confirmere dem, men endog tage dem til Alters med deres Forældre, og skulde Degnen vægre sig ved at tjene dem, kunde de ikkun søge ham i Skriftestolen«.

Denne Tildragelse, om hvilken Biskoppen skriver, at den »i mine Tanker er lige saa formastelig, men i visse Maader mere skadelig end noget af det forrige«, meddelte Biskoppen i Skrivelse af 20. Maj til Generalkirkeinspektør, Justitsraad ERIK JOHAN JESSEN, der var Sekretær saavel i Danske Kancelli som i Generalkirkeinspektionskollegiet, idet Biskop HYGOM havde bragt i Erfaring, at Sagen var oversendt sidstnævnte Kollegium til Betænkning. Magister BRUNS Handlemaade stred paa det groveste mod Reskriptet af 6. November 1744, der forbød Præster at modtage det ringeste til Belønning af Konfirmander, og hvis Hensigt var at komme den Uskik til Livs, at visse Præster nægtede at antage de unge til Konfirmation – under Paaskud af, at de endnu ikke var tilstrækkelig underrettede i deres Salighedssag – naar de ikke kunde skaffe saa mange Penge til Veje, som Præsten forlangte. – Provsten havde i sin Anmeldelse af Sagen til Biskoppen anmodet denne om at befale BRUN at give Børnene eller deres Forældre det aftvungne Beløb tilbage og befale ham ikke at admittere nogen af Børnene til Alterens Sakramente, førend de var blevet eksamineret af Provsten.

Endelig den 28. Maj kom der Svar fra Gehejmerraad HOLSTEIN til Biskop HYGOM af det Indhold, at Reglementet »stricte skal efterleves«. BRUNS Ansøgning af 14. Februar havde tillige med Biskop HYGOMS to senere Erklæringer været forelagt Konseillet. »Som deraf da noksom er erfaret, baade hvor liden Aarsag Capellanen har haft til at klage over Reglementet i sig selv og sammes Indretning, der allerede var forfattet nogle Aar, førend han kom i Embedet, og saavel Sognepræsten som Supplicantens [BRUNS] Formand uden nogen Paa-anke fra enten af Siderne var fornøjede med, saa og tillige er fornømmen Capellanens som i en og anden Embeds Forretning uforsvarlige, egensindige og selvraadige Omgang, saa især hans i denne ommeldte Sag angaaende det paaklagede Reglement viste, dristige og selvraadige Forhold ved, uden at oppebie og allerunderdanigst forvente efter nærmere kongelig allernaadigste Resolution angaaende hans allerunderdanigste Ansøgning om Reglementets Forandring, paa egen Haand rent ud at frasige sammes Efterlevelse«, – saa bestemmes da, at det »ved Reglementet stricte skal have sit Forblivende«, og dersom BRUN skulde vægre sig ved at rette sig efter Reglementet, skal han »lade Embedet ved en anden paa hans Bekostning forsyne. – Hvorledes iøvrigt Capellanen ellers for hans Omgang og Forhold bør anses, derom kan ventes nærmere Resolution«. – Samtidig med Udsendelsen af dette Kollegiebrev bad HOLSTEIN Generalkirkeinspektionskollegiet meddele ham dets nærmere Betænkning. Hverken denne Betænkning eller den bebudede Resolution er fundet og er maaske – paa Grund af Begivenhedernes videre Udvikling – aldrig fremkommet.

Der skete nemlig det, at Magister BRUN to og en halv Maaned senere selv rejste til København, hvor han den 8. August (1757) frasagde sig Embedet og tilbageleverede sit Kaldsbrev. I en Skrivelse til Kongen s. D. meddelte han, at han havde taget sig »den Frihed at resignere Capellaniet«. »Aldrig søgte jeg om det Residerende Capellanie i Mariager i den Form og Indkomsters Indskrænkning, hvormed det nu, frem for alle andre geistlige Embeder i begge Rigerne ere distingueret. Beder derfor allerunderdanigst, at det maa være allernaadigst tilladt, at jeg i alledybste Underdanighed har maattet resignere den Tjeneste, hvorved jeg ikke hidindtil og meget mindre for Fremtiden kunde subsistere. Jeg forbliver i alledybste devotion Deres Kongelige Majestæts allerunderdanigste Arveundersaat og tropligt skyldigste Tjener JOHAN BRUN.«

Denne Skrivelse paategnede Biskop HYGOM 2. September: »Supplicanten synes at have gjort bedst baade imod sig selv, imod Menighederne og imod Sognepræsten, idet han selv haver resigneret Capellan-Embedet.« Biskoppen oplyser, at Kapellaniets Indkomster er præter propter 140 Rd., nemlig 100 Rd. af Sognepræsten, 8 Rd. Husleje, og de resterende 32 Rd. skal samles af Højtidsøfrene, »der kan være mere eller mindre, ligesom Capellanen formedelst sin Opførsel er mere eller mindre elsket«.

Den 29. August indsendte Biskop HYGOM den sædvanlige Meddelelse til Oversekretær JOHAN LUDVIG HOLSTEIN om, at Embedet var ledigt: »Da Capellanen i Mariager Mag. JOHAN BRUN baade mundtlig og skriftlig har givet mig tilkiende, at han d. 8de hujus havde resigneret bem.te Capellanie samt igien tilbage leveret det hannem derpaa for henved 4 Aar siden allernaadigst meddelte Kaldsbrev, han og siden hans Hjemkomst til Mariager ej har villet befatte sig med nogen Slags Embeds Forretning, men agter med allerførste at rejse derfra, saa . . .«

Den 1. September ansøgte JØRGEN SØRENSEN om »det lidet og ringe Residerende Capellanie i Mariager«,

han fik det, og i hans Kaldsbrev, konfirmeret 4. November s. A., anføres udtrykkelig, at det biskoppelige Reglement af 11. August 1751 »stricte skal efterleves«.

I dette bevægede Aar 1757 var baade Magister JOHAN BRUNS Svigerfader og Fader døde, førstnævnte – PALLE MØLLER – den 8. April, fire Dage efter at BRUN havde frasagt sig Halvdelen af sine Embedspligter, sidstnævnte – Bogbinder LORENTZ BRUN i Kolding – den 12. August, fire Dage efter at Sønnen officielt havde resigneret Embedet.

I Anledning af Faderens Død skrev JOHAN BRUN 1. September følgende Brev til sin Stedmoder i Kolding:

Høitærede kiære Moder!

Broders Brev til mig af 15de Aug. sidst har jeg forefundet ved min Hjemkomst, som nylig skete. Næst at bevise min inderlige Sorg over sl. Faders Død, maa jeg tillige tilmelde hende min alvorlige Medsorg over samme sørgelige Tilfælde, ønskende hende hjertelig al den Trøst og Sinds Opmuntring, som denne hendes 2den Enkestand maatte behøve. Jeg er ellers nu lige saa sindet, som da jeg besøgte kiære Moder og Fader i hans sidste Svaghed, menende det havde været kiære Moder raadeligst at have søgt om kongl. allernaadigst Bevilling til at sidde i uskift Bo, hvortil jeg med al Fornøjelse tilbød min Samtykke og Tilladelse for min Del . . . Men da slig Bevilling nu næppe kan erhverves, saa declarerer jeg alt i faueur af kiære Moder, at jeg fuldkommen baade er og bliver fornøjet med hvad som den velædle og højvise Magistrat sammesteds finder for godt til hendes og mine Søskendes Fordel at skifte og dele uden at jeg mig dermed befatter i mindste Maade eller derimod noget nogen Tid foretager, ønskende, at saadan min uinteresserede Intention og alvorlige Velmenende maatte udfalde til hendes Ro og Fornøjelse, den jeg lige saa lidt nu som nogen Tid forhen har tragtet at forvejre. Skulde ellers kiære Moder i Fremtiden i Betragtning af min nu udvisende Føjelighed blive sindet, hvorom jeg ikke tvivler, at vise moderlig Godhed mod mig eller mine, om de det maatte behøve, da indstilles sligt til hendes egen Eftertanke og Erkiendtlighed. Ser altsaa ikke, at min Tilstedeværelse enten nu eller nogen Tid behøves desangaaende, formodende at det bedste af mig ventende Raad til kiære Moders Velbehag, saavel nu hermed, som forhen mundtlig er meddelt, jeg forbliver stedse næst al oprigtig Venskabs og Hilsens Formelding til kiære Søskende, Højtærede, kiære Moders tjenstberedvil. Ven og Tjener

Mariager d. 1. Sept. 1757.

JOHAN BRUN.

Som ovenfor nævnt skrev Biskop HYGOM den 29. August 1757, at Magister JOHAN BRUN »agter med allerførste at rejse derfra« (fra Mariager), hvilket han antagelig ogsaa har gjort – i hvert Fald sikkert inden 1762, da han ikke nævnes i Ekstraskat-Mandtalslisterne for Mariager 1762–68 eller i samme Bys Folketællingslister 1787.⁷⁴

Efter 1. September 1757 vides overhovedet intet om Magister BRUN, der paa det Tidspunkt kun var 31 Aar gammel. At Fremtiden har set meget mørk ud for den unge Familie, ja fortlivlende, dersom det ikke lykkedes Magister BRUN at faa et nyt Levebrød, er indlysende. Bogbinder LORENTZ BRUN efterlod sig 184 Rd. 2 Mk. 2 Sk., hvoraf Sønnen Magister BRUN arvede den ret beskedne Sum 36 Rd. 5 Mk. 3 $\frac{1}{2}$ Sk., og Magister BRUNS Svigerfader efterlod sig overhovedet intet til sine Børn. Maaske har Frygten for den usikre Fremtid ligget til Grund for, at Magister BRUN i Brevet til sin Stedmoder nævner dennes »moderlige Godhed

mod mig eller mine, om de det maatte behøve«, som en fremtidig Mulighed. De har rimeligvis faaet Brug for megen Godhed fra Slægt og Venner.

Tredive Aar senere døde Magister BRUNS Enke i Helsingør, hvor hun da havde boet i hvert Fald et Par Aar, rimeligvis mindst c. 5 Aar. Hun er sandsynligvis først flyttet til Helsingør efter Mandens Død, da denne ikke findes indført i nogen af Helsingørs 2 Kirkebøger. 3 Børn.

122. h. METTE SEIDELIN MØLLER, * 1723 i Skanderborg, døbt 19. August; hun blev baaret af »Fru SCHØLER« – formodentlig Barnets Moders Kusine IDE LISBETH SCHØLLER, gift med Løjtnant HØLLING (S. 239); blandt Fadderne var Onklen Løjtnant HØLLING samt Morfaderen Provst NICHEL SEIDELIN (S. 131), der var Sognepræst i Skanderborg og muligvis selv har forrettet Daaben.

METTE SEIDELIN MØLLER blev 22 Aar gammel gift med den 17 Aar ældre LAURIDS URSIN, der da var knyttet til sin Svigerfaders Fabrikker i Bryrup Sogn, hvilket han vedblev at være i endnu c. 5 Aar efter Brylluppet. URSINS havde her nær Forbindelse med hendes Fader og de fleste af hendes Søskende, hvilket ogsaa ses af, at næsten alle Fadderne til deres 4 første Børn var hendes nærmeste Familie – deres fjerde Barn blev saaledes baaret til Daaben af en af hendes Søstre, og Faddere var 4 af hendes Brødre samt den ene Broders Svigerinde. 1751 flyttede URSINS til København, hvor han havde en Del Slægtninge (se nedenfor), bl. a. boede en af hans Brødre, Kommissionær PEDER URSIN, i Hovedstaden. Fadderne til LAURIDS URSINS 5 Børn, der fødtes i Hovedstaden, er praktisk taget alle Slægtninge af ham.

Af URSINS 9 Børn skal de 5 være døde spæde; 2 Sønner, der rejste til Sct. Croix, døde 36 og 30 Aar gamle. Datteren ANNE CHRISTENCE, der 1776 blev gift med exam. jur. JUST PLATFUS i København, døde 29 Aar gammel fra en toaarig Søn og vistnok endnu et Barn. Den eneste af LAURIDS URSINS 9 Børn, der overlevede begge Forældrene, var den yngste, JOHANNES URSIN, der ved Faderens Død var Guldsmedesvend i Aalborg, 26 Aar gammel, men siden blev Overkirurg i Marinen, fik 4 Børn og døde i 1816 i Christianssand, 54 Aar gammel.

† i December 1773 eller Januar 1774 i København, begravet 5. Januar 1774 Kl. 12 (Vor Frue Kbg.).

~ 22. Juni 1746⁷⁵ paa hendes Faders Gaard Møllersdal i Bryrup Sogn LAURIDS (LARS) NIELSEN URSIN,⁷⁶ * 8.⁷⁷ September 1706 i Nørholm Præstegaard 10 km Vest for Aalborg, døbt 13. s. M. Søn af Sognepræst NIELS LAURITSEN URSIN (* 15. Marts 1669 (i Jerslev), Student 1689 fra Aalborg, 1698 Sognepræst i Nørholm efter sin Svigerfader, † 1. Marts 1746 »om Aftenen Klochen 5« i Nørholm) og Hustru ANNA PEDERSDATTER WIINGAARD (* 1676 i Nørholm Præstegaard, døbt 30. Juli, ~ 6. (ikke 16.) September 1699 i Nørholm, † c. 2. August 1756 sst., begravet 11. s. M.).

LAURIDS URSINS Faddere var (Farbroderen?) LAURIDS LAURIDSEN URSIN, Morbroderen Studiosus CHRISTEN PEDERSEN NØRHOLM, Mormoderen Præsteenken KAREN JENSDATTER samt HYLLEBORG NIELSDATTER KROG.

LAURIDS URSIN, hvis Mormoder var Datterdatter af Borgmester i Viborg PEDER OSTENFELD († 1659), var Nr. 4 af en Søskendeflok paa 11.⁷⁸

Ifølge Giessings »Jubel-Lærere« blev LAURIDS URSIN 1742 Interessent i Møllersdals Værker – sin tilkommende Svigerfader PALLE MØLLERS Fabrikker i Bryrup Sogn – og 1761 kongelig Bogholderfuldmægtig ved Landmilitæretatens og Krigshospitals Pensionskasserne. Første Gang han omtales i Bryrup Kirkebog er i 1744, da han den 6. December sammen med sin

senere Svoger NICOLAI MØLLER stod Fadder til HANS PETER SEVERINS Datter ANNE. Han blev gift 1746 i Bryrup, og samme Sted fødtes hans 4 ældste Børn 1747–51.

I 1751 flyttede LAURIDS URSIN fra Bryrup Sogn til København, hvor han i September s. A. stod Fadder til sin Hustrus Søsterdatter IDE PALLENE BRUUN. URSIN boede da i Badstuestræde, men flyttede snart derfra, thi ved sine 5 yngste Børns Daab 1754–62 benævnes han Kommissionær, boende i Skidenstræde (nu Krystalgade); han har sikkert ikke selv ejet Hus, men boet til Leje. Om hans Forbindelse med Pensionskasserne vides intet nærmere;⁷⁹ i Folketællingslisten 1787 hedder det om ham, at han »nyder Pension af Krigshospitalskassen«.

Foruden at LAURIDS URSINS Broder, Kommissionær PEDER URSIN, som nævnt boede i Hovedstaden, havde han ogsaa en Del Fætre og Kusiner dér. Han havde saaledes en Del Forbindelse med sin i 1742 afdøde Farbroder, Brygger og Byskriver i København JACOB URSINS Enke og Børn, af hvilke flere boede i København, nemlig ANDREA CATHRINE URSIN (1714–41), ~ 1734 Brygger NIELS MORTENSEN LINDBERG († 1752), Brygger og Kancelliraad ANDREAS MATURIN URSIN (1724–89), Auditør ved Søkadetkorpset, Kancelliraad CHRISTIAN FRIDERICH URSIN (1726–1802), MARGRETHE ELISABETH URSIN (1728–50), ~ 1747 MADH HVISTENDAHL⁸⁰ (1714–77), Præst ved Vor Frue Kirke i København, og LUCIE MARIE URSIN (1731–59), ~ 1755 MOURITZ MANDIX⁸¹ (1717–87), Regimentskvartermester ved Fodgarden, Generalauditør. – Farbroderen, Byskriver JACOB URSIN, ejede fra 1717 en Gaard (da Matr. Nr. 47 i Nørre Kvarter), hvor hans Enke ANDREA MARIE NYGAARD (c. 1697–1778) blev boende efter hans Død, beliggende paa Vestsiden af Nørregade noget Nord for Sct. Petri Kirke, umiddelbart Nord for Byskriver ANDREAS BIRCHS Gaard (S. 408). Efter Byskriverenken overtoges Gaarden i 1777 af Sønnen Kancelliraad ANDREAS MATURIN URSIN og efter hans Død af hans Broder Kancelliraad CHRISTIAN FRIDERICH URSIN. – Endvidere omgikkes LAURIDS URSIN sin Kusine – Datter af den lærde Sprogmand, Sognepræst i Nakskov GEORG JØRGEN LAURITSEN URSIN (1670–1727) og Byfoged i København FREDERIK EISENBERGS (Tavle II F. 32) Datter ANNE SOPHIE EISENBERG (1682–1727) – LAURENTIA GEORGIOLA URSIN (1722–87), ~ 1) 1741 JACOB ROHDE (1712–60), ~ 2) 1761 HANS BRUN ELLER, begge Vinhandlere i København. Disse ejede – ligesom den ovenfor nævnte Brygger NIELS LINDBERG – en Gaard paa Østsiden af Nørregade (Klædebo Kvarter, LINDBERGS (og senere Brygger ENGELBRETH PLATFUS') Gaard da Matr. Nr. 231, ROHDES og ELLERS Gaard da Matr. Nr. 243). En Søn af LAURENTIA GEORGIOLA URSIN og JACOB ROHDE var Regimentskvartermester FRIDERICH EISENBERG ROHDE (1747–1818), der 26. Oktober 1768 tog Borgerskab som Vinhandler i København.

Efter LAURIDS URSINS Moders Død i 1756 opstod der Uenighed mellem paa den ene Side LAURIDS og hans Broder PEDER URSIN, der ligeledes boede i København, og paa den anden Side deres ældste Søster ANNAS Mand Sognepræst ENEVOLD WAGAARD. De langvarige Stridigheder, der bl. a. drejede sig om, hvorvidt ANNA URSIN skulde gaa i lige Arv med sine Brødre, saadan som hun havde gjort det ved Skiftet efter Faderen, bevirkede, at Skiftet først kunde afsluttes 1761. Boets Aktiver opgjordes til 1.993 Rd. 2 Mk. 13 Sk., hvoraf 1.846 Rd. 2 Mk. 6 Sk. blev tilbage til Deling mellem Arvingerne. LAURIDS URSINS Arvepart beløb sig til 307 Rd. 4 Mk. 6½ Sk.

Endnu ved Hustruens Død 1774 boede LAURIDS URSIN i København, paa dette Tidspunkt i Peder Hvitfeldts Stræde. Det vides ikke, hvornaar han herefter har forladt Hovedstaden. I Maj 1785, ved Skiftet efter Broderen Kommissionær PEDER URSIN, angives han at bo i Hornum, formodentlig Øster Hornum (2 Mil Sydvest for Aalborg), hvor hans næstældste Søster KARENS Datter CHARLOTTE VILHELMINE MILLING (1740–89) var gift med Sognepræsten FREDERIK CHRISTIAN HAASLUND (1738–91).

Snart efter har han imidlertid forladt Hornum, thi ved Folketællingen i 1787 boede han, 80 Aar gammel, i Sønderholm⁸² – Nabosogn til Nørholm og Øster Hornum – hos sin for længst afdøde, yngste Søsters Mand, den 65aarige Sognepræst for Sønderholm og Frejlev Sogne JENS HASS og dennes anden Hustru ANNE THØGERSDATTER, og hos disse døde URSIN det følgende Aar. Et halvt Aar efter døde ogsaa ANNE THØGERSDATTER,⁸³ JENS HASS overlevede hende i 15 Aar.

Om LAURIDS URSINS økonomiske Forhold hedder det i 1781 i Broderen PEDER URSINS Testamente: »Min ældste Broder LAURITS URSIN kan for sin egen Person ved sin gode Oeconomie komme ganske vel ud af det lidet han haver.« Herefter omtales i Testamentet de to yngre Brødre, Præsterne THEODOSIUS og CHRISTIAN FRIDERICH URSIN, hvorefter det udtales, at »da disse 3 Brødre sidder ret godt i det, nærmer sig Graven, og de 2 yngste ingen Børn har, udelukkes de fra at arve noget«. (Til Arvinger indsatte PEDER URSIN sin Broder LAURIDS URSINS og sine tre Søstres Børn).

† i Marts 1788 i Sønderholm, blev den 28. s. M. efter Jordpaakastelse i Sønderholm overført til Nabosognet Nørholm, hans Fødesogn, i hvis Kirke han blev begravet, 81½ Aar gammel.
9 Børn.

123. i. HANS SEIDELIN MØLLER, * 1725, † 1800 i Hasle.

HANS SEIDELIN MØLLER, der 1748 og 51 var Fadder til Søsteren METTES og Svogeren LAURIDS URSINS to Børn i Bryrup, har sikkert indtil Faderens Død 1757 boet paa hans Gaard Møllersdal i Bryrup Sogn – han nævnes som boende paa Møllersdal i 1751, 54 og 56 – og har maaske sammen med Svogeren URSIN (indtil 1751) og sin ældre Broder NICOLAI bistaet Faderen ved dennes Metalfabrikker i Bryrup Sogn (S. 234 ff. og S. 838), der dog nu var paa Retur. Muligvis har han dog ikke været knyttet til Fabrikkerne, men kun til Faderens Kornmølle Nørre Mølle, som ligeledes var beliggende i Bryrup Sogn, og som HANS SEIDELIN MØLLER senere fæstede, da den efter hans Faders Død kom paa fremmede Hænder.

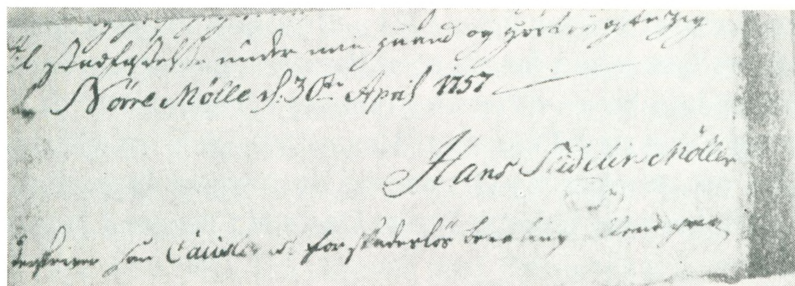
Den 30. Marts 1753 fik »HANS MØLLER fra Nørre Mølle i Aarhus Stift« efter Ansøgning kongelig Tilladelse til, at han »maa for Kirkens Disciplin, som han formedelst begangne Lejermaals Forseelse ellers efter Loven burde at udstaa, være fri og forskaanet«; dog skulde han betale 2 Rd. til Justitskassen, lige saa meget til de fattige i det Sogn, hvor Forseelsen var begaaet, samt noget til det nærmeste Hospital, efter Biskoppens Skøn. Muligvis har den Kvinde, han begik Lejermaal med, været GIERTRUD WÆRN, som han ægtede 1757; hun vides at have boet paa Møllersdal baade i 1750, 52 og 54; herom vides dog intet sikkert.

HANS SEIDELIN MØLLER synes i særlig Grad at have interesseret sig for Møllergerningen, og det var ikke alene Nørre Mølle, han var knyttet til.

I 1755 ejede han saaledes Kornmøllen Ansø Mølle (Htk. Mølleskyld 4 Tdr. 2 Skp., Ager og Eng 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.), som Faderen havde købt 1752 (S. 839), og Ansø Gaard (Htk. Ager og Eng 4 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.) i Vrads Sogn, hvilke han ved Skøde af 30. April 1756, læst paa Viborg Landsting 7. Juli s. A., solgte til Løjtnant NIELS BUSCH i Odder. Det følgende Aar var HANS SEIDELIN MØLLER, hans Kone og hans Broder NICOLAI Faddere til Løjtnant BUSCH's Søn LAURIDS († 9 Maaneder gammel) fra Ansø Mølle.

I 1756 ejede han endvidere Sillerslev Mølle i Vrads Sogn (Htk. Ager og Eng 1 Skp.), samt to Bøndergaarde, den ene ved Navn Hvipskov i Vrads Sogn (Htk. Ager og Eng 3 Tdr. 2 Alb.), den anden i Arreskov By i Nørre Snede Sogn (Htk. Ager og Eng 3 Tdr. 1 Skp. 2 Alb.); disse tre pantsatte han 26. April 1756 (læst paa Viborg Landsting 7. Juli s. A.) for 300 Rd. til Assessor JENS JØRGEN BREDAHL paa Hammergaard.

Derefter kom han i Besiddelse af Skærbæk Mølle (Htk. Ager og Eng 2 Tdr. 6 Skp. 1 Alb.), ligeledes i Vrads Sogn, som Prokurator ARNT PETER ENGWARI til Rørbæk havde købt i 1756, men som HANS SEIDELIN MØLLER 30. April 1757 (læst 3. August s. A. paa Viborg Landsting) tillige med en Gaard i Store Bredlund, Vrads Sogn (Htk. 5 Tdr. 2 Alb.) pantsatte for 430 Rd. til HENRIK BUDTZ paa Søbygaard. Ved Skøde, dateret Nørre Mølle 4. Maj 1759, læst 12. September s. A. paa Viborg Landsting, solgte HANS SEIDELIN MØLLER Skærbæk Mølle, der da beboedes af CHRISTIAN FISCHER, og som i Matriklen stod for Htk. Ager og Eng 3 Skp. 1 Alb.

Pantebrev 1757

og Mølleskyld 2 Tdr. 1 Skp. og svarede 10 Rd. i aarlig Landgilde, til PEDER OLUFSEN i Modbjerg(?) Mølle.

Den 8. April 1757 døde Faderen, den tidligere saa velhavende Fabrikejer PALLE MØLLER, hvis Bo imidlertid viste sig at være et Fallitbo. Nørre Mølle og Møllers-

dal tilfaldt ved Udlægsforretning den 22. April 1758 Birkedommer NIELS BANG, og det samme var utvivlsomt Tilfældet med alle PALLE MØLLERS Fabrikker, idet Birkedommer BANGS Pantebrev⁸⁴ af 26. April 1758 (udstedt til Sr HERSCHEND paa Rathlousdal for 3.000 Rd. i 2. Prioritet; Etatsraad DE LICHTENBERG havde i Forvejen en 1. Prioritet paa 4.000 Rd.) viser, at han da ejede følgende Fabrikker og Ejendomme (sml. Taksationen 1737, fra PALLE MØLLERS Tid, S. 838):

1. En Selvejergaard i Velling, som i Matriklen under Nr. 4 staar for Htk. Ager og Eng 2 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. og Skov 2 Alb., med dertil hørende Huse og Bygninger.
2. Den paa Selvejergaardens Grund liggende Møllersdals Bygning, som er 53 Fag Hus.
3. Et Kobberværk paa 12 Fag Hus med tilhørende Redskaber og Materialier.
4. To Høleværker⁸⁵ og et Nagelsmedværk paa 25 Fag Hus med tilhørende Redskaber.
5. Møllehusjorden med derpaa staaende Huse af 14 Fag.
6. Kornmøllen Nørre Mølle, der staar for Htk. Mølleskyld 4 Tdr. 2 Skp. med tilhørende 14 Fag Hus.
7. Fire Helgaarde i Fogstrup By, Tem Sogn, med otte Beboere.

HANS SEIDELIN MØLLER, der to Maaneder før Faderens Død havde ægtet GIERTRUD WÆRN, der vistnok allerede i en Aarrække havde boet paa Møllersdal, boede i de følgende Aar, i hvert Fald fra Faderens Død 1757, maaske noget tidligere, og indtil 1769 paa Nørre Mølle, som han havde i Fæste (ifølge Skøde 1766). Kornmøllen Nørre Mølle, der da hørte under Bryrup Sogn, er den nuværende Katrinedal Vandmølle i Tem Sogn. Den er meget smukt beliggende ved Salten Aa, hvor denne krydses af Silkeborg-Nørre Snede Landevej; Salten Aa danner Grænsen mellem Bryrup og Tem Sogne.

HANS SEIDELIN MØLLER var efter Faderens Død kommet i økonomiske Vanskeligheder og maatte flere Gange optage Laan. Den 28. April 1762 udstedte han til Sognepræst (eller Provst) LORENTS STALLKNECHT i Øster-Nykirke en Obligation paa 500 Rd., som HANS SEIDELIN MØLLERS gode Ven Sognepræst POUL SPLIID i Tem underskrev som Kautionist og Selvejerskyldner. Og allerede den 11. Juni s. A. laante han 890 Rd. af samme POUL SPLIID (Obligation læst 7. Juli s. A. paa Viborg Landsting), til hvem han herfor maatte pantsætte ikke alene følgende ham tilhørende Jordegods: to Gaarde i Store Bredlund, Vrads Sogn, Hvipskov Gaard, ligeledes i Vrads Sogn, og det Hus ved Nørre Mølle, som han beboede, bestaaende af 16 Fag, men ogsaa Løsøret, der opregnes saaledes i Pantebrevet:

Af Sølv: 1 Tepotte med Fad, 2 Teflasker, 1 Sukkerskaal og 1 Sukkerbøsse, 17 Potageskeer, 1 Glaskrus med Sølvlaag, 1 Par sølvskafede Knive, 1 Pudderæske samt en Del mindre Sølvgenstande. Endvidere en Del Kobber- og Messing-Husgeraad, 10 Tinfade og 3 Dusin Tintallerkener. – Af Møbler nævnes 2 Skriver-Chatoller, 4 Egedragkister, 6 Kister og Skrin, 2 Skabe foruden 1 Bogskab med Glaslaager »med Bøger derudi«, 5 Borde, 5 Lænestole og

22 andre Stole. Desuden 3 Spejle, 1 Stueur, 2 Jernkakkellovne, 3 Sengesteder med Omhæng. – Endvidere 18 Bolster- og Olmerdugsdynner, 26 Hovedpuder, 24 Drejlsduge, 6 Dusin Drejls-servietter, 15 Par Hørgarns- og Blaargarnslagner, 12 Par sribede Netteldugs- og Hørgarns-gardiner og 2 Dusin Haandklæder. – Han havde 2 Vogne samt 1 Tværvogn og 1 Cariol; 1 sort Hest paa 11 Aar, 1 sort Hoppe paa 9 Aar samt 1 aarings Mærplag og 5 Køer; og endelig 3 Møllesten, 1 Egeaksel og en Del Egetømmer.

Da HANS SEIDELIN MØLLERS Søn PALLE blev døbt det følgende Aar, blev han baaret til Daaben af Sognepræst POUL SPLIIDS Hustru MAREN SOMMER, og Præsten selv var med blandt Fadderne.

Den 23. December 1763 pantsatte HANS SEIDELIN MØLLER til POUL SPLIID for 60 Rd. følgende Sølvgenstande: en Tepotte med Fad, to Teflasker, en Sukkerdaase, et Kruslaag, en Potageske og en Sukkerbøsse.

Det følgende Aar, den 30. Maj 1764, laante han 700 Rd. af Kammerassessor JENS JØRGEN BREDAHL paa Vinderslevgaard (Pantebrevet læst 6. Juni s. A. paa Viborg Landsting) mod 2. Prioritets Rettighed i hans Bøndergods i Store Hjølund og Gaarum (Goedrum) i Vrads Sogn, i Hvipskov Gaard i Store Bredlund By, ligeledes i Vrads Sogn, og i hans eget Hus, der her angives at ligge i Tem Sogn, med alt Indbo og Løsøre som ovenfor nævnt.

Saa vel for disse 700 Rd. til BREDAHL som for 40 Rd., som HANS SEIDELIN MØLLER i December 1763 laante af LAURITZ HENRICHSEN HØLUND i Tem kautionerede Sognepræst SPLIID.

Om SPLIIDS venlige Indstilling over for HANS SEIDELIN MØLLER vidner endvidere følgende lille Tildragelse⁸⁶: Da HANS CHRISTENSEN fra Sebstrup i 1764 eller i 65 i Tem Præstegaard fortalte Præsten, at HANS MØLLER i Nørre Mølle havde været i Lag med ham for at laane 7 Rd. af ham, hvilket HANS CHRISTENSEN havde afslaaet, svarede Hr. SPLIID, at »det var Synd andet end at laane ham dem, siden HANS MØLLER i denne Tid havde haft en Hoben Fortrædeligheder«.

Imidlertid var Birkedommer og Herredsskriver NIELS BANG, der boede paa Møllersdal, død sst. den 16. April 1761 (begravet 24. s. M. i Bryrup Sogn), kun 3 Aar efter at han havde overtaget de foran nævnte Besiddelser efter PALLE MØLLER. Disse forblev imidlertid endnu i 4 Aar i hans Enke MARGRETHE BØGHS Eje, idet hun blev siddende i uskiftet Bo. Hun blev boende paa Møllersdal indtil 1765, da hun flyttede til Sebstrup i Tem Sogn.

Paa Auktion den 30. August 1765 solgte MARGRETHE BØGH til GEORG CHRISTIAN FRIDERICH EBERHERTZ i Horsens:

1. Fogstrup By i Tem Sogn, 17 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. Htk., for 1264 Rd. 3 Mk.
2. Et Kobberværk paa Fogstrup Bys Grund, for 1300 Rd.
3. Nørre Mølle i Bryrup Sogn, staaende for Htk. Møllerskyld 4 Tdr. 2 Skp., »som Sr HANS MØLLER haver i Fæste og deraf svarer aarlig Landgilde 40 Rd.«, samt et derved liggende Høle- eller Jernværk med tilhørende Vaaningshus og Grund samt Kaalhave, for 2040 Rd.
4. Et andet Høleværk af 5 Fag Hus, »hvoraf Forpagteren JOHAN PETER BECH svarer aarlig udi Forpagtning 50 Rd.«, et Nagelsmedværk af 4 Fag Hus, samt de derved liggende, saakaldte Møllerhuse, bestaaende af 3 Bygninger foruden Kulhus og Tørvehus, ialt 19 Fag, og den derved liggende Jord, staaende for Htk. Ager og Eng 1 Fdk. 1 Alb., ialt for 855 Rd.

Endvidere solgte hun til Generalkrigskommissær MARCUS V. HIELMCRONE til Herningsholm:

5. »Møllersdal Bygning saavel som Gaarden i Velling By, paa hvis Grund Møllersdal er bygget, som er en fri Ejendomsgaard, staaende for Htk. Ager og Eng 2 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. og Skov 2 Alb., tillige med samme Gaards Bygning, som nu til Husfolk er bortlejet«, og
 6. To Gaarde i Vinding By og Sogn.
- (Alle tre Skøder er dateret 26. April 1766 og læst paa Viborg Landsting 7. Maj s. A.).

Den 28. April 1766 udstedte EBERHERTZ Pantebrev paa 2500 Rd. til Grev CHRISTIAN LEVETZAUS Enke (* Komtesse RANTZAU) til Restrup i Sønderholm Sogn ved Aalborg, mod Pant i ovennævnte.

HANS SEIDELIN MØLLER havde imidlertid ikke i Sinde roligt at finde sig i, at alle hans Faders tidligere Fabrikker og Besiddelser blev solgt til fremmede. Han gjorde intet mindre, end at han i Maj 1766 af ovennævnte EBERHERTZ (eller af dennes Enke JOHANNE; EBERHERTZ selv døde i Maj 1766 af Brystsye, omtrent 60 Aar gammel, begravet 2. Juni) for 4.200 Rd. købte⁸⁷:

1. Møllersdals Kobberværk med vedliggende Høle- og Nagelsmedværker med deres Redskaber,
2. Nørre Mølle med vedliggende Høleværk, og
3. hele Fogstrup By med Hartkorn og Mandskab.

Straks den 22. Maj 1766 tog HANS SEIDELIN MØLLER Værkerne og Jordegodset m.v. i Besiddelse, men kun tre Uger senere, den 12. Juni⁸⁸, opstod »den ulykkelige Ildsvaade, hvorved Nørre Mølle med alt det, han ejede og havde, af Ilden blev fortæret«. Det er ikke lykkedes at finde nogen nøjere Beskrivelse af Branden eller af Forhør eller Retssag i Forbindelse dermed. Derimod omtales Branden i GIESSINGS »Jubel-Lærere« (1783), hvor det hedder: Han »beboer Nørre-Mølle, hvor han 1767⁸⁹ havde den Vanheld, at onde Mennesker satte Ild paa ham om Natten, saa han med Kone og Børn nøgen maatte redde sig; han blev, da han vilde bære sit Skriver-Skatoll, ynkelig forbrændt, saa han laae i 18 Uger, og vil vel aldrig komme mere paa Fode«. Han kom dog paa Fode igen, levede ikke mindre end 34 Aar efter Branden og kunde ogsaa foretage lange Rejser, i 1773 var han saaledes i længere Tid i Holstebro, og i 1790 var han paa Askø (Nord for Lolland) ved Skiftet efter sin Hustrus Broder Sognepræst RASMUS WÆRN.

Ved Købet i Maj 1766 var truffet den Aftale, at de 4.200 Rd. skulde betales til Snapsting 26. April 1767 med 1 Aars Rente (4%). Dette fandt imidlertid ikke Sted, – HANS SEIDELIN MØLLER betalte ikke een Skilling, hvorfor Madame JOHANNE EBERHERTZ den 18. Maj 1767 stævnedede ham og Borgmester RASMUS ERIKSEN MÜLLER i Aarhus for mislig Betaling, sidstnævnte havde nemlig 14. Maj 1766 kaveret for ham.

For at forkynde ham dette begav Herredsfoged og -skriver samt Notarius publicus SØREN HYGOM sig den 19. Maj 1767, tillige med PEDER JENSEN og CLAUS RASMUSSEN, begge af Bredstrup, til Nørre Mølle, »hvor Sr MØLLERS Bopæl har været, men formedelst den Møllen i Foraaret 1766 overgangne ulykkelige Ildsvaade var han ikke der, siden intet af det allerede opsatte Bygning endnu var i Stand til Beboelse, men det blev os sagt, at han opholdte sig i et Hus⁹⁰ ved Kobberværket, hvorhen vi straks begav os«. Der fandt de ham da ogsaa og foreholdt ham, at han endnu intet havde betalt. Men han havde straks en Ordning parat: De 2600 Rd., som Grevinde LEVETZAU havde opsagt, havde han faaet hende til atter at indskyde mod 1. Prioritets Rettighed i Værker og Ejendomme, saa snart han havde faaet Skøde derpaa; og hvad de øvrige 1400 Rd. angik, havde Borgmester MÜLLER i Aarhus lovet at indskyde dem som 2. Prioritet. Han sluttede med at udtrykke Haabet om, at alt skulde gaa i Orden, »naar, som han vist formoder, hans Velyndere Hr. Borgmester MÜLLER og Hr. Raadmand FLENSBORG [sidstnævnte paa JOHANNE EBERHERTZ's Vegne] fremdeles vil være ham behjælpelig, som han saa meget vissere formoder, da han allerede har begyndt at bygge paa Nørre Mølle og dens Mølleværk, der er øjendynlig for alle, hvoraf altsaa skønnes, Ejendommen forbedres«. ⁹¹

Formodentlig er en Ordning paa Linie hermed blevet gennemført, og HANS SEIDELIN MØLLER fortsatte sin Virksomhed i Nørre Mølle endnu et Par Aar. Den 28. August 1767 laante han 290 Rd. af PEDER SCHIØNNING (SCHIØRNING? SCHIØRRING?) i Palsgaard, »som han mig efter min venlig Begjæring laant og medforstrakt haver til at opbygge mit iboende Hus

og indkiøbe nødvendige Meubler for«, mod Prioritet i »mit iboende Hus ved Nørre Mølle« samt forskelligt Indbo (Obligationen læst 2. Marts 1768 ved Tyrsting-Vrads Herreders Ret).⁹²

Men HANS SEIDELIN MØLLER havde mange Vanskeligheder. De 8 Fogstrup Mænd maatte han den 18. August 1767 stævne, dels for resterende Landgilde, dels for Forsømmelse af det Hoveri, de ifølge Fæstebrevet var pligtige at udføre. Den 16. September s. A. dømtes Mændene ved Tyrsting-Vrads Herreders Ret til at betale Restancen.⁹³

Oftest var det dog HANS SEIDELIN MØLLER selv, der blev stævnet. Der var nemlig sket det for ham katastrofale, at hans gode Ven og Kautionist Sognepræst POUL SPLIID i Tem var død den 21. Marts 1766, og dennes Arvinger (Enken, to Sønner og en Datter af første, en Søn og en Datter af andet Ægteskab) stævnedes ham den 10. Februar 1768 for de 890 Rd. samt for de 500 Rd. (+ 50 Rd. i Renter for 2 Aar) til STALLKNECHT. MØLLER erklærede i Skifteretten den 23. Oktober 1766, at han til førstkommende Snapsting vilde betale Hr. STALLKNECHT de 500 Rd., og paastod,⁹⁴ at han kun skyldte SPLIIDS Arvinger 600 Rd., idet han angav at have betalt SPLIID 290 Rd., men Kvitteringen herfor var brændt sammen med alle hans Ejendele. Inden Branden havde MØLLER imidlertid ved SPLIIDS Begravelse vist Kvitteringen til SPLIIDS Enke og hendes Broder Sognepræst CHRISTEN SOMMER samt Provst LOHMANN. Hertil udtalte Sognepræst SOMMER, at MØLLER engang havde forevist ham en Seddel, som MØLLER angav var en Kvittering fra SPLIID, men at baade Navn og Datum saa ud, som om det var »omskreven eller 2 Gange skreven«, og SOMMER erindrede hverken, hvilken Dato eller hvilken Sum der stod paa Sedlen. HANS SEIDELIN MØLLER ønskede disse Forhold nøjere oplyst ved et Provstevidne, hvorfor han den 21. Marts 1768 ansøgte Biskop BILDSØE om Nedsættelse af en Provsteret; denne afholdtes i Juni og Juli s. A. i Tyrsting Herred, men da Provst LOHMANN⁹⁵ i Nørre Snede ikke mødte, maatte han stævnes for Vrads Herreds Provsteret.⁹⁶ Dér kom Sagen for den 17. November, men da »den gik over Styr uden at faa de indstævnte Vidner ført«, mente MØLLER sig fornærmet over Provsterettens Behandling af Sagen og ønskede at appellere den til Overretten, hvorfor han den 9. Januar 1769 udtog Landemode-Stævning; ved Landemodet blev Sagen udsat Gang paa Gang, først den 13. Juni 1770 afsagdes følgende Dom: at den paaankede Provsteretskendelse burde være uefterrettelig⁹⁷. Ogsaa denne Dom ønskede MØLLER at appellere, nemlig til Højesteret . . .

SPLIIDS Arvinger havde imidlertid anlagt Sag mod HANS SEIDELIN MØLLER ved Tyrsting-Vrads Herredsting, hvor han den 22. August 1770 dømtes til at betale dem 600 Rd. med 4% Rente fra Snapsting 1767 incl., indtil Betalingen sker, »saa bør han og betale denne langvarige og af ham selv forvoldte Proces' Omkostning med 24 Rd., alt at efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Nam og Indførsel udi det pantsatte Jordegods efter Obligationen af 11. Juni 1762, saa vidt tilstrække kan, og siden i hans øvrige Bo og Formue, hvor det maatte forefindes«.

– HANS SEIDELIN MØLLER havde gentagne Gange talt om den rige Præsteenke i Tem. Da Skiftet efter POUL SPLIID langt om længe blev afsluttet den 30. Juli 1771 – det trak længe ud, dels paa Grund af Sagen mod HANS SEIDELIN MØLLER, dels paa Grund af en tilsvarende Sag mod POUL SPLIIDS Søster ANNE SPLIID i Aarhus, Enke efter NIELS GREGERSEN sst., der dømtes til at betale sin Broders Arvinger 890 Rd. – viste det sig imidlertid, at der af Boets Aktiver, der beløb sig til 4.345 Rd. 4 Mk. 11 Sk., kun blev 89 Rd. 3 Mk. 5 Sk. til Deling mellem de seks Arvinger. –

Men HANS SEIDELIN MØLLER havde ogsaa andre Kreditorer. Assessor BREDAHL stævnedes ham i 1767 til Betaling af de 700 Rd., han havde laant ham tre Aar tidligere, + 72 Rd. i Renter, hvortil MØLLER ogsaa dømtes den 10. September 1767 ved det Skanderborgske Rytterdistrikts Birketing. Den 5. Oktober s. A. stævnedes BREDAHL ham ved Tyrsting-Vrads Herreders Ret og forlangte Beløbet, ialt godt 800 Rd., betalt »med Rente og Rentes Rente, eller det pantsatte Gods vorde dømt til offentlig Auction, og hvis Pantet ej ved Auctionen kan tilstrække og være erklækkelig, da at vorde tildømt Rettighed udi benævnte HANS SEIDELIN MØLLERS Bo at gjøre sig betalt, indtil den sidste Skilling med den første vorder betalt«. Samtidig stævnedes BREDAHL ham for at have taget 40 Sld. i Fæste af PEDER THOMSENS Søn THOMAS PEDERSEN i Vrads og ikke desto mindre ladet ham enrollere til Soldat. Ved Dom den 16. December s. A. dømtes MØLLER til at betale BREDAHL det krævede Beløb, men frikendtes i Sagen vedrørende Soldaten, da der intet var bevist.⁹⁸

Den foran nævnte HANS CHRISTENSEN krævede – under Henvisning til et ved Tyrsting-Vrads Herredsting erhvervet Tingsvidne af 6. Juli 1768 – de 7 Rd., han skulde have laant HANS SEIDELIN MØLLER, udbetalt af SPLIIDS Dødsbo, men Skifteretten afviste ham, da han hverken havde Kvittering for Pengene eller Bevis for, at SPLIID havde kaveret for dem.

Der var imidlertid sket store Forandringer i Bryrup Sogn. Formodentlig som Følge af HANS SEIDELIN MØLLERS elendige Økonomi, yderligere forværret ved Branden i 1766, blev der den 28. Oktober 1768 i hans Hus ved Nørre Mølle holdt Auktion over Kobberfabrikken

ved Møllersdal tillige med Nørre Mølle med de ved begge Steder værende Høleværker samt øvrige Huse og Ejendomme tillige med Fogstrup By i Tem Sogn samt noget ved Møllen værende Egetømmer⁹⁹. Resultatet af Auktionen er utvivlsomt blevet, at Borgmester RASMUS ERIKSEN MÜLLER har købt hele Virksomheden, thi den 26. April 1769 udstedte han Pantebrev, læst 7. Juni s. A. paa Viborg Landsting, paa 2500 Rd. til OLE FLØYSTRUP i Aarhus mod 1. Prioritets Rettighed i Nørre Mølle, det derved liggende gamle Høleværk, Kobberværket, det nye Høleværk, Nagelsmedværket, de saakaldte Møllehuse, et nyt Stuehus paa 6 Fag, samt Bøndergods i Fogstrup By.

Og det var ogsaa Borgmester MÜLLER, der ved Købekontrakt af 16. Maj 1770 og Skøde af 22. April 1771, læst 8. Maj s. A. paa Viborg Landsting, til JØRGEN SCHULTZ af Vinding, for 4.000 Rd. solgte Nørre Mølle (Mølle-skyld 4 Tdr. 1 Skp.) med sine Bygninger, Maleværker og Redskaber, det derved liggende Høleværk med tilhørende Vaaningshus og Haveplads, endvidere »Colpen« Møllehuse i Bryrup Sogn (Htk. Ager og Eng 1 Fdk. 1 Alb.) med Bygninger og tilhørende Ejendom, og endelig Fogstrup By i Tem Sogn (Htk. Ager og Eng 16 Tdr. 4 Skp. 2 Alb. og Skovskyld 6 Skp. 2 Alb.), ialt 21 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Htk. Desuden omfattede Salget nogle Bygningsmaterialier ved Nørre Mølle samt de Materialier, der fremkom ved Nedbrydning og Sløjfning af de øverste Værker og Dæmninger.

Som det var bestemt i Købekontrakten, havde Borgmester MÜLLER nemlig i Sommeren 1770 »ladet de ved Strømmen strax oven for Nørre Mølle anlagte Dæmningsværker sløjfe og de derved beliggende saakaldede Møllersdals Høle- og Nagelsmedværkers gamle og brøstfældige Bygninger nedbryde«, og Skødet indeholdt Bestemmelse om, »at der for Eftertiden ingen Slags Dæmningsværker nogensteds ved Strømmen oven for Nørre Mølle paa Fogstrup Bys Grund, af Nørre Møllens eller Fogstrup Bys nuværende eller efterkommende Ejere eller nogen anden i nogen Tilfælde maa blive opført eller anlagt«.

Hermed var PALLE MØLLERS Livsværk sunket i Grus; HANS SEIDELIN MØLLER havde fulgt det, fra det i hans Barndom havde været en stor og blomstrende Virksomhed, til det nu, 13 Aar efter hans Faders Død, var ophørt at eksistere.

Kun faa Maaneder efter den omtalte Auktion forlod HANS SEIDELIN MØLLER Bryrup Sogn, nemlig i Begyndelsen af 1769; endnu i Januar boede han i Nørre Mølle, men var inden Maj flyttet til Aarhus, hvor han og hans Hustru boede fra 1769 til efter 1790; ved Folketællingen 1787 boede de i Klostergaden. Da HANS SEIDELIN MØLLER døde i 1800, boede de i Hasle uden for Aarhus, hvor ogsaa deres eneste, dalevende Søn PALLE SEIDELIN MØLLER boede; muligvis er de flyttet dertil i 1793, da Sønnen blev Degn i Hasle, muligvis først i 1798, da han indgik Ægteskab – med sin Halvkusine DORTHE CATHRINE BØGH (S. 484).

Efter at HANS SEIDELIN MØLLER var flyttet til Aarhus, skaffede MATHIAS BRØNDUM (S. 522) i Aarhus Mølle – han var gift med en Søster til HANS SEIDELIN MØLLERS Fætter Sognepræst NIELS BØGHs Enke PAULINE HVIID (S. 518), der ogsaa boede i Aarhus – ham, vistnok i 1773, en Stilling hos sin Svigerfader Kommerceraad LAURITS HVIID i Holstebro, hvem han skulde hjælpe ved Konsumtionen i Holstebro, som Kommerceraaden havde i Forpagtning fra 1773. Samarbejdet mellem Kommerceraad HVIID og HANS SEIDELIN MØLLER gik yderst daarligt; i en Skrivelse til Kongen 27. November 1773 udtalte HVIID, at »HANS SEIDELIN MØLLER blev mig siden bedre end forhen bekiendt og kunde derfor ikkun kort forblive hos mig«. Hvem af de to, der har haft mest Skyld heri, er vanskeligt at afgøre, men rimeligvis har HVIID været meget vanskelig at omgaas, i hvert Fald stod han i et yderst daarligt Forhold til sine tre dalevende Døtre. At det kom til at gaa saa daarligt, var saa meget mindre forbavsende, som netop MATHIAS BRØNDUM var yderst fjendtligt indstillet over for sin Svigerfader, og usandsynligt er det ikke, at BRØNDUM netop fik SEIDELIN MØLLER anbragt hos Kommerceraad HVIID for at genere og udspionere denne, hvilken Tanke Kommerceraadens gode Ven, Amt-

Christian Frederik Hansen. Haa navn og Min
 Svigerfader Sviger
 og gifte. Rasmus Wærn
 Hans Seidelin Møller

Underskrifter paa Skiftet 1790 efter Sognepræst RASMUS WÆRN.

mand over Skivehus Amt, Gehejmeraad, Kammerherre Baron VERNER ROSENKRANTZ til Villestrup, netop giver Udtryk for i et Brev 25. November 1773 til Amtmand over Lundenæs og Bøvling Amter, Justitsraad CHRISTIAN FREDERIK HANSEN: »Denne MULLER SEIDELIN er bleven, som mig er sagt, af den afdøde BRÜNDUM recommenderet til den stakkels gamle Mand bare for at spille ham denne Tour.«

Fra 23. September 1773, da Skiftet efter Kommerceraad HVIIDS i 1742 afdøde Hustru paa-begyndtes, mødte HANS SEIDELIN MØLLER paa dennes tre Døtres Vegne – de to Døtre havde været Enke i flere Aar, den tredies Mand MATHIAS BRØNDUM havde begaaet Selvmord i August s. A. – og var de følgende $\frac{3}{4}$ Aar til Stede ved talrige Skifteforhandlinger i Holstebro indtil Juni 1774 og atter den 28. Juni 1775. I Januar 1777 havde Døtrene faaet ny Lavværg¹⁰⁰.

† 25. Marts 1800 i Hasle, begravet 1. April s. A.

~ 18. Februar 1757, efter kongelig Bevilling, hos hans Fader paa Møllersdal i Bryrup Sogn GIERTRUD MARIE WÆRN, * c. 1721 (i Frederikshald?), Datter af SØREN RASMUSSEN WÆRN¹⁰¹ (* c. 1693 (i Aarhus), 1712 Student fra Aarhus, Undermaaler (Underfoged) i Frederikshald, † 1758 sst.) og Hustru EVA THORS DATTER († 1742 eller 49¹⁰² sst.).

GIERTRUD WÆRN tilhørte en gammel Aarhus-Slægt. Hun er muligvis født og opvokset i Frederikshald, men er senere sammen med sine Søskende¹⁰³ vendt tilbage til Danmark, maaske efter Forældrenes Død, til Slægtninge i Aarhus eller andetsteds.

Hun træffes første Gang i 1750, da hun boede hos sin (senere?) Svigerfader PALLE MØLLER paa Møllersdal i Bryrup Sogn; hun bar da den ene af FRANDS BERNT HYLBERGS Tvillingdrenge i Nørre Mølle til Daaben; baade hendes tilkommende Mand og dennes Broder NICOLAI MØLLER var Faddere ved denne Lejlighed, og hendes Mands Søster, der lige var blevet gift med Magister JOHAN BRUN, bar iøvrigt det andet Barn.

Det følgende Aar, 1751, var GIERTRUD WÆRNS Søster MARGRETHE ogsaa paa Møllersdal, da hun stod Fadder til HANS SEIDELIN MØLLERS Søstersøn PALLE JOHANNES URSIN.

I 1752 og 54 bar GIERTRUD WÆRN »fra Møllersdal« atter Børn til Daaben i Bryrup Kirke. I 1759 var hun og hendes Mand Faddere for Mandens Broder Sognepræst i Adslev JØRGEN SEIDELIN MØLLERS Søn PALLE i Adslev, og 1770 og 72 var HANS SEIDELIN MØLLER Fadder for to yngre Børn af den samme Broder i Adslev.

GIERTRUD WÆRN overlevede alle sine Søskende med Undtagelse af Søsteren BODIL. Efter sin eneste Broder Sognepræst paa Askø RASMUS WÆRN arvede hun i 1792 232 Rd. 3 Mk. 3 Sk.

GIERTRUD WÆRN og HANS SEIDELIN MØLLER skal ifølge GIESSINGS »Jubel-Lærere« have haft 6 Børn, af hvilke dog kun een blev voksen, nemlig Sønnen PALLE SEIDELIN MØLLER, der 1793 blev Degn i Hasle. Hun overlevede sin Mand i $5\frac{1}{2}$ Aar og blev efter hans Død boende i Hasle.

† 25. Oktober 1805 i Hasle, begravet 31. s. M.

1 Søn¹⁰⁴.

124. j. MATHIS MØLLER, * 1727 i Bryrup Sogn, baaret til Daaben den 16. Oktober af sin Moster, Regimentskvartermester LANGBALLES Hustru fra Aarhus (S. 237).

† 1728 i Velling, Bryrup Sogn, begravet 16. December.

125. k. MARIE KIRSTINE MØLLER, * 1729 i Bryrup Sogn, baaret til Daaben den 20. Juli af Amtmand SEERUPS Frue. Fadderne var Amtmand SEERUP, Barnets Moders Kusines Mand Løjtnant ADAM LEVIN HØLLING (S. 239) samt NIELS TYGESEN og Jomfru TYGESDATTER.

† 1731 i Bryrup Sogn, begravet 3. April.

126. l. MATHIAS MØLLER, * 1731 i Bryrup Sogn, baaret til Daaben den 15. Marts af »Mademoiselle SEIDELIN«, utvivlsomt Moderens Kusine CATHRINE METTE SEIDELIN (S. 276), Præstedatter fra Sneptrup Præstegaard. Fadderne var Moderens Farbroder Sognepræst HANS SEIDELIN fra Sneptrup (S. 154), Onklen Løjtnant HØLLING (S. 239), samt NIELS VIBY og Monsieur HANS VIBYS Hustru i Brestenbro.

Ifølge Skiftet efter Søsteren ELSE CATHRINE MØLLER i Horsens (S. 461) var MATHIAS MØLLER i 1758 i Horsens. Kort efter, formodentlig allerede samme Aar, rejste han imidlertid til Vestindien, hvor han blev til sin Død, 36 Aar gammel.

De vestindiske Øer havde den danske Stat i 1755 købt af det kgl. oktrojerede vestindisk-guineiske Kompagni. S. A. udnævntes Konferensraad CHRISTIAN LEBRECHT Baron v. PROECK til Generalguvernør for Øerne.

Da Betjentene paa Øerne klagede over, at de ikke selv kunde bestride deres Forretninger og ikke af deres Gage var i Stand til at skaffe sig lønnet Assistance, sendte FREDERIK V til de vestindiske Øer »16 ved Skriveri opkomne Personer, hvilke iblandt Betjentene til Assistance, som Fuldmægtige, skulde fordeles, og enhver nyde 300 Rd. aarlig Løn med Løfte om, at de siden, naar de havde tjent i 6 Aar og opført sig vel, kunde vente videre Employ«¹⁰⁵. Af disse 16 Personer fik 9 deres Arbejde paa St. Croix – deraf den ene hos Bogholderen – og 7 paa St. Thomas.

Rimeligvis har MATHIAS MØLLER været en af disse 16, der sendtes ud som Fuldmægtige. Han virkede fra 1761 som Fuldmægtig hos Bogholder CHRISTEN JUST i Christianssted paa St. Croix.

Den 9. Juli 1765 ansøgte¹⁰⁶ han om at blive virkelig kongelig Fuldmægtig efter NIELS HIERTMANN, der var blevet forflyttet, og i hvis Sted MATHIAS MØLLER var blevet beskikket. MØLLER udtalte i sin Ansøgning, at han »nu i 8te Aar her paa Landet [i Vestindien] har arbejdet mig igiennem ved Pennen, hvoraf de sidste 4re er passeret ved samme Contoir i Bogholder JUSTES Tieneste«.

Baron v. PROECK anbefalede ham som »en til Bogholder Contoiret habil og bequem Persohn« og tilføjede yderligere, »at han bestandig her har vist sig flittig og arbejdsom, hvilket har været Motivet, at vi ham ad interim efter Bogholder JUSTES eget Forlangende til Fuldmægtig paa Bogholder Contoiret have constitueret udi NIELS HIERTMANS Sted«.

MATHIAS MØLLER er herefter formodentlig udnævnt til kongelig Fuldmægtig¹⁰⁷ og fortsatte sit Arbejde hos Bogholder JUST til sin Død 2 Aar senere.

Allerede en Maaned efter ovennævnte Ansøgning ansøgte¹⁰⁸ MATHIAS MØLLER den 20. August 1765 om at blive kongelig Bogholder i sin Principal Bogholder JUSTS Sted, »til hvilket Embede«, skriver Møller, »jeg underdanigst fordrister mig at forsikre at være habil, som jeg nu i 4 Aar har ført Hans Majestæts Bøger paa samme Contoir, som og Herr Landsdommer KLINGBERG, der ventelig nu er hjemme, med mig kan bevidne«. JUST, der ventedes udnævnt

til Skifteforvalter efter Kammerraad og Byfoged JUUL, blev imidlertid ikke forflyttet, men fortsatte som Bogholder.

Fuldmægtig MATHIAS MØLLER boede sammen med Bogholder CHRISTEN JUST i »Kongens Hus« i Dronningensgade i Christianssted¹⁰⁹. MATHIAS MØLLER angives i 1765 at have en Karl, 1766 havde han ingen Negre; derimod havde Bogholder JUST og Hustru i 1765 12 Slaver, hvoraf de 8 var Børn, og det følgende Aar 17 Slaver, hvoriblandt 12 Børn.

MATHIAS MØLLER, der var ugift¹¹⁰, har muligvis haft Forbindelse med sin Søstersøn NIELS URSIN (*1748), der ligeledes opholdt sig paa St. Croix, i hvert Fald fra 1771.

† 2. Oktober 1767 paa St. Croix, begravet s. D.

Mathias Møller

20. August 1765

KIRSTINE NICHELSDATTER SEIDELINS 12 BØRN MED PROVST CHRISTOPHER NIELSEN BØGH

(Se S. 236).

127. a. DORETHE CATHRINE BØGH, * 20. December 1711 »ungefer imellem ellefve og tolf slet om Dagen« i Trige, døbt 23. s. M. i Kirken, baaret af sin Moster IDE SEIDELIN (S. 233), hvis Mand, Forvalter PALLE MØLLER paa Hagsholm, stod Fadder; de øvrige Faddere var Præstefolkene i Nabosognet Grundfør OLUF VILLADSEN og HELVIG MELCHIORSDATTER SOMMERFELDT¹ samt METTE SOPHIE BLICHFELD fra Nabosognet Søften, Svigerinde til Præsten dér.

Hun var 21 Aar gammel, da hendes Moder døde efter lang Tids Svaghed, hvorefter hun maatte overtage Husførelsen, men mindre end et Aar efter mistede Faderen ogsaa denne, »min ældste og elskeligste Daatter«.

† 11. Januar 1734 Kl. 6 om Morgenen i Trige, begravet 19. s. M.

128. b. NIELS BØGH, * 19. Juli 1713 »før Dag ungefer Klochen imellem 1 og 2« i Trige, »blev inddøbt [hjemmedøbt] for sin Upasselighed strax efter Fødselen«, fremstillet 25. s. M. i Kirken, baaret af sin Farbroder Sognepræst CHRISTEN BØGHs Hustru i Storning; Faddere var Farbroderen fra Storning, Sognepræst OLUF VILLADSEN og Hustru i Grundfør, Mosterens Mand PALLE MØLLER paa Hagsholm (S. 233) samt Mormoderen Provst NICHEL SEIDELINS Hustru CATHRINE LUXDORPH i Skanderborg (S. 138).

† 4. Januar 1727 i Trige, begravet 10. s. M. »Hr. Ole i Grundfør« prædikede over ham.

129. c. HANS JØRGEN BØGH, * 20. December 1714 i Trige Præstegaard, (hjemmedøbt), fremstillet i Kirken 8. Januar 1715, baaret af Nabopræsten Provst JENS WINDINGS anden Hustru ANNA PAULINE JENS DATTER JEGIND i Hjortshøj; Faddere var de to Nabopræster OLUF VILLADSEN i Grundfør og NIELS HJERSING i Søften og begges Hustruer (* SOMMERFELDT og BLICHFELD) samt Barnets Mormoder CATHRINE LUXDORPH (S. 138), Provstinde SEIDELIN i Skanderborg, og Mosteren IDE SEIDELINS Mand PALLE MØLLER (S. 233) paa Hagsholm.

HANS BØGH blev den 30. eller 31. Juli 1733, sammen med sin Moders Fætter HOLGER SEIDELIN (S. 271), immatrikuleret ved Københavns Universitet, privat dimitteret – fra Pastor WØLDIKES Privatgymnasium i Sommersted ligesom den yngre Broder i 1735, Svogeren WORSØE

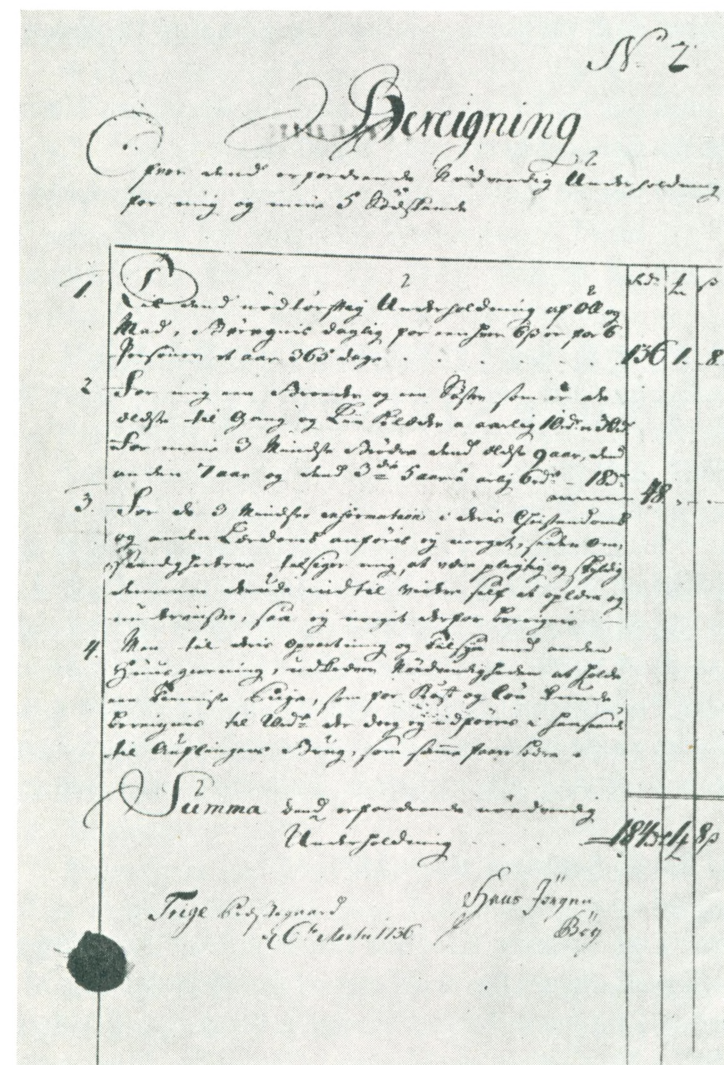
i 1730 og to Fætre LANGBALLE i 1740 – og tog $2\frac{1}{2}$ Aar senere teologisk Embedseksamen med Haud, den 6. December 1735, sammen med MELCHIOR SOMMERFELDT fra Nabosognet Grundfør (S. 533).

Kun to Maaneder senere døde hans Fader, og tre Dage efter Faderens Dødsdag blev HANS BØGH den 17. Februar 1736 af sin Onkel Krigsraad NIELS LANGBALLE (S. 237) kaldet til Sognepræst i Trige og Ølsted 1 Mil Nord for Aarhus efter Faderen. Da han imidlertid kun var 21 Aar gammel, beskikkede Kongen den 23. Marts s. A. hans Svoger LAURIDS WORSØE (S. 487) til Interimspræst i de to Sogne for tre Aar; Kaldsbrevet af 23. Marts 1736 indeholdt Bestemmelse om, at BØGH straks skulde nyde alle Kaldets Indkomster og selv være raadig for Præstegaardens Avling samt oppebære Tien-derne; WORSØE skulde han forsyne med Kammer, Seng, Lys, Varme, Mad og Øl. LAURIDS WORSØE, der blev ordineret 11. Maj 1736, Fredag efter Kristi Himmelfartsdag, ægtede tre Fjerdingaar senere BØGHS yngre Søster IDE MARGRETHE BØGH.

Den 12. December 1738 fik BØGH sit Kaldsbrev kongelig konfirmeret, »som han nu sine fulde 25 Aar efter Loven skal have opnaaet«, – han var i Virkeligheden knap 24 Aar – og den 1.² Maj 1739 blev han ordineret. Svogeren LAURIDS WORSØE blev samtidig kaldet til Sognepræst i Blegind og Hørning $1\frac{1}{2}$ Mil Sydvest for Aarhus.

I Trige og Ølsted Sogne havde BØGHS Fader været Præst fra 1693 (S. 236), HANS JØRGEN BØGH var selv Præst dér i 35 Aar og efterfulgtes af sin Svigersøn JØRGEN CHRISTENSEN SADOLIN, der var Præst der i 20 Aar til sin Død 1793.

Angaaende sin Katekisation af Sognets unge meddelte BØGH – som Svar paa et Cirkulære desangaaende af 7.

Den unge Sognepræst HANS JØRGEN BØGHS »Beregning over den erforderende nødvendig Underholdning for mig og mine 5 Søkende« efter Faderens Død 1736:

For Øl og Mad 136 Rd. 1 Mk. 8 Sk. aarlig, for Klæder 48 Rd. aarlig, »for de 3 mindstes [paa 9, 7 og 5 Aar] Information i deres Kristendom og anden Lærdom anføres ej noget, siden Omstændighederne tilsiger mig at være pligtig og skyldig dennem derudi indtil videre selv at oplære og undervise«, og en Tjenestepiges Kost og Løn, 20 Rd. aarlig, medregnes heller ikke.

Maj 1740 – »at han hver Søndag, saavel som andre hellige Dage, enten i den Kirke, hvor der er sidst Prædiken, eller og undertiden i dem begge, ligesom Tiden tillader det, gaar Catechismum igiennem efter den allernaadigst anbefalede Forklaring, og det saa snart Prædiken er sluttet, men bliver han selv ved andre vigtige Embeds Forretninger hindret derfra, da catechiserer Degnen efter Tienesten. Confirmandi, foruden den ordentlige Søndags Catekisation, møde 2 Gange om Ugen i hans Hus til privat Undervisning«³.

Resultatet af Katekisationen synes efter Biskop HYGOMS Visitatsindberetninger kun at have været ringe. Biskoppen var paa Visitats i Trige den 19. Oktober 1741 og 12. November 1747; første Gang skriver han om Sognepræsten, der havde prædiket, at »hans Materier var gode og opbyggelige, bleve ogsaa fremsatte i den rette Orden, saa at enhver bekom den ham tillagde Deel. Men hans Talemaade faldt noget for hastig og derover for ubevante iblandt noget uforstaaelig, dets Aarsag han blev erindret at beflitte sig herefterdags paa større Langsomhed. Sognene ere deelte imellem mange Lods-Eyere, og Skolevæsenet derover endnu ikke bragt i behørig Stand, følgelig Ungdommen eyheller i Stand til at gjøre reede for deris Christendom, saaledes som ieg ønskede«. Seks Aar senere havde Præsten nok lært at tale tydeligere, hvorimod det stadig stod daarligt til med Ungdommen, thi Biskoppens Indberetning lyder da: »Sogne-Præsten Hr. HANS IØRGEN BØG prædikede, hvorpaa var intet at laste. Derimod fandtes hos den største Deel af Ungdommen fra begge Sogner en bedrøvelig Vankundighed, den ieg ikke noksom kunde beklage, og formane alle vedkommende Lærere og Tilhørere, unge og gamle, paa alle optænkelige Maader at see forandret til det bedre, paa det at de ikke frem for andre skulde falde i de ulyksalige Menniskers Dom, der, siden Lyset er kommet til Verden, blive dog ved at elske Mørket meere end Lyset.«⁴

HANS JØRGEN BØGH solgte 1770 Kongekorntienden af Kysing By til sin Fætter JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE (se nedenfor).

† 9. Juni⁵ 1773 i Trige Præstegaard, begravet 17. s. M. i Trige Kirke.

Hans Enke, der ifølge kongelig Bevilling af 26. Februar 1768 blev siddende i uskiftet Bo, overlevede Manden i godt 33 Aar.

~ 19. Marts⁶ 1744 i Odder ANNE SØRENSDATTER (SCHÆG), * 1726 i Odder, døbt 17. Marts. Datter af⁷ SØREN NIELSEN SCHÆG, Fæster⁸ i Odder († før Februar 1752, vistnok efter April 1743 (ikke i Odder Kbg.), ~ 1) 27. December 1699 i Odder ANNE SØRENSDATTER, † 1724 i Odder, begravet 2. Juni) og anden Hustru MAREN LAURITZDATTER SMINGE (* c. 1687, ~ c. 1725⁹, † 1765 i Trige, begravet 15. August).

Faderens første Ægteskab synes at have været barnløst, og i sit andet Ægteskab havde han foruden ANNE vist kun en Søn NIELS, døbt 25. Februar 1728 i Odder, begravet 2. September 1729 sst.

ANNE SØRENSDATTERS Fætter NIELS JØRGENSEN MØLLER til Skovgaard (S. 276) var gift med hendes Svigermoders Kusine CATHRINE METTE SEIDELIN.

Som eneste Arving efter Faderen tilfaldt Kongekorntienden af Kysing By i Saksild Sogn (4 Tdr. Htk.) ANNE SØRENSDATTER, hvis Mand ved Skøde af 2. Maj 1770, læst paa Viborg Landsting 8. Maj 1771, solgte den til sin Fætter JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE (S. 541) paa Barritskov for 1.020 Rd.¹⁰

ANNE SØRENSDATTER, der blev Præstekone kun 18 Aar gammel, fødte i Løbet af 20 Aar sin Mand 14 Børn, 6 Sønner og 8 Døtre, af hvilke Faderen ved sin Død i 1773 efterlod sig »tolv levende Børn, hvoraf de elleve ere uforsynede med Leve Brød«¹¹. Det ældste af de 12 Børn var KIRSTINE MARIE BØGH, ved Faderens Død 27 Aar gammel og gift med Købmand i Kolding HANS CHRISTIAN HØXBROE; det yngste af Børnene var 8 Aar ved Faderens Død.

ANNE SØRENSDATTER sad saaledes tilbage med en stor Børneflokk. Kun et halvt Aar efter Faderens Død indgik atter en af Døtrene Ægteskab, nemlig ANNE CATHRINE BØGH, der ægtede sin Faders Efterfølger i Embedet, Sognepræst JØRGEN SADOLIN.

ANNE SØRENSDATTER, der overlevede sin Mand i 33½ Aar, blev i alle disse Aar boende i Trige Sogn, ja den første Snes Aar endogsaa i Præstegaarden, sammen med sine hjemmenværende Børn. Ifølge Folketællingen 1787 var der to Husstande i Præstegaarden, den ene

bestod af Sognepræst SADOLIN, Hustruen ANNE CATHRINE BØGH og dennes niaarige Søsterdatter ANNA HØXBROE fra Kolding samt 4 Karle og 3 Tjenestepiger. Præstegaardens anden Familie udgjordes af Præsteenken ANNE SØRENSDATTER og hendes 3 ugifte Børn, den 39aarige SØREN BØGH, der »lægger sig efter Avlingen«, den 34aarige DORTHE CATHRINE BØGH »uden Condition« og den 29aarige MARIE ANNE BØGH, der »er meget sygelig«. Om sin Svigermoder skriver Sognepræst SADOLIN i Folketællingslisten: »ANE SØRENSDATTER, 67¹² Aar, min Formands Enke, opholder sig i Præstegaarden, . . . lever med sine af den kgl. allernaadigst tillagte Pension af Postkassen samt Pensionen af Kaldet.«

I 1791 døde Sognepræst SADOLINS Hustru og 1793 han selv – uden Børn. Umiddelbart før Hustruens Død havde han ved Testamente bestemt, at »det lidet«, han ved sin Død vilde komme til at efterlade sig, skulde tilhøre hans Svigermoder, »som er en fattig Præste-Enke ANNE SØRENSDATTER sal. BØGHS, og hendes uforsørgede Døtre, naar hun eller de til mine Arvinger udbetaler 10 Rd.«. Sognepræst SADOLIN efterlod sig til Arv 763 Rd. 1 Mk. 9 Sk., hvoraf hans Svigermoder og hans Hustrus tre ugifte Søstre DORTHE CATHRINE, CHRISTIANE og MARIE ANNE hver arvede en Fjerdedel, 190 Rd. 4 Mk. 14½ Sk. Moderen forhøjede de tre Døtres Arvepart til 200 Rd. til hver.

Herefter har ANNE SØRENSDATTER sikkert forladt Trige Præstegaard, hvor SADOLINS Efterfølger Sognepræst CHRISTOPHER OVERGAARD nu rykkede ind. Dennes Søn GERHARD JOHANNES OVERGAARD bår ANNE SØRENSDATTER i 1795 til Daaben i Trige, og hendes Datter Jomfru CHRISTIANE BØGH fulgte med hende. 1798 blev Datteren DORTHE CATHRINE BØGH gift med sin Halvfætter PALLE SEIDELIN MØLLER (S. 478), Degn i Hasle. Ogsaa de andre Børn flyttede efterhaanden fra Moderen, der ifølge Folketællingen 1801 da boede alene i Hæst By i Trige Sogn med en 40aarig Tjenestepige KIRSTEN JENS DATTER. Ved Moderens Død 5 Aar senere, 80½ Aar gammel, boede den ugifte Datter CHRISTIANE atter hos hende.

† 3. November 1806 i Trige Sogn, begravet 11. s. M.

Straks efter hendes Død anmeldte Kammerraad og Hospitalsforstander WILLADSEN¹³ til Skifteretten, at da den afdøde i mange Aar havde oppebaaret en hel Portion af Randers Hospital, var dette – ifølge Lovens 2-19-13 – hendes eneste og universelle Arving; men efter Arvingernes Ansøgning resolverede Stiftamtmand, Kammerherre (senere Gehejmekonferensraad), Lensbaron FREDERIK JULIUS CHRISTIAN GÜLDENCRONE og Biskop ANDREAS BIRCH den 8. Januar 1807, med Hospitalsforstanderens derpaa givne Betænkning, at Hospitalet frafaldt sin Arveret til Fordel for Datteren CHRISTIANE BØGH, »der som persona miserabilis formodentlig behøver sliig Fordel, om ellers det offentlige skal undgaa at give hende Bidrag til Underholdning«. Ifølge denne Bestemmelse, hvormed Arvingerne var fornøjede, deltes Boets Beholdning, 618 Rd. 1 Mk. 11 Sk. (ved Auktion 18. Februar 1807 var indkommet 708 Rd. 1 Mk. 5 Sk.), saaledes at CHRISTIANE fik Halvdelen + en Søsterlod (Tiendedel) af den anden Halvdel, ialt 340 Rd. 5¼ Sk., Døtrene KIRSTINE MARIE HØXBROE, DORTHE CATHRINE MØLLER, BODIL GLAHN, MARIE ANNE BØGH og FRIDERICHE OLESEN hver 30 Rd. 5 Mk. 7¾ Sk. og Sønnerne NICHEL (NICOLAI) BØGH, Købmand i Christiania, og CHRISTOPHER BØGH, Sognedegn i Slaglille, hver 61 Rd. 4 Mk. 15½ Sk. NICOLAI BØGH i Christiania delte imidlertid sin Arvelod lige- ligt mellem sine tre Søstre KIRSTINE MARIE HØXBROE, DORTHE CATHRINE MØLLER og FRIDERICHE OLESEN, der saaledes hver modtog 51 Rd. 3 Mk. 2¼ Sk. 14 Børn.

130. d. IDE MARGRETHE BØGH, * 24. Januar 1716 Kl. 5 om Morgenen i Trige; Faderen har i Kirkebogen skrevet, at hun »anden Dagen [efter Fødselen] for sin Ømmelighed og Guds paakommende farlig Uvejr og Frost blev inddøbt [hjemmedøbt] . . . , Dagen efter

Taksigelsens Fest¹⁴ blev hun fremstillet i Kirken« [12. Februar] og blev baaret af Amtmand over Silkeborg og Mariager Amter samt Dronningborg Amt, Justitsraad HANS NANSENS Frue MAREN TYGESDATTER JESPERSEN paa Skjerring-Munkegaard. Faddere var Mosteren IDE SEIDELIN (S. 233) og dennes Mand PALLE MØLLER paa Hagsholm, de to Præster Farbroderen CHRISTEN BØGH i Storning og NIELS HJERSING i Søften, samt Præsten OLUF VILLADSENS Hustru HELVIG MELCHIORSDATTER SOMMERFELDT i Grundfør og Provst i Hjortshøj JENS WINDINGS anden Hustru ANNA PAULINE JEGIND.

IDE MARGRETHE BØGH blev 20 Aar gammel gift med den senere Provst LAURIDS WORSØE, der i Kirkebogen har noteret, at deres Vielse, der foretoges af Provsten Hr. OLUF VILLADSEN i Grundfør, fandt Sted i Trige Præstegaard »udi ganske faae Venners Overværelse«, hvorefter han har tilføjet: »Gud give os sin Naade og Velsignelse til langvarig timelig og ævig Velfært og Salighed med hinanden for Jesu Christi Skyld.«

LAURIDS WORSØE var de første 2½ Aar efter Brylluppet Præst i Hustruens Fødesogn Trige og kom derefter til Blegind, i hvilket Sogn IDE MARGRETHE BØGH tilbragte sine sidste 51 Leveaar. Hun skænkede sin Mand 8 Sønner og 6 eller 7 Døtre, af hvilke kun 5 levede ved Faderens Død i 1780. Det følgende Aar døde Datteren WITTE NILLE WORSØE og 1787 Sønnen CHRISTOPHER WORSØE, Sognepræst i Tønning og Træden Sydvest for Skanderborg. Kun 3 af de mange Børn overlevede deres Moder, nemlig Apoteker SØREN WORSØE i Holbæk, Provst JØRGEN SEIDELIN WORSØE i Hinge og Vinderslev mellem Viborg og Silkeborg, samt Datteren JOHANNE KIRSTINE WORSØE.

IDE MARGRETHE BØGH blev i de 10 Aar, hun overlevede sin Mand, boende i Blegind Sogn, utvivlsomt i den af hendes Mand opførte Præsteenkebolig (S. 489). I Folketællingslisten 1787 anføres, at hun »bebor et Hus og lever af Kaldets Pension«; hun boede da sammen med sin 37aarige Datter Jomfru JOHANNE KIRSTINE WORSØE og en 23aarig Tjenestepige KIRSTEN SØRENSDATTER.

† i Februar 1790 i Blegind, begravet 17. s. M.

~ 8. November 1736 i Trige Præstegaard – sin Moders Fasters Steddatters Søn – LAURIDS SØRENSEN WORSØE, * 18. Oktober 1711(?)¹⁵ paa Hovedgaarden Sødringholm i Sødring Sogn ved Kattegat, 3 Mil Øst for Mariager; Søn af SØREN LAURITSEN (THESTRUP) (* c. 1673, 1705–10 Forvalter paa Løvenholm i Gesing Sogn, 1711–21 Forpagter af Sødringholm (under Grevskabet Løvenholm), 1721–22 Husejer i Aalborg, 29. Juni–3. Juli 1722 Ejer af Toruphedegaard i Rold Sogn, fra 27. Juli 1722 Ejer af Øen Vaarsø i Horsens Fjord, † 1723 paa Vaarsø, begravet 17. September i Søvind Kirke; Enken fik 3. December s. A. kgl. Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder) og Hustru JOHANNE LAURSDATTER MØLLER (S. 143) (* c. 1686, ~ c. 1706, † 5. Februar 1724 om Morgenen paa Vaarsø, begravet 14. s. M. i Søvind Kirke).

Om Faderen SØREN LAURITSEN,¹⁶ der var fra Aalborg, og af hvis Søkende der kendes 4,¹⁷ vides, at han – der blev ret sent gift – først var Skriver eller Fuldmægtig hos forskellige Regimentsskrivere, nemlig hos BILDERING († før 1702) ved Dronningborg Ryttergods, 1695–96 hos GYBERG i Skanderborg (S. 263), fra 1696 hos sin senere Svigerfader LAURITZ DETLEVSEN MØLLER, hvis Overfald i 1701 han overværede paa nærmeste Hold (S. 140), til dennes Død 1702, derefter – 1703–04 – atter hos GYBERG paa Skanderborg Ladegaard, hvorefter han skal have faaet Plads paa Grevskabet Løvenholms Godskontor.

Da Grevskabet Løvenholm (mellem Randers og Grenaa), hvis Ejer, den vidtløftige Amtmand i Rendsborg, Rigs greve CHRISTIAN DITLEV RANTZAU laa i stadig Strid med FREDERIK IV, i 1705 blev inddraget under Kronen, blev SØREN LAURITSEN sat til at administrere det store Gods. Efter Forlig med Kongen fik RANTZAU Grevskabet tilbage i 1709 og indsatte næste Aar en Holstener som Godsforvalter paa Løvenholm. SØREN LAURITSEN var herefter Forpagter af en af Grevskabets Herregaarde Sødringholm 1711–21.

Omkring 1706 ægtede han Regimentsskriver LAURITZ DETLEVEN MØLLERS Datter JOHANNE (i 1. Ægteskab, S. 143), som fødte ham 9 Børn, hvoraf 3 skal være født paa Løvenholm og 5 paa Sødtringholm. 1721 flyttede Familien til Aalborg, hvor han i August s. A. boede »i salig CHRISTEN MORITZENS Gaard udi Vor Frue Sogn« og i Juli 1722 »paa Algaden ved Vor Frue Kirke«. Her fødtes den yngste Datter. Den 29. Juni 1722 købte han af Amtmand og Justitsraad JENS JØRGENSEN SEERUP til Hald en middelstor Bondegaard Toruphede i Rold (Ager og Eng 5 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. og Skov 1 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.), men solgte den 4 Dage senere til Borgmesteren i Aalborg CHRISTEN GIØRUP (Skøde 3. Juli s. A., læst 26. August s. A. ved Viborg Landsting), idet han havde erfaret, at Ejeren af den lille Ø Vaarsø¹⁸ i Horsens Fjord, MICHEL MOGENSEN FOG, var død i Maj s. A.; ved Auktion efter ham den 27. Juli s. A. (Skøde 12. Maj 1723) købte SØREN LAURITSEN for 2.495 Rd. Vaarsø, paa hvilken der fandtes en stor og god Gaard, Vaarsøgaard (10 Tdr. 2 Skp. Htk.), vurderet til 512 Rd. 3 Mk., saa alt tegnede lyst for Familien, – men Aaret efter døde Faderen og kort efter Moderen fra 8 Børn i Alderen 16 til 2 Aar.

Om Vaarsø (i Søvind Sogn) skriver GIESSING (i »Jubel-Lærere«, 1783), at den »er langt smukkere og behageligere end de andre omliggende smaa Øer«, og der fortsættes: »Men som hans [LAURIDS WORSØES] Forældre døde begge strax efter hinanden, medens Børnene endnu vare smaae og umyndige, saa blev dette skønne lille Land bortsolgd til Fremmede. Familien beholdt allene Tilnavn af denne Øe.«

Der holdtes nu Skifte paa Vaarsøgaard. Denne bestod af et 2 Etagers Bindingsværks Stuehus med Tegltag samt Udhuse med Halmtag, alt i temmelig god Stand, med tilhørende Hestemølle, Skov, Tørveskær og Saltvandsfiskeri; til Gaarden hørte en Fiskerbaad med 2 Aarer og 1 Baadshage. Vaarsøgaards Dyrebestand udgjordes af 8 Heste, hvoraf de 4 var Ridehopper; 10 Køer, 1 blakket Tyr, 16 Stude, 5 Kvie-, 1 Tyre- og 1 Spædkalv; 23 Faar og 6 Væddere; 1 So, 4 Galte og 5 Ungsvin; 1 Gase og 6 Gæs samt 1 Par »Calicutske«¹⁹ Høns. (En Jernkakkellov, der var Mage til den, der stod i den store Stue, var laant ud til Løjtnant HØLLING, S. 239).

Straks den 5. Februar 1724, samme Dag Enken var død, blev Boet forsejlet i Overværelse af den afdødes 2 Halvsøstres Mænd Sognepræst LAURITS FRIIS paa Alrø og Degnen RASMUS CORNELISEN FISCHER i Ris (S. 242), og den 16. s. M. foretoges Registrering og Vurdering; blandt »den salig Mands Brevskaber« fandtes en Del Skøder paa Vaarsø¹⁸ og Kvittringer, hvorfra en Del af ovennævnte Oplysninger stammer.

Ved Auktion den 18. December 1724 blev Vaarsø, hvis Hartkorn var 10 Tdr. 2 Skp., solgt (efter kongelig Bevilling af 9. September s. A.) for 1990 Rd. til Gehejmeraad, Baron FREDERIK KRAG til Stensballegaard, tidligere Vicesatholder i Norge.

Blandt Køberne af Boets betydelige Løsøre var Pastor FRIIS fra Alrø (han døde inden Skiftets Afslutning), Degnen i Ris, Præsterne ULSØE i Skade (Kløvborg Sogn) og MOURITSEN i Hundslund samt Løjtnant HØLLING og SØREN SØRENSEN, Møller i Vads Mølle, og endelig tre af de forældreløse Børn: HOLGER SØRENSEN og Døtrene MARIE ELISABETH og ANNE SOPHIE.

Auktionen, der begyndte 18. December, fortsatte de to følgende Dage, »men eftersom det indfaldne Tøbrud og store Blæst havde aarsaget, at det Vand, hvorover Passagen her til Landet falder, hvilket var tilfrossen, formedelst Drivis og dets Højde er bleven meget difficil og farligt at komme [over], saa derudi endog d. 19 December tvende Mennesker omkomne og 4 à 5 med største Nød og Fare reddet Livet, saa maatte man formene, at ej aleneste de Liebhabere, som sig havde hid og til af saadan Passagers Farlighed derfra bleven afskrækkede, saa at de vendte om og rejste tilbage, men endog at de Liebhabere, som her paa Stedet var, aleneste søgte at observere den belejlige Tid til at kunde komme over Vandet, saa at Auktionen ej desformedelst kunde continueres«, hvilket derfor først skete igen den 10.–13. Januar 1725.

Ved Skifteforsamlingen i Skanderborg den 20. Marts meddelte Degnen FISCHER, at han havde købt forskelligt Tøj til Børnene, bl. a. Strømper til LAURIDS og DETLEF à 10 Sk. samt et Par Skind for 2 Mk. 8 Sk. til et Par Bukser til LAURIDS, og i næste Maaned købtes yderligere til LAURIDS 2 Par Bukser og 1 Vest for 3 Mk. hos Skrædder MICHEL JENSEN i Brigsted.

Den 6. Juli 1725 kunde Skiftet slutes. Boets Aktiver, der bl. a. udgjordes af de 1990 Rd. for Gaarden og 1238 Rd. 3 Mk. 15 Sk. for Løsøret, beløb sig ialt til c. 4512 Rd., Udgifterne til 704 Rd. 14 Sk., hvoriblandt 6 Rd. 4 Mk. som Løn til NIELS KLOKKER, der havde undervist SØREN LAURITSENS Børn.

Af Arven paa 3807 Rd. 9 Sk. tilfaldt der hver af de 5 Sønner 585 Rd. 5 Mk. 2½ Sk. (DETLEF fik dog 1 Mk. 2 Sk. mindre, og FREDERIK CHRISTIAN 5 Rd. 4 Mk. mindre, fordi han siden Gaardens Salg havde været i 17 Uger (à 2 Mk.) i Pastor LAURITS FRIIS' Hus), og hver af de 3 Døtre 292 Rd. 5 Mk. 9 Sk., hvorfra dog for ANNE SOPHIES og JOHANNE MARIES Vedkommende gik henholdsvis 3 Rd. 2 Mk. 9 Sk. og 6 Rd. 2 Mk. 14 Sk. for deres Ophold hos Morbroderen Forpagter DETLEV MØLLER paa Pandum ved Nibe.

Den 15aarige MARIE ELISABETH, der fra Moderens Død og til Gaardens Salg havde forestaaet Husholdningen paa Vaarsøgaard »og ligesom været en Tjener for hendes Søkende«, fik som en Paaskønnelse herfor – efter Broderen HOLGERS Forslag – en liden Guldkæde, hun holdt særlig meget af.

Om Skiftet skrev Datterdatteren BOLETTE ENGELBRETH, Enke efter SØREN MØNSTED til Hessel, i Begyndelsen af 1790'erne til sin Broder Justitsraad SØREN ENGELBRETH: »Der var Midler efter vores Mor-Forældre; men de skete stor Uret ved Skifte-Forvaltning.«²⁰

Af Skiftet fremgaar, hvor Børnene opholdt sig ved Moderens Død, eller hvor de derefter blev anbragt:²¹ HOLGER, hvis Kurator var SØREN SØRENSEN i Vads Mølle, tjente (1724–25) hos Regimentsskriveren i Dronningborg Rytterdistrikt Krigsraad MARCUS ULSØE i Randers; MARIE ELISABETH kom til Sognepræst PEDER BENTZON i Vær; LAURIDS tjente (1724–25) hos Land- og Krigskommissær, Krigsraad HANS FOLSACH paa Kjeldkjær; DETLEF var hos sin Formynder og Onkel Degnen RASMUS CORNELISEN FISCHER i Ris i Ovsted Sogn; VILHELM ADOLF hos sin Formynder Sognepræst HIERONYMUS ULSØE (Krigsraadens Søn) i Skade Præstegaard (Klovborg Sogn); FREDERIK CHRISTIAN hos sin Formynder SØREN JENSEN (ROSENMEYER) paa Alrø (denne var Søstersøn af den rige Møller SØREN SØRENSEN i Vads Mølle og Svigersøn af JOST ROSENMEYER, der havde ejet alle 19 Gaarde paa Alrø²²), og ANNE SOPHIE og JOHANNE MARIE begge hos Morbroderen paa Pandum (S. 826).

Om LAURIDS, der var Nr. 4 af de 9 Søkende²³, vides det²⁴, at han efter Forældrenes Død »i hans 12 Aar« kom til Land- og Krigskommissær, Krigsraad HANS FOLSACH paa Keldkær ved Vejle (Krigsraad GYBERGS Svigersøn, S. 263)

og efter 2 Aars Forløb til Krigsraad og Kirkeinspektør NIELS MOVILLE (S. 439) paa den nærliggende Brandbjerg, hvor han ligeledes var i 2 Aar, som Skriverdreng. Han begyndte nu paa Studeringerne, idet han derefter, 17 Aar gammel, kom til Pastor PEDER WØLDIKES Privatgymnasium i Sommersted Præstegaard, hvor-

Laurids Sørensen Worsøe

1736

fra han efter 3 Aars Forløb dimitteredes til Københavns Universitet, ved hvilket han immatrikuleredes 16. August 1730. Den 13. December 1734 blev han teologisk Kandidat med Non.

Godt 1 Aar senere udnævntes LAURIDS WORSØE den 23. Marts 1736 efter sin (senere?) Svigerfader Provst CHRISTOPHER BØGHS Død til Vicepræst for 3 Aar for Trige og Ølsted Sogne 1 Mil Nord for Aarhus, indtil Provst BØGHS Søn HANS JØRGEN BØGH (S. 482) blev gammel nok til at kunne overtage Embedet, hvilket skete 1739. WORSØES Ordination fandt Sted den 11. Maj 1736 i Aarhus.

Den 17. April²⁵ 1739 blev LAURIDS WORSØE af Kongen kaldet til – og 2. Maj²⁶ indsat som – Sognepræst i Blegind og Hørning Sogne omtrent midt mellem Aarhus og Skanderborg, hvilket Embede han beklædte i 41 Aar, til sin Død. 1763 udnævntes han til Provst over Hjælmslev Herred.

Blegind og Hørning Sogne,²⁷ hvis Folketal i 1769 var henholdsvis 151 og 317, støder mod Syd op til Solbjerg Sø, der skiller dem fra Vitved Sogn; mod Nord dannes Grænsen til Nabosognene af Aarhus Aa, som – kommende fra Solbjerg Sø – gennemstrømmer den maleriske, meget dybe Bodil Mølleedal, i hvilken Bodil Mølle og Dørup Mølle er beliggende. Bodil Mølle var paa Provst WORSØES Tid indrettet til en Høle- og Skæreknivfabrik; dens Mølleri er nedlagt for en Del Aar siden; Gaarden Bodil Mølle ejedes 1922–31 af Provst LAURIDS WORSØES Sønnesøns Sønnesøns Søn EJNAR HOLTEN WORSØE (* 1896), siden Magasinforvalter hos A/S Frichs i Aarhus.

Provst WORSØE var Nabopræst til sin Hustrus to Fætre, Sognepræst JØRGEN SEIDELIN MØLLER i Adslev og Mesing 1759–79 (S. 455), og den sindssyge SØREN MØLLER, der var Præst i Fruering og Vitved Sogne 1749–67 (S. 436).

Ved at gennemgaa Listen over Fadderne for Provst WORSØES mange Børn faar man et Indtryk af, hvem WORSØES særlig omgikkes saavel inden som uden for Familiens Kreds.

Af Provstinde WORSØES Familie var saaledes hendes ældste Broder, Sognepræst HANS BØGH i Trige, Fadder til elleve eller tolv af sin Søsters Børn, og hans Hustru bar to af Børnene og var yderligere Fadder til tre af de øvrige. Broderen NICOL SEIDELIN BØGH – siden Provst i Kerteminde – var Fadder til WORSØES fire ældste Børn 1737–42, inden han 1743 blev Skibspræst. Hendes Halvsøster Provstinde HØGH (S. 841) i Skanderborg bar et Barn til Daaben i 1741, og 1748 bar »Proustens Datter« den ældste af Tvillingdrene. Provstinde WORSØES Fætter

Rektor JØRGEN SEIDELIN MØLLER i Skanderborg var Fadder til fem af WORSØES Børn 1739–47, og hans Broder SØREN MØLLER, Præst i Fruering, var Fadder 1750, 51 og 53, og dennes Hustru KIRSTINE MORVILLE, der i 1750 bar Barnet, havde allerede før sit Ægteskab baaret et af WORSØES Børn i 1743 og været Fadder 1748. Provstinde WORSØES Onkel Krigsraad LANGBALLE i Aarhus, hans anden Hustru ANNA MÜLLER samt hans Søn SØREN LANGBALLE var Faddere 1746, og hans Døtre METTE PAULINE og INGEBORG DOROTHEA LANGBALLE bar et Barn til Daaben henholdsvis 1739 og 51; METTE PAULINE er formodentlig den Jomfru LANGBALLE, der nævnes som Fadder i 1737. Endelig blev WORSØES Barn 1744 baaret af Præstekonen i Aarslev, gift med Provstinde WORSØES Mors Fætter KNUD THOUSTRUP.

Af Provst WORSØES Familie (S. 734 ff.) bar hans Søster MARIE ELISABETH det ældste Barn (1737) og var Fadder 1739, 41 og 43, hendes Mand Herredsskriver KNUD ENGELBRETSSEN i Fillerup Overmølle var Fadder 1747 og 51 og deres Datter i 1748. WORSØES to Brødre FREDERIK CHRISTIAN WORSØE (siden Præst i Vejlbj) og VILHELM WORSØE i Borum (siden Stiftsprovst i Viborg) var Faddere i 1746 og sidstnævnte sammen med sin Hustru (* KEMLER) det følgende Aar. Søsteren ANNE SOPHIE var Fadder 1741 og 43, hendes første Mand GERTH MADSEN BRØNDSTED i Skægs Mølle 1741 og 42, og hun selv og hendes anden Mand HANS MØLLER 1748 og 53. Endelig blev WORSØES Datter i 1742 baaret af hans Broders Hustru fra Norge.

Endelig findes der blandt Fadderne en Del uden for Familie kredsen, næsten uden Undtagelse tilhørende Præstestanden: Hr. HANS WARDINGHUSEN og Hustru DOROTHEA BLICHFELD i Søften, Hr. JESPER HUTFELD og Hustru GERTRUD JOHANNE BAGGER og hendes Broder Hr. JENS HARLEV i Hjortshøj, alle i 1737; 1743 og 44 Hr. CHRISTIAN COLDEVIN i Fruering, 1743, 46, 48 og 50 Hr. NIELS HOLMBOE i Astrup (S. 723), 1744 Hr. NIELS HOLST (S. 729) i Sveistrup, Dover Sogn, 1744 og 48 Hr. JENS PEERSTRUP i Adslev, 1744 ogsaa dennes Hustru, 1744 og 48 Hr. PEDER RÜTZAU (Kapellan) i Skanderborg, 1747, 48, 50 og 52 Hr. FREDERIK BEAUFIN i Sveistrup, Dover Sogn, 1750 og 52 Hr. THØGER MØLLER i Astrup, 1752 ogsaa dennes Hustru ØLLEGAARD SOFIE JENS DATTER, som det følgende Aar bar Barnet til Daaben. I 1744 var RASMUS HAUNSTRUP Fadder, og 1748 og 51 Mons. HAUNSTRUP af Skanderborg; det drejer sig muligvis om den RASMUS HAUNSTRUP (*1726 i Skanderborg), der 1755 blev Sognepræst i Nørup og Randbøl. Desuden bar Jomfru HAUNSTRUP i Skanderborg den yngste af Tvillingdrene i 1748 og var Fadder 1752. Og endelig var Møller ROTHHAUSEN fra Bodil Mølle Fadder 1753.

Aaret efter WORSØES Udnævnelse til Sognepræst udsendtes 7. Maj 1740 et Cirkulære til alle Landets Præster angaaende Katekisationen i deres Sogne. WORSØES Besvarelse gik ud paa, »at der catechiseres af ham selv hver Søndag i den Kirke, hvor der er sidst Tieneste /: og dermed alterneres :/ og det i den ganske Menigheds Overværelse, som dertil med det gode har ladet sig beqvemme, hvorved da, saa vidt muligt er, følges den almindelige Catechismi Forklaring«²⁸.

Biskop PEDER HYGOM var to Gange paa Visitats hos LAURIDS WORSØE. Første Gang, den 7. Juni 1743, »prædikede Sogne-Præsten Hr. LARS WORSØE, hvad Materien belanger – gandske opbyggelig og vel, men hans Mæle og udvortis Gaver til at tale ere ikke med de bedste. I øvrigt er hans Væsen, som det sømmer en Præste-Mand, stille og adstadig, og hans Levnet ustraffelig, hand strider og ikke mod Sandheden i Christo, men saa vidt det staar i hans Magt beforder hand den samme«. Om sin næste Visitats den 30. Juni 1750 indberettede Biskoppen kort og godt: »Sogne-Præsten Hr. LARS WORSØE prædikede, hvorpaa var intet at udsætte. Ungdommen hafde hand ogsaa bragt i lovlig god Stand.«

Præstegaarden i Blegind var nedbrændt 2 Gange i 1730'erne, sidste Gang kun et Par Aar før WORSØES Ankomst til Sognet, hvorfor han 1743 »maatte anvende den største Del af sin timelig Formue paa sin Præstegaards Opbyggelse af ny«. Den af LAURIDS WORSØE opførte Præstegaard umiddelbart Øst for Kirken, den nuværende Blegindgaard, er en trelænget Gaard, hvis straatækte Stuehus mod Syd – af Bindingsværk, med to nyere, grundmurede Fløjbygninger – bærer følgende Indskrift over den mod Nord, mod Gaardspladsen, vendende Hovedindgangsdør:

GUD HUUS OG HIÆM BEVAR,
OG OS FRA ULUCK SPAR

Paa Facaden mod Syd staar: »Anno 1731 d. 16 Augusti er dette Huus opsaaet.« Og paa en Portbjælke i den østlige Længe, fra Gaardspladsen, læstes LAURIDS WORSØES og hans Hustrus Initialer: »Anno – L. S. W. & I. M. B. – 1743.«²⁹

I denne, Provst WORSØES gamle Præstegaard i Blegind, var det, at SOPHUS BAUDITZ – født 1850 i Aarhus, hvor han voksede op, og hvorfra han blev Student 1869 – i sin Barndom og Ungdom tilbragte mange skønne Ferier hos Sognepræst KNUD PETER KNUDSEN, Præst i Blegind og Hørning 1852–84, som BAUDITZ omtaler som »en Patriark blandt sine Sognebørn, . . . det fornøjeligste Menneske, man kunde tænke sig, . . . ivrig Fisker og lidenskabelig Jæger«. Fra Blegind Præstegaard har SOPHUS BAUDITZ hentet det meste af sit Stof til »Historier fra Skovridergaarden« (1889).

Gaarden fik Navnet Blegindgaard i 1909, da den ophørte at være Præsteresidens, idet Hørning da blev Hovedsogn med Blegind som Anneks, og Præsteresidensen forflyttedes til Hørning. Hørning Præstegaard, den sydvestligste Gaard i Byen, er opført i 1859 efter den store Brand den 14. Juli 1859, ved hvilken 9 Gaarde og 14 Huse af Hørning Bys 13 Gaarde og 27 Huse nedbrændte, og kun 2 Gaarde og nogle faa Huse slap helt uskadte.

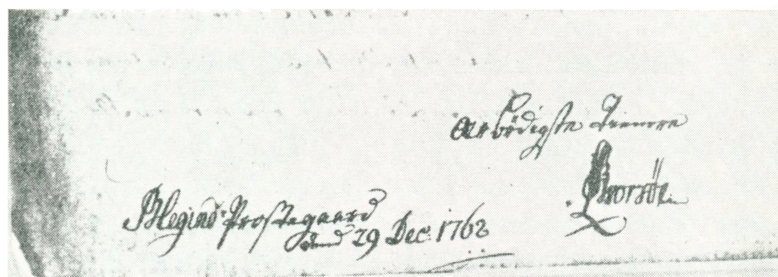
Den 24. September 1742 fæstede³⁰ Sognepræst WORSØE »det Jord til Blegind Kirke paa samme Bys Mark beliggende« (Htk. 1 Fdk. 2 Alb.), som hans Forgænger NIELS HIRTZNACH havde haft i Fæste før han. I Stedet for Indfæstning lovede WORSØE »til Blegind Kirkes Prydelse og Communicanternes Mæglighed, paa egen Bekostning at lade forfærdige et Tralværk [Gitter] for Alteret, hvilket eragtes at vil koste 4 à 5 Rd.«

Nogle Aar efter at LAURIS WORSØE havde opført Præstegaarden, ansøgte han om ogsaa at maatte opføre en Præsteenkebolig.

Grunden hertil var, at han »maatte billig befrygte, at hans Hustru, om hun skulde overleve ham, maatte efter hans Død med hendes mange smaa Børn blive husvild«. Til Blegind Præstegaard hørte en Plads, kaldet »Fellen«, beliggende ved Nordsiden af Blegind Kirkemur, – »en unyttig og til Agerdyrkning ubeqvem med Dige indgrøftet Plads, . . . af 18 Favns Længde og 15 Favns Bredde«. Ved kongelig Reskript af 29. Oktober 1753³¹ tillodes det LAURIDS WORSØE paa denne lille, øde Plads ved Kirkemuren, tæt bag ved Præstegaardens Lade, at bygge »en fornøden liden Præste-Enke Bolig, som hans Hustru efter hans Død . . . maatte nyde fri uden nogen Husleje eller Afgift deraf at svare«; efter hendes Død skulde den vedblive at være Fribolig for Præsteenker fra Sognet, – hvis der samtidig skulde være flere Enker, da »den første Enke til Besiddelse for hendes Livs-Tid«. Skulde der ingen Enke være, skulde Enkesædet tilhøre Præsten, som – »efterat det ham som andre Præste-Gaardens Bygninger efter lovlig Vurdering og Betalning er overleveret« – maatte benytte det, »imod at han, Præst efter anden, holder Huset vedbørlig i Stand for Præste-Enkerne ved merbemeldte Blegind Sogns Kald«.

I Enkeboligen boede formodentlig Provst WORSØES Enke i de 10 Aar, hun overlevede sin Mand, i 1787 sammen med Datteren JOHANNE KIRSTINE. Den følgende Beboer af Enkeboligen var Enkens Broderdatter CASPARINE VIVICHE BØGH, der 1792–1836 var Enke efter den følgende Sognepræst i Blegind PEDER OLUFSEN BECH. Hun boede i 1801 sammen med sin 8aarige Datter PEDRINE PAULINE LAURENTIA BECH, en Tjenestepige DOROTHEA AUGUSTA WARDINGHUUS (S. 791) og sin c. 38aarige Broder Student LAURIDS HVIID BØGH, der »arbejder i Litteratur«, og som døde i Enkeboligen 1803. Ved Folketællingen 1834 beboedes Præsteenkesædet, som det da og senere gerne kaldtes, alene af CASPARINE VIVICHE BØGH med en 17aarig Tjenestepige.

Efter Enkens Død 1836 har Huset muligvis været ubeboet i nogle Aar, idet det ikke kan identificeres blandt de i Folketællingslisterne 1840 og 45 nævnte Huse og Gaarde; der var i denne Periode ingen Præsteenke i Sognet.

1762

Derimod viser Folketællingen 1850, at Enkesædet da beboedes af Præstegaardsforpagteren NIELS UDBY med Hustru, deres 8 Børn, 1 Plejesøn, 1 Karl og 3 Piger, i 1855 af Præstegaardsforpagteren CHRISTIAN ELLEY med Hustru, 1 Adoptivsøn, 1 Plejedatter, 1 Forvalter, 1 Karl og 2 Piger. I 1860 boede Mejeriforpagter JENS CHRISTIAN NIELSEN i »et Hus, der hører til Præstegaarden«, sammen med sin Hustru, 1 Datter og 3 Tjenestepiger, Forvalteren PETER CHRISTIAN ELLEY og den samme Adoptivsøn som 5 Aar før. Muligvis er det ogsaa Præsteenkehuset, der i 1870 bebos af Præstegaardsforpagteren JENS KRISTIANSEN med Hustru, 2 Børn, 3 Karle og 2 Piger.

Om Enkesædet hedder det i 1859,³² at dets Bygninger var rummelige, »dog skulde det formeentlig være meget trange Kaar, som skulde bestemme en Præssts Enke til at boe der«. Det blev omsider nedlagt i 1881, efter Sognepræst KNUD PETER KNUDSENS Andragende, ifølge Ministerialskrivelse af 2. November 1881,³³ hvorved bestemtes, »at det til Enkesædet hørende brøstfældige Hus og en til Enkesædet henlagt Lod Matr. Nr. 41 af Blegind By og Sogn bortsælges underhaanden, førstnævnte til Nedbrydning, for Vurderingssummerne tilsammen 380 Kr., der inddrages iblandt Stiftsmidlerne til Forrentning til Fordel for Sognekaldet, og at den Grund, hvorpaa bemeldte Hus er opført, med tilliggende Have, der ialt udgjør ca. 2 Skp. Land, inddrages under Præstegaarden, imod at Beneficiarius i Erstatning derfor, naar der er Enke paa Kaldet, erlægger til hende – eller, forsaavidt der maatte være flere Enker, da til den af dem, der først maatte være bleven Enke paa Kaldet – som Tillæg til den hende tilkommende Enkepension af Kaldet 20 Kr. aarlig«.

Ved Auktionen over Skanderborg Rytterdistrikts Gods, der fandt Sted paa Skanderborg Slot den 23. April 1767 og de følgende Dage, købte den driftige Provst WORSØE, der vist var en ret formuende Mand, for 803 Rd. Blegind Sogns Kirketiende (13 Tdr. 4 Skp. Htk.), en Kirkejord i Blegind (Htk. Ager og Eng 1 Fdk. 2 Alb.) samt en Gaard Nr. 2 i Hørning By (Htk. Ager og Eng 1 Td. 2 Skp. 2 Fdk. og Skov 2 Alb.). Ved det kongelige Skøde af 22. August 1768, læst 10. April 1777 ved Skanderborg Birk, reserveredes Kongen Jus vocandi. Samtidig købte WORSØE vistnok hele den lille Dørup By (5 Halvgaarde) – de Dørup Mænd blev dog snart efter Selvejere – samt det Hus af 6 Fag i Bjertrup By, Hørning Sogn, og den Jord paa Bjertrup Mark, den saakaldte Tyrejord (Ager 1 Skp. 1 Fdk.), som han den 13. November 1773 for 95 eller 96 Rd. solgte til JOHANNES JENSEN WENDELBO i Bjertrup (Skøde 26. April 1774, læst 6. Oktober s. A. ved Skanderborg Birk). Ved Skøder af 26. April 1777, læst 11. December s. A. ved Skanderborg Birk, solgte Provst WORSØE sin ovennævnte Anneksgaard i Hørning By til dens to Fæstere RASMUS RASMUSSEN og MORTEN PEDERSEN.

I 1751 fandt der en højst forargelig Begivenhed Sted under en Gudstjeneste i Hørning Kirke, og Aaret før var det samme sket i Tilst Kirke, nemlig »at et Qvindemenneske, som plagedes af incontinentia urinae [ufrivillig Vandladning], udi Overtro, derved at finde Raad imod sliig Svaghed, betjente sig af dette højst skammelige og forargelige Middel, at hun under Gudstjenesten, imedens Præsten endnu stod paa Prædikestolen, kom løbende nøgen ind udi Kirken og« – saaledes skete det i Tilst Kirke – »under trende Gange igientagen Bekiendelse af saadan sin Svaghed, slog trende Gange paa Alteret og straks derpaa begav sig ud igen«. I Hørning Kirke, »da et saadant nøgent Qvindemenneske paa sliig ublu og superstiteux [overtroisk] Maade sig sammesteds ligeledes har indfunden midt under Prædiken, til største Skræk og Forargelse for Menigheden, blev Præsten ganske tavs, og Menigheden bukkede Hovederne ned i Stolene, undtagen en gammel Mand, der raabte til Mennesket: »Gak bort, og gjør det ikke mere«.

De to Tilfælde indberettedes til Myndighederne, og den 16. Juli 1751 udgik kongeligt Reskript til Stiftamtmand CHRISTIAN ULRICH NISSEN og Biskop PEDER HYGOM, hvem det paa-lagdes nøje at vaage over, »at deslige superstiteuse og forargelige Hændelser ej oftere skulde tildrage sig, og om sliigt siden skulde ske, da nøje at undersøge, af hvem det begaas, og samme strax indberette til vedbørlig Strafs Lidelse«³⁴.

Provst WORSØE efterfulgtes i Embedet af Sognepræst PEDER OLUFSEN BECH († 1792), der Aaret før sin Død ægtede Provstinde WORSØES Broderdatter fra Allerup CASPARINE VIVICHE BØGH.

Om Provst LAURIDS WORSØE, der i Datiden havde et stort Ry som Aandemaner og i denne Egenskab blev benyttet af Folk i vid Omkreds, gik der dér paa Egnen i langt over Hundrede Aar efter hans Død adskillige Sagn³⁵, i hvilke han figurerede under Navnet Slante-Lavs eller Slanter-Lavst.

Efter Sagnenes Mængde at dømme har Hr. LAURIDS' Liv været een vedvarende, voldsom Kamp mellem ham og det ondes Fyrste, en Kamp, hvorfra den stærke og snilde Præst altid bar Sejren hjem.

Som der ofte i Fortidens Sagn tillægges den »ufødte« Kræfter langt ud over det almindelige, saaledes fortælles ogsaa om Slante-Lavs, at han ikke var født som andre Mennesker, men skaar ud af sin Moders Side, hvorved han havde faaet Kraft til at tage Kampen op med Mørkets Magter. For den Onde gjaldt det om at finde et eller andet mørkt Punkt i Præstens Fortid, som han kunde hage sig fast i, da hans Modstand derved fik større Magt. Nu havde Hr. LAURIDS som Barn eller Student engang stjaalet en Firskillingskage – andre siger en Toskillingskage eller en halv Skilling – fra en Hvedebrøds-kone; derfor maatte han altid, naar han manede, have en Firskilling ved Haanden at slynge i Halsen paa den Onde for at stoppe hans Gab. Denne Slant (lille Mønt) gav ham det Øgenavn, der fulgte ham overalt i Folkemunde. Og hver Gang Hr. LAURIDS stod Ansigt til Ansigt med Fanden, fik han altid de samme Haansord slynget imod sig: »Kommer du nu, Slante-Lavs og Slante-Ufødt.«

Som mange andre Præster, der ønskede at lære at mane Gengangere og andet lignende Utøj, havde Hr. LAURIDS ogsaa gaaet i den sorte Skole, hvor som bekendt Fanden selv underviser i de Ting, det ikke er godt for Lægmand at kende til. Undervisningen foregik i Reglen i Hold, og Fanden maatte i Forvejen have Løfte om, at han som Løn skulde have den sidste, der kom ud af Skolen, naar de var udlærte. Nu var Slante-Lavs saa uheldig at blive den sidste paa sit Hold, og Djævelen var da ogsaa straks parat til at snappe ham, men han lod sig ikke forbløffe og sagde ganske rolig: »Bi dog en lille Smule, til jeg faar mit Strømpebaand bundet.« Det gik Fanden ind paa, men LAVS var klog nok til ikke at binde Baandet, og saaledes blev Fanden narret. – Ifølge en anden Beretning havde Slanter-Lavst gjort Akkord med Fanden om, at denne efter en vis Aarrække maatte komme og hente ham. Han kom da ogsaa til Tiden. Saa siger Præsten, om han ikke lige maatte gaa op i Kirken og læse en Bøn først. Jo, det maatte han da, og han gik. Der turde Fanden jo ikke komme ind, men da det varede noget længe, saa raabte han endelig ind til ham, om han ikke snart kom. Jo, om han ikke kunde give Tid, saa længe han bandt hans venstre Strømpebaand? Jo. Men saa bandt han det aldrig, og saa kunde Fanden ikke tage ham.

Da Slanter-Lavst var i Aarhus som Student, gik han en Aften op til Biskoppen og fortalte, at der var tre Præster i Lag med Fanden ude ved Stadsgaard Skov, og at Biskoppen skulde tage ud og redde dem. »Ja, Vorherre skal redde dem, jeg kan ikke.« – »Da er det ikke des kønnere gjort.« – »Kan han da, LARS, saa vil jeg levere ham Heste og Vogn at køre derud paa.« Nej, han vilde kun drage af, hvis Biskoppen vilde følge med. »Men det er vel for sildig, naar vi kommer.« – »Nej,« siger Slanter-Lavst, »det er ikke for sildig, a har bundet saadan for dem, te de skal nok blive stillet, til a kommer til dem«. Der blev spændt for Vognen, og de kørte derud saa hurtigt som muligt . . . Lidt efter siger Fanden til ham: »Kommer du nu der, Slanter-Lavst.« Ja, siger han, han skulde nok komme ham i Tale. Saa gav LAVST sig i Lag med Fanden, som han til sidst fik gjort til en Hest, hvorefter han tog en Silketraad og lagde et Bidsel paa ham med den, saa han kunde trække med ham, og trak ham ned til Brabrand Sø, hvor han satte ham ned i et Dyndmorads, saa langt fra Stadsgaard, at han aldrig kunde komme tilbage dertil, men de aftalte dog, at Fanden vilde et Kokketrin nærmere til Gaarden hvert Aar. Saa kørte Slanter-Lavst tilbage med Biskoppen, der sørgede for, at han fik et godt Kald til sidst.

Som ovenfor nævnt udtalte Biskop HYGOM, at LAURIDS WORSØES Mæle og udvortes Gaver til at tale ikke var de bedste. Sagnet fortæller da ogsaa, at »han var saa stilletalende som Prædikant, for nogle, han havde været i med, havde klemt ham, og saa havde han taget Skade i Mælet«. Men om det var levende Mennesker eller Mørkets Magter, fortælles ikke.

Slante-Lavs brugtes meget til at mane Spøgelse og Genfærd; dertil har vist ingen Præst i Danmark været saa dygtig som han. Han »drog det halve Land om at mane, de maatte herved, det kunde ikke hjælpe, de krummede dem«. Engang maatte han drage helt til Føvling, hvor en Mand, der var død, var slem til at gaa igen, endog ved højlys Dag. Da Slante-Lavs havde manet ham, blev der Rolighed. Ogsaa paa Østbirk Mark havde han manet en ned; dér skulde man vare sig for at rokke ved den Pæl, der var rammet gennem Gengangeren. Paa sædvanlig Vis drev han Gengangerne ned i et trebundet Markskel og bandt dem der. Endnu i vor Tid³⁶ staar paa Vejen mellem Hørning og Blegind en gammel Poppel, kaldet »Slante Laurs Pil«, hvor han efter Sagnet manede Fanden ned.

Amtmand GRABE i Skanderborg, som i levende Live havde lavet mange Kunster, som Folk ikke var tjent med, drog efter sin Død omkring og gjorde Folk Besværighed. Man fik da fat i Slanter-Lavst, som Folk brugte meget

paa den Tid, for at mane ham; da han kom og hørte, hvad det drejede sig om, sagde han: »Ja, han er farlig og ikke nem at gøre det ved; men jeg kan jo nok standse ham noget.« De skulde da drage ud i Dyrehaven og finde en Afkrog, han kunde gemme ham i. Men da nu Præsten havde udtalt, at Gengangeren var saa farlig, blev nogle Skanderborgere bange for, at de ikke blev ham kvit, naar han var saa nær ved dem. Slante-Lavs bad da dem, der var bedst kendt paa Egnen, om at anvise ham den Plads, der var mest besværlig for Amtmanden at køre paa, eller hvordan han nu vilde være paa Færde. Et Par Stykker, der havde været med de kongelige Jægere paa Taaning Mark, anviste nu det Sted, der kaldes den dybe Bæk, tæt ved Lille-Taaning. Det var en uhyre stor Fordybning, der dengang var helt ufremkommelig. Der skulde Amtmanden have sin Plads, og dér kørte han siden frem og tilbage med fire sorte Heste for Karetten.

Men det var navnlig Fanden, Slante-Lavs manede. Hans Kuske havde det strengt med Nattekørsel, for naar en Sjæl var i den yderste Fare, stod Hr. LAURIDS altid til Rede. Saaledes blev han en Nat kaldt til et Dødsleje en god halv Times Kørsel fra Præstegaarden; ved Enden af den døende Mands Seng stod der en sort en med Menneskeskikkelse, men den ene af hans Fødder var en Hestefod. »Har jeg dig nu igen, Slante-Lavs og Slante-Ufødt!« raabte den sorte. »Der er din halve Skilling,« svarede Præsten og kylede den i Flaben paa ham, tog dernæst sin Bog op af Lommen og begyndte at læse, men den sorte slog den ud af Haanden paa ham. Præsten tog straks en anden Bog op af Lommen, men den gik samme Vej som den første. »Jeg har endnu en Bog,« sagde han og tog den tredie Bog frem, og omsider maatte Fanden give tabt. Denne bad til sidst om Lov til at slippe ud af Døren, men saa vilde han uvægerligt have taget et Fag Vægge med sig. Slante-Lavs tog derfor en Knappenaal og stak dermed et Hul i Vinduesblyet, og dér maatte Fanden igennem.

En anden Gang drejede det sig om en, der havde lovet sig til Fanden, men da Tiden var kommet, at han skulde have ham, havde han faaet mange Præster til at møde for at fri ham. De havde hver tændt sig et Lys og sat det derinde. Lidt efter kom gamle Slanter-Lavst, han spurgte, om han ogsaa maatte tænde et Lys. Jo, det fik han Lov til, og saa satte han det over Døren, de andre stod, hvor det kunde træffe. Endelig kom Fanden. Da han havde staaet og set sig lidt om, sagde han: Ja, var det nu ikke den gamle, der sad ved Kakkelovnen, saa skulde han have lært dem noget andet, men nu var han gaaet ind under hans Lys. Saa spurgte han om Lov til at komme ud af Døren igen. Men det sagde Slanter-Lavst Nej til, og saa prak han et Hul i Vinduet, dér maatte Fanden ud.

En Dag da Slanter-Lavst stod paa Prækestolen, holdt han op midt i sin Præken og bad Menigheden ikke fortryde paa, at han gik bort lidt, for der var en Sjæl i Fare, som skulde frelses. Dermed gik han ned af Prækestolen og hjem til Præstegaarden, der laa tæt ved Kirken. Da han kom op i sit Studerekammer, stod Stuepigen der, og en sort Hund sad og gloede paa hende med sine gloende Øjne. Hun havde været ved at gøre rent i Kammeret og havde da af Nysgerrighed kikket i nogle af Præstens Bøger, hvorved Cyprianus³⁷ da ogsaa var falden hende i Hænderne. I Stedet for at lægge den bort, var hun bleven endnu mere nyfigen og havde læst saa længe i den, til hun havde faaet Fanden læst til sig og kunde nu ikke blive af med ham igen. Saa sagde Præsten: »Ja, jeg ved nok, min Pige! du har ikke gjort det af Ondskab, men du skulde lade saadanne Bøger ligge, nu maa du give ham en Gave for at blive fri for ham.« Ja, det vidste hun ikke, hvad skulde være. »Ja, du kan jo give ham det gamle Forklæde, du har paa.« Pigen løste det af med Glæde og smed det til Hunden. Saa maatte den lade sig nøje og pikke af, men Præsten gik igen op i Kirken.

En Nat maatte Slanter-Lavst til Randers. Om Aftenen Kl. 10 omtrent, det var Mørke og Mulm, kom han og kaldte paa sin Kusk, Sorte-Rask, der var gaaet i Seng. »Hvor skal vi nu køre hen?« spurgte denne, da han var kommet i Tøjet. »Ud af Porten og giv Hestene Tømmen, og du skal ikke kere dig om nogen anden Ting.« Saa gør han det. De kører da omtrent en Times Tid, og Sorte-Rask vidste ikke, hvor de kørte hen, han tykte, det var ligesom de farede i Luften. Endelig kørte de paa Stenbro – de var paa Randers Gade. Slanter-Lavst gik ind i et Hus, hvor Fanden var i Lag med at skulle have en døende Pige. Der havde allerede været én Præst, og han kunde ikke fri hende. Hun havde forset sig saa meget, at end ikke Slanter-Lavst ret kunde redde hende. Da fik han Fanden til at gaa ind paa, at hun skulde være fri saa længe, indtil det Lys, der stod for dem, var brændt ned. Da Slanter-Lavst havde faaet denne Indrømmelse, tændte han et andet Lys, slukkede det første og puttede det i sin Lomme. Ved denne hans Snildhed blev Pigen frelst.

Der skulde baade Snildhed og Mod til at mane. Det var ikke enhvers Sag. Det fik Degnen i Blegind at mærke, da han engang vilde fuske Hr. LAURIDS i Værket; han blev i den Grad gaaet paa af Djævelskabet, at han først blev reddet i yderste Nød, da Præsten selv kom til Stede, men da sad Degnen ogsaa helt oppe paa Loftet.

Jo, Slante-Lavs havde stor Magt. Det siges om ham, at han aldrig kørte ud med mere end tre Hjul under Vognen, fordi han, naar han vilde, kunde tvinge Fanden til at bære ved den fjerde Aksel. I hvert Fald var dette Tilfældet, naar han havde manet Fanden.

Da Slanter-Lavst en Nat var ude at køre, som han var saa tit, blev Bæsterne lige med et stædige og vilde ikke af Stedet. Saa vendte han sig lige om og sagde til Kusken: »Aa, driv den Mand af Vognen, som kører med os!« Karlen kunde ingen Ting se. »Aa, giv ham en tre Slag med din Pisk, saa gaar han nok af!« Det gjorde Karlen. Derefter sagde Præsten, at han skulde staa af og tage det frahaands Baghjul fra Vognen og lægge det op i Bagkurven. »Det gaar nok ikke an, Fa'r!« sagde Karlen, »saa kan vi jo ikke køre.« – »Jo, det skal du ikke bryde dig om.« Saa kørte de, og det gik meget godt. Til Slut maatte Kusken køre Vognen ud i Dammen og spænde Bæsterne fra, men lade Vognen staa. Næste Morgen stod den ude i Kæret paa alle sine fire Hjul.

Da Slante-Lavs og Fanden kom ud til Vognen fra den ovenfor nævnte Mands Dødsleje, bød Præsten sin Kusk, SØREN, at han skulde tage det højre Baghjul af og lægge det i Vognen, satte sig selv op og sagde: »Kør i Jesu Kristi Navn.« Paa Hjemvejen kom de forbi en Dam, der var fuld af Mudder, Præsten bød SØREN køre rundt i den nogle Gange. Den arme Djævel, som gik i Stedet for det ene Baghjul, maatte jo rundt i Dammen med. Lidt senere gjorde de Holdt ved en Mose, hvor Slante-Lavs manede den sorte Djævel 27 Favne ned i Jorden. Kusken SØREN forsikrede siden, at han aldrig, hverken før eller siden, havde mærket saa hæslig en Stank som den, Fanden lod gaa fra sig, da han kom op af Dammen. – En anden Gang, paa Hjemturen fra Randers, da det frahaands Baghjul allerede var lagt i Bagkurven, blev Vognen dog for tung; først da ogsaa det tilhaands Forhjul var lagt i Kurven, blev Fanden medgørlig, men efter den Tur lod LAVS ogsaa spænde fra i Præstegaardens Møddingpøl, og der maatte den Onde staa til næste Morgen, da Præsten kom ud og løste ham.

Naar Fanden selv saaledes Gang paa Gang blev den lille over for Slante-Lavs, er det ikke underligt, at denne havde let Spil over for jordiske Forbrydere.

En Mand i Blegind stjal engang flere Nætter af nogle gode Æbler i Præstegaardshaven, og da en af Karlene spurgte Præsten, om han ikke skulde stille sig paa Vagt for at fange Tyven, fik han det Svar: »Det behøves saamænd ikke, for nærenstid du staar op i Morgen tidlig, saa kan du gaa derud og se ad.« Og næste Morgen sad ganske rigtig en af Byens Mænd oppe i Træet, men det var umuligt at faa ham hjulpet ned, før Præsten selv kom og løste ham med Ordene: »Det er sært, du ikke er klogere end at befatte dig med saadant noget.«

Naar Slante-Lavs drog ud, kunde han lige godt se, hvad de bestilte hjemme. Engang da han var borte, vilde Folkene leve højt saa længe, og Pigerne vidste nok, hvor Tønden med det gode Øl var. Men da en af Pigerne havde tappet af denne Tønde, kunde hun ikke faa Tappen i igen. Hun maatte staa med Fingeren i Hullet, til Præsten kom hjem og løste hende med Ordene: »Hvad vilde du der efter?« – En Aften, da Præstegaardens Piger mod Hr. LAURIDS' Vilje vilde gaa til Bal, gik de vild paa Vejen og blev ved at gaa til den lyse Morgen; først da opdagede de, at de hele Tiden var gaaet i Kreds omkring Præstegaarden.

Da Slanter-Lavst en Dag kom gennem Skoven ved Haarup paa Vej fra Silkeborg, kom der en mandolden Tyr efter ham, og han for hen og vilde op i en Bøg, men han kunde ikke komme op i den. Saa forbandede han den, og den gik ogsaa ud. Derefter rendte han videre op i Skoven og kom til en Eg, som han kom op i. Den lyste han Velsignelse over, og den var fuld af Agern hvert evige Aar.

– At en Mand som Slante-Lavs selv skulde komme til at gaa igen efter sin Død, er ikke mærkeligt. Dette skete da ogsaa, nemlig ved den gamle Eg i Haarup Skov Øst for Silkeborg. Præsten i Gødvad skulde mane ham og gik efter ham flere Aftener, men kunde ikke faa ham til at tale, og saa kunde han ikke mane ham. Præsten havde en Karl, der hed JENS, og han skulde nu hjælpe til ved det. JENS fik saa en Studepude om Halsen som Krave, og saa gik han foran, medens Præsten listede sig bagved, saa Gengangeren ikke kunde se ham. Da nu Gengangeren kom, sagde han: »Skal du være Præst i Aften, JENS?« Da traadte Præsten straks frem og sagde: »Nej, JENS skal ikke være Præst, men her er Præsten.« Da Slante-Lavs nu havde talt, fik Gødvad-Præsten Bugt med ham og manede ham ned ved den gamle Eg, tæt ved en Sø, der kaldes Lille-Sø.

Slantelaus blev begravet paa Blegind Kirkegaard lige under et trerammet Vindue i Præstegaardsladen. Glasset i det Vindue kan aldrig være helt, paastaar man; selv om man sætter nyt Glas i hver Aften, er det i Stykker om Morgenen. Aarsagen hertil er, at Præsten hver Nat staar op af sin Grav og gaar gennem Vinduet op paa Ladet, hvor der af den Grund siden hans Død hverken har siddet Halm eller Høj.³⁸

I Blegind Kirke skal der ved Siden af Alteret findes en mørk Plet, der med lidt god Fantasi nok kan ligne en knælende Præst, der hæver Hænderne mod Himlen. Det skal være Slante-Lavs, som paa denne Maade er foreviget til Straf, fordi han gav sig af med Sortekunster. Denne Plet ved Alteret kan aldrig forsvinde, hvor ofte den ogsaa kalkes over.³⁹

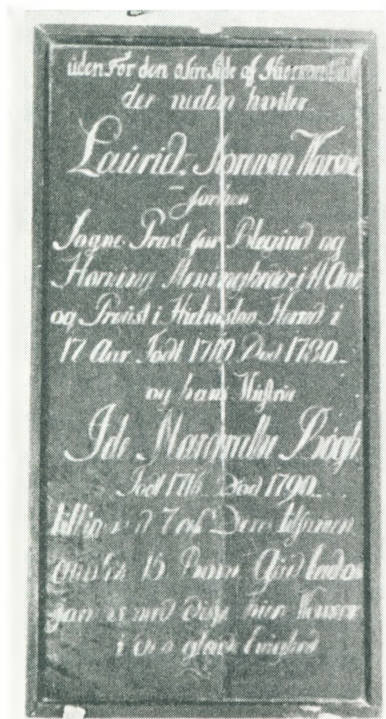
Provst LAURIDS WORSØE er den første, der førte Slægten WORSØES Vaaben, dog kun med et W i Skjoldet. Det egentlige WORSØE-Slægtsvaaben er: Skjoldet tværdelt af Sølv og rødt; i

første Felt tre stilkede røde Tulipaner, hver med to grønne Blade, i andet Felt et Guld-W. Hjelmmærke: Tre stilkede røde Tulipaner, hver med to grønne Blade. Hjelmklæde: Indvendig Sølv, udvendig rødt. (Gengivet i »Vaabenførende Slægter i Danmark« I, S. 150 (1946).)

† 12. Juli 1780 i Blegind Præstegaard, begravet 20. s. M. paa Blegind Kirkegaard.

Han og hans Hustru havde 25. December 1767 faaet kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder.

I den lille Blegind Kirke findes i Koret en Trætavle med følgende Indskrift:

Tavlen i Blegind Kirke.

uden For den østre Side af Kierkens Gavl
der neden hviler
Lauridz Sørensen Worsøe
forhen
Sogne-Præst for Blegind og
Hørning Meningheder i 41 Aar,
og Proust i Hielmsløv Herred i
17 Aar, Født 1710, Død 1780.
og hans Hustrue
Ide Margrathe Bøgh,
Født 1716. Død 1790.
tilligemed 7 af Deres tilsammen
auvlede 15 Børn, Gud lad os
samles med disse Kiere Wenner
i den glade Evighed.

I »Den Viborger Samler« for 31. Juli 1780 offentliggjordes følgende »Gravskrift«:

Her udi giemmes
Støvet
af
Den udi Livet
Velædle Velærværdige og Høilærde
Nu hos Gud salige Mand
Hr. LAURITZ SØRENSEN WORSØE,
Retsindig og berømmelig Proust over Hielmslew Herred i 18
Aar, aarvaagen og retskaffen Siælesørger for Trige og Ølsted
Meenigheder i 3 Aar, og for Blegind og Hørning Mee-
nigheder over 41 Aar;
Som ved sin
Grundige Lærdom, viise Raad, nidkiere Fliid, redelige
Hierte, oprigtige Tienstfærdighed, sande Guds frygt, og
følgeværdige Exempel i sit heele Levnet, opbyggede
sine Meenigheder over 44 Aar;

Og

Trofaste Kierlighed, faderlige Omsorg, Forsorg og Omhyggelighed for sine Børns Opdragelse og utrættelige Arbeidsomhed, glædede sin Ægtefælle, forfremmede sine Børn og ernærede sin Familie med Ære i 44 Aar;

Og

Roesværdige Livs Begyndelse, fornøiede sine christelige Forældre paa Sødtringholm den 18 October 1711;

Og

Kierligste Ægteskab, indgaaet d. 8 Novbr. 1736, med sin nu dybsørgende Enke,

Mad. IDE MARGARETHA BØGH.

Blev af Gud velsignet med 15 Børn 8 Sønner og 7 Døttre. hvoraf 3 Sønner og 2 Døttre tillige med deres Moder i veemodig Sorg overleve ham;

Og

Salige Endeligt indgik i Herlighedens evige Rige d. 12 Julii 1780.

At hans Alder ei naaede fleere end 68 Aar og 9 Maaneder, begrædes veemodig, ei aleene af hans efterladte Enke, Børn og Meenigheder, men af det heele Herred, ja af alle i den ganske Egn.

Retskafne Lærer Tak, Tak allerbedste Mand og Fader, For Lys, Raad, Hielp og Trøst for heele Egnen Du forlader!

Vi føle nu det største Tab, to Meenigheder hendtes

Da deres Lys med dit bedrøved' Huuses Glæde endtes.

Ak! trøst os nu al Trøstens Gud, før alle vi vansmægte,

Vor sorrigfulde Hierters Saar her aldrig blive lægte.

Men før os saa i Haab og Troe og dine Budords Veie,

At vi med ham ved Jesum faae din Salighed i eie.

14⁴⁰ Børn.

131. e. NICOL SEIDELIN BØGH⁴¹, * 17. August 1717. »før Dag Klochen 2« i Trige Præstegaard, døbt 23. s. M. af Provst VILLADS OLUFSEN i Grundfør og baaret af sin Moster WITTA SEIDELIN i Skanderborg (siden gift med NIELS LANGBALLE, S. 237); Faddere var Sognepræsterne NIELS TRELLUND i Skjødstrup og NIELS HJERSING i Søften og begge disses Hustruer (* RØNING? og Blichfeld) samt Provstens Søn Pastor OLUF VILLADSEN i Grundfør.

Efter at være blevet privat undervist i Hjemmet i Trige Præstegaard blev BØGH ligesom sin Fætter CHRISTIAN MØLLER FRIIS (S. 440) og antagelig ogsaa sin Broder HANS JØRGEN BØGH (S. 481) sat i Skole hos den lærde Sognepræst i Sommersted, senere Provst i Haderslev PEDER WØLDIKE, der holdt Privatgymnasium i sit Hjem i Sommersted ved Haderslev; Undervisningen foregik paa Tysk. Herfra dimitteredes BØGH 30. Juli 1735 til Københavns Universitet, hvor WØLDIKES Broder, den meget lærde Professor i Teologi MARCUS WØLDIKE, der foruden indgaaende Kendskab til Teologi, Filosofi, Historie og Medicin skal have kunnet 26 Sprog,

Provst NICOL SEIDELIN BØGH
1717–78.

Fotokopi af Portræt i Kerteminde Kirke.
Se Side 509.

blev BØGHS »nærmeste Vejviiser og Velynder tillige«⁴². Den 6. December 1738 tog BØGH teologisk Embeds-eksamen med Haud.

I 1737, 39, 41 og 42 var han Fadder for sin Søster IDE MARGRETHE BØGHS og LAURIDS WORSØES 4 ældste Børn. WORSØE, der i Kirkebogen skriver hans Navn »NICOLAJ BØEG«, betegner ham 1739 som »Studiosus udi Odder« og i 1741 »af Trige«, hvor hans ældste Broder jo var Præst. Hvem han boede hos i Odder – maaske som Privatlærer – vides ikke, men muligvis har han der haft Forbindelse med sin Svoger WORSØES ældste Søster, der med sin Mand Herredsskriver KNUD ENGELBRETSSEN og en stor Børneflokk boede i Fillerup Overmølle i Odder Sogn (S. 734).

Allerede som Student var BØGH begyndt at digte Salmer; efter Eksamenen »saa faldt jeg meer til det Poetisk Studium, / og fandt, jeg derudi var ey saa døv og dum«, og i 1742 udgav han en temmelig omfangsrig, original Salmebog, »Den siungende Theologus, indeholder 400 aandelige Psalmer, alle nye, under bekjendte Melodier«,

hvori Salmerne er systematisk ordnet til de to første Trosartikler, medens Salmer til den tredje mangler. Af Salmerne, hvis Kvalitet er meget middelmaadig, findes ingen i den nuværende Salmebog. De fleste Salmer er paa 15–25 Vers, adskillige dog længere, de to længste, der handler henholdsvis om Jesu Undfangelse og Jesu Fødsel, saaledes paa 48 og 61 Vers.

Endelig 1743 var BØGH saa heldig at komme i Forbindelse med Sjællands Biskop, Magister PEDER HERSLEB, som af »besynderlig Godhed for mig« foreslog BØGH at søge om at blive Skibspræst, hvortil han straks derefter blev kaldet den 6. Juli 1743 og ordineret den 10. s. M. af Biskop HERSLEB⁴³ i Vor Frue Kirke⁴² i København.

Som Skibspræst fulgte BØGH 3 Aar senere – sammen med to andre Skibspræster, JOHAN BENTZEN, siden Provst og Præst i Strømø Præstegæld, og JOHAN BRAEM, siden Konsistorialraad og Sognepræst i Korsør – med Kommandørkaptajn, Greve ULRIK DANNESKIOLD-SAMSØES Eskadre til Algier. Om dette Togt, ved hvilket det lykkedes DANNESKIOLD-SAMSØE ved Forhandling at slutte en fordelagtig Fred⁴⁴, hvorved Algier, der drev Sørøveriet paa Middelhavet som sin Næringsvej, maatte forpligte sig til fremtidig at lade de dansk-norske Skibe sejle i Fred, udgav BØGH knap 3 Maaneder efter Hjemkomsten et omfangsrigt Værk, skrevet paa Aleksandrinere, »Den Algierske Freds-Historie, hvori Fæderne-Landet hiertelig gratuleres, og alle de Ting nøyagtig fortælles, som ere passerede med den Danske Esqvadre paa den vigtige og vitløftige Expedition til Algier Aar 1746«⁴⁵.

I Forordet, som er rettet til Oversekretær i Danske Kancelli og Præses i General-Kirkeinspektionskollegiet, Gehejmekonferensraad JOHAN LUDVIG HOLSTEIN og dennes Broder, Oversekretær for Sætaten og Præses i Admiralitetskollegiet, Gehejmerraad CARL V. HOLSTEIN, slutter BØGH med at bede sine to Patroner om at vise hans Værk frem ved Hoffet og takke Kongen for hans ikke 2 Uger gamle Udnævnelse til Sognepræsteembedet i Kerteminde:

»Nu værer Naadige! tillader mig at vove
En Dristighed endnu, og viiser det til Hove;
Jeg er for ringe til at bære Skriftet frem,
Men vil De gjøre det, saa har det Kraft og Klem.

Provst N. S. BØGHs Glaspokal fra 1746.
Se S. 509.

Ja takker Kongen for mit kiære Kierteminde,
Hvor jeg nu, GUD skee lof! mit Leve-Brød kand finde
Med stoer Fornøjelse, og tiene HERren troe
Med GUDs Paakaldelse for Dennem Begge Toe.«

Den danske Eskadre bestod af Skibene Oldenborg, Sydermanland, Delmenhorst – som BØGH sejlede med – og Falster, og Mandskabet var paa ialt 1561 Mand. DANNESKIOLD-SAMSØE fik før Afrejsen den Instruks, at saafremt Deyen af Algier ikke vilde slutte Fred paa rimelige Vilkaar, skulde hans Hovedstad bombarderes af alle 4 Orlogsskibe, der førte 200 Kanoner og 6 Mørsere.

De 3 førstnævnte Skibe paabegyndte Sejladsen, der den første Maaned foregik i stærk Taage, fra København den 15. Maj 1746, den 22. passeredes Færøerne, derefter Skotland og Irland, og den 12. Juni ankom de til Lissabon, hvor Fregatten Falster sluttede sig til dem.

Provst N. S. BØGHS 5 Glas fra 1743.
Se S. 509.

Lissabon, hvor de laa i 13 Dage, saa paa Afstand »meget yndig og dejlig« ud, men kom man den paa nærmere Hold, viste den sig at være »baade stinkende og skiden: Man kaster her sin Ureenlighed midt ud paa Gaderne ved høj Lys Dag, og de ere lykkelige, som passere forbi, om de ikke faae det paa Hovedet; tilmed ere Gaderne meget smale, men Skarnet fortørres strax af den stærke Heede.« Straks efter Ankomsten afholdtes der en stor Fest i Byen for en Helgen, St. Antonius af Padua; Danskerne blev budt op paa Slottet for derfra at se den store og prægtige Procession, under hvilken den spanske Konges Broder hilste venligt paa Greve DANNESKIOLD-SAMSØE. Et Par Dage efter var samtlige danske Officerer – men, vist paa Grund af en Forglemmelse, ikke de tre Skibspræster – i Audiens paa Slottet, hvor de hilste paa alle de kongelige Personer undtagen den svage Konge;⁴⁶ siden besøgte de ogsaa de fornemste Ministre. BØGH besaa en Del Kirker og Klostre, men kunde desværre næsten ikke tale med de gejstlige, da de mærkeligt nok forstod lige saa lidt Latin som Danskerne Portugisisk. Endvidere overværede han en katolsk Gudstjeneste, »men jeg fandt langt større Behag i Almuens Ærbødighed og Andagt, end i Præsternes og Munkenes naragtige, løse og uanstændige Adfærd«; han kunde græde over Almuens Ydmyghed, men næppe bare sig for Latter over »de mange urimelige Munkes Knælen, Messer eller hvad andet de havde at forrette«. Slotskirken fandt han »uforlielig prydet og prægtig, saa vel som de Catholske Kirker i Almindelighed formedelst de mange Altere og Crucifixer ere meget skønne og herlige«.

Den 25. Juni forlod Eskadren Lissabon og passerede 5 Dage senere Gibraltar. De 4 Skibe sejlede nu videre med 3 Miles Afstand mellem hver, og Delmenhorst, der sejlede sydligst, nærmest den afrikanske Kyst, var paa Grund af Vindstille flere Gange i højeste Fare for af Strømmen at blive drevet ind paa Land og naaede først Port Mahon paa Minorca den 26. Juli, 12 Dage efter de andre Skibe. Undervejs mødte de en engelsk Flaade paa 15 Skibe. – Danskerne var meget plagtet af en stærk og utaalelig Hede, »Heeden var forskrækkelig, og de saa kaldede røde Hunde eller Frisler, som følge med Heeden, vare ikke meget behageligere; dog vare Fluerne den største Plage, som vi havde; de lode os ingen Roe Dag eller Nat«.

Straks den 27. Juli fortsattes Sejladsen, og 1. August gik Skibene til Ankers 1½ Mil fra Byen Algier. Efter nogle Dages Forhandlinger sluttedes Freden den 5. August af DANNESKIOLD-SAMSØE i Forbindelse med den derværende Konsul, Kommerceraad L. HAMMEKEN. Freden blev straks hilst af Tyrkerne med 21 Skud, som besvaredes af Danskerne med 21 Skud fra Flagskibet og 15 Skud fra hvert af de andre 3 Skibe, og 2 Dage efter blev der holdt Takkegudstjeneste for Freden:

»Den syvende blev giort Taksigelse for Freden
 Af Præke-Stolene til den trofaste Gud.
 Ja see ham Lof og Tak, som Freden der paa Steden
 Har givet uden Blod og skiænket uden Skud!
 Nu tog vor Greve self i Land, og blev ledsaget
 Af alle Chefferne med største Pomp og Pragt.
 Af Muurene med Skud har man imod ham taget,
 Og dem til Kongens Gaard højtiideligen bragt.
 Der blev af Deyen self beviist dem al den Ære,
 Som nogen Christen kand forlange eller faae.

- - - -
 De fandt den gode Dey paa sit sædvanlig Sæde,
 En simpel Stoel, og ej i noget Stadts-Gemak,
 Men udi Gaarden, hvor hand daglig har den Glæde
 At tage nogen Luft, og faaer en Pib-Tobak.
 Den hafde hand lagt bort i Cheffernes Presence,

- - - -
 Da Greven var der, kom de største frem af Raadet,
 Og Prindserne, i hvis Nærværelse hand blev
 Til Lykke ønsket med den Fred hand hafde baadet,
 I sær hand det saa vidt med liden Møje dref.
 Hos disse Herrer var man baade før og siden;
 De vare store Mænd, og artige derhos.
 Den ældste Prinds var her omborde undertiden;
 Hand var bestandig for at gjøre Fred med os.

- - - -
 Nu det maa være nok: fremdeeles skal vi høre,
 At de beegnede os skikkelig og smukt:
 Omborde lod de os den anden Dag tilføre
 Tolv Stude, Faar og Brød, samt allehaande Frugt.
 Ved denne Godhed blev Esqvadren vel til Mode,
 Og Byen takket strax af Skibene med Skud.
 Nu kunde vore Folk ret gjøre sig til Gode:
 De holdte ordentlig et artigt Giæstebud.
 En kiønnere Present vi aldrig kunde vente,
 I sær det kommer frem saa vakkert og velmeent:
 Som deres Venner de os den Forfriskning sendte;
 Det var saa gammeldags, saa takkeligt og reent.

- - - -
 Til Afskeed Greven fandt sig atter ind hos Deyen,
 Som paa det kierligste har flyet ham strax afsted
 Med største Artighed, og ønsket ham paa Vejen
 Tilbage samme Hæld, som hand var kommen med.
 Tillige hilsede hand Kongens Huus ærbødigst,
 Og egenhændig til vor fromme Konge skref,
 Hvor hand paa Ønsker har vel været overflødigst,
 Og vildet hemmelig forbinde sig ved Bref.«

Den 15. August forlod Eskadren Algier, passerede den 21. Gibraltar og tog ind til den meget smukke By Cadiz, hvor de laa i Karantæne i 10 Dage og forblev til 15. September. Dagen før Afrejsen herfra naaede dem her Meddelelsen om, at CHRISTIAN VI var død den 6. August, Morgenen efter Fredsslutningen:

»For Glædens Budskab man os lutter Sorg forkynder:
 Gud veed, vi tænkte ej paa Kongens Død ombord.

Det var et grueligt Slag, et Stød i al vor Glæde,
 Et Tab udi vor Sejr, en Jammer uden Raad;
 Hvo tør bebude Fryd paa Kongens Slot og Sæde,
 Naar Kongen self er død, og Hoffet fuld af Graad?
 Vor Glæde falder bort udi en Klage-Stemme:
 Kong Christian er død, den fromme Christian!
 O Gud! hvor stoer en Sorg er den vi har her hiemme;
 Vi maa begræde Ham med al det heele Land.

— — — —
 Gud trøste Dronningen, Hans efterladte Enke
 Og kierlige Gemahl, i Hendes dybe Sorg.
 Paa salig Kongens Død Hun nu ej meere tænke;
 Hand gik fra Christians- og ind i Christi Borg.«

Rejsen nordpaa gik langsomt, først 11.–13. Oktober sejlede de gennem Kanalen, og herefter fulgte 4 Dages stærk Storm. Efter at Hollands Kyst var passeret den 15. Oktober, indtraadte der en Del Dødsfald om Bord, som formentlig væsentligst skyldtes den bratte Overgang fra den voldsomme Hede til den stærke Kulde, »desuden creperede en Deel af Skiørbug og nogle faae af Blodgang«. Den 24. Oktober mødte de en engelsk Koffardiflaade paa over 100 Skibe, den 27. passeredes Skagen Kl. 8 om Morgenen, Kl. 19 saa de Fyret paa Anholt og Kl. 22 Fyret paa Kullen, og den følgende Nat »Klokken imellem 2 og 3 . . . passerede vi Cronborg, og et par Timer derefter Hveen, hvor vi toge vore Seyl ind, og dreve saa sagte frem for at opbie Dagen. Den 28 October Klokken 7 saae vi Kiøbenhavn med større Glæde end nogen Tiid tilforn; Saa vidt som vi have reyst har vi ikke seet Mage til den; ja langt fra at nogen af de Stæder, som vi have været i, er saa mægtig, ordentlig eller vel bygt, endskiønt de ere de fornemmeste eller vakreste i Landene. Klokken 9 ungefær gik vi til Ankers paa Kiøbenhavns Reed, da jeg holdte en Afskeeds Tale over Davids Ord: Psalm. 107. v. 28, 29, 30 og takkede Gud for en Lykkelig og vel fuldendt Reyse. SOLI DEO GLORIA«.

»Den Algierske Freds-Historie« handler dels om selve den afsluttede Fred, men Størstedelen af Værket er en meget grundig Gennemgang af Landets Historie gennem halvandet Tusinde Aar med særlig Omtale af Landets udenrigspolitiske Forhold gennem Aarhundrederne. Efter en nærmere Omtale af de formodede Virkninger af Freden retter BØGH en kraftig Opfordring til sine Landsmænd om at udnytte Freden ved at øge Danmarks Handel i Udlandet, noget der falder godt i Traad med Tidens merkantilistiske Indstilling, ifølge hvilken Landets ledende Mænd ansaa en blomstrende Handel og Industri for det mest afgørende for Landets Velstand:

»Velan da, Landsmænd! og forsøger eders Lykke,
 Betiener eder af saa nydelig en Fred.
 I tør ej tviile, og ved Rejsen eder trykke,
 Thi riig og fattig Mand kand komme op derved.
 Vi have baade viist, at der er ingen Fare
 Og at der er Profit; nu rester der kun det,
 At I skal lave til, ja ud med eders Vahre,
 Og købe der igien, saa Handlen drives ret;
 See! Søen aaben er; derinde alting bier
 Paa eders Komme, og paa reede Hænder staaer;
 I skal ej finde, den er gierig eller gnier,
 Thi Penge der saa tykt som nogen Steder gaær.
 Saa profiterer nu enhver af Lejligheden,
 Med Skibe ud og bort i Middellandske Søe,
 Da faaer I Øjne til at skønne ret paa Freden,
 Og Lyst at giftes med saa riig og rar en Møe.

— — — —
 I tør ej frygte for at komme Ubekjendte:
 Nu er det Danske Nafn der meget vel bekjendt;
 Den allerstørste Frugt I høste kand og vente
 Af det Esquadren først for Eder var udsendt.

I skal befinde det, vort Renomé er større
 End nogen Tiid tilforn, vort Nafn er ogsaa lidt.
 Og der er ingen Skam, som man skal af sig tørre,
 Før man kand komme til at staae i god Credit.
 Saa snart I komme, skal de strax mod Eder tage,
 Beegne Eder smukt, og I for Eders Part
 Kand atter gandske vel tilfreds fra dennem drage,
 Da vor Esquadre vil ej glemmes der saa snart.

- - - -
 Det er dog Eders Sag, som Rigets Handels-Venner,
 At bringe Eder op og Handelen i Stand,
 Derfor handler saa, at det bestandig tiener
 Og tækkes Eder self samt Eders Føde-Land.
 Vi kand ej gjøre meer, end det vi har forrettet:
 Nu skal I handle der paa vores Freds-Attest.
 Vi have skiftet Ord og nok for Eder trættet,
 I self maa skifte Gods, som I kand prutte best.
 Vor Fred den er saa god, som Eders Handel bliver:
 I sætte Priisen paa vor Fred med Eders Kram,
 Thi Priisen gaaer saa højt, som I Negocen driver;
 Vi vil formode, at I gjør os ingen Skam.
 Slet ingen uden I kand gjøre den Ting færdig,
 Derfor maa I og med Eders Skibe bort.
 Man seer, til Freden var en halv Esquadre værdig,
 Men heele Floden [Flaaden] kand ej sætte Handlen fort.
 Velsigner Kongens Nafn, og skionner paa Hans Naade,
 Som haver der bestilt for Eder Haf og Havn;
 Det er for Hans Person ej skeet i nogen Maade,
 Men alt for Eders skyld, og til Negocens Gavn.
 Hand søgte længe nok, og fast af alle Kræfter
 Om denne Eders Fred, og fik den endelig;
 Vi høre, Hand er død om Morgenen derefter,
 Og i en større Sejr Hans Siel fornøjer sig.«

Efter Hjemkomsten havde BØGH travlt med Udarbejdelsen af »Den Algierske Freds-Historie«, hvis Forord er dateret 26. Januar 1747. Kun 1. Del fik han skrevet (170 Sider), 2. Del, der skulde beskrive selve Rejsen til Algier og tilbage igen, maatte han nøjes med at lade udkomme som et »Appendix« i Prosa paa 35 Sider. Han havde nemlig nu faaet andre Ting at tænke paa, idet han den 31. Januar 1747 holdt Bryllup med en Søster til Skibspræsten JOHAN BENTZEN, der om Bord paa Oldenburg havde deltaget i Ekspeditionen til Algier.

Og desuden blev NICOL SEIDELIN BØGH den 13. Januar 1747 beskikket til Sognepræst i Kerteminde og Drigstrup, hvor han derefter var i 31 Aar indtil sin Død. 1761 udnævntes han desuden til Provst i Bjerge Herred.

Kerteminde havde ved Folketællingen 1769 706 Indbyggere foruden Garnisonen paa et Par Hundrede Mand. Der var 65 Næringsdrivende, Resten var Skippere og Fiskere.

Provst BØGH skal efter ældre Beretninger have været en god Prædikant. Om sit Forhold til Menighederne siger han selv, at han »altid har havt Aarsag at roese deres Kierlighed og Oprigtighed imod mig og derfor været ligesom dobbelt forbunden til at arbejde og bede, at de igjen ved Guds Naade maatte vorde min Roes og Embedes Besegling i Herren«⁴⁷.

Da han gennem 23 Aars Præstegerning havde faaet et indgaaende Kendskab til sit Provsti paa Nordøst-Fyn, samlede han sine Indtryk af Forholdene dér i følgende Udtalelse⁴⁸: »Eggen

er smuck, Landet godt, Indbyggerne, hver efter sin Stand, skickelige og elskværdige Folk. Omgangen er tækelig, dog sparsom og med Forstand, Levemaaden fri og utvungen; men Levemidlerne (især Brænde) temmelig kostbar. Vejene er mestendeels besværlige, ja om Vinteren som oftest fast impassable.«

Den 15. September 1769 var Biskop JACOB RAMUS paa Visitats i Kerteminde; herom oplyser Biskoppen blot i Visitatsprotokollen, at Ungdommen »fandtes maadelig oplyste«, samt at Provst BØGH klagede over, »at Indbyggerne i Kierteminde fandtes ej saa villige som de burde at holde deres Børn til at møde i Skolen og ved Catechisationen i Kirken, hvorom de alvorligen bleve erindrede«.

Tre Fjerdingaar efter at BØGH var blevet Præst i Kerteminde, udnævntes den 31aarige PEDER BORCHORST den 21. Oktober 1747 til residerende Kapellan i Kerteminde og Drigstrup,

Biskop CHRISTIAN RAMUS' og N. S. BØGHS Underskrifter i Visitatsprotokollen 17. September 1750.

Provst N. S. BØGHS Underskrift med Segl paa Brev af 20. December 1766 (Fyns Bispearkiv, Bjerger Herreds Breve 1553-1785). Hans Segl findes ogsaa paa et Fæstebrev af 8. Februar 1768 (Bjerger Herreds Provsti, Diverse Sager 1714-1803).

i hvilket Embede han indsattes 1. Søndag i Advent, den 3. December. Ved hans Indsættelse forefaldt et Optrin⁴⁹, som gennem en lang Aarrække levede i Folkemunde under Navnet: 3 Præster paa een Gang paa Kerteminde Prædikestol. Sagen var, at den gamle, 78aarige Provst CLAUS WEDEL i Munkebo havde lovet Kapellanen at indsætte ham den paagældende Søndag og havde sendt et mundtligt Bud til Sognepræst BØGH om, at han – Provsten – selv vilde prædike i Kirken. BØGH, der paastod, at han ikke havde faaet Meddelelse herom, mødte imidlertid ogsaa i Kirken og besteg – for at komme Provsten i Forkøbet – allerede Prædikestolen ved Begyndelsen af det næstsidste Salmever før Prædikenen. Da Salmen var sunget til Ende, begyndte BØGH paa Bønnen, men mærkede under denne, at der kom en op paa Prædikestolen; da han saa, at det var Provsten, vilde han dog ikke drive Sagen videre, men gik ned af Prædikestolen. Provst WEDEL prædikede nu, men da han derefter skulde indsætte Kapellanen, kunde han ikke se tilstrækkeligt til at læse Kaldsbrevet op, hvorfor han maatte kalde Kapellanen op, som da selv oplæste det. Sagen blev indberettet til de højere Myndigheder, og ved et Kongebrev til Biskop CHRISTIAN RAMUS af 12. Januar 1748 blev der udtalt en stærk Misbilligelse over den forargelige Scene; Provsten og Sognepræsten skulde modtage en Reprimande fra Biskoppen, og da Provsten var saa gammel og svag, at han ikke selv kunde forrette sine Embeder tilbørligt, skulde han tage sig en personel Kapellan, og en Viceprovst beskikkes i Herredet.

Straks efter BORCHORSTS Ansættelse udbrød der Strid⁵⁰ mellem den nye Sognepræst og den nye Kapellan angaaende deres Embedsforretninger og Lønnen, hvilken Strid blev afgjort ved et kongeligt Reglement af 20. December 1748.

Reglementets vigtigste Bestemmelser var, at hver Søndag skulde Sognepræsten prædike til Højmesse i Kerteminde og holde sidst Gudstjeneste i Drigstrup, Kapellanen først holde Gudstjeneste og Altergang i Drigstrup og prædike til Aftensang i Kerteminde. Paa de tre store Højtidsdage samt fjerde Fredag efter Paaske skulde Sognepræsten forsyne Kerteminde og Kapellanen Drigstrup med baade Højmesse og Aftensang. Paa anden Højtidsdagene skulde Sognepræsten prædike i Drigstrup og Kapellanen i Kerteminde baade til Højmesse og Aftensang. Paa tredie Højtidsdagene samt Skærtorsdag og Langfredag, paa hvilke Dage der ikke holdtes Aftensang, skulde Sognepræsten prædike i Kerteminde og Kapellanen i Drigstrup. Paa Festdagene skulde Sognepræsten, dersom det var Onsdag eller Fredag, forsyne begge Kirker med Højmesse, og Kapellanen Byen med Aftensang; var det Tirsdag eller Torsdag, skulde Sognepræsten prædike til Højmesse i Byen, Kapellanen i Drigstrup samt til Aftensang i Kerteminde; var det Mandag eller Lørdag, skulde den Præst fritages for Annekset, som havde Tjeneste der om Søndagen. – Sognepræsten skulde betale Kapellanen 40 Slettedaler aarlig i Løn.

Om Kapellan BORCHORST, der »sad i dette fattige Capellanie med Kone og Børn næsten i sytten Aar«, skriver Provst BØGH, at han »var iche ukyndig i det Medicinske Studio, men tiende mange syge Mennesker med Raad og Opvartning i sin Tiid. Især lod han see imod min Person i adskillige Sygdomme megen Oprigtighed, men selv blev han i sidste Aar meget hart angreben af Svaghed, og endelig d. 22 Augusti Aar 1764 forløst fra sine Lidelser«. ⁵¹

Den 9. November 1757 klagede Pastor BØGH til Biskop CHRISTIAN RAMUS over Organist FISCHERS »slette Opførsel«. Præstens Skrivelse kendes ikke, men af Biskoppens Svar ⁵² til ham den 12. s. M. fremgaar tydeligt, hvilke Forhold Præsten har klaget over, samt at der har været Fejl paa begge Sider: »Det er ganske billigt, at naar der i Kirke-Psalme-Bogen er anordnet 2de Psalmer paa en Helligdag bør Organisten spille den Psalme, som Præsten tilsiger ham, det er og Organistens Pligt og Skyldighed at begegne sin Sognepræst med Høflighed og Ærbødighed, og i saa Maade er den Importunité, som Deres Velærværdighed beretter, at Organisten har brugt imod Dem, ganske uanstændig; men derimod maa jeg tilstaa, at den Besværing, som Deres Velærværdighed fornemmelig anfører, at Organisten paa Alle Helgensdag har spillet den ganske Psalme: *Lover Gud, I fromme Christne etc.*, da De dog har befalet ham ikkun at spille et Vers deraf, er ikke aldeles velgrundet, thi da der i Kirke-Ritualet og Psalme-Bogen er fastsat, at den hele Psalme skal synges og spilles efter Prædiken, saa er det en Sag, som Deres Velærværdighed ikke anderledes kunde befale, ej heller Organisten adlyde. Hvad Deres Velærværdighed videre melder at De ikke staa for Alteret for [før] Prædiken, og sluttelig ingen Messe sker, er og en Sag, som er stridig imod Ritualet, og kan ikke vel forsvares, thi naar Deres Velærværdighed ikke kan taale at staa saa længe, gjør De bedre, De lader sig give en Stol at sidde paa for Alteret.« Biskoppen finder Præstens »Besværing af den Beskaffenhed, at ifald alle Ting nøje skulde undersøges, og Organistens Erklæring først indhentes, vilde det give Anledning til mere Fortrædelighed«. Han finder det derfor »tjelligst, at denne Stridighed blev afgjort i Mindelighed, men skulde Deres Velærværdighed endelig paastaa, at Sagen imod Organisten skal paatales, skal jeg sende Deres Besværing til Provsten til Undersøgelse, men førend dette sker, vil jeg dog først indstille til Deres Velærværdigheds nøjere Overvejelse, og nærmere vente Deres Betænkning herom. Iøvrigt ønsker jeg Deres Velærværdighed af Hjertet, at De ved Guds Naade og Hielp maatte erlange Deres fuldkomne Helbred og Styrke igen«. Da der ikke synes at være sket mere i Sagen, har Pastor BØGH nok fulgt sin Biskops gode Raad.

En halv Snes Aar senere klagede ⁵³ Provst BØGH atter til Biskoppen, denne Gang over den unge Præst i Rynkeby og Revninge LUDVIG BOESEN, der døde som en kendt Præst i Vigerslev og Veflinge, agtet for sin Fromhed og Nidkærhed. BOESEN, der paa Grund af Faderens tidlige Død var opvokset i fattige Kaar og i nogle Aar havde ernæret sig kummerligt som Privatlærer, var i 1764 ved Protektion blevet kaldet til Rynkeby, og Provst BØGH modtog, ifølge sit eget Udsagn, den unge Præst »med megen Kierlighed«. Tre Aar senere fødte BOESENS

Hustru (* SECHMANN) Mandag den 2. Marts 1767 c. Kl. 17 deres anden Søn, og den følgende Lørdag skrev BOESEN til Provst BØGH, at de agtede at døbe Barnet om Onsdagen den 11. og bad om selv at maatte foretage Daabshandlingen, ligesom Provsten halvandet Aar tidligere havde tilladt BOESEN at døbe den ældste Søn.

Provst BØGH modtog Brevet tilligemed et Salarium om Søndagen efter Gudstjenesten og blev »meget bekymret og tankefuld« over, at Daaben først skulde finde Sted saa sent, eftersom Loven – Danske Lov 2-5-6 – krævede, at Børn skulde døbes senest 8 Dage efter Fødslen. Han skrev straks til BOESEN, ønskede først »baade Moder og Barn Naade og Hilsen Dem alle til fælles Glæde og Velgaaende« og henviste derefter til Bestemmelsen i Danske Lov; desuden udbad han sig ufortøvet nærmere Underretning om, hvorvidt Barnet var hjemmedøbt eller ej, »paa det jeg kan selv vide, hvad jeg gjør, og hvordan det gaar til i det mig anfortroede Herred«. Samtidig tilbagesendte han det tilsendte Salarium forsegle, som han havde modtaget det.

Dette Brev blev BOESEN meget opbragt over og svarede straks samme Aften Provsten: »Jeg forundrer mig meget over Deres Skrivelse, som nu mod Aften ankom til mig. Har jeg fortørnet Dem, dermed at jeg som saa mange brave Præstemænd begjærer selv at døbe mit Barn? Er det tilsendte Salarium for ringe, da jeg ved, mange have givet mindre? Eller hvad er dog den sande Aarsag, hvorfor jeg nu skal beegnes saaledes?« Han oplyste, at Barnet ikke var hjemmedøbt, og angaaende Overskridelsen af Fristen paa 8 Dage bemærkede han: »Naar jeg end ikke, ihvor gierne jeg vilde, kunde faa det til Daaben i Dag, saa er der jo ingen Prædikens Dag før Onsdag; . . . jeg beder Dem, De dog vilde betænke Dem.«

Provsten forstod ikke, af hvilken Aarsag Barnet ikke kunde være kommet i Kirken om Søndagen. Men mest ked var han af hele Tonen i Brevet, som »er skrevet i Vrede og Hidsighed, langt fra med den Anstændighed og Høflighed, som hans ømme Samvittighed burde sige ham at være [Provsten] skyldig«. »Jeg havde ellers ventet, at De besad mere Kierlighed til at forstaae et velment Brev, og ikke saadan Hidsighed, som De her har angreben Deres Provst med, og det uden Skyld og Brøde.«

Imidlertid havde Barnets »svagelige Omstændigheder allerede tilforn nogle Gange ytret sig«, og da Tirsdag Morgen »den forrige Uro med særdeles stærke Skrigen og Krympen atter paakom«, hjemmedøbte BOESEN sit Barn og kaldte det MORTEN efter dets Farfader.

Næste Dag, Onsdag den 11. Marts, forrettede Provst BØGH – uden at modtage Salarium derfor – Daabens Publikation i Rynkeby Kirke; Barnet blev baaret af Major HENRICH LASSONS Enke CHRISTIANE DOROTHEA v. RHEDER fra Ulriksholm, og Jomfru METTE HEDEVIG EBBESEN⁵⁴ i Præstens Hus gik hos; Fadderne var Kammerraad, senere Etatsraad FR. BAGGER til Julskov, Justitsraad HANS BERG til Skovsbo og Studiosus KNUD KNUDSEN fra Nyborg. Men Provst BØGH deltog ikke i Daabsfestlighederne bagefter, thi »som Hr. BOESEN ikke i noget af sine tre Breve havde gjort mig den Ære at byde mig til Bords, endskiønt han havde mange anseelige Giester hos sig, maatte jeg fortsætte min Rejse til Odense . . .« (Barnet MORTEN BOESEN døde 14. Maj 1772, 5 Aar gammel, begravet 20. s. M. i Rynkeby Kirke).

Den 14. Marts indberettede Provst BØGH Sagen til Biskop JACOB RAMUS, »ikke af Hævn-gerrighed, men blot for at bede Biskoppen meddele BOESEN sin Mening derom og formane ham til at holde sig Kongens Lov og Forordninger efterrettelig og ikke at vredes paa sin Provst uden Skyld og Brøde, men at skrive til mig med Anstændighed i Embeds Sager«. Om BOESEN skriver Provst BØGH, at han »er en brav Præstemand, hvilken, ligesom jeg tilforn har opofret ham mit varmeste Venskab, jeg ønsker af Hiertet at leve i bedste Forstaaelse med«.

Biskop J. RAMUS udtalte i Skrivelse til BOESEN den 21. Marts, at denne havde »begegnet Provsten paa en Maade, som just ikke er høflig og Dem anstændig«, at Provsten kun havde gjort, hvad hans Embedspligt krævede, og at Biskoppen derfor maatte foreholde BOESEN det »til nøjere Eftertanke . . . med oprigtig Formaning, at De herefter entholder sig fra saadan Omgang som en retsindig Præstemand ikke vel anstaar, og beviser Deres Herredsprovst al sømmelig Høflighed og Ærbødighed, paa det De stedse kan leve i Kiærlighed og god Forstaaelse indbyrdes, hvilket bedst passer sig for Mænd, der fører Forligelsens Embede«.

I Aaret 1751, den 23. Juni, ansøgte⁵⁵ BØGH, – der var en fattig Mand, for hvem Begravelsesomkostningerne for hans Børn kunde virke trykkende, – om fri Begravelse i Kirken for sig og sin Hustru og Børn, ligesom det 63 Aar tidligere var tilstaaet Sognepræsten ved St. Mikkel's Kirke i Slagelse, Magister PEDER MØLLER († 1697) ved kongeligt Reskript af 10. Marts 1688, hvori det udtrykkelig hedder: »Saasom Sognepræsterne det overalt nyde og have bør.« Biskop CHRISTIAN RAMUS udtalte i sin Erklæring 21. Juli paa BØGH'S Ansøgning, at »det indstilles i allerdybeste Underdanighed til Deres Majestæts Naade, om ikke Sogne-Præsterne i dette og de andre Stifter maatte nyde det samme Beneficium [som Præsten i Slagelse] for deres Hustru og Børn, efterdi de dog alle betiener et og det samme Embede«. Men baade i Kancellikollegiet 28. Juli og i Konseillet 29. Juli fik Ansøgningen Paategningen: »Forbliver ved Loven«, og da Biskop RAMUS den 4. September s. A. bevilger et Andragende fra BØGH om at rejse en Tur til Jylland, meddeler han samtidig, at han »antegnede Ansøgningen om fri Begravelse i Kirken for Deres Familie til dens Befordring paa bedste Maade, og kan jeg ikke vide, af hvad Aarsag den er bleven afslagen«.

Provst BØGH interesserede sig meget for sin Slægts Historie og i det hele taget for Personalhistorie. I 1770 skrev han saaledes efter Opfordring af Kantor CHRISTOPHER GIESSING i Roskilde til Brug for dennes store Værk, »Nye Samling af Danske, Norske og Islandske Jubel-Lærere med hosføyede Slægt-Registere og Stam-Tavler«, der udkom 1779–86, 10 Biografier over Jubel-Lærere, 3: Præster, der har fungeret i over 50 Aar, samt en Stamtavle over Slægten SEIDELIN, den ældste kendte Stamtavle over Slægten (se S. 817).

1770–71 forfattede Provst BØGH desuden en meget værdifuld, haandskreven Beskrivelse af Kerteminde og Bjerger Herred, der nu findes i Landsarkivet i Odense. »Beskrivelse over Bierge-Herred i Almindelighed og Kierteminde og Drigstrup Sogne i Særdeleshed, forfattet med fornødne Anmerkninger over den Danske Atlas tredje Tome over Fyhns Stift samt HOFMANS samlede Foundationer og Gave-Breve femte Tome over samme Stift«⁵⁶ er et omfangsrigt Værk paa 407 Foliosider, præget af BØGH'S store Grundighed, som den allerede gav sig til Kende i »Den Algierske Freds-Historie«.

Nogle Aar før sin Død paatænkte Provst BØGH at udgive et Skrift, der skulde udkomme 2 Gange ugentlig, »nemlig et Ark hver Post-Dag«, hvori Religionslærdommene skulde behandles paa Vers, og han havde 100 Ark færdige, men hverken Tid eller Penge til Udgivelsen. I 1774 udgav han et Brudstykke heraf, »Poeten eller Et Poetisk Skrift, Som handler tildeels om de høieste og vigtigste Sandheder i den Christelige Religion, i sær om de vigtigste Ting i Adams Historie«, hvori han – atter i Aleksandrinere – allegoriserer over Menneskehedens ældste Historie, idet han mener, at aldrig nogen før har været inde paa denne »heel sælsomme Forklarings-Maade«. Om Værket, der – i Oktav-Format – bestaar af 26 Afhandlinger paa ialt 208 Sider, udtaler BØGH i Forordet: »Her er Begyndelsen af Bibelen, helst den Deel, der angaaer Religionen, sat i et klart Lys. Enhver kan see, hvordan Adam var den fuldkomneste

og lyksaligste i sit Paradiis, den daarligste og ulykkeligste i sit Syndefald, men atter hvor vel han var, fuld af Troe og Haab, under Naadens Huusholdning«. Et følgende Skrift, der skulde handle om »Loven og Christo som Lovens Fylde og Ende«, fik han aldrig fuldført.

Som Digter virker BØGH temmelig aandløs, tydelig paavirket af Barokstil. I VILHELM ANDERSENS store Værk om det 18. og 19. Aarhundredes danske Litteraturhistorie (1919 ff.) nævnes BØGH overhovedet ikke. Derimod gives følgende Omtale af »Den Algierske Freds-Historie« i K. L. RAHBEK og R. NYERUP: »Udsigt over den danske Digtekunst under Kong Frederik den Femte« (1819, S. 15–18): »Vel er her ikke mindste Gnist af Digterild og Aand, og det er blot at ansee som en aldeles prosaisk Rimkrønike, man læser for det historiske Indholds Skyld; men dog maa man lade Forfatteren, at hans Rim ere for det meste rigtige, hans Metrik temmelig nøjagtig, hvilket er mere, end hvad man kan sige om adskillige nyere Digtene.« Efter nogle Citater fra BØGHS Værk hedder det, at han »har forresten skreven Vers baade før og efter 1747, . . . [»Den siungende Theologus« og »Poeten« nævnes] . . . men de alt anførte Prøver af hans Maneer vække neppe hos Læseren Lyst til at see mere fra den Haand«.

Af BØGHS øvrige Forfatterskab skal endnu nævnes »Betænkninger over nogle haarde Ord og Talemaader i den Hellige Skrift«, »En Tale om Fornuften . . .«, »En Etymologisk Betragtning over de guddommelige Navne Elohim og Jehovah som de to allerførste Navne, der ere tillagte Gud i denne Verden« og hans »Lykønskings-Tale for Kong Christian den Syvende«, holdt den 25. Maj 1766 i Kerteminde og Drigstrup, samt »En kort Philosophisk Afhandling, hvorudi Gud og Sielen tillegges efter Naturens ufeylbare Lys en sand og fuldtydelig Tre-enhed«; i denne »korte« Afhandling paa 254 Sider viser BØGH, at baade Gud og Sjælen er en Aand, en Kraft-Substans, bestaaende af Forstand, Vilje og Magt.

Hvad Præstegaard⁵⁷ angaar, indtog Kerteminde indtil 1852 gennem et Tidsrum af næsten 300 Aar den Særstilling, at der ikke fandtes nogen Embedsbolig for Sognepræsterne, saa at disse enten maatte købe sig en Ejendom eller bo til Leje. NICOL SEIDELIN BØGH ejede og beboede den senere Bryggerigaard, Vestergade Nr. 25, – den 23. April 1959 indviet som Kertemindes Hjemmeværnsgaard – paa Vestergades Sydside paa det østlige Hjørne af det nuværende Præstegaardsstræde.

Denne Gaard, der var Bolig for Sognepræsten i Kerteminde 1728–1800, ejedes fra 1690 af Købmand THOMAS JOHANSEN og dennes Hustru HILLEBORG MARIE JACOBSDATTER BAGER († 1758), om hvem Provst BØGH skriver:⁵⁸ »Disse boede, hvor jeg boer, og bygde Gadehuset fra Grund af, hvilket deres Navne og Aarstallet 1696 over Døren endnu viiser.« THOMAS JOHANSEN døde 1713, hvorefter HILLEBORG MARIE BAGER i 1716 ægtede PEDER CHRISTIAN SCHØTHZ († 1747), der 1721 blev Raadmand, 1733 Borgmester og 1742 Byfoged i Kerteminde, og som »boede længe her«, indtil han i 1728 solgte Gaarden til den daværende Sognepræst JOHAN FREDERIKSEN HORNE-MANN, hvis tragiske Død 1731 fandt Sted her.

HORNE-MANN var blevet Sognepræst i Kerteminde i 1723, 32 Aar gammel. Han var ugift og friede nogle Aar senere til ANNA HELENE HVIID (S. 742), Datter af Sognepræst ANDERS LAURITSEN HVIID til Brenderup og Ore; hun var da forlovet med sin Fætter – Faderens Brodersøn, Søn⁵⁹ af Købmand og Overformynder i Middelfart PEDER LAURSEN MØRCH († 1754 sst., begravet 6. September) – Studiosus LARS PEDERSEN MØRCH (Student fra Odense 1724, 20 Aar gammel), men blev af sin Fader tvunget til at bryde med sin Fæstemand og Ungdomsven, hvorpaa HORNE-MANN »imod alle Advarseler og Truselers«⁶⁰ giftede sig med hende i 1730. Ægteskabet blev meget ulykkeligt, og efter at Præstefruen forgæves havde søgt at tage Livet af sin Mand ved at komme Gift i hans Grød, blev han en Nat i Marts⁶¹ 1731 myrdet i sin Seng af MØRCH, som sammen med sin tidligere forlovede, der var delagtig i Mordet, blev dømt derfor, hvorefter begge henrettedes i Odense den 4. December 1732, hun paa Torvet, han paa Heden.⁶² I det i Anledning af MØRCHS Flugt 17. August 1732 fra Arresten i Odense udsendte Signalement hedder det om ham, at han var smal og af maadelig Statur, lang og gulagtig i Ansigtet og havde et brunt krøllet Haar, et rødt Skæg og en spidsagtig Næse.⁵⁹

Den følgende Sognepræst var Magister OLUF SØRENSEN BAGGE (1675–1746), af hvis Enke INGER NIELSDATTER JUUL († 1760) BØGH købte Gaarden samt »en da dertil, dog afsides . . . liggende« Have paa c. 4 Skp. Land for 333 Rd. 2 Mk., det samme Beløb som Magister BAGGE i sin Tid havde givet. Om den paagældende Have hedder det i 1776, at den »nu ikke regnes til Gaarden, men bruges til Pløje-land«⁶³.

Da BØGH købte Gaarden, var den meget forfalden, men han satte den i god Stand, idet han opbyggede den halve Gaard fra Grunden af og reparerede hele Resten med Tømmer, Tegl- og Mursten, nye Loftter, Gulve, Døre og Vinduer; han gjorde »allevegne inde og ude den bedste Indretning«, og Gaardsrummet, som var »tilforn alt for knap og indknebet«, udvidede han betydeligt. Frugt- og Køkkenhaven lige over for Gaarden (paa den nordlige Side af Vestergade, fra Rebslagerstræde vestpaa, strækkende sig nordpaa til Præstegade), som han havde købt for 100 Rd. af SCHØTHZ' Enke i 1750 (Skøde læst 28. September), da den laa øde, anlagde han fra ny og forsynede den med store og stærke Stengærder af Mands Højde paa de 3 Sider, og paa den fjerde Side, »som vender lige imod Gaarden«, satte han et nyt og fast Plankeværk af Egetømmer, »saa Hegnet har vel kostet mig 3 til 4 Gange mere end Haugen selv«. Alle disse Reparationer kostede ham c. 2.300 Rd.

I 1770 giver Provst BØGH i sit store Værk⁶⁴ om Kerteminde følgende Beskrivelse af Vestergade, hvor han boede: »Vester for Langegade gaar der tre Tvergader, af hvilke den mellemste, kaldet Vestergade, skulde vel være den fornemmeste, endskiønt den er meget ringe liige saa vel som de andre. Gaden ligger ellers smukt, tagende sin Begyndelse fra Torvet af paa Lange-gade, hvorfra den har ongefær 400 Skridt til Enden ved den vestre Port; Men den er ickun halv bebyggt, endskiønt den har en Deel Bygninger paa begge Sider. Min Gaard er den største i denne Gade, ja fast i Byen, men hertil ligger en stoer Urtehaug og et skiønt lidet Kornvænge eller Enghauge, som gaaer liige ind til Gaarden, og udgiør Urte- og Enghauge tilhobe gandske vist de toe Deelee af Gaden paa den eene Side. Alt dette har jeg samlet saaledes med stoer Møje og Bekostning, kiøbt adskillige øde Pladser, nedbrudt gamle Huuse, som stoed paa Fald, opbyggt nye paa andre Steder, ja indhegnet Haugen paa tre Sider saa vel som Vænget til Gaden med meget høje og kostbare Steengierder. Langt fra jeg mælder dette for at forkynde min Ejendom, thi jeg er ickun en fattig Mand og har slet intet at roese mig af, men jeg vil dermed alleene viise, hvordan Gaden seer ud, ja at vi nu saae og pløje den Grund inden i Byen, som tilforn var altsammen bebyggt.«

Da der imidlertid var mange øde Gaarde i Byen, frygtede BØGH, at hans Eftermand maaske vilde købe en saadan i Stedet for at købe hans Gaard af hans Enke, »hvilket da vilde blive et ubodeligt Tab for min fattige Familie og mange smaa uopfødte Børn«. Han androg⁶⁵ derfor i 1775 Kongen om at maatte afstaa sin Gaard »til en bestandig Residence for Sogne Præsterne i Kierteminde«, imod at der betaltes ham 400 Rd. af Kerteminde Kirke og 100 Rd. af afdøde Borgmester JOHAN GLYSINGS Legat fra 1695, af hvilke Beløb Sognepræsten i Forvejen modtog de aarlige Renter (16 + 4 Rd.) til Husleje, samt 500 Rd. af hans Eftermand i Henhold til det kongelige Reskript af 24. April 1741 om de gejstlige Residenser i Købstæderne. BØGH skriver, at han selv herved intet vilde vinde udover at »overvinde den Frygt, at min Gaard, til min Families totale Ruin, skulde staa ledig efter min Død«.

Provst BØGHs Andragende anbefaledes den 9. September af Arveprinsen, hvem BØGH havde dediceret flere af sine Skrifter. Stiftamtmandens og Biskoppens Erklæring 11. Oktober gik imidlertid ud paa, at det vilde blive en for svær, økonomisk Byrde for Efterfølgerne i Kaldet, ligesom de henviste til, at Gaarde og Huse paa Fyn kun stod i meget lav Pris, og i Henhold hertil afsloges Andragendet i Gehejmestatsraadet den 30. November 1775.

I Slutningen af November 1776 indsendte BØGH en ganske lignende Ansøgning blot med den Forskel, efter Biskoppens Raad, at Eftermanden kun skulde betale 400 Rd. i Stedet for 500. Arveprinsen gav den Paategningen: »Bøgh i Kierteminde har man lovet Understøttelse«, den forelagdes i Kancellikollegiet den 26. December 1776, men blev atter afslaaet.

Provst BØGHS Gaard beskrives nærmere – omtrent enslydende – dels i Brandtaksationen fra 1761 og dels i Byfoged LARS CHRISTIAN BENDZ'S Erklæring, der ledsagede BØGHS anden Ansøgning i 1776: Den bestod af et 2 Etages Forhus ud til Vestergade paa 15 Fag samt, sammenbygget med Forhuset, en 11 Fags Udbygning til Gaardspladsen med en Kvist paa 5 Fag; endvidere et Porthus til Indkørsel paa 2 Fag og et Plankeværk til Gaardens Indhegning. Mod Øst fandtes et 17 Fags Sidehus, 1 Loft højt, til Vognremise, Korn- og Staldbygning etc., mod Vest langs Præstegaardsstræde et 1 Loft højt Sidehus paa 25 Fag, der 1761 kaldes forfaldent; og endelig bagtil mod Fiskergade et 2 Loft højt Baghus paa 21 Fag til Lo og Lade. – Gaarden vurderedes ved Brandtaksationen 1761 til 1.000 Rd., i 1771 til 1.500 Rd.

Erklæringen 1776 oplyser yderligere, at Gaardsrummet var 50–52 Alen langt og 25–28 Alen bredt, at Frugt- og Køkkenhaven var over 8.000 Kvadratalen (over 100 Alen lang, 80 Alen bred) og aarlig indbragte mere end 20 Rd., og at Provst BØGH af Gaardens 78 Fag selv havde bygget de 39 Fag foruden Porthuset, Kvisten paa 5 Fag m. m. og fra Grunden af repareret det øvrige, »saa den er overalt i god Stand«.

Aaret efter Provst BØGHS Død solgte hans Enke Præstegaarden i Vestergade til Efterfølgeren Sognepræst JOHAN ERNST HEILMANN (Skøde 11. December 1779, læst 20. s. M.). Købesummen var 900 Rd., hvori desuden var indbefattet den sydlige Halvdel af Frugt- og Køkkenhaven lige overfor paa Vestergades Nordside, strækkende sig langs Vestergade fra Rebslagerstræde mod Øst til Provstinde BØGHS Huse mod Vest. Den nordlige Halvdel af Haven, op til den nuværende Præstegade, beholdt Provstinde BØGH, men i Skødet bestemtes det, at naar hun »enten ved Døden skulde afgaa eller blive til Sinds at afhænde den halve Frugthave, skal samme først tilbydes Hr. HEILMANN eller efterkommende Ejer af Gaarden« og tilskødes ham, hvis han da vil betale 50 Rd.

Gaarden i Vestergade vedblev at være Præstebolig i 22 Aar efter Provst BØGHS Død, indtil Sognepræst HEILMANN'S Død i 1800. 1812–39 anvendtes den som Fattiggaard, og i 1850 anlagdes Bryggeriet dér.

Foruden Gaarden i Vestergade og Haven overfor havde Provst BØGH andre Besiddelser i Byen. Paa Vestergades Sydside ejede han saaledes 2 Huse Vest for sin Gaard, de vestligste, der da eksisterede. Huset paa det vestlige Hjørne af Præstegaardsstræde købte han 1768 (Skøde 3. Juni, læst 6. s. M.) for 80 Sld. af Hattemager CHRISTIAN CHRISTOPHERSEN HAFPGAARD, der da havde ejet og beboet det siden 1761; Huset var 2 Loft højt og bestod af 9 Fag til Gaden og et 4 Fags Sidehus. – Vest for dette Hus laa et andet Hus, der ifølge Brandtaksationen 1761 da beboedes af LORENTZ WEST og ANDREAS FEEDERSEN og ejedes af Provstinde TVEDE (* BAGER), af hvem Provst BØGH købte det i 1765 (Auktionsskøde 11. Marts, læst 18. s. M.). Disse 2 Huse nedbrød Provst BØGH, da de »stoed paa Fald«, det første mellem 1768 og 71, det andet mellem 1765 og 68. – Vest herfor laa en Have paa c. 1 Skp. Land, som Provst BØGH købte for 13 Rd. paa Auktion den 10. November 1766 efter Købmand i Kerteminde JØRGEN THESTRUPS afdøde Enke PERNILLE LANGEMACH (Auktionsskøde 11. Juni 1767, læst 26. Oktober s. A.). Denne Have angives mod Øst at støde op til Provst BØGHS Hus, som da beboedes af CHRISTIAN HERMANSEN, og mod Vest op til et Vænge, som ogsaa ejedes af Provst BØGH.

1789 solgte Provst BØGHS Enke (Skøde 26. August, læst 21. September) sit »Korn- og Græsvænge«, der strakte sig fra Præstegaardsstræde mod Øst til Lungs-Marken (mod Vest), fra Præstegade mod Nord til Stranden mod Syd, og som var omgivet af Stengærder mod Nord og Øst, til Kammerjunker, Ritmester, senere Oberstløjtnant FREDERIK VON GERSDORFF til Kærgaard i Hunderup Sogn ved Ribe.

Paa den nævnte Auktion 10. November 1766 efter PERNILLE LANGEMACH købte Provst BØGH desuden en Have paa c. 1 Skp. Land paa Nordsiden af Vestergade, ligeledes for 13 Rd., »beliggende imellem Provst BØGHS Urtehave

paa den østre og IVER CHRISTIAN Handskemagers Hus paa den vestre Side«. Her opførte BØGH de 3 Huse, som ved Brandtaksationen 1771 var de eneste Huse han ejede foruden sin Præstegaard. I 1775⁶⁶ angives Husene at være paa ialt 23 Fag, nemlig 7, 7 og 9 Fag. Senere deltes hvert af de 3 Huse midt over, saa der blev ialt 6 Lejevaaninger, af hvilke BØGH vist afstod den østligste paa 4½ Fag til en PEDER MORTENSEN før 1781. De 5 øvrige Lejevaaninger ejede Provstinde BØGH efter sin Mands Død indtil Juni 1793, da hun solgte dem for ialt 410 Rd. Køberne af de 5 Lejevaaninger var, regnet fra Vest: Matros ARENT JOENSEN, Matros PETER MATHIESEN, Skrædder JØRGEN FIIL, Daglejer HANS SCHOU og Betjent EVERT ANDERSEN. Hvert af de 4 vestlige Huse var paa 3½ Fag, var i Brandforsikringskassen takseret til 50 Rd. og solgtes for 80 Rd.; det østlige var paa 4½ Fag, var takseret til 60 Rd. og solgtes for 90 Rd. Alle 5 Skøder er dateret Viborg 4. Juni 1793 og læstes 10. og 24. s. M. samt 1. Juli.

Til Provsteembedet hørte et Hus⁶⁷ i Kølstrup By og Sogn med tilliggende Have og Ager. Provst CLAUS WEDEL i Munkebo bortfæstede det den 26. Maj 1737 til ERIK HANSEN, efter hvis Afstaaelse Provst BØGH bortfæstede det 3. September 1764 til MADS JENSEN og Hustru ANNE MARIE SØRENSDATTER TANDERUP, imod at gamle ERIK HANSEN og hans Hustru »beholder deres Livstid fri Husværelse samt en liden Plet Jord til Grønkaal«. Efter den 87aarige ERIK HANSENS Død i Januar 1768 opsgav hans Enke METTE CHRISTENSDATTER Huset, »ssasom hun ikke længere kan bestyre samme eller svare den deraf gaaende Leje«, hvorefter Provst BØGH den 8. Februar 1768 paa Livstid bortfæstede Huset »med tilliggende Hauge og lidet Stykke Jord i Marken« til »en søfarende Mand« NIELS KNUDSEN og Hustru MAREN HANSDATTER; de betalte 30 Rd. i Fæste, og den aarlige Husleje var 4 Rd. Fæstebrevet, der indeholdt en Bestemmelse om, at de skulde skaffe Enken METTE CHRISTENSDATTER, der døde 1769, »en fri Stue til Husværelse og liden Plet Jord til Grønkaal«, er underskrevet af Provst BØGH med hans Segl med et B og et Anker. Efter NIELS KNUDSENS Død 1801 bortfæstede Provst MAURITZ TRAP FRIIS i Marslev den 18. December 1803 Huset til Ungkarl POUL ANDERSEN.

Provst NICOL SEIDELIN BØGH var gift 2 Gange. Hans første Hustru, Bryggerdatteren fra København, døde i Barselseng efter at have født ham 5 Børn i 9 Aars Ægteskab. 2 Aar senere ægtede BØGH, der da var 40 Aar gammel, en kun 17 Aar gammel Proprietærdatter fra Fyn, der skænkede ham 11 Børn. Efter 20 Aars Ægteskab døde Provst BØGH, 61 Aar gammel; hans Enke overlevede ham i 18 Aar. Af Provst BØGH'S 16 Børn levede de 9 ved hans Død, det yngste kun 4 Aar gammel; 5 af Børnene var døde smaa, 2 var døde 16 Aar gamle; af de 9, der blev voksne, blev 8 gift, og 7 af dem fik Børn. Af Provst BØGH'S ialt 42 Børnebørn var imidlertid kun 2 født før hans Død.

Et Miniaturportræt af Provst BØGH ejes af Realskolelærer CARL JOHAN SEIDELIN BØGH paa Frederiksberg, Søn af Provstens Sønnensøns Sønnensøn Fuldmægtig, cand. jur. OLAF THEODOR NICOLAJ SEIDELIN BØGH, der fra sin personalhistorisk interesserede Fader, Litteraturhistorikeren Professor NICOLAI SEIDELIN BØGH havde arvet flere af Provst BØGH'S Ejendele, bl. a. en Bibel fra 1760. Miniaturen er indfattet af en lille Metalperlekant, Glassets Kant er slebet i fine Facetter, og den gennemsigtige Del, hvorigennem Portrættet ses, synes at være slebet ganske svagt konkav. Et Fotografi – i stort Format – af Miniaturen blev c. 1940 ophængt i Kerteminde Kirkes Præsteværelse.

Det mest interessante, der er bevaret af Provst BØGH'S Ejendele og ligeledes ejes af Realskolelærer BØGH, er en stor (venetiansk?) Glaspokal med Laag – til Minde om den danske Eskadres Togt til Algier 1746 – samt 5 dertil hørende, store Drikkeglas paa Fod, hidrørende fra Aaret 1743, da BØGH blev Skibspræst, efter Inskriptionerne at dømme foræret Provst BØGH af andre Skibspræster fra samme Tid. (Se S. 496 ff.).

Pokalen, hvis samlede Højde andrager 48 cm, er dekoreret med Eskadrens 4 Skibe, nemlig Delmenhorst, Oldenborg, Sydermanland og Falster; Navnene paa de respektive Fartøjer ses umiddelbart under hvert Fartøj. Pokalens øverste Kant er i en 15 mm høj Frise dekoreret med et Landskab, hvorover læses: ALGIER, og Pokalens Fod bærer rundt langs Kanten Inskriptionen: Den Danske Esquadre for Algier 1746. Endelig er Pokalens Laag tredelt af 3 Rokokokartoucher med Navnene: N. S. Bøg (og under Kartouchen:) Prost paa Delm., I Bentzon Prost. paa Old., J. Bræm Prost paa Syd.

De 5 Drikkeglas – af hvilke der i sin Tid har været 12 – er 18,6 cm høje. Paa hvert Glas er afbildet et Fartøj

og vis-à-vis findes 2 (3) sammenslyngede, overordentlig elegante Initialer i Rokokokartouche, umiddelbart under hvilken der findes en Inskription. Initialer og Inskription paa de 5 Glas er: HH Prost paa Charlotta 1743, CS Prost paa Tre Løver 1743, HE Prost paa Dannebrog 1743, RH Prost paa Elephanten 1743, ISG Præst paa Fyen.

Al Dekoration paa Pokal og Glas er dybt indgraveret.

† 23. August 1778 Kl. 22 i Kerteminde, 6 Dage efter sin 61 Aars Fødselsdag, begravet 27. s. M. i Kirken, »i Koret ved Degne Stoelen tæt op til den aabne Begravelse . . ., han havde været Sogne Præst her i Byen samt Annexet Drigstrup fulde 32⁶⁸ Aar og nogle Maaneder og Proust her i Herredet 16 à 17 Aar; der blev ringet med alle Klokkerne«.

I 1944 fandt Provst BØGHs jordiske Levninger deres endelige Hvilested paa Kerteminde Kirkegaard. Paa en Grav i Kirkegaardens nordvestlige Hjørne ligger en stor, flad Gravsten, hvis Indskrift oplyser:

HER UNDER HVILER
DE SIDSTE JORDISKE RESTER
AF KENDTE OG UKENDTE
MÆND OG KVINDER,
HVIS KISTER INDTIL AAR 1944
HENSTOD I GRAVRUMMET
I KERTEMINDE KIRKES
SYDØSTLIGE HJØRNE.

~ 1) 31. Januar 1747 i Brudens Forældres Hus paa Graabrødre Torv i København (Helligaands Kbg.) – Vielsen forrettedes af Brudens Broder Skibspræst JOHAN BENTZEN – CECILIE MARIE BENTZEN, * 8. Maj 1719 i København, døbt 10. s. M. i Helligaands Kirken af Magister MORTEN REENBERG; Datter af Brygger i København BENT BENTZEN (* c. 1674, † 15. December 1754 i Kerteminde Præstegaard »efter megen Bekymring udi sin Livs Tid,« begravet 20. s. M. i Kerteminde Kirke »paa den søndre Side ved Daaben og ringet med alle Klokkerne«) og Hustru JOHANNE CHRISTENCE (CHRISTINA) NORMANN⁶⁹ (* 1699 i København, døbt 7. Februar (St. Petri), ~ formentlig c. 1716 (St. Petri Kbg. mangler), † 6. Februar 1758 i Kerteminde Præstegaard, begravet 10. s. M. i Kirken »ved Daaben paa den søndre Side og ringet med alle Klokkerne«).

CECILIE MARIE (ved Daaben CIDTZE MARIE), hvis Forældre ved hendes Fødsel boede i Kompagnistræde, blev holdt over Daaben af sin Mormoder »Madame NORMANS fra Graabrødre Torv«, og Renteskriver ANDREAS JØRGENSENS (S. 453) Datter af 1. Ægteskab »Mademoiselle ELLEN MARIE⁷⁰ fra Compagnistræde« holdt Huen; Faddere var den bekendte Notarius publicus RASMUS ÆREBOE fra Holmen, Feltpræst DANIEL PAULLI fra Skindergade, Guldsmed PETER KLEIN fra Graabrødre Torv og Kantor CHRISTEN ANDERSEN SPARKIER ved Holmens Kirke.

Ved Københavns store Brand i Oktober 1728 nedbrændte ogsaa CECILIE MARIE BENTZENS Forældres Gaard i Kompagnistræde (Snarens Kvarter Nr. 70), hvorefter Familien flyttede til Krigsraad JENS REIERSEN i Ny Kongensgade (St. Annæ Kvarters vestre Del Nr. 149).

CECILIE MARIE BENTZEN, der selv var Nr. 3 af Brygger BENTZENS 5 Børn⁷¹, fik med Provst BØGH 5 Børn, hvoraf de 2 ældste døde smaa. Ved sin Død efterlod hun sin Mand 2 Børn paa 3 og 1 Aar samt et nyfødt Barn.

† 10. August 1756 i Kerteminde (i Barselseng efter Fødsel 31. Juli), begravet 11. s. M. i Kirken »paa den søndre Side i den liden Karlegang«.

5 Børn.

~ 2) 20. Maj 1758 (antagelig i Skellerup Sogn, hvor Hindemae ligger) den næsten 24 Aar yngre, kun 17 Aar gamle METTE CATHRINE BIRCH, * 2. Marts 1741 paa Lykkesholm, Ellested Sogn, 3 Mil Sydøst for Odense, døbt 8. s. M. Datter af Forpagter paa Lykkesholm, senere Ejer af Klarskov MAD S JØRGENSEN BIRCH (* 1710 i Skræppenborg i Brylle Sogn, døbt 25. Marts, † 6. Juli 1746 paa Klarskov, begravet 13. s. M.) og Hustru KAREN JACOBSDATTER MØLLER (* c. 1721–22 i Kildemølle, Ellinge Sogn, † 9. Marts 1791 i Kerteminde, begravet 18. s. M. i Kirken). METTE CATHRINE blev baaret til Daaben af Konferensraadinde LEOPOLDINE CATHRINE ADELER (* ROSENKRANTZ) paa Lykkesholm, og Faddere var Konferensraad THEODOR ADELER (senere Gehejmerraad LENTE-ADELER) til Lykkesholm, Fuldmægtig LETH og Hofmester HOLST, begge paa Lykkesholm, Mademoisellen paa Lykkesholm, samt Barnets Morfader JACOB JACOBSEN i Kildemølle.

Faderen MAD S JØRGENSEN BIRCH, der c. 1739, vistnok i Ellinge, ægtede KAREN JACOBSDATTER MØLLER, var fra før 1740–1744 Forpagter paa Lykkesholm; i December 1744 og November 1745 benævnes han Forpagter paa Raschenberg, det nuværende Juelsberg (som 1744 solgtes af Justitsraad CHRISTIAN V. D. MAASE til Kancelliraad JENS DREYER), og vistnok i Begyndelsen af 1746⁷² købte BIRCH af Ritmester, senere Konferensraad CASPAR HERMAN BRÜGMANN til Østergaard, for 1.900 Rd. Klarskov Gaard i Marslev Sogn 1 Mil Øst for Odense, men døde allerede 6. Juli s. A. paa Klarskov efter en langvarig Sygdom. Den 20. November 1745 købte BIRCH en Vandmølle ved Assens, kaldet Strandmøllen, som Herredsfoged HANS PEDERSEN 5. Juni 1748 solgte til Møller ERIK SØRENSEN. – KAREN JACOBSDATTER MØLLER, der overlevede sin første Mand, MAD S BIRCH, i 45 Aar, sin fjerde Mand i 11½ Aar, var * c. 1721–22 i Kildemølle, Ellinge Sogn, 2½ Mil Sydøst for Odense, som Datter af Møller JACOB JACOBSEN (levede 1746) i Kildemølle, der hørte under Ravnholt Gods, og Hustru METTE LAURIDSDATTER, der ved Skiftet 9. September 1726 efterlod sig den 4½ Aar gamle KAREN og en 2aarig Søn JACOB JACOBSEN MØLLER (1750–63 Forpagter af Broløkke i Viby Sogn), som efter deres Moder arvede 100 Rd. hver, hvilke 200 Rd. betaltes til deres Værge, den store Køb- og Handelsmand PETER MORVILLE i Kerteminde.

MAD S BIRCH og KAREN JACOBSDATTER MØLLER havde (mindst) 5 Børn, af hvilke de 4 ældste var født paa Lykkesholm: JØRGEN, døbt 9. Januar 1740, levede 1751, METTE CATHRINE, døbt 8. Marts 1741, † 1796, ANNA ELISABETH⁷³, døbt 31. Juli 1742, † 1767, og et Barn, der blev døbt 8. November 1743 og døde inden Faderens Død; det femte Barn, DORTHEA MADSDATTER, blev * c. April–Maj 1746, antagelig paa Juelsberg eller Klarskov, og døde 3 Fjerdingaar gammel paa Klarskov, begravet 9. Januar 1747.

MAD S BIRCH var en velhavende Mand, som 1742 kunde laane 3.000 Rd. til POUL HEIN paa Dyrehovedgaard, nu Taarnborg, ved Korsør, og 1746 2.000 Rd. til den forarmede Ritmester CHRISTIAN FREDERIK AHLEFELDT til Nordskov. Til Deling mellem Enken og deres 4 smaa Børn efterlod MAD S BIRCH sig 10.141 Rd. 10 Sk., hvoraf der tilfaldt METTE CATHRINE 1.014 Rd. 11 Sk. Enken lovede at udbetale hver af Døtrene deres Arvekapital, naar de engang indgik Ægteskab, samt at give dem »en Dragkiste saa god som 12 Rd., en opredt Seng med Sengested saa god som 50 Rd. og derforuden fri Bryllup«. Efter den lille DORTHEA, der døde Aaret efter, arvede METTE CATHRINE yderligere 162 Rd. 3 Mk. 12 Sk., ANNA ELISABETH det samme, og Broderen JØRGEN og Moderen hver det dobbelte Beløb.

METTE CATHRINE BIRCHS Fader døde saaledes, da hun var 5 Aar, men hendes Moder blev endnu gift 3 Gange.

Først ægtede KAREN JACOBSDATTER MØLLER, før 1. Februar 1747, Hans Pedersen, der fra 24. November 1741 var Herredsfoged i Vinding-Bjerge-Aasum Herreder; denne, der tidligere havde boet i Birkende, fra 1743–46 i Flødstrup, og efter Indgaaelse af sit Ægteskab tog Ophold paa Klarskov, var 22. Juni 1732 blevet konstitueret til

at bestyre Herredsfogedembedet under Herredsfoged, senere Justitsraad SALOMON LINDEGAARDS Svaghed, efter hvis Afstaaelse af Embedet 1741 HANS PEDERSEN blev hans Efterfølger. NICOL SEIDELIN BØGH, der personlig kendte Herredsfoged HANS PEDERSEN, omtaler ham som »en Mand af det bedste Navn«. Paa Auktion 11. August 1750 efter afdøde Admiral SENECA HAGEDORN købte HANS PEDERSEN Hindemae Gaard og Gods for 25.100 Rd. Kurant. HANS PEDERSEN tog nu Bolig paa Hindemae, hvor han imidlertid døde allerede den 24. Februar 1751. Auktions-skødet paa Hindemae af 10. Juli 1751, læst paa Fyenbo Landsting 28. s. M., blev derfor udstedt til Enken KAREN JACOBSDATTER MØLLER, som samtidig, ved Skøde, dateret Hindemae 11. Juni 1751, læst 28. Juli s. A., solgte Klarskov Gaard for 2.550 Rd. til senere Krigsraad MORTEN MADSEN MØLLER, tidligere boende i Kerteminde, siden Ejer af Selleberg 1752–67 og Krumstrup 1767–82. Enken, som med HANS PEDERSEN havde en Datter Dorthæa Marie, * 1749, fik 19. Marts 1751 kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder; ved Samfrændeskiftet den 9. Oktober s. A. ansattes Hindemae Gaard og Gods efter Købesummen til 25.100 Rd., Besætning, Bohave m. m. til 2.000 Rd., ialt 27.100 Rd. Udgifterne beløb sig til 23.181 Rd. 5 Mk. 1 Sk., hvorefter der blev 3.918 Rd. 15 Sk. til lige Deling mellem Enken og den 2½aarige Datter, hvis Arvepart Moderen imidlertid forhøjede til 2.000 Rd.

Tredie Gang ægtede KAREN JACOBSDATTER MØLLER inden Oktober 1751 Rasmus Andersen Langhoff, der nu rykkede ind paa Hindemae. Han var født 1696 paa Lavindsgaard i Rønninge Sogn, døbt 11. Marts, og døde paa Hindemae i September 1758⁷⁴ uden at efterlade sig Børn. Ifølge kongelig Tilladelse af 16. December 1757 oprettede LANGHOFF Testamente 31. August 1758, ifølge hvilket hans Enke skulde være hans eneste Arving; kun skulde hendes yngste Datter, Dorthæa Marie Hansdatter Langhoff, der som hidtil skulde føre sin Stedfaders Efternavn, arve 500 Rd., og 800 Rd. skulde udbetales til hans Arvinger: 400 Rd. til hans Søstersøn HANS LANGHOFF i København, 200 Rd. til Søn og Børnebørn af hans afdøde Søster KIRSTEN ANDERSDATTER i Over Kærby i Drigstrup Sogn, og 200 Rd. til 3 Børn af hans afdøde Søster INGER ANDERSDATTER i Langesgaarde. – METTE CATHRINE BIRCH blev saaledes gift med NICOL SEIDELIN BØGH kort før sin anden Stedfaders Død.

Sit fjerde, ligeledes barnløse Ægteskab indgik KAREN JACOBSDATTER MØLLER den 30. April 1759 paa Hindemae med Friderich Petersen,⁷⁵ senere Kancelliraad; han var * 22. Januar 1720 i Odense, blev hjemmedøbt, fremstillet i Sct. Knuds Kirke den 26. s. M., Søn af senere Kancelliraad LORENTS PETERSEN⁷⁵ (* c. 1684, 1719 Prokurator i Odense, 1721 Prokurator for alle Over- og Underretter i Fyns Stift, 1727 Birkedommer paa Taasinge, 1742 virkelig Kancelliraad, fra 1738 til sin Død Ejer af Herregaarden Broløkke (i Viby Sogn Nord for Kerteminde), † 1749 sst., begravet 5. December i Viby Kirke) og Hustru ANNA MARIA BUCHWALD⁷⁵ (* 1. November 1687 i Ullerup, døbt 6. s. M. i Skamby Kirke, ~ 16. Juni 1719 »i Huset« i Odense (Sct. Knuds Kirkebog), fra sin Mands og til sin egen Død Ejer af Broløkke, † 8. Maj 1763 paa Broløkke, begravet 30. s. M. i Viby Kirke). – FRIDERICH PETERSEN, der fik Bestalling som Kancelliraad 26. September 1760, boede i 20 Aar paa Hindemae, som han derefter solgte for 38.000 Rd. til Hofjærgermester OVE JOHAN VIND ved Købekontrakt 26. April 1777 og Skøde, dateret Odense 11. Juni 1778, læst 24. s. M.

Kancelliraad PETERSEN og Hustru samt sidstnævntes Datter DORTHEA MARIE LANGHOFF forlod nu Hindemae, hvor Kancelliraadinden havde boet i c. 27 Aar, og flyttede – efter et kort Ophold i Odense – i Begyndelsen af 1779 til Kerteminde til Kancelliraadindens Datter, Provstinde METTE CATHRINE BØGH, der var blevet Enke i August 1778, men endnu boede i Præstegaarden i Vestergade. Her døde Kancelliraad PETERSEN det følgende Aar, den 18. September 1779, og begravedes den 28. s. M. »i Kirkens aabne Begravelse og ringet med alle Klokkerne i sit Alders 59 Aar«. Ifølge en af FRIDERICH PETERSEN og tilkommende Hustru 10. April 1759 oprettet Ægtepagt, kongelig konfirmeret 4. Maj s. A., udbetalte hans Enke 1.000 Rd. til hans i 1751 afdøde Søster ANNA PETERSENS, i Ægteskab med Sognepræst i Skellerup og Ellinge OTTO DIDERIK LÜTKEN († 1788) avlede 4 Børn, og blev derefter selv siddende i uskiftet Bo.

Kancelliraad FRIDERICH PETERSENS Kisteplade er endnu bevaret; den blev i April 1944 sammen med 5 andre Kisteplader optaget af Gravkælderrummet i Kerteminde Kirkes sydøstre Hjørne og ophængt i Kirkens Materialrum; alle 6 er af Tin, i Rokoko-Stil; Midterpartiet, hvorpaa Indskriften findes, er ophøjet og omgivet af en flad Ramme med indridsede Ornamentter. Kancelliraadens Plade bærer, med Kursiv-Skriveskrift, følgende Indskrift:

Her giemmes
Det som Kunde Døe
af
Den Høyædle og Welbyrdige nu salig
Cancelli-Raad FRIDERICH PETERSEN
Fød i Odense d 22de Jan. 1720

Ægte Wiet til Hands nu efterlevende Enke Frue Karen Møller
 paa Hindemae d 30 April 1759
 Døde i Kierteminde d 18de Sept. 1779
 Og venter paa en Ærefuld Opstandelse.

Hvil vel da Salig Siæl! Du var af Sygdom træt
 men fik i Døden Roe; i denne mørke Boelig
 Dit Legem hviler sødt for Verdens møye roelig
 Din Siæl den blir hos Gud af evig Glæde mæt.

Kancelliraadinde PETERSEN blev boende hos Datteren Provstinde BØGH – fra sidst paa Aaret 1779 i dennes Gaard i Langedgade (nu Nr. 38) – indtil Efteraaret 1788, da Provstinde BØGH rejste til Jylland. Muligvis tog Kancelliraadinden ogsaa med til Jylland, men i April 1789 vendte hun i alt Fald atter tilbage til Kerteminde og tog Bolig hos sin yngste Datter DORTHEA MARIE LANGHOFF og dennes Mand Konsumptionsinspektør JACOB BRØGGER, der boede i en Gaard (nu Langedgade Nr. 9) paa det nordlige Hjørne af Vestergade og Langedgade skraat over for Kirken, med Baghus ud til Kattesundsstræde. JACOB BRØGGER var i November 1778 kommet til Kerteminde fra Møgeltønder med en Stedsøn CHRISTIAN FRIDERICH FABRICIUS⁷⁶ (der i September 1783 rejste til København) og dennes Huslærer og Fætter, den senere som Arkæolog berømte GEORG ZOEGA⁷⁷, der var Søn af Sognepræsten i Møgeltønder Provst VILHAD CHRISTIAN ZOEGA og HENRIETTE EMILIE CLAUSEN. S. A. købte BRØGGER af MICHEL HANSEN KRAG den nævnte Gaard (Skøde 23. December 1778, læst 11. Januar 1779) og ægtede 27. December 1779 i Kerteminde DORTHEA MARIE LANGHOFF, som 1780–89 fødte ham 7 Børn, af hvilke 4 var dødfødte og 1 døde spæd; ved Folketællingen i 1787 havde BRØGGER desuden en 13aarig Datter⁷⁸ af 1. Ægteskab boende hjemme. Fra Slutningen af 1783 til September 1790 var Provst BØGHs Datter KAREN Husjomfru hos BRØGGERs i Kerteminde, og 1796 og 1801 omtales hun som Husjomfru hos dem i Randers, hvor hun døde 4. Maj 1829.

Kancelliraadinde PETERSEN boede sine 2 sidste Leveaar hos BRØGGERs, hvor hun døde 9. Marts 1791; til hendes Begravelse den 18. s. M. i en aaben Begravelse paa den søndre Side i Kirken blev der ringet med alle Klokkerne. – Inden Provstinde BØGHs Bortrejse fra Kerteminde fik hun og Halvsøsteren DORTHEA MARIE LANGHOFF, ved Skifteforening af 24. Juni 1788 med deres Moder, udbetalt deres mødrene Arv. Provstinde BØGH fik 4.950 Rd. foruden Linned, Møbler m. m.

I Begyndelsen af 1791 flyttede JACOB BRØGGER, altsaa kort efter Svigermoderens Død, til Vejle⁷⁹ som Told- og Konsumptionsinspektør dér. Ved Skøde af 17. September 1791, læst 25. Juni 1792, solgte han Gaarden i Langedgade til sin Efterfølger, Told- og Konsumptionsinspektør i Kerteminde TOBIAS NASCOU. – 1779–86 havde BRØGGER desuden ejet Nabohuset mod Nord, lige Syd for Raadhuset, det nuværende Langedgade Nr. 11, hvor der nu er Dommer- og Politikontor.

METTE CATHRINE BIRCH er saaledes opvokset paa store Gaarde paa Østfyn, født paa Lykkesholm, boede derefter kortere Tid paa Juelsberg og Klarskov og fra sit niende Aar paa Hindemae, indtil hun 17 Aar gammel blev gift med den 40aarige Sognepræst NICOL SEIDELIN BØGH i Kerteminde og blev Stedmoder til 3 smaa Børn. Kun 20 Aar gammel blev hun Provstinde. Da hun var 27 Aar gammel, havde hun selv faaet 9 Børn – af hvilke dog 3 døde ved Fødslen – og senere fulgte endnu 2 Børn.

Hun havde haardt Brug for Hjælp i Huset, og i Reglen havde BØGHs da ogsaa 3, ja undertiden 5 Tjenestepiger foruden en Karl. I 1762, da de havde 7 Børn, hvoraf det ældste var 9 Aar, havde de kun en Karl OLUF ANDERSEN, en Amme SIDSEL RASMUSDATTER og en Tjenestepige KAREN JENSDATTER, men i November s. A. fik de 2 nye Tjenestepiger, MARGRETHE JENSDATTER, der havde boet til Leje hos HANS CHRISTIAN RUE i Præstegade, og Naboen Hattemager CHRISTIAN HAFFGAARDS Datter ANNA SOPHIA, og i Februar næste Aar desuden MARIA ROLANDSDATTER fra Nyborg. I Maj 1763 rejste ANNA SOPHIA til en Kone i Vestergade, i Oktober s. A. drog KAREN til Flødstrup, men i November kom KAREN RASMUSDATTER fra Scheelenborg og Stuepigen MARIA LARSDATTER fra Nyborg; sidstnævnte vendte til Maj 1764 tilbage til Nyborg, og samtidig flyttede Bryggerpigen KAREN til Rørbæk. Ifølge Mandtals-

listerne var Antallet af Provst BØGHS Tjenestepiger 1764–70: 5, 3, 4, 5, 4, 3 og 3, og 1776–78 ogsaa 3.

Provstinde Bøgh var 37 Aar gammel, da hun blev Enke i 1778. I Begyndelsen af 1779 blev Præstegaardens Beboeres Antal forøget med 4, nemlig Provstindens Moder, Stedfader og Halvsøster, der flyttede ind til hende fra Hindemae, samt hendes Mands Efterfølger Sognepræst HEILMANN.

Som foran omtalt (S. 508) solgte Provstinde BØGH ved Skøde 11. December 1779 Gaarden i Vestergade til HEILMANN, hvis Hustru, en Søn, en Datter, en Huslærer og 2 Tjenestepiger kom til Byen i November. Foran er ogsaa omtalt det Korn- og Græsvænge, som Provstinde BØGH ejede i Vestergade til 1789, og de 5 Lejevaaninger paa Vestergades Nordside, som hun ejede til 1793.

Da Provstinde BØGH forlod Gaarden i Vestergade, flyttede hun ind i en Gaard paa Lange-gades Østside (nu Nr. 38), som hun købte for 700 Rd. ved Skøde af 11. December 1779, læst 10. Januar 1780.

Denne Gaard byggedes 1641 af Raadmand og Byfoged i Kerteminde og Herredsfoged paa Hindsholm NIELS HANSEN, »hvilket hans Navn og Aarstallet 1641 endnu viser«, skriver⁸⁰ Provst BØGH i 1770. NIELS HANSENS anden Hustru ANNE MØLKEN († 1699) bragte Gaarden til sin anden Mand Borgmester JOHAN GLYSING († 1696), og i næste Aarhundrede ejedes den af en yngre JOHAN GLYSING (CHRISTOPHERSEN). 1761 købtes den af Købmand i Nyborg VILLADS KNUDSEN; den var da vurderet til 410 Rd., men han lod den straks ombygge og den nuværende Bygning opføre, hvorefter den samme Aar omvurderedes til 2.000 Rd. VILLADS KNUDSEN døde i 1772, hans Enke ANNA KIRSTINE GRAAE i 1776. Fra c. 1774 beboedes Gaarden af Generalmajorinde SCHEEL (* BRÜGMANN), der det Aar kom som Enke til Kerteminde fra Norge, og indtil hun i Oktober 1779 atter forlod Byen. I December 1779 købte Provstinde BØGH Gaarden af VILLADS KNUDSENS Arvinger, hans 3 Svigersønner Justitsraad OTTO ENGELSTED, Risinge, Kancelliraad CHRISTIAN LUNN, Knabstrup, og Købmand LARS RASMUSSEN LANGE, Nyborg, senere Ørbækklunde.

Gaarden, der 1771 vurderedes til 2.000 Rd. og 1781 til 1.400 Rd., bestod af 23 Fag Forhus til Langegade, 2 Loft højt, af Mur- og Bindingsværk med Stentag, et nordre Sidehus, 1 Loft højt, med Kvist, et Tværhus mod Øst, 1 Loft højt, med Kvist, og Halvtag mod Syd, ligeledes med Kvist. Til Gaarden hørte en lille Have, der strakte sig fra Tværhuset til Plankeværket ved Strandstræde.

Nabogaarden mod Nord, nu Nr. 40, ejedes fra c. 1738–82 af den Tids største Køb- og Handelsmand i Kerteminde OLUF TAGESEN ALGREEN, efter hvis Død 1782 den 1783 skødedes til Major JOHAN VILHELM LÜTKEN,⁸¹ der i November 1783 kom fra Skellerup; LÜTKEN angives ved Folketællingen i 1787 at være 77 Aar, Enkemand og afskediget Major; hans Husholderske var Præsteenken ELSE REUTZE († i December 1793 i Kerteminde), der var Søster til Provst BØGHS Svigersøn Sognepræst OVE GULDBERG REUTZE i Allerup, og som i 1783 var blevet Enke efter residerende Kapellan i Avnslev og Bovense VALENTIN HÖFFNER. – Fra 1796 eller 1802 og til 1920 havde Kerteminde Apotek til Huse her.

Nabogaarden nord Syd, nu Nr. 36, ejedes og beboedes paa denne Tid af Snedker BERTEL CHRISTENSEN.

I Gaarden i Langegade boede Provstinde BØGH til Efteraaret 1788 og havde i disse 9 Aar sin Moder boende hos sig. Hun kunde nu klare sig med 2 Tjenestepiger, og hun skiftede ikke Piger hyppigt, idet Mantalslisterne viser, at baade SIDSEL og BODIL var hos Provstinden i 6–7 Aar. Den 24. Juni 1788 fik Provstinde BØGH af sin Moder udbetalt sin mødrene Arv, der beløb sig til 4.950 Rd. foruden Linned, Møbler m. m.

I November 1788 rejste Provstinde BØGH sammen med 2 Døtre, antagelig LISE og DORTHE, og en Tjenestepige til Jylland. Gaarden i Langegade stod tom et Aars Tid, indtil Provstinde BØGH, der i Skødet, dateret Kærsholm 26. August 1789, læst 21. September s. A., betegnes som »Med-Intressent i Kiersholm Herregaard i Jylland«, solgte den til Kammerjunkker, Ritmester, senere Oberstløjtnant FREDERIK VON GERSDORFF til Kærgaard ved Ribe.

Provstinde BØGH boede herefter – antagelig de følgende 3–4 Aar – paa Hovedgaarden

Kærsholm – den nuværende Neder Kærsholm – i Torning Sogn 3 Mil Syd for Viborg, som hun ejede sammen med sin Svoger Konsumptionsinspektør JACOB BRØGGER; i Skøderne nævnes dog kun BRØGGER som Ejer.

JACOB BRØGGER købte Kærsholm for 25.500 Rd. af Kammerjunker GERHARD DIDRICH LEVETZAU ved Købekontrakt af 7. Juli 1788 og Skøde af 22. Juni 1789, og solgte den igen ved Købekontrakt af 9. Juli 1791 og Skøde af 11. Juni 1792 for 25.000 Rd. til PEDER GLUD til Øster Kelstrup.

Kærsholms Jordtilliggende var ialt 255 Tdr. 5 Skp. 1 Alb. Htk., nemlig fri Hovedgaardstakst Ager og Eng Htk. 16 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk., Bøndergods Htk. Ager og Eng 201 Tdr. 3 Fdk., Mølleskyld 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk., Skovskyld 1 Skp. 1 Alb., Torning Sogns Kirketiende 18 Tdr. 4 Skp. og Hørup Sogns Kirketiende 17 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk.

Sognepræsten i Torning var en yngre Mand ved Navn CHRISTEN GUNDORPH, der nylig var kommet der til Sognet, i 1787. Han blev forlovet med Provstinde BØGHs yngste Datter DORTHE MARIE BØGH, og den 26. Juli 1790 stod deres Bryllup.

Efter Salget af Kærsholm boede Provstinde BØGH et Par Aar i Viborg, hvor hun i 1792 købte Bager JØRGEN STILLINGS⁸² Gaard paa Nytorv for 1.200 Rd. (Købekontrakt 16. April 1792, Skøde 21. Juni s. A., læst 20. August s. A.). Gaarden, der bestod af 21 Fag til Torvet samt 12 Fag Baghus og to ved Gaarden liggende Havepladser, laa paa Ny Torvs Sydside, strækkende sig fra Mikkelsgade til Kompagnistræde⁸³. 1794 solgte Provstinde BØGH den for 1.000 Rd. til Distriktskirurg HENRIK ANDREAS MAGNUS ZETLITZ (Skøde 20. August 1794, læst 25. s. M.), og ved samme Tid er hun sikkert flyttet til Datteren og Svigersønnen i Torning Præstegaard, hos hvem hun i hvert Fald boede ved sin Død to Aar senere, kun 55 Aar gammel. Hendes Svigersøn CHRISTEN GUNDORPH og ugifte Datter FRIDERICHE CATHRINE BØGH bekendtgjorde Dødsfaldet i Fabers Fyenske Avertissements-Tidende for 19. November 1796.

† 31. Oktober⁸⁴ 1796 Kl. 19 i Torning Præstegaard; hun »døde meget hastig efter 2de Timers Sygdom« og blev begravet den 7. November.

De 3 ugifte Døtre, KAREN MATHIANE, FRIDERICHE CATHRINE og ANNE ELISABETH BØGH fik 18. November 1796 kongelig Bevilling til at være deres egne Værger og selv modtage deres Arvemidler under deres Onkel Toldinspektør BRØGGER i Randers som Kurator, og s. D. beskikkede Københavns Magistrat Sønnen, cand. theol. MATTHIAS FREDERIK GEORG BØGH som Kurator for sin yngre Broder CHRISTOPHER BENEDICT BØGH.

Efter Begæring af Arvingerne blev Boet den 30. November overleveret disse uden videre Skiftebehandling. 11 Børn.

132. f. NIELS CHRISTIAN BØGH, * 4. September 1719 i Trige »Hor. 4 post Merid.« (Kl. 16), hjemmedøbt den 6. s. M. af Sognepræst JØRGEN MEYER i Ødum, »som samme Dag besøgte os«, den 15. s. M. fremstillet i Kirken, baaret af Mosteren IDE SEIDELIN, hvis Mand PALLE MØLLER var Fadder sammen med den anden Mosters Mand NIELS LANGBALLE, Pastor MEYER fra Ødum, Pastor NIELS HJERSINGS Hustru DOROTHEA BLICHFELD fra Søften og »Søster Langballes«.

† i Juni 1726 i Viborg, i Graabrødre Sogn, begravet 16. s. M. – Ni Dage senere, den 25. Juni, hærgedes Viborg af en voldsom Brand, der varede i 34 Timer, og ved hvilken 150 Gaarde, Huse og Boder blev Luernes Bytte foruden Domkirken, Sortebrødrekirke, Bispegaarden og Raadhuset.

133. g. CORFIS BØGH, * 10. Februar 1721 Kl. 16 i Trige, døbt den 14. s. M. i Trige Kirke, opkaldt efter sin afdøde Morbroder (S. 239), baaret af Mosteren WITTA SEIDELIN; Fadderne var Sognepræst OLUF VILLADSEN i Grundfør, Sognepræst NIELS HJERSINGS Hustru og Datter

fra Søften samt Forpagteren paa Skaarupgaard LAURITZ FOGH og dennes Hustru CHRISTIANE MOTH⁸⁵.

† 29. April s. A. i Trige, begravet 5. Maj; Sognepræst NIELS HJERSING fra Søften prædikede over ham.

134. h. METTE MARIE BØGH, * 16. Juni 1723 i Trige »om Morgenens Klokken 6, eller lidt over /: iml. 6 og 7 :/«, hjemmedøbt Dagen efter; ved Fremstillingen i Kirken den 5. Juli blev hun »læst over« af Provst JØRGEN POULSEN BAGGER i Todberg og baaret af dennes Hustru ANNE JENSDATTER HARLEV⁸⁶; Fadderne var Mosteren WITTA SEIDELIN i Aarhus, de tre Sognepræster NIELS TRELUND i Skødstrup, OLUF VILLADSEN i Grundfør og JØRGEN MEYER i Ødum samt Sognepræst NIELS HJERSINGS Datter CATHRINE fra Søften.

† 9. Maj 1724 Kl. 21 i Trige, begravet 15. s. M. »Hr. OLE VILLASØN af Grundfør prædikede over min yndig sl. Daatter«.

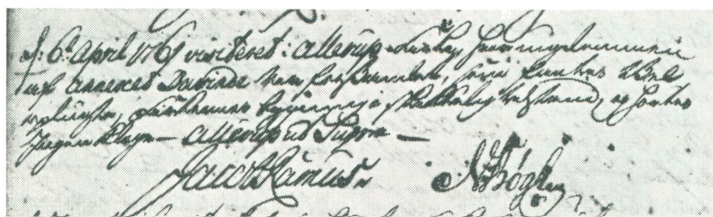
135. i. ANDERS BØGH, * 22. Marts 1725 i Trige »om Natten Klochen ungefer 12 ... iml. d. 22 og 23 Martii«, blev ved Daaben Palmesøndag den 25. s. M. i Trige Kirke baaret af sin Moster WITTA SEIDELIN; blandt Fadderne var Halvsøsteren KIRSTEN BØGH (1699–1758) og dennes tilkommende Mand – som hun ægtede i 1727 – CHRISTEN HØGH, der da var Præceptor hos Konrektor i Aarhus Magister MUNDELSTRUP og i 1728 blev Kapellan hos Magister NICHEL SEIDELIN i Skanderborg, hvem han siden efterfulgte i Embedet (S. 138).

Er antagelig død lille, uvist naar og hvor.

136. j. NIELS CHRISTIAN BØGH, * 4. November 1726 »imellem 12 og 1« i Trige og straks hjemmedøbt; ved Fremstillingen i Kirken den 13. s. M. blev han baaret af Sognepræst NIELS HJERSINGS Hustru fra Søften; Fadderne var Pastor HJERSINGS Datter CATHRINE, Sognepræst OLUF VILLADSEN og Hustru fra Grundfør samt CHRISTEN HØGH og Mosteren WITTA SEIDELIN, begge fra Aarhus.

† s. A. i Trige, »3 Uger og 3 Dage gammel«, begravet 8. December; »Hr. OLE i Grundfør prædichede over ham.«

137. k. NIELS BØGH, * 2. September 1728 »Klochen halvgaaen 9 om Aftenen« i Trige Præstegaard; Dagen efter blev han »for baade Moderens og Barnets Ømmelighed« hjemme-

Underskrifter i Visitatsprotokollen 6. April 1761 af Sognepræst N. BØGH og Stiftsprovst J. RAMUS, der fra 1759 foretog Visitatser paa sin Fader Biskop C. RAMUS' Vegne.

døbt og den 8. s. M. fremstillet i Kirken, baaret af Madame FOGH af Skaarupgaard, hvis Broder CHRISTIAN MOTH⁸⁷ fra Skaarupgaard var Fadder sammen med Barnets Mosters Mand Regimentskvartermester NIELS LANGBALLE i Aarhus, Pastor JESPER HUTFELD⁸⁸ i Todberg og Sognepræst OLUF VILLADSENS Hustru fra Grundfør.

NIELS BØGH, der kun var 4 og 7 Aar gammel, da henholdsvis hans Moder og Fader døde, blev den 28. Juli 1747 Student fra Horsens Skole og tog det følgende Aar filosofisk Eksamen. De næste 11 Aar tilbragte han vistnok i København, indtil han den 27. August 1759 tog teologisk Embedseksamen med Haud.

Den 13. Oktober s. A. blev han – af Oberstløjtnant, Kammerherre CASPAR CHRISTOPHER BROCKENHUUS til Bramstrup og Lindved – kaldet til Sognepræst i Allerup og Davinde 1 Mil

Sydøst for Odense, hvortil han fik kongelig Udnævnelse den 2. November; den 7. December s. A. blev han ordineret i St. Knuds Kirke i Odense af Stiftsprovst JACOB RAMUS (S. 176). Kun 5 Aar senere døde han imidlertid ganske pludselig, kun 36 Aar gammel, fra en 25aarig Enke med 3 smaa Børn, af hvilke det yngste døde kort efter. – Med sin Hustru fik NIELS BØGH 2.000 Rd. i Medgift samt »Bryllupsbekostning, 200 Rd., baade med Klæder og Tractement«. De 2.000 Rd. betalte hans Svigerfader ham i Brenderup, straks efter Brylluppet, hos sin Nieces Mand Kapellan FREDERIK GRÜNER (boende i Ore).

I Davinde Sogn ligger Sanderumgaard, der 1740–83 ejedes af Generalløjtnant MATHIAS LETH, der 1757 blev optaget i Adelstanden. 1793–1828 ejedes den af den bekendte Gehejmekonferensraad JOHAN BÜLOW.

NIELS BØGHs Broderdatter CHRISTINE JOHANNE BØGH, Datter af Provst NICOL SEIDELIN BØGH i Kerteminde, blev 1774 Præstekone i Allerup og Davinde ved Ægteskab med OVE GULDBERG REUTZE, der var Sognepræst dér 1772–85.

† pludselig den 5.⁸⁹ Maj 1765 i Allerup.

NIELS BØGH efterlod sig ingen Arv til Enken og Børnene, idet Boets samlede Formue paa 1.876 Rd. 2 Mk. 15 Sk. kun var 1 Sk. større end Gælden.

Blandt andet havde Præsten nemlig i Aarenes Løb laant en Del Penge, som Boet nu maatte tilbagebetale, saaledes i 1755 130 Rd. af Broderen Sognepræst HANS JØRGEN BØGH og 50 Rd. af Købmand MØLLER i Fredericia, i 1763 200 Rd. af Broderen Provst NICOL SEIDELIN BØGH, der desuden havde lagt 20 Rd. ud for den afdødes Begravelse; endvidere i 1759 93 Rd. af Fuldmægtig BOKELMANN ved Københavns Byskriverkontor og i 1764 400 Rd. af Kapellan FREDERIK GRÜNER i Brenderup, 100 Rd. af Provst EILSCHOU i Fraugde og 50 Rd. af Amtsforvalter ØSTRUP i Odense.

Snedker og Smed sendte Dødsboet Regning paa 15 Rd. 4 Mk. for Ligkisten, Skrædder NIELS SCHIØTZ og Købmand JENS NISSEN, begge i Odense, havde henholdsvis 87 og 63 Rd. til gode, Professor og Apoteker VON WESTEN i Odense 8 Rd., Apoteker RIEFFESTAHN i Nyborg 13 Rd. og Karetmager HANS LARSEN i Odense 1 Rd. – I Enkepension til den tidligere Allerup-Sognepræst MATHIAS LOMBORGS 90aarige Enke CATHRINE JENSDATTER MØRCH († 1767) maatte Dødsboet betale 45 Rd. 3 Mk., nemlig 21 Rd. for Aaret 1/9 1763–1/9 1764, 14 Rd. for Tiden indtil Pastor BØGHs Død og 10 Rd. 3 Mk. for Naadensaaret.

Til Paasken 1766 betaltes i Folkeløn for den forløbne Vinter: til Avlskarlen CHRISTOPHER 10 Sld., Drengen CHRISTEN 4, Pigerne MAREN og BIRTHE hver 5 og lille KIRSTEN 3 Sld. – Af Skatter maatte Dødsboet betale 39 Rd. 4 Mk. i Ekstraskat og 24 Rd. 2 Mk. 10 Sk. i Folke- og Familieskat for Tiden Juni 1764–April 1766.

Den 3. Juni 1765 blev Boet registreret og vurderet. Ved Auktion i Præstegaarden 7. August s. A. solgtes en Trediepart af Allerup Sogns Korntiende for 149 Rd. til Ridefogden paa Østergaard GODSKE RASMUSSEN, boende i Seden, samt en Sjettepart af Davinde Sogns Korntiende til Gaardmændene PEDER RASMUSSEN og RASMUS JØRGENSEN i Davinde for 24 Rd. 4 Mk. 14 Sk.

Pastor BØGH ejede desuden en Gaard i Fredericia, som Bager NIELS LAURITZEN tidligere havde beboet, men som nu stod ledig; den solgtes ved Auktion 15. Oktober 1765 for 61 Rd. til Købmand MØLLER i Fredericia.

I April 1766 holdtes i Præstegaarden Auktion over Boets Møbler og Effekter, hvorved indkom 946 Rd. De 144 Bøger solgtes dog først 11. Juni s. A., for 48 Rd. Præstegaarden indbragte 333 Rd. 2 Mk.

5. August 1766 holdtes Auktion over Halvdelen af den næsten høstefærdige Rugsæd paa Marken og af Ærteagreene. Markerne var i Forvejen af 2 Gaardmænd i Allerup By delt i

tvende lige Dele, hvilket var ret besværligt, da Rugsæden var fordelt paa mange forskellige Agre, hvorefter der var trukket Lod mellem Dødsboet og Eftermanden i Embedet, Sognepræst NIELS CRAMER. Ved Auktionen over Dødsboets Marker var Provst MATHIAS EILSCHOU og Sognepræst NIELS TINGBERG i Flødstrup til Stede tillige med de 2 Vurderingsmænd »og oppebiede den ganske Eftermiddag de lysthavende for at købe den halve Rugsæd, men der indfandt sig ikke en eneste, som man undrede sig over, og Vurderingsmændene kunde ikke vide anden Aarsag dertil uden denne, at den saaede Rug havde taget Skade der paa Marken saa vel som andre Steder i Landet, hvorfor ingen lysthavende vilde indfinde sig«. – Vurderingsmændene vurderede da Rugen og Ærterne til 12 à 14 Rd. »Som nu ingen lysthavende indfandt sig den ganske Eftermiddag, ej heller kom til langt ud paa Aftenen, og Skifteretten kunde ikke eragte, at det var til nogen Nytte at anstille en ny Auction, formaaede Skifteretten Hr. CRAMER til at lade sig tilslaa al Stervboens Andel af den halve Rugsæd med de faa Ærter og lidet Hø i Rugmarken, som tilhørte Stervboen, ialt for 24 Rd., da han til intet mere var beqvemme, hvilket Skifteretten kunde ikke skiønne andet, end at Stervboen efter saadanne Omstændigheder bedst kunde være tjent med, og saaledes overlod Hr. CRAMER al Stervboens tilhørende Andel i Rugmarken for de omskrevne 24 Rd.«

Endelig tilkom der Dødsboet 11 Rd. for Vin og Brød til Allerup og Davinde Kirker i Naadensaaret, samt 29½ Rd. fra Præstens Svigerfader Kommerceraad HVIID i Holstebro for Foder til et Par af hans Heste i Allerup Præstegaard om Vinteren i Naadensaaret.

~ mellem 1759 og 1762 PAULINE HVIID, * (13. eller 14. Februar⁹⁰) 1740 (paa Sanderumgaard), døbt 23. Marts⁹¹ i Davinde Kirke; blandt hendes Faddere var hendes Morbroder, den bekendte Etatsraad (da Kammerraad) FREDERIK BAGGER til Julskov ved Nyborg.

PAULINE HVIID var Datter af daværende Forpagter paa Sanderumgaard i Davinde Sogn mellem Odense og Nyborg, senere Proprietær og Kommerceraad LAURITS ANDERSEN HVIID (* 1701 i Hamborg, dvs. Præstegaarden i Brenderup Sogn mellem Middelfart og Bogense, hvor hans Fader ANDERS LAURITSEN HVIID (1676–1761) var Præst; hjemmedøbt, i Brenderup Kirke 26. Oktober 1701; indtil 1740 Forpagter paa Sanderumgaard, 1740–49/50 Ejer af Sønder-Ullerupgaard i Sennels Sogn ved Thisted, 26. Juni 1744 virkelig Kommerceraad, 1751–66 Ejer af Jungedgaard i Junged Sogn i Salling, fra 1766 boende i Holstebro, hvor han 1768–78 ejede Holstebro Bisgaard paa Vestsiden af Nørregade (S. 638 og 749), 1773–75 Konsumptionsforpagter i Holstebro (Rentekammerets Kontrakt af 29. December 1772), † 6. Februar 1778 Kl. 23 »meget hastig« sst., begravet 23. s. M.) og Hustru HEDVIG POULSDATTER BAGGER (* efter 1710, utvivlsomt paa Risinge i Flødstrup Sogn mellem Nyborg og Kerteminde, ~ mellem 1731 og c. 1733, † 1742 paa Sønder-Ullerupgaard i Barselseng, begravet 6. Juli; Enkemanden fik 27. s. M. kgl. Bevilling til at sidde i uskiftet Bo; Skifte 1773, se S. 521 ff.).

PAULINE HVIIDS Fader LAURITS HVIID tilhørte en fynsk Præsteslægt; baade hans Fader og Morfader var Sognepræster i Brenderup og Ore, og hans Moder ANNA MARGRETHE ERNSTDATTER HELM var Søster til Sognepræsterne ERIK HELM († 1723) i Gudme og Brudager og GØDE HELM († c. 1727) i Klinte og Grindløse.

LAURITS HVIID blev som den ældste af 5 Søskende⁹² født godt et Aar efter sine Forældres Bryllup, der stod 27. September 1700 i Brenderup, hvor Faderen Aaret før var blevet Medhjælper hos sin Svigerfader, efter hvis Død 1715 han blev Sognepræst. Ved Skiftet 1721 efter LAURITS HVIIDS Moder arvede hver af de 2 Sønner 500 Rd. og de 3 Døtre hver 500 Sld.

LAURITS HVIIDS Fader Sognepræst ANDERS HVIID⁹³ (* Natten mellem 18. og 19. December 1676 paa Bubelgaard i Indslev Sogn, hjemmedøbt 21. s. M., † i Maj 1761 i Brenderup, begravet 31. s. M.) var en velhavende Mand; 1728–38 ejede han saaledes Hovedgaarden Billeskov i Kerte Sogn mellem Middelfart og Assens og 1755–56 Vormark Gaard i Hesselager Sogn. Han blev efter sin første Hustrus Død gift igen og døde først 1761, 84½ Aar gammel.

Han skal have baaret sine store Familiesorger med »philosofisk Rolighed«; det fortælles, at den Morgen da Datteren ANNA HELENE HVIID blev henrettet (S. 506), stod han inden for et Vindue i Odense og saa hende blive ført forbi paa Vej til Retterstedet, medens han ganske gemytligt spiste sin Øllebrød. Som en anden af hans Sorger nævnes, at en Søn bortspillede en Herregaard i Jylland til en Værdi af 30.000 Rd.⁹⁴

LAURITS HVIID, der (mindst) havde 6 Børn,⁹⁵ rejste kort Tid efter Datteren PAULINE HVIIDS Fødsel til Jylland, hvor han forblev sine sidste 38 Leveaar. Han købte her for 10.500 Rd. Sønder-Ullerupgaard ved Thisted paa Auktion 7. Juli 1740 (Skøde 7. April 1741, læst 19. s. M. paa Viborg Landsting). Efter at have ejet denne en halv Snes Aar, til 1749 eller 50, købte han Jungedgaard i Salling (420 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1½ Alb. Htk.), som han ejede i 15 Aar (købt for 18.000 Rd. ved Skøde af 26. April 1751, læst 5. Maj s. A. paa Viborg Landsting, af Premierløjtnant, Greve SCHACK VIETINGHOF HOLCK til Vraa, Elkær og Ellinggaard, solgt ved Købekonstrakt af 29. Maj 1765 og Skøde af 3. Maj 1766, læst 7. s. M. paa Viborg Landsting, til Assessor i Hofretten, Hofjunker HOLGER SEHESTED). Desuden ejede LAURITS HVIID en Gaard i Ullis Sogn og en Gaard i Alstrup By og Sogn, hvilke han ved Skøder af 2. Maj 1751, læst 5. s. M., solgte for henholdsvis 400 og 200 Rd., den sidste til Herredsfoged CHRISTEN TESTRUP. 1752 solgte han for 400 Rd. en Gaard Grønkier i Feldingbjerg Sogn (Htk. 8 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb.), 1754 for 150 Rd. Jordegods i Vonsild By (Htk. 4 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.) til Prokurator MATHIAS BRUUN i Viborg, s. A. købte han Jordegods for 350 Rd. i Navtrup, Lyby og Harre Sogne (Htk. 8 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2½ Alb.), og 1756 købte han af POUL PEDERSEN dennes Sted i Dalstrup By, Harre Sogn (Htk. 1 Td. 5 Skp.). I 1760 købte han noget Jordegods i Kærby By i Asperup Sogn paa Fyn af sin Fader, men solgte det Aaret efter (Skøderne læst paa Viborg og Fyenbo Landsting). – Sine sidste Aar tilbragte Kommerceraad HVIID i Holstebro, hvor han ejede Bisgaard, og hvor han 1773–75 var Konsumtionsforpagter; her købte han paa Auktion 2. December 1765 efter afdøde ANDERS PEDERSEN BERG nogle Markjorder for 692 Rd. (Holstebro og Hjerm-Ginding Herreders Auktionsprotokol 1737–76 fol. 331 b f.; Holstebro Skøde- og Panteprotokol 1750–78 fol. 222 b). – (Se mere om ham S. 520–525).

PAULINE HVIIDS Mand Sognepræst NIELS BØGH døde i 1765 fra en 25aarig Enke med tre smaa Børn, af hvilke det yngste døde kort Tid efter.

Hvornaar PAULINE HVIID, der overlevede sin Mand i 28 Aar, har forladt Allerup – og Fyn – vides ikke. Næste Gang hun træffes, er i August 1775, da hun bor i Aarhus Mølle hos sin Søster JULIANE, der var blevet Enke ved sin Mands, MATHIAS BRØNDUMS, Selvmord 2 Aar tidligere. JULIANE, der sad tilbage med 5 Børn i meget trange Kaar, maatte i September 1775 fragaa Arv og Gæld, og den følgende Maaned blev Aarhus Mølle solgt paa Auktion. De to Søstre blev dog boende – formodentlig sammen – i Aarhus, hvor de nævnes i 1777 og 78. PAULINE HVIIDS Datter CASPARINE VIVICHE BØGH angives ved sin Konfirmation i Oktober 1777 at bo hos Mosteren Madame BRØNDUM i Aarhus. – 1778 døde PAULINE HVIIDS Fader, Kommerceraad HVIID i Holstebro (se nedenfor). – 1779 blev JULIANE HVIID atter gift, nemlig med Sognepræst CHRISTOPHER WORSØE i Tønning, en Søstersøn af Sognepræst NIELS BØGH og Søn af Provst LAURIDS WORSØE i Blegind (S. 485). PAULINE HVIID forblev imidlertid i Aarhus, hvor Sønnen LAURIDS HVIID BØGH, der i en Del Aar havde været hjemmefra, boede hos hende fra 1781 til 1784, da han blev Student. Det har næppe været let for PAULINE HVIID at undvære sin Søster, – uden Hjælp har hun sikkert ikke kunnet klare sig, thi i Januar 1777, da hun kun var 36 Aar gammel, skriver hun: »Jeg kan ikke ved egen Hjælp komme af den Stol, jeg sidder paa«, og det følgende Aar siges det om hende, at hun »ej formedelst Svaghed kan rejse nogensteds«.

Derefter vides PAULINE HVIID at have boet en kortere Tid hos Søsteren i Tønning Præstegaard, hvor hun ved Folketællingen 1. Juli 1787, knap 4 Maaneder efter Svogeren CHRISTOPHER WORSØES Død, logerede sammen med sin Datter. Denne ægtede 1791 Sognepræst PEDER BECH i Blegind, og hos dem i Blegind Præstegaard tilbragte PAULINE HVIID, der døde i 1793 efter 28 Aars Enkestand, kun 53 Aar gammel, sine to sidste Leveaar; her oplevede hun Aaret før sin Død sin Svigersøns, Sognepræst BECHS Død og sit eneste Barnebarns Fødsel. Umiddelbart før Svigersønnens Død var hun selv alvorligt syg, – saa alvorligt, at Sønnen LAURIDS HVIID

BØGH den 27. April 1792 fik Brev fra sin Søster i Blegind, om at Moderen laa for Døden. Han rejste den følgende Dag fra Asmildkloster ved Viborg, hvor han havde opholdt sig et Par Maaneder, og kom næste Dag, den 29., til Blegind, hvor han vel fandt sin Moder noget bedre, end han havde ventet, men til Gengæld havde hans Svoger Sognepræst BECH tre Dage før pludselig faaet en Hjerneblødning, hvoraf han døde en eller to Dage efter Svogers Ankomst⁹⁶.

† 13. Oktober 1793 i Blegind, begravet 21. s. M.

3 Børn. (se S. 748).

PAULINE HVIIDS Fader Kommerceraad LAURITS HVIID, der som nævnt døde i 1778, var i sine sidste fem Leveaar udviklede i voldsomme Arvestridigheder med sine tre Døtre, ISABELLE WINTHER i Vejle og JULIANE BRØNDUM og PAULINE BØGH i Aarhus, der krævede deres mødrene Arv udbetalt. Muligvis har Forholdet ogsaa før den Tid været meget daarligt mellem Kommerceraaden og hans Døtre og Svigersøn(ner).

Sagen var den, at LAURITS HVIID den 27. Juli 1742, umiddelbart efter sin Hustrus Død, havde faaet kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo. Ifølge hans egen Udtalelse siden ejede han paa dette Tidspunkt kun 2.000 Rd. Gennem de følgende 25 Aar kom han efterhaanden til at sidde i gode økonomiske Kaar og havde efter Salget af Jungedgaard i 1766 en hel Del rede Penge. Men de følgende syv Aar gik det tilbage for ham, og hans Døtre og Svigersønnen BRØNDUM, der saa deres tilkommende Arv formindskes, besluttede sig til at faa deres mødrene Arv udbetalt, inden den var helt bortødt.

Om sine økonomiske Forhold og Forholdet til Børnene udtalte Kommerceraaden siden i en Ansøgning til Kongen 27. November 1773: »Jeg er fød fattig og ej heller giftet mig til Penge, thi da Brylluppet var bekostet, ved jeg ikke, vi havde 2 Mk. i Behold, derfor har jeg levet varsom og sparsom, stille og vindskibelig, og saaledes ved Guds Velsignelse, jo længer jo mere forbedret Tilstanden. . . . Jeg har siddet i uskiftet Bo med vores smaa umyndige Børn og opdraget Børnene med stor Bekostning, men haft den Skiæbne, at nogle af dem mere har giftet sig efter deres egen, end min Villie, især med den overgivne MATHIAS BRØNDUM.« Hver af de tre Døtre fik 2.000 Rd. i Medgift samt »Bryllupsbekostning, 200 Rd. baade med Klæder og Tractement«.

Rimeligvis har Forholdet mellem HVIID og BRØNDUM til at begynde med været bedre. Herpaa tyder det, at BRØNDUM formodentlig straks efter sit Bryllup – eller maaske før dette – fik Jungedgaard og Tiender i Forpagtning af sin Svigerfader for 3 Aar, og at Jomfru HEDVIG CATHRINE HJORTEBJERG,⁹⁷ der fra c. 1740 og til efter 1774, altsaa i over 30 Aar, var Husjomfru hos HVIID, bar BRØNDUMS ældste Barn til Daaben og sammen med Kommerceraaden var Fadder til det næstældste Barn. Fem Aar senere købte BRØNDUM – vistnok efter sin Svigerfaders Raad – den 24. Oktober 1768 Aarhus Mølle for 23.000 Rd., hvortil hans Svigerfader laante ham 22.000 Rd. til 4% aarlig Rente mod 1. Prioritet i Møllen (Pantebrev 2. Maj 1770, læst 11. Juli s. A.).

– Aarhus Mølle ejedes fra 1764 af LARS CHRISTIAN MEULENGRACHT, der imidlertid kom i store økonomiske Vanskeligheder og den 2. Januar 1769 – 2 Maaneder efter at BRØNDUM havde købt Møllen – i Fortvivlelse druknede sig i Mølledammen (begravet 9. s. M. 37 Aar gl. (Vor Frue)). BRØNDUM kunde heller ikke klare sig, – ved hans Begravelse anføres i Kirkebogen, at han »ligesom hands Formand blev i Dammen« – og den følgende Ejer JACOB BREGENDAHL gik fallit i 1790. –

BRØNDUM havde saaledes store økonomiske Vanskeligheder, og det samme gjaldt hans to Svigerinder, der sad som Enker med to og tre Børn. De saa derfor med Bekymring og Uro paa »alle de Procæsser og skadelige Foretagender, som han [HVIID], siden Jungedgaards Bortsælgelse, har udviklet sig selv udi, og som alt for meget har forvoldet det store og skadelige Bekiendtskab, der er imellem Hr. Geheimeraad ROSENKRANTZ, Hr. Etatsraad SCHINCKEL og ham, med flere, hvis Regninger og Fordringer . . . betydelig formindsker Formuen, ej at tale om, hvad store Udgifter Procuratorer og vidtløftige Tingrejser have foraarsaget, og som tilforn af Boens samlede Midler ere udbetalte«. Og deres Ængstelse steg, da Kommerceraaden fra 1773 forpagtede Konsumtionen i Holstebro, hvilket gav Anledning til en ny Retssag.⁹⁸

Det var derfor Kommerceraadens Døtre magtpaaliggende at faa udbetalt deres mødrene Arv, før denne var blevet yderligere reduceret. Kommerceraaden har sikkert Ret i, hvad han siden hævdede, at hans Børn ikke anmodede ham om at skifte med dem – de var sikkert ikke i Tvivl om hans Svar paa en saadan Anmodning. Der var ingen anden Mulighed for dem end at faa den snart 72aarige Kommerceraad umyndiggjort.

I dette Øjemed sendte BRØNDUM, rimeligvis i Juli eller August 1773, paa sin Hustrus og sine to Svigerinders

Vegne en Ansøgning til Kongen af det Indhold, at »da HVIID i en Del Aar havde siddet i uskiftet Bo efter deres Moder, og de i Henseende til de mange Børn, de ere velsignede med, højlig behøver den Del, enhver af dem efter deres Moder kan tilkomme, ligesom de og med Bekymring have erfaret, at bemeldte Commerce Raad HVIID ikke alene har indladt sig udi Holstebro Bys Consumptions Forpagtning, som han ikke skal formaa, enten i Henseende til Indsigt eller formedelst hans høje Alder og dermed følgende Skrøbelighed, uden Tab at bestyre, men at han endog med Raad og Tilskyndelse af saadanne Folk, som betjener sig af hans ufuldkomne Indsigt til deres egen Fordel, indvikler sig i store og vidtløftige Processer, ja omgaas saa efterladet med sine Midler og Penge samt udgivende Cautioner, at om det saaledes skal vedvare, baade hans og deres Midler ganske vilde blive forødt«, saa ansøgte de om, at det maatte paalægges HVIID straks at skifte efter sin Hustru, samt at der skulde beskikkes ham en Værge.

Dette bevilgede Kongen ved Reskript af 3. September 1773 til Stiftsbefalingsmand v. LEVETZAU, som den 18. s. M. beskikkede Byfoged ANDREAS BRÆMER i Lemvig som Kommerceraadens Værge.

BRØNDUMS Ansøgning var ledsaget af en Erklæring fra Stiftsbefalingsmand v. LEVETZAU og en Betænkning fra Byfogden i Holstebro Krigsraad BLOCH, gaaende ud paa, at Kommerceraad HVIID »formedelst Alderdom, Drikfældighed og Vanvittighed ikke er i Stand til selv at kunne længere værge for sine Midler«.

BRØNDUMS Ansøgning var noget af det sidste, han udrettede, inden han berøvede sig Livet; han var død, inden hans Ansøgning blev bevilget.

Reskriptets Virkning var voldsom for Kommerceraaden, idet Byfogden i Holstebro Krigsraad BLOCH som Skifteforvalter og Byfoged BRÆMER fra Lemvig straks den 23. September uventet indfandt sig paa Bisgaard hos HVIID, der endnu ikke havde faaet at vide, at han var umyndiggjort, for at holde Skifte efter hans i 1742 afdøde Hustru. Paa de tre Døtres Vegne var HANS SEIDELIN MØLLER fra Aarhus (S. 479) til Stede med Fuldmagt fra Døtrene.

Hvad der skete den paagældende Dag, meddelte HVIID to Maaneder senere i en Skrivelse af 27. November:

»Til Kongen! Med største Vemodighed maa jeg i Sorg og Foragt saa dybt nedsatte og bedrøvede Mand af det dybe til det Høje allerunderdanigst raabe og sukke om Deres Kongelige Majestæts Naade og Miskundhed over denne min store Ulyksalighed.

At Rettens Middel i Holstebro tillige med Byfoged BRÆMER af Lemvig og medhaftede Mænd, alle paa eengang, den 25.⁹⁹ September sidst, ganske pludselig og for mig meget uventelig, indtrængte sig til mig udi min Stue paa min Ejendomsgaard, Holstebro Bisgaard, og lod oplæse et Kongeligt Rescript, hvorefter det sagdes, at jeg skulde være umyndig eller var sat under Værge. Strax derpaa bemægtigede disse Folk sig min ganske Bo og Midler samt befalede mig at lukke op for dem alle Vegne baade Stuer, Kister og Skabe, registrerede og vurderede mine Effecter, reviderede mine Brevskaber og betydeligste Papirer, casserede og sønderrev en stor Del deraf, bemyndigede sig mine Obligationer og rede Midler af Beløb ialt /: dog ikke alt af min egen Formue /: til nogle og 30.000 Rd., . . . borttog med sig af mit Hus bemeldte Obligationer og Penge /: undtagen 50 Rd., som til mig og mines Ophold med Spot blev mig leveret /: . . . og udsatte mig fra al Raadighed over mit eget, ligesom jeg havde været en Misdædere eller Falleur.«

Kort efter denne bevægede Dag rejste HVIID hjemmefra – »da jeg . . . finder mig særdeles forhadet baade i Hus og By« – og tog, inden 14. Oktober, sammen med sin Tjener Ophold hos ERICH DE JESPERSEN paa Skavngaard (11 km Sydøst for Viborg), hvor han blev i 7–8 Uger (efter egen Angivelse; fra anden Side sagdes et Fjerdingaars Tid). Desuden var han en Tur i København for at tale sin Sag over for de højere Myndigheder.

Den 26. November afsagdes den S. 749 omtalte Kommissionsdom af ROSENKRANTZ og SCHINCKEL, ifølge hvilken Bisgaard ikke hørte under Holstebro Købstad, men under Ringkøbing Amt, og Dagen efter skrev HVIID fra Skavngaard Ansøgning til Kongen om at blive fritaget for Værge. I Ansøgningen, hvis Indledning er citeret ovenfor, og som ialt fylder 6 Sider, nævner HVIID, at han er sat under Værge efter BRØNDUMS Ansøgning – »hvis Endeligt siden er bleven græsseligt« – og efter LEVETZAUS Erklæring, »men bemeldte Stiftamtmand er ikke min foresatte Øvrighed, thi jeg sorterer ej under Holstebro Kiøbstad, men er en Landboer og Selvejer af min da paa-boede Avlsgaard Holstebro Bisgaard, som henhører under Ulfborg Herred, saa at min og Stedets rette Øvrighed er Amtmanden Hr. Justitsraad HANSEN«. HVIID gør opmærksom paa, at han ikke har faaet Tilladelse til at forsvare sig, »og Udfaldet er for mig desaarsage baade jammerlig og skammelig«. Børnene har aldrig anmodet ham om at skifte med dem; »de ved og selv at have forud bekommet mere, end dem kunde tilfalde, men den forlorne Søn MATHIAS BRØNDUM endnu allermest, og hos hannem har jeg, hvad Arv angaar, anselig tilgode, foruden at han er, eller var, betroet den største Del af mine Midler, 22 à 24.000 Rd. med Renter, som endnu indestaar i hans Stervbo«. »At leve som en Arrestant eller Almissem, af den foresatte Værges Discretion, det forhaaber jeg aller-

underdanigst, at Deres Kongelige Majestæts høje Retfærdighed, Mildhed og Naade ingelunde kan tillade.« Han anmoder derfor om at blive befriet for »en Væрге, som jeg hverken behøver eller tror at kunne væрге bedre end jeg selv«.

Sidst i sin Ansøgning gør HVIID Rede for, hvad der danner Baggrunden for BRØNDUMS Ansøgning om Svigerfaderens Umyndiggørelse: Mødsætningsforholdet mellem Kommerceraaden paa den ene Side og BRØNDUM og Holstebro By paa den anden Side, og deraf foraarsagede Stridigheder, hvori HANS SEIDELIN MØLLER, der var Datteren PAULINES Lavvæрге, efter Kommerceraadens Fremstilling har spillet en lidet flatterende Rolle:

»Tør jeg til Slutning allerunderdanigst oplyse, hvoraf denne min Skiæbne har sit Udspring, da er det saaledes: Min ulyksalige Svigersøn, MATHIAS BRØNDUM, som jeg dog før havde nogen Fortrolighed til, anskaffede mig en Person navnlig HANS SEIDELIN MØLLER i Tjeneste og til Hjælp ved Consumptionen, han blev mig siden bedre, end forhen, bekendt, og kunde derfor ikkun kort forblive hos mig. Men nogle af Holstebro Bys Indvaanere, som alle ere mig hadet, dels formedelst en os mellemværende Proces om min Ejendomsgaard Bisgaard og deraf paastaaede Consumption under Byen, og dels fortrydelige over, at jeg nu haver Byens Consumption i Forpagtning, tog strax denne Person i affection, og saa vidt jeg siden har hørt sige, skal han tillige med et Par af mine Consumptions Betjenter ladet sig formaa til at udgive hemmelige og falske Attester imod mig, hvortil mine egne Folk vel ikke kunde bringes eller forlokkes uden ved Skiænk og Gave, haaber altsaa den gamle Regel maa staa fast: injuste acquisita vincula non ligant, sed semper irrita vocantur, et flocci aestimantur.«¹⁰⁰

HVIIDS Ansøgning ledsagedes af Erklæringer fra Amtmanden over Lundenæs og Bøvling Amter, Justitsraad CHR. FR. HANSEN, »og fra en stor Del andre anselige og bekendte brave Mænd, hvoraf nogle have kiendt ham længe og andre kort, men samtlig vidne, dels at han endnu besidder de fornødne Sinds Kræfter til at bestyre sine med egen Flid samlede Midler, dels og at han altid har været en fornuftig og god Husholder«. Justitsraad HANSEN skriver, at »de mange brave Mænds Vidnesbyrd synes at forjage endog Tvivl om, [at] en avanceret Alder skulde have haft en fatal Virkning paa hans Sinds Kræfter. Jeg har selv ej kunnet spore mindste Tegn dertil, og sandfærdig som allerunderdanigst maa jeg bevidne, at fast alle her i den ganske Egn tror og synes fuldkommen overbeviste om, at Supplicanten hel vel kan bestyre sine Ting selv endog til Fordel og med streng Oeconomie«.

To Dage tidligere havde Gehejmeraad V. ROSENKRANTZ i et Brev af 25. November (Dagen før han afsagde Kommissionsdommen) til Justitsraad HANSEN givet Udtryk for sit Syn paa Sagen:

»Det glæder mig at formærke, at højtærede Hr. Justitsraad tænker som jeg i Anledning af den uhørte Begivenhed med den stakkels HVID. Jeg tilstaar, at jeg just ikke har megen stor Idé om den gode Mands Tænkemaade, dog finder jeg ikke ringeste Anledning, som kunde gjøre ham enten gal, ødsel eller uagtsom i egne Interessesager. Jeg har kiendt Manden langt over 20 Aar, thi da jeg blev Amtmand i Tye, besad han der en komplet Herregaard, siden købte han Jungetgaard i Salling, paa begge Steder har jeg haft Lejlighed at lære ham at kiende. Vi have ikke alletider vaaren enige. Han har nu samlet, jeg tror over en Snes edelige og troværdige Attester, kan de ikke dæmpe de grove Usandheder og sammenrottede partiske Andragelser, saa maa jo hver ærlig Mand, som af Gud er vel-signet med Midler og kommen til noget Alder, skielve. Nej, Hjerte Herr Justitsraad, jeg haaber ikke, at den tilsnegede og paa saa aabenbare falske Grunde udvirkede kongelige allernaadigste Resolution skulde hindre Commerceraad HVID at nyde Lovens Beneficium, saavelsom den største Delinquent. Jeg skal staa ham bi, saa vidt jeg formaar . . . Enhver som har kiendt den ulyksalige BRØNDUM, maa tilstaa, at han kunde bedre haft Formynder nødig end HVID. Han har og sin Løn borte.«

Resultatet af HVIIDS Ansøgning til Kongen blev, at denne ved Skrivelse af 3. Februar 1774 til Stiftsbefalingsmand v. LEVETZAU ophævede sin tidligere Befaling og fritog HVIID for at have Væрге. »Og haver Du derhos,« skriver Kongen til v. LEVETZAU, »at foranstalte, at fornævnte Byfoged BRÆMER og Rettens Middel i Holstebro ufortøvet tilbageleverer ham alt det ham i den Anledning fratagne skadesløs, samt at gjøre ham vedbørlig Rede og Rigtighed for den imidlertid oppebaarne Consumption af Holstebro By, som han haver forpagtet. Iøvrigt forbeholder vi os . . . nærmere at resolve, hvorledes vedkommende, for deres utilladelige Omgang i denne Sag, bør anses«. – (Kongens Ordre om Tilbagelevering blev dog ikke efterkommet omgaaende. I Sommeren 1776 var HVIID i København for at søge Kongens Hjælp i denne Sag, og endnu det følgende Aar klagede han over endnu ikke at have faaet sine Penge, Papirer og Konsumptionsregnskaber tilbage fra Krigsraad BLOCH og ANDREAS BRÆMER, hvorfor der 5. September 1777 udgik kongeligt Kommissarium til Etatsraad, Amtsforvalter CHR. LANG om at undersøge Sagen nærmere).

I Holstebro fortsatte Skifteretten – Krigsraad BLOCH – sin Behandling af Boet ved talrige Skiftesamlinger i Vinterens Løb. Efter Udfaldet af Kommissionsdommen i November har Kommerceraaden sikkert regnet med, at Justitsraad HANSEN skulde overtage Skiftebehandlingen, men BLOCH var ikke til Sinds at vige. Han udtalte den

10. December: »Det kongelige Rentekammer har tillagt mig som Byfoged Ordre at oppebære alle kongelige og By-Skatter af Kommerceraad HVIID som en Indvaaner i Holstebro. Jeg declarerer, at jeg ikke viger fra den af mig antagne Bo, men vedbliver mit Skifte.« Om Kommissionsdommen erklærer han, at han ikke kender den, men han udtaler dog, at han tror, at den vil blive omstødt ved Højesteret. »Foruden mange andre Beviser,« erklærer han, at det saavel af en Dom 18. Marts 1772 ved Viborg Landsting som af en Højesteretsdom af 6. April 1773 mellem Kommerceraad HVIID og JENS JACOBSEN BREINHOLT fremgaar, at Holstebro Byting er HVIIDS rette Værneting. Og paa lignende Maade udtaler han sig i en lang og meget bestemt Skrivelse til Justitsraad HANSEN den 16. December, hvori han bl. a. fremhæver, at HVIID betaler Korn- og Kvægtiende til Sognepræsten i Holstebro, betaler sit Kontingent til Byens fattige, at Bisgaard ligger i Linie med Byens andre Gaarde paa Nørregade, og at Byens Øvrighed ofte har holdt Skifte og Auktion i Bisgaard, endogsaa i HVIIDS egen Tid og efter hans egen Begæring. (Fra modsat Side paapeges bl. a., at Bisgaard udreder Matrikel- og Folkeskat samt Delinkventpenge til Amtet).

Krigsraad BLOCH fortsatte Skiftebehandlingen, den 23. Marts dog et andet Sted i Byen, idet Jomfru HJORTEBJERG nægtede at lukke Skifteretten ind. Den 7. April var HVIID, der havde været bortrejst i nogen Tid, atter hjemme, men han nægtede at have Skiftesamling i sit Hus samt at møde i Skifteretten og vilde ikke anerkende BLOCH som den rette Skifteforvalter. Da maatte BLOCH omsider give op og overdrage den videre Skiftebehandling til Justitsraad HANSEN. Dette omtaler SCHINCKEL i en Skrivelse s. D., hvori det bl. a. hedder: »BRÆMER derimod haver opført sig ganske desperat, og nu er den ganske Passage paa ny refereret Kongen . . . Tænk engang, HVIIDS daarlige Børn og implicerede har paa ny ansøgt under Recommendation af LEVETZAU, at HVIID maatte gøres umyndig paa visse Vilkaar, men jeg haaber, de saavel som BRÆMER faar noget at blæse paa.«

Gehejmeraad V. ROSENKRANTZ gav i en Skrivelse til Justitsraad HANSEN Udtryk for sin Tilfredshed med den Vending, Sagen havde taget: »Jeg erfarer med Fornøjelse, at Deres Velbaarenhed haver paataget sig Skiftet imellem den stakkels forfulgte og ulykkelige Kommerceraad HVIID og sine ulydige og hannem saa hadelige Børn . . . Da jeg nylig igien har set og talt med Manden, bliver jeg ikke det allerringeste usædvanligt var hos ham; hjertelig bekymret er han, og uden Guds synderlige Bistand kunde han lettigen gribe til farlige Resolutioner eller blive gal, som det synes, Forestillingerne maa have været. Thi hvem har hørt, at en vederhæftig Mand, som desforuden haver ved egen Oeconomie og store Vindskibelighed forhvervet sig saa considerable Midler, ved en uartig Svigersøns ugrundede Beskyldninger, som bedre havde fortjent Formynder end HVID, saaledes er bleven behandlet . . . Jeg haver været Amtmand i nogle og 20ve Aar, men Gudskelov, jeg har vel betænkt mig og nøje undersøgt Tingene, førend jeg har forklaret til eller fra, helst naar det er Ære og Velfærd angaaende . . . Kan jeg formaa noget, ved Ven og Vens Ven, skal jeg soutenere HVID i alt, hvad ret og billigt kan være. Thi denne Casus er betænkelig for alle gamle Folk, naar de lever, deres Børn for længe . . . Den korte Bekiendtskab jeg gjorde med Dem sidst i Holstebro har givet mig saa stor en Ide om deres retsindige Tænkemaade, at jeg i Fortrolighed aabner mine Tanker for Deres Velbyrdighed, hvis Venskab skal være mig kiært.«

Imidlertid fortsatte Skifteforretningen. Den 25. Maj (1774) udtalte HANS SEIDELIN MØLLER paa de tre Døtres Vegne, at han ej forlod dette Skifte paa Halvvejen, men at det skulde føres til en endelig Afslutning uden Hensyn til Kommerceraadens ugrundede Protest, og erklærede, at Kommerceraaden efter Loven var pligtig til at skifte med sine Børn. Den 28. September forespurgte Døtrene Skifteretten, om deres Fader »vil affinde sig med os i Mindelighed efter Boens Omstændigheder, eller hvorledes han behager at vil have det med Boens Behandling.«

Faderens Svar herpaa var, at han opsgav de 22.000 Rd., han havde laant BRØNDUM til Aarhus Mølle. JULIANE BRØNDUM var imidlertid ikke i Stand til at betale sin Fader, før hun havde faaet sin mødrene Arv udbetalt, da hun var »sat udi kummerlige Omstændigheder med hendes smaa uopdragne Børn«. Dette meddelte Døtrene Skifteretten den 28. Juni 1775 og forlangte, at Faderen straks samme Dag skulde give dem »categorisk Svar« paa deres Forespørgsel, saa Skiftet snart kunde sluttes. Da dette ikke saa ud til at blive Tilfældet, anholdt de tre Døtre om at faa udnævnt to Kommissarier til at foretage Skiftet, hvorom der den 13. Oktober 1775 udgik kongeligt Kommissarium til de to, der hidtil havde haft med Skiftet at gøre, Amtmand, Justitsraad CHR. FR. HANSEN og Byfoged, Krigsraad HANS FR. BLOCH.

- JULIANE BRØNDUM havde faaet kongelig Bevilling til efter sin Mands Død at sidde i uskiftet Bo med sine umyndige Børn. Allerede i Foraaret 1774 anlagde hendes Fader Sag imod hende til Betaling af de 22.000 Rd. med Renter, skønt Kapitalen dengang endnu ikke var opsagt, og skønt Datteren tilbød ham straks at overtage Møllen. Da Faderen nu opsgav Kapitalen, maatte hun 1. Maj 1775 anmode om at faa foretaget Skifte, og den 11. September s. A. fragik hun og Børnene Arv og Gæld efter hendes Mand (læst 13. s. M. paa Viborg Landsting). Aarhus Mølle, der den 14. Juli s. A. vurderedes til 16.000 Rd., blev paa Auktion den 14. Oktober s. A. solgt for 15.1000 Rd. til Forpagter paa Oksholm JACOB BREGENDAHL. BRØNDUMS Dødsbos Aktiver beløb sig til 16.052 Rd.,

hvoraf 15.280 Rd. blev tilovers til Kreditorerne; Kommerceraad HVIID, der havde 25.788 Rd. til gode, kunde kun faa udbetalt 15.279 Rd. –

At Overgangen til Kommissionsskifte ikke til at begynde med syntes at bane Vej for noget Forlig mellem Kommerceraaden og i hvert Fald den ældste Datter, tyder følgende Brev paa, som ISABELLE WINTHER i Vejle den 12. Maj 1776 skrev til Amtmand, Justitsraad HANSEN: »Deres Velbaarenheds medfødte bekiendte Veltænkksomhed og Æmhed vil vist beklage mig, der er saa uheldig at eje en Fader, hvis Hjerte er saa følesløs /: mod mig især :/ at han ganske viger uden for det Menneskelige, som Ambition og Ærens Love er ved ham død, da Gud, der er min og alles Dommer, vidner med mig, jeg saadan Omgang og Behandling ingensinde i mindste Del har fortjent eller givet Anledning til. Hvor tung er mig min Skiæbne, jeg som har Børn, ja Børnebørn, og intet for dem eller mig.« Senere i Brevet omtaler hun sin Fader som »en Fader, der ej inclinerer til andet end berøbe mig min Ret«, og hun slutter: »Ja, Gud trøste ham og hans onde Raadgivere, naar deres egne Overbevisninger vil qvæle dennem, da er det for sildig at lægge Øret til mine Sukke og Børns Graad.«

Baade hos Faderen og i hvert Fald de to yngste Døtre synes der dog efterhaanden at være opstaaet Ønske om at faa Skiftet afsluttet. Maaske er Kommerceraaden blevet blidere stemt, efter at den unge og nidkære Krigsraad BLOCH var blevet forflyttet til Varde (udnævnt til Byfoged dér 23. November 1775). At Kommerceraad HVIID den 5. Juli 1776 udleverede 2.000 Rd. til Dattersønnen LAURIDS HVIID BØGHS Opdragelse, skyldes maaske en begyndende Forstaaelse mellem HVIID og Datteren PAULINE BØGH, eller maaske har han haft en særlig Kærlighed til dette Barnebarn, der var opkaldt efter ham selv.

Sidst paa Aaret 1776 korresponderede JULIANE BRØNDUM om Sagen med sin Morbroder Kammerraad FREDERIK BAGGER paa Julskov ved Nyborg, som den 8. Januar 1777 sender hende Konzept til et Indlæg, »saaledes som jeg efter Sagens Omstændigheder finder tjenlig«, enten at anvende over for Skifteretten eller som et Brev direkte til Faderen. I det medfølgende Brev,¹⁰¹ som er bevaret, og som er adresseret til »Velædle Madame JULIANA MARGARETHA SI. BRØNDUMS Encke fød HVIID à Aarhus«, gør BAGGER sin »Kiære Syster-Datter« og hendes Søster PAULINE BØGH opmærksom paa, at deres Faders Formue først er skabt efter deres Moders Død (bl. a. gennem Arv efter deres Farfader Sognepræst ANDERS HVIID, † 1761), endvidere at der kun vil blive en mindre Arv til Søstrene, efter at Faderen har faaet Halvparten samt en Broderlod af den anden Halvdel, samt endelig at den Arvepart, som vil tilfalde JULIANE BRØNDUM, vil hendes afdøde Mands Kreditorer muligvis kræve, uagtet hun har fragaaet Arv og Gæld, under Henviisning til at Moderen er død langt tidligere. Derfor tilraader han de 2 Døtre ikke at irritere deres Fader, »men hellere ved høflige Forestillinger se derhen, at han kunde bevæges ikke alene til at leve sparsom, men endog fatte Hjerte til at hjælpe noget aarlig; men hele Forhindringen frygter jeg, at Fuglene [Søsteren ISABELLE WINTHERS Datter var gift med Prokurator FUGL i Vejle, S. 744] ved deres Selvklogskab og Malice vil forvolde«. Han raader derfor de 2 Søstre til at faa nogen »til at forestille hendes Fader, hvor stor Synd og Skam han har af at lade I 2, som i alle Ting falder til Føje, lide ondt af Eders Søsters og Adhærenters Gienstridighed«, og naar de to samtidig sendte deres Fader »et meget ydmygt Brev, hvorudi kunde bedes, at han ikke for deres Skyld i Vejle vilde lade I andre lide saa stor Nød«, mente BAGGER, at deres Fader vilde fatte Godhed for dem, saa Skiftet kunde slutes. Samtidig sendte BAGGER JULIANE BRØNDUM 20 Rd., fordi »hendes Omstændigheder med de mange Børn er hel slette«.

I Overensstemmelse med Onklens gode Raad sender de to Døtre i Aarhus, JULIANE BRØNDUM og PAULINE BØGH, den 14. Januar 1777 et Brev til deres Fader, hvori de appellerer til hans Medlidenhed. Angaaende Aarhus Mølle skriver de, at »det er vores kiære Fader selv bekiendt, at dersom han ej selv saaledes vilde haft det, var hverken han eller jeg JULIANE med mange smaa Børn bleven ulykkelig ved Aarhus Mølle, hvorudi hans alt for store Tilraadelse at kiøbe samme til saa høj en Pris og over dens Værd samt Penge laant derpaa, var alt efter min kiære Faders egen Villie, følgelig hverken min salig Mand eller jeg Aarsag i dette Tab, da vi paa Møllens Istandsættelse tilsatte over 4000 Rd.«. Endvidere udtaler de, at da Faderen er stemt for at faa afsluttet Skiftet, »saa vilde vi tvende Søstre, som endnu saa hjertelig tilbeder os hans faderlige Kiærlighed, . . . gerne lempe os i alle mulige Ting efter vor Faders Villie, naar han ej vilde paase, at vi hans eget Blod og som foruden ham aldrig var kommen i Verden, skal med vores smaa og faderløse Børn, ham selv til Vanære, savne den nødtørftige Ophold, da enhver meget let indser, at vi umulig med vores svage Hænder kan af egne Kræfter føde og klæde saa mange? Ak! hvor gierne vilde vi forglemme alt det passerede . . . Ak, høje og gode Herrer Skifte Commissarier! Beder for os og beder med os, at vor kiære Fader maa blive forsonet imod os hans arme Døtre, som vel efter andres Tilskyndelse kan have forset os, men dog visselig have al den inderlige Respect, som vi ere en Fader skyldige; havde vi været nærmere ved den, hvis Raad vi nu søge og finde tienligere end andres, da maaske noget af det passerede og vor Faders Vrede aldrig var kommen til den Yderlighed, men ligesom gjort Gierning ej staar til at forandre, saa ved vi nu intet andet end græde, tigge og bede: at vor jordiske Fader vil forbarme sig over os, ligesom vi ej paatvivle, han jo selv vil, at alles

himmelske Fader skal forbarme sig over ham, som naturligvis snart kan vente sig for Domstolen, da han nok selv ved, at ingen faar sin egen Skyld anderledes forladt, end han selv har Hjerte til at forlade, og at Evigheden er lang imod en kort Fornøjelse i at følge sine Passioner«. De har intet imod, at Jomfru HJORTEBJERG nyder noget til Livets Ophold efter deres Faders Død, »da vi selv kiende, hvor tungt det er at mangle daglig Brød, som vi til os og mange smaa maa sukke efter«. Angaaende Holstebro Bisgaard – som sammen med de tilhørende Jorder var blevet takseret og vurderet¹⁰² til 1.264 Rd. af Krigsraad BLOCH den 18. Juli 1775 – udtaler de, at Faderen gerne maa blive boende i Gaarden, der ikke behøver at medtages ved Skiftebehandlingen, »naar kuns vores kiære Fader vil mildelig se derhen med en fra sig taalelig Hjælp, at vores Børn ej skal tigge den Føde, som han, sig selv uskadt, kunde underholde dem med, ja, at det ikke skulde kunde siges: See! det er den rige Commerce Raad HVIIDS Børnebørn, som af al sin Rigdom ikke vilde se sit eget Blod anderledes opdraget etc. . . . Nu, Gud da opvække vores kiære Faders Hjerte til Medlidenhed . . . at han dog ville tænke paa os til det bedste, og ej paase sine uskyldige Børnebørn og mangle Brødet, men jo før jo heller række dem Haanden saavel til noget at bide som at brænde«.

Den 8. August 1777 traf HVIID den Aftale med sin ældste Datter ISABELLE WINTHER, at hun som Arv efter begge sine Forældre skulde have 3.000 Rd., nemlig 1.000 Rd., der udbetaltes hende straks, og 2.000 Rd. »efter min Faders Godtbefindende eller efter hans Død«, mod at hun betalte Krigsraad BLOCH for hans Ulejlighed som Skiftekommissær.¹⁰³

Og i Skrivelse af 26. Juli og 2. August s. A. udtalte Døtrene JULIANE BRØNDUM og PAULINE BØGH, at de intet havde imod, at Skiftekommissionen nu blev ophævet, »men som vores kiære Faders Godhed viser sig frivillig imod os«, skriver PAULINE, »er jeg og forsikret, han til sin Dødsdag elsker os som sine Børn og af et faderlig Hjerte under os, eller vore kiære Børn, at nyde efter sin Død, hvad Gud har givet ham af dette timelige Gode og han nu maatte eje, og imidlertid aarlig soulagerer os, enhver efter sin Trang, i vores kummerlige Enkestand og Omstændigheder med noget vist og til en fastsat Tid, til nogenledes Hjælp at faa saa mange umyndige af vore smaa klædte, fødte og opdragne«.

Kommerceraad HVIID vilde dog ikke binde sig til at give Døtrene en fast aarlig Understøttelse. Han svarede den 8. August, »at han aldeles var fornøjet med deres Declaration om Commissionens Ophævelse, men i Henseende det forlangte om til en vis Tid at udbetale dem visse Penge aarlig, da kunde han ikke dertil forbinde sig, men forsikrede, at han altid skulde vise et faderligt Hjerte imod dem og efter deres Vilkaar saavel som sine egne række dennem Haanden, saa vidt ham muligt er, da han selv i sin høje Alderdom saaledes maatte holde Hus, at han ej i den skulde lide Mangel, og dermed var han og forsikret, hans omrørte tvende Børn fandt sig satisficerede«.

Dette Forlig mellem HVIID og hans Døtre blev indgaaet nøjagtig et halvt Aar før hans Død. Om denne underrettede Prokurator ANDERS SCHYTTE († 19. Juni 1779 i Holstebro, 53 Aar gammel) den 7. Februar 1778 Amtmand HANSEN: »I Nat Kl. 11 døde Commerceraad HVIID meget hastig; siden i Onsdags Middag [4. Februar] har jeg ej talt med ham, da det var langt fra hans Tanker at dø.«

Kun en Times Tid efter Kommerceraadens Død indfandt Skifteretten i Holstebro sig – om Natten mellem Kl. 12 og 1 – i Holstebro Bisgaard og forseglede hans Bo, og Kl. 9 næste Morgen fortsattes Skiftebehandlingen. Boet blev udleveret til hans to Døtre i Aarhus, JULIANE BRØNDUM og PAULINE BØGH, der saa skulde betale deres Søster ISABELLE WINTHER i Vejle de 2.000 Rd., hun endnu havde til gode af sine mødrene og fædrene Arvemidler.

Hermed skulde Arvesagen omsider synes at være bragt til Afslutning, men dette var ikke Tilfældet. Otte Maaneder efter Faderen døde hans ældste Datter ISABELLE WINTHER uden at have faaet de 2.000 Rd., og den 19. Marts 1779 fik hendes to Døtre (S. 744) Beneficium paupertatis i den Sag, de havde anlagt mod deres to Mostre, der nægtede at udbetale dem den paagældende Arvepart.

138. 1. JENS LASSEN BØGH, * 12. December 1730 Kl. 21½ i Trige Præstegaard; han blev hjemmedøbt og den 29. s. M. fremstillet i Trige Kirke, baaret af sin Moster Madam LANGBALLE fra Aarhus; Fadderne var Oberstløjtnant LÜTZOW paa Hjortshøjlund, Junker PAGELSEN og hans Søster Frøken PAGELSEN fra Aarhus, Sognepræst HANS CHRISTOPHER WARDINGHUSEN i Søften og Sognepræst OLUF VILLADSENS Hustru i Grundfør.

Provst BØGH har i Trige Kirkebog skrevet, at Sønnen JENS blev født den Dag, da »Sl. Kong FRIDERICH blev begravet«; han fødtes netop paa det Tidspunkt, da Kong FREDERIK IV's Lig under store Ceremonier førtes ud af Odense, efter at der den paagældende Dag var holdt en stor Begravelseshøjtidelighed i Sct. Hans Kirke i Odense med Prædikener over Kongen baade paa Latin, Dansk og Tysk¹⁰⁴.

JENS LASSEN BØGH var først, 1762–67, Fæster og derefter, antagelig lige til sin Død 1795, Ejer af Vestermølle i Fruering Sogn ved den østlige Bred af Skanderborg Sø.

Ifølge Fæstebrevet¹⁰⁵, der er dateret 7. April 1762, overtog han Møllen, der hørte under Skanderborg Ryttergods, efter HANS OLESSENS Enkes Død¹⁰⁶. Den var ansat til Hartkorn Ager og Eng 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb., Mølleskyld 4 Tdr. 2 Skp., foruden dens Andel af den nedlagte Gesing Ødemølle. BØGH maatte i Indfæstning betale 20 Rd. samt svare 18 Rd. i aarlig Landgilde. Bygningen bestod af 56 Fag Huse. Den Besætning, BØGH overtog, udgjordes af 5 Bæster, 4 Køer, 2 Stude, 2 Ungnød og 10 Faar. Desuden hørte til Møllen Vogn, Plov og Harve samt det »behøvende« Sædekorn. Han maatte forpligte sig til nøje at svare til alt dette, forbedre og vedligeholde Bygningerne, drive Avlingen og i rette Tid og paa rette Sted erlægge Skatter og Udgifter saavel af Vestermølle som af dens Part af Gesing Ødemølle; endvidere skulde han »vise sig hørig og lydig imod alle de, som paa Hans Kongelige Majestæts Vegne over hannem kan have at befale samt rette sig efter Loven og Forordningerne. Saa maa atter bemeldte JENS LASSEN BØGH omrørte Wester Mølle med dens rette Tilliggende nyde, bruge og sin Livs Tid i Fæste beholde, eller saa længe han foreskrevne i alle Maade efterkommer«.

Ved Rytterdistriktets Ophør købte JENS LASSEN BØGH i 1767 Vestermølle (Htk. 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. samt Mølleskyld 4 Tdr. 2 Skp.) til Selveje for 1.411 Rd. Salget fandt Sted ved Auktion paa Skanderborg Slot 23. April 1767 og følgende Dage, og CHRISTIAN VII's Skøde til BØGH er dateret Paris 1. November 1768, læst 23. December s. A.¹⁰⁷. Ifølge Folketællingslisten 1787, der nævner, at Mølleren tillige ernærede sig af Jordbrug, beboedes Vestermølle da af JENS LASSEN BØGH og Hustru med 5 Børn samt 5 mandlige og 3 kvindelige Tjenestefolk. Efter JENS LASSEN BØGH ejedes Møllen af hans Søn HANS LASSEN BØGH.

I det 18. Aarhundrede dreves der ved Vestermølle nogen Industri med Tilvirkning af Farver, der fremstilledes af en Slags fint hvidt Ler, som gravedes ud nær ved Møllen, og hvoraf tilberedtes gul Okker. Denne Virksomhed blev nedlagt i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede¹⁰⁸.

Vestermølle er meget romantisk beliggende, 3 km Sydøst for Skanderborg, ved Søens Østbred, omgivet af Vestermølle Skov paa de tre Sider. Fra Møllen ser man over Søen til Skanderborg By, bag hvilken Solen ved Aftenstid gaar ned, spejlende sig i Søen.

Møllen har flere Gange lidt under Oversvømmelser, saaledes i 1833 og 1881, men værst gik det ud over den 28. Juni 1909, da Møllebygningen bortskylledes af Vandet, idet der efter et kraftigt Skybrud havde fundet et Dæmningsskred Sted, og samtidig slog Lynet ned og afbrændte den gamle Hovedbygning og Møllen.

Nu er Vestermøllens Saga som Vandmølle forbi, og den gamle Gaard fungerer nu som Sommer-Traktørsted. Siden der er kommet Motorbaadsfart fra Skanderborg, drager en Mængde besøgende om Sommeren over Søen til den landligt hyggelige Restaurationshave.

Efter Branden 1909 opførtes Hovedbygningen, et moderne Beboelseshus, Nordøst for Avlsgaarden, Øst for Landevejen fra Skanderborg til Skaarup og Odder. Avlsbygningerne og Møllen danner en firelænget Gaard, gennem hvilken Landevejen gaar, saaledes at Vest for Landevejen, mellem denne og Søen, ligger den nordlige Side-længe med Kostald og Svinesti, og den vestlige Længe med Lade, Hestestald og Sommerrestaurations; Øst for Vejen ligger den østlige Længe, bestaaende af tre Fløje, af hvilke den sydlige, den tidligere Mølle, nu er indrettet til Elektricitetsværk.

Da JENS LASSEN BØGH kom til Fruering Sogn, var hans Fætter SØREN MØLLER endnu Præst dér – af Navn (S. 438); 1767 udnævntes den hidtidige personelle Kapellan C. L. BLOCH til Sognepræst, men døde allerede 4½ Maaned senere, 8. Maj 1768, og efterfulgtes af CHRISTIAN BRØNDSTED (S. 736), der var Sognepræst i Fruering, indtil han 1785 forflyttedes¹⁰⁹ til Horsens, og i Fruering efterfulgtes af H. P. PLESNER 1786–1816.

† 5. Januar 1795 i Vestermølle, Fruering Sogn. Hans Enke fik 20. Marts s. A. kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo.

~ før 1763 DORTHE KIRSTINE LINDBERG¹¹⁰, * c. 1740.

Hun blev som Enke boende i Vestermølle hos Sønnen.

† 21. November 1808 i Vestermølle, begravet 29. s. M., angiveligt 68 Aar gammel.

WITTA NICHELSDATTER SEIDELINS 9 BØRN MED KRIGSRAAD NIELS LANGBALLE

(Se S. 237).

139. a. NICOLAI LANGBALLE, * 17. August 1720 i Aarhus, døbt 20. s. M. i Domkirken (døbt NICOLAUS) af Stiftsprovsten¹ Magister CONRAD WECHMANN, baaret af sin Moster Provstinde BØGH i Trige.

Efter at være blevet undervist i Hjemmet² blev han 1740 – sammen med Broderen SØREN – Student fra WØLDIKES Privatgymnasium i Sommersted, immatrikuleredes den 17. December s. A. ved Københavns Universitet og tog 5. September 1744 teologisk Embedseksamen med Haud; hans Dimisprædiken belønnedes med Laud.

I Ovsted og Taaning Sogne Syd for Skanderborg var den gamle, svage og fattige HANS SEIDELIN (S. 155) Præst, en Broder til NICOLAI LANGBALLE'S Morfader, Slotspræsten i Skanderborg NICHEL SEIDELIN. Efter at HANS SEIDELIN'S Dattersøn HANS JØRGEN SEIDELIN SCHMIDT (S. 622) i Efteraaret 1745 var død, endnu inden han havde tiltraadt sit Embede som Hjælpepræst hos sin Morfader, havde denne ladet sine Sogne betjene af Præsten MIKKEL HANSEN HAASUM. Den 18. Februar 1746 blev HAASUM kaldet til Sognepræst i Nykirke og Give, og den 28. s. M. ansøgte (S. 828) da den gamle HANS SEIDELIN Kongen om i Stedet at faa NICOLAI LANGBALLE til Medhjælper i Embedet. Dette anbefalede Biskop PEDER HYGOM, der i sin Erklæring 7. Marts 1746 udtaler: »Studiosus NICOLAI LANGBALLE, en Søn af Krigsraad NIELS LANGBALLE her i Byen, har ej aleneste sin Alder efter Loven og gode Attestata fra det kongelige Universitet, men endogsaa andre til Lære-Embedet fornødne og en Candidatus Ministerii velanstændige Egenskaber, saa det er at formode, at han ved Jesu Hjælp og Naade skal i Lærdom og Levnet blive den himmelske Husbonde nyttelig og beredt til al god Gierning.«

Den 26. Marts 1746 blev den 25aarige NICOLAI LANGBALLE kaldet til Medhjælper og siden – efter HANS SEIDELIN'S Død, som indtraf 1751 – Sognepræst i Ovsted og Taaning Sogne, hvilket Embede han beklædte til sin Død 1790, det sidste Aars Tid dog med sin Svigersøn SØREN BAGGE som Medhjælper. LANGBALLE ordineredes 20. Maj 1746.

I disse Sogne boede paa den Tid LANGBALLE'S Moders Fætter Degnen HOLGER SEIDELIN († 1753, S. 271) og Kusine IDE BIRGITTE SEIDELIN († 1786, S. 263), begge i fattige Omstændigheder. Paa Auktionen 1753 efter førstnævnte købte Pastor LANGBALLE en Rok, en blaa stribet Hovedpude, en Feltseng, et Træskab samt Alterbogen.

Gamle HANS SEIDELIN er sikkert straks efter NICOLAI LANGBALLE'S Ankomst flyttet til Anneksgaarden i Taaning, hvor han tilbragte sin sidste Tid (S. 156), og Præstegaarden – Sneptrup Præstegaard – overlodes LANGBALLE. Da HANS SEIDELIN'S økonomiske Forhold paa hans gamle Dage var blevet meget forringede (S. 829), havde han imidlertid slet ikke været i Stand til at holde Præstegaarden vedlige, saa den var – som LANGBALLE selv skrev i 1763 – »saa aldeles forfalden, at samtlige Huse vare ved min Ankomst til Kaldet ganske øde, ubrugbare og faldefærdige«.

NICOLAI LANGBALLE nedbrød derfor Aaret efter sin Ankomst til Sognet den gamle Præstegaard, der laa ved Hestehaven oppe mellem Skovene³, og opbyggede den nuværende Sneptrup Præstegaard paa et andet og smukkere Sted, et Par Hundrede Meter mere nordligt, c. 2 km Nord for Tebstrup By og c. 1 km Vest for Skanderborg-Horsens Landevej. NICOLAI LANGBALLE skriver⁴ selv herom i 1774: »Præstegaarden laa ved min Tiltrædelse til Embedet 1746 paa et meget ubeqvemt Sted, nemlig paa Siden af en Banke og var ganske øde og faldefærdig. –

Og da hele Præstegaarden skulde nødvendig ganske nye opbygges, lod jeg den Ano 1747^s sætte paa et andet beqvemmere Sted. – Den bestaar af 101 Fag Huus, nemlig: Stuehuset af 27, Ladehuset af 22, det søndre Huus af 26, og det nordre Huus af 26 Fag. – Dens Capacité i Grunden er 72 Alen i Længden og 54 i Bredden. Den er en enlig Gaard, der for den største Del har sine Jorder for sig selv, som mestendels ved en Bæk ere fraskilte de omliggende Marker. – Præstegaardens Jorder ere magre og tildels sandige. Dens Takst i Matriklen er omtrent 7 Tdr. Htk.« Der hørte intet Inventarium og ingen Huse til Præstegaarden.

Sneptrup Præstegaard, der opførtes af Egebindingsværk med Straatag, og af hvilken nu kun selve Stuehuset er tilbage fra 1747, er – ved sin smukke Beliggenhed, sin store, meget smukke Gaardsplads og paa Grund af sin udmærkede Vedligeholdelse – en af de kønneste og anseligste, gamle Præstegaarde i Danmark. Den ligger lavt, ved Qvist Bæk, der løber tæt Vest for Gaarden, smukt omgivet af Skov mod Vest og Øst. Fra Marken er der en prægtig

3. Januar 1763.

Udsigt over Skanderborg og det smukke, kuperede Terræn; i Nordvest ses Mossø, Himmelbjerget og Ry Skove.

Opførelsen af den nye Præstegaard kostede mange Penge, og dertil kom, at LANGBALLE to Aar efter sin Ankomst til Sognet indgik sit første Ægteskab, der i Løbet af de følgende 16 Aar velsignedes med ti Børn, af hvilke tre dog døde smaa. At han dog kunde klare alle disse

store Udgifter, skyldtes de betydelige Arvemidler han modtog, saavel efter sine Forældre som sine Svigerforældre, – efter sin Moder i 1745 saaledes 600 Rd. (S. 842).

Alligevel betød den aarlige Afgift paa 100 Rd., som LANGBALLE ligesom sin Forgænger – ifølge den kongelige Resolution 15. Juni 1697 (S. 135, 155) – maatte betale til Slotspræsten i Skanderborg, en betydelig Byrde for ham, som han allerede c. 1748 ansøgte Kongen om at faa nedsat; »men da min allerunderdanigste Supplique samme Tid kom for sildig, behagede det Deres Kongelige Majestæt at give mig det allernaadigste Svar, at min Ansøgning kunde ej denne Gang ske, men at Deres Kongelige Majestæt allernaadigst tillod mig, at jeg ved anden Lejlighed maatte allerunderdanigst igjen gjøre Ansøgning«.

Denne anden Lejlighed indfandt sig ved Slotspræsten Provst CHRISTEN HØGHS (S. 841) Død den 27. December 1762. I sin Ansøgning den 3. Januar 1763 om Befrielse for denne tunge Byrde nævner LANGBALLE først, hvorledes denne Afgift i Aarens Løb har forarmet HANS SEIDELIN (S. 829), der maatte lade Præstegaarden helt forfalde og døde som en forgældet Mand, og fortsætter: »Da jeg nu af den høje Fornødenhed har maattet opbygge den ganske Præstegaard af ny, saa er jeg ved den derved foraarsagede store Bekostning sat meget tilbage, saa at, om jeg end, Gud være lovet, med en sparsom og flittig Husholdning kan svare enhver lige og ret, er dog mine Vilkaar ringere end jeg kunde behøve til 7 uopfødte Børns anstændige og nyttige Opdragelse.« Biskop HYGOM anbefalede Ansøgningen og bekræftede, at LANGBALLE havde »uomgængelig været foraarsaget til at opbygge den hele Præstegaard af ny, ja endog paa et andet og beqvemmere Sted, hvilket havde aldeles været ham ugiørligt, hvis han ikke havde arvet noget efter sine egne og sin Hustrus Forældre og ved et skikkeligt Levned samt tarvelig Husholdning holdt det samme til Raade det bedste muligt var«. Ved kongelig Resolution til Biskop HYGOM 4. Marts 1763 nedsattes Afgiften fra Sognepræsten i Ovsted til Sognepræsten i Skanderborg efter Biskoppens Forslag fra 100 til 50 Rd. aarligt, fra Udgangen af Naadsensaaret den 26. December s. A. at regne; helt mente man ikke at kunne afskaffe den, da Sognepræsten i Skanderborg var nødsaget til at holde en residerende Kapellan.

Ved Skøde af 6. Marts 1747, læst 19. April s. A., købte LANGBALLE af sin Forgænger

HANS SEIDELIN (S. 829) Nim Sogns Kirketiende (13 Tdr. 6 Skp. Htk.) med en dertil hørende Kirkejord (1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Htk.).

Den pietistiske Biskop PEDER HYGOM var paa Visitats i Ovsted og Taaning Menigheder 14. Juni 1752, Aaret efter HANS SEIDELINS Død, og beretter herom: »Sogne-Præsten Hr. NICOLAI LANGBALLE prædikede, hvorpaa fandtes intet at udsætte. Ungdommen, som i den forrige gamle og affældige Sogne-Præstes Tid meget blev forsømt, befandtes udi langt bedre Tilstand.« LANGBALLE skildres⁶ som en nidkær og samvittighedsfuld Præst, der var noget strengliden i sin Optræden og Bedømmelse over for Mennesker og disses Handlinger.

Om Forholdene i sine Sogne bringer LANGBALLE yderligere følgende Oplysninger i den nævnte Redegørelse 18. Januar 1774:

I Ovsted Sogn er 47 halve Gaarde, 5 Huse, som har Avl og staar for Hartkorn (hvert fra 1 til 2 Tdr.), og 10 Fæstehuse. I Taaning Sogn er 21 halve Gaarde og 8 Fæstehuse. De to Sogne, hvis Hartkorn er henholdsvis 199 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. og 135 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., hører under Tammestrup og Havreballegaard, der er udlagt til een Herregaard og tilhører Etatsraad GERHARD DE LICHTENBERGS Enke BODIL HOFGAARD (S. 324) med Undtagelse af nogle faa Selvejere i Elling. Tienden af begge Sognene indbringer aarlig omtrent 200 Rd., Kvægtienden 10 Rd.

Offer til Præsten paa de tre store Højtider er 80–90 Rd.; Julerente (o: Afgift) faar han ikke, i Paaskerente derimod 20 Æg af hver halve Gaard i Taaning, intet i Ovsted Sogn, og i Sct. Hans-Rente nyder han i begge Sogne en Ost af hver Gaard undtagen af Tepstrup og Taaning By. Af Tammestrup og Havreballegaard nyder han til Refusion for Tienden 5 Mk. af hver Tønde Htk., som Gaardene er ansat for. Han har fri Ildebrændsel og Olden i den liden Skov, som ligger i Præstegaardens Enemærke. Der er ingen Mangel paa Hø og Foder. Til Gaarden kan avles 30 à 40 Læs Enghø.

Kaldet har i over 100 Aar ikke svaret Enkepension. Derimod svares der stadig 50 Rd. aarlig til Sognepræsten i Skanderborg.

I Taaning er en Annex-Gaard, der er i sin Bygning i god Stand, staar for Hartkorn, efter den nye Matrikel, 9 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb., hvoraf de 7 Tdr. tilhører Præsten, og de øvrige tvende Tdr. tilhører Etatsraadinde DE LICHTENBERG. Sæden, som saas til Gaarden, er 10 à 12 Tdr. Rug, 5 à 6 Tdr. Byg, 5 Tdr. Boghvede og 10 Tdr. Havre. I Byen er 10 Gaarde, og Annex-Gaarden har hvert tiende Stykke Jord. Af Annex-Gaarden havde LANGBALLE alle tre Tiender og Landgilde.

Der er intet Hospital i Sognene, men to Skoler, en i Ris By i Ovsted Sogn, der betjenes af Sognedegnen, en i Taaning By, som betjenes af den konstituerede Skoleholder. (Om Skolerne og Degnens Forhold se S. 880 f.).

1776–80 var JACOB DANÆUS, senere Sognepræst i Aale og Tørring, personel Kapellan hos NICOLAI LANGBALLE, hvis ældste Datter han ægtede 1781. Og 1787 blev SØREN BAGGE Medhjælper hos LANGBALLE og tre Aar efter hans Eftermand i Embedet; SØREN BAGGE, der ogsaa blev gift med en af LANGBALLEs mange Døtre, nemlig ANE LANGBALLE († 1837), var Sognepræst i Ovsted og Taaning lige til 1841, Aaret før sin Død.

Folketællingslisten fra 1787 (1. Juli) viser, at den da 66aarige Sognepræst, der havde overlevet begge sine Hustruer, nu boede i Sneptrup Præstegaard med sine to Døtre INGEBORG DOROTHEA (26 Aar) og KAREN ELISABETH GLUD LANGBALLE (18 Aar) af henholdsvis hans 1. og 2. Ægteskab, samt hans Medhjælper i Embedet SØREN BAGGE (28 Aar), – der dog først ordineredes to Aar senere; yderligere bestod Husstanden af 6 Tjenestekarle og 3 Tjenestepiger.

† 22. Marts 1790 i Ovsted, begravet 29. s. M.

Boets Aktiver udgjorde 1790 Rd. 3 Mk. 7 Sk. Efter Fradrag af Boets Udgiftsposter, af hvilke den største var Børnenes indestaaende Arvemidler paa godt 1.000 Rd., blev der tilbage til Deling mellem Børnene 457 Rd. 8 Sk. Sønnerne: POUL LANGBALLE til Hammergaard, NIELS LANGBALLE (Korporal, Snedkermester i Haderslev) og JENS KRAGBALLE LANGBALLE (Korporal, senere Kaptajn) arvede efter deres Fader hver 76 Rd. 1 Mk. $1\frac{1}{3}$ Sk., hver af de seks Døtre 38 Rd. $8\frac{2}{3}$ Sk. Døtrene var: Pastor SØREN BAGGES Hustru i Sneptrup, Pastor POUL CHRISTIAN CLAUSENS Hustru i Glud, JOHANNE MARIE, der var Enke efter MELCHIOR SOMMERFELDT BOSERUP til Hammergaard, de ugifte INGEBORG DOROTHEA og KAREN ELISABETH GLUD LANGBALLE samt den næstældste afdøde Datters Datter med Sognepræst i Nebsager OLUF JØRGENSEN BANG, KAREN ELISABETH BANG. Tre af NICOLAI LANGBALLES Børn var døde smaa, og hans ældste Datter VITTA, gift med Sognepræst JACOB DANÆUS, var død 1782, uden Børn.

~ 1) 5. Juli 1748 »i Huset« i Glud Sogn (efter kongelig Bevilling af 28. Juni s. A.) KAREN ELISABETH (døbt LISBETH) POULSDATTER GLUD⁷, * 3. August 1727 i Glud Præstegaard, hjemmedøbt, 10. September fremstillet i Kirken. Datter af Magister POUL NIELSEN GLUD (* 20. Juni 1678 »ved 7 Slæt om Aften« i Glud, hjemmedøbt 22. s. M., i Kirken 4. September, blev »opnæfnet POVEL efter Doct. POVEL MOTH«⁸, 1703 Medhjælper hos og 1711 Sognepræst efter sin Fader i Glud og Hjarnø, 1716 Magister, 1725 Konsistorialassessor, 1732 Provst, † 18. December 1739 i Glud Præstegaard, begravet 8. Januar 1740 i Glud Kirke) og Hustru MARIE MARGRETHE DREJER⁹ (* 1690 i København (Studiestræde), døbt 17. September i Vor Frue Kirke, ~ 30. Oktober 1714 (uvist hvor), † 18. Maj 1754 paa Jensgaard i Glud Sogn, begravet 6. Juni i Glud Kirke »i det aabne Begravelse, som er midt paa Kirkegulvet«).

Efter Faderens Død blev KAREN ELISABETH undervist af Privatlærer, nemlig den unge teologiske Kandidat LAURITS KRAGH (S. 542), der nogle Aar senere ægtede en Søster til KAREN ELISABETHS Mand.

Af de Indførsler over Altergæster, som KAREN ELISABETH GLUDS Broder HANS GLUD, der var blevet Præst i Glud og Hjarnø efter deres Fader, har foretaget i Glud Kirkebog, ses, at KAREN ELISABETH var til Alters i Glud Kirke: 10. Søndag efter Trin. 1746 sammen med sin Moder og Søsteren ANE MARGRETHE, 24. Søndag efter Trin. s. A. med de samme to samt Broderen JACOB GLUD, 8. Marts 1747 med Moderen og JACOB, 3. Søndag efter Trin. s. A. sammen med JACOB (Moderen havde kommunikeret Trin. Søndag), 15. November s. A. med Moderen og JACOB samt Broderen HANS, Præsten, og dennes Hustru, samt 20. Marts og 23. Juni 1748 sammen med Moderen, den sidste Gang tolv Dage før sin Bryllupsdag.

† 17. August 1764 i Barselseng i Sneptrup Præstegaard, Ovsted Sogn, begravet 22. s. M.; samme Dag blev Datteren JOHANNE MARIE døbt.

Enkemanden fik 7. September s. A. kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder. Samfrændeskiftet er næppe bevaret, men ved Skiftet efter NICOLAI LANGBALLES anden Hustru 11 Aar senere udgjorde hans i første Ægteskab avlede 7 Børns Arvemidler efter deres Moder 1.600 Rd., som indestod hos ham.

KAREN ELISABETH GLUD, der var en af de yngste af en stor Børneflokk,¹⁰ tilhørte en velhavende Slægt, hvis Velstand hidrørte fra hendes Mormoder JOHANNE MARIE POULSON af den rige POULSON-Slægt (S. 822).

KAREN ELISABETH opvoksede i Glud Præstegaard¹¹ ($1\frac{1}{2}$ Mil Sydøst for Horsens), der var opført efter Svenskekrigen, under hvilken den forrige var helt nedbrændt. Da KAREN ELISABETH var 12 Aar gammel, døde hendes Fader og kort efter – den 22.–23. Oktober 1740 – nedbrændte Glud Præstegaard atter fuldstændigt. Hendes Moder MARIE MARGRETHE DREJER, der var i Besiddelse af en stor Formue, lod den s. A. genopføre som en stor, statelig, stilfuld Præstegaard i Herregaardsformat; Stuehuset blev bygget i tre sammenhængende Fløje af Egebindingsværk med Tegltag. Grunden til at hun bekostede saa meget paa Præstegaarden, var, at hun selv som Ejer af Glud og

Hjarnø Kirker havde Kaldsret til Embedet, hvortil hun efter Mandens Død, den 12. Februar 1740 – efter Bevilling 5. s. M. – havde kaldt sin ældste Søn, den 23aarige HANS GLUD, der paa det Tidspunkt endnu var ugift; han var netop blevet teologisk Kandidat, idet han havde taget teologisk Embedseksamen den 9. Januar 1740, Dagen efter Faderens Begravelse, »med Taarene i Øynene over min Sl. Faders Død«. Paa selve Begravelsesdagen, 8. Januar 1740, udstedtes kongelig Bevilling for MARIE MARGRETHE DREJER til, at hun »maa give de til hendes afgangne Mands Begravelse kommende Venner og Paarørende et tarveligt Maaltid, saa og lade sætte en liden Plade paa hans Ligkiste«. Præstegaardens vestre Sidefløj paa 12 Fag forbeholdt hun sig selv til Enkebolig og lod den indrette med alle fornødne Stuer til en selvstændig Husholdning. Efter at have boet der i nogle Aar købte hun paa Auktion den 16. Maj 1748 for 17.800 Rd. Hovedgaarden Jensgaard i Glud Sogn med alt til den hørende Bøndergods og Tiender (ialt Htk. 299 Tdr. 7 Skp. 2 Alb.). Jensgaard, som hun ombyggede saaledes, at den ganske kom til at ligne Glud Præstegaard, gik efter hendes Død over til hendes Søn JACOB GLUD og er stadig i Slægten GLUDS Eje.

I Glud Kirke er paa Skibets nordre Væg ophængt et Epitafium¹¹ over Konsistorialassessor, Magister POUL GLUD og Hustru MARIE MARGRETHE DREJER.

Efter HANS GLUDS Død blev NICOLAI LANGBALLEs Svigersøn POUL CHRISTIAN CLAUSEN Sognepræst i Glud.

Glud Præstegaards Avlsbygninger nedbrændte fuldstændig den 17. December 1923, men det store, trefløjede Stuehus blev uskadt af Ilden og gennemgik det følgende Aar en omfattende Restauration.

10 Børn.

~ 2) 6. Juni 1766 i Odder KAREN JENSDATTER KRAGBALLE, * 1737 i Odder Præstegaard, døbt 14. November. Datter af JENS ANDRESEN KRAGBALLE (* 24. Maj 1700 i Gesing Præstegaard mellem Randers og Grenaa, 22. Juni 1724 cand. theol., 8. Januar 1734 Sognepræst i Odder, † i Juni 1789¹² sst., begravet 30. s. M. »84 Aar gl.« – ~ 1) 28. Juni 1735 i Odder Præstegaard. – ~ 2) 11. Juli 1749 i Odder Præstegaard BIRGITTE CATHRINE NIELSDATTER HUTFELD (* c. 1713 i Holme Præstegaard ved Aarhus, † 1794 i Odder, begravet 11. April, »81 Aar«) og første Hustru ØLLEGAARD JØRGENDATTER DAVIDSEN¹³ (* Natten mellem 21. og 22. Februar 1719 i Odder Præstegaard, døbt 22. s. M. om Formiddagen af sin Fader; † 8. Marts 1748 i Odder, begravet 18. s. M.).

KAREN JENSDATTER KRAGBALLE var den næstældste af 12 Børn¹⁴, hvoraf de 3 yngste var hendes Halvsøskende. Om hendes Fader skrev den pietistiske Biskop PEDER HYGOM efter sin Visitats i Odder den 24. Oktober 1746, at han »prædikede med Alvorlighed og Andagt, saa at paa samme hans Prædiken var intet at udsætte, lige saa lidet som paa hans øvrige Forhold, der er stille, alvorlig og en Præste-Mand velanstændig«¹⁵.

† 1774 i Ovsted, begravet 9. September. Hendes Mand kalder hende i Kirkebogen »min allerkiærste og for mig og mine uforglemmelige Koene KAREN KRAGBALLE«.

Ved Samfrændeskiftet efter hende den 16. Maj 1775 (efter kongelig Bevilling af 16. September 1774) opgjordes Boets Værdi til 1.200 Rd. samt 1.450 Rd. i Kontanter, ialt 2.650 Rd. Efter Fradrag af de Arvemidler, der tilhørte de syv dalevende Børn af første Ægteskab og stadig henstod i Boet, nemlig 1.600 Rd. efter deres Moder og 150 Rd. efter deres Mormoders Morbroder Magister CLEMEN POULSON i Linaa (hver Søn 33 Rd. 2 Mk., hver Datter 16 Rd. 4 Mk.), blev der 900 Rd. tilovers, hvoraf den 3aarige Søn JENS KRAGBALLE LANGBALLE, siden Kaptajn, arvede 300 Rd., og den 6aarige Datter KAREN ELISABETH GLUD LANGBALLEs (siden gift med Sognepræst CHRISTIAN VILHELM LUND i V. Velling) Arvepart paa 150 Rd. forhøjedes til 200 Rd.

3 Børn.

140. b. METTE PAULINE (PALLENE) LANGBALLE, * 1721 i Aarhus, døbt 13. November i Domkirken af Magister WECHMANN, baaret af sin Moster Provstinde BØGH i Trige (S. 236).

Hun blev atten Aar gammel gift med Sognepræsten paa Halvøen Helgenæs, den sydligste Del af Mols, MELCHIOR SOMMERFELDT, hvem hun i 23 Aars Ægteskab skænkede en Søn og

to Døtre, af hvilke den ene ægtede sin Faders Eftermand CHRISTIAN REDLICH THOMSEN BOSERUP; de to andre Børn døde ugifte.

Som hun var udgaaet fra et velhavende Hjem – hun arvede saaledes 600 Rd. efter sin Moder – sad hun selv og hendes Mand – der 1756 blev Konsistorialassessor – i gode økonomiske Forhold. Efter sin Mands Død, hvem hun overlevede i næsten 38 Aar, flyttede hun, da hendes Datter og Svigersøn flyttede ind i Helgenæs Præstegaard, til Kongsgaard dér i Sognet, som hun tillige med en Del Jordegods (se nedenfor S. 535) havde arvet efter sin Mand, og hvor hun derefter boede lige til sin Død. De første ca. tredive Aar (til efter 1790) boede hun dér sammen med sin ugifte Søn OLE SOMMERFELDT. Ved Folketællingen 1787 beboedes Kongsgaard af disse to foruden fire Tjenestekarle og fire Tjenestepiger. Ved den følgende Folketælling – i 1801 – boede den 79aarige Konsistorialraadinde SOMMERFELDT stadig paa Kongsgaard, nu sammen med sin Dattersøn NIELS LANGBALLE BOSERUP, der da var Gaardens Ejer, samt hans Moder, hans Søster CHRISTINE BOSERUP og Broder THOMAS BOSERUP. OLE SOMMERFELDT logerede da hos Husmand og Skrædder NIELS THRANE i Ørby 2 km Syd for Kongsgaard.

Konsistorialraadinde SOMMERFELDT, der ejede Helgenæs Sogns Kirketiende 1763–99, kaldte den 24. Januar 1764 sin (tilkommende) Svigersøn CHRISTIAN REDLICH BOSERUP til Sognepræst paa Helgenæs efter sin Mand, og den 19. Juni 1786 FREDERIK CHRISTIAN KJERULF til BOSERUPS Efterfølger sst.

Da Konsistorialraadinde SOMMERFELDT var 78 Aar gammel, besluttede hun »paa Grund af min høje Alder og meget ringe Helbred saavidt muligt at henleve min tilbagehavende Tid i Rolighed«, hvorfor hun med sine to Børns Vilje og Samtykke solgte sin Gaard Kongsgaard og alt sit Jordegods til Dattersønnen NIELS LANGBALLE BOSERUP, der til Gengæld forpligtede sig til – »da min kiære Bedstemoders ringe Helbred ikke taaler nogen Urolighed, som kunde foraarsages ved at flytte – at lade hende forblive hos mig /: saa længe Gud behager at opholde hende :/ og have Omsorg for hendes Opvartning med anstændig Spise og Drik, som hun i hendes svage Alderdom maatte behøve, og iøvrigt beegne hende i alle Maader, saaledes som det sømmer sig for et retsindigt og taknemmeligt Barnebarn«. (Købekontrakt 18. Oktober 1799, Skøde 20. December s. A., begge læst 23. s. M. ved Sdr. Dyrs og Mols Herreders Ret).

Salget omfattede Kongsgaard (Htk. 9 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.) og alt hendes Bøndergods, bestaaende af 7 Gaarde, 1 Bol, 3 Huse og lidt Fæstejord (Htk. 27 Tdr. 3 Skp. 1 Alb.), ialt Htk. 37 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Med Kongsgaard fulgte 1) dens fulde Besætning, bestaaende af 10 Heste og 2 Føl, 19 Kreaturer, 30 Faar og Lam, 9 Svin, alle Vogne, Plove, Harver og alt Gaardredskab, alt Træ af alle Sorter og paa alle Steder, alle Kakkelovne der paa Gaarden, Folkenes 5 Senge og Sengeklæder med dertil hørende Lagner, alt det fornødne Husgeraad saasom Kedler, Kar, Gryder, Bøtter o. s. v., 2) Afgrøden for det paagældende Aar, »saaledes som det til Nytaar sig befinder, saavel det aftorskne som det utorskne Korn og Foring af alle Sorter og det indavlede Hø«, og 3) alle til Gaarden hørende Fiskestader, baade de bortlejede med deres Indtægter og de af Sælgersken hidtil brugte med dertil hørende Tømmer, Baad og Redskaber.

Købesummen var 5.000 Rd., af hvilke de 3.000 Rd. skulde tilkomme hendes Søn OLE SOMMERFELDT som Arv efter hans Forældre. Det bestemtes, at de skulde blive staaende hos NIELS LANGBALLE BOSERUP, »hvorimod OLE SOMMERFELDT skal have de tvende her i Kongsgaard mig [o: hans Moder] tilhørende Gaarde, nemlig den jeg selv bebor, og den PEDER MADSEN HOLST nu i Fæste haver, med deres tilliggende Jorder ansat for Htk. 14 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. til Pant paa første Prioritet for denne Capital og Rente«.

Samtidig overlod Konsistorialraadinde SOMMERFELDT til samme Dattersøn »den mig af

hele Helgenæs Sogn, som bestaar af Htk. 186 Tdr. 2 Skp. 2 Alb., tilkommende Kirkens Korn- og Kvægtiende til uhindret Benyttelse og Indtægt for en aarlig Afgift af 120 Rd.«, og det bestemtes, at denne Kirketiende ved hendes Død skulde tilhøre Dattersønnen for 3.000 Rd., som han skulde betale til hendes Datter HEDEVIG – hans egen Moder. (Helgenæs Sogns Kirketiende ejedes fra 1732 af Konsistorialraadinde SOMMERFELDTS Fader Krigsraad NIELS LANGBALLE, S. 841 f., se ogsaa S. 755).

METTE PAULINE LANGBALLE levede kun knap to Aar endnu og døde kort før sin 80 Aars Fødselsdag. Aaret før sin Død arvede hun 487 Rd. 3 Mk. 2 Sk. efter sin Broder JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE (S. 541).

† 1. Oktober 1801 paa Helgenæs, begravet 9. s. M.¹⁶

~ 19. Maj 1740 i Aarhus (Domsogn) (efter kongelig Bevilling af 19. April s. A.) MELCHIOR OLUFSEN SOMMERFELDT, * 2. September 1714¹⁷ i Grundfør 2 Mil Nord for Aarhus, hjemmedøbt s. D. af sin Farfader Provst VILLADS OLUFSEN, baaret i Kirken 2. Oktober af sin Mormoder Kapellan i Aarhus MELCHIOR JØRGENSEN SOMMERFELDTS Enke ANNE NIELSDATTER KROG († 6. Marts 1717 i Grundfør Præstegaard, begravet 15. s. M. i Kirken); Faddere var Rektor ved Aarhus Skole Magister JØRGEN RHODIUS og Konrektor sst. Magister JUNGHANS, samt Sognepræsten i Nabosognet Søften NIELS HJERSINGS Hustru DOROTHEA HANSDATTER BLICHFELD og Barnets Morbroder Sognepræst i Alling NIELS KROG (MELCHIORSEN SOMMERFELDT) og dennes Hustru KAREN CHRISTOPHERSDATTER LIHME. – Søn af Provst OLUF VILLADSEN (* 7. Maj 1683 i Grundfør Præstegaard, hjemmedøbt, i Kirken 30. s. M., 1710 Medhjælper hos sin Fader i Grundfør og Spørring Sogne og efter hans Død 1719 Sognepræst sst., 1736¹⁸ Provst, † 24. September 1739 i Grundfør, begravet 2. Oktober) og Hustru HELVIG MELCHIORSDATTER SOMMERFELDT († i Marts 1755 i Grundfør, begravet 21. s. M. i Præstebegravelsen i Grundfør Kirke).¹⁹

MELCHIOR SOMMERFELD, der var opkaldt efter sin Morfader, hvis Slægtsnavn han ogsaa brugte, voksede op i Grundfør Sogn, Nabosogn til Trige, hvor Præstekonen Provstinde BØGH (S. 236) var Moster til hans senere Hustru. Han blev Student fra Aalborg Skole, immatrikuleredes ved Københavns Universitet den 30. eller 31. Juli 1733 og tog teologisk Embeds-eksamen 6. December 1735 med Haud. Om hans Færden de følgende 3½ Aar vides intet.

Den 15. Maj 1739 blev han af sin (senere?) Svigerfader Krigsraad NIELS LANGBALLE²⁰ i Aarhus (S. 237 og 842) kaldet til Sognepræst paa Helgenæs. Biskoppen anslog Kaldets visse og uvisse Indkomster til 200 Rd. SOMMERFELDTS Kaldsbrev blev kongelig konfirmeret den 19. Juni s. A., men da der var 2½ Maaned til hans 25 Aars Fødselsdag, fik han s. D. »af særdeles kongelig Naade og i allernaadigst Henseende til de gode Skudsmaale, som han haver frembragt«, Bevilling til at være Præst, »skiønt han ej er sine 25 Aar efter Loven, . . . saaledes at han vel maa prædike, catechisere og de andre deslige Forretninger selv opvarte, men i det øvrige skal han tiltænkt være de højeværdige Sacramenter ved en anden Præst at lade administrere og forrette, indtil han sine fulde 25 Aar efter Loven haver opnaaet«.

I Helgenæs Præstegaard var der siden den hidtidige Sognepræst, Provst RASMUS HIRTZNACHS Død den 9. eller 10. Maj²¹ sket det, at Provstinden MARIE ELISABETH HUTFELD den 19. Juli havde født en Datter, som ved Hjemmedaaben samme Dag, der forrettedes af Sognepræst CHRISTEN BAGGE i Tved, blev kaldt ERASMINE²² efter sin Fader.

Den 31. Juli blev SOMMERFELDT ordineret, og den 9. August prædikede han første Gang i Helgenæs Kirke; »naar den sidste Gang skal være, det ved den alvidende Gud alene; Gud lad imidlertid alting ske til sit allerhelligste Navns Ære for Jesu Christi Skyld«. Samme

Dag trolovede SOMMERFELDT JENS JENSEN og KAREN PEDERSDATTER af Fejrup, og den 26. s. M. begravede han den 80aarige ANNE RASMUSDATTER af Esby, »som faldt ned af en Sti og slog sig ganske til Døde«, men først den 30. s. M. blev han omsider indsat af den nye Provst LAURIDS GLEERUP i Knebel, – og samme Dag blev Provstinde HIRTZNACH introduceret i Kirken efter Fødslen.

Da Biskop PEDER HYGOM den 15. Maj havde indberettet Provst HIRTZNACHS Død til Myndighederne i København, anbefalede han samtidig SØREN PALLESEN MØLLER til Embedet (S. 427). Den pietistiske Biskop fik dog ingen Grund til at fortryde Krigsraad LANGBALLES Valg – tværtimod, thi ikke alene blev SØREN MØLLER senere sindssyg, men MELCHIOR SOMMERFELDT, der sad som Sognepræst paa Helgenæs i 24½ Aar, til han døde 49 Aar gammel, var utvivlsomt selv Pietist og blev, som det synes, meget paaskønnet af sin Biskop.

At SOMMERFELDT var en nidkær, pietistisk Præst, mærkes allerede af det Svar, han Aaret efter sin Udnævnelse til Sognepræst sendte Generalkirkeinspektionskollegiet i Anledning af dettes Cirkulære af 7. Maj 1740 til Præsterne angaaende Katekisationen. I Svaret erklærede han – ifølge Biskoppens Indberetning – »aldeles tilforladelig, at han, som den der desuden har ingen Hielp af Degn eller Skoleholdere, holder selv Catechisation hver Søndag efter Prædiken, og det saaledes at han først gaar den nylig hørte Prædiken igiennem, siden noget af Lutheri Catechismo og den allernaadigst anbefalede Forklaring, alt til den Ende og paa den Maade, at han søger at vejlede dem til en sand Christendom, at de af Ordet formedelst den Hellig Aands Kraft kunde lære at kiende Guds ubegribelige Kierlighed, blive overbeviste om deres egen dybe Fordervelse, at de maatte gjøre en sand Omvendelse og i en levende Tro annamme Christum deres Frelsere, samt vise rette Omvendelses og Troens Frugter. Catekisationen slutter han omsider med en Bøn passende sig paa den Materie, der er handlet om«²³ 24.

Biskop HYGOM udtalte²⁴ senere, at der i 1742, i SOMMERFELDTS Tid, skete en kendelig Forbedring paa Egnen, og da Biskoppen ni Aar senere var paa Visitats i Helgenæs, den 29. Juni 1751, prædikede SOMMERFELDT over Ap. Gern. 9, 31, »efter sin sædvanlige Maade, med en besønderlig Kraft og Eftertryk, visende udi alle Stykker den store Undersked imellem de daværende og vore Tidens Meenigheder etc. Hans Ungdom distingverede sig ligeledes efter deres ypperlige Læreres Exempel frem for andre«. (Biskoppen tilføjer, at der kun findes een Degneskole for hele Sognet).

Nogle Maaneder efter at den unge, endnu ugifte SOMMERFELDT havde tiltraadt Embedet paa Helgenæs, hvor Provstinde HIRTZNACH endnu residerede i Præstegaarden, fandt der her en Tildragelse Sted, der sikkert har gjort et dybt Indtryk ikke mindst paa den unge Præst: en Kvinde ved Navn MAREN NIELSDATTER fødte i Marts 1740 i Præstegaardens Udhus i Dølgemaal et dødfødt Barn, hvorfor hun ved Sønder Dyrs og Mols Herreders Ting²⁵ den 20. Maj s. A. – Dagen efter SOMMERFELDTS Bryllup – blev dømt til, »andre til Afsky og Forskrækkelse og hende til velfortjente Straf, . . . at miste sin Hals og Hovedet skilles fra Kroppen med Sværd«. Offentlig Anklager var CHRISTIAN HASSELBALCH; SOMMERFELDT udtalte om hende, at hun var et enfoldigt og uoplyst Menneske, men dog af alle anset for at have sine fem Sanser. Ved Viborg Landsting²⁶ dømtes hun den 21. September s. A. ogsaa til »at have sit Liv forbrudt, men i Henseende til hendes Enfoldighed tilfindes hun at miste sit Hoved med Sværd, hvorfor Skarpretteren nyder 10 Rd., men Kroppen i Kirkegaarden at nedgraves; dog ingen Execution at ske, førend Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Resolution allerunderdanigst vorder indhændet«.

Da Halshugningen skulde finde Sted, fulgte den 26aarige Pastor SOMMERFELDT samt hans jævnaldrende Kollega i Vistoft ERIK BEGRUP den dødsdømte til Retterstedet i Ebeltoft. Om denne Begivenhed har BEGRUP, der senere blev Provst, nedskrevet følgende Beretning:

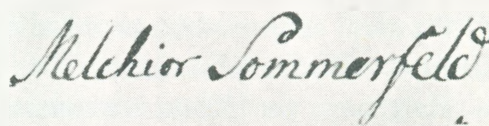
»1741 blev jeg begjæret af Præsten sal. Hr. BOESEN i Æbelt. i hans Sted sammen med Præsten paa Helgenæs at følge en Delinkventinde til sit Rettersted, fordi hun i Dølgemaal havde i Helgenæs Præstegaards Udhuse født et dødt Foster; hun var et ganske vankundigt Menneske og stedse bekjendte, at Fosteret ikke alene var født dødt, men ej heller havde hun gaaet dermed til Tide; hun grov det derover ned selv i Jorden og mente ej, at have gjort nogen Synd derved, som hun burde dø for; – kort sagt: hendes Dom var fældet, Skarpretteren kommen, og Dagen forhaanden til Dommens Exekution; – tidligt om Morgenen, hvor vi begge Præster med Amtmandens Fuldmægtig MONS. CHR. HASSELBALCH²⁷ (Ejer af Rødegård i Vistoft) ligge endnu paa vor Seng hos MONS. ISAK GOE²⁸, kommer Byfogden REDLICH²⁹ ind i Kammeret til os og raaber os i Ørene: »Bøddelen er død! – Bøddelen er død!« En halv Time efter at han var kommen i sit Herberg, blev han rasende, og imod Morgenen døde han. Amtmandens Fuldmægtig lod strax den Karl eller Dreng, Skarpretteren bragte med sig, hente til sig og spurgte ham, om han turde forrette Exekutionen; han svarede Nej. Imidlertid hastede det med Bøddelens Begravelse, som der i Byen skulde være Marked Dagen efter, og de bleve færdige med hans Begravelse mod Middag samme Dag, og, da de bar ham hen, tillod de Delinkventinden efter sin indstændige Begjæring at ringe Raadstu-Klokken over ham, og, da vi Præster ikke kunde bringe den vankundige Tosse i sine Synders Kundskab, resolverede vi til og lod en Memorial indløbe til Hs. Maj. og tilbød hende Livet; vi bleve bønhørte, og hendes Dødsdom blev derpaa modereret, og hun skulde skikkes til Tugthuset i Kjbhvn. paa Livstid, hvor hun endelig døde³⁰. Muligvis er hun den Delinkventinde MAREN NIELSDATTER, der døde allerede i December s. A. i Børnehuset.

Skarpretterens Begravelse er indført i Ebeltoft Kirkebog 1692–1762 fol. 116b: »1741. d. 30. Juni. Skaarp-Retteren fra Aalborg, som kom her til Byen Dagen forhen d. 29. for at skulle halshugge en Synderinde fra Helgenes, døde derpaa om Natten og blev begravet samme Dag, da just Executionen var berammet neml. d. 30. Ved denne Tildragelse fik Malificanten kongl. Benaad. med at komme i Spind-Huset«.

Da SOMMERFELDT havde været Sognepræst i 16½ Aar, udnævntes han 27. Februar 1756 til virkelig Konsistorialassessor. I sin Ansøgning herom den 30. Januar ud-talte han, at »den Naade jeg herved begiærer, sker ikke af Ærgerrighed, men andre Aarsager tvinger mig dertil, hvorfor jeg ogsaa meget mere i allerdybeste Underdanighed tilbeder mig en allernaadigst Bønhørelse«. Han tilbød at betale 200 Rd. »til hvad gudelig Brug Deres Majestæt allernaadigst befaler«; den 6. Februar bevilgedes hans Ansøgning i Konseillet mod Betaling af 300 Rd., nemlig til Justitskassen 200 Rd. og til Hørsholm Skole 100 Rd.; dette meddelte Oversekretæren, Gehejmekonferensraad JOHAN LUDVIG HOLSTEIN den 10. Februar SOMMERFELDT, som den 20. s. M. takkede HOLSTEIN for Bønhørelsen og erklærede sig villig til at erlægge de 300 Rd.

SOMMERFELDT var velhavende og ejede en hel Del Jordegods, bl. a. fik han en Del efter sin Svigerfader, saaledes Helgenæs Sogns Kirketiende³¹, som han fik Skøde paa 1753, og som hans Enke ejede efter ham.

I 1741 købte SOMMERFELDT af Herredsfoged og Birkedommer PEDER HØEG (S. 578) paa Le Søgaard, for 50 Rd. for hver Tønde Hartkorn, den ene Kongsgaard (Matr.-Nr. 1)³² i Helgenæs Sogn, der beboedes af SOMMERFELDTS Broder VILLADS OLUFSEN (Htk. 9 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.) og PEDER CHRISTENSEN HOLST (Htk. 4 Tdr. 7 Skp. 1 Alb.), og s. A. købte han

30. Januar 1756.

af ANTONETTE RHODE i Viborg endnu noget Jordegods i Helgenæs Sogn, beboet af 4 Fæstere i Esby, 2 i Ørby og 2 i Vistoft, for 38 Rd. for hver Td. Htk. (Skøder af 18. Juni og 12. August 1741, læst 6. September s. A. paa Viborg Landsting).

Ved Skøde af 15. December 1749, læst 7. Oktober 1750 paa Viborg Landsting, købte SOMMERFELDT af sin Broder VILLADS OLUFSEN, boende i Kongsgaard, den sjette Part af Vorladegaard Sogns Kongetiende, som VILLADS OLUFSEN den 14. Juni 1741 havde arvet efter sin Fader, og som var udlagt ham for 233 Rd. 2 Mk. MELCHIOR SOMMERFELDT har rimeligvis selv arvet en anden Sjettedel og er formodentlig siden kommet i Besiddelse af hele Kongetienden, thi i 1768 udstedte hans Enke, da boende i Kongsgaard, Obligation paa 1.800 Rd. til Kaptajn LANGELANDS Enke CHRISTIANA SOPHIA KRUISE i Horsens mod 1. Prioritets Ret i Vorladegaard Sogns Kongekorntiende, som SOMMERFELDTS Enke ved Kontrakt 21. December 1775 og Skøde 30. April 1776 solgte til PEDER JØRGENSEN MØLLER i Fuldbro for 2.900 Rd.

Da Biskop HYGOM efter SOMMERFELDTS Død indberettede til Myndighederne, at Kaldet var ledigt, oplyste han om Embedet, den 5. Januar 1764: »Kaldet bestaar af en liden Halv Ø ved Navn af Mols-Land og kan i aarlig visse og uvisse Indkomme ikke beløbe sig meget over 230 à 250 Rd.«

Som Faddere til deres tre Børn – i 1741, 44 og 45 – valgte SOMMERFELDTS dels nære Slægtninge, dels gejstlige og andre fra Egnen. Hans Moder HELVIG MELCHIORSDATTER SOMMERFELDT bar baade det ældste og yngste Barn til Daaben, og hans Broder VILLADS OLUFSEN³³ i Kongsgaard var Fadder til de to ældste Børn; af Madame SOMMERFELDTS Familie var hendes Fader Krigsraad LANGBALLE Fadder til alle tre og hendes Brødre NICOLAI og SØREN LANGBALLE til det midterste Barn. Og uden for Familiekredsen drejer det sig om Provst LAURIDS GLEERUPS Hustru³⁴ i Knebel (1741), Sognepræst sst. HANS HOLST (1744), Sognepræsten i Vistoft, siden Provst, Magister ERIK BEGRUP (alle tre Børn) og hans Hustru CHRISTINE AUGUSTA BRUUN (de to yngste), Seigneur CHRISTIAN HASSELBALCH til Rødegaard i Vistoft Sogn og dennes Hustru SOPHIE CHRISTINE BEGRUP (det yngste), foruden at sidstnævnte bar det midterste Barn til Daaben, samt endelig en Madame BERING (1745), formentlig Farversvend i Ebeltoft HANS BERINGS Hustru MARIANNE GOE, Datter af Farveren ISAK HANSEN GOE.

Paa Helgenæs var Konsistorialassessor SOMMERFELDTS Svigersøn CHRISTIAN REDLICH THOMSEN BOSERUP Sognepræst 1764–86 og dennes Søn JØRGEN SEVERIN BOSERUP 1821–58.

† 27.³⁵ December 1763 paa Helgenæs »Kl. 7 slet om Aftenen«, begravet 3. Januar 1764. Hans Efterfølger, Svigersønnen CHRISTIAN BOSERUP, har i Kirkebogen skrevet, at SOMMERFELDT døde, »efter at han som en troe Lærer i denne Herrens Meenighed havde levet omtrent 24½ Aar«.

Hans Enke fik 24. Februar 1764 Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og skifte med Samfrænder ved Indgaaelse af nyt Ægteskab. 3 Børn.

141. c. SØREN LANGBALLE, * 1722 i Aarhus, døbt 20. December i Domkirken af Magister CONRAD WECHMANN, baaret af en Ritmester »RITZIS« Frue, formentlig Ritmester PEDER REEDTZ' Hustru AGATHE KIRSTINE ARENFELDT; blandt Fadderne var hans Mosters Mand Provst CHRISTOPHER BØGH i Trige (S. 236).

Han blev sammen med sin ældre Broder NICOLAI Student fra Sommersted i 1740, begge immatrikuleredes 17. December s. A. ved Københavns Universitet, tog Baccalaurigraden 1. Juli 1741 og teologisk Embedseksamen 5. September 1744 med Haud. I Giessings »Jubel-Lærere« fra 1783 hedder det om SØREN LANGBALLE: »Efterat han med Berømmelse havde

fuldended sit akademiske Løb, gav han sig til Landvæsenet, og har i mange Aar været Forpagter paa Wilhelmsborg og andre Herregaarde.«

SØREN LANGBALLE, der i 1755 ægtede en Datter af den lige afdøde Krigsraad MORVILLE i Munkholm, var senest fra 1752 og til 1772 Forpagter paa Hovedgaarden Vilhelmsborg i Maarslet Sogn, 1½ Mil Syd for Aarhus. Vilhelmsborg udgjorde sammen med Hovedgaarden Moesgaard i samme Sogn Baroniet Vilhelmsborg, der tilhørte Slægten GÜLDENCRONE 1673–1923, paa SØREN LANGBALLE'S Tid var Ejeren – 1753–88 – Stiftamtmand, Gehejmerraad, Lensbaron CHRISTIAN FREDERIK GÜLDENCRONE (* 1741); denne var kun tolv Aar gammel, da han arvede Baroniet, som han dog først fik nærmere Forbindelse med, da han i 1780 blev Stiftamtmand i Aarhus efter i seks Aar at have været Assessor i Tyske Kancelli i København og derefter i otte Aar Gesandt i Stockholm; under hans lange Fraværelse var hans Godser imidlertid bragt i en slet Tilstand, og det lykkedes ikke at hjælpe dem i Vejret; ved hans Død blev hans Bo erklæret fallit.

Efter den lange Tid paa Vilhelmsborg³⁶ blev SØREN LANGBALLE Forpagter paa Gersdorffslund i Gosmer Sogn c. 3½ Mil Syd for Aarhus, en Milsvej fra Odder, hvor hans Broder CHRISTIAN var Ridefoged paa Rodstenseje. Paa Gersdorffslund, der ligger tæt ved Kattegat, var han i 17 Aar, 1772–89.

Hovedgaarden Gersdorffslund hørte 1749–1921 til Stamhuset Rathlousdal, der desuden omfattede Hovedgaarden Rathlousdal i Odder Sogn. Ejeren var i Perioden 1771–1800 den kendte Statsminister JOACHIM OTTO SCHACK-RATHLOU, der i 1788 forlod Hovedstaden og trak sig tilbage til Rathlousdal.

I 1789, da SØREN LANGBALLE var 66 Aar gammel, ophørte han med sin Virksomhed som Herregaardsforpagter og flyttede med sin Hustru og Datteren KIRSTEN til Grenaa, hvor han ved Skøde af 24. Januar 1789, læst 26. s. M., af Arvingerne efter øverste Kapellan ved Trinitatis Kirke i København, Magister JENS OLROGS Enke ANNE BEHR († i Juli 1788) for 450 Rd. havde købt hendes Gaard³⁷ paa Vestsiden af Torvet mellem Storegade og Lillegade. Gaarden, der var paa 23½ Fag, var opført 1763 og nedreves 1899; efter at LANGBALLE'S Enke havde solgt Gaarden til Apoteker DAHL, havde Grenaa Apotek til Huse dér 1804–99. Her boede LANGBALLE sine sidste 8 Leveaar, og hans Enke yderligere 6 Aar (se nedenfor).

Paa Auktion den 13. Juni 1789 (Skøde 10. August s. A., læst s. D.) havde LANGBALLE for 95 Rd. købt en Molbergs Ager paa Grenaa Mark af Sædeland 1 Td. 2 Skp., siden solgt til R. BANG, og paa Auktion den 29. September s. A. (Skøde 7. Juni 1790, læst s. D.) desuden to dobbelte opstandende Meder paa Grenaa Mark af Sædeland 1 Td. for 45 Rd. og en dobbelt opstandende Mede paa Grenaa Mark af Sædeland 3 Skp. for 24 Rd. 4 Mk.

SØREN LANGBALLE og Hustru havde 19. Maj 1756 – fire Maaneder før deres ældste Barns Fødsel – oprettet Testamente (vgl. Konf. 16. Juli s. A.), ifølge hvilket den længstlevende, hvis

Underskrifter paa Testamentet 19. Maj 1756.

der ingen Børn var, skulde beholde Boet uskiftet til sin Dødsdag, uanset om den paagældende indgik nyt Ægteskab, uden noget Krav fra den først afdødes Arvinger.

† 2. Juni 1797 i Grenaa, begravet 9. s. M. Hans Enke blev siddende i uskiftet Bo ifølge kongelig Bevilling af 16. Juni 1780.

~ 19. September 1755 i Kollerup Sogn CHRISTIANE MORVILLE, * 1732 paa Brandbjerg i Kollerup Sogn 1 Mil Nordvest for Vejle, døbt 18. Maj. Datter af NIELS FREDERIK MORVILLE (* 1676? (i Køng Præstegaard), 11. April 1721 Kirkeinspektør i Kolding, Dronningborg og Skanderborg Rytterdistrikter, 12. s. M. Krigsraad, 1708–45 Ejer af Hovedgaarden Brandbjerg, hvorunder hørte Vindelev Kirke, 1708–21 tillige Ejer af Jelling Kirke, † 1755 i Munkholm, Kollerup Sogn, 26. Maj hensat i Kirken i Annekssognet Vindelev; Enken sad i uskiftet Bo efter kgl. Bevilling 9. Oktober 1744) og Hustru ANNA MARGRETHE HYNITZ (* c. 1692, † 2. November 1758 hos Datteren og Svigersønnen paa Vilhelmsborg, begravet 13. s. M., se S. 723).

CHRISTIANE MORVILLE var den næst yngste af 16 Søskende (S. 724). Hendes ældste Søster, der sammen med den næstældste stod Fadder til CHRISTIANE, var gift med LANGBALLES Fætter Sognepræst SØREN MØLLER (S. 427, 439), og en anden Søster MARIE var gift med JENS SAABYE, der først var Degn og siden Sognepræst i Beder og Malling, Nabosogne til Maarslet.

Paa Vilhelmsborg, hvor SØREN LANGBALLE og CHRISTIANE MORVILLE tilbragte de første 17 Aar af deres Ægteskab, blev alle deres 12 Børn født. CHRISTIANE MORVILLE gennemgik dog kun 8 Svangerskaber, idet hun fik Tvillinger ikke mindre end 4 Gange, nemlig i hendes andet, fjerde, femte og syvende Svangerskab. Af Børnene døde 8 som Børn, kun en Søn (Skoleholder) og 3 Døtre blev voksne, og af disse blev kun 2 af Døtrene gift og fik Børn.

Hvem SØREN LANGBALLE og Hustru omgikkes i disse Aar paa Vilhelmsborg, giver Kirkebogens Oplysninger om Faddere til de 12 Børn et Indtryk af. SØREN LANGBALLES Stedmoder Professorinde WORM i Aarhus bar to af Børnene (1756 og 67), og hendes tredje Mand Professor JENS WORM (S. 238) var Fadder til de samme to. SØREN LANGBALLES ældste Broder i Snestrup Præstegaard var Fadder til seks af Børnene, hans første Hustru bar et af Børnene og var Fadder til endnu et. Broderen CHRISTIAN LANGBALLE, Ridefoged paa Rodstenseje ved Odder, var Fadder fem Gange, Broderen JØRGEN LANGBALLE i Skanderborg een Gang, Søsteren METTE PAULINE i Helgenæs Præstegaard bar Barnet i 1760, hendes Mand Konsistorialassessor SOMMERFELDT var Fadder i 1763, og en fjernere Slægtning – LANGBALLES Kusines Mand – Provst WORSØE i Blegind (S. 485) var Fadder 1767. – Af CHRISTIANE MORVILLES Slægtninge nævnes 1756 Jomfru MORVILLE fra Aarhus, 1757 Madame SAABYE fra Malling, 1759 Mons. SAABYE fra Malling og 1767 Hr. SAABYE fra Beder; det drejer sig sikkert om hendes Søster MARIE MORVILLE, der 1756 ægtede JENS SAABYE, som først var Degn og fra 1764 Sognepræst i Beder og Malling (S. 724). 1760 nævnes Fændrik MORVILLE fra Knebel og 1763 Løjtnant MORVILLE fra Æbeltoft, det er sikkert hendes yngste Broder (sst.).

Uden for Familiens Kreds træffes Familien CHARISIUS fra Constantinsborg ved de to Tvillingdaabe i 1757 og 61, Konferensraad CONSTANTIN AUGUST CHARISIUS var Fadder begge Gange, Konferensraadinden (født Baronesse KIRSTINE GÜLDENCRONE) bar ved begge Lejligheder det ene Barn, og de to andre Børn blev baaret af Døtrene CHARLOTTE og CHRISTIANE CHARISIUS, sidstnævnte var ogsaa Fadder i 1757. Samme Aar var ogsaa Kammerjunker SKEEL fra København Fadder (han ægtede CHARLOTTE CHARISIUS det følgende Aar), 1761 Raadmand RASMUS ERIKSEN MÜLLER i Aarhus og atter i 1767 – han var i Mellemtiden blevet Borgmester; 1763 blev Barnet baaret af Frøken RODSTEEN³⁸, og blandt Fadderne var Frøken

SEHESTED³⁸, begge fra Rodstenseje. 1767 var blandt Fadderne desuden Forvalter BACHE paa Frijsenborg og Forvalter THIÆRBYE paa Vilhelmsborg, og Barnet blev baaret af Præstefruen Madame KRAGBALLE i Odder (* HUTFELD, S. 531). Af gejstlige træffes desuden Præstefruen i Maarslet, Sognepræst CHRISTIAN FREDERIK BRANDTS Hustru INGEBORG FÆSTER³⁹ i 1759, 61 og 67, og Sognepræst i Beder og Malling PEDER BLIX og Hustru ANE CATHRINE HØRNING i 1757 og 61.

Efter knap 42 Aars Ægteskab blev CHRISTIANE MORVILLE Enke i 1797, 65 Aar gammel. Af deres dalevende fire Børn var kun den 35aarige ugifte Datter KIRSTEN tilbage i Barndomshjemmet. Hun og Moderen blev boende sammen i Grenaa, først i Gaarden paa Torvet, som LANGBALLE havde købt 1789, og som hans Enke ved Skøde af 23. Juni 1803, læst 15. August s. A., for 850 Rd. solgte til Apoteker CHRISTIAN ANTON DAHL i Grenaa. Gaarden bestod da af 24 Fag Hus og 2 Fag Kvist til Torvet, med Gaardsplads og Pumperedskab, og havde Plankeværk til Store- og Lillegade. To Aar senere købte CHRISTIANE MORVILLE den 18. April 1805 (Skødet læst 22. s. M.) af Skipper PEDER LINDBERGS Enke HEDEVIG PEDERSDATTER for 600 Rd. en Gaard paa Nørregades østre Side ved Nørreport (i Grenaa). Her døde CHRISTIANE MORVILLE to Aar senere, og Datteren KIRSTEN var død Aaret før.

CHRISTIANE MORVILLE, der ejede 2 Stole i sit Stolestade i Grenaa Kirke, levede som Enke »af sine Midler og lidet Avling«; efter hendes Død maatte Dødsboet udbetale ANDERS HANSEN i Aastrup 1 Rd. 5 Mk. for at pløje hendes Marker og Hyrden JENS TOGER 5 Mk. 8 Sk. i Hyrdeløn for hendes 2 Køer.

† 6. Maj 1807 i Grenaa, begravet 14. s. M.

Efter hendes Død opgjordes Boets Indtægt til 5.367 Rd. 2 Mk. Hovedposterne var 3.050 Rd., som LANGBALLE 11. Juni 1789 havde laant Gehejmeraadinde SOPHIE MAGDALENE KRAGJUEL-VIND⁴⁰ (* v. GRAM) paa Stensballegaard ved Horsens, og 300 Rd., som Enken 1. Juni 1799 havde laant sin Svigersøn Forvalter HANS CLAUSEN. Paa Auktion over Løsøret den 8. Juni 1807 indkom 799 Rd. 3 Mk., og paa samme Auktion solgtes for 766 Rd. Gaarden paa Nørregade, vurderet til 350 Rd., og 4 Marker, hvoraf LANGBALLE som nævnt havde købt de tre ved Skøde af 7. Juni 1790 (de to hver 1 Td., hver vurderet til 50 Rd., den tredie 3 Skp., vurderet til 40 Rd.), og den fjerde paa 1 Td. 2 Skp. Land (eller 12 Skp.), vurderet til 150 Rd., havde hans Enke købt ved Auktionsskøde af 10. August 1799. Blandt Indtægtsposterne var ogsaa 195 Rd., som Datteren KIRSTEN havde efterladt sig, og som var tilfaldet hende som Arv efter hendes Farbroder JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE i 1800. Ved Skiftesamlingen en Maaned efter Madame LANGBALLE'S Død enedes man om, at Guldet ikke skulde bortauktioneres, men deles mellem Arvingerne, og at den blakkede Ko skulde sælges underhaanden.

Blandt Udgiftsposterne, der udgjorde 254 Rd. 5 Mk. 9 Sk., var 74 Rd. 14 Sk. i Begravelsesomkostninger. Endvidere fik Madame LANGBALLE'S Tjenestepige ELSE MARIE ANDERSDATTER 7 Rd. i Løn, 5 Rd. i Kostpenge, 10 Rd. »som Belønning for udvist Troskab«, samt »den i Dagligstuen staaende Himmelseng af Egetræ med blaa ulden Omhæng og de derpaa værende Sengeklæder«, som den afdøde havde givet Tjenestepigen før sin Død.

Der blev saaledes et stort Beløb tilovers til Arvingerne, nemlig 5.112 Rd. 2 Mk. 7 Sk., hvoraf Sønnen MATTHIIS FRIDERIC ALBERTINUS LANGBALLE, der da opholdt sig i Frederikssted paa St. Croix, arvede Halvdelen, 2.556 Rd. 1 Mk. 3½ Sk., og de resterende to Fjerdedele, hver paa 1.278 Rd. 10 Sk., tilfaldt de to Døtre FRIDERICA MARGRETE LANGBALLE, Enke efter Sognepræsterne JENS HARTMANN i Randlev og LAURITS NYELAND i Hagenbjerg paa Als, og SOPHIA AMALIA LANGBALLE, gift med Forvalter HANS CLAUSEN paa Bjørnemose ved Svendborg.

12 Børn.

142. d. **KNUD CHRISTIAN LANGBALLE**, * 1724? i Aarhus, døbt 1. Februar 1725 i Domkirken af Magister **WECHMANN**, baaret af Overstløjtnant **LÜTZOWS** Frue (**MARGRETHE MARSVIN URNE**).

CHRISTIAN LANGBALLE, som han kaldtes, arvede 600 Rd. efter sin Moder i 1745. Ved Faderens Død i Juli 1752 opholdt han sig i sit Barndomshjem i Aarhus, men i November⁴¹ s. A. blev han Ridefoged paa Rodstenseje ved Odder, hvilken Stilling han beklædte til sin Død 19 Aar senere. I Ekstraskat betalte han 16 Rd. i 1764. Hovedgaarden Rodstenseje ejedes fra 1736 og til hendes Død 54 Aar senere af Oberst **MALTE SEHESTEDS** Hustru og fra 1754 Enke **SOPHIE AMALIE RANTZAU**⁴², der i Forholdet til sine Bønder vandt Tilnavnet »den gode Frue«.

CHRISTIAN LANGBALLE, der var ugift, var i Aarene 1756–61 Fadder for fem af Broderen **SØREN LANGBALLES** Børn paa Vilhelmsborg.

Tyrsting Sogns halve Kongekorntiende, som Krigsraad **LANGBALLE** købte i 1725 (S. 841), tilfaldt Sønnen **CHRISTIAN** i mødrene Arv ved Skiftet efter Faderen ved Udlæg 21. April 1753; han solgte den – ansat til 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Htk. – ved Skøde af 26. April 1761, læst 5. Maj 1762, til Justitsraad **EMANUEL THYGESEN** for 700 Rd.

† 26. Juni 1771 om Aftenen paa Rodstenseje, Odder Sogn, begravet 2. Juli.

Han efterlod sig kun følgende Ejendele: et Fyr-Skriverchatol med 6 Skuffer, et Stueur i malet Futteral, som »gaar i 8te Dage«, 6 Par Støvler, 2 Par Sko og 2 Par Tøfler, en Parykblok, et malet Fyr-Skab, et Rejseskrin med Pudehynde paa, en Sælskinds-Kuffert, en Del Bøger og Papirer samt tvende Protocoller i en Bogreol og noget mere Skramleri hist og her i Kamret, samt paa Kornloftet en Kiste af Eg og en af Bøg med Tælg og andre Ting. Endvidere »i Hofmesterens Cammer« et malet Fyr-Klædeskab med Klæder. Og endelig følgende Dyr: tre Studehoveder i Randlev, 2 og 3 Aar gamle, to Galtsvin, 1½ Aar gamle, og en sortblisset Hoppe med tvende Sadler og Tilbehør. – Boet overtoges af **CHRISTIAN LANGBALLES** fem Søskende.

143. e. **JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE**, * 1726 i Aarhus, døbt 21. Maj i Domkirken af Magister **WECHMANN**, baaret af sin Moster Provstinde **BØGH** i Trige (S. 236).

† s. A. sst. 15 Uger gammel, begravet 30. August.

144. f. **JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE**, * 1728 i Aarhus, døbt 21. August i Domkirken af Magister **WECHMANN**, baaret af Konsistorialassessor **OLUF WORMS** Hustru **KAREN KNOB** (hvis Søn **JENS WORM** senere ægtede Daabsbarnets Stedmoder, S. 238).

Ved Faderens Død 1752 konditionerede **JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE** hos Regiments-skriver **MØLDRUP** paa Skanderborg Ladegaard, (1757 og) 1761 ved Amtstuen i Skanderborg. Siden blev han – inden 1770 – Forvalter (Ridefoged) paa Barretskov 3 Mil Øst for Vejle (1 Mil Vest for Juelsminde).

Hovedgaarden Barretskov ejedes 1743–74 af Kammerherre, Etatsraad **TØNNE REEDTZ'** Enke **LUCIA EMERENTIA LEVETZOW**, efter 1774 af hendes Svigersøn Statsminister, Gehejmeraad **FREDERIK CHRISTIAN ROSENKRANTZ** til Rosenholm.

Senere flyttede **JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE** til Aarhus, til sin to Aar yngre Søster, der var Præsteenke. De to Søskende, der i 1787 boede sammen paa Vestergade, døde i 1799 med tre Dages Mellemrum.

Ved Samfrændeskiftet efter sin Moder 30. November 1745 (S. 841) arvede den da 17aarige **JØRGEN** 600 Rd., hvorfor ham bl. a. blev tillagt Ring Sogns halve Kongekorntiende (som

Faderen havde købt 1725, S. 841), ansat til Htk. 4 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk., takseret for 250 Rd., samt »tvende paa Aarhus Bys Mark uden Broberg ved Folmen Gyden værende Kornhaver, PEDER FÆDDERS og KRUSES Haver kaldede, med en derudi værende Dam«. Ring Sogns halve Kongekorntiende, som JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE fik udstedt Skøde paa 11. April 1753, læst 9. Maj s. A. paa Viborg Landsting, solgte han ved Skøde af 28. April 1761, læst 5. Maj 1762 sst., for 500 Rd. til Justitsraad EMANUEL THYGESSEN i København, Herre til Mattrup. De to nævnte Haver solgte han ved Skøde af 25. Marts 1757⁴³ til Køb- og Handelsmand i Aarhus KNUD NIELSEN BECH.

JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE modtog sikkert en ret betydelig Arv efter sin Fader og var ved sin Død temmelig velstaaende. Ved Skøde af 2. Maj 1770, læst 8. Maj 1771 paa Viborg Landsting, købte han for 1.020 Rd. af sin Fætter Sognepræst HANS JØRGEN BØGH i Trige (S. 483) Kongekorntienden af Kysing By i Saksild Sogn (4 Tdr. Htk.). Denne Tiende ejede LANGBALLE til sin Død 1799; den var da bortfæstet til JENS OLESEN i Kysing og flere andre.

Efter sin Fader arvede LANGBALLE bl. a. et Gaardsavl paa Aarhus Mark, kaldet HANS ANDERSEN KREYERS paa Torvet (S. 842); da LANGBALLE døde, var det ved Lejekontrakt af 1. Oktober 1797 udlejet til Avlsmand PEDER LAURSEN i Aarhus paa 8 Aar imod 12 Rd. aarlig Afgift.

† 14. Februar 1799 i Aarhus, 70 Aar gammel, begravet 22. s. M. (Vor Frue Kbg.). Hans Begravelse kostede 114 Rd. 1 Mk. 5 Sk.

Boets samlede Indtægter udgjorde den ikke ubetydelige Sum 3.386 Rd. 5 Mk. 13 Sk., hvoraf 2.925 Rd. 10 Sk. blev tilovers til Deling mellem hans Arvinger. Hans ældste Broder Sognepræst NICOLAI LANGBALLEs Børn arvede 975 Rd. 3 Sk., nemlig de tre Sønner hver 177 Rd. 1 Mk. 11 Sk., de fire Døtre og en Dattersøn (CHRISTIAN CARL BOSERUP) hver 88 Rd. 3 Mk. 13 Sk. Søsteren METTE PAULINE arvede 487 Rd. 3 Mk. 2 Sk., og det samme Beløb tilfaldt Søsteren CATHRINE MARIES to Døtre med Halvdelen til hver. Endelig tilfaldt 975 Rd. 3 Sk. den afdøde Broder SØRENS Børn med 390 Rd. 1 Sk. til Sønnen og 195 Rd. $\frac{2}{3}$ Sk. til hver af hans tre Døtre. Ugift.

145. g. CATHRINE MARIE LANGBALLE, * 1730 i Aarhus, døbt 25. September i Domkirken af Magister WECHMANN⁴⁴, baaret af Major IRMINGERS Frue⁴⁵.

Efter Moderen, der døde, da Datteren MARIE endnu ikke var fyldt 4 Aar, arvede denne 600 Rd., hvorfor hende ved Skiftet 30. November 1745 (S. 841) blev udlagt Hylke Sogns halve Kongekorntiende, Ring-Kloster Gaarde undtaget, staaende for Htk. 6 Tdr. 7 Skp., takseret for 700 Rd., imod at hun betalte 100 Rd. til sin yngste Søster. Det vides ikke, hvor længe hun ejede denne Tiende.

Nitten Aar gammel ægtede hun den femten Aar ældre Sognepræst LAURITS KRAGH i Understed ved Sæby og kom saaledes til at bo langt fra hele sin Slægt. Om Brylluppet hedder det i Kirkebogen: »Copulationen blev forrettet udi Dom-Kirken [i Aarhus] efter alle vedkommendes Christelige Inclination, omendskiønt kongl. allernaadigst Dispensation af 8. Maj sidstleden var bekostet, hvorefter det i Huset maatte have sket.« Forlovere var hendes Fader Krigsraad LANGBALLE og Kommerceraad OLUF OLUFSEN.

Ægteskabet, der velsignedes med to Døtre, afbrødes imidlertid ved hans Død 1758, efter kun otte Aars Forløb, hvorefter hun levede som Enke i godt 40 Aar. Rimeligvis er hun snart efter Mandens Død vendt tilbage til sin Fødeby, hvor Døtrene blev konfirmeret 1768 og 73, og hvor ogsaa hendes ældste Datters Bryllup stod i 1775, da hun ægtede Sognepræst OLUF BANG i Nebsager 2 Mil Syd for Horsens.

Ved Folketællingen i 1787 boede CATHRINE MARIE LANGBALLE i Vestergade i Aarhus sammen med sin Broder JØRGEN SEIDELIN LANGBALLE og sin Svigersøn OLUF BANGS 15aarige Datter KAREN BANG af hans første Ægteskab – han havde først været gift med CATHRINE MARIE LANGBALLES Broderdatter MARIE MARGRETHE LANGBALLE fra Snetrup Præstegaard – samt en 44aarig Tjenestepige KIRSTEN CHRISTENSDATTER. Rimeligvis er de to Søkende blevet boende sammen i Aarhus, indtil de døde med tre Dages Mellemrum og begravedes samme Dag.

† 11. Februar 1799 i Aarhus, 68 Aar gammel, begravet 22. s. M. (Vor Frue).

~ 10. Juni 1750 i Aarhus Domkirke »med alle Kirkens ældgamle Ceremonier« LAURITS (døbt LAURS) ERIKSEN KRAGH, * 2. December 1715 »Klochen 3 om Morgen« i Ørslev Præstegaard 10 km Nord for Slagelse, døbt 10. s. M. af Provsten, Magister DANIEL JENSEN BYBERG i Stillinge, baaret af Præstekonen i Herfølge, Magister CHRISTIAN DREJERS Hustru KAREN FOGH. – Søn af Sognepræst ERIK NIELSEN KRAGH (Student 1686 privat, 1702 Medhjælper hos Sognepræsten i Ørslev og Solbjerg Provst ERIK NIELSEN LYNOW og efter dennes Død 1704 Sognepræst sst., † i August 1731) og Hustru ELISABETH MARGRETHE FOG (* c. 29. Januar 1684, ~ 25. Maj 1707 »i Huset« i København (Helligaands Sogn), † 31. Januar 1762 i Ørslev Præstegaard hos sin Datter og Svigersøn, begravet 8. Februar).

Efter at være blevet undervist hjemme kom LAURITS KRAGH 1728 i Slagelse Skole, hvorfra han efter 5 Aars Forløb – da Faderen i Mellemtiden var død – forflyttedes til Roskilde Skole, fra hvilken han blev Student i 1736. Den 31. Juli s. A. blev han immatrikuleret ved Universitetet, tog i Maj næste Aar Examen philosophicum med Laud, blev 1. Juli s. A. Baccalaureus – samtidig bl. a. med JØRGEN SEIDELIN MØLLER (S. 455) – og tog den 8. August 1741 teologisk Embedseksamen med Haud. Samme Karakter fik han for sin Dimisprædiken den 16. December s. A. i Trinitatis Kirke over 1. Korinthierbrev 10, 12: »Derfor den, som tykkes at staa, se til, at han ikke falder!« 1740–42 var KRAGH Alumne paa Valkendorfs Kollegium.

KRAGH forlod nu Sjælland og drog til Jylland, hvor han blev Resten af sit Liv. Han var først Privatlærer i 7 Aar, først i Glud Præstegaard 10 km Sydøst for Horsens, derefter paa Palsgaard 1 Mil sydligere – indtil den 9. December 1748.

Hos Konsistorialraadinde GLUD i Glud Præstegaard (S. 530 f.) har han formodentlig undervist de tre yngste Børn ANE MARGRETHE, JACOB og KAREN ELISABETH, der var 16, 15 og 14 Aar (S. 752). Den ældste Søn HANS, der var 3 Aar yngre end KRAGH, havde kort før overtaget Præsteembedet dér efter sin Faders Død. 1743 blev JACOB konfirmeret, 1747 døde ANE MARGRETHE, og 1748 holdt KAREN ELISABETH Bryllup med Sognepræst NICOLAI LANGBALLE – hvis Søster KRAGH ægtede 2 Aar senere.

Palsgaard i As Sogn – tæt ved Kattegat – ejedes af Etatsraad NIELS JUEL REEDTZ til hans Død 1742, derefter af hans Enke METTE JOHANNE ARENFELDT († 1762, ~ 2) 1752 Konferensraad, hvid Ridder HENRIK BILLE (1788 BILLE-BRAHE) til Holbækgaard).

Omsider kom Tiden, da KRAGH skulde blive Præst, men atter maatte han til en ny Egn af Landet, idet han den 9. December 1748 – af Fruen til Palsgaard's Moder, Kancelliraad LAGE BECK ARENFELDT'S Enke, Fru ANNE SOPHIE PAX († 1763 paa Sæbygaard) til Sæbygaard og Stenshede (nu Ottestrup) (begge i Volstrup Sogn) – blev kaldet til Sognepræst i Understed og Karup ved Sæby. Biskoppen anslog Embedets visse og uvisse Indkomster til højst 170 Rd. Kaldsbrevet blev – efter »LARS KRAGH«s Ansøgning derom, dateret København 3. Januar 1749 – kongelig konfirmeret 17. Januar 1749, og den 7. Marts s. A. blev LAURITS KRAGH ordineret i Budolfi Kirke i Aalborg af Biskop BRODER BRORSON⁴⁶.

Medens han boede i Understed, skete det, at »hans Præstegaard i Understed Natten

imellem sidstafvigte 30. og 31. Julii [1752] ved ulykkelig Ildsvaade er bleven aldeles afbrændt og lagt udi Aske«, hvorfor han den 15. September s. A. fik kongelig Bevilling til efter Loven at nyde 1 Rd. af hver Kirke i Aalborg Stift til Præstegaardens Opførelse.

Biskop BRODER BRORSON, der var paa Visitats 30. Juni 1751 og 26. Maj 1756, omtaler KRAGH som »en god og opbyggelig Lærer«, der levede et ulasteligt Levned⁴⁷.

Efter 8 Aars Forløb blev LAURITS KRAGH den 3. August 1757 af Fru ANNE SOPHIE PAX kaldet til Sognepræst i Nabosognene Volstrup og Hørby efter Sognepræst CHRISTIAN RAFNS Død 26. Juli s. A. (Dennes Søn CASPAR RAFN, der hidtil havde været Kapellan pro persona hos Faderen, blev 9. August s. A. kaldet til Understed som KRAGHS Efterfølger, kgl. Konf. 30. September s. A.). KRAGHS nye Embedes Indkomster anslog Biskop BRODER BRORSON til 300 Rd. Efter KRAGHS Ansøgning 8. August blev Kaldsbrevet kongelig konfirmeret 2. September s. A.

Allerede Aaret efter sin Forflyttelse døde KRAGH fra Enke med to Døtre paa henholdsvis 5½ og ½ Aar.

† 5. Oktober 1758 i Volstrup, 42 Aar gammel, begravet 13. Oktober. 2 Døtre.

146. h. INGEBORG DOROTHEA LANGBALLE, døbt 12. Januar 1733 i Aarhus Domkirke af den lærde, ortodokse Stiftsprovst FREDERIK NANNESTAD (Magister CONRAD WECHMANN'S Eftermand), baaret af sin Moster IDE SEIDELIN, PALLE MØLLERS Hustru (S. 233).

Efter sin Moder, ved hvis Død INGEBORG DOROTHEA kun var eet Aar gammel, arvede hun ved Skiftet i 1745 (S. 841) 600 Rd., hvorfor hun fik udlagt Taaning Sogns halve Kongekorntiende, ansat for Htk. 9 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. og takseret for 500 Rd., samt fik udbetalt 100 Rd. af sin to Aar ældre Søster. Ifølge kongelig Bevilling af 25. August 1752 gav hun Afkald herfor den 25. April 1753 ved Skiftet efter sin Fader. Hendes Mand ejede Tienden til 1788 (se nedenfor).

INGEBORG DOROTHEA LANGBALLE, som 18 Aar gammel bar sin Kusines Søn JØRGEN SEIDELIN WORSØE (siden Provst i Hinge) til Daaben i Blegind Kirke, og som ved Faderens Død det følgende Aar boede hjemme hos ham, døde – kun 23 Aar gammel – efter et Aars barnløst Ægteskab med Sognepræst JENS MELDAHL i Sønder Onsild ved Hobro. MELDAHL, der siden blev Provst i Øster Tørslev ved Randers Fjord, overlevede sin første Hustru i 36 Aar; han ægtede straks efter hendes Død MAREN LØNBORG, som overlevede sin Mand i 20 Aar.

† 1756 i Sønder Onsild, begravet 3. August. Hendes Mand kalder hende i Kirkebogen »min christne og i Herren retsindige Hustrue«.

Kort før hendes Død havde hun og hendes Mand den 7. Juli 1756 oprettet Testamente (kongelig konfirmeret 13. August s. A.), ifølge hvilket den længstlevende skulde være eneste Arving og ved Indgaaelse af nyt Ægteskab give den afdødes Arvinger 10 Rd. Testamentets Indledningsord lyder: »Af Christen Kierlighed og Pligtskyldig Omhu for at se den længst-

The image shows a document with handwritten signatures in cursive script. At the top, it reads 'Aarmagtigste Monark' and 'Allernaadigste Her Konge og Kone'. Below that is the name 'Jens'. The main body of the document contains several lines of text, including 'Jens Meldahl' and 'Ingeborg Dorothea Kaldet Langballe Melballe'. The bottom part of the document shows the names 'Jens Meldahl' and 'Ingeborg Dorothea' written in a larger, more formal hand.

Sognepræst JENS MELDAHLS og Hustrus Underskrifter paa deres Testamente 7. Juli 1756.

levende conserveret, at ikke det lidet, Gud i vor Ægteskab haver velsignet os med, skal splittes og adspredes, opretter vi Christne Ægtefolk . . . indbyrdes et saadant kierligt Testamente.«

~ 11. April 1755⁴⁸ i Aarhus, i hendes Stedmoders og dennes tredie Mand Professor, Rektor JENS WORMS (S. 238) Hus, efter kongelig Dispensation af 24. December 1754 (Forlovere var Professor WORM og Brudens ældste Broder Sognepræst NICOLAI LANGBALLE) JENS TOLLESEN MELDAHL, * 1719 i Viborg, døbt 10. Maj i Graabrødre Kirke, Søn af Brændevinsbrænder TOLLE GUNDERSEN MELDAHL (* i Meldal i Norge, 9. Juli 1720 Borgerskab som Daglejer i Viborg, † 1739 sst., begravet 14. April »under Ringen med Jordspaaastelse af Hr. CHRISTIAN SADOLIN og Sang over Graven« (Sønder Sogn)) og Hustru HYLLEBORG JENSDATTER RIIS († efter 1743).⁴⁹

Efter at være blevet undervist hjemme kom JENS MELDAHL c. 10 Aar gammel i Viborg Skole, hvorfra han efter 9 Aars Forløb i 1738 dimitteredes til Universitetet; han blev immatrikuleret den 22. December 1738, tog den 30. Juni 1739 Baccalaurgraden og studerede nu de følgende 2 Aar Teologi og Filosofi i Hovedstaden.

1741 blev han imidlertid Hører ved Aalborg Skole, hvilket han var i 9 Aar og 5 Maaneder. Medens han var der, tog han den 25. Oktober 1745 teologisk Embedseksamen med Non og holdt den 6. November s. A. sin Dimisprædiken i Trinitatis Kirke, hvorfor han fik Laud; Teksten var 2. Korinthierbrev 5, 15.

Den 23. Oktober 1750 blev »nuværende Cantor og Collega ved Aalborg Latinske Skole« JENS MELDAHL omsider Præst, idet han blev kaldet til personel Kapellan hos den 45aarige Sognepræst ERIK ANDERSEN MÜLLER i Elling og Tolne ved Frederikshavn formedelst dennes »Alderdom og Svaghed«. MELDAHL, der den 9. December 1750 blev ordineret i Budolfi Kirke i Aalborg af Biskop BRODER BRORSON, blev imidlertid kun kort Tid i sit første Præsteembede, idet han allerede næste Aar, den 30. Juli, blev kaldet til personel Kapellan hos den 69aarige Sognepræst i Sæby, Magister NIELS JØRGENSEN ROTENBURG formedelst dennes »Alderdom og Svaghed«. Biskop BRODER BRORSON, der samme Aar var paa Visitats i Sæby, omtaler MELDAHL som »en opbyggelig Medtjener«⁵⁰ og anbefaler ham det følgende Aar til Forfremmelse⁵¹.

Efter halvandet Aars Gerning i Sæby ansøgte MELDAHL den 17. Februar 1753 Kongen om et af de to ledige Sognepræsteembeder: i Æbeltoft, hvor Pastor FRIIS var død den 1. s. M., eller i Hvornum og Snæbum ved Hobro, hvorfra Sognepræsten netop var blevet forflyttet. MELDAHL fik dog ingen af disse to Embeder, men blev derimod den 27. April 1753 af Kongen kaldet til Sognepræst i Sønder og Nørre Onsild ved Hobro – efter Sognepræsten dér JOHANNES OVERGAARD⁵², der den 16. Marts fik Sognepræsteembedet i Æbeltoft.

I sin Ansøgning fremhævede MELDAHL, at han i saa mange Aar havde været Hører i Aalborg og derefter »Med-Tiener og Capellan pro persona hos Sogne-Præsten her i Sæby Hr. NIELS ROTHENBORG, hvilket Embede jeg i hans Alderdom og Svaghed imod en ringe Belønning med saadan Troskab og Oprigtighed har forrettet, som af hosfølgende Copie af min Biskop Hr. BROERSENS Attest allernaadigst maatte erfahres, alt i Haab engang ved Eders Majestæts Naade at nyde et lidet Leve-Brød, hvorved jeg i min tiltrædende Alderdom kunde blive soulageret og høste en liden Frugt af mit lange møjsommelige Arbejde«.

Den pietistiske Biskop BRODER BRORSONS Attest, dateret 8. December 1752, var en smuk Anerkendelse af den unge MELDAHLS Liv og Gerning: »Supplicanten JENS TOLLESEN MELDAHL, Capellan pro persona i Sæbye, er et dueligt Subjectum, i Guds Kirke til Opbyggelse og Velsignelse, han har en reen Indsigt i Guds Sag og i de Guddommelige Sandheder, han har herlige Gaver til at forkynde de samme i andægtige, opbyggelige og grundige Prædikener og Catechisationer: Han er vindskibelig, omhyggelig og kiærlig i at opvække og leedsage Sielene

til Iesum. Han lever et anstændigt og exemplarisk Levnet, saa at han for hans Embede, Omgængelse og Forhold fortjener det allerbedste Vidnisbyrd. Og derfor understaar jeg mig allerunderdanigst at anmode Herrens allerdyrebareste Salvede om allernaadigst at bønne Supplicanten, hvis Øjemed er saa ren, hvis Gaver saa opbyggelige, og hvis Flid og Troskab saa hellig og utrættet til Guds Ære, til Herrens dyrebare Salvedes Glæde, og til Christi Kirkes sande Nytte og Opbyggelse.«

Sønder og Nørre Onsild hørte under Aarhus Stift, hvorved MELDAHL nu kom under den ligeledes pietistiske Biskop PEDER HYGOMS Tilsyn. Denne indberettede om Kaldet, som han benævnte »lidet og ringe«, at dets aarlige visse og uvisse Indkomster næppe beløb sig til mere end 200 Sld., samt at Kirkerne vel ejedes af Handelsmand i Hobro MORTEN KIRKETERP, men at Kongen havde reserveret sig jus vocandi.

I de 10 Aar MELDAHL var Præst i Sønder Onsild, ægtede og begravede han sin første Hustru, blev gift igen, fik fire Børn døbt og det ældste af dem ogsaa begravet.

Den 12. September 1758 var JENS MELDAHL af Ejeren af Trudsholm, Landsdommer, Etatsraad PEDER MARSVIN († 18. December s. A.) blevet kaldet til Sognepræst i Øster Tørslev og Dalbyover Sogne, 3 Mil Øst for Hobro, ved Randers Fjord, efter den daværende 71aarige Sognepræst HANS CHRISTOPHER HENSMANN'S Død. Imidlertid resolverede Kongen den 7. September 1759, at Dalbyover Sogn ved HENSMANN'S Død skulde lægges som Anneks til det lille Vindblæs Sogn (hvor HENSMANN'S Søn JACOB var Præst fra 1749), og at af de 100 Rd., som Øster Tørslev-Dalbyover Kald siden 1691 aarlig havde svaret til Aarhus Bispegaards Vedligeholdelse, skulde for Fremtiden Sognepræsten til Øster Tørslev betale Halvdelen og Sognepræsten til Vindblæs og Dalbyover den anden Halvdel. Samtidig fik MELDAHL kongelig Konfirmation paa sit Kaldsbrev som Sognepræst for Øster Tørslev Sogn alene, naar det blev ledigt, og HENSMANN'S yngre Søn CHRISTIAN FREDERIK blev kaldet til, til den Tid at blive MELDAHL'S Efterfølger i Sønder Onsild.

Dette skete ved HANS CHRISTOPHER HENSMANN'S Død i Marts 1763, hvorefter MELDAHL i 27 Aar var Sognepræst i Øster Tørslev⁵³. Den 12. August 1768⁵⁴ blev han tillige Provst over Gjerlev Herred, fra hvilket Embede han efter Ansøgning afskedigedes 17 Aar senere, den 18. August 1785, af Biskop JØRGEN HEE, der udtalte, at »Fritagelse for Provste-Embedet har jeg ligesaa lidet kunnet nægte, som De desværre har haft alt for grundig Aarsag til samme at begjære«.

Da han var 70½ Aar gammel, svagelig og næsten blind, ansøgte han den 14. November 1789 om sin Afsked:

»Til Kongen!

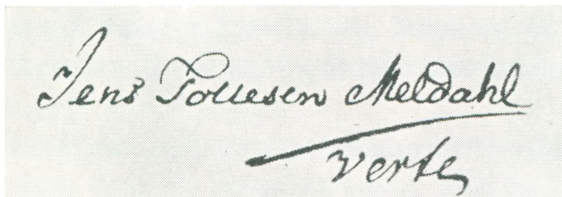
Jeg er en gammel Mand, som lider under mange Legems Skrøbeligheder og særdeles Mangel paa Syn, hvorfor jeg nu kunde behøve Kapellan, hvortil jeg føler ingen Drift. Jeg slutter nu mit 50 Aars offentlige Læreembede, først som Collega i Aalborg latinske Skole og siden som Præst og Provst i Gjerlev Herred, Aarhus Stift. Bønfalder desaarsag i allerdybeste Underdanighed, om i Naade at entlediges fra at være Sognepræst til Øster Tørslev Meenighed, og at nyde af bemeldte Kald, den korte Tid, der er tilbage, saameget, som en Kapellan kunde holdes for i Kost og Løn, som i det mindste kan eragtes til 150 Rd. Og om min Kone, som og er ved Aarene, overlever mig, da maa nyde den Pension, som Kaldet kan taale. De 50 Rd., som af Kaldet aarlig skal erlægges til Aarhus Bispe Residens, ere ikke beregnede eller i Summen af Angivelsen over Kaldets Indkomster, som er 270 Rd.

allerunderdanigst

JENS TOLLESEN MELDAHL.«

Ansøgningen ledsagedes af en Erklæring fra MELDAHLS Efterfølger i Provsteembedet, JACOB NISSEN FRAUSING i Udbyneder, der 10. December udtalte, at Provst MELDAHL »har i sin Tid været en aarvaagen, tro, retsindig og flittig Mand i sine anbettede Embeder, imedens Gud gav ham Naade og Kræfter hertil; mens er nu højaldrende, affældig og skrøbelig og har særdeles Mangel paa sit Syn, at han vanskelig og næppe kan se og læse og slet intet skrive.«

Ogsaa den nyudnævnte Aarhusbisp HECTOR FR. JANSON anbefalede, 5. Januar 1790, MELDAHLS Ansøgning: »Foruden det at Supplicanten baade er en svagelig Mand og har

Afskedsansøgning 14. November 1789.

særdeles Mangel paa sit Syn, saa er han tillige en gammel og velfortjent Mand, som i 50 Aar har været i offentlig Lære-Embede, hvori han har vist sig som en tro og nidkiær Lærer og altsaa vel kunde behøve den Rolighed, han attraaer for hans korte Levetid, hvorfor jeg ikke kan andet end i dybeste Ærefrygt anbefale hans Ansøgning til Deres kongelige Majestæts allernaadigste Bønhørelse. Og

da Kaldet kan regnes med et af de gode her i Stiftet, anser jeg den forlangte Afgift af 150 Rd. at være meget billig og kan, tillige med de 50 Rd. til Biske Residensens Vedligeholdelse, efter min Formening udredes af Præstegaardens importante Avling alene, følgelig at Kaldet meget vel kan taale denne Afgift, da ingen Enke findes eller i 80 Aar har været i Kaldet.«

Kancelliet indstillede 12. Februar 1790, at Provst MELDAHL fik sin Afsked mod at nyde 150 Rd. aarlig Pension af Kaldet, hvilket bevilgedes ved kongelig Resolution s. D.⁵⁵

Af de 20 Ansøgere til Sognepræsteembedet i Øster Tørslev – nemlig 7 Sognepræster, 2 residerende Kapellaner, 4 Felt- eller Skibspræster og 2 Hørere m. fl. (heriblandt SØREN SEIDELIN, der var Hører i Kolding, S. 646 og 666) – udnævntes den 16. April 1790⁵⁶ den hidtidige Sognepræst i Hinge og Vinderslev ALBERT SADOLIN til Embedet (og Aaret efter tillige til Provst).

I Juni Maaned 1790 forlod Provst MELDAHL Øster Tørslev⁵⁷ og flyttede ind til Mariager, hvor han paa Auktion 5. Februar s. A. for 796 Rd. havde købt Byfoged NICOLAI NISSEN JUSTS Gaard, takseret til 1.000 Rd., paa Nordsiden af Torvet, med vedliggende Have samt Markjorder paa Byens Øster Mark (Auktionsskøde 1791, læst 7. August 1792).

Provst MELDAHL var velhavende; han kunde saaledes laane Krigsraad HANS THANSEN ROSBORG 5.500 Rd. i 1778 og tre Aar senere 8.000 Rd. til Kammerherre, Baron HOLCKS Enke HEDEVIG MARGRETHE v. RABEN til Trudsholm. Taaning Sogns halve Kongekorntiende, ansat for Htk. 9 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk., som han havde faaet med sin Hustru, solgte han ved Købekontrakt af 24. Juli 1787 og Skøde af 18. Juni 1788, læst 22. August 1804 paa Viborg Landsting, til Etatsraadinde DE LICHTENBERG i Horsens for 1.200 Rd. og 1 Aars Rente, ialt 1.248 Rd.

Af JENS MELDAHL foreligger trykt: »Evangelisk Prædiken over Luc. 13. 2–5. paa den alm. Boeds-, Takke- og Bede-Dag 14. April 1756« (Aalborg 1756) og »Et Hyrdebrev til Guds Menighed i Øster-Tørslev; rimvis« (Viborg 1779).

Paa en Tavle⁵⁸ i Øster Tørslev Kirke, med Fortegnelse over Sognets Præster fra Reformationen til 1812, hedder det om MELDAHL: »JENS TOLLESEN MELDAHL blev af Trudsholms Eyer Kaldet til Østertørslev Sognekald allene 1763, Hvor han var Provst og Præst tillige i 27 Aar, indtil Han 1790 frasagde sig begge Embeder og flyttede til Mariager, hvor Han Kiøbte sig Eyendomme og levede af sine Midler; Hans Enke, hvem der pensioneres til af Kaldet siden 1792, lever endnu, 81 Aar gammel; Han døde i Mariager Aar 1792.«

† 14. August 1792 i Mariager, begravet 21. s. M. Ifølge kongelig Bevilling af 29. Maj 1761 sad hans Enke i uskiftet Bo. Angaaende en Gravsten over dem se S. 759. Ingen Børn.

JENS TOLLESEN MELDAHL ~ 2) 1756 eller 1757, muligvis 18. Marts 1757,⁵⁹ MAREN JOHANSDATTER LØNBORG,⁶⁰ * 4. Oktober 1729 Kl. 4 om Morgenen i Aarhus, døbt 10. s. M. i Domkirken, baaret af Regimentskvartermester NIELS LANGBALLES Hustru WITTA SEIDELIN (S. 237). Datter af JOHAN HANSEN LØNBORG (* 26. Juni 1691 »Klocken halgaan 12 om Formiddagen« i København⁶¹ (hvortil hans Moder var rejst for at besøge sin gamle Fader Raadmand TRØNER), døbt i St. Nicolai Kirke, Student Horsens 1712,⁶² 1724 Øverste Kappellan ved Aarhus Domkirke og Sognepræst til Vejlbj, † 19. Februar 1753 i Aarhus, begravet 26. s. M. i Domkirken) og første Hustru ANNA RASMUSDATTER RODENBURG (* 2. November 1690 i Horsens, døbt 5. s. M., ~ 25. Januar 1725 i Horsens i hendes Moders Gaard paa Søndergade (viet af Brudgommens Fader Magister HANS LØNBORG, Sognepræst i Fruering), † j⁶³ Juni 1738 i Aarhus, begravet 12. s. M. (Domsogns Kbg.). 6 Børn⁶⁴).

Hun blev som Enke boende i Gaarden paa Torvet i Mariager. Da hun var 81 Aar gammel, overdrog hun ved Skøde af 29. December 1810, læst 19. Februar 1812 i Mariager, for 1.000 Rd. Gaarden »med derværende 5 Stk. Kakkelovne og Markjorde i Byens Øster Mark« til Datteren ANNA (ANE) MARIE MELDAHL, som hun boede sammen med, »under Forbeholdenhed min Livstid at nyde fri Beboelse i den Del af Gaarden jeg hidtil har afbenyttet, samt Græsning og Foder til 2 a 3 Køer, hvorhos det paalægges hende aarlig til min Husholdning at levere: 4 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre mod Betaling efter Kapitelstaxten. – Skulde jeg blive tilsinds at ophæve min Husholdning, henfalder sidstmeldte Betingelser, og bør hun da for egen Regning besørge og anskaffe mig alle Fornødenheder uden Vederlag eller Betaling; imidlertid tilsiges hun for sin kiærlige Omsorg ligesom hidtil at nyde fri Adgang til mit Bord, og som hun paa saadanne Vilkaar haver antaget og tiltræder Gaard og Ejendom fra næstkommende Januar 1811, saa bliver hun og pligtig deraf fra samme Tid alle kongelige Skatter og Afgifter [at betale?] og skal derefter nyde, bruge og beholde samme med fuldkommen og uigjenkaldelig Ejendomsret«.

† 16. April 1812 i Mariager, begravet 23. s. M.

9 Børn.⁶⁵

147. i. BARN, * og antagelig ogsaa † 1734.⁶⁶

IDE LISBETH SCHØLLERS 6 BØRN MED PREMIERLØJTNANT ADAM LEVIN HØLLING

(Se S. 239).

148. a. POVEL HØLLING, * c. 1720?

Han opholdt sig i 1737 – ifølge Skiftet efter hans Moders Moster METTE SEIDELIN (S. 148) – hos sin Moders Kusine IDE SEIDELIN og dennes Mand PALLE MØLLER (S. 233) paa Møllersdal i Bryrup Sogn. Hans Kvittering for Arv efter nævnte METTE SEIDELIN er dateret Schleswig 1. September 1740 og underskrevet: »POVEL HØLLING, nu Underofficer ved Hr. Obrist DEHNS Regimente og under Hr. Major SCHNELLS Compagnie.« Til Bekræftelse underskrev hans Halvfætter (IDE SEIDELINS og PALLE MØLLERS Søn) CHRISTIAN MØLLER FRIIS (senere adlet TUXEN, S. 441), der var Regimentskvartermester ved Oberst DEHNS slesvigske nationale Infanteriregiment.

Derefter vides intet skikkert om POVEL HØLLING.

Utvivlsomt er han dog identisk med den Korporal PAUL ADAM LEVIN HØLLING ved Jydske Infanteriregiment, Kaptajn VON VIREEGGS Kompagni, 12. Bataillon, der den 1. November 1743 avancerede til Sergent, den 21. Juni 1744 efter kongelig Ordre blev sat paa Korporalgage, og som deserterede fra Regimentet den 19. Februar 1750, 30 Aar gammel, efter at have tjent det i 8 Aar.¹

149. b. ANNE DORTHE HØLLING, * c. 1721.

† 1724 »paa 3.de Aar gammel«, begravet 28. Marts i Hylke.

150. c. CATHRINE METTE HØLLING, * 1723, døbt 3. Maj i Hylke, baaret af sin Moders Kusine IDE SEIDELIN, PALLE MØLLERS Hustru; hendes fire Faddere var alle Slægtninge af hendes Moder (S. 239).

Hun opholdt sig i 1737 – ifølge Skiftet efter hendes Moders Moster METTE SEIDELIN (S. 148) – i Borbjerg Præstegaard ved Holstebro hos sin Moders Kusine BERTE KIRSTINE SEIDELIN og dennes Mand Sognepræst SØREN SEEMANN (S. 273 f.).

Derudover vides intet om hende, før hun den 12. November 1749 i Horsens blev trolovet med Korporal JØRGEN ALEXANDER LOHMANN. Trolovelsen fandt Sted »udi Corporalens Qvarteer ved Stranden« og foretoges ligesom Vielsen en Maaned senere af Sognepræsten, Magister JESPER NØRUP.

† ?

~ 12. December 1749 i St. Ibs Kirke (siden 1794: Vor Frelsers Kirke) i Horsens Enkemand JØRGEN ALEXANDER LOHMANN, * ?

Han var Korporal (1748–54) i 3. (indtil 1748: 5.) jyske nationale Rytterregiment (Oberstløjtnant TRAPAUDS Kompagni) og boede i Horsens, hvor han i Aarene 1749–56 fik seks Børn døbt, af hvilke to døde spæde. Ved de to yngste Børns Daab i 1756 kaldes Faderen Vagtmester. † ?

Mindst 6 Børn.

(JØRGEN ALEXANDER LOHMANN ~ 1) ... KAREN ..., † 1748 i Horsens, begravet 27. September i de fattiges Jord. Mindst 2 Børn.)

151. d. SAMUEL CHRISTOPHER HØLLING, * 25. August 1725 i Jylland.

Han opholdt sig i 1737 – ifølge Skiftet efter hans Moders Moster METTE SEIDELIN (S. 148) – hos sin Farbroder Krigsraad SAMUEL CHRISTOPHER HØLLING, Proviantkommissær paa Hitler Skanse ved Hamborg. Farbroderen blev den 26. Juni 1738 Formynder for SAMUEL CHRISTOPHER efter den hidtidige Formynder for de fem HØLLING-Børn, Magister NICHEL SEIDELINS Død.

Han tjente som Underofficer fra 1740, var Sergent ved den kongelige Livgarde til Hest, da han 17. Juni 1761 fik meddelt Karakter som Sekondløjtnant i Infanteriet (Premierløjtnant reformé) og adjungeret Vagtmester-Løjtnant i København, 7. Oktober s. A. Karakter som Kaptajnløjtnant af Infanteriet, 2. December 1778 Kaptajn af Infanteriet, 8. Oktober 1790 Major af Infanteriet, 10. Juni 1803 Vagtmester-Løjtnant i København og reserv. Oberstløjtnants Anciennitet.

† 2. December 1808 i København, begravet 6. s. M. paa Garnisons Kirkegaard.

~ 27. November 1761 »i Huset« i København (Garnisons Kbg. tysk) ELSE CHRISTIANE QVIST, QVISTEN eller ORT(H)MANN², * (1733 eller) 11. September 1735, Datter af CARL CHRISTIAN ORTMAN (7. Januar 1760 karakteriseret Premierløjtnant i Drabantgarden, der opløstes ifølge Ordre af 28. December 1763).

† 27. September 1807 i København, begravet 1. Oktober paa Garnisons Kirkegaard.

Hendes Mand bekendtgjorde hendes Dødsfald i Adressekontorets Efterretninger for den 29. s. M.: »I min høie Alderdom maatte jeg see Døden berøve mig den 27 Septbr. den gode og retskafne Ægtefælle ELISA CHRISTIANE, Datter af Drabant Pr.Lieutn. ORTHMANN, i hendes Alders 74 Aar. Hun var Moder til mine 12 Børn – 8 føler Tabet med mig. Den sidste Nats Bombardement maatte hun flygte med mig fra Volden, efter at see vor Boehave ødelagt.

Denne sørgelige Bekiendtgjørelse skeer ikkun for mine fraværende Børn, Børnebørn og den øvrige Slægt. Kiøbenhavn den 30. Septbr. 1807. HØLLING. Major og Vagtmester Lieutn.«
12 Børn.

152. e. NICOLAI HØLLING, * c. 1727 i Jylland.

Han opholdt sig i 1737 sammen med Broderen SAMUEL CHRISTOPHER hos deres Farbroder Krigsraad HØLLING paa Hitler Skanse ved Hamborg. Farbroderen overtog i 1738 Formynderskabet for disse to Brodersønner.

Formodentlig er han identisk med den 31aarige Sergent NICOLAI HØLLING, der den 30. Juni 1758 afgik fra Sjællandske Infanteriregiment (fra Major VON PENTZ' Afdeling), hvor han havde tjent i 12 Aar og 4 Maaneder.³

Tolv Aar senere holdtes den 7. April 1770 i Nyborg Krigsforhør over Sergent NICOLAI HØLLING af det derværende Garnisons Kompagni paa Nyborg Fæstning i Anledning af en Klage over HØLLING, der havde faaet anvist Kvarter hos Skipper PEDER SØREN JENSEN, gaaende ud paa, at HØLLING havde tilføjet sin Værtinde Overlast m.v. den 4. April, da han kom hjem om Aftenen mellem Kl. 11 og 12. NICOLAI HØLLING, om hvem det i Forhørsprotokollen oplyses, at han er 43 Aar, er luthersk og sidst har kommunikeret for ohngefehr $\frac{1}{2}$ Aar siden, havde tjent 34 Aar og havde tidligere været for Forhør. Han huskede ikke, om han om Onsdagen var kommet hjem mellem Kl. 11 og 12 eller 10 og 11. Iøvrigt benægtede han alt; han benægtede at have begejnet hans Værtinde ilde med Skiældsord m.v., da han kom ind i Qvarteret, at have sagt, at det var et Hundekvarter, han havde, at han siden, da han kom paa Kammeret, havde gjort Bulder og Alarm, saa hans Værtinde var bange for, at alle hendes Møbler skulde tage Skade og nedfalde; han hævdede tværtimod, at han strax lagde sig til Seng, og paastod slet ingen Alarm at have gjort den Nat. Paa Spørgsmaalet, om han ikke havde været beskiænket, siden han kom for Forhøret med blaa Øjne, svarede han, at det kunde gjerne være, han havde faaet noget, men han var maaske falden paa Gaden.⁴

Hans øvrige Liv samt hans ægteskabelige Forhold er ganske ukendte.

† ?

153. f. CHRISTIAN HØLLING, * ?

Han opholdt sig i 1737 sammen med Broderen POVEL hos sin Moders Kusine IDE SEIDELIN og dennes Mand PALLE MØLLER (S. 233) i Bryrup Sogn. Den 26. Juni 1738 overtog de to Brødrers Morbroder PEDER SØRENSEN SCHANDORPH i Holstebro Formynderskabet for dem.

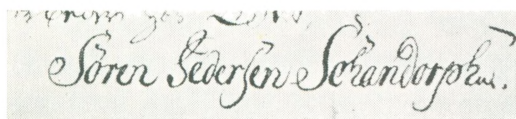
Derefter vides intet om CHRISTIAN HØLLING. (Muligvis har han været Gehejmereferendar og er død i Neisse).

KØBMAND PEDER SØRENSEN SCHANDORPHS 4 BØRN MED MAREN MOGENSDATTER LÆGAARD

(Se S. 240).

154. a. SØREN PEDERSEN SCHANDORPH, * 17. Marts 1731 i Holstebro, døbt s. D.; blandt hans Faddere var hans Faders Kusine Sognepræst SEEMANNS Hustru BERTE KIRSTINE SEIDELIN i Borbjerg.

Han kom 1747 til Informatoren V. A. HYGOM¹ i Nr. Felding Præstegaard og blev næste Aar sat i Ribe Katedralskole, hvorfra han blev Student 1750, immatrikuleret 29. Juli ved Universitetet. Herefter var han i 2 Aar Huslærer hos Sognepræst M. J. VOGELIUS i Vorgod, tog 1751 filosofisk Eksamen med Haud samt blev Baccalaureus og bestod 4. August 1753 teologisk Embedseksamen,² som ligesom hans samtidig holdte Dimisprædiken i Vor Frue

6. Marts 1774.

Kirke ogsaa belønnedes med Karakteren Haud. Han vendte nu tilbage til sin Fødeby, hvor han de følgende 3 Aar prædikede i Kirken hos Sognepræst EBBE KYNDE.

Herefter blev han 15. Oktober 1756 residerende Kapellan i Borbjerg og Ryde Sogne (hos Sognepræst v. HIELMCRONE, S. 879), hvortil han ordineredes 18.

November s. A. af Biskop H. A. BRORSON; senere blev han 2. April 1763 residerende Kapellan i Hjerm og Gimsing Sogne (hos Konsistorialraad JERMIIN).

Omsider blev han – efter Ansøgning af 6. Marts 1774 – den 5. Maj s. A. af Kongen kaldet til Sognepræst i Spandet, 2 Mil Sydøst for Ribe. Den aarlige Indtægt af Kaldet angaves til 171 Rd.

† 21. November 1789 »om Aftenen Klokken henimod 8« i Spandet efter 3 Ugers Svaghed, begravet 1. December.

~ 24. Maj 1775 i Brøns METTE STOKKEMARK WIND, * 21. Juli 1749 i Brøns, døbt 25. s. M., Datter af Sognepræst i Brøns MATHIAS PEDERSEN WIND (* 1715, † 1781) og Hustru MARGRETHE HEDVIG BRORSON (* 1729, ~ 1746, † 1779 i Brøns, begravet 17. December i Kirkens Kor; 6 Børn).

† 26. April 1802 i Lysabild, begravet 4. Maj.

1 Søn.

METTE STOKKEMARK WIND ~ 2) 1795 Enkemand JENS JØRGEN WITH,² * 1745, 1780 Sognepræst i Lysabild, † 1802.

Ingen Børn.

155. b. MOGENS LÆGAARD (PEDERSEN SCHANDORPH), * 1732 i Holstebro, hjemmedøbt af Præsten, 25. Juni fremstillet i Kirken.

† s. A. sst., begravet 12. Juli – i Kiste sammen med Tvillingsøsteren.

156. c. DOROTHE CATHRINE (PEDERSDATTER SCHANDORPH), * 1732 i Holstebro, hjemmedøbt af Jordemoderen, 25. Juni fremstillet i Kirken.

† s. A. sst., begravet 12. Juli – i samme Kiste som Tvillingbroderen.

157. d. MARGARETHA HISSEL (PEDERSDATTER SCHANDORPH), * 1733 i Holstebro, hjemmedøbt, den 4. September fremstillet i Kirken. Blandt Fadderne var Barnets Faders Kusines Mand Sognepræst SØREN SEEMANN fra den nærliggende Borbjerg Præstegaard (S. 274).

† s. A. sst., begravet 22. Oktober.

ANNE SOPHIE LAURSDATTER MØLLER (SEIDELIN)S 3 BØRN MED SOGNEPRÆST LAURITS OLUFSEN FRIIS

(Se S. 242).

158. a. OLUF (OLE) LAURITSEN FRIIS, * 29. Oktober 1719 paa Alrø, hjemmedøbt, 7. November fremstillet i Kirken, baaret af Præstekonen fra Præstholm i Gosmer Sogn ELISABETH MARIA HANSDATTER ZEEMANN, der var gift med Barnets Faders Fætter Sognepræst

LAURITS BRORSON UDSEN. Faddere var de to Præster, Provst og Magister JENS NIELSEN HJERSING i Ørting og Magister JACOB NIELSEN STEENSTRUP i Torrild, hvis Hustruer, der var Søstre, var Kusiner til Barnets Fader; endvidere Barnets Faders Stedfader Sognepræst i Hundslund PEDER MOURITSENS anden Hustru KIRSTEN PEDERSDATTER (S. 844); og endelig Seigneur ROSENMEYER¹ samt Sognepræst i Gylling PEDER SØRENSEN SPENTRUPS Hustru ANNA CHRISTENS DATTER FABER.

OLUF FRIIS blev konfirmeret i Horsens 1. Søndag efter Paaske 1737, den 28. April, sammen med sin halvandet Aar yngre Broder, men medens OLUF nævnes blandt Latinskolebørn, er den yngre i Kirkebogen anført blandt »andre Byens Drengbørn«. Tre Aar senere blev OLUF FRIIS (OLAUS LAURENTII FRIIS) Student fra Horsens Latinskole; blandt hans Studenterkammerater derfra var den senere Provst FREDERIK CHRISTIAN WORSØE i Vejlbj (S. 736), hvis ældre Broder LAURIDS WORSØE (S. 485) var gift med OLUF FRIIS' Halvkusine. Den 30. Juli 1740 blev OLUF FRIIS immatrikuleret ved Københavns Universitet, men tog ikke Embeds-eksamen.

Inden 1747² – antagelig inden 1742³ – blev han Sogndegn i det lille Ølsted Sogn 1 Mil Sydvest for Horsens. Her boede han i mange Aar ugift, sammen med sin Moder, en fattig Præsteenke (S. 845). Først 1768 blev han gift, to Aar før Moderens Død, og kun seks Aar efter døde han selv; hans to Børn var begge døde spæde, hans Enke ægtede den følgende Degn. † 1774 i Ølsted, begravet 21. Oktober.

~ 4. Oktober 1768 i Ølsted ANNE JENSDATTER, * ?

Hun synes hurtigt efter sin anden Mands Død at være flyttet bort fra Ølsted Sogn, idet hun ikke findes i Folketællingslisten for dette Sogn 1787⁴ (og heller ikke 1801).

† efter 1786.

2 Sønner.

(Hun havde ved Skiftet efter sin anden Mand 1786 en »egen Datter JOHANNE«, hvis Alder desværre ikke nævnes. Rimeligvis er JOHANNE født før ANNE JENSDATTERS Bryllup med OLUF FRIIS.)

ANNE JENSDATTER ~ 2) 10. November 1775 i Ølsted OLE KRABBE MATTHIESEN BILLEDHUGGER, * 1725 i Hjortshøj, døbt 13. November, ældste Søn⁵ af MATHIAS SØRENSEN BILLEDHUGGER (* c. 1684, 1706 Student fra Horsens, 8. Maj 1724 Degn i Hjortshøj, Egaa og Elev Sogne Nord for Aarhus; var ret velhavende, laante 1741 300 Sld. til den fattige Sognepræst HANS SEIDELIN i Ovsted (S. 155 og 829); † c. 3. Februar 1745 i Hjortshøj, begravet 8. s. M., Skifte 3. s. M.: 661 Rd. 1 Mk. 9 Sk. ÷ 198 Rd. 4 Mk. 1 Sk. = 462 Rd. 3 Mk. 8 Sk., hvoraf Enken arvede Halvdelen, hver Søn 115 Rd. 3 Mk. 14 Sk. – ~ 2) 26. Juni 1731 i Trige – af Kapellan i Skanderborg CHRISTEN HØGH (S. 138 og 841) – KIRSTEN CHRISTENS DATTER WINDING († efter 1745)) og første Hustru CATHRINE JØRGENS DATTER (~ 23. August 1724 i Aale 3 Mil Nord for Vejle, hun var da Stuepige paa Bjerregaard, † c. 9. Juli 1730 i Hjortshøj, begravet 14. s. M., Skifte 8. August s. A.: Vurdering 137 Rd. 2 Mk. 13 Sk.; hver Søn arvede 34 Rd. 2 Mk. 3½ Sk.).

OLE MATTHIESEN BILLEDHUGGER var 19 Aar gammel, da Faderen døde 1745, og gik da i Horsens Skole, men er ikke immatrikuleret. Efter at have været Skoleholder i 22 Aar, mest i Ut Sogn Syd for Horsens, anbefalede⁶ Sognepræsten dér JACOB ZACHARIAS HYPHOFF ham 13. Juni 1775 til Forfremmelse, og den 19. s. M. blev han af den rige Kancelliraad JOCHUM DE LICHTENHJELM i Horsens kaldet til Degn i det nærliggende Ølsted Sogn efter OLUF FRIIS, hvis Enke han ægtede.

† 24. December 1785 i Ølsted Degnebolig, begravet 30. s. M.

Det fattige Bo vurderedes til 11 Rd. 1 Mk. 8 Sk. Til Degnens Begravelse var imidlertid brugt 13 Rd. (til Ligkisten, Ligklæder, Graven at kaste, de bærendes Tæring, Ligprædiken, Sang og Testamente), og Boets Gæld udgjorde godt 46 Rd. »Saa bliver her ej alene intet at arve, men her er og lidet eller intet til Giælden. Skifte Forvalteren tilspurgte (derfor) Enken, om hun intet vidste at angive Boen til saadan (Fordel), at dens eneste Creditor, velærværdige Hr. Provst RAARUP, derved kunde fornøjes? Enken svarede Nej! men hun haabede, at velbemeldte hendes Creditor vilde have Taalmodighed med hende, da hun vilde stræbe med Tiden og efterhaanden at fralægge sig Giælden. Og da Hr. Provst RAARUP, som selv var til Stede, samtykte Enken hendes Begjæring, havde Skiftet hermed sin Ende.«

Ingen Børn.

159. b. LAURIDS DETLEV FRIIS, * 1721 paa Alrø, døbt 6. Maj, baaret af Sognepræst PEDER MOURITSENS anden Hustru i Hundslund. Faddere var Barnets Moders Kusines Mand Løjtnant HØLLING (S. 239), Barnets Moders Morbroder Sognepræst HANS SEIDELIN i Sneptrup (S. 155), Barnets Faders Fætter Sognepræst i Gosmer LAURITS BRORSON UDSEN, Barnets Faders Kusines Mand Sognepræst i Torrild Magister JACOB NIELSEN STEENSTRUP, samt »Provstens Kiæreste og Datter«⁷.

LAURIDS FRIIS blev den 28. April 1737 konfirmeret i Horsens sammen med sin ældre Broder, i Modsætning til hvilken LAURIDS DETLEV ikke gik i Latinskolen.

Hans øvrige Skæbne er ukendt.

160. c. JENS JOACHIM (JUCHUM) FRIIS, * 1722 paa Alrø, døbt 1. September, baaret af sin Faders Moster MAGDALENE SYBILLE BRORSON, Enke efter Sognepræst i Dover IVER JOHAN BREDAL. Faddere var Magister JACOB STEENSTRUP, Seigneur ROSENMEYER og Madame UDSEN fra Præstholm, der ogsaa var Faddere for de ældre Brødre; desuden Barnets Faders Fætter LAURITS BRORSON (Købmand i Skanderborg) og Barnets Faders Halvkusines Datter, der var Datter af Sognepræst i Saksild, Provst, Magister POUL POULSON.

Han blev konfirmeret i Horsens 1. Søndag efter Paaske 1738, den 13. April; han gik ikke i Latinskolen, men nævnes blandt »andre Drengbørn i Byen« og er altsaa ikke blevet Student.

Inden 1748 blev han Skoleholder⁸ i Odder, hvor han derefter boede til sin Død. Antagelig er han holdt op med at virke som Skoleholder i første Halvdel af 1760'erne, thi fra 1765 nævner Kirkebogen gentagne Gange en Skoleholder JENS JENSEN i Odder.

(I Tiden 1778–89 var en ABRAHAM FRIIS Degn i Odder; der er intet Slægtskab mellem ham og Skoleholder FRIIS.)

JENS JOACHIM FRIIS' Halvfætter CHRISTIAN LANGBALLE (S. 540) var 1752–71 Ridefoged paa Rodstenseje ved Odder.

† 1784 i Odder, begravet 18. April.

~ (før 1748?) (Navnet ukendt), * c. 1711, † 1776 i Odder, begravet 16. Maj. 1 Søn.

SOGNEPRÆST JØRGEN ANDERSEN SEIDELIN (THOUSTRUP)S SØN (Se S. 243).

161. JENS SEIDELIN, * 11. Oktober 1719¹.

JENS SEIDELIN, der i Vitaprotokollen angiver, at hans Moder, om hvem iøvrigt intet som helst vides, hed CATHRINE VALDEMARS DATTER, er utvivlsomt født uden for Ægteskab (S. 243). Der vides intet om, hvor hans Fader opholdt sig, indtil han i 1728 blev Sognepræst i Vonsild og Dalby ved Kolding; allerede det følgende Aar døde Faderen.

JENS SEIDELIN fortæller selv i Vitaprotokollen, at han fra sine spæde Aar (»a teneris annis«) og indtil sit trettede Aar var hos Sognepræst OLUF VILLADSEN i Grundfør 1 Mil Nordvest for Aarhus. Han voksede her op sammen med VILLADSENS Børn, blandt hvilke Sønnen MELCHIOR SOMMERFELDT (* 1714, fra 1739 Sognepræst paa Helgenæs, Konsistorialassessor, se S. 533) i 1740 ægtede JENS SEIDELINS Halvkusine METTE PAULINE LANGBALLE fra Aarhus.

I Grundfør har JENS SEIDELIN bevaret Forbindelsen med sin Familie paa Faderens Side; i Aarslev Sogn 1 Mil sydpaa var først hans Farfader og siden hans Farbroder Præster (S. 146 og 256), og i Nabosognet Trige var hans Faders Kusine gift med Provst BØGH (S. 236), ved hvis Begravelse 1736 OLUF VILLADSEN prædikede, og med hvem Præstefamilien i Grundfør havde megen Forbindelse: OLUF VILLADSEN og/eller hans Hustru var saaledes Faddere til mindst ti af Provst BØGHs tolv Børn. Endvidere var en anden af JENS SEIDELINS Faders Kusiner gift med Krigsraad LANGBALLE i Aarhus (S. 237).

I 1733 indtraf der en Begivenhed, der bevirkede, at JENS SEIDELIN kom til at tilbringe næsten hele Resten af sit Liv Nord for Limfjorden, – Sognepræst OLUF VILLADSENS Søstersøn, den 26aarige teologiske Kandidat NICOLAI BOTZEN blev nemlig det Aar udnævnt til Sognepræst i Tolstrup og Stenum Sogne ved Brønderslev; BOTZEN² ægtede samme Aar sin Formands Enke ANNA ÆRØE, og hos disse tilbragte JENS SEIDELIN nu de følgende ca. fem Aar, indtil 1738, da han, 18 Aar gammel, – efter hidtil at være blevet undervist privat, først af OLUF VILLADSEN, dernæst af NICOLAI BOTZEN – blev sat i Aalborg Skole hos Rektor THOMAS HOPP.

Ogsaa i Tolstrup-Tiden har JENS SEIDELIN kunnet have Forbindelse med nogle af sine fædrene Slægtninge, thi i Nabosognet Vester Brønderslev boede hans Faster RIISE THOUSTRUP og hendes Mand PEDER JØRGENSEN paa Nibstrup (S. 249) – disses Søn HANS (S. 596) opholdt sig senere, i 1745, hos Fætteren JENS SEIDELIN i Ulsted Præstegaard, og deres anden Søn ANDERS (S. 593) var i 1747 Fadder for JENS SEIDELINS ældste Barn – og et Par Mil Nord for Tolstrup boede en anden af JENS SEIDELINS Fastre, ELISABETH THOUSTRUP, og hendes Mand THØGER CHRISTENSEN ROUGTVED (S. 251), der først – indtil 1734 eller 35 – var Forpagter paa Villerup i Skallerup Sogn, derefter i det nærliggende Sejlstrup Sogn, her var Studiosus JENS SEIDELIN nogle Aar senere, i 1741, Fadder til sin Kusine ELSE ROUGTVED.

I 1738 forlod JENS SEIDELIN som nævnt Tolstrup Præstegaard og kom i Aalborg Skole, hvorfra han den 30. Juli 1739 som Student dimitteredes til Universitetet, hvor han den 30. Juni det følgende Aar tog filosofisk Eksamen. Han vendte nu tilbage til Tolstrup, hvor han i to Aar var Skoleholder, og blev derefter Sogndegn i Hellevad, Helligum og Ørum Sogne, et Par Mil fra Tolstrup og c. 3 Mil Nordøst for Aalborg. Til Embedet er han utvivlsomt blevet kaldet af Greve SCHACK VIETINGHOF HOLCK³ til Vraa⁴. Han aflagde Embedsed den 17. September 1743, som man kan læse det i Aalborg Stifts Degneedsbog, hvor han med egen Haand har skrevet: »Jeg underskreven, da ieg er kaldet Sogne-Degn til Hellevad, Helligum og Ørum Meenigheder, har aflagt dend allernaadigst anbefalede Eed, som Gud give mig Naade til at holde. Aalborg d. 17. Septembr. JJSSeidelin.«

Sognepræst i Hellevad var paa denne Tid PEDER KJELDSSEN PALUDAN, der boede i Bredkær Præstegaard, hvis Forpagter da var PEDER MATHIASSEN STEENFELDT, hvis ældste Datter – der nu var 17 Aar – SEIDELIN ægtede tre Aar senere.

I de to Aar JENS SEIDELIN var Degn i Hellevad⁵, forberedte han sig til teologisk Embeds-eksamen, som han den 29. Juni 1745 bestod med Laud, og med samme Karakter belønnedes hans Dimisprædiken den 17. Juli s. A. i Vor Frue Kirke i København over Teksten fra 1. Tim. 6, 12 (Strid Troens gode Strid, grib det evige Liv, til hvilket du er bleven kaldet og har aflagt den gode Bekendelse for mange Vidner).

Allerede en Uge før JENS SEIDELIN fik sin Eksamen, var han den 22. Juni af Greve SCHACK VIETINGHOF HOLCK til Vraa og Ellinggaard m. fl. blevet kaldet til Sognepræst for Ulsted Sogn 2 Mil Øst for Aalborg. Den 26. s. M. ansøgte JENS JØRGENSEN SEIDELIN om Kaldsbrevets kongelige Konfirmation, som udstedtes 9. Juli s. A., og den 17. September blev han ordineret af den pietistiske Biskop BRODER BRORSON i Aalborg, Broder til Salmedigteren HANS ADOLPH

26. Juni 1745.

BRORSON. Biskop BRORSON havde i sin Indberetning 31. Maj s. A. om den hidtidige Sognepræst PEDER ESBACHS Død den 21. Maj anslaaet Ulsted Kalds aarlige Indtægter til c. 160 Rd.

Biskop BRORSON synes at have været godt tilfreds med JENS SEIDELIN; medens denne var Degn i Hellevad, kom Biskoppen

paa Visitats den 15. Marts 1744⁶, ved hvilken Lejlighed han omtaler »Degnen JENS JØRGENSEN SEIDELIN« som »en duelig Mand i hans Embede«, og som Sognepræst i Ulsted kalder Biskoppen »Hr. JENS JØRGENSEN« »en flittig og ustraffelig Mand i Embede og Levnet«, der ved Visitatsen den 15. Juni 1747⁶ »prædikede meget devot og opbyggelig over 1. Cor. 9. 24.« (Vide I ikke, at de, som løbe paa Banen, løbe vel alle, men ikkun een faae Prisen? Saaledes skulle I løbe, for at I kunne vinde den).

Disse Udtalelser af den pietistiske Biskop kunde tyde paa, at SEIDELIN ogsaa har været Pietist, og i samme Retning tyder det maaske, at SEIDELIN ejede flere Bøger af kendte Pietister som JOHANN ARNDTS Den sande Christendom, PHILIPP JAKOB SPENERS Christendoms Øvelse og Ribebispen JENS JERSINS Livets sande Vej.

Om Forholdene i Hellevad iøvrigt meddelte Biskop BRORSON yderligere efter Visitatsen i 1744: »Assessor PALUDAN [Sognepræsten] prædikede opbyggelig. Ungdommen var flittigen undervist ... Skoleholderne ere flittige og ustraffelige. Tilhørerne vise sig andægtige ved Ordets Hørelse«⁷.

Paa samme Visitatsrejse havde Biskop BRORSON den 3. Marts besøgt Ulsted. Om de gode kirkelige Forhold der i Sognet – Aaret før JENS SEIDELIN blev Præst der – oplyser Biskoppen: »Præsten NICOLAI ESCHBACH⁸ prædikede hel opbyggelig over Psalm. 100, 3. Menigheden søger flittigen Kirken, hører Ordet med Andagt. Grove Laster ere ej i Menigheden, og ingen frem for andre notorisk. Ungdommen var meget vel undervist. Degnen ÆGIDIUS SANDHOLT varer med Flid paa sit Embede, lærer Børnene til god Forfremmelse. Hver Søndag Aften samles unge og gamle til Catechisation til ham i Skolen, da han tillige holder Bedestund.«

Da Biskop BRORSON tre Aar senere atter var paa Visitats i Ulsted, udtalte han først sin Tilfredshed med den nye Præst JENS SEIDELIN og meddelte derefter, at Degnen ÆGIDIUS SANDHOLT »for hans Flittighed og Skikkeligheds Skyld« var forflyttet til Nors og Tved i Thy, og som hans Efterfølger var LEVI MADSEN, »som har længe været Skoleholder i Dronninglund Sogn, kommen til Degne Embedet og Skolen«.

JENS SEIDELIN ejede Ulsted Konge- og Præstekorntiende og -kvægtiende, som han 1746 pantsatte til sin foresatte, Provst NIELS LASSEN i Vadum, for 100 Rd., der betaltes tilbage 1751 efter SEIDELINS Død (Pantebrev 18. April 1746, læst 19. April 1747 paa Viborg Landsting).

Samme Aar JENS SEIDELIN kom til Ulsted, 1745, naaede den frygtede Kvægpest⁹ til Danmark, hvor den først udryddede næsten alt Kvæget paa Fyn og Sjælland og efterhaanden ogsaa bredte sig op gennem Jylland for midt i November 1746 at overskride Limfjorden og begynde at husere i Kær Herred, i hvis østlige Del – Ulsted, Ø. og V. Hassing, Hals og Horsens Sogne – Kvægbestanden, ca. 2.400 Kreaturer, blev totalt udryddet i Løbet af 4 Maaneder. JENS SEIDELIN mistede saaledes 27 Høveder i Løbet af første Halvdel af Januar, Præsten og Degnen i Hals ca. 40 Stk. og Præsten i V. Hassing 18; Fru UNGER, der var Forpagterske af Gettrup i Ulsted Sogn, mistede ca. 100 Høveder i Løbet af Januar og Februar, og i Hjørring By døde 380 Kreaturer.

I August 1747 kulminerede Sygdommen med 4413 Dødsfald i Løbet af een Uge (7.–14. August) i hele Vendsyssel; da den i Marts 1748 ebbede ud efter 1½ Aars Forløb, havde den af de ca. 52,000 Høveder i hele Vendsyssel, Hanherrederne og Kær Herred medregnet, bortrevet 39,484 (hvoraf 369, der tilhørte Præster og Degne).

Med Sygdommen fulgte en meget betydelig Forarmelse af Befolkningen, der bevirkede, at det kom til at knibe stærkt med Bøndernes Ydelser til Godsejer, Præst og Degn, foruden at de gejstlige, der drev Landbrug ligesom Bønderne, som nævnt ogsaa berøvedes deres eget Kvæg. Skiftet efter JENS SEIDELIN 3 Aar senere viser dog, at han i Løbet af denne Tid havde skaffet sig en ret god Besætning igen. De Skattelempelser, som Forordningen af 2. Maj 1747 indførte: at April og Juli Kvartalers Skatter skulde eftergives paa de af Kvægpest angrebne Ejendomme, svarede kun til ca. en Tiendedel af de Tab, Bønderne havde lidt. En af Følgerne af Kvægtabet var, at der i Foråret 1747 kun var meget lidt Gødning at køre paa Markerne i det østlige Kær Herred, hvilket foraarsagede en Række Misvækstaar efter de haarde Kvægpesttider. De alvorlige økonomiske Forhold bevirkede en Nedgang i Befolkningens Levevilkaar og en Tilbagegang i dens Evne til at dyrke og udnytte Jorden, hvorfor Faare- og til Dels Svineavl tog et Opsving i de nærmeste følgende Aar.

I Anledning af Kvægsygen paabød Regeringen, at der til visse Tider og efter bestemt Formular skulde holdes Gudstjeneste med Bønner om dens naadige Afvendelse, Salmer passende til Lejligheden og Prædikener, der indprentede Befolkningen at omvende sig, for at Gud ikke skulde lade den syndefulde Menighed omkomme paa samme Maade som Kvæget. Den længste af de anordnede Gudstjenester er den, som holdtes den 14. Januar 1746 paa en ekstraordinær Faste-, Bod- og Bededag Fredagen efter 1. Søndag efter Helligtrekongersdag »formedelst den udi Danmark grasserende Sygdom iblandt Horn-Qvæget«; den fylder i Oktav med samtidigt Tryk 15 Sider.

Kun i fem Aar var JENS SEIDELIN Sognepræst i Ulsted, idet han døde kun 30 Aar gammel. Aaret efter at han var blevet Præst, viede Sognepræst NICOLAI BOTZEN ham til STEENFELDTS ældste Datter, der i Løbet af fire Aar skænkede ham fire Børn, af hvilke den næstældste var en Datter. Fem Aar efter SEIDELINS Død ægtede hans Enke Aalborg-Bispen SIXTUS ASPACHS Søn af samme Navn, der var Præst i Aalborg, og hvem hun fødte syv Børn – fire Sønner, een Datter og to dødfødte Børn. Om Stedfaderen til JENS SEIDELINS fire Børn hedder det, at han var »i alle Embeder og i daglig Omgjængelse æret og elsket«.

Blandt Fadderne til JENS SEIDELINS fire Børn var af hans Familie kun hans to Fætre, cand. theol. ANDERS THOUSTRUP fra Nibstrup (S. 593) i 1747 og CHRISTEN ROUGTVED fra Vester Hassing Præstegaard (S. 608) i December 1748, af hans Hustrus Familie derimod: 1747 hendes Forældre og Søsteren ANNA paa Aas, December 1748 Søsteren REGISE, 1750 atter Søsteren ANNA samt Broderen MATHIAS fra Klavsholm; da REGISE og ANNA STEENFELDT henholdsvis i 1748 og 50 benævnes »af Ulsted Præstegaard«, har de nok været nogen Tid hos Søsteren dér; ved sidstnævnte Daab var Præstefruen jo ogsaa Enke med fire smaa Børn.

De andre Faddere til de fire Børn var: 1747 Monsieur LARS LANGE paa Klavsholm, Januar 1748 Kaptajn (senere Major) CAROL VILHELM DE LAMY DU PONT¹⁰ og Hustru HELVIG JULIANE UNGER fra Hovedgaarden Gettrup i Ulsted Sogn (den ejedes 1733–76 af SCHACK VIETINGHOF Greve HOLCK til Vraa m. fl.), endvidere Jomfru MASSEN KYNDE¹¹, Løjtnant FISCHER (ogsaa i 1750) fra V. Hassing og Fuldmægtig JENS KIÆRULF paa Vraa; December 1748 NIELS MOLLERUP (ogsaa i 1750), der var Ejer af Hovedgaarden Østeraa i Nabosognet Hals, Monsr. CHRISTEN PEDERSEN af Klitgaard og Sognepræst i V. Hassing OLE AGERHOLMS Hustru, der var Datter af Biskop ASPACH (S. 775), og 1750 Sognepræst i Hellevad, Helligum og Ørum, Konsistorial-assessor, Provst PEDER KJELDSSEN PALUDANS Hustru ANNA ADELHEID OBENHAUSEN paa Roeslund.

Mærkeligt nok blev ingen af JENS SEIDELINS fire Børn boende i Nørrejylland; den ældste Søn PEDER STEENFELDT SEIDELIN, opkaldt efter sin Morfader, blev Læge i København, Datteren CATHRINE DOROTHEA, vel opkaldt efter sine to Bedstemødre, blev gift i København, den næst yngste Søn OLE NICOLAI SEIDELIN blev Lærer paa Lolland, og den yngste, JENS

SEIDELIN, født et halvt Aar efter Faderens Død og opkaldt efter denne, blev Præst i Arrild i Sønderjylland. Kun den ældste og yngste Søn fik Børn, nemlig henholdsvis 8 og 10.

† 21.¹² Juni 1750 i Ulsted, 25. s. M. indsat i Kirken.

Pastor JENS SEIDELIN efterlod sig tre Børn paa godt 3, godt 2 og 1½ Aar samt Enken, der »befindes højfrugtsommelig, som Gud unde en glædelig Forløsning«. Denne fandt Sted et halvt Aar senere, paa Juleaftensdag. Børnenes Formynder var deres Morfader PEDER STEENFELDT, som samme Foraar havde købt Hovedgaarden Klavsholm 2 Mil Nordvest for Ulsted.

Den 20. Juli blev Løsøret registreret og vurderet – til 609 Rd. 1 Mk. 11 Sk., ved Auktionen den 6. og 7. Oktober s. A. indkom 797 Rd. 5 Mk. 13 Sk. I Skifteprotokollen er for hver enkelt Del anført Vurderings- og Salgssummen samt Navnet paa den højstbydende. En Del, især af Besætningen, købtes af Enkens Fader, PEDER STEENFELDT til Klavsholm (S. 763). SEIDELINS Besætning udgjordes af 10 Hopper, 1 Hestplag og 1 Hesteføl; 10 Køer, 2 Studungnød, 8 Studnød, 2 Kvier, 4 Studkalve og 2 Kviekalve; 2 Væddere, 16 Faar og 10 Lam samt 2 Søer. Heraf købte JENS SEIDELINS Enke 1 tiaarig graa Hoppe, 2 Køer, 1 Studungnød, 2 Væddere, 7 Faar, 1 Lam og den sortbrogede So. Endvidere beholdt Enken en ny beslagen, grønmalet Vogn med Vognskrin og tvende Agestole, i Staldkammeret: et Sengested, et Bord og Bæk og 3 Hylde, i Avlskarlens Kammer: et Bord, et Sengested, 3 Bænke, 3 Hylde, en Skammel, et Vandtrug og 2 Malkestole.

Af Indboet købte Enken endvidere: i Storstuen: 6 nye Ryslæderstole, en ny, malet Dragkiste med 4 Skuffer og Beslag samt Laas og Nøgle med høj drejet aaben Fod; i Dagligstuen: et stort Skab, et Sengested, 3 Hylde, et Tebord overtrukket med Voksdug, en Taburet med syt Sæde og en do. med Lærredssæde samt et Tobakskarvebræt¹³ af Eg; i det lille Kammer ved Dagligstuen: et Fyrskab med tvende Rum (?) og Hængsler; i Gæstekammeret: en grønmalet Stolpeseng med Himmel og »Cannis«¹⁴, en høj Ryslæderstol (hvorimod Klaveret, der ogsaa stod i Gæstekammeret, gik til Sognepræst i Nabosognene V. og Ø. Hassing OLE AGERHOLM, gift med BIRGITTE SIXTUSDATTER ASPACH fra Aalborg, S. 775, og de 15 Skilderier købtes af Enkens Fader); i Ammestuen: et Fyrslagbord med Seng udi, et Sengested af Fyr, en Jernbilæggekakkelovn med Jernfod og en Tobakskværn. I Overstuen beholdt Enken den ene af to Parykblokke »at skrue fast paa et Bord«, en liden Klædeskurv og en indlagt Klædesbørste; i Køkkenet: en gammel Stol, et Træsaltkar, et Hakkebræt paa Fod, 5 Hylde, en Tinrække, en mindre Øse, en liden Smørbøtte, en Spand, 10 Mælkebøtter af Eg, en Mælkesi og 2 smaa Grynkar, (en Musefælde i Køkkenet købte L. HORTULAN (S. 762) for 10 Sk.); i Bryggerset: en Kobberkedel, en Brændevinstønde og to Bryggerkedler af Eg (hvorimod hendes Fader købte den mindste do.) samt forskellige Malkeredskaber; i Bagstuen: en Kakkelovn; i Huggehuset: et Gaase- og to Svinetrug; i Studerekammeret: et mindre firkantet Bord og et Sengested med 4 Egestolper; i Hørkammeret: nogle Klædesnore m. m.; i Rullestuen: en ny Rulle med 4 Stokke; i det inderste Fadebur: 2 Brændevinsankre, 2 Halvankre, en Skammel samt 2 Bænke til at sætte Bøtter paa; i det yderste Fadebur: 3 Grynbøtter og en Dækkekurv, og i den inderste Ølkælder: 2 trefjerdings Øltønder af Eg. Endvidere indeholdt Præstegaarden: den yderste Ølkælder, Saltkammeret, hvis Indhold Enken ogsaa købte, Køkkenloftet, Bryggersloftet, Storstueloftet og Udloftet samt Laden.

Endvidere efterlod JENS SEIDELIN sig: af Sølv: 9 Skeer og et Krus med Sølvlaag, som solgtes til fremmede, af Kobber: 2 Tekedler og et Fyrfad, som Enken købte; det samme gjaldt et Fyrbækken og et Par kantede Lysestager af Messing og et Stegefad og et Fiskefad af Tin, hvorimod det øvrige Tintøj solgtes til fremmede: 24 Tallerkner, et Par runde Lysestager, en

Tepotte og en Spulkumme, og ligeledes følgende af Blik: 2 Lamper, en Plade, 2 Tragte og et Rivejern. Af Jernfang købte Enken: et Vaffeljern, et Braadspid, 2 Pander, en Gryde, 2 Ildtænger, en Jernkugle, et Jernlaag til en Gryde og 2 Lysestager, og af Glastøj: 2 Brændevinsglas, 4 Ølglas, 4 andre Glas, 2 Saltkar og en Sukkerbøsse.

JENS SEIDELIN havde følgende Gangklæder: 2 nye Præstekjoler, som »L. Hansen« (sandsynligvis Sognepræsten i Hals LAURIDS HANSEN, S. 762) købte, en halvslidt Klædning, en sort hjemmegjort Kjole – købt af Sogndegnen i V. Hassing LARS HORTULAN (ibid.) tillige med en gammel »Caschet«, sidstnævnte for 8 Sk. – en sort Rejsekjole og et sort Rejseslag, en Silkeslaabrok – som Løjtnant FISKER købte tillige med en Rejsekappe – en blaa og hvid hjemmegjort Slaabrok, en blaa Rejsekappe – som Enken beholdt – et Bælte med Spænde, en ny og en gammel Hat, en rødblommet Kalemanker Nattrøje, 2 Par sorte strikkede Strømper, et Par nye og et Par gamle Støvler, et Par gamle Sko, 3 Par Tøfler, hvoraf de 2 Par var gamle, og en ny og en gammel »Paruqve«.

Lintøjet omfattede 11 Pibekraver, hvoraf de 8 korte købtes af HORTULAN, de 3 øvrige af L. HANSEN, 12 Skjorter, 18 Halskraver, 18 Halsklude og 18 Par Halværmer, 8 Nathatte, 12 blaa eller brogede Tørklæder, 2 nye Hørgarnsduge af Drejl (3½ og 4 Alen lange og 2 Bredder), 46 Servietter og 18 Blaargarns Drejls Servietter, hvoraf Enken købte 6, 6 Duge, hvoraf hun købte 2, 3 Par Hørgarns og 6 Par Blaargarns Lagner og 3 Par Hørgarns Pudevaar. Af Gardiner var der 2 Par Lærreds og 7 Par Hørlærreds med Kapper, af Sengeklæder 8 Overdyner, 11 Underdyner og 20 Hovedpuder; heraf købte Enken en blaa og hvid sribet Olmerdugs Overdyne, en rød, hvid og blaa sribet Olmerdugs Dyne, en brun og gul Bolster Underdyne, 3 blaa og hvide Olmerdugs Hovedpuder og 2 brune og gule Bolster Hovedpuder.

Endelig var JENS SEIDELIN ved sin Død i Besiddelse af 173 Bøger, nemlig 15 i Folio, 45 i Kvart, 77 i Oktav og 36 i det meget lille Format Duodez (c. 14×11 cm). Næsten alle var af religiøst, kristeligt Indhold, de fleste skrevet paa Latin. Foruden de nævnte pietistiske Bøger var han bl. a. i Besiddelse af TOLLNERS Christliche Unterricht, JOSEPH HALLS Gebrauch der heiligen Schrift, CICEROS Taler paa Latin, 300 nyttige Historier, et fransk Leksikon, En liden Tractat om Elephantordenen, Sjæletrøst for syge og sengeliggende, Beretning om en ganske Husholdning, samt Provst i Neksø OLE LEMVIGS Et godt Giftermaal.

Ved Auktionen den 6. og 7. Oktober 1750 indkom for Løsøret 797 Rd. 5 Mk. 13 Sk., hvori var »iberegnet den sal. Mands Bibliotheqve, hvilken fandtes ikke nogen Liebhaber til ved Auctionen, som man kunde vente ved Fordel at bortsælge dem til, undtagen at hæderlige LARS HORTULAN, Sogne-Degn i Wester Hassing, tilbød at ville betale Bøgerne efter Vurderingen, naar de ham paa de Vilkaar maatte overlades, at hver Bog, som fandtes paa Registreringen, bliver ham rigtig leveret, med alle manuscripter og alt hvad som iblandt Bøgernes Afskrifter eller Papir findes, hvilket alt blev ham accorderet«.

Boets Aktiver, hvoriblandt desuden var 326 Rd. 4 Mk. for Præstegaarden, udgjorde ialt 1.216 Rd. 12 Sk., Passiverne 846 Rd. 1 Mk. 10 Sk. Overskuddet blev saaledes 369 Rd. 5 Mk. 2 Sk., hvoraf Enken arvede Halvdelen, 184 Rd. 5 Mk. 9 Sk., hver af de tre Sønner 52 Rd. 5 Mk. ⅓ Sk. og Datteren 26 Rd. 2 Mk. 8 Sk.

Skiftet afsluttedes den 29. Juni 1751 med, at »Enken erbød sig at ville underholde sine umyndige Børn med Klæde og Føde, indtil de naede den Alder, at deres Opdragelse ville blive hende, formedelst hendes ringe Kræfter, for tung at bestyre, imidlertid ville hun gjøre al sin Flid af et ret moderlig Hierte at besørge deres Forflejning det bedste hun kunde, medmindre enten nogen særdeles Sygdom eller anden Omstændighed maatte indfalde, som kunde nøde hende til herudi at gjøre nogen Forandring, da hun vil give Herreds-Propsten som Over-

formynder det tilkende, med hvilket kiærlig Tilbud af Enken og Mor-Faderen Skifteretten var meget vel tilfreds«.

~ 1. April 1746 i Hellevad (i Huset, hvilket sikkert vil sige Bredkær Præstegaard, viet af Sognepræst NICOLAI BOTZEN i Tolstrup) ELISABETH CATHARINE STEENFELDT, * 6. Maj¹⁵ 1726 paa Langholt i Skæve Sogn ved Sæby, døbt 9. Maj. Datter af PEDER MATHIASSEN STEENFELDT¹⁶ (* c. 1699, 1719 og 25 Ridefoged ved Bødsted, 1725–35 Ejer af Gaarden Langholt i Skæve Sogn, c. 1737–c. 40 Forpagter (eller Ejer) af Gaarden Roeslund i Hellevad Sogn, c. 1742–c. 46 Forpagter af Bredkær Præstegaard (og Klavsholm 1742) i samme Sogn, 1750–64 Ejer af Klavsholm, † 28. Marts 1764 »Klokken halvgaaen et« om Natten paa Klavsholm, begravet 5. April i Ørum Kirke) og Hustru DORETHE GUNDERSDATTER TORUP¹⁷ (* 1695 i Børglum, døbt 1. November, ~ før 1725, † 1756 paa Klavsholm, begravet 23. April).

ELISABETHS Faddere var Mormoderen ANNA WINDE, Mosteren KIRSTEN GUNDERSDATTER TORUP, Kapellanen i Bredkær JØRGEN MØRCH (siden gift med hendes yngste Moster), Morbroderen LAURIDS TORUP samt en JACOB BRUUN.

»Mademoiselle LISBETH STEENFELDT« blev 1741 konfirmeret i Hellevad. Nitten Aar gammel blev hun gift med Sognepræst i Ulsted JENS SEIDELIN, fire Aar efter blev hun – i 1750 – Enke med fire Børn. Der vides intet om, hvor hun og Børnene opholdt sig de følgende 5 Aar (paa Klavsholm hos hendes Forældre?). 1754 og 55 var »Madame Seidelin« Fadder til Søsteren MARIES Børn i Sæby. Efter 5 Aars Enkestand indgik hun atter Ægteskab 1755, nemlig med Kapellan, senere Sognepræst i Aalborg SIXTUS ASPACH, hvem hun fødte otte Børn, af hvilke fire døde smaa. 42 Aar gammel døde hun, efterladende sig syv Sønner og en Datter samt Enkemanden, der det følgende Aar indgik nyt Ægteskab, der vist var barnløst.

Hendes første Mand JENS SEIDELIN var ikke velhavende; efter ham arvede hun kun 184 Rd. 5 Mk. 9 Sk. Hendes anden Mands økonomiske Forhold har næppe været væsentlig bedre, og i alle Fald var der jo en stor Børneflokk. Derimod var hendes Fader velstaaende og efterlod i 1766 Datteren 2.397 Rd. 5 Mk. 7 Sk. Saa meget mere forbavsende er det derfor, at hun ved sin egen Død to Aar senere intet efterlod sig til sine Arvinger.

Den Gaard, som hun og hendes Mand og deres otte Børn beboede ved hendes Død, var beliggende i Vor Frue Sogn i Aalborg »paa nordre Side af Algaden, strækkende sig i Nord paa vestre Side af Nygade«; den var paa 14 Fag, 2 Loft høj; næstved var et Lejehus paa 3 Fag og endelig et lidet Hus paa 5 Fag, 1 Loft højt; det hele, med Port og Gaardsrum, vurderedes til ialt 450 Rd.

† 27. Maj 1768 tidligt om Morgenen i Aalborg, i Barselseng, begravet 2. Juni sammen med Barnet (Vor Frue Kbg.).

Af hendes efterladte otte Børn var ved hendes Død de fire SEIDELIN'ere i Alderen 21–17 Aar, de fire ASPACH'er fra 11–5 Aar gamle. Den ældste Søn var som teologisk Student i København, den næstældste Søn var paa Knivholt, de øvrige seks Børn var hjemme.

Boet vurderedes til 1.105 Rd. 3 Mk. 8 Sk., men da Gælden var mindst 1.500 Rd., frasagde de fire ældste Børn sig Arv og Gæld efter deres Moder. 4 Børn.

ELISABETH CATHARINE STEENFELDT ~ 2) 15. August 1755 i Hellevad Sogn (»Stue-Bryllup«, formodentlig hos hendes Forældre paa Klavsholm; Forlovere var Overkøbmand ERIK SPENDRUP fra Aalborg (~ 1744 MARGRETE MARIE ASPACH) og Brudens Svoger THOMAS TØDSLEF, Forpagter af Bredkær Præstegaard) SIXTUS SIXTUSSEN ASPACH, * 10. November 1725 i Aalborg, hjemmedøbt s. D. af sin Fader, fremstillet i Vor Frue Kirke 13. s. M. ved Biskop FRANDS THESTRUP. Søn af Biskop SIXTUS ADAMSEN ASPACH (* 2. eller 9. December 1672 i København, 1696 Magister, 1698 Sognepræst i Thisted, 1703 Provst, 1705 Stiftsprovst samt Sognepræst ved Vor Frue Kirke i

Aalborg og S. og N. Tranders, 1714 Konsistorialassessor, 1735 Rang og Titel som Biskop, † 3. Februar 1739 i Aalborg, begravet 23. s. M. (Vor Frue)) og tredie Hustru DORETHE MARIA ROSE (* 1. September 1684 i Randers, ~ 11. Januar 1718 i Aalborg (Vor Frue), † 18. December 1767 i Aalborg, begravet 8. Januar 1768 (Vor Frue); hun ~ 1) 1706 JACOB URBANSEN BRUUN, * 1679, Sognepræst i Tømmerby og Lild, † 1708).¹⁸

SIXTUS SIXTUSSEN ASPACH blev 1742 Student fra Aalborg, cand. theol. 23. Marts 1746, 22. Juli 1753 personel Kapellan i Sæby, 11. Maj 1754 personel Kapellan ved Vor Frue Kirke i Aalborg og 30. Maj 1755 ved Budolfi Kirke sst., 30. Juli 1762 Sognepræst ved Hospitalet i Aalborg, † 4. Februar 1788 i Aalborg, begravet 11. s. M. (Vor Frue). 8 Børn.¹⁹

SIXTUS SIXTUSSEN ASPACH ~ 2) 8. Februar²⁰ 1769 i Aalborg i Brudens Broder TRUELS MADSENS Gaard i Bispens Gade af Sognepræsten, Dr. theol. H. P. GUDME (BUDOLFI) ANNE TRUELSEN, * 1741 i Aalborg, døbt 8. August (Budolfi), den næst yngste af 8 Søskende,²¹ Datter af Købmand i Aalborg MAD S TRUELSEN (RIIS) (* 16. Maj 1696 ved Sebbesund, † 18. Januar 1755 i Aalborg, begravet 24. s. M. i Budolfi Kirke, Skifte 18. s. M. ~ 2) 16. Juni 1744 i Brudens Faders Hus ved Østeraa i Aalborg (Budolfi) METTE POP BRØNDLUND,²² * 1723 i Aalborg, døbt 1. Juni (Budolfi), † (18. Januar) 1790 i Saltum Sogn, ~ 2) 19. Oktober 1757 i hendes Gaard i Aalborg (Budolfi) Enkemand VILHELM FREDERIK BONDORFF, * 1710, 1738 Sognepræst i Jetsmark, 1743–67 Provst, † 1774) og første Hustru JOHANNE JENS DATTER (* 12. Januar 1707 i Aalborg,²³ ~ 23. November 1730 sst. »i Faderens Hus paa Graven« (Budolfi), † 13. Februar 1743 i Barselseng i Aalborg, begravet 20. s. M. i Budolfi Kirke, Samfrændeskifte (7.000 Rd.) ifølge kgl. Bev. 8. Marts 1743).

† 24. Juni 1807 i Aalborg, begravet 2. Juli (Vor Frue).

Ingen Børn.²⁴

ANNE TRUELSEN oprettede 8. April 1807, »da jeg ingen Livsarvinger har«, Testamente, konfirmeret 6. Maj s. A., ved hvilket hun fordelte 4.600 Rd. til sine 4 Stedbørn og andre. Testamentet indledes med følgende Ord: »Paa Grund af den Kiærlighed, Æmhed og Fader-Omhø, min salig Mand viste mig i vor 19 Aars Ægteskab, har jeg tiltænkt hans Børn følgende Capitaler«, og indeholder iøvrigt – her i lidt forkortet Form – følgende Bestemmelser om Fordelingen af hendes Midler:

1. Min ældste Stedsøn Hr. SIXTUS ASPACH, famulus ved Universitetet i København 100 Rd.
2. hans Datter LOVISE [~ 6. December 1812 i København (Vor Frue) Maanedsløjtnant HANS DAVID NIELSEN KOCH]..... 300 –
3. Min 2. Stedsøn Hr. OLE JACOB ASPACH, Kateket og Korsanger i Rødby paa Lolland 100 –
Hans 4 Børn:
4. HANS METHNER ASPACH, der farer til Søs 150 –
5. NIELS RYBERG ASPACH, Skriverkarl..... 100 –
6. HENRIETTE ASPACH..... 75 –
og SIXTINE [ELISABETH] ASPACH [* 1791 i Rødby, † 3. November 1817 paa Frederiks Hospital i København af Forraadnelsesfeber, begravet 10. s. M. (Trin.), ~ 9. Oktober 1812 i København (Trin.) OTTO SEVERIN, * c. 1789, Skomagersvend, † 1. Juni 1821 paa Frederiks Hospital i København af Skarlagensfeber, begravet 5. s. M. (Vor Frue)] 75 –
7. Min 3. Stedsøn Hr. FRIDERICH WILHELM ASPACH, kgl. Landmaaler 200 –
8. Min 4. Stedsøn Hr. CHRISTIAN MICHAEL ASPACH, Præst til Frue Kirke her i Aalborg, »denne min Sted-Søn, jeg har opdraget fra hans første Barndoms Tid, som altid har været mig et kiært Barn og nu som Mand meget fornøjer og glæder mig« 800 –
og til hans Kone ANNE JUUL f. CLAUSEN..... en Psalme-Bog med Sølvsind
9. Min Broderdatter MAGDALENE MADSEN²⁵ 800 Rd.
10. Min 2. Broderdatter JOHANNE MADSEN, gift med Hr. [RASMUS] JØRGENSEN, Fuldmægtig ved et Contoir i København, [senere Postmester i Aalborg]..... 300 –
11. Min 3. Broderdatter CHRISTIANE MADSEN,²⁶ gift med Hr. DANNEFELDT, Tobakspinder i København, mit Guldur og 300 –
12. Bager her i Aalborg GYRSTINGS Børn 500 –
13. Hr. Major v. JACHELINS [JACKHELLN] 2 Døtre JULIANE og HEDEVIG hver 100 Rd..... 200 –
Fru Majorinden [* JEGIND] skal have..... min Atlaskes Pels.
14. Mad. ANNE JENSEN f. TRUELSEN (~ 1) Skipper LARS DAM. ~ 2) Værtshusmand LARS JENSEN (S. 765); Datter af afgangne Købmand SØREN TRUELSEN [BRUUN, * c. 1698 i Barmer, Sebbes Sogn] 200 Rd.

15. Jomfru DORTHEA MARIE ROSE SPENDRUP ²⁷	100 Rd.
16. Min Tjenestepige CLAUDIANE FRIIS, ²⁸ saafremt hun tjener mig til min Død, skal have, foruden den Seng med Sengeklæder og Omhæng, jeg dør paa,	150 -
17. Min forrige Tjenestepige ELSE, der er gift med Bendrejer THOR GULDBRANDSEN, for sin tro Tjeneste, den Seng med Sengeklæder, min Pige ligger paa ved min dødelige Afgang, samt	50 -
18. Den afdøde Arbejdsmand POVL JENSEN /: hvis Enke bor i mit Hus :/ hans 2 Børn LARS POVLSEN og JENS PETER, hver 40 Rd.,	80 -
19. Madame WEYRUMS ²⁹ Tjenestepige MAREN LARSDATTER	20 -

»Skulde der ved Realisation være noget overskydende, da, naar en honet og anstændig Begravelses Bekostninger med Skifte Salarium er fradragen, skal det overskydende tilfalde min yngste Stedsøn, Hr. CHRISTIAN MICHAEL ASPACH, er han død, da hans Kone, er hun død, da deres Børn, om de har nogen, hvis ikke, da denne min Søns Brødre børn af Navnet ASPACH.«

IDE ANDERSDATTER THOUSTRUPS 3 BØRN MED SOGNEPRÆST HANS JØRGENSEN KIÆRGAARD

(Se S. 245).

162. a. ANDERS HANSEN KIÆRGAARD, * 28. April 1720 i Haverslev, »blev fød mellem 27 og 28 April om Natten ved 1 Slet, og strax om Morgenen [28. April] inddøbt [hjemmedøbt]«. Den 19. Juni blev Daaben konfirmeret i Haverslev Kirke af Provsten HANS LESSOW i Lerup og Tranum; Provstefruen CATHRINE HANSDATTER RIIS bar Barnet, og Faddere var Sognepræsterne CHRISTIAN MYGIND i Brovst og Svenstrup, POUL BASBALLE i Aggersborg og ANCHER JENSEN ANCHERSEN i Aarup, Torslev Sogn, og sidstnævntes Hustru METTE PEDERSDATTER SPENDRUP samt »Seigneur« LAURITS PEDERSEN¹ paa Øland og dennes Hustru.

ANDERS KIÆRGAARD, der var aandssvag, var henholdsvis 17 og 20 Aar gammel, da han mistede sin Fader og sin Moder; efter Faderens Død 1737 var ANDERS' Morbroder Konsistorialassessor KNUD THOUSTRUP hans Værge, vistnok lige til sin Død 20 Aar senere.

Indtil sin Faders Død har ANDERS antagelig boet i sit Hjem. Da Faderen, efter hvem ANDERS arvede 70 Rd., var død, drog Moderen 1738 til sin Søster og Svoger paa Nibstrup, og her boede ANDERS ved sin Broders Død i 1742. Senere har han muligvis opholdt sig i Aarslev Præstegaard hos sin nævnte Morbroder KNUD THOUSTRUP, som døde 1757, og efter hvem ANDERS arvede 858 Rd. Ved Skiftet efter THOUSTRUP udtalte hans Svoger CHRISTEN MEILING, »at ANDERS KIÆRGAARD fremdeles behøvede Værge«, og »hans Fattigdom af Sanser« bevidnedes af hans Fætter ANDERS THOUSTRUP (S. 593) – der i fire Aar havde været Medhjælper hos sin Morbroder KNUD THOUSTRUP og nu efterfulgte ham i Embedet – og som »i nogle Aar havde set hans [d.v.s. ANDERS KIÆRGAARDS] Forhold«. Sidstnævnte Bemærkning tyder paa, at ANDERS KIÆRGAARD har boet i Aarslev Præstegaard. Efter KNUD THOUSTRUPS Død paatog Onklen CHRISTEN MEILING, der da var Forpagter af Gunderstedgaard, sig den 22. Maj 1758 »efter Christendoms og Billigheds Lov« Værgemaalet for »den fattige og vanvittige ANDERS KIÆRGAARD«. Om ANDERS har boet hos CHRISTEN MEILING og dennes Hustru, vides ikke. De døde begge kun to Aar senere i Aars, og ved Skiftet efter dem i 1761, efter hvem ANDERS KIÆRGAARD arvede 436 Rd., opholdt han sig »for nærværende Tid« i Ulstrup Degnebolig hos Degnen IVER DAHL (Ulstrup er Nabosogn til Aars), og her blev han boende, til han døde 18 Aar senere, 59½ Aar gammel.

For sit Ophold hos IVER DAHL betalte ANDERS KIÆRGAARD indtil 1768 3 Mk. 8 Sk. ugentlig (= 30 Rd. 2 Mk. aarlig) for Kost, Seng, Tvæt og Lys, fra 1768 sattes Beløbet op til 4 Mk. ugentlig (= 34 Rd. 4 Mk. aarlig) og fra 1771 til 4 Mk. 8 Sk. ugentlig (= 39 Rd. aarlig). Selv skulde han betale for sine Klæder, hvilket beløb sig til 10–20 Rd. aarlig; det drejede sig om Træsko, Strømper, Vanter, Nattrøjer og Skjorter, engang har Værgemaalsregnskaberne – der er bevaret 1763–79 – Udgiftsposten: Udlagt til hans Legems Skjul. Hans Værger var indtil 1764 hans Onkel THØGER CHRISTENSEN ROUGTVED i Aars Meldahl, derefter dennes Søn CHRISTOPHER ROUGTVED til Skovsgaard og senere Odden indtil hans Død 1773, derefter sidstnævntes Enke (deres Kusine ELSE JOHANNE SEIDELIN, S. 598) og fra 1775 hendes sidste Mand PORS MUNCH.

† i September 1779 i Ulstrup Degnebolig (Aars Herred).

Ved Skiftet², der begyndtes 6. December s. A. og afsluttedes 19. September 1781, vurderedes hans beskedne Effekter til 5–6 Rd., paa Auktionen indbragte de dog 8 Rd. 1 Mk. 14 Sk.; til Boets Formue hørte yderligere 1.270 Rd. 5 Mk. 13 $\frac{1}{3}$ Sk., der var hans Arv efter KNUD THOUSTRUP og CHRISTEN MEILING, samt godt 47 Rd. i Renter, ialt 1.326 Rd. 5 Mk. 11 Sk. Udgiften beløb sig til 43 Rd. 5 Mk. 11 Sk., hvorefter der blev 1.283 Rd. tilovers til Arvingerne.

Heraf arvede Helsøsteren MARGRETHE og de to Halvbrødre LYDER og JØRGEN HANSEN KIÆRGAARD³ hver to Syvendedele: 366 Rd. 3 Mk. 6 $\frac{1}{2}$ Sk. (Om de to sidste hedder det dog, at ingen vidste, om de var i Live, eller om de havde efterladt sig Børn, hvorfor de to Trediedele af deres Arveparter, nemlig 488 Rd. 4 Mk. 9 Sk., som skulde tilfalde MARGRETHE, hvis deres rette Arvinger ikke meldte sig inden 15 Aar (se S. 562), indbetaltes til den kongelige Amtstue i Aalborg). Den sidste Syvendedel deltes mellem den afdøde Halvsøster ANNE LUCIE KIÆRGAARDS³ to Dattersønner JENS MATHIAS og PETER NICOLAI BOELUND med 91 Rd. 3 Mk. 13 $\frac{1}{2}$ Sk. til hver.

163. b. MARGRETHE HANSDATTER KIÆRGAARD, * 9. August 1721 i Haverslev Præstegaard »mellem 9 og 10 Klokkeslet Formiddag, blev strax inddøbt«. Hjemmedaaben blev konfirmeret i Kirken den 24. September af Provst HANS LESSOW, »Provstens Kiæreste [Hustru] var Fadder og var saa honnet og fulgte min Kone«, skriver Pastor KIÆRGAARD i Kirkebogen. De øvrige Faddere var de tre Nabopræster POUL BASBALLE i Aggersborg, ANDERS LUND paa Øland og ANCHER JENSEN ANCHERSEN i Torslev, og sidstnævntes Hustru bar Daabsbarnet.

Efter Faderens Død flyttede MARGRETHE sammen med sin Moder til dennes Søster og Svoger paa Nibstrup ved Brønderslev, hvor Moderen døde to Aar senere, da MARGRETHE var 18 $\frac{1}{2}$ Aar gammel. Ved sin yngste Broders Død et Par Aar senere boede hun hos en anden Moster og dennes Mand THØGER CHRISTENSEN (S. 251) paa Tidemandsholm.

22 Aar gammel blev hun gift med Degnen i Skallerup og Vennebjerg Sogne ved Skagerak, midt mellem Løkken og Hirtshals. Ægteskabet, der varede 29 Aar, velsignedes med ni Børn, hvoraf tre døde smaa. Degnekonen overlevede sin Mand i 23 Aar, men blev som Enke boende i Vennebjerg Degnebolig, nemlig hos sin ældste Søn HANS KIÆRGAARD, der overtog Degneembedet efter sin Fader. Hendes »Kost, Logi, Tvæt m. v.« hos Sønnen regnedes til 24 Rd. aarlig.

† 18. Marts 1795 i Vennebjerg Degnebolig, begravet 20. s. M., 73 Aar gammel.

Om hendes Ejendele, der kun vurderedes til 12 Rd. 4 Mk. 12 Sk., traf Børn og Svigerbørn den Afgørelse, at Sønnen JENS KIÆRGAARD, der var Fæstegaardmand i Vennebjerg By under Villerup Gods, fik en malet Fyrrekiste med Beslag, Laas og Nøgle, Svigersønnen Skoleholder

THOMAS PEDERSEN i Rakkeby fik en sort Kjole til sine to Sønner, og de øvrige Efterladenskaber »overdroges den yngste Datter ANNA LUCIA, fordi hun i 2de Aar havde paa bedste Maade plejet og baaret Omsorg for hendes gamle Moder, som uden saadant Tilsyn vist havde kommet til at lide Nød, især i Degnen HANS KIÆRGAARD hans 2de Suspensions Aar«.

Endvidere havde den afdøde 488 Rd. 4 Mk. 9 Sk. staaende i den kgl. Kasse som Arv efter sin 15 Aar tidligere afdøde, ældste Broder; da ingen Arvinger efter deres 2 Halvbrødre havde meldt sig i Løbet af de forløbne Aar, blev dette Beløb og Renter udbetalt af den kgl. Amtstue i Aalborg med 772 Rd. 5 Mk. 12 Sk., som – efter Fradrag af 35 Rd. 5 Mk. 8 Sk. – fordeltes med 245 Rd. 4 Mk. 1 Sk. til Sønnen JENS og 122 Rd. 5 Mk. $\frac{1}{2}$ Sk. til hver af de 4 Døtre.

Derimod havde den ældste Søn, Degnen HANS KIÆRGAARD, ved sin første Hustrus Død i 1787 – da »hans Omstændigheder vare saa maadelige, at han maatte blive en ruineret Mand, der aldrig nogensinde kunde komme paa Fode, saafremt hans Bo skulde gaa under Skiftebehandling« – faaet 120 Rd. af sin Moder og til Gengæld frasagt sig Arveret til sin Andel af ovennævnte Beløb. Skifteretten fandt dette lovlig haardt for den fattige Degn, der »havde haft sin gamle Moder til Forsorg i 22 Aar«, og som, skønt »han haver, som er enhver bekjendt, i 2de fulde Aar været suspenderet fra hans Degne og Skoleholder Embede, dog paa sin egen Bekostning har haft sin Moder til Hus og Pleje med det fornødne«. Hans Medarvinger var dog til at begynde med – med Undtagelse af hans Svoger, Købmand JENS EJERSTED i Hjørring – »ganske uvillige til at tilstaa ham nogen Solagement som en fattig Mand i hans tunge Omstændigheder, for disse hafte Udgifter«, men senere enedes de om at tilstaa ham som Gave 85 Rd., nemlig 30 Rd. fra Broderen JENS KIÆRGAARD, 10 Rd. fra Svogeren THOMAS PEDERSEN og 15 Rd. fra hver af hans tre Svogre JENS EJERSTED, Sognedegn MICHEL PEDERSEN TERP i Tversted og PEDER PEDERSEN, der boede hos ham i Vennebjerg Degnebolig.

~ 23. Oktober 1743 i Vennebjerg (trolovet 27. September s. A.) JENS LAURIDSEN (LAURSEN, LARSEN), * c. 1715.

Uden at være Student blev han mellem 1739 og 43⁴ Sognedegn i Skallerup og Vennebjerg Sogne, hvilket Embede han beklædte til sin Død c. 30 Aar senere; han boede i Vennebjerg Degnebolig og efterfulgtes i Embedet af sin ældste Søn HANS JENSEN KIÆRGAARD, der var 28 Aar ved Faderens Død.

† 23. Juli 1772 i Vennebjerg Degnebolig, begravet 29. s. M.

Det meste af, hvad han efterlod sig, købtes ganske naturligt af den ældste Søn, bl. a. alle Dyrene: 1 Hoppe, 3 Køer, 1 Gris samt 5 Faar og 4 Lam. Boet indbragte ialt 214 Rd. 5 Mk. 11 Sk.; Tjenestepigen ANNE MARIE havde 13 Rd. 2 Mk. til gode i Løn, og Skifteretten skulde for sin Ulejlighed have 20 Rd. 1 Mk. 8 Sk. Af det resterende Beløb, 181 Rd. 2 Mk. 3 Sk., arvede Enken seks Tiendedele = 108 Rd. 4 Mk. 14 $\frac{2}{3}$ Sk., hver af de to Sønner 18 Rd. 13 Sk. og hver af de fire Døtre, alle endnu ugifte, 9 Rd. 7 Sk. 9 Børn.

164. c. JENS HANSEN KIÆRGAARD, * 26. Januar 1723 Kl. 3 om Eftermiddagen i Haverslev Præstegaard og straks hjemmedøbt; den 11. Marts blev Daaben konfirmeret i Kirken af Provst CHRISTIAN MYGIND i Brovst, Barnet blev baaret af LAURITS PEDERSENS Hustru, og Faddere var LAURITS PEDERSEN, den tidligere Provst HANS LESSOW, Sognepræsterne ANDERS LUND, ANCHER JENSEN ANCHERSEN og POUL BASBALLE samt de to sidstnævntes Hustruer.

I 1736–37 boede JENS et Aars Tid i Horsens hos sin ældre Halvbroder, Handelsmand LYDER KIÆRGAARD.

I et Brev til denne skriver deres Fader 2. August 1736 bl. a.: »Kan der faas et Par nye Sko til ham [JENS], er det godt; hvad han kan trænge til, lad ham faa det, skal jeg redelig betale dig det, min Kone vilde undt Din Kiæreste noget men vi vil se bedre Lejlighed, at hun efter vor Skyldighed skal blive ihukommet . . . først og sidst maa I nu alle med dig og dine fra mig og mine være kiærlig hilsede. Beder og at vores ærbødigste Respekt til velædle Magister BIE⁵ og yndige Dame maa paa det venligste insinueres, bedendes om Permission for jeg ikke efter min skyldige Pligt har skrevet ham til og takket ham for hans store Affection mod Din Broder JENS; Gud bevare Dig og Dine, og Tak for stor Kiærlighed mod liden JENS. Intet videre, jeg er Din hulde Fader til Døden. H. KIÆRGAARD.«

Efter Faderens Død fremsendte LYDER KIÆRGAARD den 24. Februar 1738 til Skifteretten en Regning »paa hvis [hvad] jeg ifølge min sl. Faders Begiæring under Missive de dat. Hav. Prgd. d. 2. Aug. 1736 haver udlagt for min Broder JENS KIÆRGAARD til hans nødvendige Behøvende udi Tid af et Aar han hos mig logerede, hvis Summa tillige med hans Kost, Kammer, Seng og Varme etc. udi bemeldte Tid beløber sig udi alt 47 Rd. 4 Sk.«.

Paa Auktionen over Faderens Efterladenskaber købte den 15aarige JENS hele sin Faders Bibliotek, ialt 101 Bøger, da ingen anden Køber indfandt sig.

Samme Aar – 1738 – blev JENS KIÆRGAARD Student fra Horsens og immatrikuleredes den 31. Juli ved Universitetet. Senere blev han Huslærer hos Sognepræst CHRISTEN ELLING i Skallerup Præstegaard; medens han var her, stod han 5. April 1741 Fadder til Løjtnant JENS BIRCHEROD DUCHES Datter ANNE FRIDERICA fra Villerup (S. 780). Med Sognepræst ELLINGS Tilladelse rejste han i Foraaret 1742 til København for at tage sin Attestats (teologisk Embedseksamen), men døde kort efter hos en Snedker i Lille Kannikestræde.

† sidst i Maj 1742 i København af Sprinkler (en smitsom Sygdom med Hududslet, muligvis Plettyfus), begravet 2. Juni (Trinitatis).

Skiftet efter ham foretoges 7. November s. A. i Skallerup Præstegaard. Hans Ejendele indbragte ved Auktion 97 Rd. 1 Mk. 9 Sk., desuden var han i Besiddelse af 240 Rd., der hidrørte fra hans Arv efter Forældrene. Boets Indtægt udgjorde ialt 361 Rd. 2 Mk. 11 Sk., Gælden 107 Rd. 4 Mk. 9 Sk. Hans Broder ANDERS arvede 104 Rd. 1 Mk. 12 Sk., Søsteren MARGRETHE 51 Rd. 2 Mk. 6 Sk., de to Halvbrødre LYDER og JØRGEN hver 44 Rd. 12 Sk., hvorimod Halvsøsteren ANNE LUCIE KIÆRGAARD (gift JESSEN) skænkede sin Arvepart til ANDERS og MARGRETHE.

EDEL ANDERSDATTER THOUSTRUPS 7 BØRN MED PROVST OTTO CHRISTIAN CHRISTOPHERSEN LIHME (Se S. 248).

165. a. ANNE MARIE LIHME, * 22. November 1724 Kl. 4 om Morgenen i Hammel, døbt s. D.; hun blev baaret til Daaben af den 37aarige Grevinde FRIIS paa Frijsenborg, og hendes Faddere var Grev CHRISTIAN FRIIS¹ (da Generalmajor, 33 Aar gammel), Oberst SAMITZ, Ritmester BENZON² samt Major, Greve SCHEEL og dennes Hustru (* v. WINTERFELDT) paa Gl. Estrup. Hun blev opkaldt efter sin Faders første Hustru. Da Konfirmationen indførtes i Danmark, var hun 12 Aar gammel, men ses ikke selv at være blevet konfirmeret – i Modsætning til sine Søskende.

ANNE MARIE LIHME var 21 Aar gammel, da hun indgik sit første Ægteskab, med Forpagter MATHIAS HØST, der ligesom hun var Præstebarn, nemlig Søn af Provst LIHMES Embedsbroder i Nabosognene Havrum og Søby. Til Brylluppet skrev Sognepræst PEDER FABICH i Nabosognet Gern en munter Sang paa seks Vers i den Tids drastiske Vendinger:

Nu er Tiden Gjøgen kukker
Paa den grønne Bøgegreen
Hanan sig for Hønen dukker
Og betrædes af hans Been
Skaden haver bygt sin Rede
Tjørneflettede Palads
Viben maae om Tuen lede
Udi Kjæer og Morads.

Er Naturen da saa villig
Hos de Ufornuftige
Var den ikke da ubillig
Jo imod hvert Menneske
Som ej føler for sig Varme
Af sin Elskovs Ild og Glød
Til sin Jævning at omarme
Og sig hvile i dens Skjød.

Lykkelig er den Skjærsommer
Naar man gaar i Brudeseng
Barselsengen da vist kommer
Naar Thormaaneds Kuld er streng
Da er godt i Seng at ligge
Og sig hvile af sin Nød
Naar en Mand maa Konen tigge
For at smage Barselgrød.

Hvo som nogen Fryd om Sommer
Venter nu desmere faar
Men hans Glædesdag vist kommer
Naar for Sengen Vuggen staaer
Naar han hører Ammen surre
Da forglemmer han sin Nød
Vil end stundom Barnet knurre
Denne Røst er ham dog sød.

See Hr. Brudgom hvad end møde
Eder vil paa Bryllupsnat
Lad kun Eder ikke nøde
Til at gribe Værket fat
Gjør kun Bruden veltilmode
Gjør alt hvad i gjøre kan
Brug den Ret kun min Gode
Som er skjænket Kone Mand.

Som du saaer saa skal du høste
Glem ej hvad der skrevet staaer
Sildig Eders Slæg[t] forlyste
Kan da mine Gammensaar[?]
Alle Frugterne i ryste
Ned i Elskovs Abildgaard
Indtil hist i der skal høste
Hvor Høst aldrig Ende faaer.

Forpagter HØST og hans Kone forstod nok at følge de i Sangen givne Anvisninger, thi i Løbet af de første 6 Aar efter Brudesengen kom ANNE MARIE LIHME 5 Gange i Barselseng.

I 1758 arvede hun 258 Rd. efter sin Morbroder KNUD THOUSTRUP (S. 258) og 1760 130 Rd. efter sin Moster SOPHIE THOUSTRUP (S. 255).

Efter 12 Aars Ægteskab døde Forpagter HØST 1758. Hans Enke, der en Tid boede hos sin Søster og Svoger Sognepræst JENS HØEG i Hammel Præstegaard (boede der i 1760 og 61), blev ansat som Husholderske hos den knap 70aarige Greve paa Frijsenborg, Gehejmeraad, Kammerherre CHRISTIAN FRIIS, der havde staaet Fadder til hende. Greven døde i 1763 efter at have været Enkemand i 29 Aar.

Det fortælles, at medens ANNE MARIE LIHME førte Hus for Grev FRIIS, kom der undertiden en Studepranger, som viste sin Uopdragenhed ved straks at fare i Maden, saa snart den kom paa Bordet; for at spille ham et Puds bragte hun en Dag Suppen meget hed ind, og da den ubeskedne Gæst straks slugte et Par Boller, for han brølende af Smerte op, til stor Morskab for Greven.³

Efter 4 Aars Enkestand indgik ANNE MARIE LIHME Ægteskab med den 12 Aar yngre Musikant JOHAN JACOB BRANDT, der blev Stadsmusikant i Viborg, og med hvem hun fik en Datter. Dette Ægteskab, der varede i 41 Aar, afbrødes ved hendes Død 1803; BRANDT overlevede hende i 3 Aar.

† 24. December 1803 i Viborg, begravet 2. Januar 1804 »under Klokkernes Ringen« (Søndre Sogn).⁴

Hendes Mand meddelte Dødsfaldet i Viborger Samler for 29. s. M.:

»Herved har jeg den Ære sørgeligst at anmelde fraværende Familie og Venner, at min gode uforglemmelige Kone ANE MARIE LIHME, 80 Aar gammel, efter en 13 Ugers Sygeleje har sidst afvigte Juulenat den 24de ved en rolig Død omskiftet Tiden med Evigheden, de som kiente denne Retskafne, er jeg forsikret om, vil tage Deel i min Sorg og hvor meget hendes Savn smerter mig og mine, frabeder vi os ald skriftlig Condolance om, som vil forøge vor Sorg.

Viborg d. 26de Decbr. 1803.

J. J. BRANDT.«

~ 1) 7. Juni 1746 i Hammel Sogn MATHIAS JENSEN HØST⁵, * (mellem 1710 og 1720) i Niær Præstegaard i Havrum Sogn, Nabosogn til Hammel og Sall Sogne, Søn af Provst JENS CHRISTENSEN HØST (* 1678 eller 14. November 1680⁶ i Værum, 1704–56 Sognepræst i Havrum og Søby efter sin Fader, 1726 Provst, † 8. Februar 1756 »henimod Aftenen«⁷ i Niær Præstegaard, Skifte (6. eller) 9. Februar) og Hustru DOROTHEA UDESATTER COLDING⁸ († før 1756).⁹

MATHIAS HØST var før sin Vielse Forpagter af sin Faders Præstegaard i Niær, Havrum Sogn, muligvis er hans ældste Barn, en Datter, født her (Kirkebogen mangler), hun døde 1749 i Aale Sogn (2 Mil Vest for Horsens), hvor hans 4 Sønner fødtes, og hvor han boede 1747–54 og 1757 som Forpagter af Hovedgaarden Bjerre (270 Tdr. Htk. med Tiender og Gods; den ejedes til 1754 af IDE SOPHIE GJEDDE, Enke efter den kendte Etatsraad OLE KRABBE, 1754–72 af deres Søn Oberstløjtnant GJORD CHR. KRABBE).

I 1755 og 56 – ved Skiftet efter Faderen, efter hvem MATHIAS HØST arvede 149 Rd. 7½ Sk., – boede han paa Sophie Amaliengaard i Todbjerg Sogn Nord for Aarhus (Nabosogn til Trige, hvor Slægtingen HANS JØRGEN BØGH (S. 481) var Præst). Senere omtales han 1756 og i Begyndelsen af 1758 som boende i Vadsted i Søby Sogn (Anneks til Havrum) og 1757 i »Søby ved Klavsholm«. Ved sin Død det følgende Aar boede han i sin Hustrus Barndoms-hjem, Hammel Præstegaard, hvor nu hendes Søster ELSE KIRSTINE LIHME og Svoger Sognepræst JENS LASSEN HØEG boede. Af Skifteprotokollen fremgaar, at alle tre Sønner havde Op-hold hos Slægtinge, da Faderen døde, hvilket maaske tyder paa, at han har været langvarigt syg og var kommet i Pleje hos Slægtingene i Hammel Præstegaard. Af Børnene var den 9aarige OTTE CHRISTIAN hos sin afdøde Faster ØLLEGAARD HØSTS anden Mand Forvalter HANS ERIK SAABYE paa Boller, JENS paa 8 Aar var i Pleje hos sin anden Faster GJERTRUD MARIE HØST og hendes anden Mand, den noget originale Birkedommer GROTH paa Borrissølund i Gerning Sogn, og SØREN CHRISTIAN paa 5 Aar var hos sin Moster og Onkel i Hammel Præstegaard.

MATHIAS HØST var ikke altid lige hurtig til at betale. Den 7. Februar 1756 dømtes han saaledes ved Klavsholm Birketing til at betale 3 Klavsholm-Bønder 32 Rd. 4 Mk. 4 Sk., som han skyldte dem bl. a. for 4 Stude og 1 Ko, foruden 2 Rd. i Sagsomkostninger. – Medens HØST var Forpagter paa Sophie Amaliengaard, købte han af ANDERS LANGBALLE i Tønning 8 Stude for 78 Rd., hvilket Beløb han 7. Februar 1756 ved Klavsholm Birketing dømtes til at betale tillige med 3 Rd. i Sagsomkostninger inden 15 Dage. Betalingen fandt imidlertid stadig ikke Sted, og 3. Februar 1758 stadfæstedes Dommen ved det Skanderborgske Rytter-distrikts Birketing, og han idømtes yderligere 5 Rd. i nye Sagsomkostninger. Først efter begge Mænds Død udbetalte HØSTS Enke i 1758 de 86 Rd. til LANGBALLEs Enke KAREN STEPHANS-

DATTER af den hende – HØSTS Enke – tilfaldne Arv efter hendes Morbroder Konsistorial-assessor THOUSTRUP i Aarslev (S. 257 f.).¹⁰

† 16. Maj¹¹ 1758 i Hammel Præstegaard, Skifte 17. s. M.¹²

Ved Auktionen 2. August indkom 162 Rd. 2 Mk. 1 Sk., desuden hørte til Boets Aktiver 164 Rd. 3 Mk. 2 Sk., som var Rester af Arveparter efter hans Fader og hans Hustrus Morbroder KNUD THOUSTRUP. Udgifterne beløb sig til 215 Rd. 5 Mk. 3 Sk., hvorefter der blev 111 Rd. tilovers. Heraf arvede Enken 55 Rd. 5 Mk. og hver af de tre Sønner 18 Rd. 3 Mk. 5 Børn.

~ 2) 24. Oktober 1762 paa Frijsenborg¹³ den 9 Aar yngre Enkemand JOHAN JACOB BRANDT, * 27. Januar¹⁴ 1734 i Assens, døbt 29. s. M. af Sognepræsten LUDVIG BERTELSEN, baaret af sin Moders Faster PEDER HANSEN Hjulmands Hustru MARGRETHE, hvis Søster PEDER JOHAN CONRADT Rebslagers Hustru (S. 784 f.) gik hos, og hans Faddere var (Naboen) CHRISTEN JØRGENSEN Skrædders Søn JØRGEN, HANS BEENS Søn OLUF (døbt 14. Marts 1708 i Assens, begravet 12. Juni 1778 sst.) og JENS ALBRETSSEN (døbt 26. Juli 1711 i Assens, Søn af ALBRET JØRGENSEN Felbereder og Hustru MAREN JENS DATTER).

JOHAN JACOB BRANDT var Søn¹⁵ af CLAUS MATHIAS JOHANSEN (TODE) BRANDT¹⁶ (* 1704¹⁷ i Odense, døbt 20. Juni (St. Hans), var 1729 Musikantsvend, tog 20. December 1730 Borger-skab som Købmand i Assens, Skifte sst. 7. Maj 1742–23. Juni 1744 (S. 569), † mellem 1750 og 1760, muligvis 1752 i Amsterdam¹⁷) og Hustru MAREN JACOBSDATTER¹⁸ (* 14. December (S. 786) 1713 i Assens, døbt 20. s. M., ~ c. 1730, † 26. Juni (S. 786) 1776 i Viborg, begravet 1. Juli paa Søndersogns Kirkegaard).

JOHAN JACOB BRANDT, der blev Stadsmusikant i Viborg – og hans Broder, der blev Dansemester, – har nok taget deres musikalske Talent i Arv fra baade fædrene og mødrene Side. Faderen var i 1729, da hans Fader døde, Musikantsvend; han opholdt sig ikke i Odense hos Faderen og Stedmoderen, og det oplyses ikke, hvor han var; Aaret efter opgav han imidlertid Musikken til Fordel for Handelsvirksomhed i Assens. (Hans Stedmoder CHRISTENCE STRUCHS Værge var iøvrigt Stadsmusikanten i Odense AAGE FALCH). JOHAN JACOB BRANDTS Moder havde to Farbrødre JENS og JACOB JENSEN, der var henholdsvis Degn i Snave og Skolemester og Organist i Brahetrolleborg; sidstnævnte var i 1728 i Besiddelse af 1 Fiol (Violin; til en Værdi af 1 Rd. 2 Mk.) og 3 Træblæseinstrumenter, nemlig 2 Oboer (à 1 Rd.) og 1 Dulcian (et Fagot-lignende Instrument, men med en blødere Klang; 4 Rd.).

Faderen CLAUS MATHIAS BRANDT arvede i 1723 efter sin Moder 331 Rd. 2 Mk. 4 $\frac{1}{3}$ Sk., foruden at hans Fader lovede ham »en sømmelig Klædning, naar han blev gjort til Svend, og forinden at skiænke ham fornødne Klæder«. Ved sin Faders Død 1729 fik han af sin Stedmoder 90 Rd. samt »beholder Faderens Gangklæder, som hand strax til sig tog«.

JOHAN JACOB BRANDT var Nr. 3 af seks Søskende, hvoraf dog de to ældste døde smaa. Et halvt Aar efter det mindste Barns Fødsel – JOHAN JACOB var da 7 Aar gammel – maatte Faderen forlade Landet, og den 27aarige Moder stod nu alene med sine fire Børn; hun har sikkert holdt til hos sine Forældre, der levede en Snes Aar endnu, og sammen med hvem hun vides at have boet ved sin Faders Død i 1760 (S. 569).

Den 10. Juni 1739 solgte hendes Fader JACOB JENSEN til »min kiære Svigersøn Sr CLAUS MATHIAS BRANDT, hans Hustru og Arvinger« en Gaard paa Nordsiden af Laargaden (nu Ladegaardsgade) mellem CHRISTEN JØRGENSEN Skrædders Gaard mod Vest og FRIDERICH GYNTHER Rebslagers Gaard mod Øst. Da det i Skødet angives, at BRANDT allerede bebod Gaarden, og denne vides at have været i JACOB JENSENS Eje fra før 1730, er det muligt, at BRANDT har boet der, lige siden han c. 1730 ægtede JACOB JENSENS Datter. Gaarden var 1741–48 atter i JACOB

JENSENS Eje (S. 569). Den bestod af et Hus med Port til Gaden (6 Fag), et Hus med Gavlen ud imod Gaden (10 Fag) samt Bryggerhuset (10 Fag) og Lo og Ladehus til Haven (10 Fag) og vurderedes 1741 til 200 Rd.

Selv boede JACOB JENSEN i en Gaard paa Østsiden af Ramsherred, som han mange Aar senere, den 10. Juni 1756 (Skødet læst 30. Juli 1793), solgte til JUST SØRENSEN LUND for 200 Rd. Endelig ejede han i mange Aar et Hus uden for Ramsherreds Port paa Vestsiden af Gaden; her flyttede han sikkert ind efter at have solgt sin Gaard i 1756, og her boede han ved sin Død i 1760 sammen med sin Kone og Datteren, BRANDTS Enke, hvilken sidste solgte Huset 14. Oktober 1767 (Skødet læst 19. Juni 1770) for 200 Rd. til MARCUS NIELSEN, der ejede og beboede Nabohuset mod Nord; mod Syd stødte Huset op til en Gyde, der gik ned til Stranden.

Om Aftenen Søndag den 11. December 1740¹⁹ var et Selskab forsamlet i JACOB JENSENS Hus, hvor de holdt Nattesæde med »Doblen og Drikken«. Foruden JACOB JENSEN selv – det drejer sig sikkert om CLAUS BRANDTS Svigerfader, da der ikke vides at have boet andre af det Navn i Assens paa den Tid – bestod Selskabet af CLAUS BRANDT, JOHANNES RANTZEVIG, HENRIK IVERSEN Skræddersvend samt endnu fem: NICOLAI BONDESEN, Skomagersvendene JOCHUM og JOHAN, JENS NICODEMUSSEN (SOMMERFELDT) og CHRISTIAN SCHIØTZ. Efter at de engang i Nattens Løb havde forladt JACOB JENSENS Hus, kom CLAUS BRANDT, JOHANNES RANTZEVIG og HENRIK IVERSEN »i Klammeri og Uenighed« paa Gaden med det Resultat, at BRANDT – efter RANTZEVIGS senere Udtalelse – »skal have hugget og slaget JOHAN RANTZEVIG«.

Straks om Mandagen holdt Byfogden, den næsten 80aarige NIELS SELMER, Synsforretning og om Torsdagen Politiforhør paa Raadstuen, hvilket han den følgende Dag meddelte den nyudnævnte Stiftsbefalingsmand paa Fyn, Gehejmekonferensraad og Kammerherre, Grev CHRISTIAN RANTZAU paa Brahesborg. De nævnte 9 Personer tilstod alle, at de havde været hos JACOB JENSEN til Klokken over 11 eller 12 Slet, men ingen vilde forklare hvor længe, »da de dog skal have været der til Klokken 3 om Morgenen«, tilføjer Byfogden; om den saarede JOHANNES RANTZEVIG meddeler han, at »han nu ligger under Badskers Haand og er meget ilde farlig tilredt, saa at der daglig frygtes for hans Liv, siden der overkommer ham hver Dag saa stærke Parexismus [Anfald], at han snart er borte«, og Byfogden maa »daglig løbe og rende til det elendige og fordødeliggende Menneske, som daglig gjør mig og andre Godtfolk her i Byen saa stor Angst, at jeg ikke her kan anføre det«. Da Byfogden Dagen før med tvende Mænd havde forføjet sig til RANTZEVIG, havde denne oplyst, at han havde forliget sig med BRANDT, »formedelst han ikke havde noget at leve af eller hjælpe sig med«. Byfogden finder BRANDTS og hans »Adhærenters« Opførsel – »efter min ringe uforgribelige Tanke« – baade lovstridig og underfundig og beder Grev RANTZAU lade en Prokurator føre Sagen mod dem og foreslaar hertil BUS paa Barløsegaard.

Grev RANTZAUS Svar den 23. December gik ud paa, at JACOB JENSEN og hans 8 Gæster alle – hver for sig – skulde betale 2 Lod Sølv, fordi de havde opholdt sig hos Værtshusmanden JACOB JENSEN efter Klokken 10 Aften, hvilket var imod Politiforordningen af 1701. Byfogden havde yderligere ment, at der var Tale om Helligbrøde, men RANTZAU oplyser, at en Forordning af 1735 tillod Udtapning efter Kl. 5 paa Søn- og Helligdage. JACOB JENSEN havde til sit Forsvar anført, – hvilket ogsaa bevidnedes af HENRIK IVERSEN – at han ved Klokken 10 Slet havde mindet Gæsterne om at forføje sig fra hans Hus, men da disse var uvillige dertil, havde han ikke, som det var hans Pligt, anmeldt det for Politiet, saa de kunde paagribes og føres i Stadens Arresthus, og endvidere »haver han skiænket for NICOLAI BONDESEN, der først imellem 12 og 1 om Natten, og altsaa længe efter Polititid, er kommen i hans Hus«. Og til Slut henstiller RANTZAU til Byfogden selv at faa en Prokurator til at føre Sagen angaaende Klammeriet.

RANTZEVIG laa stadig syg, og da hans Penge hurtigt slap op, henvendte hans Kone sig til Sognepræsten og Magistraten i Assens med Anmodning om at faa Penge af de fattiges Kasse, men fik Afslag, dels fordi han ikke var hjemmehørende der i Byen, men kun faa Uger i Forvejen var kommet dertil og havde faaet Arbejde, dels fordi det vilde blive dyrt at underholde ham og hans Kone, da det saa ud til at blive en langvarig Kur.

RANTZEVIG henvendte sig derfor selv den 14. Januar 1741 i en meget ydmyg Bønsskrivelse direkte til Stiftamtmanden, hvori han først beretter om Ulykkestilfældet:

»Natten imellem den 11. og 12. December sidstleden er jeg her paa Gaden uskyldig kommen udi Klammeri og da bleven meget ilde tilredt, saa at Badskeren giver mig det slette Haab, at jeg ikke kan vente mig at blive før i mit Ben mere,« og han fortsætter: »Jeg ejer ikke det jeg kan hælde mit Hoved til, men er fattig og forarmet i et fremmed Land [Fyn], ja saa elendig, at jeg slet maa crepere, dersom Gud ikke vil røre Deres Højgrevelige Excelences naadige og milde Hjerter til at ynkes over min miserable Tilstand, thi den som har gjort mig Skaden, er efter Beretning borttrømt, og naar jeg har andraget at nyde en liden Almisse af de fattiges Casse, faar jeg til Svar, at den skal underholde mig, som har saaret mig, og han er som underdanigst meldt er, borttrømt,« og han slutter med at »sukke og raabe underdanigst og vemodigst om naadigst Bønshørelse« om at nyde en liden Almisse.

RANTZAU udbad sig Erklæring fra Magistraten, der 20. Januar meddelte: »At Supplicanten ligger under Badskærs Haand her i Byen er saa i Sandhed, og at han haver været i Klammeri paa Gaden Natten imellem den 11. og 12. December sidst forholder sig og saaledes, ligesom vi og underdanigst maa tilstaa, at han er fattig og her fremmed. Men det maa vi i lige Underdanighed og andrage, at der siges, det [at] Supplicanten haver forligt sig med den, som skal have gjort ham Skaden, og af ham oppebaaren Penge, men nu ere Pengene oppe[brugt],« og derefter motiveres Magistratens Afslag.

Og Grev RANTZAU var lige saa ubønhørlig. I sit Svar til Magistraten 21. Januar resumerer han, at RANTZEVIG ikke hører til i Assens, samt »at han selv har bragt sig i disse Omstændigheder, idet han paa utilladelige Tider har søgt Værtshus og derudover kommen til Skade, som har gjort, at han nu er fattig, i Steden for at han, saa længe han var frisk og sund og havde hele og føre Lemmer og med sin Profession kunde fortjene sit Brød, ingenlunde som fattig kunde anses. Thi kan hans Ansøgning om at nyde af de fattiges Penge ej bevilges, men hermed afslaas«.

Samme Dag befalede Grev RANTZAU JØRGEN MADSEN KIERUMGAARD i Assens, der af den forrige Stiftamtmand var beskikket til som Sættedommer at betjene Byfogedembedet i den gamle Byfoged NIELS SELMERS Forfald, ligeledes at assistere Byfogden i CLAUS BRANDTS »Klammerisag«; Dommen i denne Sag kendes ikke, men de ni stævnedede Personer er vel blevet idømt de nævnte Bøder.

Der er herefter Ro om CLAUS BRANDTS Navn i tre Fjerdingaar, men den Sag, han derefter optræder i, er af alvorligere Karakter end den første. Han beskyldes for sammen med Rytteren MORTEN SØRENSEN at have stjaalet et Svin – »et graa bæltet Sosvin, som til sidst er befundet at være udbødt [kastret]« – fra JØRGEN ERIKSEN (i Lundager). Byfoged SELMER indsatte BRANDT i Arresthuset, beliggende i Damgade Vest for Kirken, – i »Civilarresten«, hvor der baade var et lille Bord og et Bræt til at ligge paa, hvilket ikke var Tilfældet med Arresthusets andet Fangehul, den underjordiske Delinkventarrest²⁰. Byfogden sendte 16. September 1741 sine Undersøgelser i Sagen til Stiftsbefalingsmanden Grev RANTZAU, som han bad lade Prokurator H. BUS paa Barløsegaard forfølge Sagen som Aktor og udbad sig samtidig Ordre, »om jeg maa lade BRANDT forblive i det øverste Arresthul«, eller »om jeg skal sætte ham i det slemme eller underste Arresthul«. RANTZAUS Svar 2 Dage senere kendes ikke; samtidig paalagde han BUS at føre Sagen.

Sammen med SELMERS Skrivelse fulgte en Skrivelse af 16. September fra CLAUS BRANDTS Hustru MAREN JACOBSDATTER – »MAREN BRANTES« – til Grev RANTZAU, saalydende:

»Den store Ulyksalighed, som har truffen mig fattige bedrøvede Qvinde med Forældre og Børn, ved det at min Mand CLAUS BRANT er bleven beskyldt for at have hælet og staalet med nogle Rytter og til den Ende af Rettens Middel her ved Stedet bleven arresteret, da som det endnu ikke er bleven bevist, hvad han er beskyldt for, og hverken min Mand eller jeg eller nogen af vores Familie i nogen Maade har været berygtet for nogen Slags Tyveri, saa er min underdanigste Bøn, at Deres Højgrevelige Excellence vilde i Naade /: i Henseende til min Familie :/ unde min Mand at forblive i den civile Arrest, hvor han nu er, indtil de gjorte Beskyldninger bliver bevist, hvilket haabes dog ej ske kan, og at han ikke med nogen anden Arrest skal generes [?], sig og os andre til Skam og Vanære. Deres højgrevelige Excellences høje Assistance og Naade vil jeg bedrøvede Qvinde underdanigst have mig tilbedet.«

Ogsaa fra CLAUS BRANDTS egen Haand foreligger et Brev. Efter RANTZAUS Ordre af 25. September forespurgt Byfogden BRANDT, hvem han ønskede til sin Forsvarer, og BRANDT svarede herpaa den 27. s. M.:

»Velædle Hr. Byfoged Sr NIELS SELMER.

Paa hans Forespørgelse og mit Overvejende har jeg fundet for godt at antage til mit Forsvar og Defensor Sr HARTVIGSEN paa Orelund; thi vilde Hr. Byfoged behagelig hos hans højgrevel. Excell. paa bem.te Sr HARTVIGSEN paa mine Vegne gjøre behørig Forslag til forventende naadig Constitution, jeg forbliver

velædle Hr. Byfogeds
allerydmygste Tjener

Assens d. 27de Sept. 1741.

Claus Brant.«

Den følgende Dag henvedte BRANDTS Hustru sig til PEDER HARTVIGSEN paa Orelund (1 Mil Nord for Assens) i samme Ærinde, men denne bad Grev RANTZAU fritage ham derfor »formedelst min Svaghed i mit ene Ben, som tillader mig ikke at kunne gjøre nogen Rejser eller antage Forretninger at udføre«, hvorfor Grev RANTZAU den 30. s. M. beskikkede JØRGEN MADSEN KIERUMGAARD i Assens til BRANDTS Forsvarer.

Ritmester SEITZ forespurgte 24. September Assens Magistrat om, hvad der under Forhøret var fremkommet mod Rytteren MORTEN SØRENSEN, for at Oberst VON POEL straks kunde holde Krigsret (vist i Odense) og slutte Sagen. Som Svar herpaa sendte Magistraten 7. Oktober til SEITZ »det Tingsvidne og Forhør, som er tagen og ført over CLAUS BRANDT m. fl. her i Byen«.

Den 7. November 1741 afsagdes Dommen ved Assens Byting af Byfogden NIELS SELMER (Byfoged 1699–1742, † 1745) samt Borgmesteren HANS PEDERSEN († 1743) og de 2 Raadmænd LAMBERT FRANCK (1743 Borgmester, † 1744) og THOMAS HEERING († 1743). Byfogdens Justitsprotokol mangler fra Tiden 1727–64, men ifølge en Kopi af Doms-Slutningen, der er vedlagt et Brev fra Prokurator BUS til Grev RANTZAU af 10. Februar 1742, gik Dommen ud paa, »at CLAUS BRANDT . . . bør at rømme Kongens Riger og Lande og sig aldrig i Kongens Riger og Lande mere at lade finde under den Straf, som Lovens pag. 160 art. 16 befaler²¹, og bør CLAUS BRANDT at rømme her fra Byen inden 24ve Timer og imidlertid at være under Bevaring af 4re Borgere; saa bør og CLAUS BRANDTES Arrest og Underhold med videre Bekostninger, som paa Sagen er anvendt, at erstattes af hans ejende Bohave og Midler, samt JØRGEN ERICHSEN at nyde Tvigæld /: for Svinet :/ ifølge Lovens pag. 986 art. 39²² og BRANDTES Hovedlod at være forbrudt til Kongen«.

I Overensstemmelse med Dommen solgtes CLAUS BRANDTS Ejendele paa Auktion, Gaarden købtes 18. Decem-ber 1741²³ af hans Svigerfader JACOB JENSEN for 300 Rd., og Møblerne og Løsøret indbragte den 27. November 72 Rd. 3 Mk. Den 14. Februar 1742 paalagde Grev RANTZAU Assens Magistrat »den der i Byen forhen boede Delinquent CLAUS BRANDTS Bo til lovlig [Skifte-]Behandling, som efter død Mand, uopholdeligen at foretage . . . efter Dommen«, hvilket derefter skete og varede fra 7. Maj 1742–23. Juni 1744. Aktiverne beløb sig som nævnt til 372 Rd. 3 Mk. De Udgifter, der betales, var Auktions- og Skifteomkostninger (23 og godt 22 Rd.) samt en Obligation, dateret 11. Juni 1739, paa 200 Rd. mod Pant i Gaarden, hvortil kom 20 Rd. i Rente for 2 Aar; endelig godt 3 Rd. i Skat (Officer, Skovbrændskat, Delinkvent- og Arresthusskat, Brandinspektør- og Vægterskat, Renovationskat, Byskriverløn og Fattiges Penge). Yderligere udbetaltes følgende Kreditorers Krav: HANS WEDERKINCHS Enke CATHARINA ELISABETH BANG i Assens for Varer 45 Rd. 1 Mk. 9 Sk. og Købmand JØRGEN MØLLER sst. 15 Rd. 3 Sk.; og endelig fik den tidligere Byfoged SELMER 1 Rd. i »Slagsmaalsbøde« i den tidligere nævnte Sag mellem CLAUS BRANDT og JOHANNES RANTZEVIG; sidstnævnte, der var født i København, var 6. Oktober 1741 beskikket til Byens Vægter.

Derimod betales ikke følgende Poster, da de ikke fandtes tilstrækkeligt dokumenterede: Varer fra HANS CHRISTIAN MØLLER i Glamsbjerg Mølle (12 Rd.), Kcnsumption for 1739 (5 Rd.), Tiende til Sognepræsten LUDVIG BERTELSEN (2 Mk. 8 Sk.) samt følgende Laan: 260 Rd. fra Svigerfaderen JACOB JENSEN, 12 Rd. fra dennes Svoger PEDER CONRADT Rebslager og 12 Rd. fra NICOLAI BONDESEN, samt enkelte andre Poster.

Efter at de tidligere nævnte Poster var betalt, var der endnu 39 Rd. 1 Mk. 2 Sk. tilbage. Da CLAUS BRANDTS Hustru havde frasagt sig Arv og Gæld efter sin Mand, blev den Halvdel (19 Rd. 3 Mk. 9 Sk.), som ellers vilde være tilfaldet hende, tillagt »de smaa og umyndige Børn«, hvis Morfader JACOB JENSEN modtog den paa deres Vegne, da Skifteretten ikke fandt det forsvarligt, at de »endog skulde lide under, at Moderen sig saaledes Arv og Giæld haver frasagt«, og af den anden Halvdel, som var CLAUS BRANDTS Hovedlod, »tages de paa hans Forfølgning og Arrest anvendte Bekostninger«, som beløb sig til 13 Rd. 5 Mk. 15 Sk., nemlig 7 Rd. 1 Mk. 11 Sk. til Prokurator BUS, 2 Rd. 4 Mk. til JØRGEN ERIKSEN i Lundager, 1 Rd. 5 Mk. til den forrige Byfoged SELMER og Resten til 4 andre Personer. Om de resterende 5 Rd. 3 Mk. 10 Sk. bestemtes i Amtmandens Resolution 6. Juni 1744, at de skulde deles mellem Byfogeden, Byskriveren og BRANDTS Forsvarer JØRGEN MADSEN KIERUMGAARD med 1 Rd. 5 Mk. 3½ Sk. til hver, idet Anklageren, Prokurator BUS, havde givet Afkald paa sin Del deraf.

Om CLAUS BRANDTS Liv efter 1742 vides kun, at han var i Live i 1749, da han blev udlagt som Barnefader til sin Hustrus yngste Barn, samt at han døde »udenlands« inden Svigerfaderens Død 1760, muligvis 1752 i Amsterdam¹⁷.

Hans Hustru blev utvivlsomt boende i Assens, hvor hendes Fader som nævnt ejede en Gaard i Ramsherred til 1756; ved sin Død 1760 boede han sammen med sin Hustru og Datter i et Hus uden for Ramsherreds Port, hvilket Hus Datteren, CLAUS BRANDTS Enke, solgte 1767 (S. 567). Paa dette Tidspunkt har hun rimeligvis forladt sin Fødeby og er flyttet til sin ældste Søn, Stadsmusikant i Viborg JOHAN JACOB BRANDT, der netop det Aar flyttede ind paa Øster Teilgaard (S. 576). Ni Aar senere døde hun i Viborg.

Under disse Forhold var det naturligt, at JOHAN JACOB BRANDT tidligt kom bort fra Hjemmet i Assens for at udvikle sine musikalske Evner. I hans Stedsøns Sønnesøn Bogbinder RUDOLF HØSTS Optegnelser²⁴ hedder det om ham:

»Efter det nu tilbageværende af hans Levnedbeskrivelse kom han først som Dreng til Møen 1745 for at lære Musikken, og derfra igjen til Roskilde 1750, hvor han udlærte, begge Steder havde han det strengt og maatte døje meget ondt. Efter at have udlært var han i Helsingør til 1759, da han tog Tjeneste hos Greve HOLSTEIN paa Ledreborg, og derfra kom han 1761 til Greve FRIIS paa Friisenborg, hvor han blev gift første Gang den 11. November²⁵ 1761 i Brogaarden med Jomfru ANE ELISABETH NIIM. Denne hans første Kone levede imidlertid kun 6 Uger²⁶ efter Brylluppet. Sit andet Bryllup med ANE MARIE LIHME salig HØSTS Enke holdt han paa Friisenborg den 24. Oktober 1762 [S. 566]. Der paa Brogaarden siges han at have haft de bedste Dage, som kan ventes i dette Liv. Den 25. September 1767 flyttede han til Øster Theilgaard ved Viborg, hvor han var Stadsmusikant indtil 1796, da han flyttede sammen med sin Datter og Svigersøn, hvilken sidste overtog Embedet som Stadsmusikant, han døde den 22. August 1806. – Hans Datters Dattersøn G. SCHUSTER²⁷ har endnu [c. 1873] et Portræt af ham malet af den berømte Portrætmaler HØIER paa Elfenben, det er taget efter ham i hans 22 Aar, og derefter maa det have været en smuk Mand; at han tillige maa have været meget begavet, kan man slutte deraf, at han foruden at dyrke Musikken tillige kunde udarbejde kunstige Gjenstande af Rav samt udføre Snedker-, Dreje- og Bogbinderarbejde; de fleste af de udskaarne Navnecifre her i Byen ere ligeledes af ham, og desuden har han efterladt sig en Mængde Optegnelser af meget forskjelligt Indhold.«

Der vides meget lidt om JOHAN JACOB BRANDT, før han 26. Januar 1760 efter Ansøgning beskikkedes til at være Instrumentist²⁸ i Viborg By og Stift efter den daværende Instrumentist PEDER WESTERMANN'S Død, – som indtraf 7 Aar senere. BRANDT'S Bestalling, der blev kongelig konfirmeret 11. April s. A., lyder:

»Borgmester og Raad gjør vitterlig: Eftersom den herværende Instrumentist PEDER WESTERMANN er nu gammel og skrøbelig, da han her paa Steden har været Instrumentist omtrent 30 Aar, saa have vi efter Ansøgning antaget og beskikket . . . JOHAN JACOB BRANDT til at være Instrumentist her i Viborg By og Stift udi bemeldte PEDER WESTERMANN'S Sted, naar han enten ved Døden er afgangent, eller Tjenesten paa andre Maader lovlig ledig vorder, paa lige Maade som det PEDER WESTERMANN allernaadigst har været forundt udi bemeldte Viborg By og Stift med sine Musicaliske Instrumenter til Bryllupper, Barseler og andre Værtskaber for billig Betaling at betjene alle og enhver, som hans Tjeneste kunde behøve, saa længe han sig derudiinden tilbørligen og uden billig Klage skikker og forholder.«

Efter at Bestallingen var blevet kongelig konfirmeret, indfandt BRANDT sig i Viborg, dels for at akkordere med WESTERMANN om Afstaaelse af Tjenesten – hvad denne imidlertid endnu slet ikke var villig til – dels for at »erfare, hvad Stand Tjenesten maatte være udi til at underholde en Mand«. Men BRANDT blev alt andet end glad ved Tanken om, hvilken Stilling han gik ind til. »Jeg erfarer ej aleneste, at Manden er i saa slette Omstændigheder, at det ikke er ham muligt at forsyne Tjenesten, men endog des værre Tjenesten i saa slet Credit hos høje og lave, . . . og Instrumentist-Tjenesten her paa Stedet saa lidet af Indkomst, at det ikke er mulig, i den Stand den er, at nogen skikkelig Mand kan have convenable Levebrød deraf.« »Da jeg nu finder det uomgængelig fornøden, saafremt jeg skulde kunne leve af Embedet, at demonstrere Tjenestens Ringhed [og] Aarsagerne dertil og søge Hjælp paa højere Steder om dens nogenlunde Forbedring« – om han fik noget ud af sin Henvendelse paa højere Steder, vides ikke – saa udbad han sig 29. Oktober 1760 Magistratens Erklæring om Embedet; denne forelaa 11. November: »At Instrumentist-Tjenesten her paa Stedet er saa lidet agtet, kommer af den slette Tilstand Musikken er bleven holdt i, hvilket igen rejse sig af den saare ringe Indkomst, Instrumentisten haver, saa han ikke har kunnet formaa at anskaffe sig enten Folk

eller Instrumenter, hvormed han har kunnet være Folk til Fornøjelse. Det er ikke mulig, at nogen Mand kan have sit fornødne Ophold af Tjenesten i den Stand, den nu er, og der vil medgaa baade Tid og Penge, inden den igen kan komme i saadan Stand, som den burde være.« Magistraten foreslaar derfor, at BRANDT »paa en konvenabel Maade maatte vorde soulageret saavel med at faa noget vist henlagt til Tjenesten som og at vorde mainteneret mod uvedkommende Personer, som gør ham alt for stor Indpas i det, som er hans Levebrød«.

De følgende 4 Aar har den gamle WESTERMANN sikkert passet Embedet, – men rimeligvis til almindelig Utilfredshed.

Efter RUDOLF HØSTS Optegnelser maa BRANDT have været paa Ledreborg ved Roskilde, da han søgte og fik Bestalling som Instrumentist i Viborg. Først det følgende Aar kom han til Greve FRIIS paa Frijsenborg²⁹. I HØSTS Optegnelser findes følgende Uddrag af BRANDTS egen Levnedbeskrivelse: »Aar 1761 den 23 Marti spiste jeg første Gang med salig Greve FRIIS udi Brogaarden [S. 578], og den sidste Dag Hr. Greven var der Aar 1763 den 4 Junii.« (Greven døde 22. Juni s. A.). Maaske har Grev FRIIS selv foræret BRANDT det Glaskrus med Sølvlaag, hvori en forgyldt Medaille med Aarstallet 1761 og CHRISTIAN Greve FRIIS' Navn, som BRANDT den 29. April 1802 gav til sin Datterdatter ANNE MARIE³⁰. BRANDT har utvivlsomt boet paa Hinderupbrogaard fra 1761 til 1763 eller 64; den hørte under Frijsenborg og havde af Grev FRIIS været fæstet til en Slægtning (?) af BRANDTS første Hustru, som selv havde boet der i en Aarrække. I 1762 ægtede BRANDT sin anden Hustru, Provst LIHMES Datter i Hammel.

I 1763 eller 64 flyttede BRANDT til Viborg, hvor han i Maj 1764 købte en Gaard i Sct. Mogensgade, den berømte »Karnapgaard« (S. 576); i Skødet benævnes han »succederende Instrumentist udi Viborg«, men i Efteraaret samme Aar overdrog Magistraten ham Instrumentist-Tjenesten, skønt WESTERMANN endnu ikke var død. Den 11. September klagede BRANDT nemlig til Magistraten over WESTERMANN'S Embedsførelse og vedlagde »Dokumenter om den gamle Musikant PEDER WESTERMANN'S Uduelighed og daarlige Opførsel«, og i sin Resolution af 13. September 1764 indrømmede Magistraten først, at det var den bekendt, at WESTERMANN'S »Opførsel paa nogen Steder ved Tjenestens Forretning haver været meget maadelig og slet i mange Aar«, og fortsætter:

»I den Henseende er det ogsaa, vi haver været forarsaget, da PEDER WESTERMANN ikke har villet beqvemme sig til at indgaa nogen billig Accord med Monsr JOHAN JACOB BRANDT, . . . mundtlig paa Raadstuen at tilstaa bemeldte BRANDT, at han i alle Slags Tilfælde, hvad Instrumentist Tjenesten angaar her og i Stiftet maa betjene alle og enhver med Musik, som ham dertil maatte fordre. Hvilket vi og hannem herved skriftlig tilstaa, og det saa meget mere som han, foruden hvad der mere end nok efter Tjenestens Lejlighed er lovet den gamle aarlig, naar han godvillig ville resignere, endogsaa haver vist den Resonabilitet at tilsige WESTERMANN'S Kone i Betragtning hendes og Mands slette Omstændigheder, naar hun engang skulde blive Enke, en liden Doceur aarlig som Pension af 1 Dl.[?].«

Denne Afgørelse vilde WESTERMANN imidlertid ikke finde sig i, og han klagede derfor den 15. December s. A. til Stiftsbefalingsmanden, Kammerherre M. V. HUITFELDT: »Som jeg beklagelig maa andrage for Deres Excellence, hvorledes Sr BRANDT, som har Expetantz Brev paa Musicant Bestalling efter min Død, indtrænger sig i mit Embede og betager mig mit Levebrød, saavel her i Byen som udenfor, og dersom han maa fremture dermed, maa jeg med Kone og Børn crepere, hvorfor jeg nødvendig maa søge Deres Excellences Assistance om Hjælp til Forsvar. Thi dersom Sr BRANDT vil indgaa en billig Accord om Afstaaelse, saa er det en Ting, jeg maa føje mig udi, naar han skaffer mig Forsikring for 100 Sletdaler aarlig

til mig at pensere. I hvilken Henseende jeg udbeder mig Deres Excellences Forsorg, at ovenmeldte mit Andragende maatte billiges.«

HUITFELDT sendte WESTERMANNS Andragende til Magistraten, der den 8. Januar 1765 kaldte WESTERMANN og BRANDT op paa Raadstuen for at mægle imellem dem, og ved det indgaaede Forlig, som »vi ere paa begge Sider fornøjet med«, bestemtes, at »Tjenesten fra denne Dato af som virkelig Musicant af BRANDT antages«, mod at han aarlig betalte WESTERMANN det af ham forlangte Beløb paa 66 Rd. 4 Mk. Kun i 2 Aar nød WESTERMANN Pensionen, thi i 1767 døde han i sin Gaard paa Hjørnet af Vestergade og Gravene og blev begravet den 23. April (Søndersogns Kbg.). Hans Hustru CHRISTINE MARIE ABEL overlevede ham.³¹

BRANDT var nu Stadsmusikant i Viborg By og Stift fra 1765 i c. 40 Aar, og han fik oparbejdet Bestillingen til de flestes Tilfredshed.

Som det fremgik af hans Bestalling, tilkom det ham at sørge for den Musik, Borgerne havde Brug for ved festlige Lejligheder, og herpaa havde han Eneret. Men endvidere skulde han om Søndagen spille ved Højmesse i Byens 2 Kirker; hans Løn herfor var fastsat ved Magistratens Resolution³² af 12. November 1720: »Paa den Opvartning som Instrumenttisten gjør i Byens tvende Sognekirker paa Festerne og Højtiderne, tillægges hannem at nyde aarlig af hver Kirke ved Juletider fire Rd., hvorimod han skal findes villig at indfinde sig i Kirkerne med sine Folk, saa ofte han derom af Sognepræsternes Bud advares og tilsiges, og dér Musikken saaledes forrette, som [han ?] af bemeldte Sognepræster anordnet bliver.« Endvidere paahvilede Taarnblæsningen Instrumenttisten; den fandt Sted ved de tre store Højtider og bestod i, at der blæstes fra Kirketaarnet umiddelbart efter Højmesse, naar Folk kom ud af Kirken. Endelig skulde han »blæse Landstinget ind«, for hvilket han blev særskilt lønnet. (Taarnblæsningen i Viborg ophørte rimeligvis ved Landstingets Overgang til Landsverret i 1805).

Ikke mindst ved store Fester i Byen krævedes Stadsmusikantens Deltagelse. En særlig Festdag var saaledes den 12. Februar 1776, da alle Byens Standspersoner, Officerer, Embedsmænd og Købmænd m. fl. indfandt sig paa Latinskolen i Anledning af Kongens ved Indfødsretten beviste Naade og Kærlighed til Fædrelandet. Efter Regimentsmusik, Tale af Biskoppen, og atter Musik, hvorunder affyredes 27 Kanonskud, gik hele Forsamlingen til Raadhuset, ved hvis Indgang Stadsmusikanten opvartede med Pauker og Trompeter. Festen sluttede med Bal paa Raadhuset til Kl. 6 næste Morgen, og Byen var illumineret hele Natten igennem.³³

Da BRANDT en enkelt Gang ikke passede sine Kirketjenester, modtog han – Juleaften 1766 – en Advarsel fra Magistraten: »Som De ikke mere end Deres Formænd ved den af Magistraten Dem givne Bestalling kan være at fritage for at forrette Tjeneste i Domkirken ved Kirke-Musikken, saa vil man formode, De uden Vægning paa den af Cantor berammede Tid sig i Byens Kirker indfinder, for den sædvanlige Kirkemusik at opføre, thi i andet Fald faar De selv at tilskrive sig al deraf for Dem flydende Ulejlighed.«

Naturligvis laa BRANDT ogsaa i Kamp med Folk, der gik ham i Næringen. En Tid ordnede han Sagerne i Mindelighed, men til sidst blev Harmen for stor og resulterede i et saalydende Brev til Magistraten, dateret Øster Teilgaarden den 12. Februar 1785:

»Dersom jeg ikke var nødsaget, for at se mig soutineret fra Indgreb i mit Levebrød, at gøre følgende Forestilling for Deres Velbyrdighed og Velvisheder, havde jeg ikke med dette givet mig den ærede Frihed at gjøre Ulejlighed. . . . Sagen er denne: Sidstleden Søndag Aften blev mig berettet, at paa 3de Steder hos Borgerne i Viborg var offentlig Forestilling, hvor tillige var Musik, men uden min Vidende eller Vilje blev Musikken forrettet af Fuskere fra

Landet, som Værterne formodentlig havde bestilt dertil, hvilket gav mig Anledning, at jeg gik ind til Byen i de Huse, hvor Spillet gik for sig:

Det første Sted var paa Hattemagernes Lavs-Hus, dér forefandt jeg en Fuser, som brugte Violinen, den han ikke vilde overlevere mig, efter jeg 3de Gange med det gode havde forlangt den, og af den Aarsag maatte tage Violen fra ham og brække den i Stykker, og derefter høflig foreholdt Selskabet, at det var dennem ikke ubevidst, at jeg ved kongl. Bestalling var beskikket til at være Musikant, men ej saa hastig var jeg gaaet derfra, førend Fuseren atter blev bestilt, og saaledes vedvarede Musikken indtil ud paa Natten.

Det andet Sted var paa Vestergade, hvor jeg ligeledes forefandt en Fuser, som spillede, og efter at denne godvilligen leverede mig Violinen, forføjede han sig derfra, da Værten atter paa ny bestillede en anden til at spille, som fremdeles vedvarede hen ud paa Natten.

Det tredie Sted var i Nedergade, dér, ligesom paa de foranmeldte Steder, var utilladelig Musik, men ved min Komme i Huset forstak Fuseren sig, som spillede, men efter at jeg var gaaet bort, lod atter Manden i Huset Fuseren spille paa ny.

Da jeg formener denne Omgangsaade at være saa fornærmelig og lovstridig, hvorved Brødet, jeg for mig og mine skulde have til Ophold at leve af, bestjæles mig, at jeg kunde have god Grund til at give disse Borgere Søgemaal og tillige at paastaa, at hver for sig, nemlig: JØRGEN Hattemager i det første Sted, NIELS TESTRUP i det andet og ANDERS Skrædder i det tredie, skulde betale 4 Rdl. efter min Bestallings Tilhold, saa har jeg anset det for bedre først at forestille Sagen for højgunstige Herrer Magistrat med ærbødigt Anmodning, at højbemeldte vilde vise den bevaagne Retfærdighed at lade de her angivne 3de Byens Borgere paa første Raadstuedag kalde for sig og foreholde dennem den uretfærdige Omgang, de har begaaet imod mig ved at bestille og indtage Fuskere, som bestjæler mig Brødet af Munden, samt at paalægge disse Værter at betale enhver for sig 4 Rdl. efter min Bestalling, hvoraf det halve tilfalder Byens Fattige, og den anden halve Del til mig, eller og i det Sted en passende Mulkt til de fattige, som jeg ærbødigt indstiller til Deres Velbyrdigheds og Velvisheders Gunstbefindende, da jeg i saa Fald eftergiver al [den Indtægt?], hvad jeg kunde tilkomme.«

Men ogsaa fra Borgerne kom der Klager til Magistraten. Saaledes beklagede NIELS LUND HAGEMANN sig over BRANDTS Embedsførelse i en Skrivelse af 5. Februar 1791 til Stiftsbefalingsmand, Kammerherre SEHESTED:

»I Anledning af Hans Kongelig Majestæts og Hans Kongelig Højheds Kronprinsens Fødselsdage havde jeg efter et fornemme Selskabs Anmodning paataget mig at foranstalte et Bal paa Raadhuset den 28de f. M.³⁴, til hvilken Ende jeg betimelig meldte mig hos JOHAN JACOB BRANDT, som angiver sig at være Stadsmusikant, endskiønt han hverken holder Svende eller Dreng, og anmodede ham at anskaffe den fornødne Musik, hvilken han vel lovede mig, men tillige begjærede derfor 24 Rdl. i Betaling.

Denne Fordring, saa ubillig og tillige saa usædvanlig, da jeg aldrig forhen ved deslige Lejligheder har betalt mere end 10 Rdl. for 6 à 7 duelige Musikantere, fandt jeg ikke at kunne indgaa, og da jeg formente, at BRANDT, om han end kan have Privilegium paa ene at anskaffe Musik her i Byen, dog ikke kan have Rettighed til at opkræve samme saa dyre, som han selv lyster, hvilket i al Fald hans Bestalling eller Privilegium, om han noget haver, maa kunne udvise, saa troede jeg derhos, at det, i Tilfælde af Dispute, tilkom Magistraten, som nærmeste Øvrighed, at kiende os imellem. Altsaa indgav jeg min Klage til Magistraten, som kaldte BRANDT for sig paa Raadstuen og med ham aftalte, at han skulde anskaffe god og forsvarlig Musik imod 16 Rdl.s Betaling.

Jeg synes ikke ved denne Magistratens Afgjørelse at kunne glæde mig ved et billig og ret-

færdig Medhold, da 16 Rdlr. er en usædvanlig høj og efter min Formening ubillig Betaling. Ikke desmindre fandt jeg mig tvungen at indgaa dette, saafremt jeg vilde vente, at det bestemte Bal skulde gaa for sig.

I Forventning af, at denne Sag nu havde sin Rigtighed, foranstaltede jeg al det fornødne til Ballet; men BRANDT, som vidste, at jeg allerede havde gjort store Bekostninger ved Tilberedelser, søgte nu at drage Fordel af den Forlegenhed han troede at kunne sætte mig udi, og derfor tilkiendegav han mig, et Par Dage førend Ballet skulde holdes, at han ikke vilde anskaffe Musikken, med mindre jeg betalte ham 24 Rdlr.

Paa den ene Side fandt jeg, at jeg ikke uden Tab kunde betale mere end de en Gang bestemte 16 Rdlr., thi derefter havde jeg gjort min Regning; og paa den anden Side saa jeg, som en fattig Mand, min Ruin, om Ballet skulde gaa over Styr, og mine anvendte store Bekostninger ved Tilberedelserne skulde være spildte.

Iblandt disse 2de onde Ting, da jeg ikke fandt anden Udvej, var jeg tvungen at vælge det mindste, nemlig at indgaa 24 Rdlr.s Betaling med den udtrykkelige Betingelse, at Musikken skulde være komplet og forsvarlig god.

Tiden kom, og BRANDT bragte, i Steden for de udfordrede Folk til en komplet Musik, alene, tillige med sin egen Person, 2de Svende og en Dreng, hvoraf den bedste ikke var bedre end BRANDT selv, altsaa tilhobe ikkuns slette Musici. Her foruden havde han sat en til at stryge eller gnide paa en Bas, som næppe forstaar en Node, samt en afskediget Tambour til at slaa paa en Pauke i Stedet for en Tamburin. Kort sagt! Den hele Musik var den sletteste, som kan tænkes udi en Kiøbstad, som skulde være forsynet med Stadsmusikant, som hele det høje og resp. Selskab ved Ballet har erklæret og jeg i al Fald skal og kan bevise.

Efter saadan Mishandling forment jeg at vise mig meget raisonabel, endog til min egen Skade, ved at betale BRANDT efter Magistratens Bestemmelse 16 Rd., men han, som tror mig bunden ved mit uretfærdig aftvungne Løfte, uden at have villet eller kunnet paa sin Side opfylde de indgaaede betingede Forpligtelser, har ved Stævning af Gaars Dato inciteret mig til Viborg Bytings Ret at lide Dom, saavel for den øvrige af ham paastaaede Fordring 8 Rd. som og for 14 Rd., BRANDT vil paabyrde mig at være skyldig for forhen holdte Baller.«

HAGEMANN spørger derefter Magistraten, om BRANDT, der har Eneret paa at skaffe Musik i Byen, maa opskrue sin Fordring, som han behager, og om han ikke for det nævnte Bal bør lade sig nøje med de 16 Rd.s Betaling efter Aftale med Magistraten, og fortsætter:

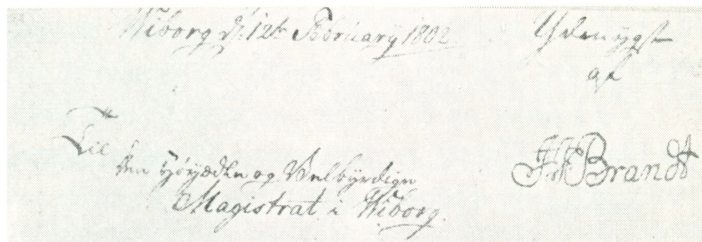
»Jeg ved vel, at BRANDT vil undskylde sig, i Henseende hans ublu Paastand, dermed at han selv ikke holder Folk, men at han, naar det behøves, maa forskrive samme fra nærmeste Kiøbstæder; men dersom han har Bestalling ene at være Musikant i Viborg og Stiftet, [og] dersom han i Følge deraf [har] Rettighed at forbyde andre i samme Distrikt at betjene sig af denne Næringsvej, saa maa det uden Tvivl ogsaa paaligge ham som Pligt at betjene enhver, som forlanger det til Fornøjelse mod billig Betaling. En Følge heraf er den Pligt paa hans Side, at han bør altid holde de fornødne Folk, saa at han, naar paafordres, kan præstere, hvad han bør.

Som det er en af mine Næringsveje at foranstalte Bal her i Byen, naar noget Selskab forlanger det, anlediges jeg derved at forestille Deres Høj- og Velbaarenhed, hvor ganske uduelig BRANDT er til at betjene den Bestalling, han foregiver at have, siden han ikke holder et eneste Menneske til sin Hjælp, og det ikke er mulig for ham, uden 8te Dages Kald og Varsel, at præstere nogen Musik.

At en saadan Mand skulde ene være berettiget at forestaa og ene raade for Musikken i en By, ja et helt Stift, er, efter mine Tanker, intet andet end at give ham Rettighed at forhindre

Folks Fornøjelser, særdeles i saa glædelige Tilfælde, som allerhøjstbemeldte Kongelige Personers Fødselsdage for enhver Indvaaner i Byen gav Anledning.«

Den 7. Marts indkaldte Magistraten BRANDT til at give Møde paa Raadstuen den følgende Dag, men da han var rejst til Vejerslev Præstegaard hos Birkedommer SØREN BIRCHS (S. 782) Søn Provst CHRISTIAN ERHARD BIRCH (1747–1829), sendte han derfra den 8. Marts Meddelelse til Magistraten herom og anmodede samtidig om at faa tilstillet HAGEMANN'S Klage for at kunne imødegaa den, idet et Uddrag af visse Poster ikke var ham nok. Da Magistraten endnu den 19. s. M. ikke havde modtaget tilfredsstillende Svar fra BRANDT, forespurgte man Stiftsbefalingsmand SEHESTED, hvad man skulde foretage sig. Denne meddelte Magistraten sit Syn paa Sagen: BRANDT havde ikke rettet sig efter Magistratens Ordre og besvaret de Punkter i HAGEMANN'S Erklæring, hvorom han var adspurgt; »det er uden for BRANDT'S Competence at bedømme Magistratens Embedsførelse, mens det er hans Skyldighed at adlyde dens Ordre«; Magistraten skulde derfor forlange hurtigt Svar fra BRANDT, ellers vilde SEHESTED om 14 Dage »ufortøvet indgaa i det kgl. Danske Kancelli med Forestilling om Sagen og BRANDT'S Forhold i samme«. Nu krøb BRANDT til Korset; ved et Forlig den 29. s. M. gik han ind paa at frafalde Sagen vedrørende de 22 Rd.

Afskedsansøgning.

Da BRANDT var 61 Aar gammel, ægtede hans eneste Datter DORTHE MARIA BRANDT³⁵ i 1795 JOACHIM ANDREAS SCHUSTER, der først var Svend hos BRANDT, men efterhaanden mere og mere overtog Arbejdet for sin Svigerfader, hvis Efterfølger han nok haabede at blive. Imidlertid udkom 25. April 1800 en kongelig Resolution, der bestemte, at de ledige Musikantembeder skulde forenes med Organistembederne – for at bøde paa Virkningen af den samtidige Bestemmelse af 24. Maj s. A. om, at Landdistrikterne ikke længere skulde være bundet til nogen Musikant, hvorved Musikantembederne sank betydeligt i Værdi. I Anledning af denne Bestemmelse ansøgte en anden af BRANDT'S Medarbejdere, N. F. SCHILLING, der tillige var Organist ved Domkirken, den 1. Juli 1800 Magistraten om at maatte overtage Embedet efter BRANDT, »som er en gammel Mand«. SCHILLING anfører i sin Ansøgning, at han tidligere har »staaet i Hans Majestæts Tjeneste i 9 Aar som Hautboist«, og at han »i en Tid af 19 Aar har assisteret den nuværende Stadsmusikant, og vanskelig skulde han uden min Hjælp kunne opført nogen komplet Musik, uden at hente udenbys Assistance«.

Det følgende Aar blev SCHUSTER imidlertid Organist ved Søndersogns Kirke eller Sortebrødrekirken og havde derved ogsaa Mulighed for at overtage Svigerfaderens Embede. Han forespurgte³⁶ straks Danske Kancelli, om nogen af Det kongelige Kapels Medlemmer vilde modtage Embedet, naar det blev ledigt, da hans Svigerfader ellers ønskede at afstaa det til ham. Overhofmarskallen, Kammerherre HAUCH svarede imidlertid, at der ikke kunde tages Stilling hertil, før Embedet virkelig var ledigt. Fire Maaneder senere indsendte den 68aarige BRANDT da følgende Afskedsbegæring:

»Da jeg uden Paaanke har været Musikant i Viborg By og Stift i 41 Aar, og jeg nu er 70 Aar, kan jeg kiendelig fornemme mine Kræfters Aftagelse, i Særdeleshed ved den udfordrende Nattevaagen, ønsker jeg rolige Dage mine øvrige Leveaar ved at afstaa Musikant Tjenesten til min kiære Svigersøn, JOACHIM SCHUSTER, der nu paa 8.de Aar har været min

Alderdoms Trøst og Medhjælper. Det er bekjendt, at det eneste, som kan have Navn af fast Løn, er af Landstinget aarlig 24 Rd. og af hver af de 3de Kirker i Viborg 4 Rd., som ialt er 36 Rd., og da min Svigersøns Løn som Organist ved Sønder Sogns Kirke er 40 Rd., vil han aarlig tilstaa mig 76 Rd. til Underholdning for mig og 78 Aar gammel Kone, som vel er lidet for os, men dog trykkende nok for ham, der har en talrig Familie, foruden de fornødne Folk, han maa holde, dog med Sparsomhed paa begge Sider haaber vi som hidindtil at komme igiennem, som vi kan. Paa disse og flere Grunde er det jeg herved ansøger den højædle og respective Magistratur i Viborg, at De af Gunst for mig og mine, vil beskikke velbemeldte min kiære Svigersøn JOACHIM SCHUSTER til Musikant i Viborg By og Stift, imod han giver mig aarlig forbenævnte 76 Rd.

Jeg haaber og forventer saa meget mere Bønhørelse, da han har den Ære at være kiendt af De høje Herrer, som en habil Musicus, honet og ædruelig Mand.

Viborg, d. 12te Februarij 1802.

Ydmygst
af
J J BRANDT.«

SCHUSTERS officielle Udnævnelse til Stadsmusikant har formentlig foreligget kort Tid efter Danske Kancellis Skrivelse af 22. December 1802 til Stiftsbefalingsmand SEHESTED, hvori den stilles i Udsigt.

1764–68 ejede Stadsmusikant BRANDT den berømte »Karnapgaard« i Sct. Mogensgade (nu Nr. 31, Matr. Nr. 43) i Viborg.

Fra den 25. September 1767 (S. 570) boede han paa Øster Teilgaard (ved Sydenden af Viborg Sønderlø), som han selv var Ejer af 1787–99. Her boede han ved Folketællingen i 1787 med sin Hustru og deres 21aarige Datter DORTHE MARIA BRANDT, en 25aarig Køkkenpige ANNE LAUSDATTER og en 30aarig Avlskarl JACOB CHRISTENSEN samt »Konens [skal sikkert være Mandens, se S. 782] Søsterdatter MAREN CHRISTINE BARFOED, 8 Aar, antaget til Underholdning og Opdragelse«.

Desuden ejede han 1786–97 Lodderne Nr. 1 og 2 af Teglkiers Eng og Tørvemose.

Karnapgaarden i Sct. Mogensgade fra 1643 ejedes før BRANDTS Tid: 1705–16 af Krigskommissær CHRISTOPHER HARTMANN, 1716–22 af Raadmand MATHIAS VON HAVEN, 1722–41 af hans Enke ANNE PEDERSDATTER REUTHER (~ 2) 1725 Borgmester PEDER BJØRNSEN, † 1731), 1742–45 af Stiftamtmand, Gehejmerraad, Baron CHRISTIAN GÜLDENCRONE til Vilhelmsborg og 1745–63 af Borgmester HANS BILLESKOV, der døde i April 1763; ved Skiftet efter ham i September s. A. tilfaldt den Forvalter ved Baroniet Vilhelmsborg JENS NØRLEM, der ved Skøde af 1. Maj 1764, læst 7. s. M., til »Sr. JOHAN JACOB BRANDT, af Magistraten beskikket og af Hans Majestæt allernaadigst konfirmeret succederende Instrumentist udi Viborg«, solgte Gaarden i Sct. Mogensgade, hvis Forhus og Sidehus paa Nordsiden i Gaarden bestod af »Grundmur, huggen Kampesten«; endvidere var der Hus til Ildebrændsel samt Stald, Lade, Fæ- og Porthus, alt af Bindingsværk, samt Have. Gaarden, der mod Nord stødte op til Højesteretsadvokat MATHIAS BRUUNS Gaard og mod Syd til Konrektor PETER JESSENS Gaard, var assureret for 4.600 Rd.

Den 18. December 1767 tilskrev Magistraten Byfoged DAMSGAARD: »Som det til os er bleven berettet, at udi den Gaard, som Musikanten Sr BRANDT ejede, og han til Hans Excellence Hr. Kammerherre og Stiftsbefalingsmand HUITFELDT til Klavsholm skal have solgt, ikke findes det udfordrende Brand-Redskab, som efter Forordningen af 24. Jan. 1761 ... skal være: 2 Brandspande, 1 lang Stige og en Brandhage; saa maatte det behage Hr. Byfoged ... sligt at undersøge og i manglende Fald tilholde Sr BRANDT, at han det manglende under dicterede Mult strax anskaffer.«

BRANDT solgte ved Skøde af 4. Maj 1768, læst 18. Juli s. A., Gaarden, som han paa det Tidspunkt var flyttet fra, til Stiftsbefalingsmanden, Gehejmerraad, Kammerherre MATTHIAS VILHELM HUITFELDT til Klavsholm, der ejede den til 1776; den næste Ejer var Kancelliraad GIERULFF 1777–91. I 1820 ejedes den af Kancellisekretær GUNDELACH.

Øster Teilgaard ejedes oprindelig af Viborg By, af hvem Major GJEDDE i 1765 forpagtede den. I Maj 1766 havde han imidlertid ikke betalt Forpagtningsafgiften (20 Rd.) og vilde helst fra Gaarden igen, da han »ikke kan gøre sig nogen Fordelagtighed ved den«. Den 27. s. M. skrev Magistraten til ham: »Ved Hr. Majoren ellers nogen Gaardmand, som Byen kan være tjent med, der vil udløse ham fra Forpagtningen og staa ind udi hans Sted, tjener vi gerne derudi, saa vidt muligt efter Omstændighederne.«

Fra September 1767 har BRANDT utvivlsomt af Major GJEDDE overtaget Forpagtningen af Øster Teilgaard, hvorved han foruden at være Musikant ogsaa blev Avlsbruger. Da de de følgende 2 Aar, angaaende Uenighed vedrørende Forpagtningen, henvendte sig til Magistraten, meddelte denne, at Sagen var Byen uvedkommende, og at de maatte henvende sig direkte til hinanden.

I RUDOLF HØSTS Slægtsoptegnelser er bevaret følgende Uddrag af Stadsmusikant BRANDTS Udgifter i 1775: 4 Svin 12 Rd.; 3 Stude 16 Rd.; 1 Hoppe 9 Rd. 4 Mk. 4 Sk.; 1 Hest 4 Rd.; 1 Tønde Boghvede 1 Rd. 3 Mk.; 13 Pund Talg 1 Rd. 1 Mk. 5 Sk.; 5 Tønder Havre 3 Rd. 2 Mk.; 1 Kvie 3 Rd.; 4 Tønder Sæderug 10 Rd. 3 Mk. 8 Sk. og 1 Tønde Byg 1 Rd. 4 Mk.

Ved Auktion 25. Oktober 1784 solgte Viborg By Øster Teilgaard med tilliggende Mark og Eng (Htk. 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb.) for 510 Rd. til PEDER NIELSEN Møller i Sønder Mølle ved Viborg (Skøde 24. Juni 1785, læst 19. Februar 1787), og ved Skøde af 26. Juni 1787, læst 24. September s. A., solgte (formentlig samme) PEDER NIELSEN Møller i Kogsborg (?) Mølle Øster Teilgaard for 550 Rd. til Stadsmusikant BRANDT. Denne havde paa Auktion 9. Maj 1786 (Skøde 16. Februar 1787, læst 19. s. M.) købt Lodderne Nr. 1 og 2 af Tegkiers Eng og Tørvemose uden for Sct. Michels Port (der var beliggende umiddelbart Syd for, hvor Lille Sct. Mikkelsgade og Dumpen støder sammen) for en aarlig Afgiftssum af henholdsvis 6 og 5 Rd., som skulde betales hvert Aar paa Mikkelssdag til Byens Kæmner. Disse 2 Lodder solgte BRANDT ved Skøde af 26. Juni 1797, læst 24. Juli s. A., for 290 Rd. til sin Stedsøn, Landmaaler JENS HØST, som i Skødet benævnes Selvejer af Øster Teilgaard, og som 2 Aar senere solgte dem til Distriktskirurg HENRIK ANDREAS MAGNUS ZETLITZ i Viborg. Ved Skøde af 20. Juli 1799, læst 22. s. M., solgte BRANDT for 998 Rd. Øster Teilgaard til samme JENS HØST.

Fem Aar senere døde BRANDTS Hustru og to Aar derefter han selv. De sidste Aar skal de have boet sammen med deres Datter og Svingersøn i Viborg (S. 570); ved Folketællingen 1801 boede BRANDT og hans Hustru til Leje i Mikkelsgade hos deres Datter og Svingersøn Organist JOACHIM SCHUSTER, der selv boede dér med hendes 2 Børn (NICOLAI FREDERIK, 12 Aar, og ANNE MARIE, * 1793 i Sunds Præstegaard, S. 786) og deres fælles 2 Børn JACOB CLEMENT SCHUSTER, 4 Aar, og KIRSTINE DORTHEA SCHUSTER, 1 Aar, samt den 19aarige Kokkepige MARIE NYBOE, en 32aarig Musicus FREDERIK FOGH og en 12aarig Læredreng JOHAN ARENT, – som et halvt Aar senere løb derfra³⁷.

† 22. August 1806 i Viborg, begravet 29. s. M. »under Klokkernes Ringen«. (Søndersogn). Dødsfaldet bekendtgjordes af hans Datter og Svingersøn i Viborger Samler for 28. s. M.:

»Det behagede Livets og Dødens Herre, sidstafvigte 22. August, at hjemkalde til sit evige Rige min gamle agtværdige Svingerfader S. T. Stadsmusikus JACOB BRANDT, efter nogle Aars Sygelighed og 10 Ugers smertefulde Sygeleje i hans Alders 75 Aar. At hans saavel som mine højrespektive Velyndere og Venner, deeltage i min billige Sorg, derom er jeg forvisset; thi hans redelige og gode Handle- og Tænkemaade var bekjendt over Viborg By og Stift, som han nu i 42 Aar har opvartet med Musik og, i den Overbeviisning, frabede undertegnede sig ald skriftlig Bevidnelse derom.

Viborg den 27 August 1806.

D. M. SCHUSTER, J. M. SCHUSTER.«
født BRANDT.

1 Datter.

JOHAN JACOB BRANDT ~ 1) 10. Juli 1761 paa Hinderupbrogaard i Haldum Sogn ANNE ELISABETH NIIM, * 1730 i Ut Sogn Syd for Horsens, døbt 2. Paaskedag, 10. April, Datter af PEDER PEDERSEN NIIM (* c. 1697, var 1728 og 30 Staldkarl paa Boller, fra 1. August 1731–25. August 1765 Fæster (under Boller, der hørte under Frijsenborg) af et Hus i Seidt, Ut Sogn, og fra c. 1742 ogsaa af Kragelundhus paa Boller Mark, † 1786 i Kragelundhuset

(hos sin Søn SVEND), Ut Sogn, begravet 14. November, Skifte (Boller) 9. December s. A.; ~ 2) c. 1738 . . . , * c. 1704, † 1784 i Kragelundhuset, begravet 30. Januar) og 1. Hustru KIRSTEN JACOBSDATTER (* c. 1702, † 1737 i Seidt, begravet 15. September).³⁸

Da ANNE ELISABETH blev født, var Faderen Staldkarl paa Boller, men Aaret efter fæstede han »det Hus i Seidt, som FRIDERICH LAURSEN i langsommelig Tid har beboet og nu formedelst Alderdom og Armod det ikke længere kunde besidde, men det godvillig afstanden haver; samme Hus er PEDER PEDERSEN NIIM uden Indfæstning forundt formedelst dets store Brøstfældighed, som han opbygger og forbedrer, hvortil han nyder nogen Udvisning af Skoven, og det siden stedse ved Magt og ligeholder«.

ANNE ELISABETH var i 1750, 20 Aar gammel, Fadder til den ene af sine Tvillingsøskende og benævnes da i Kirkebogen »hands [Faderens] Daatter LISBETH NIIMS fra Hinderupgaard ved Frisenborg«. Allerede paa dette Tidspunkt har hun altsaa boet paa Hinderupbrogaard i Haldum Sogn, hvor hun 11 Aar senere blev gift og døde 4 Maaneder senere. Hinderupbrogaard, der hørte under Frijsenborg, beboedes af Krigsraad JACOB JACOBSEN ADLER³⁹ († 1756) og dennes Hustru ANNE ELISABETH NIIM³⁹ († 1758), der havde fæstet den i 1741. At de 2 Kvinder af samme Navn, der boede sammen paa Hinderupbrogaard, har været beslægtede, er rimeligt at antage, men nogen Forbindelse mellem deres to Slægter har det ikke været muligt at paavise. JACOB ADLERS Enkes anden Mand Kancelliraad NIELS HANSEN boede paa Hinderupbrogaard til sin Død om Efteraaret 1760. Da JACOB ADLERS Svigermoder var død paa Hinderupbrogaard, og der i Begyndelsen af 1760 holdtes Auktion over hendes Ejendele var blandt Køberne »Jfr. ANNE ELISABETH i Brogaard«.

† (11. ? S. 570) November 1761 paa Hinderupbrogaard, Haldum Sogn, begravet 17. November. Ingen Børn.

166. b. CHRISTIAN LIHME, * 1. Pinsedag den 9. Juni 1726 i Hammel, blev ved Daaben den 4. Juli baaret af sin Moders Moster Præsteenken METTE SEIDELIN i Randers (S. 148), og Fadderne var Morfaderen Sognepræst ANDERS THOUSTRUP i Aarslev, Onklen Sognepræst ANDERS WINDING i Storrिंग, Monsr. PEDER GALTH fra Nørre-Galten, samt de to Mostre IDE THOUSTRUP i Haverslev (S. 244) og RIISE THOUSTRUP i Gundersted (S. 248). Han blev opkaldt efter Grev CHRISTIAN FRIIS (S. 248 og 780).

† 18. Oktober s. A. sst., begravet 24. s. M.

167. c. ELSE KIRSTINE LIHME, * 14. Maj 1727 Kl. 22½ i Hammel Præstegaard, blev ved Daaben 25. Juni baaret af sin Mormoder ELSE SEIDELIN fra Aarslev Præstegaard (S. 145), og Morfaderen Sognepræst ANDERS THOUSTRUP stod Fadder tillige med Sognepræsterne ANDERS WINDING i Storrिंग (gift med Barnets Faster) og OLUF VILLADSEN i Grundfør (S. 533), samt ELLEN PALLEDATTER SINDALIN (~ 20. August 1729 Forvalter RASMUS BRUUN ved Hagsholm), METTE WINDING (~ 19. Maj 1730 Sognepræst FRANTS BLICHFELD i Sale) og A. BLICHFELD fra Frijsenborg. Hun er formodentlig opkaldt efter sine Bedstemødre.

1. Søndag efter Paaske 1743 blev hun af sin Fader konfirmeret i Sall Kirke sammen med sin yngre Søster.

† 26. Januar⁴⁰ 1783 i Hammel, begravet 6. Februar. Den 7. Februar fik hendes Mand Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder.

~ 21. September 1753 i Hammel – viet af Brudgommens Broder Sognepræst MARCUS HØEG i Hjermind – JENS LASSEN HØEG, * 9. Juni 1721⁴¹ i Le Sogn, formentlig paa Le Søgaard, Søn af Herredsfoged PEDER HØEG (28. Juni 1720–1751 Herredsfoged i Sønderlyng og Middelsom Herreder samt Tanum og Velling Birker, ejede og beboede fra før 1729 Le Søgaard, lod Altertavle og Prædikestol (i Barokstil fra 1734) i Le Kirke staffere, 11. November 1740–18. Juni 1741 Ejer af den ene Kongsgaard paa Helgenæs (S. 535), 23. April 1743–30. April 1751 Ejer af Langaa Sogns Konge-Rug-Tiende (Htk. 5 Tdr.), fra 1744 af Vorning Vandmølle i Vorning Sogn (Htk. 2 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk.) m. m., † 1752 eller 1753 paa Le Søgaard; Epitafium over ham og hans Hustru i Le Kirke) og Hustru ANNE CATHRINE LASSEN

(~ 1720 i Ø. Velling, † 1736; Datter af JENS LASSEN i Helstrup (hvor han boede fra før 1698 og ejede en Del Jordegods, var »Forvalter ved de velædle Rhoders Gods«, † 1728 i Helstrup, begravet mellem 26. og 31. December, 57 Aar gammel; hans Hustru ANNE PEDERSDATTER † s. A. sst., begravet 1. Juni, 65 Aar gammel)).

JENS LASSEN HØEG, der var den ældste af 3 Brødre, der alle blev Præster⁴², blev Student fra Viborg 1741, immatrikuleredes 29. Juli s. A. ved Universitetet, blev Baccalaureus 23. Juni 1742 og tog 3. August 1745 teologisk Embedseksamen med Non.

Syv Aar senere blev han den 27. April 1752 af Kammerherre, Gehejmeraad, Grev CHRISTIAN FRIIS til Frijsenborg (S. 248 og 780) kaldet til at være Kapellan hos Provst OTTO LIHME, der var Sognepræst i Hammel, Voldby og Sall, og efter hans Død efterfølge ham som Sognepræst. I sin Ansøgning 16. Maj s. A. om Kaldsbrevets kongelige Konfirmation, som udstedtes 9. Juni s. A., omtaler HØEG LIHME som »itzige gamle affældige Sogne Præst Prousten Hr. OTTO LIHME«. HØEG blev ordineret den 22. Juni s. A., 3½ Maaned senere døde Provst LIHMES Hustru, og det følgende Aar ægtede HØEG Provst LIHMES næstældste Datter. Han var Kapellan hos Provst LIHME i 2 Aar og derefter Sognepræst i Hammel, Voldby og Sall 1754–92. Provst LIHME har i Hammel Kirkebog noteret, at HØEG den 6. Juli 1753 maatte forrette en Vielse, da han selv var til sin »Svoger« (Svogers Søn) Sognepræsten i Storring ANDREAS CHRISTIAN WINDINGS⁴³ Bryllup i Aale Præstegaard, og seks Dage senere foretog HØEG en Begravelse i Sall Sogn.

Ansøgning 16. Maj 1752.

Den 28. Marts 1753 fik Kapellan JENS LASSEN HØEG af Grev FRIIS Fæstebrev paa Gierngaarden i Hammel, »som velærv. Hr. Provst OTTO LIHME i Hammel havde [for] Livstid af mig fri for alle Afgifter overladt og udi den ny Matr. under Nr. 11 staar for Htk. Ager og Eng 3 Tdr. 2 Fdk. 2 Alb. JENS LASSEN HØEG tiltræder den efter Provst LIHMES dødelige Afgang«.

Efter Faderen Herredsfoged PEDER HØEGHS Død arvede hans 3 Sønner – Præsterne JENS LASSEN HØEG i Hammel, HANS ADOLPH HØEG i Viborg og senere Sunds (S. 584) og MARCUS HØEG i Hjermind, Le og Hjorthede – en Del Jordegods, som de solgte de følgende Aar; 1754⁴⁴ solgte de saaledes for 440 Rd. til CHRISTEN MADSEN i Randers en Gaard (med 2 Gadehuse) i Le By (Htk. 8 Tdr. 3 Fdk.), som PEDER HØEG havde købt 1744, endvidere en Gaard i Kovsted By (Htk. 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.) for 480 Rd. til Brødrene PEDER og CHRISTEN JENSEN i Gimming By, og 2 Gaarde i Grensten By (Htk. 8 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. og 8 Tdr. 4 Skp. 1 Alb.) til Etatsraad DE LICHTENBERG i Horsens. Endelig solgte de ved Skøde af 27. April 1758 (læst 7. Juni s. A. paa Viborg Landsting) deres Barndomshjem Søgaard i Le By (Htk. Ager og Eng 4 Tdr. 5 Skp. 1 Alb., Skov 3 Fdk. 1 Alb.) til deres Faders Efterfølger, Raadmand i Viborg og Herredsfoged i Middelsom og Sønderlyng Herreder CHRISTEN LAURITZEN.

I Juli 1760 købte JENS LASSEN HØEG, paa Auktionen efter sin Hustrus Moster SOPHIE THOUSTRUP og dennes Mand CHRISTEN MEILING (S. 255), 6 Sølvskeer med Navn og Aarstallet 1734, en Hus- og Rejsebibel samt en gammel Psalmebog.

Efter 29½ Aars Ægteskab døde HØEGS Hustru. Kort efter ægtede han Jomfru ELLEN KIRSTINE BANG, der i en Aarrække havde været hos dem.

† 14. Februar 1792⁴⁵. En Gravsten over ham er opsat udvendig paa Hammel Kirkes Nordside. 9 Børn.

JENS LASSEN HØEG ~ 2) 1783 eller 1784⁴⁶ den 18 Aar yngre ELLEN KIRSTINE BANG⁴⁷, * 1739 i Randers, døbt 6. November, Datter af RASMUS JENSEN BANG (* 1685, cand. theol. 1712, 1722 Hører ved den lærde Skole i Randers, Kordegn og Kantor sst., † 1769 sst., begravet 14. September) og Hustru METTE MARIA KARMARCH (* 1706 i Randers, døbt 7. November, ~ 17. Oktober 1730 i Ovst Mølle, Borup Sogn, † 1776 i Randers, begravet 22. Januar).

Hun kom senest 1772 til Pastor HØEGS i Hammel Præstegaard. Sandsynligvis er hun den »Jomfru BANG i Præstegaarden«, der allerede i 1768 bar HØEGS yngste Barn til Daaben .Ifølge Kirkebogen bærer »Jomfru ELLEN KIRSTINE BANG i Præstegaarden« to Gange i 1772 Børn til Daaben, og næste Aar bærer »Præstens Jomfru ELLEN KIRSTINE BANG«. I 1775 er »Jomfru ELLEN KIRSTINE BANG« og 1779 »Præstens Pige ELLEN KIRSTINE« Fadder. Da Præstekonen døde 1783, var ELLEN KIRSTINE 43 Aar gammel, Pastor HØEG 61 Aar. Atter 1786 er »ELLEN KIRSTINE« Fadder, men det fremgaar ikke, at hun da var Præstefrue i Hammel Præstegaard.

Efter at være blevet Enke 52 Aar gammel, er hun – der overlevede sin Mand i 44 Aar – formodentlig flyttet tilbage til sin Fødeby Randers, hvor mange af hendes egne Slægtninge boede, og hvor 4 af hendes dalevende 5 Stedbørn ogsaa allerede da boede; den ældste af dem var CHRISTINE ELISABETH SOPHIE HØEG (1756–98), ~ 1782 Købmand i Randers NIELS NIELSEN BAY⁴⁸ (1756–1817, 8 Børn), til hvis syvende Barn »Mad. HØEG« stod Fadder i 1793; endvidere Købmand ERHARD HØEG (1760–1819, ingen Børn) og Prokurator, 1796 Birkedommer JOHAN HENRIK HØEG (1761–1823, 2 Børn), som henholdsvis i 1795 og 99 ægtede Provst i Randers CHRISTIAN SOMMERFELDTS Døtre INGER MARIE († 1822) og VILHELMINE SOPHIE († 1807); og endelig de 2 yngste OTTO CHRISTIAN HØEG (1766–?) og ANNE CATHRINE HØEG (1768–1834), af hvilke den sidste dog ikke boede i Randers; hun, der døde 6. Februar 1834 i Sdr. Bork Præstegaard, ægtede 16. December 1796 i Todbjerg JOHANNES BØGGILD, * 1765 i Aarhus, døbt 31. Januar (Vor Frue), Student 1785 sst., 31. August 1796 Degn i Todbjerg og Mejlbj, † 15. Januar 1833 i Todbjerg, begravet 22. s. M. (5 Børn).

Mærkelig nok findes ELLEN KIRSTINE BANG dog hverken i Folketællingslisterne for Randers eller Todbjerg 1801.

Om hendes mange Aar som Enke vides med Sikkerhed kun, at hun c. 1824 kom i Huset hos sin Søstersøn Købmand i Randers CARL GOTHELF HEIBROCH (Præstesøn fra Galten), der dog døde allerede 9. December 1827, hvorefter hun blev boende hos hans Enke ANE CATHRINE LINDBERG, der i 1834, 58 Aar gammel, boede i daværende Torvegade 19 med den gamle Madame HØEG og 3 andre logerende, og som 2 Aar senere meddelte i Randers Amtsavis:

»I sit 97de Aar hensov i Aftes, ved en blid og stille Død, Præste-Enken Madame ELLEN KIRSTINE HØEG, født BANG, efterat have været omtrent 44 Aar Enke efter hendes sal. Mand, forrige Sognepræst i Hammel, JENS LASSEN HØEG. I de sidste 12 Aar af sit Liv opholdt sal. Mad. HØEG sig hos hendes Søstersøn, min sal. Mand, og efter hans Død hos mig. Under den høie Alders Skrøbeligheder bevarede Gud hendes Sjæls Evner lige til Livets Ende, og ved sin Sagtmodighed og stille Guds frygt har hun gjort sig uforglemmelig for alle dem, der stode i nær Forbindelse med hende.

Randers, den 17de Febr. 1836.

ANE CATHRINE,
Enke efter sal. Kjøbmand
HEIBROCH
Paa mine Børns og egne Vegne.«

† 16. Februar 1836 i Randers, 96 Aar gammel, begravet 24. s. M.

Ingen Børn.

168. d. ØLLEGAARD LIHME, * 5. Juli 1728 om Morgenen Kl. 5 i Hammel, blev ved Daaben opkaldt efter Grevinde FRIIS paa Frijsenborg, ØLLEGAARD GERSDORFF (S. 780).

Hun voksede op i Hammel Præstegaard, blev 1. Søndag efter Paaske 1743 sammen med sin ældre Søster konfirmeret af Faderen i Sall Kirke og blev 22 Aar gammel gift med JENS HIORT, der var Mundkok hos Grev CHRISTIAN FRIIS paa Frijsenborg.

De boede 1750–56 i Hammel, i et Hus under Frijsenborg Gods, fra 1756 i Snorum, et Sted i Havrum Sogn, paa Hagsholm Gods under Grevskabet Frijsenborg.

Da JENS HIORT døde i 1773 fra Enke og 4 Sønner – den ældste af deres 5 Sønner var død

3 Aar gammel – opholdt den næstældste af de 4 dalevende Sønner, den 17aarige CHRISTIAN, sig hos sin Farbroder Overhofretsassessor JOHAN HIORT⁴⁹ i Norge.

Da Ejeren af Frijsenborg, Grev ERHARD WEDEL-FRIIS (S. 780), det følgende Aar ønskede at benytte Snorum til Bolig for Forvalteren ved Frijsendal (i Havrum Sogn), fæstede han til ØLLEGAARD LIHME et Hus i Havrum (Htk. 1 Skp., paa Hagsholm Gods), som hun afgiftsfrit maatte beholde til sin Død, og tildelte hende samtidig i aarlig Pension: 40 Rd., 3 Tdr. Rug og 3 Tdr. Byg, 16 Bønderlæs Brændetræ, fri Tørvejord i Frijsendals Mose til 15 Læs Tørv, »som hun dog selv besørger skaaren, rygtet og hjemført«, samt alle 3 Tiender af de to Beboere i den saakaldte Præstegaard i Sall, »som hendes afgangne Mand og hun hidtil i Snorum og har haft«, samt endelig fri Græsning til 2 Køer.

Fæstebrevet af 31. Maj 1774, der giver et smukt Indtryk af, hvor megen Pris Herskabet paa Frijsenborg satte paa JENS HIORT, lyder:

»Da afg. JEAN HIORTS Enke ØLLEGAARD LIHME i Snorum haver efter vores Forlangende resigneret paa alle de Contracter og Benaadninger som af vores Salig Sviger-Fader og Fader Greve CHRISTIAN FRIJS og os ere givne afgangne JEAN HIORTH og nu hans Enke ØLLEGAARD LIHME paa det hidtil af dem beboede Sted Snorum under Frijsendahls Hovedgaards Taxt med tilliggende og videre, alt i Hensigt fordi bemelte JEAN HIORTH har tjent vores sal. Sviger-Forældre og Forældre saa godt som fra Barndom af næsten i 50 Aar for Mund-Kok, været udenlands med dem og Familie og i alt til hans Død været baade dem og os til fornøjelig Tjeneste og Velbehag, ligesom vi og nu har behøvet dette Sted Snorum til Beboelse for Forvalteren ved den Frijsendahlske Administration; saa bliver da herved alle saadanne Contracter og Beviser, som til Dato maatte være udgivne, og af hvem det er, herved aldeles mortificerede paa begge Sider. Hvorimod vi for fremdeles at vise vor Bevaagenhed for afg. JEAN HIORTS Enke ØLLEGAARD LIHME og til fuldkommen Erstatning for de hendes afgangne Mand og hende i hans Sted givne Benaadninger, herved for os, vore Arvinger og efterkommende Grevskabets Possessores fæster hende paa Livstid, saa længe hun i Enkestand forbliver, det Hus i Havrum, der staar for Hartkorn Jordskyld 1 Skp., som den gl. Snedker HANS THOMSEN hidtil har beboet og nu fraflyttet, hvilket Hus med alle sine Bygninger og tilliggende Jord hun saaledes uden nogen Afgift deraf at svare hendes Livstid maa bebo, bruge og benytte sig af paa bedste Maade, dog at Huset, som hun nu straxen iflytter og vi for hende lader sætte i beboelig Stand, fremdeles af hende selv forsvarlig vedligeholdes, dog uden at svare til nogen Brøstfældighed.«

Derefter anføres i Fæstebrevet de hende tildelte Pensionsydelse.

Efter Mandens Død maatte hun »med Kummer, med hendes liden Pension, underholde hendes Børn, som og er faldet hende besværligt nok efter hendes fattige Vilkaar«, men et Par Aar efter havde hun den Lykke ogsaa at faa Sønnen OVE i Huset hos Farbroderen i Norge, hvor CHRISTIAN imidlertid var blevet konstitueret Sorenksriverfuldmægtig (han blev siden Overhofretsprokurator i Kristiania, † 1802 sst.), og da den ældste Søn var flyttet til Holstebro, havde ØLLEGAARD LIHME i 1777 kun den yngste Søn OTTE CHRISTIAN LIHME HIORT hjemme foruden Tjenestefolkene: Pigen BIRTHE, Karlen RASMUS og Drengen SØREN; deres Aarsløn var henholdsvis 5 Rd. 2 Mk., 10 Rd. og 2 Rd. 4 Mk.

Boet blev efter hendes Mands Død opgjort til 559 Rd. 4 Mk. 4 Sk. ÷ 354 Rd. 15 Sk. = 205 Rd. 3 Mk. 5 Sk., hvoraf hver af de 4 Sønner arvede en Tiendedel, 20 Rd. 3 Mk. 5 $\frac{1}{10}$ Sk., og hun selv 123 Rd. 1 Mk. 15 $\frac{1}{2}$ Sk.

I hendes Hus i Havrum, hvor hun boede som Enke i 19 Aar, fandtes en Kakkelovnsstue og en lille Stue, samt Køkken, Rullestue, Bryggers og Loft. I Kohuset var 2 Køer og 1 Galt, da hun døde.

Den yngste Søn – der havde en smuk Sangstemme – kom ligeledes til Norge (han blev siden Stiftsrevisor i Akershus Stift, boede i Kristiania) til sin Farbroder, hvis Datter ELSE MARIE HIORT Broderen CHRISTIAN ægtede i 1788, saa da ØLLEGAARD LIHME døde, 63 Aar gammel, var ingen af hendes Børn til Stede.

Den 26. Januar 1792, da hun havde været syg nogle faa Dage og følte, hvor det bar hen, bad hun Degnen RØNSHOLT skrive en Fortegnelse over hendes Gæld samt hendes Bestemmelse om hendes Begravelse og om, hvad hendes Tjenestepige MAREN NIELSDATTER skulde have efter hende. Gælden opgjorde hun til 15 Rd. 3 Mk. 7 Sk., og den øvrige Bestemmelse lød: »Hvad min Begravelse angaar, da skal der ej prædikes, men Præsten skal nyde 4 Rd. og Degnen 2 Rd., til Byens Mænd, som bærer mig bort, skal gives 1 Td. Øl og 10 Potter Brændevin. Min Tjeneste-Pige MAREN skal nyde alle mine daglige Klæder, uldne og linnede.« Underkrevet: »Haurum den 26de Januar 1792. Ø. LIHME sal. HIORTES.«

† 27. Januar 1792 i Havrum »efter nogle faa Dages Sygeleje«, begravet 3. Februar.

Straks efter hendes Død foretog Skifteforvalteren NIELS SAABYE⁵⁰ fra Snorum Registrering af hendes beskedne Indbo, der senere vurderedes til 137 Rd. 5 Mk. 4 Sk. »Efter Registreringen blev det Pigen paalagt at have al mulig Tilsyn med Boens antegnede Meubler og tilhørende, men da Huset ligger i den ene Ende og yderst i Byen, turde Pigen ej være ene i Huset eller paatage sig alene at være ansvarlig til det, der er i Huset, derfor blev af Skifte-Forvalteren formanet Rode-Manden JØRGEN MONDRUP til, at han selv eller en af hans Folk skulle være bestandig baade Nat og Dag her i Huset indtil 30te Dagen for det første, da man vilde se, om den ældste Arving Sr. ERHARD HIORT i Holstebro, som Skifte-Forvalteren til den Ende vilde lade gaa en Expresse til, vilde forinden indfinde sig og paatage sig Ansaret for Stervboens Ejende, indtil samme kan blive bortsolgt ved Auktion.«

JØRGEN PEDERSEN i Havrum gik »i den haardeste Vinter« til Holstebro, en Tur paa 12 Mil, med Ekspresbud til den ældste Søn ERHARD HIORT om hans Moders Død, hvorfor der betaltes ham 1 Rd. 4 Mk. ERHARD HIORT svarede 1. Februar NIELS SAABYE, at det »er mig umuligt at indfinde mig for at bivaane Begravelset, da jeg først i Dag den 1ste dennes modtog Deres Brev, og altsaa Tiden vel kort i nærværende Vinter og befrygtende onde Føre at udstaa saa lang en Rejse«, og han fortsætter: »Min ærbødige Taksigelse til Hr. Forvalter for al beviste retsindig Godhed mod min Moder, som hun mange Gange i levende Live har skriftlig forsikret mig om, aflægges herved, . . . ligesom jeg og beder min ydmygste Compliment formeldet for Hr. Ober Inspecteur BAGGE og Hr. HØEG i Hammel, indtil jeg selv mundtlig kan have den Ære at takke Dem for alt godt.« Da baade han selv og hans 3 Brødre i Norge – af hvilke CHRISTIAN nu var Overhofretsprokurator i Kristiania – havde den største Tiltro til Forvalter SAABYE, som de kendte som en retskaffen Mand, hvem de var megen Tak skyldige, bad han SAABYE foretage den videre Skiftebehandling.⁵¹

Ved Begravelsen, som SAABYE og den afdødes Svoger Sognepræst HØEG (S. 579) i Hammel, der selv døde to Uger senere, havde lovet at »foranstalte anstændig og paa den mindst be-kostelige Maade efter hendes Begiæring«, kastede Præsten (formodentlig Sognepræsten i Havrum JOHAN HANSEN SUNDORFF) Jord paa, Degnen sang over Liget, og til Begravelsen, der ialt kostede 21 Rd. 4 Mk. 4 Sk., medgik 1 Td. Øl, 10 Potter Brændevin samt 4 Flasker Vin.

Den afdødes Ejendele solgtes paa Auktion, hvorefter Boets Formue opgjordes til 247 Rd. 4 Mk. 12 Sk., Udgifterne til 108 Rd. 3 Sk. JØRGEN MONDRUP fik 2 Rd. 3 Mk. 12 Sk. for at have ført Tilsyn med Huset i 6 Uger, nemlig 6 Sk. for hvert Døgn. Tjenestepigen fik 2 Rd. i Løn for ½ Aar, 2 Rd. 4 Mk. som Kostpenge i 2 Maaneder samt 12 Rd. i Stedet for de ved

Auktionen bortsolgte Klæder, for hvilke »12 Rd. mig betalt, jeg tillige med min Fader skyldigst takker og kvitterer. MAREN NIELSDATTER, NIELS SØRENSEN«.

Efter Fradrag af 13 Rd. 1 Mk. 3 Sk. i Skifteomkostninger deltes den 6. September 1792 de overskydende 126 Rd. 3 Mk. 6 Sk. med 31 Rd. 3 Mk. 13½ Sk. til hver Søn.

~ 24. September 1750 i Hammel, viet af hendes Fader, efter Kongebrev, JENS HIORT, formentlig * i Trondhjem mellem 1717 og 1725⁵².

Ifølge hans Hustrus ovenfor citerede Fæstebrev var JENS HIORT – eller JEAN HIORT, som han undertiden kaldes – »saa godt som fra Barndom af næsten i 50 Aar« Kok (ogsaa benævnt »Mund-Kok«) paa Frijsenborg hos Grev CHRISTIAN FRIIS og efter hans Død 1763 vel hos Grevens Datter og Svigersøn Grev ERHARD WEDEL-FRIIS (S. 780). Første Gang han findes nævnt er i Fæstebrevet 1750 (kaldes heri »min Kok JENS HIORT«), men da der i 1756 tales om »hans lange Tjeneste«, er han rimeligvis kommet til Frijsenborg en Del Aar tidligere.

Den 12. Marts 1750 fik han af Grev FRIIS Fæstebrev paa »det Hus i Hammel, som Ober-auditeur KELLE⁵³ bebor og til førstkommende Michelsdag [29. September] agter at kvittere«, fri for aarlig Afgift. Samtidig fik han af Grev FRIIS alle 3 Tiender af den saakaldte Præstegaard i Sall og den 16. Juli 1755 tillige »den mig af Aptrup By tilkommende Anpart Kirkens Korntiende i Sal Sogn, nyder sin Livstid fri for nogen Afgift«.

Her i Hammel fødtes JENS HIORTS to ældste Sønner. Den ældste Søn – der døde 3 Aar gammel – opkaldtes efter Grev CHRISTIAN FRIIS, der selv var Fadder, og blev baaret af Grevens Datter Kammerherreinde JUUL fra Randers⁵⁴, hvis Mand Kammerherre, Oberst OVE JUUL⁵⁵ desuden var Fadder tillige med sin Datter Frøken ØLLEGAARD JUUL⁵⁶ og Oberstløjtnant BARANOWSKY⁵⁷.

Den næste Søn opkaldtes efter Grev ERHARD WEDEL-FRIIS, men ingen af den grevelige Familie stod Fadder. De tre yngste Sønner er utvivlsomt født i Snorum, men Havrum Kirkebog er først bevaret fra 1778. Den ældste af disse opkaldtes atter efter Grev CHRISTIAN FRIIS, den næste efter Kammerherre OVE JUUL, og den yngste kaldtes efter sin Morfader OTTE CHRISTIAN LIHME HIORT.

Efter at have boet i Hammel i 6 Aar fik JENS HIORT og hans Hustru den 27. April 1756 af Grev FRIIS »Benaadingsbrev« – ikke Fæstebrev, da der ikke paalagdes dem de for en Fæster sædvanlige Pligttydelser – paa Snorum i Havrum Sogn, under Hagsholm Gods, – »et paa Frijsendals Mark beliggende Sted, Snorum kaldet, som sal. FRANDS LENSCH [† 1755] sidst haver beboet, paa følgende Conditioner: JENS HIORT og Hustru ØLLEGAARD LIHME nyder – i Henseende til hans lange Tjeneste – fornævnte Sted til Beboelse deres Livs Tid uden nogen Afgift, ligesom de og for Consumption, Familie- og Folkeskat af dem selv og deres Tjenesteyende er befriet«.

† 1773 i Snorum, Havrum Sogn. Skifte (Hagsholm) 15. Maj 1773–18. Juni 1777: se S. 581.
5 Sønner.

169. e. CHRISTINE SOPHIE LIHME, * 27. September 1730 i Hammel, blev opkaldt efter Grev CHRISTIAN FRIIS' 17aarige Datter, den senere Grevinde WEDEL-FRIIS til Frijsenborg (S. 780). 1. Søndag efter Paaske 1747, den 9. April, blev hun konfirmeret af sin Fader i Hammel Kirke.

Hun var i Huset hos sin Morbroder Konsistorialassessor KNUD THOUSTRUP (S. 255) i Aarslev Præstegaard, ved hvis Død 1757 hun af hans Bo fik udbetalt 10 Rd. i Løn for 1 Aar.

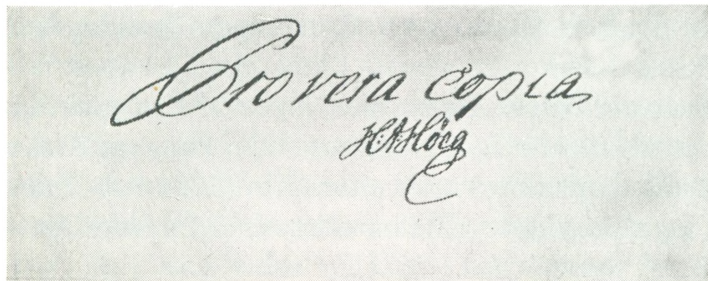
Hvor længe hun har været dér, vides ikke, muligvis har hun styret Præstegaarden i de 3 Aar, hendes Morbroder var Enkemand. Efter hans Død forblev hun i Aarslev Præstegaard, hvor nu hendes Fætter ANDERS THOUSTRUP (S. 594) rykkede ind som sin Morbroders Efterfølger. Han døde imidlertid kun 3 Maaneder senere, og det følgende Aar blev hun gift med Sognepræsten i Sunds ved Herning, der var Broder til hendes Svoger Sognepræst JENS LASSEN HØEG, og hvem hun fødte 6 Børn.

† mellem 1794 og 1799⁵⁸.

~ 8. September 1759⁵⁹ (hvor?) HANS ADOLPH HØEG, * 17. Maj 1726 (paa Søgaard) i Le Sogn⁶⁰, Broder til ovennævnte Sognepræst JENS LASSEN HØEG (se S. 578).

Han blev undervist af Provst JENS VON HAVEN i Vester Velling, blev 1747 Student, privat dimitteret, med Vidnesbyrd fra Rektoren i Viborg, og blev immatrikuleret ved Universitetet den 28. Juli. Den 1. August 1750 tog han teologisk Embedseksamen med Non, var derefter hjemme hos sin Fader et Par Aar og blev i Maj 1752 Amanuensis hos Biskop ANDREAS WØLDIKE i Viborg; denne betegnes som en nidkær og uhyre arbejdsom Biskop, sagtmodig og meget gavmild, en grundhæderlig, men næppe synderlig karakterfast eller betydelig Mand, der i sit Embede mødte adskillige Genvordigheder.

Efter at have været hos ham i 6 Aar blev HANS ADOLPH HØEG den 12. April 1758 af sin Farbroder, Krigsraad HANS ADOLPH V. HIELMCRONE⁶¹ (* HØEG, adlet 1757) til Hovedgaarden Herningholm ved Herning og Gaarden Skaaphus i Sunds Sogn kaldet til Sognepræst i Sunds

Sogn lige Nord for Herning – efter Sognepræst JACOB GJESTEN (S. 275), der 1. April var blevet forflyttet til Snejbjerg og Tjørring.

I sin Anbefaling 17. April til Kancelliet udtaler Biskop WØLDIKE, at HØEG »haver siden Aar 1752 in Majo indtil dato været i mit Hus som Amanuensis, da jeg i værende Tid haver haft tilstrækkelig Lejlighed at erfare, ej alene

at han ejer den Kundskab udi theologiske Ting, som behøves til Prædike-Embedets gavnlige Førelse, men ogsaa at hans Levnets Forhold haver været ham og hans Orden vel anstændig. Jeg vil derfor allerunderdanigst bede og haabe, at han udi sin allerunderdanigste Ansøgning om Deres Kongl. Majest.s allernaadigste Confirmation paa det hannem af hans Farbroder velædle og velbyrdige Hr. Krigsraad HANS ADOLPH VON HIELMCRONE til Herningholm givne Kaldsbrev at være Sognepræst til Sunds Menighed i Hammerum Herred, Riber Stift, maa glædes med allernaadigste Bønhørelse«.

Den 12. Maj 1758 blev Kaldsbrevet kongelig konfirmeret, og den 25. Oktober s. A. blev HØEG i Ribe ordineret af Biskop HANS ADOLPH BRORSON, der anslog Indtægten af Sunds Præstekald til 125 Rd. aarlig. HØEG, der blev indsat Allehelgensdag af Provst VITUS BERING, var derefter Præst i Sunds i 41 Aar.

Ved sin Ankomst dertil anskaffede han en ny Kirkebog, paa hvis første Blad han skrev, at hans 3 nærmeste Forgængere ingen Kirkebog havde ført, – og sammesteds har han anført sine 5 Børn. (En ældre Kirkebog omfattende Tiden 1670–1710 er bevaret.)

Da Biskop STEPHAN MIDDELBOE i 1790 var paa Visitats hos Pastor HØEG, skrev han i Kirkebogen: »6. Søndag efter Trinitatis 1790 visiterede jeg i Sunds Kirke og fandt mig med Præsten, Menigheden og Ungdommen meget vel fornøjet.«

Til Sunds Kirke, der med Tiende samt Jus patronatus et vocandi (Htk. 10 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. § Alb.) tilhørte Ejeren af Skaaphus, laa fra gammel Tid et Stykke Eng, som Pastor HØEG havde fæstet paa Livstid, og hvoraf han svarede 5 Rd. i aarlig Afgift. Den paagældende Eng, der ligger tæt ved Skinderholm, var blevet skænket til Præsteembedet til Udgifterne til Vin og Brød til Sognets Kommunikanter⁶². Endvidere havde HØEG, ligeledes af Ejeren af Skaaphus, fæstet Aalekisten ved Søndervaas, hvoraf han svarede aarlig 1 Rd., samt Øde Søgaard (Htk. 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.), hvoraf han i aarlig Landgilde betalte 4 Rd. 1 Mk. 6 Sk.⁶⁴. Paa Øde Søgaard – der maaske har ligget ved Søndervaas, hvor der 1638 omtales et Bol, Søgaard – fandtes ingen Bygning, men Jorderne havde »i mange Aar før min Embedstid«, skriver HØEG, »været samlet, inddelt, dreven og indavlet til Præstegaarden«. Endelig havde HØEG, ligesom sine Forgængere siden 1555, Halvdelen af Sunds Sogns Kongetiende⁶³.

I Folketællingslisten 1787 nævnes følgende Beboere i Præstegaarden: Præsten og hans Kone, en Datter paa 22 Aar, 2 Sønner paa 20 og 17 Aar samt 2 Tjenestekarle og 2 Tjenestepiger.

Da Præsten var 67 Aar gammel, forpagtede han til sin yngste Søn, den 24aarige ERHARD WEDEL HØEG, Avlingen af saavel Præstegaardens som Øde Søgaards Jorder og Enge uden Undtagelse mod en aarlig Afgift af 30 Rd. Kontrakten er dateret 17. Januar 1794, og Tiltrædelsen fandt Sted 1. Maj s. A. Besætningen, Kreaturer, Vogne, Gaards- og Avlsredskaber, der altsammen overdroges Sønnen, var vurderet til 155 Rd. 4 Mk. 8 Sk., hvilket Beløb Sønnen senest ved Forpagtningens Ophør skulde betale Faderen eller dennes Arvinger. Det drejede sig om 1 Hoppe (16 Aar gl.), 1 Hingstplag (2 Aar), 2 Nød, 8 Køer og 2 Kvier; 2 Vogne samt 1 gammel Arbejdsvogn; 2 Plove, 1 Harve med Trætænder; 2 Staalgrebe, 2 Spader, 2 Høforke, 4 River, 2 Plejle, 1 Jernstang, 2 Hamre og 1 Knivtang samt 1 Slibesten med Jernaksel. Endvidere var der 20 Faar, men de »fandtes meget ringe og efter Anseelse ventes ej at leve eller overfodres, altsaa kunde de ej takseres«.

Kontrakten indeholdt iøvrigt følgende Bestemmelser: »Præstegaardens Udhuse samt Kornlofterne er min Søn ERHARD HØEG overdraget til Brug, og skal han aarlig vedligeholde Husene med Staldenes og Fæbaasenes Reparation. – Siden ingen Bygning eller Beboelse er til øde Søgaard, skal min Søn have Bopæl i 2de Kamre og Værelser i vestre Ende af Præstegaardens Stuehus, Raadighed over berørte Huses Lofter, fri Brug og Adgang til Bagerovnen, (Brygger?)-værelserne og Bryggerkedelen, ligesom han til Bryggen og Bagen betjener sig af de Redskaber, Kar og Ballier m. v., som jeg dertil haver, hvorimod han anskaffer det ved Tidens Brug som bliver ubrugelig. – Sengeklæder til Tjenestefolkenes Brug, som er i de til dem indrettede Værelser og Senge, bliver overladt til Afbetjening i Forpagtningstiden og holdes vedlige med Opsyn, Tvætte og Reparation. – Skulde Kvægsyge indtræffe under Forpagtningstiden, skal han for hvert stort Hornkvæg godtgjøres 4 Rd. og for et ungt 2 à 3 Aars Kreatur 2 Rd.« Endelig paalagdes det ERHARD HØEG at forskaffe sine Forældre Ildebrændsel og Mælk. Og det oplyses, at der det Aar var nedlagt 10 Tdr. Rugsæd i Præstegaardens og Øde Søgaards Jorder.

Præstefruen døde vistnok kort Tid efter, og Præsten selv 5½ Aar senere.

Sunds Kirke og Præstegaard laa ved det sydvestlige Hjørne af Sunds Sø. Kirken – fra omkring Aar 1200 – var af raa Kampesten, uden Taarn; den holdtes, ifølge HØEGS Indberetning til Biskop BLOCH, i god Stand af Ejeren; skønt den kun var lille, kunde den let rumme den lille Menighed (i 1801 var der kun 452 Indbyggere i Sognet), da den i 1744 var blevet forsynet med et smukt og rummeligt Pulpitur. Inventaret var enkelt, Døbefonten af Kampesten uden Indskrift, med et almindeligt Messingfad og derover en Træhimmel, Prædikestolen var fra 1664; Altertavlen fra 1611 bar et Maleri af Frelserens sidste Paaske med sine Disciple.

Klokken var fra 1459, og fra den katolske Tid har Skriftestolen, der fandtes i Kirken, nok ogsaa været. Desuden fandtes en Tavlepung af rød Plyds til at række ind i Stolene.

I 1897 nedreves den gamle Kirke⁶⁵, og en ny opførtes paa samme Plads.

Præstegaarden, der var bygget af SØREN SVENSTRUP, Præst i Sunds 1716–36, laa umiddelbart Syd for Kirken, usædvanlig tæt ved denne. »Kirken ligger strax hos Præstegaarden, mit inde udi Præstegaardens Ejendom og ligesom udi Hiertet eller Midten af Sognet«, skriver Pastor HØEG. Holstebrovejen gik igennem Præstegaarden fra Sydøst til Nordvest. Stuehuset laa i Nord, saa HØEG fra sine Vinduer havde Udsigt til Kirken og Kirkegaarden; det var 40 Alen langt og 10 Alen bredt, Muren var af Bindingsværk, indvendig havde det svært Tømmer. I Skiftet efter Pastor HØEG nævnes følgende Rum i Præstegaarden: Dagligstue, Sovekammer og Storstue; Gæstekammer og Vester-Kammer; Karlens Kammer og Pigernes Kammer (med henholdsvis 1 og 2 Sengesteder), samt Køkken, Bryggers, Spisekammer og Saltkammer. Stuehusets Opgave som Præstebolig ophørte 1821, da Sunds Sogn blev Anneks til Gellerup, og Præstegaarden solgtes til LARS JENSEN KONGENSHOLM, der ejede den til sin Død 1856. Han opførte 1821 et nyt, straatækt Stuehus i Syd, hvortil han fra det gamle Stuehus bl. a. overflyttede 5 gamle, brede Egetræs-Fyldingsdøre med brede Girekter af rødt Fyr og solide Messing-Haandtag, hvori bl. a. Pastor HØEG har taget mangt et Tag. Det nye Stuehus, der endnu eksisterer, fungerede som Kro fra 1843 til c. 1880. HØEGS gamle Stuehus brugtes i mange Aar som Lade, men i 1908 var dets Dage talte.

Da Sunds i 1898 atter blev eget Pastorat, byggedes en ny Præstegaard et Stykke Øst for Sunds Sø i Nærheden af Sunds Vandmølle, mellem Sunds By og Ilskov, men 1922 flyttedes den til Sunds By, tæt ved Søens sydøstlige Hjørne.

Sunds Sogn er det største Sogn i Udstrækning i Hammerum Herred, men det har ofte maattet høre for, at det var det ringeste og fattigste Sogn dér paa Egnen – »sølle Sunds« kaldtes det undertiden. Det var tidligere et ægte Hedesogn med vidt Udsyn over de store, flade, lyngklædte Hedestrækninger. I den Indberetning, som Pastor HØEG i 1760'erne sendte Biskop BLOCH i Ribe, og hvori han omtaler Sognets Præster efter 1513, Kirken m. m., nævner han, at der i Sandjorden avles Rug og Boghvede, men kun sparsomt Byg og Havre; Sten, Grus, Ler og Mergel mangler næsten fuldstændigt i Sognet, og to Slags Dyr er ganske ukendte: »Her findes ej en Sten saa stor som en knyttet Næve paa nogen Mands Mark eller Ejendom i det hele Sogn (undtagen hvad Skielstene kan være anlangende), medmindre den kunde være ført ud fra Gaardene formedelst Møgagningen paa Agerne. – NB. Hverken paa Mark eller i Haver skal man kunne nogensinde blive et Muldvarpskud var, ja meget mere, de fleste Sognets Indfødte kiende ikke disse skadelige Dyr, som jeg mange Gange har mærket, ej heller ved de, hvad Rotter er for Dyr.«

»Sognets bedste Næring drives ved Hose-Pinden, saavel her som i andre omliggende Sogne«, skriver Pastor HØEG, og den Flid, der kendetegnede den fattige Befolkning i Sunds Sogn, viste sig specielt inden for Uldbindingen (Strikningen), der dreves særlig intenst i Sunds Sogn, men som iøvrigt gennem flere Aarhundreder var Hovedindtægtskilden for Hammerum og Lysgaard Herreder.

Selv udendørs traf man næsten aldrig et Menneske uden med Bindtøjet i Hænderne; Pigerne – og undertiden ogsaa Mændene – strikkede, naar de gik i Marken, og naar Mændene kørte Møgvognen, bandt de paa Hosen undervejs; kun medens de læssede af, blev Hosen hængt op paa Garnkrogen, der var fæstet i Vesten paa Forsiden af venstre Skulder. Og kom man indendørs, fik man straks Bindehosen fat. Kvinderne kartede og spandt om Formiddagen, hvad der Resten af Dagen skulde bruges af Garn. Og om Aftenen »gik man sammen med sine Hoser« i Bindestuerne; paa Omgang samledes man – baade unge og gamle, 10, 12 eller flere – rundt i Gaardene, og hver

havde sin Bindhose med. Alle tager Sæde omkring det lange Bord, hvorover hænger en Tranlampe. Derpaa samles alles Garnender, maales favnvis ud lige lange og lægges i en Dynge midt paa Bordet; de samlede Ender føres over en Krog, der er fastgjort i Loftsbjælken, og saa strikker man omkap; ellers nøjedes man med at hænge Garnnøglet paa Krogen paa Skulderen. Mest bandt man Strømper, men ogsaa Vanter, Trøjer o. a. En hurtig Binder kunde bruge 100–120 Favne Garn paa en Aften, i Reglen regnede man med 20 Favne i Timen; mange opnaaede en forbaysende Færdighed, enkelte kunde saaledes binde et Par Vanter paa 3–4 Timer. Et Par Strømper tog for det meste c. 3 Dage. Det eneste, der trakteredes med en saadan Aften, var en Drik Øl af den fælles Ølpotte. Men Tiden gik hurtigt, de sidste Nyheder gik fra Mund til Mund, baade gamle og unge fortalte Historier, ofte om Hekse og Trolde, Nisser og Gengangere, og Pigerne underholdt med Viser, baade muntre og sørgelige, ofte med mange Vers. Og imens hørtes Lyden af de mange Strikkepinde. Var der et Spædbarn, kunde Konen ofte vugge det, samtidig med at hun baade bandt og tvandt. Undertiden sluttede man med en Times Dans; saa maatte man hjem i Alkoven, men Pigerne maatte først ud og malke.

Den ældste Beretning om Hosebindingen stammer netop fra denne Egn og Tid. Grev FREDERIK LUDVIG MOLTKE boede i 1757 en Tid hos Krigsraad v. HIELMCRONE for at gøre sig bekendt med »det fordeelagtige Manufactur for Strømper, Vanter og Nat-Trøyer, i Hammerum Herret og dets Egne«, »en af vore Indenlandske ældgamle . . . florerende Manufacturer mit i Jylland, som aarligen indbringe nogle Tusende Rixdaler i Landet«. I den Afhandling han skrev derom, meddelte han, at der alene paa Heringholm Gods aarlig forarbejdedes 16–20 Tusinde Par Strømper. »Det allerførste Børnene lærer, er at binde, og begynder de dermed, saa snart de ere fem Aar og nogle før. Mandfolkene karter, Qvindfolkene spinder og tvinder, undertiden tvinder Karlene og, men Qvindfolkene kand tvinde og binde paa engang; thi de kaste Traaden over Armen og dermed styre de Tvinningen. For Resten er de meget flittige med at binde saavel Mand som Qvindekønnet, man ser dem aldrig ledige, de jo binder, saa snart deres Gierninger tillader dem Hænderne fri, da de har Hosepinden og Garnet i Lommen ved sig.«

STEEN STEENSEN BLICHERS Fader, Sognepræst NIELS BLICHER i Vium, oplyser 1795, at gennemsnitlig binder hver Familie 52 Par Strømper aarlig, som sælges for 26 Rd. Dertil medgaar 26 Pund Uld, som koster 10 Rd. 5 Mk., saa at hver Familie gennemsnitlig tjener 15 Rd. 1 Mk. aarlig paa Hosebindingen.

At det drejer sig om andet end Strikning til eget Forbrug, fremgaar ogsaa af en Opgørelse fra 1839 af BLICHER selv, der jo i »E Bindstouw« og »Hosekræmmeren« har forevigtet Bindingen. Han udregner, at i 90 Sogne med 40.000 Indbyggere er Uldbinderiet den vigtigste Indtægtskilde, at 27.000 Personer, nemlig to Trediedele af Bindeegnens samlede Befolkning, er beskæftiget dermed og aarlig forarbejder 360.000 Pund Uld, som koster 180.000 Rd., og at deres aarlige Fortjeneste er c. 100.000 Rd. De producerede Bindetøjer har en Totalværdi af 300.000 Rbd. og indbringer Landet 120.000 Rbd. ved Eksport til Udlandet. Den enkelte Binder forarbejder aarlig 12 Pund Uld til en Værdi af 6 Rd. og tjener aarlig 3 Rd. 4 Mk.

I Begyndelsen af 1840'erne var Uldbindingen paa sit højeste – i 1842 dreves den i Jylland af 2.131 Personer som Hovederhverv, men derefter gik den tilbage og ophørte mange Steder omkring 1870.⁶⁶

Om Pastor HØEG gaar der forskellige Beretninger⁶⁷, der tillægger ham overnaturlige Evner.

Naar han havde begravet en Person og havde Mistanke om, at vedkommende ikke havde det godt, dér hvor han nu var, gik Præsten ofte den følgende Nat ud paa Kirkegaarden og kaldte den døde frem og spurgte ham: »Hviler du vel?« Den døde skulde saa skrifte for ham, og var han ikke kommet i Himmerig, kunde Præsten nok lindre hans Pine. Da engang en Mand var fundet hængt i sit Kohus, spurgte HØEG ham om Natten: »Hviler du vel?«, og det gjorde han, for han havde ikke taget sig selv af Dage, men en anden havde myrdet ham. Da Morderen senere døde, gik Præsten ogsaa paa Kirkegaarden om Natten og stillede ham det samme Spørgsmaal, men Morderen var ham for stærk, og HØEG blev fra den Time saa syg, at han døde faa Dage efter.

Om Dagen kunde HØEG derimod ikke gaa alene over Kirkegaarden; naar han kom til Kirkestetten, begyndte han at ryste paa Benene, saa to Mænd maatte have ham under Armen hen til Kirkedøren, saa kunde han gaa selv igen. Dette skyldtes, at Præsten en Aften var gaaet ud for at møde et Genfærd, der hver Nat i Form af en gloende Stang gik lige gennem Sunds Præstegaard paa sin Vej til København, men da Præsten havde glemt at to sig den Morgen, tvang Gengangeren ham til at gaa tre Gange baglæns omkring Kirken, og siden kunde han aldrig gaa ene paa Kirkegaarden.

En Aften da Pastor HØEG skulde ud at mane en Genganger, der gik og spøjte lige Nord for Præstegaarden, sagde han til sine Folk, at de ikke maatte se efter ham, men da han allerede var i Gang med at kommandere Gengangeren, kunde Pigerne ikke dy sig for at kigge ud af Vinduet og var i deres Ivrigheid saa uheldige at trykke en Rude ud; Gengangeren tog da Ordet: »Hvordan kan du tænke at ville faa Magt med mig, da du ikke en Gang

kan raade med dine egne Tjenere.« Præsten var nu nær ved at maatte bukke under, men fik dog Magten og manede Spøgelset ned under en stor Sten Vest for Præstegaarden.

Engang kom nogle Folk til HØEG og spurgte, om han kunde sige dem, hvor en af deres Heste, der var blevet stjaalet om Natten, var blevet af. Han svarede, at det maatte de ikke forlange af ham, Tyven var maaske langt borte, og det var ikke nemt at vide, hvor Hesten var kommet hen; men dersom det havde været hans Hest, saa vilde han rejse ned til Skjern Bro og lede efter den. De syntes dog ikke, de vilde rejse saa langt, og havde næsten opgivet at se Hesten igen, da der kom Bud, at der i tre Dage og Nætter havde holdt en Karl paa en Hest nede ved Skjern Bro, og da de rejste derhen, viste det sig godt nok, at det var deres Hest.

Om Pastor HØEGHS Datter TRINE fortælles, at hun engang havde forset sig ved Bordets Dækning, idet hun havde lagt en Fiskehale fejl for nogle fornemme Gæster, Præsten havde. Til Straf derfor maatte hun op i Kirken en Nat; hun sad i sin Moders Stol bag Kirkedøren, og Præsten gik og spadserede uden for Kirken for at passe paa, at ingen skulde lukke hende ud. Moderen fik nu Karlen, LARS VODDE, til at tage et Lagen over sig og gaa op paa Kirkegaarden for at se, om han ikke kunde kyse Præsten og saa faa Pigen ud. Men det bliver der intet af. Da Præsten saa den hvide Skikkelse, raabte han: »Hvem er du?« LARS VODDE tav, men da Præsten stillede Spørgsmaalet for tredie Gang og fjøede til, at hvis han ikke svarede, skulde han mane ham ned i den sorte Jord, blev han saa ræd, at han gav sig til Kende og fortalte, hvorfor han var kommet, samt bad for Jomfruen. Hun kom da ogsaa ud, men havde mistet Forstanden, for hun havde set saa meget derinde. Efter Faderens Død kom hun til at gaa omkring i Sognet som et andet Fattiglem og var paa ét Sted i otte Dage og andre otte paa et andet. Et andet Sagn om Pastor HØEGS Datter siger, at hun blev lukket inde i Kirken sammen med en sort Hund.

I 1787 fandt der i Sunds Sogn en Begivenhed Sted, der sikkert har optaget Sindene stærkt ogsaa i Præstegaarden og længe har været Samtaleemne rundt om i Bindestuerne:

Tirsdag den 11. Februar 1787 fandt JENS JENSEN i Søndervaas i Nærheden af sin Gaard et Spædbarn liggende usvøbt paa Jorden med en Seddel, der var hæftet paa Brystet, og hvorpaa der stod: Dette Barn er ikke døbt. Han anmeldte det til Pastor HØEG, der lod Meddelelsen gaa videre til Herredsfogden og denne – den 17. s. M. – til Amtmanden. Men paa Grund af Barnets »svagelige Omstændigheder« maatte Pastor HØEG hjemmedøbe det den følgende Dag, den 12. Februar, og efter Dagen fik det Navnet EULALIA; Fastelavnssøndag blev Barnet fremstillet i Sunds Kirke; 5 Personer fra Søndervaas var Faddere.

Den 1. Juli s. A. opholdt Barnet sig stadig hos den 38aarige JENS JENSEN og hans to Aar yngre Kone ANNE IVERSDATTER paa Vestergaard; de havde da selv en 8 Aar gammel Datter MAREN. Hvor længe EULALIA er blevet paa Vestergaard, vides ikke, ej heller hvor hun derefter er kommet hen. Der vides intet om hende før 26 Aar senere, da hun – EULALIA ALEXANDERSDATTER – i Timring Sogn føder en uægte Datter, der i Hjemmedaaben fik Navnet ELISABETH HENRIETTE CHRISTIANE og døde to Dage gammel, og selv døde EULALIA to Maaneder senere.

Men hvem var Hittebarnet EULALIAS Forældre? De, der vidste det, døde efterhaanden, og først i 1928 lykkedes det atter at komme til Klarhed over, at hun var Datter af ALEXANDER NIELSEN NYGAARD (1758–1813) fra Nygaard paa Møltrup Mark i Timring Sogn og en adelig Dame Frøken ELISABETH HENRIETTE CHRISTIANE v. DEDEN (1759–1826), der i 1782 og 83 vides at have boet paa Møltrup, hvor ALEXANDER NYGAARD skal have tjent som Havekarl. Først næsten syv Aar efter EULALIAS Fødsel blev de viet i Aulum Kirke, flyttede derefter til Timring Sogn, hvor ALEXANDER NYGAARD siden fik Gaarden Nygaard efter sin Fader, og hvor de fik to Sønner, CHRISTEN LINDE NYGAARD (* 1794, opkaldt efter Ejeren af Møltrup) og JOHAN CHRISTIAN NYGAARD (* 1797, † 1888); sidstnævntes ældste Barn fik i 1821 Navnet EULALIA efter sin afdøde Fæster.⁶⁸

† 6. September 1799 om Aftenen i Sunds Præstegaard, begravet 14. s. M. Skifte 9. s. M.

Det eneste af Guld, som Pastor HØEG efterlod sig, var en Ring med H. A. H. indgraveret, som Præsten i Forvejen havde foræret sin Søn HANS ADOLPH HØEG, der nu var »i Kongens Tjeneste ved Jægerkoret« i København. Af Sølv havde Præsten 1 Potageske, 6 Spise- og 6 Teskeer, 1 Sukkerklemme, 1 Hovedvandsæg og 2 smaa Sølvklemmer til Præstekraven; endvidere nogle Tin-, Kobber-, Messing- og Jerngenstande. Præstens 92 Bøger, der vurderedes til 10 Rd. 4 Sk., var næsten alle af teologisk Indhold; dog fandtes ogsaa CHRISTIAN III's Danske Lov, RESENS »Inscriptiones Hafnienses« og enkelte historiske Bøger; endvidere nogle gamle Almanakker, 2 Bundter »Viborg Samler« samt en latinsk Jordemoderbog.

Paa Auktion 5. Maj 1800 indkom 511 Rd. 2 Mk. 4 Sk. Boets Værdi opgjordes til 1.259 Rd.

11 Sk., Gælden var 678 Rd. 2 Mk. 14 Sk. og Skifteomkostningerne 59 Rd. 1 Mk. 15 Sk., saaledes at Arven beløb sig til 521 Rd. 1 Mk. 14 Sk., hvoraf hver af de to Sønner fik 208 Rd. 3 Mk. 2 $\frac{2}{3}$ Sk., Datteren EDEL CATHRINE HØEG († 1830 i Sunds som ugift Almissemlem) 104 Rd. 1 Mk. 9 $\frac{1}{3}$ Sk.

Dagen efter Faderens Begravelse skrev den hjemmeværende Søn ERHARD WEDEL HØEG († 1831 som gift Husmand i Kiærgaard i Sunds Sogn) til sin Broder i København og anmodede ham om at komme hjem i Anledning af Skiftet. Denne sendte 26. November følgende Afslag:

»Hiertelskende kiære Broder!

Din Skrivelse af 15de September haver jeg rigtig bekommet, men formedelst indfaldne Omstændigheder og for mig ganske Umuligheder at kunne svare Dig førend nu, saa beder jeg tag det ikke fortrydeligt op, det er mig ganske umuligt selv at komme, ej ved nogen anden paa mine Vegne, som kan møde for mig, men Du vilde selv af broderlig Kierlighed tage imod min tilkommende Del og Lod, som Du kan sende mig herover til Hosekræmmer JENS LUND⁶⁹ boende paa Hjørnet af Store Kiøbmager Gaden og Østergaden; jeg trænger vist meget hart til Penge i denne Tid, thi alle Ting er her saa overmaade dyre, som ingen nok kan huske, betænk engang 1 Potte Øl 3 Sk. og alle andre Fødevarer ere i saa høj en Pris; jeg kan forsikre Dig, jeg lider stor Nød og Trang i alle mulige Maader. – Nu intet videre denne Gang end jeg vil ønske Dig og kiære Søster Herrens rige Velsignelse fra nu og indtil evig Tid, Amen. – Forblivende Din hulde Broder og Tjener

HANS ADOLPH HØEG.

Kiøbenhavn den 26de November 1799.

Til min kiære Broder ERHART WEDEL HØEG i Riber Stift, Hammerum Herred, Nørre Jylland, Sunds Præstegaard per Holstebro.«

6 Børn.

170. f. CHRISTIANA ELISABETH LIHME, * 10. Januar 1734 Kl. 6 $\frac{1}{2}$ om Morgenen i Hammel Præstegaard, blev holdt over Daaben af sin Mormoder ELSE SEIDELIN i Aarslev (S. 145), og Faddere var bl. a. de to Sognepræster, gift med hendes Fastre, NIELS KROG MELCHIOSEN SOMMERFELDT i Alling (S. 533) og ANDERS WINDING i Storring, endvidere Forvalteren paa Frijsenborg JØRGEN BORDING (S. 781) samt »Mad. TOUSTRUP fra Aarslev« (den yngste ugifte Moster SOPHIE THOUSTRUP (S. 252)?).

† 10. Marts s. A. sst.

171. g. CHRISTIANA ELISABETH LIHME, * 4. April 1736 Kl. 5 om Eftermiddagen i Hammel Præstegaard, blev straks hjemmedøbt og den 15. Maj fremstillet i Kirken; hun blev baaret af Komtesse ELISABETH SOPHIE FRIIS (S. 780), Faddere var Grev CHRISTIAN FRIIS, Komtesse CHRISTINE SOPHIE FRIIS, Overauditør KELLE og Frue samt Sognepræsterne PEDER FABICH i Gern, FRANTS BLICHFELD i Sale og Gullev og ANDERS WINDING i Storring samt sidstnævntes Hustru, der var Daabsbarnets Faster.

1. Søndag efter Paaske 1752 blev hun konfirmeret af sin Fader i Sall Kirke (Annekssognet) sammen med 21 andre Børn, bl. a. en Dreng, der var »i Lære hos Grevens Kok Sr HIORT«. Hos denne sin Svoger HIORT i Snorum opholdt CHRISTIANA ELISABETH sig i 1757 og 61.

Hun indgik to Ægteskaber, som begge blev barnløse. Med begge sine Mænd boede hun

paa Tværmosegaard i Sunds Sogn, hvor hendes forannævnte Svoger HANS ADOLPH HØEG var Præst. Hvorfor hun døde og begravedes i Viborg, vides ikke.

† 21. Februar 1785 hos sin ældste Søster paa Øster Teilgaard⁷⁰ i Viborg, begravet 28. Februar »under Klokkernes Ringen« (Søndersogns Kbg.).

~ 1) 14. November 1767 i Sunds Kirke (viet af Provst OLUF PEDERSEN i Gellerup) den 27 Aar ældre, 58aarige Enkemand LAURITS NIELSEN NYBOE, * 1709 i Holstebro, døbt 4. December; yngste Barn (af 6 Søsken⁷¹) af NIELS NIELSEN NYBOE (* c. 1680, † 1721 i Holstebro, begravet 23. Januar, Skifte 13. Februar) og Hustru INGEBORG LAURITZDATTER HAARSLUND (~ 14. August 1698 i Holstebro, trolovet 24. Marts s. A., † 1750 sst., begravet 27. December).

LAURITS NIELSEN NYBOE, der i 1721 arvede 200 Rd. efter sine Forældre, var c. 1731–c. 1745 Handelsmand i Holstebro; som de fleste andre Handelsmænd i Byen drev han tillige nogen Avling. Paa Auktion 2. August 1731 købte han for 110 Rd. en Gaard og nogle Huse paa Sønderland (den – mindste – Del af Byen, beliggende Syd for Storaæn); desuden erhvervede han sig i Aarene 1731–41 yderligere 2 Huse samt en Del Agre og Markjorder, alt beliggende paa Sønderland i Holstebro.

1744 døde NYBOES første Hustru fra Mand og 5 smaa Børn. Gaarden paa Sønderland, hvor de boede, vurderedes til 150 Rd., et gammelt Hus bag ved Gaarden, indeholdende 2 Lejevaaninger, til 20 Rd. Besætningen bestod af 3 Bæster, 4 Stude, 5 Køer, 3 Ungnøder og 2 Ungsvin. Ialt opgjordes Boets Værdi til 1.438 Rd. 3 Mk., hvorfra gik 743 Rd. Af de overkydende 695 Rd. 3 Mk. arvede NYBOE selv Halvdelen, hver af deres 3 Sønner 86 Rd. 5 Mk. 10 Sk. og hver af de 2 Døtre 43 Rd. 2 Mk. 13 Sk., som Faderen imidlertid fordoblede, saa alle Børnene fik 86 Rd. 5 Mk. 10 Sk. hver. For disse 434 Rd. 4 Mk. 2 Sk. udstedte NYBOE 10. November 1752 Pantebrev, læst paa Viborg Landsting 6. December s. A.⁷², til Overformynderen, Byfoged CURTZ i Holstebro, mod 1. Prioritet i hans Gods i Snebjerg, Assing og Rind Sogne.

1741 havde NYBOE solgt et Hus og det følgende Aar nogle Marker; efter Hustruens Død – paa hvilket Tidspunkt han havde Avlum Præstegaard i Forpagtning – blev han snart gift igen, forlod Holstebro og solgte de følgende Aar sine øvrige Jordbesiddelser dér i Byen. Ved Skøde af 18. April 1746 solgte han saaledes til sin Svoger Handelsmand PEDER CHRISTENSEN BUSCH i Holstebro 14 og 25 Agre samt Gaarden, han havde beboet, »beliggende paa Sønderland med østen Side til Adelgaden og søndre Side til Sr NIELS NYBOES Gaard, med vestre Side til Sr JENS HEGGELUNDS Hus, som han mig nu nyligen afkiøbt haver, og den nordre Side til PEDER MADSEN Skomagere Gaard, med tilliggende Havejord, grænsende . . . mod Vest til Vejen mellem Digerne«. Ved Skøder af 13. Juli 1747 og 4. April 1750 solgte NYBOE til Handelsmand JENS HEGGELUND i Holstebro 2 Huse paa Sønderland, inddelt i Lejevaaninger, og til sin ældre Broder NIELS NIELSEN NYBOE i Holstebro 26 Agre.

I 1745 eller i Begyndelsen af 1746 købte NYBOE den store Gaard Trøstrup i Timring Sogn 1½ Mil Vest for Herning. De gamle Bygninger eksisterer ikke mere; c. 1850 byggedes et nyt Stuehus, og i 1888 brændte de gamle Udhuse.

Desuden købte NYBOE i 1746 af ANDREAS FREDERIK OPITZ' Enke MAGDALENE LEMWIG til Lergrav i Avlum Sogn for 400 Rd. Vind Kirke uden jus vocandi (Htk. 11 Tdr.) samt en lille Gaard i Vind Sogn ved Navn Vestergaard, der beboedes af CHRISTEN MICKELSEN (Htk. 2 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2½ Alb.) (Skøde af 27. Juli 1746, læst 17. August s. A. paa Viborg Landsting). Vind Kirke og Vestergaard solgte NYBOE igen ved Skøde af 27. Januar 1750, læst 15. April s. A., for 460 Rd. til JENS CHRISTENSEN KØLL i Askov.

Efter at have boet paa Trøstrup i c. 4 Aar solgte NYBOE ved Skøde af 23. December 1749, læst 15. April 1750 paa Viborg Landsting, Trøstrup Gaard (Htk. 9 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk.) med dens 3 tilhørende Huse samt Vilbjerg og Timring Kirker⁷³ (Htk. 25 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb., nemlig Vilbjerg Kirke Htk. 12 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. og dens tilhørende Jord Htk. 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.; Timring Kirke Htk. 10 Tdr. og dens tilhørende Jord Htk. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.) for 1.700 Rd. til RUDOLPH LINDE, Ejeren af Møltrup i Timring Sogn.

Samtidig købte NYBOE af RUDOLPH LINDE for 3.759 Rd. Tanderup Sædegaard (Htk. 16 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.) i Snebjerg Sogn 1 Mil Sydvest for Herning med tilliggende Bøndergods i Snebjerg, Assing (Kibækgaard) og Rind Sogne (Htk. Ager og Eng 45 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk., Mølleskyld – af Kibæk Mølle i Assing Sogn – 2 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk.), ialt Htk. 65 Tdr. 2 Alb. (Skøde 20. November 1749, læst 15. April 1750 paa Landstinget). NYBOE har dog ikke haft hele Købesummen, men maatte laane 1.600 Rd. af JENS HVASS paa Tvis Kloster mod Pant i Tanderup.

Yderligere købte NYBOE i 1756 af Sct. Jørgens Hospital i Sørup ved Svendborg – hvis Patron JOHAN LEHN til Hvidkilde, Nielstrup og Lindskov (nu Lehnkov) udstedte Skødet 11. Juni, læst paa Viborg Landsting 6. Oktober s. A., – 4 Gaarde i Hammerum Herred, nemlig Gammel Arnborg i Arnborg Sogn (Htk. Ager og Eng 11 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk.) Syd for Herning, og 3 Gaarde i Fjelsevang By i Vorgod Sogn Sydvest for Herning (nemlig Vestergaard Htk. 3 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk., Lille Fjelsevang Htk. 3 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., og en Gaard af Htk. 8 Tdr. 1 Fdk. 1 Alb.), ialt Htk. 26 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk.

Efter at have boet paa Tanderup fra Foraaret 1750 solgte NYBOE den (Htk. 16 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.) ved Skøde af 24. April 1761, læst 6. Maj s. A. paa Viborg Landsting, med dens Bøndergods i Snebjerg, Assing (Kibækgaard Htk. 8 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb.) og Rind Sogne (Htk. Ager og Eng 39 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.), ialt Htk. 56 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., for 2.900 Rd. til sin Datter INGEBORG NYBOE og Svigersøn LAURITZ HANSEN BUCH († 1806), som samtidig forpligtede sig til aarlig at udbetale 36 Rd. til LAURITS NYBOE og hans Hustru ANNE HELVIG (HEDEVIG), saa længe de var i Live.

18. April 1761⁷⁴, da LAURITS NIELSEN NYBOE laante 200 Rd. af MADS ANDERSEN VIDEBAK i Videbæk By, Vorgod Sogn, mod Pant »i min Bondegaard Vestergaard i Vorgod Sogn, Fjelsevang By«, benævnes han Ejer af Ørnoved Gaard i Tjørring Sogn ved Herning; denne Gaard havde hans Søn LAURITS LAURITSEN NYBOE købt Aaret før (1. Maj 1760), og Faderen har rimeligvis boet paa den (og maaske ejet den) 1761–68. Den 30. September 1768 nævnes Sønnen atter som Ejeren, men endnu 22. Marts s. A. omtales Faderen, »Sr LAURITZ NYBOE til Ørnoved«, paa hvis Begæring den ham tilhørende Bondeby Fjelsevang skulde sælges ved Auktion den 11. April s. A.; under denne Dato benævnes han »Sr LAURITS NYBOE i Tvermose«, hvortil han da rimeligvis er flyttet fra Ørnoved i Foraaret 1768.⁷⁵

Ved Skøde af 30. September 1768, læst paa Viborg Landsting 12. Oktober s. A., købte LAURITS NIELSEN NYBOE for 350 Rd. af sin Svigersøn LAURITZ BUCH den ham ved Auktions-skøde af 26. April 1766 tilskødede halve Tværmosegaard i Sunds Sogn 1 Mil Nordøst for Herning (Htk. 3 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb.). Aaret før havde NYBOE indgaaet Ægteskab for tredje Gang, nemlig med Provst LIHMES yngste Datter, hvis Søster var gift med Præsten i Sunds (S. 584).

† 27. April 1775 paa Tværmosegaard, i Sunds Sogn, »vores liden Selvejer Bondegaard Tvermose«, begravet 5. Maj.

Efter hans Død skrev hans Enke til Amtmanden over Lundenæs og Bøvling Amter, Justitsraad CHRISTIAN FREDERIK HANSEN, at hun og hendes Mand, »efter at vi nogen Tid havde

levet i Ægteskab tilsammen og saa, at det ej behagede Gud at velsigne os med Livsarvinger, bleve enige om uden at bekoste kongl. confirmeret Testamente selv i levende Live at skifte og dele med Børnene af hans forrige Ægteskab, som da alle vare gifte og myndige, nemlig: 1. en Søn CHRISTEN NYBOE boende i Viborg og gift med Sr NAAMAN LASSENS Datter ib. 2. en Datter MARGARETHA NYBOE⁷⁶, gift med velærværdige Hr. MICHEL LUNBECH, Sogne Præst for Nøvling og Sinding Menigheder. 3. en Datter INGEBORG NYBOE, gift med Sr LARS BUCH til Tanderup. 4. en Søn LAURITZ NYBOE til Ørnoved, gift med Sr LUNDSGAARDS Datter paa Lergrav«. Da alle fire Børn havde udstedt Afkald for deres fædrene Arv, formodede hun, at hun matte beholde »dette fattige« Bo uskiftet efter Loven. Som hendes Lavværge underskrev hendes Svoger Sognepræst H. A. HØEG i Sunds.

Ingen Børn.

LAURITS NIELSEN NYBOE ~ 1) 27. Februar 1733 i Holstebro SUSANNE CHRISTENSDATTER BUSCH, * 1714 i Holstebro, døbt 21. Oktober, † c. 12. December 1744 sst., begravet 21. s. M., Skifte 12. Januar 1745 (S. 590), Datter af Købmand sst. CHRISTEN PEDERSEN BUSCH († 6. Juli 1742 sst., begravet 11. s. M., Skifte) og 1. Hustru MARGRETHE OLUFSDATTER LÆGAARD († 1714 sst., begravet 12. November). 6 Børn.

LAURITS NIELSEN NYBOE ~ 2) Januar 1745–April 1746 ANNE HEDEVIG THOMASDATTER BORDING, * c. 1696, † 1767 paa Ørnoved, begravet 31. Januar. Ingen Børn.

Ved deres Testamente af 11. November 1747, kgl. konf. 8. December s. A., bestemtes, at han skulde besidde »det lidet, som efter hendes Død kunde overblive, efter at vores fælles Gæld og hendes Jordefærd er betalt, paa det Vilkaar at hvis jeg, som er yngre, efter hendes Død mig i Ægteskab skulde inlade, jeg da til hendes Arvinger udbetaler 20 Rd.« – Ifald han døde først, skulde der holdes Samfrændeskifte mellem hende og hans 3 Sønner og 2 Døtre af første Ægteskab⁷⁷.

~ 2) 26. September 1776 i Sunds ERHARD WARDINGHUUS, * 1745 i Hammel, døbt 3. Pinsedag, den 8. Juni; Søn af Sogndegn FRIDERICH NIELSEN WARDINGHUUS⁷⁸ (* 1712 i Illebølle, Lindelse Sogn paa Langeland, døbt 3. August, Student fra Aarhus 1736, 1740 Sogndegn i Hammel, fra 1777 i Hovlbjerg, † Natten til den 2. August 1791 sst., Skifte: 121 Rd. 1 Mk. ÷ 115 Rd. 8 Sk. = 6 Rd. 8 Sk.; 4 Børn da i Live) og Hustru KIRSTINE RIIS (* c. 1707, † 1775 i Hammel, begravet 16. Februar).

ERHARD, der opkaldtes efter Grev WEDEL-FRIIS, Svigersøn af Greven paa Frijsenborg (S. 780), blev ved Daaben baaret af »Komtesse LISES« (ELISABETH SOPHIE FRIIS') Kammerpige Jomfru MARGRETHE CATHRINE SOETMANN († 1746 i Hammel Sogn, 32 Aar gammel, begravet 5. Maj), og hans Faddere var en Lakaj ved Frijsenborg, en Mand fra Sall samt Godsforvalteren ved Grevskabet Frijsenborg THOMAS HVASS⁷⁹ og dennes Hustru ELSE CHRISTENSDATTER RIIS (de boede ved eller paa Frijsendal).

Om ERHARD WARDINGHUUS, der havde 5 Søskende⁷⁸, vides intet, før han som 31aarig ved sit Ægteskab med den 9 Aar ældre Enke, som han sikkert har kendt fra Barndomstiden i Hammel, kom til at bo paa Selvejergaarden Tværmosegaard i Sunds Sogn. Han har vist holdt til hos sin Svoger Pastor HØEG i Sunds Præstegaard, thi ved begge sine Vielser benævnes han i Kirkebogen »af Sunds Præstegaard«. Hvornaar han har forladt Tværmosegaard, vides ikke; dog boede han der endnu i 1787 – men, ifølge Folketællingslisten, som Inderst, ikke som Selvejer. Mærkeligt nok er hans første Hustru død og begravet i Viborg (i 1785) og ikke paa Tværmosegaard. I 1801 boede han som Havearbejder paa Sødal i Rødding Sogn 10 km Nordøst for Viborg; ved sin Død var han Husmand i Almind Kirkegaard (Lysgaard Herred).

† 1. Marts 1815 sst., begravet 8. s. M.

Ingen Børn.

ERHARD WARDINGHUUS ~ 2) 28. Oktober 1785 i Sunds Kirke MARIE KIRSTINE WEIDEMANN, * c. 1748–49 (i Nibe?), † efter 1787, vistnok efter 1801.

Ved Folketællingen 1. Juli 1787 boede hun og hendes Mand paa Tværmosegaard med deres 2aarige Datter CHRISTIANE ELISABETH WARDINGHUUS, hvis Daab ikke findes i Sunds Kirkebog. Manden angives 1801 at være »i 2det Ægteskab«, hvilket tyder paa, at hun har været i Live, men hun bor ikke i Rødding Sogn som han.

RIISE ANDERSDATTER THOUSTRUPS 3 BØRN MED PEDER JØRGENSEN

(Se S. 249).

172. a. ANDERS (ANDREAS) (JØRGEN) PEDERSEN THOUSTRUP¹, * c. 1726².

Han kom, en halv Snes Aar gammel, i Huset hos sin Morfader, efter hvem han var opkaldt, den 73aarige Sognepræst ANDERS KNUDSEN THOUSTRUP (S. 145) i Aarslev Præstegaard (ved Aarhus), der netop ved denne Tid overdrog Embedet til sin Søn KNUD THOUSTRUP (S. 255). Morfaderen fandt ANDERS velegnet til at studere og skænkede ham tre Aar senere 180 Rd. til Studeringernes Fortsættelse, ved følgende Gavebrev³ af 2. November 1740:

»Eftersom jeg underskrevne ANDERS KNUDSEN THOUSTRUP, Sognepræst til Aarslev og Tilst Sogne . . . , haver for trede Aar siden annammet og [ta]get min Datters Søn ANDERS JØRGEN⁴ THOUSTRUP til mig for at vilde forsøge, om der vare gode Naturalier hos hannem til at kunne lære boglige Kunster, og jeg [da ?] i den Tid, ved Guds gode Bistand og Barnets [?] skarp-sindige Nemme [?] drev det saa vidt, at han i disse Dage bliver befunden dygtig til at forsvare Rectors egen i Horsens Latinske [?] Skole, da som jeg saa og hørte, at samme Barn gave fulde Gud, med et hurtigt Nemme og en god Natur [?] er [?] begavet, haver jeg i den hellig Trefoldigheds Navn skienket og givet hannem i rede Penge 180 Rd., som han skal have, nyde og bruge til sine Studeringers Fortsættelse, paa det han i Fremtiden kan desbedre vorde beqvem til at gjøre Gud og hans Menighed den Tjeneste, som Jesu Disciple er kaldede til.

. . . saa og kierligen ombedet min kiære Broder⁵ Velædle Hr. Borgemester KIERSGAARD i Aarhus med mig til Vitterlighed at ville underskrive. A. THOUSTRUP.«

Dette tyder paa, at ANDERS i 1740 kom i Horsens latinske Skole, men senere maa han være flyttet til Aalborg latinske Skole, thi herfra blev han Student i 1743 og immatrikuleredes 30. Juli s. A. ved Universitetet. To Aar senere døde hans Fader, som en Uge før sin Død, den 10. November 1745, af sin Svigerfader havde modtaget de nævnte 180 Rd., »og lover, at de, ifald han selv dør, skal tilfalde Sønnen uden at indgaa i Dødsboet«.

Da der den 16. December 1745 foretoges Registrering og Vurdering af Faderens Dødsbo, opholdt »ANDERS PEDERSEN THOUSTRUP, 19 Aar gl., Studiosus« sig hjemme hos Moderen paa Nibstrup i V. Brønderslev Sogn; hans Kurator var Sognepræst NICOLAI BOTZEN (S. 553) i Nabosognet Tolstrup. Af Skiftet efter Faderen, efter hvem han arvede 211 Rd., fremgaar, at han senere – vistnok i 1746 – atter opholdt sig i Aarslev Præstegaard hos sin Morfader og Morbroder. Samme Aar, den 19. September 1746, tog han teologisk Embedseksamen. Fem Maaneder senere var »Monsr. ANDERS THOUSTRUP fra Nipstrup« Fadder for sin Fætter Sognepræst JENS SEIDELINS (S. 553) ældste Søn PEDER STEENFELDT SEIDELIN i Ulsted. Iøvrigt vides det ikke, om ANDERS THOUSTRUP i de 7 Aar, der forløb efter hans Embedseksamen og indtil

han fik Præsteansættelse, har opholdt sig hjemme paa Nibstrup (eller Vester Mellerup), i Aarslev eller andetsteds.

I 1750 døde Morfaderen i Aarslev, og hans Søn KNUD THOUSTRUP, der efterfulgte ham i Embedet og to Aar senere blev Konsistorialassessor, havde som Ejer af sine to Kirker Kaldsret til sit eget Embede. Den 1. August 1753 kaldte han derfor »formedelst tilvoxende Svaghed og Skrøbelighed«, skønt han kun var et halvt Hundrede Aar gammel, Søstersønnen ANDERS

Ansøgning 3. August 1753.

THOUSTRUP til Kapellan hos sig og til efter hans Død at efterfølge ham som Sognepræst i Aarslev og Tilst Sogne. Maaske har KNUD THOUSTRUP, som i samme Maaned mistede sin eneste Søn, i Søstersønnen faaet den »bedre og habilere Medhjælper i Embedet, end han selv er«, som Biskop HYGOM Aaret før havde udtalt, at han trængte til (S. 256).

Den 3. August skrev ANDERS THOUSTRUP i

Aarhus Ansøgning om Kaldsbrevets kongelige Konfirmation, som udstedtes den 24. s. M. Han tiltraadte Embedet 1. Søndag i Advent 1757.

Da ANDERS THOUSTRUP havde været Kapellan i Aarslev i 4 Aar, døde hans Morbroder i November 1757. CHRISTINE SOPHIE LIHME (S. 584), der havde styret Præstegaarden for sin Morbroder i dennes sidste Tid, blev i Præstegaarden, da hendes Fætter overtog den og Embedet. Den 13. December 1757 bestemtes det, at ANDERS THOUSTRUP for Aarslev Præstegaard samt Rugsæden skulde betale 300 Rd. Curant til Arvingerne, og paa Auktionen i Januar 1758 købte han en hel Del af Morbroderens Løsøre og Effekter, bl. a. den grønmalede Postvogn, den gamle Kane og de 2 Arbejdsvogne; endvidere 5 Hopper, hvoraf 2 var blinde og 2 kun eenøjede, m. m.

Ikke to Uger efter afgik ANDERS THOUSTRUP selv ved Døden efter kun tre Maaneders Virketid som Sognepræst.

† om Aftenen den 3. Februar 1758, utvivlsomt i Aarslev.

Den følgende Dag foretog den gejstlige Skifteret Forsegling i Aarslev Præstegaard, i Storstuen forsegledes saaledes et stort, brunt Skab, hvori forhen var indhængt en Del af Jomfru LIHMES Gangklæder. Det konstateredes, at den afdøde – foruden de Effekter og Løsøre, levende og dødt, som han havde købt paa Auktionen en halv Snes Dage tidligere – kun ejede en grøn Himmelseng med blaåt Omhæng i Dagligstuen og et Søvlommeur. Paa Kornloftet fandtes Ærter, Rug, Boghvede og Byg.

Af Bøger efterlod han sig 148, saa godt som alle af teologisk Indhold; en hel Del af dem var paa Latin, enkelte paa Tysk; i Folio fandtes 10, hvoriblandt SCRIVERS »Sjæleskat« og Biskop BARTHOLOMÆUS DEICHMANNS Ligprædiken over THOMAS KINGO; blandt de 38 Bøger i Kvart var KISBYES Collegium (vurderet til 1 Rd.; se S. 308);

»Aarslev og Thiilst Sogner. Fra Dominica 1 adventus 1757, da samme Menigheder blev mig uværdig som Sognepræst betroet. A. THOUSTRUP.« (Titelbladet i Aarslev-Tilst Kirkebog).

de eneste ikke-teologiske var »Vertedigung des Augapfels« og TRESCHOWS »Jubel-Lærere« (henholdsvis 1 og 2 Mk.); af de 100 Bøger i Oktav skal nævnes JOHANN ARNDTS »Sande Kristendom« og »Paradises Urtegaard« paa Tysk samt HÜBNER'S Geografi og en Kogebog.

Aarslev og Tilst Kirketiender (Htk. 39 Tdr. 3 Skp.), som ANDERS THOUSTRUP havde købt paa Auktion den 23. Januar 1758⁶ Kl. 9 i Aarslev Præstegaard efter sin Morbroder for henholdsvis 1.030 og 3.005 Rd., men som han ikke naaede at faa tinglyst Skøde paa, solgtes paa Auktion 29. Maj s. A.⁷ Kl. 10 i Aarslev Præstegaard for henholdsvis 1.105 Rd. – til Grev CHRISTIAN FRIIS paa Frijsenborg – og 2.828 Rd. – til den følgende Sognepræst i Aarslev og Tilst, THOMAS LILLELUND.

Den 31. Maj og 1. Juni holdtes Auktion i Præstegaarden over alt ANDERS THOUSTRUPS efterladte Løsøre: Sølv, Tin, Kobber, Messing og Jernfang, Kakkelovne, Trævarer, Gang-, Lin- og Sengeklæder, Vogne, Redskaber, 5 Heste og nogle Køer. Ialt indkom 612 Rd. 1 Mk. 8 Sk. Først to Aar senere, den 23. Oktober 1760, fandt Auktionen over Bøgerne Sted; de indbragte 57 Rd. 3 Mk. 11 Sk.

Den 4. Maj 1761 afsluttedes Skiftet. Indtægten var opgjort til 8.105 Rd. 4 Mk. 1 Sk., Udgifterne til 5.827 Rd. 3 Mk. 2 Sk.; blandt disse sidste var 4.998 Rd., som skyldtes til KNUD THOUSTRUPS Bo; endvidere Løn til 3 Karle, 1 Dreng og 2 Piger.

Af Overskuddet, 2.278 Rd. 15 Sk., arvede ANDERS THOUSTRUPS Moder RIISE THOUSTRUP og hans Broder HANS KIÆRGAARD hver 700 Rd. 5 Mk. 13 Sk., hans Søster ELSE JOHANNE SEIDELIN (gift med NIELS WINDE) 350 Rd. 2 Mk. 14½ Sk., hans to levende Halvsøstre⁸ hver 175 Rd. 1 Mk. 7½ Sk. og hans afdøde Halvsøsters⁸ Søn ANDERS THORNING 116 Rd. 4 Mk. 15¾ Sk. og Datter JOHANNE MARIE HORTULAN 58 Rd. 2 Mk. 7¾ Sk. Ugift.

Fra ANDERS THOUSTRUPS Moder og hans Halvsøsters Mand modtog NIELS WINDE, der havde underrettet dem om den forestaaende Skifteforhandling, følgende Svar:

»Velædle Seigneur Højstærede kiære Sviger-Søn!

For Deres meget ærede takker jeg kiærligst og deraf erfarer Tiden, da Skifte-Retten møder i min allerk. nu Sl. Søn Hr. ANDERS THOUSTRUP, Sogne-Præst til Aarslev og Tilst, hans Stervbo, at registrere og vurdere med videre; Thi beder jeg kiærligst De vilde i Agt tage min Sal. Søns Efterladenskab, af hvad Navn det være kan, og i alle Tilfælde til vor fælles Bedste, overvære Skifte-Samlingerne, indtil Skiftets Slutning, tilsidst modtage min Andel Arv og derfor i Skiftetbrevet kvittere; Til alt anførte jeg herved befuldmægtiger Dem paa mine Vegne at gjøre og lade i alle Maader, hvad fornøden er, og De tjenligst eragter, hvormed jeg er aldeles fornøjet, da jeg og tager Del i alle Omkostninger og behagelig skal fornøje for Rejser og Umage. Iøvrigt ønsker Dem med Kiæreste og Børn den Allerhøjstes Velsignelser, og er med største Hengivenhed

Vester
Mellerup
d. 27de Febr. 1758.

Velædle Seigneur højstærede kiære Sviger-Søn
Deres oprigtige Moder og Tjenerinde
RITZE THOUSTRUP Sl. PEDER JØRGENSENS.«

»Monsieur WINDE højstærede kiære Svoger!

For kiære Svogers Missive angaaende vores Salige Broders dødelige Afgang takker jeg skyldigst, og vil Gud give Helbred, skal jeg have den Ære at tale med kiære Svoger paa førstkommende Løverdags om Aftenen for at gjøre Svoger Compagnie derud i den fremmede Egn, om Svoger vil saa vise mig den Ære og bie efter mig, og vi kan saa følges ad enten ridendes eller kiørendes. Og i Fald Vorherre skulde give saadan Vejrligt, at jeg ikke skulde komme, saa beder jeg, at Broder vil tage denne Part til de andre. Der jeg iøvrigt med kiærligste Hilsens Anmeldning for ham og gode Kiæreste fra min Kone og mig, som med megen Estime forbliver

Aabye d. 8 Martij 1758.

Monsieur WINDE højstærede kiære Svogers
tjenstskyldigste Tjener
P. THORNING.«

173. b. HANS PEDERSEN KIÆRGAARD (THOUSTRUP), * 1729 paa Nibstrup i V. Brønderslev Sogn, døbt 11. Oktober; blandt Fadderne var hans Moster ELISABETH THOUSTRUP, der fire Maaneder før var blevet gift med Forpagter THØGER CHRISTENSEN (S. 251) paa Villerup, 3 Mil Nord for Nibstrup.

Han blev konfirmeret 1. Søndag efter Paaske 1745 i V. Brønderslev. Tre Fjerdingaar herefter døde hans Fader, og da der 16. December s. A. foretoges Registrering og Vurdering af Faderens Bo, opholdt HANS PEDERSEN sig »under Information« hos sin Fætter Sognepræst JENS SEIDELIN i Ulsted (S. 553). Hans Formynder var da Onklen THØGER CHRISTENSEN, nu Forpagter paa Tidemandsholm.

Muligvis har HANS KIÆRGAARD, som han for det meste kaldes, været rask som Barn, eller hans Sygdom ikke været særlig iøjnefaldende i Barneaarene. Men i de første Aar efter hans Konfirmation og efter Faderens Død angrebes han af en Sindssygdom, der vedvarede lige til hans Død, 49 Aar gammel. Om han har tilbragt de syv Aar fra Faderens Død 1745 og til 1752 hos Moderen eller andre Steder, vides ikke, ej heller hvor længe hans Ophold varede hos JENS SEIDELIN, der døde allerede 1750, kun 30 Aar gammel.

I 1752 blev HANS KIÆRGAARDS eneste Søster ELSE JOHANNE SEIDELIN gift, og fra nu af og til sin Død 27 Aar senere boede han hos Søsteren og dennes tre Mænd, først paa Tidemandsholm, derefter paa Gudumlund, og sine sidste 17 Aar paa Herregaarden Odden 1½ Mil Nordøst for Hjørring.

Den 22. December 1758 fik hans Moder RIISE THOUSTRUP, der nu kun havde disse to Børn tilbage, kongelig Bevilling til, at hendes Datter maatte gaa i lige Arv og Skifte med sin Broder efter Moderens Død, da »bemeldte Søn i lang Tid har været og endnu er saa slet af Helbred og Forstand, at han maa holdes inden lukte Døre under Opsyn og Varetægt, og hans Søster og Svoger NIELS WINDE, Forpagter paa Gudumlund, i denne hans svage Tilstand har haft Møje med ham i nogle Aar i deres Hus og bevist ham alt godt«. Det tilføjedes i Bevillingen, at »Forpagter NIELS WINDE og hans Hustru skal være tilforpligtede fremdeles at beholde den svage HANS THOUSTRUP under Opsyn og Pleje i deres Hus imod derfor at nyde billig Betaling«.

Tre Aar senere oprettede RIISE THOUSTRUP en Disposition 10. August 1761, kongelig konfirmeret 16. Oktober s. A., ved hvilken hun nøje tilrettelagde Fremtiden for sin syge Søn samt indsatte Datteren til sin Universalarving. Det hedder i Dispositionen:

»Saasom det haver behaget den naadige Gud at paalægge min kiære Søn HANS KIÆRGAARD det store Kors og mig den Sorrow og Bedrøvelse, at han nu i 14 Aar har været sin Fornuft og Forstand ganske betaget og desformedelst under Bevogtning og idelig Opsyn udi et Kammer været bevaret og endnu stedsevarende saaledes maa bevares og bevogtes, hvilket min kiære Datter ELSE JOHANNE THOUSTRUP og hendes Mand NIELS WINDE, nu Forpagter paa Gudumlund, med al kiærlig Omhyggelighed og Taalmodighed nu i 10 Aar haver besørget i deres Hus uden derfor at nyde saadan Vederlag og Betaling, som de for saa stor Ulejlighed haver betjent og billigen kunde tilkomme, da efterdi jeg nu ikkun haver disse tvende Børn i Live og jeg haver oplevet en temmelig høj Alder, saa jeg nu snart venter en salig Fraskillelse fra Verden, haver jeg, imedens jeg endnu er af de Sinds og Legems Kræfter, at jeg kan betænke denne vigtige Sag, overvejet, paa hvad Maade bemeldte min ved Fornuftens Betagelse elendige svage Søn i denne hans kummerlige Tilstand ved en lemfældig og kiærlig Omgang hans Livstid kunde nyde sin nødvendige Forflejning og Underholdning af forsvarlig Klæde og Føde samt en god og kiærlig Omladelse, Tilsyn og Opvartning efter hans beklagelige Omstændigheder, og derom gjort denne Aftale og Beslutning med bemeldte min eneste Datter ELSE JOHANNE THOUSTRUP og hendes Mand, min kiære Svigersøn NIELS WINDE, at han hos dennem

i deres Hus stedse skal forblive under samme kiærlig Forsorg, Opsigt og Varetægt som hidindtil, og at de ingen Tid, saalænge de begge eller en af dem er i Live, og han udi denne bedrøvelige Tilstand forbliver, maa lade ham komme af deres Hus under andres Opsigt eller Bevaring, men fremdeles at nyde den samme Opvartning, Tilsyn og Forflejning hos dem, som han til Dato nydt haver, under Bevogtning af en tro og paalidelig Person, der med Fornuft og Lemfældighed hannem kan styre og omgaas udi et tæt og varmt Logement eller Kammer for dem selv, saa at han ikke skal være eller blive nogen fremmed til Tvang og Byrde, hvilken deres Bekostning og Omhu jeg ikke paa anden Maade ved at belønne end herved at indsætte min kiære Datter ELSE JOHANNE THOUSTRUP til min eneste Arving, eftersom mine andre Børn uden Livsarvinger ere døde, og min svage Søn HANS KIÆRGAARD ikke af det lidet, han efter mig kunde arve, kan benytte sig, til hvilken Ende hun skal være berettiget til, efter min Død, uden nogen Skifte og Deling, at annamme, nyde og beholde alt, hvis jeg mig, rørendes eller urørendes, efterlader, og derforuden til nogen Erstatning og Vederlag for hendes og min kjære Svigersøn NIELS WINDES trolig udviste Tjeneste og Omhu for min svage Søn samt deres paa ham anvendte og herefter havende Omkostninger, skal de og deres Børn være tilhørende alt, hvad min syge og elendige Søn nu ejer, eller ejendes vorder, og sig efterlader, naar det behager Gud ved Døden ham at bortkalde, være sig hans allerede tilfaldne Arvemidler efter hans Fader og Broder, eller hvad ham herefter arvelig efter andre hans Slægt og Venner kunde tilfalde. Men om det skulde behage Gud at bortkalde baade min Datter og Svigersøn forud min svage Søn, og ingen af deres Børn havde opnaaet myndig Stand eller Alder, /: thi i saa Fald ere de nærmest til at drage Omsorg for deres svage Morbroder :/ da skal af deres efterladende Formue forlods aftages en Kapital af 1.600 Rd., som min Søns nærmeste Frænde, der er vederhæftig, og samme kan betroes, antager og paa Rente udsætter, hvoraf min Søn HANS KIÆRGAARD skal underholdes, opvartes og forsynes af de aarlig faldende Renter, hvormed jeg haaber, den kristelige og retsindige Øvrighed i det Stift eller Amt, hvor den sidstlevende af min Datter og Svigersøn ved Døden afgaar, lader have et vaagent Øje til denne min saavidt muligt moderlige Foranstaltning Opfyldelse og Efterlevelse, hvorfor den allershøjeste Gud i Tid og Evighed visselig vil belønne. Naar da min svage Søn ved Døden afgaar, skal min Datters og Svigersøn NIELS WINDES Børn tilfalde Kapitalen, ligesom de udi Arv efter Loven ere lodtagne.« Og Dispositionen slutter med, at NIELS WINDE »paa egne og min Hustrus Vegne lover og tilforpligter mig i alle Maader at efterleve og fyldestgøre min kiære Svigermoders Villie og foranførte Anstalt, og at min svage Svoger af min Hustru og mig paa bedste Maade skal blive behandlet og forsynet, saaledes som vi for Gud og Høj-Øvrighed med en god Samvittighed vil forsvare og bekiendt være«.

HANS KIÆRGAARD levede endnu i 18 Aar, overlevede baade sin Moder og sin første og anden Svoger, men overlevedes i c. 30 Aar af sin Søster og dennes tredie Mand.

15 Aar efter Moderens nævnte Disposition stiftede ELSE JOHANNE SEIDELIN og hendes tredie Mand PORS BASTHOLM MUNCH Testamente, hvori det hedder om HANS KIÆRGAARD: »Og da det er af samme Beskaffenhed med min stakkels svage Broder HANS KIÆRGAARD, som nu i mere end 30 Aar har manglet sin Forstand og stadig maa holdes under Bevogtning i et Kammer, saa bliver den af min kiære salig Moder oprettede Disposition af 10. Aug. 1761, som d. 16. Okt. s. A. allernaadigst er konfirmeret, i sin fulde Kraft, dog saaledes at min kiære Mand PORS BASTHOLM MUNCH paatager sig mine Børns og Frænders Pligt i Henseende til min svage Broders Forflejning, saalænge Gud dertil vil unde ham Lejlighed.«

† i Maj 1779 paa Herregaarden Odden i Mygdal Sogn ved Hjørring, begravet 14. Maj, 49 Aar gammel.

Ifølge Moderens Disposition skulde hans Søster ELSE JOHANNE SEIDELIN arve alt, hvad han efterlod sig.

174. c. ELSE JOHANNE SEIDELIN (PEDERSDATTER THOUSTRUP), * 1732 paa Nibstrup i V. Brønderslev Sogn, døbt 3. August; blandt Fadderne var hendes Moster IDE THOUSTRUP (S. 244), gift med Sognepræst HANS KIÆRGAARD i Haverslev, og hendes Moster ELISABETH THOUSTRUPS Mand Forpagter THØGER CHRISTENSEN paa Villerup (S. 251).

Hendes Navn angives meget forskelligt; hendes Moder kalder hende stadig ELSE JOHANNE THOUSTRUP, ved sit første Bryllup kaldes hun JOHANNE SEIDELIN PEDERSDATTER THOUSTRUP, men i Almindelighed benævnes hun ELSE JOHANNE SEIDELIN, og saaledes underskriver hun sig ogsaa paa sit Testamente i 1776 og i Dødsannoncen efter sin tredie Mand i 1807.

1. Søndag efter Paaske 1746 blev »Jomfru ELSE JOHANNE PEDERSDATTER af Nepstrup« konfirmeret i V. Brønderslev.

Nogle Maaneder før hendes Konfirmation døde hendes Fader, efter hvem hun arvede 105 Rd. Hendes Formynder var da den nævnte Onkel THØGER CHRISTENSEN, nu paa Tide-
mandsholm.

Nitten Aar gammel blev ELSE JOHANNE SEIDELIN – i 1752 – gift første Gang, med Forpagter NIELS WINDE, en Provstesøn fra Saltum. Fra da af havde hun sin forannævnte, sindssyge Broder HANS KIÆRGAARD (THOUSTRUP) boende hos sig til dennes Død 27 Aar senere.

1758 døde hendes anden Broder, Sognepræst ANDERS THOUSTRUP i Aarslev, og den 22. December s. A. fik hendes Moder RIISE THOUSTRUP (S. 249) kongelig Bevilling til, at Datteren ELSE JOHANNE SEIDELIN »for den Møje, hun og hendes Mand NIELS WINDE, Forpagter paa Gudumlund, har haft med HANS KIÆRGAARD THOUSTRUP i nogle Aar i deres Hus«, maatte gaa i lige Arv og Skifte med sin Broder efter Moderens Død, »dog skal Forpagter NIELS WINDE og hans Hustru være tilforpligtede fremdeles at beholde den svage HANS THOUSTRUP under Opsyn og Pleje i deres Hus imod derfor at nyde billig Betaling«.

Ved en af Moderen 3 Aar senere oprettet Disposition blev ELSE JOHANNE SEIDELIN indsat til Universalarving efter Moderen mod at beholde sin syge Broder i sit Hus til hans Død (S. 596 f.).

Samtidig er Moderen sikkert ophørt med Forpagtningen af Vester Mellerup og er flyttet til sin Datter og Svigersøn, der det følgende Aar – for 22.710 Rd. – købte Herregaarden Odden i Mygdal Sogn, 1½ Mil Nordøst for Hjørring. Købet har nok, i hvert Fald delvis, fundet Sted for RIISE THOUSTRUPS Penge; hun har sikkert været meget velhavende, bl. a. havde hun i Arv modtaget 1.267 Rd. efter sin Mand samt 654 og 1.294 Rd. efter sine Søskende SOPHIE og KNUD THOUSTRUP. RIISE THOUSTRUP boede formentlig sine sidste seks Leveaar paa Odden, hvor hun døde 1767. Muligvis har ELSE JOHANNE SEIDELIN yderligere haft sin ældre Halvsøster ANNE BLOK PEDERSDATTER boende hos sig, hun var ved sin Død 1771 bo-siddende paa Odden (S. 792).

ELSE JOHANNE SEIDELIN var nu Frue paa Odden (S. 604) i 37 Aar, 1762–99.

I 1763 havde hun her den Sorg, at hendes tredieældste Søn, den femaarige JENS GLEERUP WINDE, indbrændte sammen med sin Huslærer. Efter sin Mands Død 1766 sad hun Enke paa Gaarden i 3 Aar, hvorefter hun ægtede sin Fætter CHRISTOPHER THØGERSEN ROUGTVED (S. 609). Han døde efter 4 Aars Ægteskab, hvorefter hun atter et Par Aar styrede Gaard og Gods, til hun blev gift tredie Gang i 1775. Fire og tyve Aar senere flyttede hun og hendes tredie Mand til Aalborg, hvor han døde 1807, hun to Aar senere, og hvor hendes eneste Datter var gift med en af Byens Storkøbmænd JACOB KJELLERUP.

Foruden Datteren havde ELSE JOHANNE SEIDELIN 5 Sønner i første Ægteskab, hvorimod de to sidste Ægteskaber var barnløse. Da Børnenes sidste Stedfader PORS MUNCH i 1776 oprettede Testamente, udtalte det ældste af Børnene, den 22aarige HANS WINDE, at han intet havde derimod paa Grund af »min kiære Stedfaders hidtil saavel mod min kiære Moder som mig og Søkende viste oprigtige Kiærlighed og Godhed«, og Børnenes Farbroder og Værg, Købmand LAURITZ WINDE i Aalborg, udtalte, at »Hr. P. MUNCH er en bekiendt redelig Mand og kiærlig Stedfader for sine Stedbørn, og Testamentet bevidner hans oprigtige Kiærlighed for hans Hustru og hendes Børn«.

Af de fem Børn, der blev voksne, døde de to ældste unge: HANS WINDE (1753–79), Forpagter paa Sebberkloster og Kyø, og PEDER WINDE (1755–76), ugift Handelsbetjent hos sin Farbroder LAURITZ WINDE i Aalborg. De tre yngste var ANDERS THOUSTRUP WINDE (1759–1824), Tiendekommissær og Foged i Norge, HENRIK WINDE (c. 1762–1817) til Burholt og RIESE WINDE (1766–1800). Kun de to sidstnævnte fik Børn, henholdsvis seks og syv.

ELSE JOHANNE SEIDELINS og hendes anden Mand CHRISTOPHER ROUGTVEDS Navnecifre findes paa Bjergby Kirke, paa Korets Østgavl, og paa samme Kirke findes paa Skibets Vestgavl hendes og hendes tredie Mand PORS MUNCHS Navnecifre; disse sidste findes endvidere paa Altertavlerammen i Annekssognet Mygdals Kirke.

ELSE JOHANNE SEIDELINS anden og tredie Mand var Fætre, og begge var Halvfætre til hendes første Mand; selv var hun Kusine til sin anden Mand, men ikke beslægtet med de to andre (Slægtskabet mellem dem fremgaar af Tavlen S. 884).

Ingen af hendes tre Vielser fandt Sted i en Kirke, men efter Tidens Skik skaffedes kongelig Bevilling til Vielse i Hjemmet. Det første Bryllup stod paa Vester Mellerup hos hendes Moder, og de to sidste i hendes eget Hjem paa Odden.

Til hendes tredie Vielse den 8. August 1775, da hun, den 43aarige Enke med fem Børn i Alder fra 21 til 9 Aar, ægtede den 37aarige PORS MUNCH, forfattede Skoleholderen i Dronninglund Sogn THØGER JENSEN MØLLER, der er betegnet som »Vendsyssels første Digter« følgende Bryllupsdigt⁹, som han lægger i Munden paa Brudens to yngste Sønner, den 15aarige ANDREAS THOUSTRUP WINDE og den c. 3 Aar yngre HENRIK WINDE:

Ægtestanden er en hellig Havn kortelig vist
da Brudgommen velædle

Hr. Pors Bastholm Munch,
vores kiære fromme salig Faders Fætter¹⁰, indgik en
kierlig Ægteforening med Bruden,
velædle Madame

Else Johanne Seidelin til Odden,
vores fromme og dydige Mama,

Og hvis hellige Bryllupsfest der med Hans kongelige Majestæts allernaadigste Tilladelse i mange høje og fornemme Venners Nærværelse hellig holdtes paa Odden den 8. August 1775.

Sønlig og ærbødig indleveret af Andreas
Thoustrup Winde og Broder Henrich Winde,

Autor T. M.

Mange rare herlig Navne
Har den hellig Ægtestand,
Iblandt hvilke Hellig Havne
Den og billig kaldes kand.

Som et Skib for Skær og Klipper
Vind og Bølger ligger trygt,
Naar i Havnen det indslipper,
Saa og De fra Fare, Frygt.

De for mange Kastevinde
Maalestrømme, Havets Svælg,
Ere fri og tryg derjnde,
Ja, for Flod og Ebbe selv.

Thi lad være, Flod og Ebbe
Sig til Havnen strækker ind,
Ia lad være, tit kand sveve
Der en Storm, en Contra-Vind.

Lad en Leviathan¹¹ skryde
Og oprejse sine Skiæl.
Komme Havet til at syde
De har Fred alligevel.

De har Deres trofast' Anker
Udi Grunden fæsted saa,
Intet hindrer Deres Tanker,
De paa Klippen Jesum staa.

Saa det altid Sandhed bliver
De, som udi Jesu Navn
Sig i Ægteskab begiver,
De gaar i en hellig Havn.

Dog, Mama, hun os tillader
At vi applicere¹² maae:
Hun med vores salig Fader
Prøver haver haft derpaa.

Vi behøve ej oprive
Saaret, Herren heelte da,
Gud da hjalp, han stedse blive
Med Papa og med Mama.

To Gang har Gud os bedrøvet
Og os ladet gaa i Sort.
Moders Hoved-Krone røvet,
Taget vores Fader bort.

Dog, Guds Haand, som os dem røvet
Ej endnu forkortet er,
Han allene os har prøvet,
Hvilket vi i Dag nu seer.

Han en Fader os vil give
Ud af salig Faders Slægt.
Herrens Løndom stedse blive
Vore Fædres Varetægt!

Hr. Papa! De har i Minde
Det vj ere visse paa,
Vi ej drive skal som Vinde
Men i Dem en Fader faae.

Der sig troelig os antage
Som Dier salig Fætter før,
Saa vi aldrig os tør klage,
Men Guds Godhed takke bør.

De i os skal vist befinde
Sligt, vi pligtig ere til,
Vi aladte er som Vinde
Til at gøre, hvad De vil.

Vi skal ingen Oprørs-Vinde
Rejse i Djer hellig Havn.
Rolig, lydig gaa der inde,
Dem til Glæde os til Gavn.

Æolus¹³, ney! Vejrets Herre,
Verdens store Styrere,
Gud, som alting mon regiære
Hannem Lof og Ære ske!

Hav, o Gud, et vaagent Øje
Over Deres hellig Havn
Til de havne i det Høje,
Amen udi Jesu Navn!

Alle Vinde støde sammen!
Herren fremme Deres Gavn!
Han velsigne dennem, Amen!
Amen, udi Jesu Navn!

Fremmede poetiske Tanker.

Paa Odden mange Ting er sket
Udi fremfarne Dage.
Een aldrig før en Munk er seet
Der viet til sin Mage.

Apollo see! Gudinder nj!⁴
 Her aabner sig en Scene.
 En Munk en Enke tør befrie:
 Sig frem, alt hvad I mene!

Kom alle Vindes Fader frem
 Kom Æolus at dømme.
 En Munk bli'r Fader her til fem
 Af disse; kan sligt sømme?

Æolus svarer:

Det er jo ej saa underlig
 Han Dem i Blodet rører.
 Den Luthersk Norden leer ad sligt,
 Jeg glædes, jeg det hører!

I Guder! Stemmer op et Choer
 Og ønsker: Lykke være
 Med Munken og hans Brud, her staar,
 Og Himlene ske Ære!

Gudernes Choer:

Munken leve med sin Mage
 Udi Glæde mange Aar,
 Til de bliver mæt af Dage,
 Siden der, hvor Guder boer!

Æolus og alle Vinde
 Støde udi Syd og Nord.
 Amen! Amen! Tusindsinde
 Amen! Udi høje Choer!

† 16. Februar 1809 i Aalborg, begravet 28. s. M. (Vor Frue).

Hendes Søn og Svigersøn meddelte Dødsfaldet i Aalborg Stifts Jydske Efterretninger for 17. s. M.:

»At det har behaget det alvise Forsyn ved en roelig Død, efter 5 Dages Sygdom, i Dag Morges Kl. 5½, at bortkalde vores gode og elskværdige Moder og Svigermoder Mad. sal. PORS MUNCH'S, fød SEIDELIN, i sit 77. Aar, det bliver hermed for vores Paarørende og hendes mange Venner sørgeligst bekendtgjort, frabedende os al Condolence.

Aalborg den 16 Februari 1809

HEINRICH WINDE
 til Buurholt

JACOB KIELLERUP.«

~ 1) 21.¹⁵ April 1752 paa Vester Møllerup i Jerslev Sogn NIELS HANSEN WINDE,
 * 1723 i Saltum (ved Blokhus, 1½ Mil Syd for Løkken), hjemmedøbt, fremstillet i Kirken
 1. December. Søn af HANS NIELSEN WINDE¹⁶ (* 2. November 1689 i Gøl Præstegaard paa
 Øen Gøl i Limfjorden, døbt 6. s. M., Student 1709 fra Viborg, Rektor ved Thisted Latinskole,

1716 Magister, 1717–41 Sognepræst i Saltum og Hune, 1735 Provst, † 11. April 1741 i Saltum, begravet 20. s. M. (Saltum Kbg.) under Koret i Hune Kirke, hvor der findes Epitafium¹⁷ over ham og Hustruen; 19. Maj s. A. kgl. Bev. for Enken at sidde i uskiftet Bo) og Hustru BIRTHE CHRISTENSDATTER WIBROE (* 4. September 1695 eller 96, ~ 22. Juni 1718 (hvor?), † 31. August 1741 i Saltum, begravet 8. September (Saltum Kbg.) under Koret i Hune Kirke; Skifte 30. September s. A.: 2.903 Rd. 1 Mk. 9½ Sk. ÷ 2.033 Rd. 2 Mk. 15½ Sk. = 869 Rd. 4 Mk. 10 Sk.).

NIELS WINDE var Nr. 5 af en Søkendeflok paa 15¹⁸, hvoraf 10 var Piger. Af Drengene var NIELS den ældste, CHRISTEN blev Degn paa Gøl, senere i Vrensted, PEDER døde som Student, LAURITZ blev Købmand i Aalborg og JENS Degn i Saltum og Hune.

NIELS WINDE var 17 Aar gammel, da han mistede begge sine Forældre, efter hvem han arvede 96 Rd. 3 Mk. 13½ Sk. Forældrene efterlod sig et stort Bo, der vurderedes til godt 2.900 Rd. Af Dyr havde de 10 Heste, 14 Stude, 14 Køer og Kvier, 18 Faar og 18 Svin; af Bøger havde Præsten ikke mindre end 198. NIELS WINDES Kurator var JACOB GLEERUP, formodentlig den samme JACOB JØRGENSEN GLEERUP til Bjørnkær i Birsted Sogn, som var hans Fadder.

NIELS WINDE var indtil sit Giftermaal Ridefoged paa Hovedgaarden Knudseje i Skæve Sogn (14 Tdr. Htk. foruden Bøndergods), der 1748–76 ejedes af Krigsraad JENS JACOBSEN GLEERUP, Søn af hans Fadder.

Derefter blev han først (1752–55) Forpagter paa Hovedgaarden Tidemandsholm i Taars Sogn (c. 150 Tdr. Htk.), der 1749–64 ejedes af HANS NIKOLAJSEN BOJES Enke MAREN FRAUSING, og senere (1757–61) Forpagter paa Hovedgaarden Gudumlund i Gudum Sogn 2 Mil Sydøst for Aalborg; den var paa c. 760 Tdr. Htk. og ejedes 1753–77 af Major PEDER MATHIAS v. BUCHWALDS¹⁹ Enke IDALIA ILSABE v. BASSEWITZ. Disse Aar paa Gudumlund er den eneste Tid i hele sit Liv, som WINDE tilbragte Syd for Limfjorden.

Af NIELS WINDES 6 Børn blev to født paa Tidemandsholm, to paa Gudumlund og to paa Odden. Begge de to førstnævnte Steder var Herskabet paa Gaardene Faddere, til den ældste Søn HANS – opkaldt efter Farfaderen – saaledes MAREN FRAUSINGS Svoger PEDER NIKOLAJSEN BOJE²⁰ og hendes to Børn NIELS og MARIE BOJE, og til Sønnen PEDER – opkaldt efter Morfaderen – MAREN FRAUSING selv, hendes nævnte Svoger samt to Børn cand. theol. HANS BOJE og MARIE BOJE, alle paa Tidemandsholm, samt PEDER MUNCH til Hvidstedgaard.

Af de to næste Sønner – opkaldt efter Krigsraad JENS GLEERUP til Rødslet og Bjørnkær m. m. (hvis Fader havde staaet Fadder til NIELS WINDE) og sin Mormoders Fader ANDERS THOUSTRUP – blev den yngste baaret af Fruen til Gudumlund Majorinde IDALIA ILSABE v. BUCHWALD, den ældste af dennes Svigermoder ANNE ROSEN LUND, Enke efter Kaptajn FREDERIK v. BUCHWALD til Gudumlund; Faddere for begge var Børnenes Faster MARGRETHE WINDE og dennes Mand JENS BERLIN samt SØREN BJERREGAARD, begge Købmænd i Aalborg; endelig var Seigneur NIELS WADUM (vistnok Broder til den ældste Fasters Mand) Fadder for den ældste og Farbroderen LAURITZ WINDE i Aalborg for den yngste.

Faddere til det yngste Barn, Datteren RIESE, der fødtes 1766 paa Odden (hvor Sønnen HENRIK sikkert ogsaa er født, c. 1762), var JØRGEN PALLESEN KJÆRULF til Stensbæk i Bindslev Sogn – han havde som ung været Forpagter af Odden under Grev CHRISTIAN RANTZAU – og hans Datter ANNE, gift med Kommerceraad JENS BERG til Kjærsgaard i Tornby Sogn, endvidere JENS BRØNDLUND til Nørre-Elkær i Tværsted Sogn, den unge Sognepræst CHRISTIAN RØMER i Horne og Asdal og Madame FOLLERUP fra Asdal, hvor hendes Mand formodentlig var Forvalter.

Paa Auktionen i Juli 1760 efter sin Hustrus Moster SOPHIE THOUSTRUP og dennes Mand CHRISTEN MEILING (S. 255) købte NIELS WINDE en brun Hoppe paa 10 Aar og en gl. sort Vognhoppe samt en Mærplag; to Køer, to Kvier og en Kvieko; en Chaise og en beslagen Vogn; en Guldkæde med Laas og Bogstaverne CMST for 32 Rd.; et Hovedvandsæg i Hjerte og et rundt do. med Lænke og Balsamdaase i Enden; og af Bøger: Christian IV's Bibel i Folio, Holbergs Kirkehistorie, Christian IV's Jydske Lovbog, Traktat angaaende Grænserne mellem Norge og Sverrig, Over Christi 7 Ord paa Korset, samt tvende gamle skrevne Bøger.

Den 2. Februar 1762 døde Ejeren af Herregaarden Odden ved Hjørring HANS WISSING, og paa Auktionen den 27. April s. A. købte NIELS WINDE for 22.710 Rd. Hovedgaarden (Htk. 69 Tdr. 7 Skp. 2 Alb.) med Tiender (Htk. 52 Tdr. 4 Skp.) og Bøndergods (Htk. Ager og Eng 250 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. samt Skovskyld Htk. 3 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.), ialt Htk. 376 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.

Hovedgaardshartkornet udgjordes af fri Hovedgaards Takst Ager og Eng 31 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk., Afbyggerne under Hovedgaardens Takst Ager og Eng 29 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. samt Møllenskyld 8 Tdr. 4 Skp. (Odden og Skeen Møller). De paagældende Tiender var Bjergby Sogns Kirke- og Kongetiende (henholdsvis Htk. 24 Tdr. og 21 Tdr.) og Mygdal Sogns Kirke- og halve Kongetiende (henholdsvis Htk. 5 Tdr. og 2 Tdr. 4 Skp.) samt jus patronatus. Auktionsskødet udstedtes 26. April 1763 og læstes 4. Maj s. A. paa Viborg Landsting. Samtidig udstedte WINDE Obligation paa 14.000 Rd. til J. BRØNDLUND mod 1. Prioritets Ret i Odden.

Derimod fulgte jus vocandi ikke med Odden, saa da Sognepræsten i de to Sogne JES ALMSTRUP VOGELIUS var død den 22. December 1762, var det Kongen, der den 25. Februar 1763 kaldte JACOB ARENT WINTHER (siden Provst) til Embedet.

Hovedgaarden Oddens²¹ Navn hidrører fra, at dens Hovedbygning ligger paa Spidsen af et Højdedrag, der som en Odde skyder sig frem i Terrænet, omgivet af Lavninger og Enge. Den smukke, statelige, toetages Hovedbygning bestaar nu af to grundmurede, hvidkalkede Fløje i sengotisk Stil, begge opført i det 16. Aarhundrede af Munkesten, nemlig en Øst- og en Sydfløj, der er sammenbygget i Vinkel med Gaarden aaben mod Nord. Endnu da NIELS WINDE købte den i 1762, bestod den af fire Længer, nemlig foruden de to bevarede, af endnu en grundmuret Længe mod Nord i to Etager, men noget lavere end de andre, opført 1652 og nedrevet c. 1820, samt en Vestfløj i een Etage af Egebindingsværk med Tegtag; men 10 Maaneder senere, den 17. Februar 1763, gik sidstnævnte Fløj, der længe brugtes som Bolig for Forpagteren, op i Luer, ved hvilken Lejlighed NIELS WINDES tredieældste Søn og dennes Huslærer indebrændte.

Noget skummel har Odden nok set ud i sin Velmagts Dage med sine svære, mørke Mure, sine tunge Bygninger uden Taarn eller Spir og sine smaa, temmelig tilfældigt anbragte Vinduer. Nu er Bygningerne hvidkalkede, men maa undvære de kamtakkede Gavle, der nedtoges omkring 1840.

Ladegaarden bestod 1760 af en anselig Samling af Bygninger – Lade, Øksenu, Kohus, Hestestald o.s.v., alt af svært Egetømmer med murede Vægge og Straatag; af de ialt 6 Huse paa tilsammen 163 Fag staaer det meste endnu.

Da Jorderne var meget sandede, var Gaarden ikke meget værdifuld. Den Pris, WINDE betalte i 1762 for den, var da ogsaa ret beskeden – kun 61 Rd. pr. Td. Htk. Gaarden havde da ogsaa hele 22 Tdr. Land pr. Td. Htk.

I 1743 afsluttedes en Periode paa 300 Aar, i hvilken Odden stadig havde været i Hænderne paa Mænd og Kvinder, der alle var hinanden nær beslægtede og alle hørte til Landets første Familier, og af hvilke mange var fremragende Dytigheder. De første 200 Aar af denne Periode ejedes den af Medlemmer af Adelslæggerne LUNGE. WINDES Forgænger paa Gaarden HANS WISSING købte den i 1743 – tillige med Stensbæk – af Grev CHRISTIAN RANTZAU til Brahesborg paa Fyn (S. 215 ff.), en af Danmarks største Jordegodsejere paa den Tid. (Om Gaarden efter NIELS WINDES Tid se S. 606 f.).

† 18.²² Marts 1766 paa Odden, begravet 25. s. M. i Mygdal Sogn.

Ifølge kongelig Bevilling af 11. April s. A. for Enken til at sidde i uskiftet Bo afholdtes Samfrændeskifte²³ 3. November 1769 paa Odden, en Maaned før hun indgik nyt Ægteskab.

Herregaardens samlede Hartkorn var 376 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., som da NIELS WINDE købte den syv Aar tidligere, men efter Prisen paa Jordegods og Gaardens Forbedring i de forløbne Aar, ansattes den nu til 28.400 Rd., Besætningen, der bestod af 18 Heste, 114 Fødestude (Stude, der kun faar en ringere Slags Foder), 30 Køer, Kvier og Kalve samt 1 Tyr, 116 Faar og 14 Svin, sattes til 2.100 Rd., Ind- og Udbo til 2.807 Rd. 2 Mk. 7 Sk., og Tilgodehavender udgjorde 1.100 Rd. Formuen udgjorde saaledes 34.407 Rd. 2 Mk. 7 Sk. Efter Fradrag af Gælden, der var 20.907 Rd. 2 Mk. 7 Sk., blev Overskuddet 13.500 Rd., hvoraf Enken, der ingen Broderlod forlangte, arvede det halve, hver af de fire Sønner 1.500 Rd. og Datteren 750 Rd., hvilket sidste Beløb Enken dog »af Kierlighed til hendes eneste Datter og yngste Barn« forhøjede til 1.500 Rd. 6 Børn.

~ 2) 8. December 1769 paa Odden sin Fætter Enkemand CHRISTOPHER THØGERSEN ROUGTVED, * 1734 paa Villerup, hjemmedøbt 9. Marts, fremstillet 5. Maj i Skallerup Kirke, Søn af THØGER CHRISTENSEN (ROUGTVED) og ELISABETH ANDERSDATTER THOUSTRUP (S. 250 f.).

Om CHRISTOPHER ROUGTVED se S. 609.

Efter godt tre Aars barnløst Ægteskab gjorde CHRISTOPHER ROUGTVED, der da var mærket af Sygdom, den 5. Marts 1773 Testamente (kgl. konf. 2. April s. A.), hvori udtaltes, at – »da jeg finder mig særdeles vel fornøjet med min kiære Hustrus Omgang og største Omhu for mig i min svage Helbred, som jeg nu paa nogen Tid har funden mig af og til beladt med, saa – i Henseende til jeg ikke kan vide saadan mit paa nogen Tid hafte slette Helbreds Udfald, og hvor længe den naadige Gud behager at holde mig i saadan svagelig Tilstand ved Live, – har jeg – i Betragtning af det imellem os førte kiærlige og christelige Ægteskab til Erkiendtlighed for hendes mod mig viste og daglig visende oprigtig Ægte-Kiærlighed, – funden mig forbunden til at sørge for hende samt hendes i forrige Ægteskab avlede Børns Velfærd og Conservation efter min Død, og i saadan Hensigt . . . beslutter jeg hermed, fuldraadig, med sund Fornuft og godt Overlæg«, at hans Hustru efter hans Død maatte beholde hele Boet uskiftet, imod at hun straks efter hans Død betalte 400 Rd. til hans Arvinger.

† i Maj 1773 (paa Odden), begravet 3. Pinsedag, den 1. Juni, i Mygdal Sogn.

Ingen Børn.

~ 3) 8. August 1775 paa Odden (se S. 599 ff.) PORS BASTHOLM MUNCH, * 1738 paa Hvidstedgaard i Taars Sogn, døbt 15. Juni; yngste Barn – af 12 Søkende – af NIELS JENSEN BASTHOLM²⁴ (* 1678 i Bastholm i Vrejlev Sogn, døbt 21. April; boede 1715 i Bastholm i Vrejlev Sogn, 1722–25 Forpagter af Baggessvogn i Sindal Sogn (S. 762), 1723–42 Forpagter af Hvidstedgaard i Taars Sogn, 1742–c. 50 af Kettrupgaard i Ingstrup Sogn, † 1756 i Løkken, begravet 5. November i Fureby Sogn, Skifte (Rønnohvsholm)) og Hustru SARA KIRSTINE CHRISTENS DATTER²⁵ (* c. 1697, ~ 3. Juli 1715 i Vrejlev Kirke, † 1772 i Løkken, begravet 26. April i Fureby Sogn (kaldes dog GIERTRUD BASTHOLM i Kbg. ved Begr.)).

PORS MUNCH, som han i Reglen kun kaldes, fik ved Daaben Navnet PORS HAMMER BASTHOLM, utvivlsomt opkaldt efter den 1734 afdøde Præst i Ugilt og Taars PORS JACOBSEN HAMMER; da denne vistnok kaldtes PORS MUNCH HAMMER efter sin Morfader PORS MUNCH, Præst i Strøby paa Stevns, har PORS BASTHOLM MUNCH nok ogsaa sit MUNCH-Navn fra ham, snarere end efter den PEDER MORTENSEN MUNCH, der ejede Hvidstedgaard 1742–58.

PORS MUNCH opvoksede paa Hvidstedgaard og Kettrupgaard i Nærheden af Løkken; ved sidstnævnte Gaards Brand 1748 blev Faderen forarmet og flyttede et Par Aar efter til en Søn i Løkken.

PORS MUNCH var i 1756 i Tjeneste hos Herredsskriver NIELS JACOBSEN DANÆUS († 1757) i Hinge i Lysgaard Herred og i 1771 Forvalter paa Hjermelevgaard i Tolstrup Sogn (den hørte 1696–1918 under Stamhuset Birkelse, der 1766–76 ejedes af Gehejmerraad ANDREAS SKEEL).

Ved sit Ægteskab med Ejerinden af Odden blev han i sidste Fjerdedel af det 18. Aarhundrede – paa de store Landboreformers Tid – Ejer af denne Herregaard ved Hjørring, som NIELS WINDE havde købt i 1762, og som ved dennes Død var vurderet til godt 33.300 Rd. (S. 604 f.).

PORS MUNCH er den første af Gaardens Ejere, der vides at have gjort noget for at modernisere dens Drift, omend i al Beskedenhed; han brugte f. Eks. Mergel og »skal deraf have høstet en ikke ringe Nytte«, og han kastede 10.000 Alen Grøfter og Diger omkring Marken, men de skred sammen i den løse Grund. Endnu 1785 laa Ageren tildels i Fællig med Bøndernes, og den var ikke inddelt i Kobler, da den var saa uensartet, at noget skulde hvile i 5, andet i 16 Aar efter 5 Aars Brug; derfor indtoges Marken »hist og her til Sæd, ligesom Jorden dertil findes bekvem«. Engene bestod af »nogle Skovsiger« ved ubetydelige Vandløb; Skoven var efterhaanden svundet ind til en Smule Underskov, skønt den dog endnu 1662 havde været ansat til et Par Hundrede Svins Olden; paa Skovens Bekostning var Hede og lejlighedsvis Flyvesand rykket frem; Overdrevet, der var paa 1.000 Tdr. Land, omtales endnu 1785 som »sort skallet Hede med rød Sand under«, og om Ageren siges det ved samme Tid, at den kan »være ringe nok til Sæd, thi her maa mærkes, at en anelig Del af Agermarken bestaar af løs, aaben Sand, under hvis Overflade paa et halvt Kvarters Tykkelse befindes en sort forrustet Materie, blandet med rød Sand og smaa Sten«. Alt i alt var det saaledes kun en lidet værdifuld Gaard, paa hvilken der i PORS MUNCHS Tid i Reglen kun holdtes 52 Staldstude. Gaarden havde da ogsaa mellem 20 og 30 Tdr. Land paa hver Td. Hartkorn²⁶.

Ved Folketællingen i 1787 boede paa Odden Proprietæren PORS MUNCH og hans Hustru samt hendes to yngste, ugifte Børn, den 25aarige HENRIK WINDE, der benævnes »Foged ved Godset«, og som to Aar senere købte Gaarden Burholt i Øster Brønderslev Sogn, samt den 21aarige RIESE WINDE, der samme Aar ægtede Købmand JACOB KJELLERUP i Aalborg.

PORS MUNCH og hans Hustru byggede et stort og smukt Vaaningshus ved Gaarden Holtegaard noget Øst for Odden, vistnok i den Hensigt at tilbringe deres sidste Dage paa denne Gaard, hvilket dog ikke blev til noget.

Allerede 1766, den 8. August, havde ELSE JOHANNE SEIDELIN faaet Bevilling til – efter NIELS POULSEN BØRGLUMS Enkes Død – at nyde Brokorn af en i Horns Herred beliggende Bro imod at holde den vedlige; Enken levede imidlertid mange Aar endnu, saa først den 20. August 1784 fik PORS MUNCH og Hustru kongelig Bevilling til at oppebære Brokornet, nemlig aarlig en strøgen Skæppe Byg af hver Helgaard i Horns Herred og en halv Skæppe Byg af hver Halvgaard eller Bol. Ifølge Stiftamtmandens Erklæring var Broen saa brøstfældig, »at den nødvendig af ny med første vil opsættes«, hvilket vilde medføre anelige Omkostninger²⁷.

Den 28. April 1779 fik PORS MUNCH kongelig Bevilling til, at han – og hans Enke efter ham – maatte nyde samme Privilegier som karakteriserede Jordegodsejere, imod at svare Rangskat efter 9. Klasse (efter Forordningen af 14. Oktober 1746)²⁸.

Som Følge heraf fik han baade jus vocandi et exercitium juris, hvorfor han – da Provst JACOB ARENT WINTHER, som Kongen 1763 havde kaldt til Sognepræsteembedet i Bjergby og Mygdal, var død den 25. Februar 1788 – den 14. Marts s. A. kaldte SØREN BALLING til Embedet²⁹.

Efter Ansøgning af 5. Januar 1797 fik PORS MUNCH 3. Maj s. A. kongelig Bevilling til at

frasælge Bøndergodset, uden at Hovedgaarden tabte sine Rettigheder (bl. a. Skattefrihed) som saadan³⁰. Det blev dog først den følgende Ejer, der kom til at udnytte Bevillingen.

Efter at have ejet Odden i 24 Aar solgte PORS MUNCH den ved Købekontrakt af 19. April 1798 og Skøde af 13. Juni 1799, læst paa Viborg Landsting, med nøjagtigt samme Tilliggende, som da NIELS WINDE købte den i 1762 (S. 604), ialt Htk. 376 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., for 55.000 Rd.³¹ til SIMON GROTH CLAUSEN, tidligere Købmand i Nysted paa Lolland.

Efter at CLAUSEN i 1801 havde skaffet sig Tilladelse til ogsaa at udstykke Gaarden, afhændede han i Løbet af faa Aar over 200 Tdr. Htk. af Godset, 25 Tdr. af Hovedgaardstaksten samt Mygdal Sogns Kirke- og halve Kongetiende (7½ Td. Htk.). Bl. a. solgte han 1802 Skeen Mølle til dens Fæster JESPER CHRISTENSEN BASTHOLM (PORS MUNCHS Brodersøn). Til Slut solgte han i 1806 Gaarden selv (Hovedgaardstakst 45, Tiender 45 og Gods 38 Tdr. Htk.). 1816 købtes Gaarden med ialt kun 32 Tdr. Htk. af Auditør CHRISTEN SCHOU, der nedbrød den smukke nordlige Fløj, forhuggede Resterne af Skoven og udpinte Markerne samt lod Pigerne paa Gaarden bruge Oddens gamle, værdifulde Arkiv til Optænding, hvorefter han i 1827 – fuldstændig forarmet – solgte den.

Men der kom atter gode Tider for Odden. Efter at det var gaaet stærkt ned ad Bakke med Gaarden, blev den i 1880 overdraget til Overretsprokurator FERDINAND EMIL TORNÉ TVERMOES, der drev den frem til en Mønstergaard sammen med sin dygtige Inspektør P. G. S. RODSKJER, som derefter selv blev Ejer af den 1890–1910.

Gaardens Tilliggende, der engang var 2.000 Tdr. Land, var i 1943 kun 248 Tdr. Land Ager og Eng og 80 Tdr. Land Skov. Dens Hartkorn var i 1943 15 Tdr. 2 Skp. 1½ Alb.

Endnu inden PORS MUNCH i Juni 1799 udstedte Skøde paa Odden, var han og hans Hustru flyttet til Aalborg, hvor han døde otte Aar senere, hun overlevede sin tredie Mand i to Aar. I 1801 boede de i Nørregade 497, med Husjomfru, Kokkepige, Kusk og Tjener. Samtidig boede i Jomfru Annegade 247 Svigersønnen JACOB KJELLERUP, der lige var blevet Enkemand, med sine fire Børn.

PORS MUNCH stiftede to Legater. Ca. 1803 skænkede han 150 Rd. til Vedligeholdelse af sit og sin Hustrus Gravsted paa Almenkirkegaarden; Beløbet, der udbetaltes til Vor Frue Kirke af hans Dødsbo 14. December 1810, blev 1813 omskrevet til 52 Rbd. 3 Mk. Sølv, hvilket Beløb var indgaaet i Kirkens Formue inden 1841, paa hvilket Tidspunkt Gravstedet ikke længere vedligeholdtes af Kirken³².

Endvidere stiftede han ved Gavebrev af 6. August 1803, konf. 15. Oktober s. A., PORS MUNCHS Legat med 1.000 Rd., nu 2.000 Kr., hvis Renter (4%) aarlig er tillagt Læreren i Mygdal; Legatet, der staar i Odden Hovedgaard, bestyres under Amtsraadets Tilsyn af Sogneraadet.

PORS MUNCH og ELSE JOHANNE SEIDELIN oprettede Testamente Aaret efter, at de var blevet gift, den 10. Maj 1776, kgl. konf. 30. August s. A. Ifølge dette skulde hun efter hans Død beholde hele Boet mod at betale 200 Rd. til hans Broder CHRISTEN BASTHOLMS 2 Sønner PEDER og NIELS CHRISTENSEN BASTHOLM og hans Søster GIERTRUD BASTHOLMS (i Ægteskab med Sogndegn i Saltum og Hune NIELS CARSTENSEN GODSCHE avlede) 2 Døtre JOHANNE BIRIGTTE og MAREN GODSCHE (50 Rd. til hver).

† 9. Januar 1807 i Aalborg, begravet 19. s. M. (Vor Frue).

Hans Enke averterede hans Død i Aalborg Avis for 13. Januar:

»Venner og hvem der kiendte min uforglemmelige Mand PORS MUNCH i hvis Selskab jeg saa lykkelig levede i 31 Aar, deler deres Følelser med mig ved den sørgelige Bekiendtgjørelse

Testamente 10. Maj 1776.

Ved ELSE JOHANNE SEIDELINS Underskrift findes hendes Segl.

at det behagede Gud ved en stille Død i Gaar Kl. 12 Slet Formiddag at bortkalde ham fra dette timelige til det evige Liv.

Aalborg den 10 Jan. 1807.

E. J. SEIDELIN,
sal. MUNCH.«

Ingen Børn.

ELISABETH ANDERSDATTER THOUSTRUPS 10 BØRN MED THØGER CHRISTENSEN ROUGTVED

(Se S. 251).

175. a. CHRISTEN THØGERSEN ROUGTVED, * 1730 paa Villerup i Skallerup Sogn, døbt 16. April i Annekssognet Vennebjerg; Faddere var Mosteren IDE THOUSTRUP (S. 244), dennes Mand Sognepræst HANS KIÆRGAARD i Haverslev og Stedsøn LYDER HANSEN KIÆRGAARD (S. 778); endvidere CHRISTEN NIELSEN MEILING (S. 253) samt en Mad. MAREN JENS-DATTER.

Han blev 1747 Student fra Aalborg, immatrikuleret 28. Juli, og er sikkert den Mons. CHRISTEN ROUGTVED i Vester Hassing Præstegaard (hos Sognepræsten OLE AGERHOLM, S. 775), der 1748 var Fadder for sin Fætter Sognepræst JENS SEIDELINS tredje Barn i Ulsted (S. 555). Den 25. Oktober 1751 tog han teologisk Embedseksamen med Haud. I 1760 boede han vistnok i Aars (S. 254).

† 1762 i Skidenstræde i København af Brystsyge, begravet 5. Maj (Trinitatis).

176. b. MAREN THØGERSDATTER (ROUGTVED), * 1731 paa Villerup, hjemmedøbt 30. August »for Svagheds Skyld«, fremstillet i Skallerup Kirke 9. Oktober. Faddere var Onklen Sognepræst HANS KIÆRGAARD i Haverslev, Fogeden paa Villerup CHRISTEN MEILING og Forpagteren af Hvidstedgaard NIELS BASTHOLM (S. 605); endvidere Mosteren RIISE THOUSTRUP paa Nibstrup (S. 248) samt Fasteren SIDSEL CHRISTENSEDATTER (HOLM), der var gift med Købmand MIKKEL CHRISTENSEN AAGAARD¹ i Hjørring.

† 1732 paa Villerup, begravet 26. Februar.

177. c. ANDREAS (ved Daaben ANDERS) THØGERSEN ROUGTVED, * 1732 paa Villerup, hjemmedøbt 19. Oktober »for Svagheds Skyld«, fremstillet i Skallerup Kirke 4. December. Faddere var Onklen PEDER JØRGENSEN paa Nibstrup, PEDER MEILING (se S. 255) og en PEDER CHRISTENSEN; endvidere Mosteren i Haverslev Præstegaard og Fasteren paa Hvidstedgaard.

Han tjente² fra 1747 som Dreng og fra 1751 som Karl hos Landstingsskriver JACOB FILSTRUP i Viborg. Den 2. Marts 1752 blev han exam. jur. med Karakteren »ej ubekvem« og derefter Skriver i Rentekammerets søndenfjeldske Kontor i København. Han kom nu til Norge, hvor han 1755 blev konstitueret og 11. Januar 1757 virkelig Foged i Nedre (Nordre) Telemark og Bamble Fogderi i Akershus Stift (konf. 2. September 1766), hvilken Stilling han havde, til han fik sin Afsked 1. Juli 1773. Den 30. April eller 1. Maj³ 1767 var han blevet virkelig Kammerraad. I 1777 boede han i »Rommenes«, vel Ramnes ved Oslo Fjord mellem Drammen og Larvik.

† 18. April 1814 i Holla, Telemark Fylke.

~ 1) 23. April 1755 i København (St. Nicolai) MARIE OLSDATTER HIMMARCH,
* 19. Oktober 1732, † 1773 i Holla, begravet 9. Juni. Mindst 2 Børn⁴.

~ 2) 27. August 1775 i Skien INGER WESSELTOFT, * 1746 sst., døbt 20. Maj, Datter
af Skibsreder og Købmand sst. ZACHARIAS SIMONSEN WESSELTOFT (* c. 1701 sst., † 1777 sst.,
begravet 10. Maj) og Hustru INGER NIELSDATTER BUGGE (* 1712 (i Larvik?), † 8. Maj 1754)⁵.
† 3. Juni 1817 i Skien. Børn?

178. d. CHRISTOPHER THØGERSEN ROUGTVED, * 1734 paa Villerup, hjemmedøbt
9. Marts »for dets Svagheds Skyld« og 5. Maj fremstillet i Skallerup Kirke. Hans Faddere,
alle paa mødrene Side, var hans to ældste Mostres Mænd Sognepræst HANS KIÆRGAARD i
Haverslev og Sognepræst OTTO LIHME i Hammel, hans to Mostre RIISE THOUSTRUP paa Nib-
strup og Jomfru SOPHIE THOUSTRUP i Aarslev samt hans Morbroder KNUD THOUSTRUP, der
var Kapellan (»Vice-pastor«) i Aarslev.

CHRISTOPHER ROUGTVED opholdt sig 1752 paa Hvidstedgaard i Taars Sogn ved Hjørring.
1760–65 var han Forpagter af Aars Præstegaard (Sognepræst her var PEDER LUND til 1762,
derefter LAURITS HERCH).

Paa Auktionen efter sin Moster SOPHIE THOUSTRUP og dennes Mand CHRISTEN MEILING
i Aars (Meldahl) 1760 købte ROUGTVED alle 19 Stude, »der alle undtagen een er brændte
paa Hornet med Brynde C. M.«, alle 52 Faar og 8 Lam, 2 nye Trævogne og 1 Træharve
(S. 255).

Fra 1761 (eller 1766, S. 251 f.) og til sin Død var han – efter sin Fader – Ejer af Huset
Meldahl i Aars, som han fæstede til sine Forældre, der blev boende her til deres Død; Moderen
døde i 1774, otte Aar efter sin Mands Død.

Det vides ikke, hvor meget CHRISTOPHER ROUGTVED arvede efter sine Forældre, da der
intet Skifte findes efter dem; de har rimeligvis været ret velstillede; Moderen havde i 1760 og
1758 arvet 654 og 1.294 Rd. efter sine to yngste
Søskende.

Ved sin første Vielse 1763 blev CHRISTOPHER
ROUGTVED Ejer af Skovsgaard i Skellerup Sogn
tæt ved Hobro, ved Mariager Fjord, samt af
Skellerup Sogns Kirketiende.

Testamente 5. Marts 1773.

Af sin Svigerfader HANS THORNSOHN købte
han tre Aar senere, ved Skøde af 19. Januar 1766, læst 17. Marts 1770 ved Onsild Herreds
Ting, noget Jordegods (Htk. 22 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb.) samt Svenstrup Sogns Kirke-
tiende (Htk. 11 Tdr. 3 Skp.).

Efter at han ved sit Ægteskab i 1769 med sin Kusine ELSE JOHANNE SEIDELIN var blevet
Ejer af Herregaarden Odden i Mygdal Sogn 1½ Mil Nordøst for Hjørring (S. 598 f., 604 ff.),
lod han ved Auktion den 13. Marts 1770⁶ sælge Skovsgaard (Htk. 7 Tdr. 6 Skp. 1 Alb., Skov-
skyld 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.), Strandholt i samme Sogn (Htk. 2 Tdr.), med underliggende Gods
i Skellerup og Anderup Byer i Skellerup Sogn, i True By i Svenstrup Sogn og i Snæbum By i
Snæbum Sogn, samt Skellerup Sogns Kirketiende (Htk. 13 Tdr. 2 Skp.) og Svenstrup Sogns
Kirketiende (Htk. 11 Tdr. 2 Skp.), ialt godt 100 Tdr. Htk., nemlig c. 78 foruden Kirketienderne.

De sidste fire Aar af sit Liv ejede CHRISTOPHER ROUGTVED Odden. Et Par Maaneder før
sin Død oprettede han Testamente (se S. 605).

† i Maj 1773 (paa Odden), begravet 1. Juni i Mygdal Sogn.

~ 1) 1763⁷ i Skellerup Sogn Enke CHRISTENCE FRIIS THORNSOHN, Datter af HANS THORNSOHN (Forvalter over Stamhuset Hevringholm, der 1727–31 ejedes af Generalløjtnant CHR. RANTZAU-FRIIS og derefter af Oberstløjtnant JOACHIM BECK-FRIIS († 1741); 1740–59 Ejer af Skovsgaard i Skellerup Sogn, fra 1756 Ejer af Skæring-Munkgaard i Egaa Sogn (der derefter ejedes af hans Søn AXEL THORNSOHN, † 1769), † 1766).

Hun ejede 1742–59 Hjortshøjlund i Hjortshøj Sogn. Ved Skøde af 12. September 1759, læst 17. Marts 1770 ved Onsild Herreds Ting, købte hun af sin Fader Skovsgaard, Skellerup Kirke samt Jordegods i Skellerup og Hobro Sogne.

† 1766–69.

Børn?

(~ 1) PEDER MICHELSEN BORRE, Ejer af Hjortshøjlund, † 1756).

~ 2) 8. December 1769 paa Odden sin Kusine Enke ELSE JOHANNE SEIDELIN, * 1732, † 1809. Se S. 598–602.

Ingen Børn.

179. e. MAREN THØGERSDATTER (ROUGTVED), * 1735 i Sejlstrup, døbt 26. September; hun blev baaret af sin Moster IDE THOUSTRUP, hvis Mand Sognepræst HANS KIÆRGAARD i Haverslev var Fadder tillige med Onklen CHRISTEN MEILING samt HELVIG DORETHE ANDERSDATTER⁸ og APOLONE ANDERSDATTER.

† 1739 sst., begravet 24. Juni.

180. f. JØRGEN THØGERSEN (ROUGTVED), * 1736 sst., døbt 11. September, blev baaret af »hæderbaarne« HELVIG DORETHE ANDERSDATTER⁸, der ikke vides at have hørt til Familien, og det samme gælder Fadderne: JUST BLOK († 1739 i Sejlstrup Sogn, 51 Aar gammel), CHRISTEN JOHANSEN, NIELS NIELSEN, JOHANNE JENS DATTER og ANNE NIELSDATTER.

† 1745 paa Tidemandsholm i Taars Sogn, begravet 10. Januar.

181. g. PEDER THØGERSEN ROUGTVED, * 1738 i Sejlstrup, døbt 5. Februar, blev baaret af sin Faster paa Hvidstedgaard (S. 605), hvis Mand Forpagter NIELS BASTHOLM var Fadder sammen med PEDER MEILING, JUST BLOK og MIKKEL Skrædders Hustru i Hjerring.

Han opholdt sig² før sin Eksamen hos sin ældre Broder ANDREAS ROUGTVED, blev 29. April 1760 exam. jur. med Karakteren »bekvem«, omtales som Prokurator, boede fra senest 1770 i Skien i Norge og var Proprietær til Øvre Semgaard ved Skien.

† 6. April 1810 paa Øvre Semgaard.

~ 1) SARA CHARLOTTE USGAARD, * 1736 i Skien, døbt 4. Marts.

† i August 1799 paa Øvre Semgaard.

Mindst 1 Søn.

~ 2) Enke ANNA ELISABETH MÜHLENPHORT, * 26. Februar 1757 i Kristiansund, † 6. Februar 1840 i Skien, Datter af Købmand JOHAN KRISTOPHER MÜHLENPHORT (1729–77) og ANNA ELISABETH MECHLENBORG (1735–72).

Børn?

(~ 1) 18. Januar 1786 Sognepræst JACOB NISSEN MECHLENBORG, * 3. April 1732 i Kvernes, † 13. December 1799).

182. h. NIELS THØGERSEN (ROUGTVED), * 1739 i Sejlstrup, døbt 16. September, baaret af PEDER MEILINGS Hustru, hvis Mand var Fadder sammen med »Hr. OTTE« (= Sogne-

præst OTTO LIHME i Hammel?), CHRISTIAN KIÆRULF, HELVIG DORETHE ANDERSDATTER⁸ og KIRSTEN VILLADSDATTER.

† s. A. sst., begravet 22. November.

183. i. ELSE THØGERSDATTER ROUGTVED, * 1740 eller 41 i Sejlstrup, døbt 6. Januar 1741, baaret af Mosteren RIISE ANDERSDATTER THOUSTRUP, hvis Mand PEDER JØRGENSEN var Fadder sammen med Daabsbarnets Fætter Studiosus JENS SEIDELIN (S. 553), HELVIG DORETHE ANDERSDATTER⁸ og KIRSTEN VILLADSDATTER.

† c. 25. Februar 1778 (i Durup), Forsegling 25. s. M., Skifte 26. Marts.

Hendes og hendes Mands efterladte Bo opgjordes til en Værdi af 1.728 Rd. 2 Mk. 11 Sk. Heraf tilfaldt der Arvingerne 1.197 Rd. 1 Mk. 13 Sk., nemlig 299 Rd. 1 Mk. 15 Sk. til hver af hendes to Brødre, Kammerraad ANDREAS ROUGTVED og Prokurator PEDER ROUGTVED, begge i Norge, og 598 Rd. 3 Mk. 15 Sk. til hendes Mands Søster Jomfru JOHANNE KJERSING († 1783 i Hersom Præstegaard, Testamente 1779).

~ 1760 GUNDER PEDERSEN KJERSING, * 16. Juli 1715 i Vive ved Mariager Fjord, døbt 23. s. M., Søn af Sognepræst PEDER LAURITSEN KJERSING (* 31. Juli 1679 i Ribe (Dom-sogn), 1701 cand. theol., personel Kapellan hos Sognepræst ved Budolfi Kirke i Aalborg, Magister CLAUS REENBERG, 1709 Sognepræst i Vive, Ove og Valsgaard, † 1733 i Vive, begravet 24. Marts) og Hustru BARBARA ROSTRUP (Skifte 1762⁹).

Faddere til GUNDE, som han kaldes ved sin Daab, var Herskaberne paa de nærliggende store Gaarde; han blev baaret af Fru ELISABETH SEHESTED, hvis Mand Ritmester (senere Etatsraad) FREDERIK JUUL til Villestrup i Astrup Sogn var Fadder sammen med Major IVER NICOLAI SEHESTED (siden Landsdommer og Etatsraad) til Havnø i Nabosognet Visborg og dennes Hustru ALHED MAGDALENE SCHWANWEDE, endvidere Kaptajn MOGENS SEEFELD til Ovegaard i Ove Sogn og Ejeren af Dalsgaard i Vive Sogn OVE GIEDDES Hustru ANNE HØEG samt Mademoiselle BIRTHE CHRISTENSDATTER fra Vivebrogaard, den senere Provstinde WINDE i Saltum (S. 603).

GUNDER KJERSING blev 1734 Student fra Helsingør, immatrikuleredes 11. August s. A. ved Københavns Universitet og tog 13. Juli 1740 teologisk Embedseksamen med Non.

Den 5. April 1741 blev han kaldet til Sognepræst i Durup og Stenild Sogne Nordvest for Hobro; Kaldsbrevet, der fik kongelig Konfirmation 1. Maj, var udstedt af Assessor i Højesteret, Konsistorialraad EDVARD LONDEMAN til Nøragergaard i Durup Sogn, der var Lektor i Teologi i Bergen og senere blev Biskop samt adlet med Navnet LONDEMAN AF ROSENCRONE. Senere var KJERSING desuden Provst i Gislum Herred, fra 1766 eller før (sandsynligvis efter Provst MICHAEL WITTRUPS Død i August 1760) og til sin Død.

† 3. Maj 1777 (i Durup?).

Ingen overlevende Børn.

184. j. NIELS THØGERSEN ROUGTVED, * 1742 paa Tidemandsholm, døbt 24. Oktober. Hans Faddere var Kaptajn ERIK ARENFELDT, der var Ejer af Tidemandsholm 1733–46, PEDER MEILING fra Hovedgaarden Haven i Hørby Sogn, PEDER CHRISTENSEN fra Mølgaard (i Asdal eller Tolstrup Sogn?) samt Præstefruen i Ugilt Præstegaard KIRSTINE MARIE LAURIDSDATTER HARLEV og Barnets Moster RIISE THOUSTRUP paa Nibstrup.

† før 1777 (hvor?). Iøvrigt vides intet om ham.

KONSISTORIALASSESSOR KNUD ANDERSEN THOUSTRUPS SØN MED CATHRINE ELISABETH HARLEV

(Se S. 255 ff.).

185. ANDERS CHRISTIAN THOUSTRUP, * 18. Februar 1740 »ved 7 Slet om Morgen¹ (i Aarslev), hjemmedøbt af sin Farfader Sognepræst ANDERS THOUSTRUP i Aarslev, efter hvem han blev opkaldt; den 17. Marts blev hans Hjemmedaab konfirmeret i (Aarslev) Kirken af Stiftsprovst NANNESTAD fra Aarhus, der siden blev Dr. theol., Professor og Biskop i Trondhjem og derefter i Christiania. Barnet blev baaret til Daaben af sin Mormoder, og Faddere var hans Morfader Provst JENS HARLEV, Sognepræst OTTO LIHME i Hammel, der var gift med Barnets Faster, og Hjelpepræst CHRISTIAN JOHAN LODBERG i Harlev, der næste Aar ægtede Barnets Moster ØLLEGAARD JENSDATTER HARLEV, samt Sognepræst HANS VONSYLD i Borum.

† i August 1753 i Aarslev, 13½ Aar gammel, begravet 21. August. Stiftsprovsten i Aarhus Dr. theol. CHRISTIAN PONTOPPIDAN prædikede over ham.

PROVST JØRGEN HANSEN SEIDELINS 15 BØRN MED CLARA ELEONORA GYBERG

(Se S. 259 ff.).

186. a. CHRISTIAN GYBERG SEIDELIN, * 1725¹.

† s. A., begravet 7. Januar 1725 i Skanderup Kirke.

187. b. CATHARINA ELISABETH SEIDELIN, * 1726¹.

† s. A., begravet 30. August i Skanderup Kirke.

188. c. CHRISTIAN GYBERG SEIDELIN, * 1727 i Stenderup Præstegaard i Eltang Sogn, blev straks den 22. Juli døbt »her hjemme for sin Svagheds Skyld«, baaret af sin Moster ANNA ELISABETH GYBERG, der var gift med Krigsraad HANS FOLSACH; Faddere var foruden Fostermoderen (Jordemoderen) MAREN NIELSDATTER fire Kvinder, der vel ogsaa har assisteret ved Fødslen: Degnens Kone i Eltang, Skoleholderen NIELS MATHISENS Kone sst., ANNE JESPERSEN og METTE BERTEL JESPERSENS.

Han »levede her i Verden aleneste 24 Timer«, skriver Faderen.

† s. A. sst., begravet 26. Juli i Eltang Kirke.

189. d. HANS SEIDELIN, * 1728 i Stenderup, døbt 15. September, blev baaret til Daaben af sin Mormoder Fru Krigsraad GYBERG. Faddere var Barnets tre Mostres Ægtefæller (S. 263), nemlig Krigsraad FOLSACH og Provsterne LAURIDS HARLEV i Bjerregrav og JENS HARLEV i Harlev, endvidere sidstnævntes Hustru CHRISTINE SOPHIE GYBERG samt Provst og Sognepræst i Kolding, Magister LEEHS første Hustru (* RANDULF)².

† 1729 sst., begravet 25. September i Eltang Kirke.

190. e. CHRISTIAN GYBERG SEIDELIN, * 1729 i Stenderup, døbt 13. November, blev baaret af en Jomfru HARLEV; Faddere var de tre Mostres ligenævnte Mænd og Mormoderen samt Barnets Faster CATHRINE METTE SEIDELIN (S. 276), som ti Aar senere blev Frue paa Skovgaard.

Han har muligvis boet en Tid hos Fasteren BERTE KIRSTINE i Borbjerg Præstegaard ved Holstebro sammen med nogen af sine Søskende. Efter at have været hjemme en Uges Tid ved Juletid 1746, kom han til sin Faster og Onkel NIELS MØLLER paa Skovgaard ved Vejle, hvem Provst SEIDELIN fire Maaneder senere takker for den Tid, CHRISTIAN har været der, og fortsætter derefter: »Gud ved, hvor jeg skal hen med ham; saa snart Gud viser mig nogen Vej, skal jeg skille hulde Broder ved ham.« (S. 260 f.).

Om CHRISTIANS Opholdssted de næste 12 Aar vides intet, før han c. 1759 sammen med fire yngre Søskende kom til at bo hos OLE JEPSEN i Sønder Vilstrup i Faderens Annekssogn; her boede han sikkert sine sidste 17 Leveaar (Se S. 852).

CHRISTIAN, der var den ældste af de Børn, der blev voksne, døde 46 Aar gammel, seks Aar før Faderens Død. Ligesom alle sine Søskende var han ugift.

† 1776 »i Vilstrup Ejergaard«, begravet 21. Marts.

191. f. CHRISTIAN LUDVIG SEIDELIN, * 1730 i Stenderup, døbt 28. December af Provsten, Magister LAURITS LEEH i Kolding; han blev baaret til Daaben af sin Mormoder, Fru Krigsraad GYBERG fra Skanderborg Ladegaard; Faddere var Provstinde LEEH (ELISABETH RANDULF), Barnets Moster og dennes Mand Krigsraad FOLSACH paa Kjeldkjær ved Vejle, Magister FREDERIK LEHMEYER, der var Kapellan i Kolding, Sognepræst JOHAN ANDREAS JEPSEN SCHANDORF i Nabosognet Tavlov og Monsieur HERMAN GUDME (den senere Stiftsprovst i Aalborg, født i Herslev Præstegaard).

† 1732 sst., begravet 20. April i Eltang Kirke.

192. g. HANS SEIDELIN, * 1731 sst., døbt 19. December, baaret til Daaben af sin Moster, Krigsraad FOLSACHS Frue paa Kjeldkjær; Fadderne var Krigsraad FOLSACH, Sognepræst NIELS GUDME i Nabosognet Herslev, Magister FREDERIK LEHMEYER i Kolding samt Sognepræst JOHAN SCHANDORF med Frue (* BUCH) fra Tavlov.

Hvornaar han er kommet bort fra Hjemmet, vides ikke. Ligesom sine Søskende har han antagelig som stor Dreng tilbragt nogle Aar hos sin Faster og Onkel i Borbjerg Præstegaard og antagelig ogsaa nogen Tid hos sin Faster og Onkel paa Skovgaard i Kollerup Sogn. Ligesom sin ældre Broder CHRISTIAN og sin yngre Broder KNUD JØRGEN synes heller ikke HANS at være konfirmeret hjemme i Faderens Sogne.

Som den eneste af Søskendeflokken blev HANS Student, idet han den 31. Juli 1753 blev immatrikuleret ved Universitetet, privat dimitteret; men mere drev han det heller ikke til. Siden gik han – lige til sin Død 48 Aar senere – under Navnet »Studiosus HANS SEIDELIN«.

Ret længe er han næppe blevet i Hovedstaden. Fra senest c. 1759 blev han i hvert Fald af sin Fader indlogeret hos Selvejer OLE JEPSEN i Sdr. Vilstrup i Faderens Annekssogn for en Betaling af 24 Rd. aarlig. Fire af hans Søskende kom samtidig til at bo hos OLE JEPSEN, men blev der ikke nær saa længe som HANS; en yngre Broder (POUL eller SØREN) flyttede derfra efter 3 Aars Forløb, CHRISTIAN døde der i 1776, og de to Søstre ANNA CATHRINE og IDE MARGRETHE flyttede derfra inden 1782.

Da HANS var den eneste af Børnene, der blev Student, var det rimeligt, at da næsten hele Faderens efterladte Bo i 1782 blev solgt ved Auktion, blev dog »en gl. Bogreol med en Del gl. Manuskripter reserverede til Sønnen HANS tillige med tvende gl. Bog-Reoler«.

Folketællingslisterne 1787 viser, at den Familie, den nu 55 Aar gamle HANS SEIDELIN boede hos, da bestod af den 61aarige Selvejer og Gaardbeboer OLE JEPSEN³ og dennes 56aarige Kone MAREN PEDERSDATTER³, deres to ugifte Sønner PEDER og IVER OLESEN paa 32 og 27 Aar, den 5aarige Sønsøn OLE JEPSEN samt en Karl og en Pige.

Ved sin Død 1801 boede den 69aarige HANS SEIDELIN, »en gammel Student«, samme Sted; OLE JEPSEN var blevet Enkemand og gaaet paa Aftægt; Sønnen PEDER OLESEN havde overtaget Gaarden, var blevet gift med ANNE CATHRINE LARSDATTER og havde 3 Børn: METTE MARIE, OLE og MARIE paa henholdsvis 9, 4 og 1 Aar; endelig boede paa Gaarden 3 ugifte Landsoldater.

I sit Testamente udtaler HANS SEIDELIN (i Aaret 1800), at han »i en lang Række af Aar« har opholdt sig i Sdr. Vilstrup, »hvor jeg haver lidt saa megen Græmmelse og Gienvordighed«. Da han testamenterer 400 Rd. til PEDER OLESENS to Børn, er det vel næppe den Familie, der har været Aarsag til hans Genvordigheder.

Siden Faderens Død havde HANS SEIDELIN ligesom sine fire Søskende aarlig nydt 60 Rd. af Renterne af sine Forældres store, efterladte Formue, saaledes som Provst SEIDELIN havde bestemt før sin Død (S. 262).

Efter at have fundet sig i denne Ordning i 17 Aar uden Protest, ansøgte HANS SEIDELIN i Slutningen af 1799 Kongen om at faa Raadighed over sine Forældres Formue uden Hensyn til Faderens Disposition, som han fandt lige saa uretfærdig som »ulovgrundet«. Resultatet blev, at Kongen den 18. April 1800 nedsatte en ekstraordinær Skiftekommission til at tage Provst SEIDELINS Bo under lovlig Skiftebehandling (S. 868).

Straks herefter – den 26. April 1800 – oprettede HANS SEIDELIN Testamente, der blev kongelig konfirmeret 18. Februar 1801, og hvori han disponerede over 4.000 Rd. af den forventede Arv. Hovedposterne var 1.200 Rd. til Skolevæsenet i Sdr. Vilstrup, 1.100 Rd. til fattige i Eltang og Sdr. Vilstrup Sogne og 1.000 Rd. til Inspektør ANDREAS JAUNSENS⁴ Børn i Fredericia; til Slut bestemtes i Testamentet, at »Inspektør ANDREAS JAUNSEN i Fredericia besørger min Begravelse, og hvad der dernæst, efter at min Gæld, Begravelse og Skifteomkostninger er betalt, maatte være tilovers af min Bo, tilhører ham, som altsaa indsættes til min Universalarving«.

† 13. Februar 1801 i Sdr. Vilstrup, begravet 21. s. M. paa Sdr. Vilstrup Kirkegaard. »Den afdøde havde ikke alene anmodet Inspektør JAUNSEN at besørge hans Begravelse, men og foreskrevet, hvorledes han vilde have det.«

Paa hans Gravsted, der er beliggende lidt Nord for Kirken, og som istandsattes i Foraaret 1954, staar et c. 1½ Meter højt, sort Jernkors med Indskrift:

Hans Seidelin
föd. d 19. Decbr. 1731. död d 21. Febr. 1801.
U. ST.

Straks efter hans Død foretog Elbo-Brusk-Holmans Herreders Skifteret den 13. Februar Registrering af hans efterladte Ejendele hos Selvejer PEDER OLESEN. Af Møbler havde han kun et Klædeskab og en grønmalet Kiste, begge af Fyrretræ; desuden havde han en gammel Sælskindskuffert og en Mantelsæk af Læder (Vadsæk).

Af Klæder var han i Besiddelse af en sort Klædes-Kjole, -Vest og -Bukser, to blaa Kjole og Vest, en gammel grøn Klædes-Vest, et Par sorte Manchesters Bukser, en gammel blaa Frakke, et gammelt grønt Hatteslag (Hætte til at knappe ned over Skuldre og Bryst), to Halsbind og to Tørklæder, to sorte runde Hatte, en gammel Bomulds Hue og en rød ulden Nathue, et Par uldne Handsker, tre Par uldne Strømper, et Par uldne Strømpeskifter og do. -fodder samt to Par gamle Støvler og fem Hørgarns Skjorter; endvidere 5 Alen mørkebrunt nyt Klæde, 4 Sæt Lintøj og to Halvklæder.

Desuden efterlod han sig 28 gamle Bøger – vel Rester af Faderens Bibliotek – en Barberkniv, en Bankoseddell, en Kobbermønt og en Sølvskilling, to Æsker samt en Pibe med rødt Porcelænshoved, der var i Stykker, og et gammelt Skrivertøj, ligeledes »i Stykker og uduelig«. »PEDER OLESEN forsikrede, at den afdøde intet mere ejede.«

Samtlige Efterladenskaber udleveredes til Universalarvingen.

Først den 29. December 1803 sluttedes Skiftet efter Provst SEIDELIN, efter hvem HANS SEIDELINS Dødsbo arvede 6.616 Rd. 3 Mk. 5 $\frac{1}{3}$ Sk.

Den 12. August 1805 sluttedes Skiftet efter HANS SEIDELIN. Tilovers til Universalarvingen, Inspektør ANDREAS JAUNSEN i Fredericia, blev 2.202 Rd. 1 Mk. 1 $\frac{1}{3}$ Sk., efter at PEDER OLESEN havde faaet 70 Rd. for Kost og Logi, og HANS SEIDELINS Læge, Stadsfysikus i Fredericia, Professor NICOLAI BØTCHER 20 Rd., og der i Skifteomkostninger samt Afgift til Kongens Kasse og til Revisionskontoret var betalt 324 Rd. 2 Mk. 4 Sk.

Endvidere udbetaltes de 4.000 Rd. efter Bestemmelserne i Testamentet:

Til Stiftelse af »HANS SEIDELINS Skolelegat« gik 1.200 Rd. (1813 omskrevet til 960 Rd., fra 1875: 1.920 Kr.). Fundats oprettedes 11. December 1882 af Eltang-Sdr. Vilstrup Sogneraad (kgl. Stadfæstelse 21. Juni 1883). Ifølge Fundatsen tilfalder Renterne af de 1.000 Rd. (64 Kr.) Læreren i Sdr. Vilstrup, og Renterne af de 200 Rd. (12,80 Kr.) anvendes til Bøger og Landkort til trængende Skolebørn uden for Fattigvæsenet.

Paa HANS SEIDELINS Tid fandtes ingen Lærer i Sdr. Vilstrup. I Testamentet hedder det, at Renterne af de 1.000 Rd. »anvendes til at lønne en duelig Skolelærer i Sønder Vilstrup⁵, paa det at denne Bys Ungdom, hvor jeg haver opholdt mig en lang Række af Aar, og hvor jeg haver lidt saa megen Græmmelse og Gienvordighed, kunde nyde tilbørlig Undervisning i Religions Sandheder tillige med Øvelse i Regning og Skrivning og blive indprentet Dyd og Guds frygt som de Grundstøtter, hvortil et hvert Menneske under alle Livets Omstændigheder alene med Sikkerhed kunde holde sig. – Sdr. Vilstrup Sogn trænger saa meget mere til en egen duelig Skolelærer, som det er inddelt til Eltang Skole, hvoraf den formedelst lang Fraliggenhed ikke kan betjene sig, saa at Vilstrup Sogn hidtil haver maattet behjælpe sig med en saakaldet ufast – eller løbende – Skoleholder, der ikke har været en gavnlig Omstændighed for Ungdommens Undervisning«. Og Renterne af de 200 Rd. skulde anvendes »til nyttige Bøgers Indkiøb, hvilke Bøger uddeles blandt flittige og fattige Børn ved de aarlige Skole-Examina, nemlig som Præmie for de flittige og som Almisse for de fattige«.

Endvidere stiftedes »HANS SEIDELINS Fattiglegat« med 1.100 Rd. (omskrevet 1813 til 880 Rd., fra 1875: 1.760 Kr.), hvis Renter uddeles, i Portioner paa ikke under 4 Rd. (8 Kr.) til hver, til trængende og husarme Enker eller faderløse Børn (uden for Fattigvæsenet), med $\frac{1}{11}$ i Eltang Sogn og $\frac{1}{11}$ i Sdr. Vilstrup Sogn. Fundats oprettedes 2. Maj 1883 af Eltang-Sdr. Vilstrup Sogneraad (kgl. Stadfæstelse 18. s. M.). Begge Legater bestyres af Sogneraadet under Amsraadets Tilsyn.

Om Fattiglegatets første Anvendelse bestemte HANS SEIDELIN: »Skulde den for nærværende Tid sig i Sønder Vilstrup opholdende gamle Skoleholder CHRISTEN SVENSTRUP overleve mig,

skal han af Renterne aarlig udbetales af de i 3. og 4. Poster bestemte Legata 12 Rd., nemlig 6 af Sdr. Vilstrup og 6 af Eltang Sogn.«

Endelig havde HANS SEIDELIN testamenteret 400 Rd. til PEDER OLESENS Børn OLE (* 1797 i Sdr. Vilstrup) og METTE MARIE (* 1791 sst.) i Sdr. Vilstrup (200 Rd. til hver) og 200 Rd. til JEPPE OLESENS⁶ Søn OLE (* 1782 i Nebel By, Tavlov Sogn) i Tavlov; til Kammerraad og Landvæsenskommissær BIERG (* 1755 i Sdr. Vilstrup) i København 100 Rd., til Jomfru VIBEKE CATHRINE JAUNSEN i Fredericia 300 Rd. (hun blev 18. Juli 1804 gift med Sognepræst OLE OLSEN i Lørslev paa Mors), til DORTHEA JAUNSEN⁷ og SOPHIA JAUNSEN (sidstnævnte var 1805 i Bergen) hver 200 Rd., samt til GABRIEL MØLLER JAUNSEN⁸, SEVERIN JAUNSEN (han var 1805 i Bergen) og JOHAN ERNST HARTVIG JAUNSEN i Fredericia, 100 Rd. til hver.

193. h. ANNA SEIDELIN, * 1733 i Stenderup Præstegaard, døbt 2. August af Provsten, Magister LAURITS LEEH i Kolding, hvis første Hustru (* RANDULF) bar hende til Daaben; hendes Faddere var Sognepræst JOHAN SCHANDORF fra Nabosognet Tavlov, Sognepræst CHRISTEN SØBYES⁹ Hustru ANNE KIRSTINE DEBES⁹ fra Paaby Præstegaard i Harte Sogn, Rektor ØRSTED fra Kolding og JENS DONS i Lilleballe.

† s. A. sst., 15 Uger gammel, begravet 16. Oktober i Eltang Kirke.

194. i. DØDFØDT DATTER 1735 sst., begravet 7. August i Eltang Kirke.

195. j. KNUD JØRGEN SEIDELIN, * 1736 i Stenderup Præstegaard, døbt 3. December. Tre Nabopræster var Faddere, JOHAN SCHANDORF i Tavlov, JOHAN OTTO SOLTHAU i Øster Starup og NIELS FRIBORG i Herslev; endvidere Degnens Hustru i Eltang, JOHANNE BERTELS-DATTER og HANS SIMONSENS KIRSTEN i Lilleballe.

Det vides ikke, hvor han har boet, hvor han er blevet konfirmeret, eller hos hvem han døde.

† 1756 i Ribe, begravet 2. August i Domkirken.

196. k. ANNA CATHRINE SEIDELIN, * 1738 i Stenderup Præstegaard, hjemmedøbt 5. Februar fremstillet i Eltang eller Sdr. Vilstrup Kirke, baaret af Sognepræst NIELS FRIBORGS Hustru KAREN VANDET¹⁰ i Herslev; Faddere var Kammerraad FOLSACH fra Kolding, Sognepræsterne SCHANDORF i Tavlov og JØRGEN MØRCH fra Paaby Præstegaard i Harte Sogn, Sognepræst SOLTHAUS Hustru JOHANNE KIRSTINE VON WAHREN i Øster Starup og HANS ANDERSENS Hustru i Lilleballe.

Hun blev konfirmeret 1. Oktober 1758 i Eltang eller Sdr. Vilstrup sammen med sin yngre Søster. Det vides ikke, om hun før den Tid har været borte fra Hjemmet, maaske hos nogen af sine Fastre. Omkring 1 Aar efter sin Konfirmation kom hun sammen med fire af sine Søskende i Huset hos OLE JEPSEN i Sdr. Vilstrup; her var hun endnu 1769, men ved sin Faders Død 1782 boede hun og hendes to yngre Søskende IDE MARGRETHE og SØREN hos Enken MAREN MICHELSDATTER, ogsaa i Sdr. Vilstrup Sogn, og i 1785 boede ANNA CATHRINE og IDE MARGRETHE hos deres Kusine Præsteenken MAREN HOLST (* MØLLER, S. 698) i Herslev. Her døde IDE MARGRETHE samme Aar, og ANNA CATHRINE SEIDELIN blev nu boende hos sin Kusine til sin Død c. 30 Aar senere.

Om hvor de to Kusiner boede i alle disse Aar, vides kun, at de endnu 1787 boede i Herslev By – den 46aarige Præsteenke med sin 11aarige Datter MAREN DORTHE HOLST, den 49aarige ANNA CATHRINE SEIDELIN samt en Tjenestepige – men inden 1791 var de flyttet til Jelling¹¹, hvor de boede endnu i 1803, da MAREN DORTHE HOLST ægtede NICOLAI SCHMIDT paa Lille

Refstrup i Gadbjerg Sogn, hvortil hele Familien rimeligvis flyttede samtidig; blandt Fadderne til SCHMIDTS Datter i 1805 nævnes da ogsaa »Jfr. ZEIDELIN fra Lille Refstrup«. ANNA CATHRINE SEIDELIN blev boende i Gadbjerg Sogn til sin Død.

Som foran nævnt (S. 615) afsluttedes i 1803 Skiftet efter Faderen Provst SEIDELIN, efter hvem ANNA CATHRINE SEIDELIN arvede 6.616 Rd. 3 Mk. 5 $\frac{1}{3}$ Sk. – hidtil havde hun, der nu var 65 Aar gammel, efter Faderens Bestemmelse kun faaet udbetalt 60 Rd. aarlig af Renterne.

Hun oprettede straks, den 20. Februar 1804, Testamente¹², der konfirmeredes 28. April s. A., og ved hvilket hun først disponerede over 3.900 Rd. Til Stiftelse af »Jomfru SEIDELINS Skolelegat« gik 700 Rd. (1813 omskrevet til 106 Rd. 4 Mk., fra 1875: 213,33 Kr.). Fundats oprettedes 11. December 1882 af Eltang-Sdr. Vilstrup Sogneraad, kgl. stadfæstet 21. Juni 1883. Renterne af de 500 Rd. (6,08 Kr.) tilfalder Læreren i Sdr. Vilstrup, Renterne af de 200 Rd. (2,45 Kr.) anvendes til Bøger og Landkort til trængende Skolebørn uden for Fattigvæsenet. Hendes Motivering for Skolelegatets Stiftelse er ganske enslydende med Bestemmelserne i Broderen HANS' Testamente (S. 615).

Endvidere testamenterede hun til sin Kusine, hos hvem hun boede, 1.700 Rd., – nemlig 1.500 Rd. »til Mad. MAREN HOLST f. MØLLER, boende i Jellinge, hos hvem jeg paa 20 Aar haver opholdet mig og – uagtet jeg ikkun har kunnet yde hende en ringe Betaling for min Underholdning – nydt den kiærligste Pleje og Behandling af hende«, og 200 Rd. »til den Familie, i hvis Hus jeg maatte ende mine Dage, og som med Æmhed og Omhyggelighed havde plejet mig i min skrøbelige Alderdoms sidste Dage«, – til SØREN THUESEN i Stovstrup, som ved hendes Død var hendes Kurator, 100 Rd., til VIBEKE JAUNSEN (gift 18. Juli 1804 med Sognepræst OLE OLSEN i Lørslev) 400 Rd. og til DORTHEA, SOPHIA, GABRIEL, SEVERIN og JOHAN ERNST HARTVIG JAUNSEN 1.000 Rd., nemlig 200 Rd. til hver.

Endelig bestemtes, at hvad der maatte blive tilovers af hendes Bo, skulde tilfalde de lige nævnte »Jaunsenske Arvinger«.

† 1. August¹³ 1813 i Gadbjerg, begravet 11. Juli¹⁴.

Ved Registreringen og Vurderingen den 5. August vurderedes hendes Ejendele til den beskedne Sum, 40 Rd. Foruden Testamentet fremlagde Madame HOLST for Skifteretten »et under 3 Juli d. A. af salig Jomfru SEIDELIN forfattet skriftlig Bevis, hvori hun tilkendegiver at have forandret sin sidste Villie derhen, at hvad hun af Klæder og Mobilia maatte efterlade sig, skulde tilhøre Mad. HOLST som en Erkiendtlighed for hendes gode Omsorg og Villie i den afdødes Svaghed og for den Godhed, hun havde nydt i den lange Tid og over 30 Aar, hun havde haft Ophold hos hende«. Skifteretten »eragtede« først, »at da sal. Jomfru SEIDELIN med dette Bevis er gaet uden for Testamentet, saa vilde det ankomme paa, om de testamentariske Arvinger derimod vilde gøre nogen Indsigelse«, men bestemte siden, uden at have raadført sig med disse: »Den afdødes faa ubetydelige Klæder og Mobilia, hvorom hun ikke i sit Testamente haver gjort nogen særdeles Bestemmelse, og derfor haver bortgivet disse Ting som Erstatning og til Erkiendtlighed for god Omgang og Pleje i nogle over 30 Aar og i Særdeleshed i hendes Svaghed og sidste Sygeleje, bør tilhøre Mad. HOLST som Løn eller Betaling for hafte Møje og viste kiærlig Omhu for den afdøde.«

Boets samlede Indtægt opgjordes til 3.293 Rbd. Efter Fradrag af de 3.900 Rd., som der var disponeret over i Testamentet, og som efter Forordningen af 5. Januar 1813 omskreves til 780 Rbd., samt enkelte andre Udgiftsposter, blev Slutresultatet, at Inspektør ANDREAS JAUNSENS Børn ialt arvede efter ANNA CATHRINE SEIDELIN: 2.212 Rbd. Sølvværdi i Obligationer (heri dog medregnet de testamenterede 280 Rbd.) – nemlig 214 Rbd. 4 Mk. 5 Sk. til hver Datter og 429 Rbd. 2 Mk. 10 Sk. til hver Søn, samt, ifølge Testamentet, 80 Rbd. til VIBEKE

OLSEN og 40 Rbd. til hver af de 5 andre Børn – og 360 Rbd. Navneværdi i rede Penge (40 Rbd. til hver Datter og 80 Rbd. til hver Søn). Af Sønnerne boede GABRIEL JAUNSEN paa Stensgaard paa Fyn, SEVERIN i Norge og JOHAN ERNST HARTVIG i Ringkøbing.

197. 1. POUL JØRGENSEN SEIDELIN, * 1740 i Stenderup Præstegaard, døbt 27. Marts; hans Faddere var ANDERS HANSEN DONS i Stenderup, BERTEL JESPERSEN og IVER DAMKJÆR sst. og Provst LEEHS anden Hustru fra Kolding, ELLEN KIRSTINE LEHMEYER.

Der vides intet om, hvor han har boet som Barn, og hvor han er blevet konfirmeret. Fra 1759 eller 60 (S. 852) kom han i Huset hos en Familie i Sdr. Vilstrup, hvor han var til Paaske 1762, da han sammen med sin yngste Broder SØREN kom til Herslev Sogn, hvor de først var i Huset hos HANS LARSEN, derefter hos NIELS JOHANSEN, begge i Herslev By, og derefter – 1768 og 69 – hos MADK KYED i Follerup By.

Ved Faderens Død 1782 var POUL den eneste af de da levende 5 Børn, der boede hjemme. Bortset herfra vides POUL SEIDELIN fra 1762 og til sin Død 45 Aar senere kun at have haft Ophold i Herslev Sogn. I 1787 boede han saaledes hos Gaardmand PEDER HANSEN i Follerup By og i 1801 hos Gaardmand NIELS JEPSEN i Herslev By. I Folketællingslisterne anføres 1787 om ham: »uuelig til Arbejde« og i 1801: »lever af sine Midler.« Endnu i 1804 boede han hos NIELS JEPSEN i Herslev, men fra 1. Maj 1804 til sin Død tre Aar senere boede han i Follerup hos Selvejergaardmand JENS KEYSEN, der derfor fik 50 Rd. aarlig.

I 1800 nedsattes efter Ansøgning af den ældre Broder HANS en Skiftekommission til at foretage Skifte efter deres Forældre (S. 868). Efter HANS SEIDELINS Forslag beskikkede Stiftamtmand HELLFRIED 2. Maj 1800 Prokurator LAURITZ RISOM i Kolding til at varetage Provst SEIDELINS Børns Interesser ved Skiftet. Ikke destomindre udstedte POUL SEIDELIN 7. Oktober 1801 »ved sund Forstand og med modent Overlæg« Fuldmagt for Inspektør ANDREAS JAUNSEN i Fredericia til at varetage sine Interesser ved Skiftet.

Den 7. November 1801 stiftede POUL SEIDELIN Testamente¹⁵, der konfirmeredes 28. April 1804, og ved hvilket han disponerede over 3.500 Rd. af den forventede Arv (se nedenfor) samt indsatte Inspektør JAUNSEN til sin Universalarving.

Den 29. December 1803 sluttedes Skiftet efter POUL SEIDELINS Forældre, efter hvem han arvede en Trediedel af deres efterladte Formue, nemlig 6.616 Rd. 3 Mk. 5½ Sk. Beløbet udbetaltes den 7. eller 17. Februar 1804 til JAUNSEN. Den 22. s. M. skrev POUL SEIDELIN til Prokurator RISOM¹⁶ og bad ham skaffe sig »en Beskrivelse i Udskrifts Form, af alt hvad ved Skifte Commissionen den 29de December 1803 passerede ... til min Underretning, da jeg derom, indtil denne Dag, er aldeles uvidende«.

Den 7. Juni 1804 anmodede POUL SEIDELIN Prokurator RISOM om at overtage Bestyrelsen af hans Arv, 7. og 8. Juni rejste de sammen til Fredericia for at forhandle med JAUNSEN herom og 9. Juni videre til Vejle, hvor Amtmand SELMER efter SEIDELINS Begæring beskikkede RISOM til Værge for ham. POUL SEIDELINS Ansøgning til Amtmand SELMER lyder:

»Da jeg ... er tilfalden Arve-Capital 6616 Rd. 3 Mk. 5½ Sk., og jeg, – som nu omtrent 60 Aar gammel, svagelig af Helbred, og som den der i Ungdommen¹⁷ har manglet den nødvendige Undervisning, og desforuden, al min Tid, været nødt til at henleve ensom, indskrænket og afhængig af andre, – ikke finder mig i Stand til at kunne paa egen Haand forvalte min Arve-Part og se samme conserveret til Sikkerhed for min Udkomme, saa længe jeg lever, – saa beder jeg ... beskikke mig en Værge,« hvortil han foreslaar »Prokurator RISOM i Kolding som den, der haver udført Sagen for mig og mine Søkende under Skifte Commissionen, og til hvem jeg haver Tillid«.

Knap halvandet Aar senere ansøgte POUL SEIDELIN Amtmand SELMER i Vejle om igen at maatte faa sin Sognepræst MARCUS ANDREAS THOMSEN i Herslev til Værge i Stedet for Prokurator RISOM, der »ikke skal have gjort Rede og Rigtighed for hans Arvemidler«. Amtmanden fandt imidlertid ikke, at RISOM havde forsømt sine Pligter, hvorfor han afslog SEIDELINS Ansøgning og 5. November 1805 anmodede RISOM om stadig at indsende Regnskab angaaende Værgemaalet til Amtet.

I det Regnskab, som JAUNSEN opstillede 6. September 1804, figurerede følgende Udgiftsposter: POUL SEIDELIN havde selv faaet udbetalt 55 Rd. 5 Mk. 10 Sk., i Forbindelse med Skiftet var anvendt 32 Rd., og endelig til JAUNSEN selv 308 Rd. (han

havde foretaget 48 Rejser til Kolding, Vejle, Jelling og Herslev, hvorfor der tilkom ham 180 Rd. Til Rejserne var medgaaet 72 Dage, hvilket beregnedes til 144 Rd.; endelig »for min Ulejlighed, Skriverier, Rejser og Tidsspilde« 600 Rd., ialt 924 Rd. Som den ene af Provst SEIDELINS 3 Arvinger maatte POUL SEIDELIN udrede en Trediedel af dette Beløb). Arvekapitalen beløb sig herefter til 6.236 Rd. 3½ Sk., idet der var indkommet 15 Rd. 2 Mk. 8 Sk. i Renter.

RISOM fremsendte Regnskabet til SEIDELIN, som svarede, at han ikke kunde bedømme dets Rigtighed, men overlod dette til RISOM, »alt efter som De selv efter Omstændighederne finder passeligt og rigtigst til min Tarv«. Og SEIDELIN slutter: »Forøvrigt henholder jeg mig ganske til min engang givne Erklæring: At jeg aldrig har enten anmodet eller befuldmægtiget Hr. Inspecteur JAUNSEN til at forvalte mine Penge.«

Den 28. September 1804 gav RISOM JAUNSEN Kvittering for rigtigt afleveret Regnskab.

8. Juli 1805 aflagde RISOM Regnskab for Arven, der nu var paa 6.219 Rd. 14 Sk. Den 30. Juni 1804 havde POUL SEIDELIN faaet udbetalt 50 Rd. til Logi og Underhold hos NIELS JEPSEN samt andre Udgifter og 8. Juli 1805 50 Rd. for Ophold og Underhold hos JENS KEYSEN og 30 Rd. til sig selv.

Det følgende Aar fik POUL SEIDELIN 300 Rd. udbetalt, RISOM fik 39 Rd. 4 Mk. 4 Sk. i Værgепenge, og da Renterne var 229 Rd. 4 Mk. 10 Sk., beløb Kapitalen sig 8. Juli 1806 til 6.109 Rd. 1 Mk. 4 Sk. Ved SEIDELINS Død tre Fjerdingaar senere beløb den sig til c. 6.480 Rd.

† 11. April 1807 i Follerup i Herslev Sogn, begravet 17. s. M.

Ugift.

*Jeg har hermed fulgt med alle
Herslev d. 15 Februar 1804
Poul Chidelin*

POUL SEIDELIN meddeler Prokurator RISOM i Kolding, at han agter at besøge ham i den kommende Uge »for at forhøre Sagens Udgang om min tilfaldne Arv, . . . og sig hvad Dag ih bliver hjemme og sind Bud til hvad Dag. Flittig Hilsen til Dem alle. Herslev d. 15. Februari 1804. Hrr. PAUEL CHIDELIN«.

*Paul Thorsen
Seidelin*

- men i Brevet til samme en Uge senere er Underskriften korrekt.

Dagen efter hans Død indfandt Skifteretten sig hos JENS KEYSEN og foretog Registrering og Vurdering af SEIDELINS efterladte Ejendele: en grøn Fyrrekiste, et lille Børne-Skatol, et Egeskrin, et Spejl, som han »for lang Tid siden« havde skænket MADS PEDERSEN KYEDS Hustru i Follerup, et nyt Spejl med brun, beskadiget Ramme, et Tebord med Blikplade paa, samt et Egeskatol, i hvis 5 Skuffer fandtes: to Barberknive, en Gaffel og en Kniv, et lidet

Sølvspænde, en Tegnebog, ti Kraver, to Silke- og tre Kartuns-Tørklæder, et Stykke grønt Frakketøj til en Frakke, en grøn Vadmelskjole, to Veste, et Spejl med Mahogni og forgyldt Ramme og et Par Messingsporer.

Endvidere ejede han 7 Bikuber med nogle Honningkager i, og 4 Bistader, samt en sort Hoppe og en sortbrun Plag, som han begge havde købt af LAUGE NIELSEN i Herslev, hos hvem Dyrene stadig stod.

Efter at Boets Effekter var solgt paa Auktion 13. Juni 1807 for 167 Rd., beløb Aktiverne sig ialt til 6.647 Rd. Udgifterne androg 4.886 Rd. foruden 105 Rd. i Skifteomkostninger, saaledes at der blev c. 1.656 Rd. tilovers til Universalarvingen.

Hovedudgiftsposten var de 3.500 Rd., der var disponeret over i Testamentet. Heraf medgik 600 Rd. (1813 omskrevet til 270 Rd., fra 1875: 546 Kr.) til »POUL SEIDELINS Fattiglegat«. Fundats oprettedes 2. Maj 1883 af Eltang-Sdr. Vilstrup Sogneraad (stadfæstet 18. s. M.). Legatets Renter, i Portioner paa ikke under 8 Kr., uddeles til trængende Enker og faderløse Børn uden for Fattigvæsenet.

Endvidere 900 Rd. til »POUL SEIDELINS Skolelegat« (1813 omskrevet til 405 Rd., fra 1875: 810 Kr.). Fundats oprettedes 11. December 1882 af Eltang-Sdr. Vilstrup Sogneraad (stadfæstet 21. Juni 1883). Renterne af de 600 Rd. (21,60 Kr.) tilfalder Læreren i Sdr. Vilstrup, Renten af de 300 Rd. (10,80 Kr.) anvendes til Bøger og Landkort til trængende Skolebørn uden for Fattigvæsenet. – Begge Legater bestyres af Sogneraadet under Amtsraadets Tilsyn. – POUL SEIDELINS Motivering for Skolelegatets Stiftelse er ganske enslydende med Bestemmelserne i Broderen HANS' Testamente (S. 615).

1.000 Rd. havde han testamenteret til Inspektør JAUNSENS Børn, nemlig 300 Rd. til VIBEKE CATHRINE JAUNSEN, gift med Sognepræst OLE OLSEN i Lørslev, 200 Rd. til DORTHEA og 200 Rd. til SOPHIE JAUNSEN, samt 100 Rd. til hver af Sønnerne GABRIEL MØLLER JAUNSEN (Forvalter paa Fyn), SEVERIN JAUNSEN (i Bergen) og JOHAN HARTVIG ERNST JAUNSEN (i København).

Og de sidste 1.000 Rd. var fordelt saaledes, at JENS KEYSEN, i hvis Hus POUL SEIDELIN endte sine Dage, fik 400 Rd., METTE MARIA, Datter af PEDER OLESEN i Sdr. Vilstrup, »i hvis Hus jeg ogsaa har logeret«, fik 100 Rd., ANE MARIE BUHL (* 1782), der var gift med JOHANNES SØRENSEN i Gammelby Mølle, fik 200 Rd., og hendes Søster MARIA BUHL (* 1787, † 1852), gift med MADs PEDERSEN KYED i Follerup, 300 Rd. Disse to sidste var Døtre af Gaardmand og Sognefoged i Follerup BERTEL HANSEN BUHL (* 1753 i Eltang Sogn), »i hvis Hus jeg en Del Aar har logeret«, og som var Broder til Borgmester i Fredericia, Justitsraad HANS HANSEN BUHL.

Endvidere havde POUL SEIDELIN ved Gavebreve af 21. Marts 1807 skænket JENS KEYSENS ugifte Datter METTE JENSDATTER i Follerup 100 Rd., BERTEL HANSEN BUHLs 2 Sønner HANS BUHL (* 1785, † 1810) og BERTEL BUHL (* 1790, siden Ejer af den fædrene Gaard i Follerup) hver 200 Rd., Skoleholder PEDER WINDELEF i Herslev 60 Rd. og MADs HANSEN QVONG i Herslev 100 Rd.; da sidstnævnte var Almisselem, udbetaltes Summen til Sognets Fattigkommission.

Endelig udbetaltes ialt 726 Rd. til forskellige Kreditorer, hvoriblandt 206 Rd. til Kongens Kasse; Sadelmager FRIDERICH HINCK i Herslev fik udbetalt 8 Rd. for 4 Aars Barbering à 2 Rd., og JENS KEYSEN 70 Rd. for POUL SEIDELINS Begravelse.

Endelig fordrede LAUGE NIELSEN i Herslev 120 Rd., nemlig 30 Rd., som han havde laant POUL SEIDELIN, 30 Rd., som han endnu havde tilgode af Købesummen for Hoppen, samt henholdsvis 40 og 20 Rd. for at have underholdt den hos ham staaende Hoppe og Føl det sidste Aar. Boet godtgjorde ham dog kun de 80 Rd.

198. m. NIELS SEIDELIN, * 1742 i Stenderup, døbt 14. Juli; Faddere var Degnen BROCHMANN og hans Hustru; Provstinde LEEH fra Kolding, HANS BEYER i Eltang Skole og METTE IVERSDATTER i Lilleballe.

† s. A. paa Skovgaard i Kollerup Sogn (hos Fasteren S. 276), begravet 2. December.

199. n. IDE MARGRETHE SEIDELIN, * 1744 i Stenderup, døbt 1. Juni; Faddere var Degnen VILHELM BROCHMANN, Skoleholder HANS BEYER i Eltang, Provstinde LEEH fra Kolding og »min Søstersøn HANS JØRGEN her af Gaarden« d.v.s. Daabsbarnets Fætter HANS JØRGEN SEIDELIN SCHMIDT (S. 622).

Hun blev 1. Oktober 1758 konfirmeret i et af Faderens Sogne sammen med sin ældre Søster ANNA CATHRINE og kom snart efter, sammen med Søsteren og to ældre Søsken, til OLE JEPSEN i Sdr. Vilstrup, hvor de var endnu 1769. Ved Faderens Død boede de to Søstre og den yngre Broder SØREN hos Enken MAREN MICHELSDATTER, ogsaa i Sdr. Vilstrup, men kort efter kom de to Søstre til at bo hos deres Kusine MAREN HOLST (* MØLLER, S. 698), der faa Aar før var blevet Enke efter Pastor HOLST i Oddense og Otting. Hos hende, i Herslev By, døde IDE MARGRETHE SEIDELIN kun tre Aar efter Faderens Død.

Aaret før sin Død havde Faderen bestemt, at IDE MARGRETHE skulde arve hans Dragkiste efter hans Død. Af Skiftet efter ham fremgaar, at Dragkisten indeholdt talrige Servietter, Duge, Haandklæder, Pudevaar, Lagener, Bordduge, Teduge og Tørklæder, en Fløjls Kasket, to Nattrøjer, et Katuns Bryststykke og et Katuns Sengetæppe, to Par sorte Skindbukser, et sort Rejseslag og en sort Præstekjole.

† 9. Maj 1785 »udi velædle Madame HOLSTES iboende Sted« i Herslev By, begravet 13. s. M. Ugift.

Den 11. Maj indfandt Skifteretten sig i Boet efter »afgangne velædle Jomfru IDE MARGRETHE SEIDELIN«. »Madame HOLST og Søsteren, Jomfru ANNE CATHRINE SEIDELIN, svarede, at den afdøde hverken havde eller efter Omstændighederne kunde have Penge«. »Hvad Sengen er angaaende, som den afdøde tillige med hendes Søster havde faaet til Brug og Eje efter deres salig Fader, saa formente saavel Madame HOLST som Jomfru SEIDELIN, at den maatte blive udelt og ubeskaaret til den nulevende Søsters dødelige Afgang, efterdi den af deres salig Fader var bestemt til begges Brug og Nytte.«

Den afdødes samtlige Ejendele, der befandt sig i »en noget beskadiget Drag-Kiste«, og som vurderedes til det beskedne Beløb 20 Rd. 4 Mk. 8 Sk., indbragte ved Auktion den 26. s. M. 31 Rd. 4 Mk. 1 Sk.

Af Udgiftsposter var der kun to, nemlig 13 Rd. 1 Mk. 5 Sk. for hendes Begravelse og 7 Rd. 1 Mk. 12 Sk. i Auktions- og Skifteomkostninger. Tilovers blev saaledes 11 Rd. 1 Mk., der overgaves den afdødes Farbroder Justitsraad SØREN SEIDELIN som Formyndere for sin afdøde Broders Børn.

En Specifikation af de til Jomfru IDE MARGRETHE SEIDELINS Begravelse anvendte Omkostninger udviste: Til Ligkisten 4 Rd. 2 Mk., for at lade den hente i Fredericia 2 Mk., for 10 Søm til Ligkisten 1 Mk. 4 Sk., til HANS VÆVER for Graven at kaste, og at byde til Begravelse, og 3 »Buder til Kiøbstad« 1 Rd. 8 Sk., til 9 Potter Brændevin 1 Rd. 4 Mk. 2 Sk., og yderligere var medgaaet 4 Rd. 3 Mk. 7 Sk. til Hvedebrød, 3 Skæpper Malt, 2 Pund Tobak, 1 Pund Kaffeboerner, 1 Pund hvidt Sukker, 1 Pund Sukker Candi, $\frac{1}{2}$ Pund Te, Humle, 1 Brev Knappe-naale, 2 Alen Tafts Baand; til Konerne, som var her 2 Gange, til deres Fortæring, samt $\frac{1}{2}$ Pund Amdam (Stivelse) til Ligtøjet.

200. o. SØREN SEIDELIN, * 1747 i Stenderup, døbt 22. Juni; hans Faddere var Skoleholder HANS BEYER i Eltang Skole og Degnens Hustru ved Eltang Kirke samt MADS LUND i Bjert og »Mad. JENSEN her af Præstegaarden«.

SØREN kom senest 1760 i Pleje hos en Familie i Sdr. Vilstrup, hvorefter han fra Paasken 1762 boede hos forskellige Familier i Herslev Sogn sammen med sin ældre Broder POUL (S. 618 og 852); her boede SØREN endnu 1769 – hos MADS KYED i Follerup, men ved Faderens Død 1782 boede han sammen med sine to ældre Søstre hos Enken MAREN MICHELSDATTER i Sdr. Vilstrup. I 1787 synes han, ifølge Folketællingslisterne, hverken at have boet i Eltang, Sdr. Vilstrup eller Herslev Sogn, men sidstnævnte Sted døde han 3 Aar senere.

† 27. Juni 1790 i Herslev By, begravet 4. Juli.

Ugift.

IDE BIRGITTE SEIDELINS SØN

MED SOGNEPRÆST KNUD JACOBSEN SCHMIDT GADBERG

(Se S. 264).

201. HANS JØRGEN SEIDELIN SCHMIDT, * 1719 i Hylke¹.

Han blev Student fra Horsens Skole og immatrikuleredes 29. Juli 1741 ved Universitetet. Den 8. Februar 1744 tog han teologisk Embedseksamen med Haud.

Herefter synes han at have opholdt sig hos sin Morbroder Sognepræst JØRGEN SEIDELIN i Eltang og Sdr. Vilstrup, thi da han 1. Juni 1744 var Fadder for dennes fjortende Barn, indskrev Morbroderen ham i Kirkebogen blandt Fadderne som »min Søstersøn HANS JØRGEN her af Gaarden«.

Det følgende Aar var han hos sin Morfader, den gamle Sognepræst HANS SEIDELIN i Ovsted og Taaning (S. 154). Her hørte Biskop PEDER HYGOM ham prædike den 27. Juni 1745 og har aabenbart været godt tilfreds med ham, thi i Visitatsindberetningen skriver Biskoppen: »Sogne Præsten Hr. HANS SEIDELIN havde selv i lang Tid været sengeliggende, og prædikede derfor i hans Sted en skikkelig Candidatus Minist., som var den gamle Mands Datter-Søn, ved Navn HANS JØRGEN SEIDELIN SCHMIDT. Samme havde gode Gaver til at prædike og talede i Anledning af Dagens Evangelio mange nyttige Sandheder.«

Den 15. Oktober s. A. blev han kaldet til at være sin Morfaders Medhjælper og senere Efterfølger i Ovsted og Taaning Præstekald, men døde kort efter, inden han var blevet ordineret. Da Morfaderen den 28. Februar 1746 ansøgte om at faa NICOLAI LANGBALLE (S. 527) til Hjælpepræst, skrev Biskop HYGOM i sin Erklæring 7. Marts, at Dattersønnen døde »straks i de samme Dage, da det allernaadigste Kaldsbrev var indløbet«.

† mellem Oktober 1745 og Februar 1746, sandsynligvis i Oktober eller November 1745.

Ugift².

OVERAUDITØR,

JUSTITSRAAD SØREN HANSEN SEIDELINS 12 BØRN

AF FØRSTE ÆGTESKAB MED CHRISTIANE

ANTHONIDATTER BARTHOLOMÆI

(Se S. 265 og 267).

202. a. CHARLOTTE AMALIE SEIDELIN, * 1736 (paa Svenstrup) i Borup Sogn ved Ringsted, hjemmedøbt 4. December af Sognepræst MOGENS (ikke MORTEN) JACOBSEN BADEN og fremstillet i Borup Kirke den 28. Januar 1737, Mormoderen bar hende, og Morfaderen

var Fadder tillige med Ridefoged MØLLENMARK ved Vibygaard og MICHEL DITLEV og Madame FRYDENLUND, henholdsvis Skytte og Husholderske paa Svenstrup.

Hun blev konfirmeret 18. April 1751 i St. NIKOLAI Kirke i Svendborg af Kapellanen PEDER TRELUND, efter at Sognepræsten Magister REIERSEN samme Dag havde foretaget Overhøring.

Næste Aar døde hendes Moder, efter hvem hun arvede 1.000 Rd., og det følgende Aar forlod hendes Fader Svendborg og rejste til Jylland; Aaret efter indgik hun, 18 Aar gammel, Ægteskab med den 20 Aar ældre HANS ADOLPH TANCK, der Aaret før var blevet Byfoged i Svendborg, hvor hun nu kom til at tilbringe sine 32 sidste Leveaar. Først efter godt 8 Aars Ægteskab fødtes i Februar 1763 en Datter MARIA CHRISTIANA TANCK (S. 798), hvis Faddere – ved hendes Hjemmedaabs Konfirmation i Klosterkirken – var Grev CHRISTIAN AHLEFELDT, Kaptajn GOTTLIEB VON DILLEBEN (hendes senere Stedfader), Løjtnant GELIUS¹ og MATTHIAS PAULIN BORREBYE (utvivlsomt Moderens Stedmoders Broder MAD S POULSEN BORREBYE, S. 879); hun blev baaret til Daaben af Majorinde DE LÖWENHIELM (Major HANS BROCKENHUUS VON LÖWENHIELMS Enke VIBEKE KNUSDATTER JUEL), og Handelsmand HANS THORBIØRNSSENS Hustru ANNA CATHRINE AUGUST stod hos.

I Marts næste Aar døde Byfoged TANCK ganske pludselig, hvorefter hans Enke, efter godt et Aars Enkestand, i 1765 ægtede Kaptajn VON DILLEBEN, der var Indrulleringschef i Svendborg, og som overlevede sin Hustru i to Aar. Ham fødte hun 1769 Sønnen HANS ADOLPH DILLEBEN, der blev baaret til Daaben i Vor Frue Kirke af HANS THORBIØRNSSENS Hustru, medens en Jomfru RASMUSSEN² gik hos; Fadderne var Birkedommer i Langelands Birk JOHAN HIERONYMI³, Købmand ANDERS ALBJERG, Skipper ANDERS GRAAE og Studiosus KNUD GRAAE (vel den cand. theol. KNUD GRAAE, der 1775 blev Sognepræst i Longelse).

HANS ADOLPH DILLEBEN blev siden Volontør i Toldkammeret og Sproglærer og døde 1836, hvorimod hans Halvsøster MARIA CHRISTIANA TANCK allerede døde 1779, knap 16 Aar gammel; hun blev ligesom sin Fader begravet i Klosterkirken i Svendborg.

Medens CHARLOTTE AMALIE SEIDELIN og hendes første Mand hørte til Svendborgs velhavende Honoratiores og øboede den flotte Klostergaard, boede hun sine sidste Aar med sin anden Mand under sparsomme økonomiske Kaar i et Hus i Kyseborg.

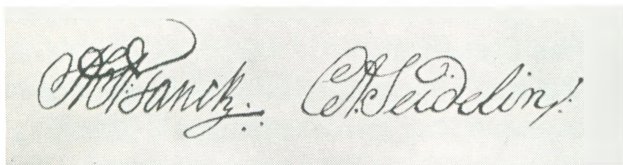
† 29. April⁴ 1787 i Svendborg, begravet 9. Maj (Sct. Nikolaj Kbg.).

~ 1) 29. November 1754 hos hendes Fader og Stedmoder paa Refstrup i Gadbjerg Sogn den c. 20 Aar ældre HANS ADOLPH TANCK, * 1716 i Bergen⁵, Søn af HANS ADOLF TANCK (* i Barnsdorf i Lüneburg, tog 15. Maj 1711 Borgerskab som Købmand i Bergen, † 1724 sst., Skifte 5. April s. A.) og Hustru MAREN OLSDATTER HOLST († 1729, Skifte 21. Januar s. A.; 3 Børn; ~ 2) 11. April 1725 i Bergen (Domkirken) CHRISTOPHER FRISCHBIER, Vinhandler fra Hamborg, tog 1724 Borgerskab i Bergen, † 1733 sst., begravet 27. Juli (Domkirken), ingen Børn).

Da HANS ADOLPH var 7–8 Aar gammel, døde hans Fader, efter hvem han arvede 150 Rd. Moderen efterlod sig 5 Aar senere 815½ Rd. til sine tre Børn, samt lidt Sølvtoj.

Siden rejste den unge HANS ADOLPH TANCK til København, hvor han i 1738 – ifølge Skiftet efter Søsteren, efter hvem han arvede 80 Rd., – var Fuldmægtig ved Admiralitetet. Herefter var han fra c. 1738 i 12 Aar Fuldmægtig hos den meget dygtige Højesteretsprokurator ANDREAS LOWSON, indtil han den 13. November 1750 efter Ansøgning af 24. Oktober udnævntes til Byfoged i Rønne og Herredsfoged i Bornholms vestre Herred.

Efter kun 2½ Aars Ophold paa Bornholm søgte han 9. April 1753 Stillingen som Byfoged i Svendborg, hvortil han udnævntes 1. Juni s. A. I Ansøgningen til Kongen fremhæver han, at »Indkomsterne ere paa begge Steder ikkun ringe«, dog noget større i Rønne end i Svend-

HANS ADOLPH TANCKS og CHARLOTTE AMALIE SEIDELINS Testamente 7. Februar 1759 med begges Underskrifter og Segl; hendes Segl viser et Træ omgivet af Indskriften: Tousjours le mesme.

borg, »saa at ikke Fordel og Interesse, men alene naturlig Omsorg for mit Liv og mit Helbred« driver ham til at søge fra Bornholm, da han i de 2 Aar »haver haft den Gienvordighed, at jeg har været beladt med en langvarig Svaghed, hvorved mit Helbred er bleven saaledes svækket, at jeg for samme at conservere ideligen maa consulere forfarne Medicos,

hvorom jeg allerunderdanigst har fordristet mig til forhen at indlevere Hr. Hofkirurg WÖHLERTS Attest, og saadan Hjælp for mig ikke paa Bornholm er at erholde«. Paa Fyn høres ikke siden noget om hans daarlige Helbred.

I Bestallingen paalægges det ham at »være den suveræne Arvekonge huld og tro, aarlig indlevere sine Regnskaber for de uvisse Indkomster i rette Tid i Rentekammeret og i alle Maader skikke og forholde sig, som det en ærlig, tro og oprigtig Byfoged vel egner og anstaar, efter den Ed han Os derpaa allerunderdanigst gjort og aflagt haver«.

Han drog nu til København, hvor han – der ikke var Student – den 8. Juni tog dansk juridisk Eksamen med Karakteren »beqvem«, og hvorfra han 4 Dage senere skrev til Stiftamtmanden paa Fyn Grev CHRISTIAN RANTZAU til Brahesborg, at han først vilde kunne komme til Svendborg i Løbet af 3–4 Uger. Efter Ansøgning fik han den 29. Juni – efter Anbefaling af Højesteretsprokurator LOWSON, der udtalte, at han kunde blive »en habil og retsindig Prokurator« – Bevilling som Prokurator ved alle Over- og Underretter i Danmark, Højesteret undtaget.

En af de første Dage i August kom han til Svendborg, hvor han 10. August overtog Embedet efter den hidtidige Byfoged MANDERUP JØRGENSEN. Byfogden var Byens eneste Magistratsperson, hvorfor han fungerede baade som Dommer, Politimester, Foged, Auktionsdirektør og Skifteforvalter.

I Svendborg havde Magistraten siden 1682 bestaaet af 1 Borgmester og 2 Raadmænd. Da Arbejdsbyrden og Indtægterne ikke strakte til saa mange Magistratspersoner, bestemte et kongeligt Reskript af 10. August 1742⁶ – efter Grev RANTZAUS Forslag – at Borgmesteren i Svendborg MATTHIAS TØNNESEN ROSENBERG⁷ fra samme Dag skulde være Byfoged, og efter de 2 Raadmænds Død skulde Byfogden være ene Magistrat. ROSENBERG skulde som Byfoged beholde sine hidtidige Borgmesterindtægter samt nyde Byfogedtjenestens uvisse Indkomster, hvorimod dens visse Løn skulde tilfalde Byen. ROSENBERG fratraadte 8 Aar senere, da han var omkring 80 Aar gammel, og 28. Marts 1750 udnævntes MANDERUP JØRGENSEN til Byfoged efter ham (fra 1. Maj s. A.), men da han »eragtede for sig bedre at være Vejer og Maaler end Byfoged«, – skriver TANCK senere – udnævnte han, i sin Egenskab af Magistrat, sig selv til Vejer og Maaler den 23. December 1752, Dagen efter at den hidtidige Indehaver af denne Stilling, MORTEN FLINDT, var død. Der skulde nu atter skaffes en ny Byfoged. Grev RANTZAU anbefalede den tidligere Landfiskal WOLRATH HOLM⁸, der havde Kone og 7 Børn, og hvem han kendte »som en stræbsom og lovkyndig Mand, der har forrettet sit Embede som Provinsial-Fiskal upaaklagelig og med en billig og lovlig Nidkærlighed«. Otte Svendborg-Borgere – hvoraf fire hed GRAAE – ansøgte Kongen om at maatte beholde MANDERUP JØRGENSEN, »en gudfrygtig og flittig Person«, som Byfoged, samtidig med at han overtog Embedet som Vejer og Maaler. Kongen gav ham imidlertid kun Bestalling som Vejer, Maaler og Vrager den 9. Marts 1753, fra 15. s. M., og udnævnte 1. Juni TANCK til Byfoged.

I TANCKS Bestalling fastsattes – ligesom i MANDERUP JØRGENSENS 3 Aar tidligere – at Byfogden i Pension skulde yde den afgaaede Borgmester ROSENBERG Halvdelen af sine visse Indkomster og en Trediedel af de uvisse. Af denne Grund ansøgte TANCK om Fritagelse for at svare 5% af sine samlede Indtægter fra det første Aar til Tugthuset i Odense, hvilket kongelige Betjente normalt var pligtige til, men Grev RANTZAU paalagde ham at betale 4 Rd. til

Tugthuset, ligesom MANDERUP JØRGENSEN havde gjort af sit første Aars Indtægt, der udgjorde 80 Rd. efter Fradrag af Pensionen.

I 1751 havde 29 Borgere ansøgt Kongen om, at nogle Jorder og 16 Rd. Græspenge, der havde været henlagt til Magistraten, maatte tilfalde Byen, mod at Byfogden fik en vis fast aarlig Løn; MANDERUP JØRGENSEN erklærede sig villig hertil og mente, at han burde have 80 Rd. (foruden at han havde 20 Rd. i Afgift af 2 Gaarde og 2 Huse), hvilket Beløb han mente Borgerne vilde finde rimeligt, »da de ved, hvad Nytte det er for en By, at en Øvrigheds-person har lidt at leve af, og at det ikke er store Penge af en hel By til Løn for den, som forestaar alene alle Byens Forretninger og haver et dobbelt Arbejde formedelst tvende Sognes differente Opvartning og Inspektion, Kirkernes, de fattiges og Klosters Forretninger m.v.«. Men da 4 af Borgerne var af en anden Mening, nemlig at 20 Rd. (som var Byskriverens Løn) var for meget til Byfogden, og de næppe vilde tilstaa ham 10 Rd., erklærede Stiftamtmanden, at alt maatte blive ved det gamle indtil ROSENBERGS Død, hvilket Kongen, til hvem Borgerne derpaa klagede, stadfæstede ved Reskript 24. December s. A.

Først efter at den 86aarige Borgmester ROSENBERG var død sidst i Marts 1756 – efterladende sig en endnu ældre, blind Enke, JOHANNE CHRISTINE KIÆR, med hvem han havde været gift i over 50 Aar, og som »aldrig har det ringeste at leve af uden alene at tære paa den efterladte Fattigdom og gamle forfaldne Gaard« – toges Spørgsmaalet om Byfogdens Løn atter op. TANCK ansøgte den 4. Maj s. A. Kongen om – mod Afstaaelse af Magistratsjorderne og Frihedsgræsset, der hidtil havde udgjort en Del af hans Indtægter – at faa 100 Rd. i fast aarlig Løn af Byen. Borgerne vilde kun tilstaa ham 80 Rd., men han haabede, at Grev RANTZAU ikke fandt 100 Rd. for meget »for en Øvrighedsmand, der har et besværligt Embede«; med de uvisse Indkomster vilde han ialt kun faa lidt over 200 Rd. aarlig, »med hvilken liden Indkomme en Øvrighedsmand her paa Stedet, hvor Levnedsmidler – formedelst den stærke Udførsel her sker – ere dyre, næppe kan have det fornødne Udkomme«, og saa maatte han endda selv bekoste Skrivemateriel.

Af Jorderne havde TANCK et Aar, da de alle var bortlejet, haft en Indtægt paa 25 Rd. 2 Mk. 9 Sk. For Frihedsgræsset havde han hidtil faaet 16 Rd. aarlig af Borgerskabet, til hvem Magistraten havde overdraget det for c. 20 Aar siden. Det udgjorde fri Græsning for 32 Køer, regnet til 3 Mk. aarlig pr. Ko; men da Græs til en Ko nu kostede 2 Rd., udgjorde Værdien af Frihedsgræsset nu 64 Rd. Naar hertil kom Lejen af Jorderne, vilde det kun betyde en ekstra Udgift for Byen paa 10–20 Rd. aarlig at skaffe ham de 100 Rd. i fast aarlig Løn, hvilket da ogsaa tilstodes ham og hans Efterfølgere, fra ROSENBERGS Død at regne, ved kongeligt Reskript af 23. Juli 1756, anbefalet af Grev RANTZAU, der ikke fandt hans Krav for stort i Forhold til »det hans Embede vedhængende Arbejde og Ansvar, saa meget mere som Jorden efter nuværende Pris skal kunne indbringe denne Sum«. TANCK takkede »paa egne og mine Efterkommere i Embedet deres Vegne underdanigst og allerydmygeligst for den Naade og Bevaagenhed, som Deres Høje Excellence herudinden har betroet os«.

Borgerskabet og TANCK var enige om, at hans Løn skulde paalignes Borgerskabet efter Grundtaksten alene (og ikke efter Grund- og Næringstakst), ligesom det var Tilfældet med Lønningerne til Byskriveren, Brandinspektøren, Kordegnene, Raadstuetjenerne, Tamburen, Vægterne og Fangefogden. TANCK kom ogsaa selv til at bidrage til sin Løn, idet Grundtaksten af hans Gaard var sat til 6 Rd. (Grundtaksten for hele Byen udgjorde ialt 1.215½ Rd.).

To Gange gjorde Byfoged TANCK resultatløst Forsøg paa at faa et andet Embede forenet med Byfogedembedet, for derved at øge sine Indkomster. Første Gang var i 1758, da den 45aarige Byskriver PEDER BECH, der tillige var Herredsskriver i Sunds-Gudme Herreder, ansøgte Kongen om at faa sin Søn RASMUS BECH til Medhjælper og siden til Efterfølger. TANCK benyttede da Lejligheden til – »i Henseende til sit besværlige Embedes ringe Indkomster og i Overensstemmelse med, hvad der er sket andre Steder«, – at ansøge Kongen om, at Byskriver-

og Byfogedembederne maatte forenes, og samtidig ansøgte Herredsfogden i Sunds-Gudme Herreder, Kancelliasessor CHRISTIAN LETH om, at Herredsskriverembedet maatte blive lagt til hans Embede. PEDER BECH, der følte, at TANCK og LETH »handlede sammen om at dele dette mit fattige Brød mellem sig, ligervis det kunde være Kejserindens Deling forud over den preussiske Konges Landskaber og Gebeter«, anmodede om Grev RANTZAUS Støtte, og Resultatet blev, at TANCKS og LETHS Ansøgninger afsloges, og PEDER BECH fortsatte uforandret i sit Embede til 1770, da han forfremmedes til Byfoged i Svendborg.

Da Herredsfogden, Kancelliasessor CHRISTIAN LETH var død i 1763, ansøgte Byfoged TANCK Kongen – i Overensstemmelse med et kongeligt Reskript af 26. April 1737 angaaende Sammenlægning af smaa Herreds- og Byfoged- og -skriverembeder og »udi Betragtning af den mit Embedes, som Byfoged og ene Magistrat, vedhængende store Besværlighed, Byrde og Ansvar udi en By af tvende Kirkesogne« – om Forening af Byfoged- og Herredsfogedembederne, »hvorved jeg og Efterkommere i Embedet her i Byen kunde have en liden Hjælp til Underholdning og Levebrød og derved desto bedre være i Stand til at kunne bære og bestride Embeds Byrder og Ansvar, som Aar efter Aar tiltages og formeres«. Men heller ikke denne Gang ændredes de bestaaende Forhold.

Af de talrige bevarede Breve fra Byfoged TANCK til Fyns Stiftamtmand gennem alle Aarene faar man Indtryk af en Mand, der – med Orden i Sagerne – punktligt og omhyggeligt passede det ham betroede Embede.

En kort Omtale af nogle af de Sager, TANCK beskæftigede sig med i sin 11aarige Byfogedvirksomhed i Svendborg, vil vise, hvor broget et Arbejdsfelt han havde.⁹

Senest den 4. August 1753 kom han til Svendborg, den 10. s. M. overtog han sit Embede, som indtil da, ifølge Stiftamtmandens Ordre af 15. Juni s. A., var blevet forrettet af den tidligere Byfoged MANDERUP JØRGENSEN, og 6 Dage senere udnævnte han en Mand ved Navn ALEXANDER JOHANSEN til Fange- og Fattigfoged, da denne Stilling var ubesat. Da Borgerskabet ikke havde nogen anden at foreslaa, approberede Stiftamtmanden den 5. September Udnævnelsen af ALEXANDER JOHANSEN, der i Løn fik det samme som en Vægter, nemlig 22 Rd. aarlig, en Kjortel og en Kabuds, 2 Par Sko samt 3 Rd. 2 Mk. til Husleje; – men knap 3 Aar senere maatte Byfoged TANCK – efter Dom – sende ham til Odense Tugthus til Indsættelse dér sammen med hans Hustru ANNA SLESVIG og dennes 8aarige Datter ANNA MARIA JOHANSDATTER af et tidligere Ægteskab.

En meget stor Del af Byfogdens Arbejde var at være Skifteforvalter og Auktionsdirektør. Alle Skifter i Købstaden forrettedes af ham, bortset fra de gejstlige, for hvilke Provsten var Skifteforvalter. Provst PEDER DUUS forrettede saaledes Skifte efter Sognepræst i Ollerup, Provst VITUS BERING, der døde i 1753, holdt Auktion over det efterladte Løsøre i Ollerup Præstegaard og bortskødede en Gaard i Svendborg, der tilhørte den afdøde. Mod dette sidste nedlagde Byfoged TANCK Protest, og efter længere Disput mellem den gejstlige og verdslige Skifteforvalter om Fortolkning af forskellige kongelige Reskripter gav Kancelliet 22. August 1755 Byfoged TANCK fuldstændig Ret i, at Ejendomme i en By, tilhørende en gejstlig, der ikke selv bor i Byen, hører under Byfogdens Jurisdiktion.

I 1763 indberettede TANCK en »Fornærmelse«, som var tilføjet ham af Konferensraad P. A. LEHN til Hvidkilde, idet denne Aaret før havde ladet holde Skifte efter en Møller i Svendborg JEPPE EGGERTSENS Hustru KAREN SCHIØDT, skønt Magistraten i Svendborg tidligere havde forrettet Skifte i samme Mølle. TANCK fik dog intet ud af sin Protest, og da Mølleren selv og hans anden Hustru GIERTRUD NICOLAISDATTER begge døde i 1780, var Ridefogden paa Hvidkilde atter Skifteforvalter.

I 1755 maatte TANCK lide den Tort at modtage en Reprimande fra højeste Sted. Efter hans egen Fremstilling af Sagen blev han angivet for – i en Strid mellem den tidligere Toldforpagter og nogle Købmænd – at have nægtet Toldforpagteren Rettens Hjælp til at blive raadig over 2 Fartøjer, hvorfor Kongen anordnede en Fiskalsag imod ham og andre. Uden at han fik Lejlighed til at forsvare sig, afgjordes Sagen ved en kongelig Resolution, ifølge hvilken Byfogden »for sit utilbørlige Forhold skulde reprimanderes«. Den 16. August gav Stiftamtmanden ham Reprimanden »med Befaling, at jeg skulde lade samme ved Byskriveren indføre udi Bytingsbogen«, men TANCK

bad underdanigst, »at Deres Høje Excellence vilde naadigst fritage mig for denne Protokollation, paa det jeg ikke for Efterkommere skulde staa i Tingbogen indført som en uretvis Mand, og mine Uvenner, ved at tage Udskrifter af Protokollen, glæde sig derover og bebrejde mig det«. Grev RANTZAUS Svar kendes ikke. TANCK hævdede at have handlet i Overensstemmelse med sin Samvittighed og med Lov og Ret og mente tværtimod, at dersom han havde opfyldt Toldforpagterens Ønske, kunde han være blevet dømt derfor efter Danske Lov 1–21–3: »Giøre Rettens Betiente Arrest paa nogen Person, eller Gods, som ej Arrest er undergiven, da svare de selv dertil.« Stiftamtmandens Svar kendes ikke, men Reprimanden er ikke fundet i Tingbogen.

Forholdet til MANDERUP JØRGENSEN var ikke det bedste. Denne havde som Vejer og Maaler Accisens Oppebørsel under sig, og den Maade, han varetog dette Hverv paa, gav Byfoged TANCK Anledning til adskillige Bebrejdelser i Aarenes Løb, dels over at MANDERUP JØRGENSEN – efter TANCKS Mening ganske uretmæssigt – beregnede sig selv 10%, dels over at han var saa unøjagtig og efterladende dermed, hvilket gik ud over TANCK, idet de to Trediedele af Accisen var henlagt til hans Løn. (Disse to Trediedele beløb sig aarlig til 30–60 Rd. Den sidste Trediedel deltes mellem Byens Skibbro og de fattige). Da alle Henstillinger til ham forblev resultatløse, saa Byfogden sig omsider nødsaget til at afskedige ham fra Accisens Oppebørsel fra Nytaar 1762 og ansætte en af Toldkontrollørerne i hans Sted. Men herover indgav MANDERUP JØRGENSEN den 23. Februar 1762 Klage til Det vestindisk-guineiske Rente- samt Generaltoldkammer, og i Rentekammerets Resolution 26. Juni s. A. udtales det, at da Toldrullen bestemmer, at Accisens Oppebørsel i Købstæderne paahviler den beskikkede Vejer og Maaler, er Byfoged TANCK ikke berettiget til at fratage MANDERUP JØRGENSEN denne Bestilling, medmindre han har gjort noget ulovligt, i hvilket Tilfælde han skal tiltales derfor.

Ved den aarlige Sø-Indrullerings-Session i Svendborg var Byfoged TANCK til Stede som Stiftamtmandens Repræsentant. Efter at Gehejmeraad CARL JUEL var blevet Stiftamtmand, forespurgte Byfoged TANCK ham 3. Januar 1761, om han ligesom i Grev RANTZAUS Tid »skal bivaane Sessionen og de dertil hørende Protokoller som sædvanlig underskrive«.

Paa Forespørgsel af 3. December 1763 af den af Kongen nedsatte Kommission angaaende Sø-Indrullerings-Væsenet svarede Byfoged TANCK: »Den om Sø Enroulleringen udgangne kongelige Forordning af 30. September 1739 er saa fuldstændig, at intet er at forbedre deri.«

Ogsaa Byens 3 Kirker sorterede under Byfogden. I 1756 foretoges en mindre Reparation af Vor Frue Kirke, 1763 fik Sct. Nikolai Kirkes Taarn sit nuværende Laternespir; om den tredie Kirke, Klosterkirken, udtalte MANDERUP JØRGENSEN ved TANCKS Ankomst til Byen, at den »er nu tilbørlig repareret, Vindverne gjorde af ny og forsynet med Vindve Skodder, og haver samme Kirke nu ingen Brøst undtagen et Sted paa den østre Gavl og Korets søndre Sidemur, hvilke Steder tilkommende Aar kan foretages til Reparation«.

Byfogden havde mange Opgaver at varetage til Byens Gavn, men til mange særlige Hverv valgtes en hel Række Borgere. 1762 nævnes, at der i Svendborg er 47 borgerlige Bestillinger, nemlig 2 Overformyndere, 3 Kirkeværgere, 3 Fattig- og Hospitalsforstandere, 4 Præstemedhjælpere, 3 Kæmnere, 2 Tavlemænd i Kirkerne, 5 Rodemestre, 8 Taksérborgere, 8 Mænd til at forestaa Markvæsenet og 8 Tingmænd samt 1 Bromand til at forestaa Skibbroens Indtægter, Udgifter og Vedligeholdelse. Undertiden kunde særlige Opgaver kræve, at der valgtes Borgere til at løse dette specielle Hverv, f. Eks. da Byen i 1762 skulde stille et vist Antal Artillerikuske og -heste.

Det var ikke altid let at faa Borgere nok til de mange Bestillinger, da nogle af de valgte ofte bad om Fritagelse. Som Overformynder var det en nødvendig Forudsætning, at man var velhavende. Da HANS THORBIØRNSEN og CHRISTEN GRAAE i 1762 var Overformyndere, ansøgte førstnævnte Stiftamtmanden om Fritagelse for dette Hverv, hvilket Byfoged TANCK paa det bestemteste modsatte sig, idet han fremhævede Vanskeligheden ved at faa en anden i Stedet; THORBIØRNSEN var baade »en fornuftig, ærlig og velhavende Mand«, hvilket ogsaa krævedes, naar man skulde have Ansvar for en anselig Kapital for andre; »skulde han derfra entlediges, ved jeg ikke iblandt hele Borger-skabet at kan finde en i hans Sted saa duelig og vederhæftig som ham til denne Bestilling«.

Den i 1762 udskrevne Ekstraskat medførte et betydeligt Arbejde med at skrive Mandtalslister, Rodesedler m. v. Da Byskriver BECH ikke var særlig villig til at paatage sig dette Skriverseri, der for Byfogden selv »formedelst andre Embedsforretninger er alt for besværligt og umuligt at forrette«, maatte denne i Oktober henvende sig baade til Rentekammer og Stiftamtmand for at faa paalagt Byskriveren at gaa ham til Haande dermed.

Torsdag den 18. Juni 1761 Kl. 7 om Morgenen ihjelskød LARS PEDERSEN Snedker paa Gaden ved Møllerport en Hund, der havde ihjelbidt nogle Faar paa Byens Marker. Hundens Ejer OTTE MADSEN HVIID stævnedes LARS SNEDKER ved Bytinget, hvor TANCK 19. Oktober dømte ham til at betale 10 Rd. til HVIID og 2 Rd. til Byens fattige. LARS SNEDKER rejste imidlertid til Rendsborg i Kongens Tjeneste, og da hans Kone intet havde at betale med, forlangte HVIID i Juli næste Aar, at der skulde gøres Udlæg i hendes Bo for de 10 Rd. Byfogden kunde ikke godt

nægte HVIID dette, men bad Stiftamtmanden om muligt gribe ind i Sagen til Hjælp for den stakkels Kone. TANCK fandt, at det var »en Ubarmhjertighedsgerning af HVIID,« hvis Moder MARIE KIRSTINE FRIIS var den bedst bemidlede Indvaaner i Byen, hvorimod Snedkerkonen »er et fattigt Menneske med tre smaa Børn og, saa vidt jeg har erfaret, intet har at betale med, uden Dynen, hun ligger paa, skal fratages hende«.

I September 1762 søgte Jøden JOSEPH MEYER LEVY i Fredericia om Tilladelse til med Kone og Børn at slaa sig ned i Svendborg, hvor han var født og opdraget. Byfogden anførte i sin Anbefaling over for Stiftamtmanden, at den paagældende førte et skikkeligt, stille og ædrueligt Liv og Levned, at han handlede med inden- og udenlandske, tilladelige Varer, som kunde være Byen og Indbyggerne til Nytte, samt at der ellers ikke var bosat nogen af den jødiske Nation i Svendborg. Tilladelsen blev sikkert givet¹⁰, – men i 1765 drog Jøden i al Stilhed tilbage til Fredericia, hvor Bytinget dømte ham til at betale 705 Rd. til hans Hovedkreditor, Boet efter Kammerherre NIELS JUEL paa Taasinge, men Magistraten frikendte ham¹¹. – (1774 købte samme Jøde for 29 Rd. 3 Guldskaale, der var fundet i Gerndrup ved Brørup, men maatte siden lade dem gaa tilbage til Sælgeren, dog med en Fortjeneste paa 21 Rd. Den ene Guldskaal findes i Nationalmuseet Nr. 8296¹²).

Den 20. Januar 1763 indberettede Byfoged TANCK til Stiftamtmanden, »at den grasserende Kvægsyge er destoværre kommen her i Byen, saa at i disse Dage allerede 6 Stk. Kvæg deraf er bortdød; alle Anstalter, saa meget muligt er, er hidindtil bleven og fremdeles skal blive gjort, til samme at afværge og videre om sig at gribe; ligesom og de allernaadigst udgangne Anordninger om det døde Kvægs Nedgravning uden for Byen samt Hudernes Aftagelse med videre allerunderdanigst behørig bliver og fremdeles skal blive efterkommet og iagttaget«.

Med Hensyn til Transport af rejsende var Forholdet det, at alle rejsende fra Taasinge, Langeland og Lolland først passerede NICOLAI BECKS Enke i Færgestræde, inden de kom ind til Byen, hvorfor hun besørgede den meste Transport. Men naar hun paa Grund af daarligt Vejr, Travlhed el. a. ikke kunde befordre dem, viste hun dem ind i Byen, hvor det imidlertid – paa Grund af Modvilje hos de Borgere, der havde Heste og Vogne – tit var vanskeligt at skaffe Befordring. For at raade Bod herpaa søgte Byfoged TANCK ad Frivillighedens Vej at faa oprettet et Vognmandslav, men da Sagen mødte megen Modstand, bad han – 30. August 1763 – Stiftamtmanden tage Affære. Denne svarede, at der ikke var tilstrækkelig Passage til Oprettelse af et Vognmandslav, men da Loven krævede, at rejsende skulde kunne faa Befordring med Heste og Vogne uden Ophold, naar det forlangtes, skulde Byfogden lave en Liste over dem af Borgerskabet, der holdt Heste og Vogne, og disse skulde have Pligt til efter Tur at sørge for Befordring mod Betaling efter Vognmandstaksten uden nogen Indvending eller Undskyldning. Dette skete ogsaa. Paa et Møde den 19. September optegnedes de 17 Borgere, der fra nu af efter Tur skulde sørge for Befordringen.

Men endnu en Kæp blev stukket i Hjulet paa den nye Ordning. Den første, der stod paa Listen, var AXEL HVIIDS Enke MARIE KIRSTINE FRIIS, og da hun den 1. Oktober blev tilsagt at køre sin første Tur, nægtede hun. Byfogden indkaldte hende for en Politiret, hvor han 9. November idømte hende en Bøde; TANCK fandt, at hun havde Pligt til at deltage, eftersom hun besad Jord og Ejendom i Byen, brugte Avling og holdt Heste. Men selv hævdede hun, at hverken hendes Mand eller hun selv havde haft Borgerskab eller drevet borgerlig Næring i Byen, men blot levet af deres Midler, hvorfor hun ikke hørte med til Borgerskabet, – og henviste iøvrigt til, at Byfogden selv, der ogsaa havde Ejendom i Byen og dyrkede Jord, ikke var med paa Listen.

Sagen kom for Fynbo Landsting, hvor Etatsraad CARL LEOPOLD SCHEREWIEN den 25. Januar 1764 omstødte Politiretskendelsen og gav hende fuldstændig Ret i hendes Paastand, idet Danske Lov kræver for at være Borger, at man har Borgerskab og driver borgerlig Næring. Det bebrejdedes hende dog, at hun ikke havde gjort Indsigelse allerede 19. September. Sagen kom (vist) siden for Højesteret.

Tidligere havde Byfoged TANCK ogsaa taget Initiativet til at faa ordnet et andet vanskeligt Problem. Som i alle andre Byer havde man ogsaa i Svendborg stadig Vanskelighed med løse Svin, der færdedes i Gaderne. Den 14. Maj 1755 tilholdt Byfogden Borgerskabet at holde deres Svin fra Gaden og Kirkegaardene, »da det er bekiendt, hvor skammelig Svin i disse Tider har rodet udi St. Nicolai Kirkegaard«. Men som i andre Købstæder kæmpede man ogsaa i Svendborg en haabløs Kamp mod »løsgaaende Svin, som fordærver Gaderne samt og undertiden kommer ind paa Kirkegaardene og der oproder Jorden«. TANCK søgte at modvirke dette ved at lade Byens Tjenere optage Svinene, som Ejerne derefter maatte give Løsningspenge for. Den vigtigste Aarsag til, at Anstrengelserne var forgæves, fandt han deri, at Svin, tilhørende udenbysboende, undertiden gik fra Fælleden uden for Byens Porte, gennem disse, der jo stod aabne om Dagen, »og altsaa tænker Indvaanerne, at naar udenbys Svin kan gaa her, kan deres ogsaa«. Han forsøgte at optage de udenbys Svin, men han maatte give Ejerne dem tilbage uden Løsningspenge, da Ejerne hævdede ikke at være pligtige til at holde deres Svin fra Byen, og »naar Byen vilde have Fred, fik den efter Loven selv at skaffe sig den«. Han fandt det, af Hensyn til rejsende og handlende, umuligt at lade Portene være lukkede om Dagen og syntes nok, at Landboerne kunde vise Købstæderne den liden Føjelighed

at holde deres Svin fra Byen til Gengæld for de Tjenester, som Købstæderne ydede de paa Landet boende »enten ved at assistere udi ulykkelige Ildebrand /: som Gud forbyde :/ eller i andre betydelige Tilfælde«. Den 18. November 1755 indsendte han derfor til Stiftamtmanden Forslag om, at løse Svin, der findes paa Kirkegaardene, Gaderne eller aabne Pladser i Købstæder, skulde optages og derefter af Ejeren indløses første Gang for 1 Mk. pr. Stk., anden Gang for 2 Mk. pr. Stk., og tredje Gang skulde Svinene uden Proces og Dom være forbrudt til Byens fattige.

Stiftamtmanden fandt det imidlertid betænkeligt at gøre Forestilling herom til Kongen, idet han indrømmede Rigtigheden af den Paastand, »at dersom Byen vil have Fred for de udenbys Svin, da maa den selv efter Loven skaffe sig den, hvilket og i mine Tanker letteligen kan ske ved at sætte og indrette Led i Portene«, som af Hensyn til de rejsende nødvendigvis maatte staa aabne. Og hvad Byens egne Svin angik, skulde »dermed forholdes efter de om Politivæsenet ergangne allernaadigste Anordninger, og« – slutter han optimistisk – »bliver den i saa Maade isvanggaende Uorden formodentligen at hæmme og afskaffe paa den begyndte Maade ved at lade saadanne løse Svin optage til Indløsning af Ejermændene«. Om Byfoged TANCK herefter lod indsætte Led i Portene, vides ikke.

Som nævnt var TANCK foruden Byfoged ogsaa Prokurator, men virkede dog sjældent som saadan. Paa Listen over dem, der 1757–58 skulde betale Ekstraskat, anførte han kun sig selv som Byfoged og bad Stiftamtmanden om Fritagelse for tillige at svare Ekstraskat som Prokurator, »da jeg, som bekiendt er, fast ingen Sager paatager mig som Prokurator og altsaa ingen Indkomst derved haver«.

Der var ogsaa nok til at føre Sager. Foruden 4 kongelig beskikkede Prokuratorer – 2 kunde være nok i saa liden en By, mente TANCK – var der en meget energisk Prokurator NAAMAN MØLLER, som viste sin »sædvanlige Studshed imod mig«, skriver TANCK 1761, hvem han skaffede mange Besværligheder. I Faaborg og Nyborg er der ingen Prokurator, »dér have de Fred for Processer«, meddeler TANCK 1761 Stiftamtmanden, men »her i Byen er Tingdagen fra Morgen og til Aften ved Lys ikke lang nok til at behandle de mange Processer, her ere, helst udi de Sager, som NAAMAN MØLLER fører, efterdi han sædvanligen procederer med mange Protester og Exceptioner saa vidtløftig; Processerne tumuleres, og mig som Dommer foraarsages derved mange Fortrædeligheder, Besværligheder og Chicaner!« En langvarig Proces fra samme Aar, den saakaldte Lotterisag, affødte ikke mindre end 4 Injuriesager mod NAAMAN MØLLER, der havde strøet om sig med Beskyldninger for falsk Vidnesbyrd, Tyveri, Vold og ugudeligt Liv og Levned.

Een Sag¹³ vides Prokurator TANCK at have ført, nemlig for Gehejmraad HOLGER SKEEL til Birkelse mod dennes Ridefoged JEPPE KROGSGAARD ved Faarevejle. Men denne fik et ubehageligt Udfald for TANCK, idet han ved Højesteretsdom 12. December 1759 idømtes en Mulkt paa 30 Rd. til Justitskassen og lige saa meget til Christianshavns Kirke. Dette kom fuldstændig bag paa TANCK, der hverken var blevet stævnet eller afhørt, hvorfor han rettede Henvendelse til Kongen, der resolverede, at han kun skulde betale Halvdelen af de idømte Bøder. TANCK bad nu HOLGER SKEEL betale Bøden under Paaberaabelse af, at han intet havde foretaget sig i Sagen, uden hvad SKEEL havde befalet, men SKEEL svarede overhovedet ikke, tværtimod erfarede TANCK, at SKEEL beskyldte ham for at være Skyld i, at Sagen blev tabt. TANCK indbetalte da selv de 15 Rd. – til Justitskassen – i Nyborg Amtstue og forespurgte 14. Februar 1761 Stiftamtmanden, hvor han skulde indbetale de 15 Rd. til Kirken.

I sit sidste Brev til Stiftamtmanden, den 17. Marts 1764, anbefaler Byfoged TANCK, at Oberstløjtnant THYES Enke METTE OLUFSDATTER maatte fritages for at svare Ekstraskat af sin Rang, da hun var i fattige Omstændigheder og kun havde sin aarlige Pension paa 100 Rd., og skulde hun udrede Skatten af sin Pension »vilde hun i hendes Alderdom og Skrøbelighed – efter al Anseende – komme til at lide Nød«. Fritagelsen tilstodes hende.

De første 8 Aar i Svendborg ejede og beboede Byfoged TANCK en Gaard i Fruestræde, der forløber lige Vest for Vor Frue Kirke, ved Navn Herregaarden, bestaaende af et 2 Etager højt Stuehus til Gaden paa 9 Fag, hvoraf de 2 var Porthus, samt et Sidehus til Køkken og et Baghus til Fæhus, begge paa 4 Fag i 1 Etage. Haven med Frugttræer og Fiskedam strakte sig lige ned til Byens Bæk. I Stuerne fandtes Jernkakkellovne med Tromler og Tude.

Denne Gaard købte han 25. August 1753 af Prokurator JENS AMBROSII NYBORG for 400 Rd. og solgte 7. Marts 1761 for 680 Rd. til Prokurator CHRISTIAN BAGGE.

Herefter ejede TANCK Klostergaarden¹⁴ paa den nuværende Banegaards Plads (Øst for Munkestræde). Denne, for sin skønne Beliggenhed og store Have bekendte, store Gaard var den gamle Priorgaard fra det middelalderlige Graabrødrekloster, der laa paa den nuværende Klosterplads. Sydligst – omtrent hvor nu Parkeringspladsen ud for Hotel Klostergaarden

findes – laa den smukke, gotiske Kirke, der nedbrødes 1828 (de sidste Rester i 1875); umiddelbart Nord for denne var Klosters trefløjede Hovedkompleks, der ogsaa nedbrødes i 19. Aarhundrede, og nordligst fandtes Priorgaarden bestaaende af en nordlig Hovedfløj og en mindre Østfløj, i 2 Etager.

Denne Gaard med Have, Rettighed til Munkebrønd, en Lod i Ørkeleje Marker og 4 Stole i Klosterkirken købte TANCK 11. Juni 1760 sammen med et Vænge ved Græs- og Kornholmene, af Kammerherre, Generalmajor HOLGER CHRISTIAN VIND, der var Kommandant i Nyborg Fæstning. Klostergaarden, der 1765 solgtes af Kaptajn VON DILLEBEN (S. 632), nedbrødes ved Banens Anlæg i 1875.

Byfogden synes ogsaa at have haft Husdyr; i Græs-Kæmner-Regnskabet for 1760 nævnes under hans Navn 2 Heste og 8 Køer, og næste Aar er Antallet steget til 3 Heste, 10 Køer, 1 Kalv og 3 Faar.

† 22. Marts 1764 paa Hovedgaarden Bjørnemose i Tved Sogn, begravet 26. s. M. i Klosterkirken i Svendborg (Vor Frue Kbg.), hvor hans Datter senere ogsaa blev begravet.

Den 21. Marts om Eftermiddagen var Byfoged TANCK taget til Bjørnemose ved Svendborg Sund, 3 km Øst for Svendborg, dels som Gæst og dels i Forretninger hos dens Ejer, Kammerherre, Oberstløjtnant (siden Generalmajor), Greve CHRISTIAN AHLEFELDT (1785 AHLEFELDT-LAURVIGEN) til Grevskabet Langeland. TANCK blev paa Bjørnemose om Natten; Grevens to Lakajer RASMUS LARSEN og JACOB PEDERSEN fulgte ham til Seng om Aftenen og slukkede Lyset, hvorefter han straks faldt i en dyb Søvn, uden at de kunde mærke, at han i nogen Maade befandt sig upasselig, men han var efter Sædvane ved et muntert Sind og ganske frisk. Men da JACOB PEDERSEN næste Morgen ved Syvtiden indfandt sig i Kammeret for at lægge Ild i Kakkellovnen, fandt han Byfogden liggende i Sengen, »hældende med Hovedet paa en usædvanlig Maade, og Overdynen at være ligesom skudt ned til Fødderne«. Da han allerede var kold og stiv, kunde man »ikke skiønne andet, end at han maatte om Natten være blevet angrebet af et Slag eller rettere et Stikflod, som havde foraarsaget hans Død«.

Greven tilkaldte straks Herredsfogden, Kancelliraad ADRIAN BEKKER, som lod Liget føre i Baad fra Bjørnemose til Svendborg sammen med den afdødes Ejendele: en rød Kjole og grøn Vest, hvori fandtes en Emaillesnustobaksdaase, et Silkelømmetørklæde og et gammelt Guldur; i hans Bukser laa 5 Mk. 12 Sk., et Par Sølvknæspænder, 3 Nøgler, 1 Tandstikkerhus og 1 Kniv; desuden fandtes et Par Lænkeknapper, en Overskjorte, et Halsbind med Sølvspænde, et hvidt og et rødt Tørklæde, et Par Strømper og Strømpebaand, et Par Støvler og Støvlekraver, samt en Paryk og en hvid Rejsekjole, en Hat og et Par Vanter.

TANCK og hans Hustru havde den 7. Februar 1759, da de endnu var barnløse, oprettet Testamente (vgl. konf. 2. Marts s. A.), ifølge hvilket den længstlevende skulde sidde i uskiftet Bo og ved Indgaaelse af nyt Ægteskab betale 100 Rd. til den afdødes Arvinger.

Efter TANCKS Død – han efterlod sig 1.244 Rd. i Kontanter – fik hans Enke 27. April efter Ansøgning kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og ved Indgaaelse af nyt Ægteskab afholde Samfrændeskifte, som sluttedes 31. Juni 1765, og ved hvilket der tillagdes TANCKS lille Datter 2.000 Rd., som blev staaende som første Prioritet i Klostergaarden. 1 Datter.

~ 2) 5. Juli 1765 »i Huset« (vel i Klostergaarden) i Svendborg (Vor Frue Kbg.) (efter kongelig Bevilling af 8. s. M.!) GOTTLIEB JOACHIM DILLEBEN, * 1717 (hvor?), Søn af Oberst i Infanteriet og 1727–33 Chef for det norske Artilleri JOHAN ANDREAS DILLEBEN (* 1661 i Krempe i Holsten, † 1733, før 10. Maj) og Hustru DOROTHEA DE WILSTER¹⁵ (* 14. December 1674, ~ 1700 paa Bornholm, † efter 1717; af deres Børn levede 4 ugifte Døtre i 1754).

GOTTLIEB DILLEBEN blev 1733 Søkadet; Sø- og Landkadetkompagnierne havde 1728–68 til Huse i sidstnævntes Hus¹⁶ paa Hjørnet af Fredericiagade og Bredgade, hvor Kadetterne laa to og to sammen i hver Seng i de hvidkalkede Rum; Søkadetternes Uniform var graa. Den 29. December 1741 blev DILLEBEN Sekondløjtnant og fik næste Aar Tilladelse til at rejse til St. Petersborg (1924 Leningrad). 1743 var han med Fregatten Charlotte, 1746 og 47 Næstkommanderende paa Fregatten Raae, der med sine 30 Kanoner og 140 Mands Besætning var Vagtskib i Sundet, hvor det 1751 sank ved Helsingør. Den 28. Oktober 1749 blev han Premierløjtnant og fik 31. Januar næste Aar Tilladelse til at rejse til Hamborg.

De sidste 38 Aar han levede, var han knyttet til Indrulleringen, idet han 2. April 1751 blev Indrulleringsofficer i Ringkøbing og 17. Maj 1756 i Eckernförde.

Det første Aar han var i Ringkøbing, havde han en Strid med sin foresatte, Indrulleringschefen Kaptajn LARS BILLE i Ribe, der nægtede ham Tilladelse til at følge med ved alle Sessionerne i Distriktet, kun i Ringkøbing By havde han været med. Herover klagede DILLEBEN 16. Januar 1752 til Admiralitets- og Generalkommissariatskollegiet, der 11. Marts svarede, at Kaptajn BILLE ingen Myndighed havde til at udelukke DILLEBEN fra Sessionerne, og tilføjede, at selvom DILLEBEN ikke havde gjort Rejsen i Distriktet med, kunde han dog kræve Rejse- og Diætpenge for den af Kaptajn BILLE.

1758 var han med Orlogsskibet Kjøbenhavn i Eskadre, 21. December s. A. blev han Kaptajnløjtnant, og næste Aar var han med Orlogsskibet Oldenburg i Eskadre.

De 2 Skibe var armeret med henholdsvis 70 og 60 Kanoner, og Besætningerne var paa 633 og 486 Mand. Kjøbenhavn, der kommanderedes af Kommandørkaptajn C. L. HELT, var Flagskib for den af 6 Orlogsskibe og 2 Fregatter bestaaende Eskadre, der midt i Juni 1758 under Ledelse af Schoutbynacht (7. September s. A. Viceadmiral) OLFERT FAS FISCHER (Fader til Helten fra Slaget paa Reden 1801) førte 8 Batailloner Infanteri, bestaaende af 5150 »Hoveder med Koner og Knekte«, fra Norge til Eckernförde til den Armé, der samledes i Holsten for at beskytte Grænsen under Krigen i det nordlige Tyskland, og i Juli og August førte Eskadren paa to forskellige Togter 12 Batailloner fra København til Eckernförde.

Paa Grund af det i 1759 af Sverige og Rusland, trods Danmarks Modstand, sluttede væbnede Neutralitetsforbund maatte Danmark holde en større Eskadre i Beredskab, hvorfor der straks om Foraaret s. A. udrustedes 12 Linieskibe og 6 Fregatter, som fra Maj til Oktober laa sejlklare paa Københavns Red under Viceadmiral GASPARD DE FONTENAY. Oldenburg kommanderedes af Kommandørkaptajn F. C. KAAS.

Herefter blev DILLEBEN 2. December 1760 Indrulleringsofficer i Tønder, hvor han dog næppe har været megen Tid, thi den 14. Maj 1761 fik han Tilladelse til at føre Koffardiskibet De fire Søstre, der 1761–64 var udrustet af Toldvæsenet til at forhindre Smugleri i danske Farvande; i 1763 opbragte han en i Kerteminde hjemmehørende Baadfører PEDER BACHE¹⁷, der sejlede med Kontrabande og toldbare Varer, til Svendborg, hvor han blev arresteret, da han ikke kunde stille Kaution; og samme Aar anholdt DILLEBENS Folk en Baad, der var paa Vej fra Taasinge med 6 Oksehoveder fransk Vin; Ejeren, Købmand JØRGEN WILHELM i Faaborg, maatte holde Auktion for at skaffe de 411 Rd., han skulde betale i Told, Konsumtion og Bøder; Kongen resolverede dog 27. Marts 1764, at de 200 Rd. maatte eftergives ham.

I 1762 er DILLEBEN muligvis midlertidigt ophørt med sit Arbejde for Toldvæsenet, thi 31. Marts sendte Admiralitets- og Generalkommissariatskollegiet følgende Brev til Det vestindiske og guineiske Rente- samt Generaltoldkammer: »Høj- og Velbaarne, Højædle og Velbaarne, Højædle og Velbyrdige, Velædle, Ædle og Velbyrdige, Højst- og Højtærede Herrer! Da de 2 Officerer Kaptajnløjtnant DILLEBEN og Løjtnant KIRCHSTEIN¹⁸, der under nævnte Departement med 2 Fartøjer har krydset i Bæltet for Toldsvig der at hæmme, uomgjængelig behøves ved Flaadens Ekviperung og Udrustning, bedes de snarest løst fra nævnte Hverv«.

Kaptajnløjtnant DILLEBEN har dog fortsat Kampen mod Smuglerne et Par Aar endnu;

den 22. December 1764 meddelte det nævnte Generaltoldkammer Admiralitetet, at »da Kongen den 18. d. M. har resolveret, at de 2 Fartøjer, som efter Resolution 7. April 1761 antoges til at krydse i Bælterne for at forhindre Toldsvig og Kontrabande Varers Indførsel, ikke længere skal kontinuere, har vi D. D. tilskrevet Kaptajnløjtnant v. DILLEBEN: at han snarest begiver over Land fra Kiøbenhavn til Svendborg for der straks at afskedige Mandskabet paa hans under Kommando hafte Fartøj og afregner med dem, og derfra ufortøvet antræde Rejsen herhid«.

Allerede i 1762 synes DILLEBEN at have gjort Tjeneste i Svendborg, hvor han flere Gange nævnes dette Aar, men først den 22. Marts 1765 – samme Dag han blev Kaptajn – beordredes han til at afgaa fra Indrulleringen i Tønder og blev – »cum spe succedendi« – adjungeret Chefen for Indrulleringen i Fyns Distrikt, Kaptajn LARS JØRGEN KIERUMGAARD (i Faaborg, senere Svendborg), paa Grund af dennes Alderdom, hvilket denne havde ansøgt om 5. Marts, »da jeg paa et Aars Tid har haft megen Uro og Smerter af den saakaldede flyende Gigt«, hvorfor KIERUMGAARD havde udbedt sig »en Officer, som kunde gaa mig tilhaande og i Særdeleshed, om nogen Udkommandering af Søfolk mig blev befalet paa saadan Tid, at Svaghed mig overfaldt. Til den Ende har Hr. Capitainlieutenant DILLEBEN offereret sig, da han selv ønsker at blive mig adjungeret og er en skikkelig Officer, som kunde gøre sig Haab om at blive min Successor efter min Død«.

Da Kaptajn DILLEBEN to Aar senere anmodede om Tilladelse til at foretage en Rejse med sin Hustru »paa en kort Tid til Jylland«, anbefalede KIERUMGAARD dette over for Admiralitetet den 16. Maj 1767, da »jeg for nærværende Tid er Gud ske Lov ved Helbred og selv kan forrette mit allernaadigst anbettede Embede«. Rejsen gik til Vennergaard ved Ringkøbing Fjord, hvor Fru DILLEBEN den 29. Juni bar sin Søsterdatter MAGDALENE CHRISTIANE OPITIUS ved hendes Hjemmedaab og ligeledes 8. Juli ved hendes Fremstilling i Velling Kirke, og Kaptajn DILLEBEN var blandt hendes Faddere.

Efter KIERUMGAARDS Død 18. Juni 1769 udnævntes DILLEBEN 27. Juni s. A. til Indrulleringschef i Fyns Distrikt, fra hvilken Stilling han afskedigedes med Pension 6. Marts 1789, men da han kort efter afgik ved Døden, blev Afskedspatentet ikke afsendt. Som Indrulleringschef fik han 450 Rd. i aarlig Gage.

I Aarene 1770–80 incl. holdt Kaptajn VON DILLEBEN hvert Aar – i Reglen i Januar Maaned – Søindrulleringssession i Købstæderne paa Fyn og Langeland, da det til Tjeneste ved Sømagten pligtige Mandskab optoges i Sørollen; ved Sessionen var en Repræsentant for Stiftamtmanden til Stede, i Svendborg saaledes Byfogden, der efter Sessionen indsendte Beretning om dens Forløb.

For Sessionernes Afholdelse i 1771 lagdes følgende Plan: Torsdag og Fredag den 3. og 4. Januar Session i Svendborg, den 5. foretages Rejsen til Rudkøbing, hvor der er Session den 6. (Søndag) og 7., den 8. Rejse til Svendborg og den 9. til Nyborg, hvor Session afholdes 10. og 11., den 12. Rejse til Kerteminde, Session dér den 13. (Søndag) og 14., den 15. Rejse til Odense, hvor der er Session 16. og 17., den 18. Rejse til Bogense, den 20. til Middelfart og 22. til Assens med een Dags Session hvert Sted; endelig 24. Januar Rejse til Faaborg, hvor Session afholdes 25. og 26. Januar; – ialt 15 Sessionsdage og 9 Rejsedage.

Kaptajn VON DILLEBEN ægtede i Juli 1765 Byfoged TANCKS Enke i Svendborg, hvorved han kom i Besiddelse af Klostersgaarden dér. Denne maatte han dog allerede ved Skøde af 27. November s. A. sælge til den nye Byfoged PEDER CHRISTIAN SPLIID for 3.300 Rd. Med Gaarden fulgte Vænget uden for Møllerport (S. 630) samt – foruden de 4 Stole i Kloster-

kirken – »den i Vor Frue Kirke værende, Klostergaard tilhørende, indelukket Stol«¹⁹. DILLEBEN forbeholdt sig fri Bolig i Klostergaarden til Paaske Flyttetid 1766.

Paa Auktion efter Byfoged SPLIID i 1770 solgtes Klostergaarden og Vænget for 2.850 Rd. til Greve CHRISTIAN AHLEFELDT til Langeland og Rixingen, Herre til Bjørnemose, Ridder, Kammerherre og Oberstløjtnant. I næste Aarhundrede ejedes Klostergaarden bl. a. af Branddirektør, Justitsraad THEILL; den nedbrødes 1875.

De følgende Aar har DILLEBEN – der den 16. Maj 1767 søgte om Tilladelse til med sin Hustru at gøre en kort Rejse til Jylland – sikkert boet til Leje; de økonomiske Forhold er rimeligvis blevet vanskeligere, og nogen Hjælp har han næppe faaet fra sin rige Svigerfader paa Stenderupgaard (S. 874). I 1768 maatte han saaledes af Grev CHRISTIAN AHLEFELDT laane 1.200 Rd., som udbetaltes til hans og hans Hustrus Kreditorer, »saavidt samme kunde tilstrække«, mod Pant i hans Løsøre, der opregnes Genstand for Genstand. Der nævnes intet om, hvor DILLEBEN og hans Hustru bor, men man kan danne sig et vist Indtryk af Hjemmets Størrelse og Indretning:

I Storstuen, der smykkedes med 13 smukke Skilderier, fandtes 12 Stole og en Kanapé, overtrukket med grønt og hvidt Triumfant (svært, blomstret Silketøj), et Egechatol med Skab paa, et forgyldt Spejl med Konsolbord under, samt et firkantet Bord, hvorpaa stod et komplet Testel af kinesisk Porcelæn, 6 Par Tekopper af saksisk Porcelæn og 6 Par Kaffekopper samt en stor Punchebolle og en stor Stinkepotte, begge af Porcelæn, og en sprukken japansk Kaffekande med Sølvring under. I den mellemste Stue stod 6 Lænestole og en Kanapé, overtrukket med blaat Kaffa, et Egechatol med 3 Skuffer, et Klaver med Fod og Bogstol i komplet Stand og et Tebord overtrukket med grønt Voksdug; paa Væggene hang 13 Skilderier i forskellig Størrelse og et stort Spejl med forgyldt Krone og Ramme. I Sengekammeret var et Sengested af Egetræ med trykt Omhæng, en Barneseng, et lakeret Skab med Hylder, et firkantet Bord samt 6 Ruslæders Stole og en Lænestol, overtrukket med blaat Barkan (et tæt vævet, uldent Stof), samt et lille Spejl i brun Ramme. Endvidere var der Pigernes Kammer, og ovenpaa fandtes Gæstekammeret med et Sengested med rødt Sirtses Omhæng og Krølhaarsmadras, et Natbord, hvorpaa stod et lakeret Chatol med et stort Spejl, en Lænestol og 3 Taburetter overtrukket med rødt Kaffa samt et Glasskab, hvori fandtes en Del Rariteter, bl. a. 6 store, sløbne mørktfarvede Drikkeglas med forgyldt Rand og paa høj Fod. Paa Loftgangen stod en rødmalet Egekiste, en stor, ny og en mindre Rejsekuffert. I Forstuegangen, hvis Vægge prydedes af 10 Skilderier, stod et stort Fyrreskab med Hylder, et blaamalet Krydderiskab, en stor, jernbeslaaet Egekiste, en ny Rejsekuffert samt 3 Borde. I Kammeret bag i Gaarden var en Seng, et Bord og en Træstol; at alle Kaptajns 96 Bøger, hvoriblandt Holbergs Skrifter i 14 Bind, ogsaa var anbragt her, tyder ikke paa, at de benyttedes ret tit.

Linnedbeholdningen udgjordes ialt af 27 Duge og 115 Servietter, 18 Haandklæder, 17 Par Lagener, 22 Pudevaar og 29 Gardiner. Af Sølv fandtes: 10 Spiseskeer og 17 Teskeer, 2 Mælkeskeer, 2 Sukkertænger, 1 Sukkerbøsse og 1 Sukkerfad, 1 Peberdaase, 1 Puncheske med Skaft, 1 krum Potageske og 1 Fiskeske. Af Kobber fandtes 1 Temaskine, 3 Tekedler, 1 Suppekedel med Laag og 3 andre Kedler, 2 store Fyrfade, 3 Kasseroller, 1 Chokoladekande og 2 Tærtepander. Endvidere af Tinsager: 2 Dusin dybe og lige saa mange flade Tallerkner, 5 Fade, 1 Terrin, 2 Skaale og 6 Lystager, 4 Politimaal, 1 Krukke og 1 Vandkande; af Messing og Malm: 2 Kedler, 1 Gryde, 1 Kaffekande, 3 Lystager, 2 Lyseplader, 1 Skumske, 1 Fad med Bordkrans, 2 Bækkener, 1 Fyrfad og 1 Strygejern med Bolte. Hertil kom endelig nogle Jern-, Blik- og Trægenstande samt følgende af Glas og Porcelæn: 3 Pokaler og 6 Vinglas, 3 Dusin dybe og flade, fine Porcelæns Tallerkner, 8 Fade og 4 Tepotter af Porcelæn, en Terrin af Københavns Stentøj, en grøn Frugtkurv med Tallerken til, 4 andre Tallerkner til Frugt af engelsk Stentøj og en Porcelæns Smørkande som en Aborre.

Denne Obligation annulleredes i 1779, umiddelbart efter at Kaptajn VON DILLEBEN havde faaet udbetalt 1.031 Rd. i Arv efter sin Steddatter MARIA CHRISTIANA TANCK, nemlig 971 Rd. i Kontanter og den afdødes Klæder til 60 Rd. (Hendes Bo opgjordes til 2.097 Rd. 3 Mk., Udgifterne til 516 Rd. 3 Mk.; de sidste 550 Rd. var Halvbroderen HANS ADOLPH DILLEBENS Arv).

I 1786 laante DILLEBEN af Forpagter RASMUS EILERSEN paa Hvidkilde 180 Rd., som udbetaltes i Løbet af 9 Maaneder, med 20 Rd. mdl. af hans paa Nyborg Amtstue udbetalte Gage.

Efter rimeligvis at have boet til Leje en Del Aar købte Kaptajn VON DILLEBEN den 28. December 1774 (Skødet læst 9. Januar 1775) for 500 Rd. af Handelsmand HANS THORBIØRNSEN et Hus, som denne selv havde ladet opføre paa et Stykke af hans Have, ud til Gaden Kyseborg, bag ved St. Nicolai Kirke; det bestod af et Stuehus paa 7 Fag og et Syd for liggende Halvtags Brændehus paa 6 Fag; Længden langs Gaden var 29 Alen og noget lignende paa de andre Ledder.

Her har Kaptajnen og hans Hustru sikkert boet til deres Død under smaa og beskedne Forhold. Hendes velhavende Fader overlevede dem begge, saa det blev deres Søn og ikke dem selv, der fik Glæde af den store Arv. Medens de boede her, blev de to Børn konfirmeret i den nærliggende St. Nicolai Kirke, Datteren²⁰ ved Paasketid 1778, Sønnen i 1784.

Efter Kaptajn VON DILLEBENS Død solgtes Huset paa Auktion 17. November 1789 for 281 Rd. til JENS MADSEN Slagter i Snarup (Skøde 14. Juni 1790). Huset angives at ligge i Kyseborgstrædet i St. Nicolai Sogn, imellem Snedker OLE LANGKILDES Hus og BERTEL KLINGENBERGS Kornhus, bestaaende af 7 Fag til Gaden med Sal over den Ende, som vender mod OLE LANGKILDE, og 6 Fag Halvtag Sidehus i Gaarden, samt Gaards- og Haverum.

† i September 1789 i Svendborg, begravet 1. Oktober i Koret i Klosterkirken (St. Nicolai Kbg.).

I Februar 1792 opgjordes Boet til kun 48 Rd. 2 Mk. 7 Sk. Kaptajn VON DILLEBENS Svigerfader Justitsraad SØREN SEIDELIN i Kolding – der først døde 6 Aar senere, efterladende sig over 14.000 Rd. – krævede 150 Rd., som han 1785 havde laant sin Svigersøn, men da denne paa sin Side havde forstrakt sine Svogre HANS († 1783) og SØREN SEIDELIN med Penge – saaledes i 1782 300 Rd. til SØREN SEIDELIN, som dog havde betalt de 200 Rd. tilbage senere – stilledes Skiftet i Bero, indtil der var indløbet Svar fra SØREN SEIDELIN († inden 1798); dette skete i Juni 1792, dog uden at ændre Boets Værdi. Herefter skete intet før i 1804, da de 22 Rd. 10½ Sk., som blev tilovers efter Fradrag af c. 26 Rd. i Skifteomkostninger, overdroges Justitsraad SEIDELINS Enke i Kolding og andre Arvinger. 1 Søn.

203. b. HANS SEIDELIN, * 1738 paa Svenstrup, hjemmedøbt 21. Februar »i sin Svaghed« af Sognepræsten MOGENS JACOBSEN BADEN, den 21. April fremstillet i Borup Kirke. Fadderne var Sognepræst JACOB KRAG i Ousted, Jomfru DRUDE KRAG fra Ousted, der bar Barnet, Monsieur LUND, der var Hører i Ringsted Skole, Monsieur BRUUN²¹ i Ringsted og Skoleholder BISTED i Grønholt, Borup Sogn.

† 1740, begravet 15. December Kl. 11 i St. Bendts Kirke i Ringsted, – Valdemarernes Kirke fra 1170, oprindelig Benediktiner-Klosterkirke, siden 1571 Sognekirke; den blev det sidste Hvilested bl. a. for KNUD LAVARD, VALDEMAR DEN STORE, VALDEMAR SEJR og hans Dronninger DAGMAR og BERENGARIA samt ERIK PLOVPENNING og ERIK MENVED.

204. c. JOHANNE SEIDELIN, * 1739 paa Svenstrup, hjemmedøbt 14. Marts af Sognepræst MOGENS BADEN, 8. Maj fremstillet i Borup Kirke. Fadderne var Præstekonen (S. 738), der bar Barnet, Præstens Søsterdatter JUDITHE MAGDALENA FUCHS, Byskriveren HENRIK STUB²² i Ringsted og Monsieur BRUUN²¹ sst.

† 1740 eller 1741, begravet 9. Januar 1741 Kl. 11 i St. Bendts Kirke i Ringsted.

205. d. JØRGEN ANTONI SEIDELIN, * i April 1740²³.

† 1740, 3 Uger gammel, begravet 12. Maj Kl. 11 i St. Bendts Kirke i Ringsted.

206. e. ANNE KIRSTINE SEIDELIN, * 1741, døbt 24. November i Ringsted; hun blev baaret af (Morfaderen?) Forpagter ANTONI BARTHOLOMÆI Hustru paa Ringsted Kloster, og Forvalter HANS PAASKES Hustru stod hos; de øvrige Faddere var Byskriver HENRIK STUB, DANIEL MØLLER²⁴ og JESPER NICOLAI STEENSEN.

† 1741, 3 Uger gammel, begravet 15. December Kl. 11 i St. Bendts Kirke i Ringsted.

207. f. ANNE KIRSTINE SEIDELIN, * 1743 i Ringsted, døbt 27. Marts i St. Bendts Kirke; blandt Fadderne var Godsejer PETER JOHANSEN NEERGAARD²⁵ paa Ringsted Kloster, hvis Hustru KIRSTINE TØNNESDATTER BRUUN († 1751) bar Daabsbarnet, og Jomfru MARIANE BRUUN stod hos; de øvrige Faddere var Byskriver HENRIK STUB og Købmand PEDER FREIESTEBEN (denne ægtede faa Aar efter JOHANNA KIRSTINA ANTONI, Daabsbarnets Moster, se S. 875).

ANNE KIRSTINE SEIDELIN²⁶, der 9 Aar gammel mistede sin Moder, efter hvem hun arvede 1.000 Rd., blev 21 Aar gammel gift med den 19 Aar ældre MADS OPITIUS, en Foregangsmand i det første Kuld af jyske Godsslugtere, som gjorde hende til Frue paa tre jyske Hovedgaarde, men i 1779 gik fallit og fem Aar senere døde fra Enke og 11 Børn (det næstældste Barn var død 1 Maaned gammel), hvem han efterlod i Gæld og Armod; Børnene var da fra 18 til 4 Aar gamle.

De 14 Aar hun levede som Enke, er hun utvivlsomt blevet boende – i meget smaa Kaar – i Holstebro, hvor hun ved sin Død boede til Leje hos THOMAS TORP. I 1792 fik hun af sin Fader et Forskud paa 30 Rd. paa sin fædrene Arv, og ved Skiftet efter hende nævnes, at hun halv-aarlig nød 8 Rd. af det Maturinske Legat. Inden sin Død naaede hun at se fire af sine Døtre i Ægteskab, tre ugifte Døtre var ogsaa kommet ud til fremmede, de to Sønner var ligeledes hjemmefra, Datteren ANNE MARGRETHE var død 1789, 13 Aar gammel, og ved Moderens Død boede kun den yngste, svagelige, 18aarige Datter CHRISTIANE hjemme hos Moderen i Holstebro; hun kom efter Moderens Død til sin Søster og Svoger JENS MÜLLER MULVAD.

Den 14. Februar 1798 døde ANNE KIRSTINE SEIDELINS Fader, den hovedrige, 92aarige Justitsraad SEIDELIN i Kolding. Da hun selv 2½ Maaned senere var alvorligt syg, bad hun sin Stedmoder Justitsraadinden om et Laan paa 20–30 Rd., som denne – der 2 Maaneder senere modtog 7.014 Rd. i Arv efter sin Mand – ikke saa sig i Stand til selv at sende hende, men bad Byfoged JØRGEN TRANBERG²⁷ i Holstebro lægge ud – ved følgende Skrivelse, der er dateret »Kolding, d. 3 Maj 1798, i Hast«, altsaa 5 Dage efter Steddatterens Død, hvorom Underretning saaledes endnu ikke var naaet fra Holstebro til Kolding:

»Velædle Hr. Byfoged TRANBERG!

Da min Stifdatter Madame OPITIUS har tilmeldt mig at hun er meget syg og tillige at hun behøvede en 20 a 30 Rd. til Laans, som jeg gierne ville tjene hende med, men da jeg i denne Tid har havt saa mange Udgifter, at jeg ikke kan undvære Pengene førend Snapsting saa udbeder jeg den Godhed af Deres Velædelhed, at De ville forstrække hende med disse Penge i hendes Svaghed, da jeg efter hendes Begiæring i hendes næstsidste Skrivelse skal sende hende 50 Rd. til førstkommende Snapsting til Afdrag paa hendes Arv efter hendes sal. Fader, hvoraf Deres Velædelhed til den Tid kan erholde sin Betaling.

Jeg er med Højagtelse
Deres Velædelheds Tjenerinde
A. M. sal. SEIDELINS.«

† 28. April 1798 »i sin Lejevaaning« i Holstebro, begravet 7. Maj.

Hun efterlod sig kun Ejendele af saa ringe Værdi, at de ved Auktion indbragte 65 Rd. 1 Mk., hvorimod Boets Gæld løb op til 218 Rd. 14 Sk. Til hendes Begravelse medgik kun 5 Rd. 3 Mk. 4 Sk. Distriktskirurg J. H. L. DREBING sendte Regning paa 6 Rd. »for medicinsk-kirurgisk Opvartning i hendes Sygdomme og især i hendes sidste Svaghed«, og Apoteker FABER paa 12 Sk. for Brystsaft, han havde solgt hende den 20. April, og for samme Beløb Draaber den 26. April; Postmester PEDER PEDERSEN GRØN krævede 3 Rd. 14 Sk. i Porto, og Prokurator F. W. OVERGAARD ikke mindre end 70 Rd. 1 Mk. 8 Sk. for at have varetaget den afdødes Børns Interesser i Skiftet efter Justitsraad SEIDELIN i Kolding. Endelig var der en Del Regninger paa Smaabeløb fra Slagter, Købmand o. fl., ligesom Holstebro Kirke i Leje af hendes Stolestade i Kirken havde 2 Rd. til gode for 1797 (1 Mk. pr. Maaned).

Boet havde saaledes været fallit, hvis ikke tilfældigvis hendes Stedmoder havde holdt Samfrændeskifte med sine Børn i Juni 1798 (S. 266), hvorved Datterens Dødsbo modtog en Arv paa 701 Rd. 2 Mk. 7 Sk. Gælden blev betalt, og efter yderligere Fradrag af 12 Rd. 1 Mk. til forskellige Omkostninger blev endog 536 Rd. 1 Mk. 9 Sk. tilovers, hvoraf de 2 Sønner hver arvede 89 Rd. 2 Mk. 4 Sk., de 8 Døtre hver 44 Rd. 4 Mk. 2 Sk. Herfra gik dog i Salær til Prokurator OVERGAARD 10 Rd. 1 Mk. 1 Sk. for hver af Sønnerne og 5–6 Rd. for hver af de 7 Døtre, hvorimod der fra den Datteren MAGDALENE CHRISTIANE OPITIUS tilfaldende Arvepart, hvis Mand JENS MÜLLER MULVAD (senere? Kirkesanger og Skolelærer i Vrove) selv havde varetaget sin Hustrus Tarv, kun gik 2 Rd. til stemplet Papir og Førlovspenge.

~ 27. September 1764 i Fredericia (Michaelis) – viet af Sognepræsten VALENTIN BONIFACIUS – den 19 Aar ældre Enkemand MADS (MATHIAS) OPITIUS, * 21. Marts 1724 paa Lydumgaard i Lydum Sogn (3 Mil Nordvest for Varde, 1½ Mil fra Vesterhavet ved Nymindégab), Søn af ANDREAS FREDERIK OPITZ (først Skriver i Kancelliet, siden Forvalter paa Rysensten i Bøvling Sogn Syd for Lemvig og Forpagter paa Damsgaard, 1711–25 Ejer af Lydumgaard²⁸, 1720–29 af Skibstedgaard i Ydby Sogn i Thy, 1727–†45 af Hovedgaarden Lergrav i Avlum Sogn mellem Herning og Holstebro, † 31. December 1745 sst.) og Hustru MAGDALENE MADSDATTER LEMWIG (* 1681 i Lemvig, døbt Pinselørdag 21. Maj, ~ 1709–13 (i Bøvling Sogn?), † 1767 i Boddum (hos sin Datter DORTHEA KIRSTINE OPITIUS²⁹ (c. 1710–97) og Svigersøn Sognepræst OLUF HOLGER ASCANIUS²⁹ (1706–85) eller hos sin Søn Sognekapellan sst. SEBASTIAN PEDER ANDRESEN OPITIUS (1713–83)), begravet 29. Januar; hun ~ 1) 3. Maj 1701 i Lemvig PEDER NIELSEN WEIRUM, * i Veirum Præstegaard ved Struer, 1683–1709 Sognepræst i Hove ved Lemvig, † 1709).

Da Faderen døde, gik den 21aarige MADS OPITIUS³⁰ i Viborg Latinskole, men da Moderen 4 Aar senere »formedelst Alderdom og Kræfternes Aftagelse« skiftede med sine 3 Børn den 6. Februar 1749 (Skiftebrevet læst 23. April paa Viborg Landsting), opholdt han sig hjemme paa Lergrav, hvis Værdi opgjordes til ialt 12.871 Rd. 4 Mk. 2 Sk. Dens Hartkorn beløb sig til 441 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 $\frac{3}{8}$ Alb., nemlig Hovedgaardstakst 40 Tdr. 4 Skp. (à 50 Rd. = 2.025 Rd.), Bøndergods 336 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 1½ Alb. (vurderet til 8.189 Rd. 4 Mk. 2 Sk.), Kirketiender godt 61 Tdr. 6 Skp. (à 25 Rd. = 1.545 Rd. 2 Mk.) og Mølleskyld af Skærbæk Mølle 2 Tdr. 6 Skp. 2 Alb. (à 40 Rd. = 111 Rd. 4 Mk.). Endelig ansattes Hovedgaardens Besætning af Kreaturer, »der nu ikkun er maadelig«, til 500 Rd. og Møbler og Effekter til samme Beløb.

Tiender var Kirketiender af følgende Sogne: Avlum (25 Tdr.), Ørre (9 Tdr. 3 Skp.) og Hodsager (5 Tdr. 3 Skp.), alle mellem Herning og Holstebro, samt Gettrup (22 Tdr.) i Thy.

Da Godsets Gæld beløb sig til 9.939 Rd. 1 Mk. 7 Sk., blev 2.932 Rd. 2 Mk. 11 Sk. til Rest, hvoraf Moderen arvede 1.885 Rd. 14 Sk., MAD S og SEBASTIAN OPITIUS hver 418 Rd. 5 Mk. 8½ Sk. og DORTHEA KIRSTINE 209 Rd. 2 Mk. 12 Sk.

MAD S OPITIUS udbetalte sin Moder og sine to Søskende deres Arvekapitaler, hvorefter han selv overtog Lergrav Hovedgaard ved Moderens Skøde til ham 12. Juli 1749 (læst 15. April 1750); Bøndergodsets Hartkorn var nu 3 Tdr. større end ved Opgørelsen et halvt Aar tidligere.

Som upriviligeret Kirkeejer havde OPITIUS ikke Kaldsret til sine Kirker; det var derfor Kongen, der i 1749 kaldte HANS BURCHARDSSEN STEENBERG til Sognepræst i Avlum og i 1755 TULE IBSEN SCHANDORPH til Ørre og Hodsager.

To Aar senere ægtede OPITIUS en Datter af den meget velhavende Farver ANDREAS HANSEN i Holstebro. Deres eneste Barn var Sønnen Prokurator ANDREAS FREDERIK OPITIUS, der fødtes 1753 paa Lergrav og døde 1777 hos sin Moster ANNE MARGRETHE GRØN paa Lindtorp i Asp Sogn ved Holstebro og begravedes i Asp Kirke; han blev baaret til Daaben af nævnte Moster, der var gift med Ejeren af Lindtorp JENS HENRIK BRASCH († 1760), og hans Faddere var LAURITZ FRANTZEN³¹, Morbroderen GOTFRED ANDREASEN i Holstebro, JENS HVASS³² paa Tvis Kloster, MAD S PEDERSEN LILLELUNDS Hustru ANNA JOHANNE UDTZEN³³ paa Sindinggaard, PEDER ANDERSENS Enkes ældste Datter i Holstebro og Madame STEENBERG paa Avlumgaard. – Efter sin Moders Forældre, der efterlod sig 1.384 Rd., arvede ANDREAS FREDERIK OPITIUS i 1764 115 Rd. 2 Mk.

Straks i 1750 solgte MAD S OPITIUS godt 33 Tdr. Htk. og fortsatte de følgende Aar med at sælge Jord fra, saa at Lergravs Hartkorn i 1755 var reduceret fra godt 444 Tdr. til 274 Tdr. 2 Skp., idet de tre Kirketiender (ikke Avlum Sogns) var skilt fra, og Bøndergodset var reduceret til 205 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Htk. I Aarene 1750–56 optog han 7 Laan paa godt 8.200 Rd., heraf 830 Rd. af Etatsraad GERDT LICHTENBERG i Horsens og 6.400 Rd. af Jomfru METTE BROCK i Randers.

Efter at have ejet Lergrav – hvis nuværende Bygning først er opført 1810 – i 9 Aar og yderligere skaaret Bøndergodset ned til 200 Tdr. 4 Skp. 2 Alb. Htk. solgte OPITIUS den med ialt 268 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Htk. paa Auktion 11. April 1758 for 10.120 Rd. til Forpagter CONRAD LUNDSGAARD (Skøde 3. Maj 1759, læst 9. s. M.) (Hovedgaardstakst uændret Htk. 40 Tdr. 4 Skp., Avlum Sogns Kirketiende 25 Tdr. og Møllenskyld 2 Tdr. 6 Skp. 2 Alb.).

Endnu 5 Aar beholdt han Ørre Sogns Kirketiende (Htk. 9 Tdr. 3 Skp. 2½ Alb.), som han ved Skøde af 26. April 1764 solgte for 1.750 Rd. til RUDOLPH LINDE til Møltrup, og Gettrup Sogns Kirketiende (22 Tdr. Htk.), som han paa Auktion 20. Februar 1764 tillige med noget Bøndergods i Thy solgte for 1.340 Rd. til CHRISTEN RANDRUP. Hodsager Sogns Kirketiende afhændede OPITIUS engang efter 1756 – og inden 1773, da den hører under Møltrup.

Under sit mangeaarige Ophold paa Lergrav i Vestjylland havde den unge MAD S OPITIUS haft rig Lejlighed til at iagttage, hvorledes en driftig Proprietær af moderne Anskuelse behandlede sit Jordegods og tjente Guld og grønne Skove, ikke ved en kyndig Drift af Hovedgaardsmarkerne og en fornuftig Benyttelse af Bøndernes Arbejdskraft, men ved hurtigst muligt at sælge Gods og Tiender, udparcellere Gaarden i Husmandslodder og købe en ny Hovedgaard for at behandle den paa samme Maade³⁴.

Ved at skille Lergrav af med over Halvdelen af Tienderne og bringe Godset ned til det Minimum, der ikke maatte overskrides, naar Hovedgaarden skulde beholde sin Frihed, var OPITIUS begyndt paa sin Bane som Herregaardsslægter, som hvilken han senere skulde blive kendt som en Foregangsmand.

Han tilbragte dog nu først 5–6 Aar i Ro i Holstebro, sin Hustrus Fødeby, hvor han 26. Juli 1758 paa Auktion³⁵, af Kaptajn CASPAR LINDE († i Oktober s. A. paa Handbjerg Hovgaard) købte Holstebro Bisgaard i Holstebro (som senere, 1768–78, ejedes af Kommerceraad LAURITS HVIID, S. 518 og 750), nemlig: dens Bygning, bestaaende af 55 Fag, og 8 Agre, som skatter af 5 Skp. Htk., for 420 Rd., 3 Agre af 2 Skp. 2 Alb. Htk. for 80 Rd., og de 3 Agres Avl, baade Rug og Havre, for 14 Rd. 3 Mk.

Paa Bisgaard, hvor OPITIUS holdt 2 Karle og 2 Piger, døde hans første Hustru i 1762, og næste Aar solgte han ved Skøde af 18. Juni, læst 29. s. M.³⁶, til Hofjunker SEHESTED³⁷ Bisgaard, »min paaboende Gaard i Holstebro ved Byens Nørreport«, bestaaende af 3 Længer, nemlig et Hus til Gaden og 2 Fløje til Gaarden, og Marken paa den vestre Side fra Gaden, samt Haven med sine Pertinentier og Frugttræer, og den vedliggende Toft, bestaaende af 10 Agre, og 3 andre Agre; den svarede Skat af 7 Skp. $\frac{2}{3}$ Fdk. til Amtstuen.

Desuden solgte OPITIUS ved Auktion 25. Juni 1763³⁸ til SEHESTED nogle af de saakaldte Bispegaards Jorder paa Holstebro Bys Marker, nemlig 21 Agre, ialt af Htk. 5 Skp. 3 Fdk., for 283 Rd. 1 Mk. (Skøde 25. Maj 1764, læst 10. Juli s. A.), – og samtidig for 123 Rd. 1 Mk. til THOMAS BASTRUP LUND (Skøde 4. Oktober 1763). I 1762 lejede han nogle Markjorder af PEDER SCHANDORPH (S. 844).

Samtidig købte OPITIUS af Hofjunker HOLGER SEHESTED for 37.700 Rd. Hovedgaardene Vennergaard³⁹ og Ryberg³⁹, begge i Velling Sogn ved Ringkøbing Fjord, af tilsammen 400 Tdr. 1 Fdk. $2\frac{1}{2}$ Alb. Htk., ved Købekontrakt af 18. Juni 1763 og Skøde 1. Maj 1764, læst 9. s. M. paa Viborg Landsting.

Vennergaard – hvis Bindingsværksbygning er opført mellem 1716 og 1736 – var en komplet Hovedgaard af Htk. 320 Tdr. 1 Skp. 1 Alb., nemlig Hovedgaardstakst 63 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., Bøndergods – herunder Rindumgaard – 202 Tdr. 5 Skp. 1 Alb. og Velling Sogns Kirketiende 20 Tdr., Kirkegods 15 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. og samme Sogns Kongetiende 19 Tdr.

Ryberg var en mere beskedene Ejendom, uden Tiender; dens Hartkorn var ialt kun 79 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. $1\frac{1}{2}$ Alb., nemlig Hovedgaardstakst 17 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. og Bøndergods kun c. 60 Tdr.

I 1766 fik han Rybergs gamle Rettighed til Klapbro stadfæstet, – Rettighed til at nyde en Indtægt af Klapbro for at holde den vedlige; ifølge Bevillingen maatte han tage 1 Sk. i Bro-told af fremmede rejsende, men de af Lem Sogns Bønder, der havde Heste og Vogn, skulde ligesom i gammel Tid aarlig køre hver et Læs Tørv til Ryberg for Overfarten.³⁹

Velling Kirke, som OPITIUS nu var Ejer af i c. 15 Aar, var ved Provstesyndet i 1769 og 70 i stor Forfald, men da OPITIUS ikke vilde reparere den, sendte Provst HANS CLAUSEN BORCH i Vedersø i 1771 Klage til Biskop JØRGEN CARSTENS BLOCH i Ribe derover. (CHRISTOPHER FRAUSING var Sognepræst i Velling 1749–85).³⁹

Ogsaa i 1769 kom der Klage til Biskop BLOCH over OPITIUS, nemlig fra Degnen i Velling MOURIDS MØLLER, fordi OPITIUS ikke vilde svare Tørv og andre Ydelser til Skolen og endog havde forbudt Bønderne at levere de fastsatte 21 Læs til Degnen. Biskoppen bad Amtmand PETER ALBERTIN og Provst BORCH give OPITIUS Tilhold om at svare Degnens Løn i rette Tid, og skete dette ikke, maatte Degnen indklage Sagen for Kongen.³⁹

I 1764 ægtede den 40aarige MADS OPITIUS Justitsraad SØREN SEIDELINS 21aarige Datter i Fredericia. I Ægteskabet fødtes 12 Børn, hvoraf de ældste 5 er født paa Vennergaard i Aarene 1765–70, de 4 følgende paa Ryberg 1771–75.

Gennem Justitsraad SEIDELIN, der selv var en ivrig Jordspekulant, fik OPITIUS nærmere Tilknytning til Fredericia, med hvis Borgmester, den en halv Snes Aar ældre Kammerraad HENRIK MOLROTH RICHTER (S. 880), der var gift med Justitsraadinde SEIDELINS Moster, han til Tider arbejdede sammen de følgende Aar. RICHTER var selv en dygtig og energisk, men pengegridsk Forretningsmand og en noget hensynsløs og brutal Jordegodssejer, der saaledes paa Auktionen over det Skanderborgske Ryttergods i 1767 købte Tiender og Gods for 19.740 Rd. Muligvis har Bekendtskabet med Godsslagternes Foregangsmand OPITIUS bidraget til at bringe RICHTER dybere ind paa denne Bane; men det blev et dyrt Bekendtskab for RICHTER, der gentagne Gange maatte hjælpe OPITIUS med Laan, hvorved hans Bo til Slut mistede 6.000 Rd.⁴⁰

Med Købet af disse to Herregaarde, Vennerberg og Ryberg, var der noget at tage fat paa for en driftig Spekulant, og OPITIUS betænkte sig ikke paa at »slagte« Vennergaard, bl. a. afhændede han i 1769 Klap Mølle i Velling Sogn af Htk. 7 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk., og i 1770 solgte han for 735 Rd. Rindumgaard i Rindum Sogn ved Ringkøbing (Htk. 9 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk.) til CHRISTEN NIELSEN POST i Ringkøbing og MORTEN NIELSEN paa Holmsland (Skøde 23. April 1770, læst 9. Maj paa Viborg Landsting). Rindumgaard, hvis nuværende Bygning i Empirestil er fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, har siden 1824 været Bolig for Amtmanden i Ringkøbing Amt.

Da han – efter at have boet 8 Aar paa Vennergaard – ved Skøde af 25. April 1771 solgte den, for 9.000 Rd., til Forvalter CHRISTIAN KAALUND⁴¹ paa Dalagergaard, var dens Hartkorn reduceret til en Femtedel, nemlig fra c. 320 Tdr. til 64 Tdr. 5 Skp., idet Hovedgaardstaksten var bragt ned fra c. 63 Tdr. til 26 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk., Tienderne fra 39 Tdr. til 0 og Bøndergodset fra c. 218 Tdr. til 38 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk.

OPITIUS synes dog ingenlunde at være blevet rig ved denne Forretning. Ved Købet af Vennergaard og Ryberg i 1764 lod Sælgeren HOLGER SEHESTED 25.000 Rd. blive staaende paa 1. Prioritet i Gaardene, og samtidig optog OPITIUS et Laan paa 6.000 Rd. af Kammerraad RICHTER paa 2. Prioritet. I 1769 skaffede han sig atter et Laan hos sidstnævnte, denne Gang paa 11.500 Rd., samt et paa 4.000 Rd. fra Kammerherre v. LÜTTICHAU i Fredericia, begge mod Panterettighed i Vennergaard, og endvidere s. A. 2 Laan paa 5.000 Rd. hver, hos Etatsraad SEHESTED i Vejle paa 1. Prioritet i Ryberg og hos OPITIUS' Nevø PEDER BUNDESEN⁴² paa Søvig mod Pant bl. a. i Rindumgaard.

Ved Salget af Vennergaard 1771 maatte OPITIUS lade 6.700 Rd. blive indestaaende i den; samtidig optog han atter et Laan hos Kammerraad RICHTER, paa 6.000 Rd., paa 2. Prioritet i Ryberg.

Efter Salget af Vennergaard flyttede OPITIUS til Ryberg, som han stadig beholdt, og hvis Bøndergods han endogsaa øgede, saa dens samlede Hartkorn i 1769 beløb sig til 90 Tdr. 1½ Alb. og to Aar senere til 125 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Hovedgaardstaksten stadig 17 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk.).

Han afhændede og købte stadig Jordegods, 1773 købte han saaledes for 372 Rd. Gaarden Landting i Herning Sogn (Htk. 7 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk.), 1776 solgte han en Gaard (Htk. 6 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.) i Venner By, Velling Sogn, og 1777 en Gaard (Htk. 12 Tdr. 4 Skp.) i Hedeby, Stavning Sogn, og ved Auktion 21.–22. Marts 1776 solgte han til NIELS RINDOM til Holmgaard for 2.850 Rd. Velling Sogns Kongetiende (Htk. 19 Tdr.) samt – for 800 Rd. – lidt Jord af Vennergaards og Rybergs Hovedgaardstakst.

Ogsaa i disse Aar optog han en Del Laan: 1773 600 Rd. mod Pant i Landting, 1774 4.000

Rd. af Oberstløjtnant KRABBE i Vejle mod Pant i Ryberg og 2.200 Rd. af Kammerherre SEHESTED, 1776–77 2.450 Rd. af Ringkøbing Kirke og Fattige og 1777 5.361 Rd. mod Pant bl. a. i Velling Kirketiende, hvoraf de 4.300 Rd. af PEDER BUNDESEN i Ovtrup.

Som Faddere til de 9 ældste Børn, født paa Vennergaard og Ryberg 1765–75, træffes bl. a. en Del af Egnens Honoratiore: Amtsforvalter LANGS⁴³ Hustru fra Ringkøbing 1774, Kammeraad JENS FUGLSANG 1766 og Hustru (EMERENTZE CATHRINE KRØPELIN) samt Jomfru FUGLSANG 1765, Mons. FUGLSANG 1772 og Herredsfoged JOHAN FUGLSANG 1774, Raadmand og Byfoged i Ringkøbing samt Herredsfoged THOMAS MONTAGNE 1765 og 74 og Hustru ANNE FOSS 1765, Borgmester i Ringkøbing NIELS JENSEN BIERG 1767, Byskriver NIELS JENSEN HVIID sst. 1774, CHRISTIAN KRARUP, Ejer af Dejbjerglund, og Ejeren af Søgaard paa Holmsland, Krigsraad HENRIK AMMITZBØLS Hustru ANE CATHRINE BAGGER 1775, NICOLAI BEYER fra Landting 1766 samt Sr. RINDOM⁴⁴ 1765 og Mons. SØREN TANG⁴⁵ 1768, begge fra Ringkøbing, og Mons. PEDER TANG⁴⁵, som 1774 »kom uventende«. Endvidere Strandinspektør HEYNS og Hustru(?) 1767, Oberstløjtnant PASSOW og Assessor RESTED fra København 1775. – Af Slætninge træffes 1766 Faderens Søsters 2 Børn Præsten SAXO ASCANIUS og Jomfru ASCANIUS samt en Mons. ASCANIUS fra Thy, endvidere Sognepræst i Nørre Omme MATHIAS BIERINGS Hustru CHRISTIANE IDE MARIA BRASCH (S. 800), en Jomfru BRASCH fra Nørre Omme og Sognepræst i Skern JENS BERINGS tredje Hustru METTE KIRSTINE HANSDATTER LUND; 1767 Mosteren Fru Kaptajn DILLEBEN og dennes Mand fra Svendborg (S. 623, 632), 1768 Faderens Halvsøsters Datter MAGDALENE CATHRINE BUNDESEN og hendes Mand Provst JOHAN HERMAN BRORSON i Lunde samt Kammeraad RICHTER og Frue fra Fredericia (S. 879) og Jomfru HVALSØE⁴⁶ sammestedsfra og endelig en Mons. OPITIUS i 1775, muligvis Farbroderen SEBASTIAN PEDER OPITIUS.

Efter at have boet 5 Aar paa Ryberg – og ialt 13 Aar ved Ringkøbing Fjord – flyttede Familien atter deres Teltpæle, nemlig til Hovedgaarden Kærgaardsholm⁴⁷ i Haasum Sogn, 1½ Mil Vest for Skive. Denne, der tidligere var en af Sallings største og anseligste Herregaarde og i Aarhundreder havde tilhørt forskellige Adelsslægter, var – efter en fuldstændig Ombygning i 1740'erne – et betydeligt Bygningsværk (nedrevet i 1880'erne, Voldstedet ses endnu; det nuværende Kærgaardsholm opførtes et andet Sted), bestaaende af en trefløjet Borgegaard af Mur- og Bindingsværk, aaben mod Øst, samt – Øst og Vest for Borgegaarden – to Lade-gaarde, hver bestaaende af tre store Huse; Borgegaarden var omgivet af Grave med Vindbroer til de to Lade-gaarde.

Denne Gaard købte OPITIUS af PEDER OBEL ved Købekontrakt af 27. Januar 1776 og Skøde af 10. Maj 1777, læst s. M. paa Viborg Landsting. Købesummen kendes ikke.

Kærgaardsholms Hartkorn var ialt 468 Tdr. 6 Skp. $\frac{8}{3}$ Alb., nemlig Hovedgaardstakst 43 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk., Bøndergods 350 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. $\frac{8}{3}$ Alb. og Tiender 74 Tdr. 7 Skp.; disse sidste udgjordes af Kongekorntiender Htk. 21 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. – af Vejby Sogn 12 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. og af Haasum Sogn 9 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. – og Kirke-tiender Htk. 53 Tdr. 1 Fdk. 1 Alb. – nemlig af Haasum (13 Tdr. 6 Skp.), Brøndum (15 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.), Hvidbjerg (13 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.) og Volling (10 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.) Sogne, sidstnævnte dog uden jus vocandi, da det var Anneks til Balling Sogn.

Da Godsslagteren OPITIUS 1777 overtog Kærgaardsholm, var det vistnok udelukkende paa Spekulation, og uden at han var i Besiddelse af den nødvendige Kapital. Det er dog vanskeligt at danne sig nogen sikker Mening om det sidste, dels fordi han havde saa mange Jern i Ilden, dels fordi det ikke vides, hvad han gav for Kærgaardsholm. Sikkert er det kun, at de 24.000 Rd., der stod i Gaarden som Ritmester JOHAN GLUDS tre Sønners (SØREN, GERT og PEDER) Arv,

fortsat blev staaende paa 1. Prioritet, og paa 2. Prioritet lod Sælgeren PEDER OBEL 20.000 Rd. blive indestaaende.

Og allerede Aaret efter maatte OPITIUS melde Pas. Den 18. Juni 1778 meddelte han, at han fandt sig nødsaget til at gøre Opbud, »da jeg til dette Snapsting – formedelst de indfaldende slette Tider og i sidste Sommer en ganske maadelig Grøde af Kornavl som og den ringe Pris baade Korn og Kvæg i nogle Aar har været udi – ikke har fundet mig i Stand til at fornøje mine Creditorer saa gjerne som jeg ønskede«.

Han begærede da at faa Herredsfoged HANS DITLEVSEN LINNET og Forvalter HANS KIÆRS-GAARD i Nørlund, Bording Sogn, beskikkede til at foretage Opbudsforretning og indleverede den paabudte Statusopgørelse, saa vidt det lod sig gøre.

Hans Gæld viste sig at være meget betydelig. Foruden de 2 store Laan i Kærgaardsholm paa 44.000 Rd. skyldte han yderligere PEDER OBEL 4.400 Rd., PEDER BUNDESEN 4.300 Rd., Oberstløjtnant KRABBE i Vejle 4.000 Rd. og den 1777 afdøde Kammerraad H. M. RICHTERS Dødsbo 6.000 Rd. foruden adskillige mindre Summer til forskellige, Renter o.s.v., saa at han opgjorde sin Gæld til ialt 73.764 Rd. 4 Mk.

Til Dækning heraf ejede han Kærgaardsholm Hovedgaard med dens Gods og seks Tiender som da han købte den, ialt Htk. 468 Tdr. 6 Skp. $\frac{8}{5}$ Alb., samt Besætning og Løsøre, men ingen udestaaende Fordringer. Desuden ejede han endnu Ryberg Hovedgaard m. m., ialt Htk. 125 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. $1\frac{1}{4}$ Alb., nemlig Rybergs Hovedgaardstakst 13 Tdr. 3 Skp. $\frac{1}{2}$ Alb. og Bøndergods 67 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. $1\frac{3}{4}$ Alb., samt af Vennergaards Hovedgaardstakst, som brugtes under Ryberg, Htk. 9 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. og Velling Sogns Kirketiende 20 Tdr. Htk. og dens Jordskyld 15 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.

OPITIUS anførte, at hans Besætning bestod af 90 Køer og Kvier, 2 Tyre, 48 unge Stude og Kvier, 66 unge Stude, 7 Heste, 8 Plage, 1 Føl, 80 Faar, 5 Svin og 14–16 Grise. Ved den paafølgende Auktion 13. April 1779 opgives der at være solgt 86 Køer, 25 Par Staldstude, 10 Par Fødestude, 31 Kvier, 1 Stud, 22 Bæster, 27 Par Faar, 4 Beder, 5 Væddere og 25 Svin og Grise.

Det ringe Antal Heste skyldes, at de hoverigørende Bønder her som andetsteds selv medbragte de Heste, de skulde bruge, naar de ydede »Spænddage«, ligesom de ogsaa selv maatte medbringe de nødvendige Redskaber. Derfor nævnes i Opgørelsen heller ikke en eneste Plov eller Harve og kun to Arbejdsvogne. Af finere Køretøjer var der derimod baade Karet, Chaise, Jagtvogn, Postvogn og Kariol, ligesom Opgørelsen af Indbo og Løsøre, der i Auktionsprotokollen fylder ikke mindre end 18 Sider, viser, at OPITIUS og hans Familie har levet herskabeligt paa deres forskellige Godser.

De første Auktioner fandt Sted allerede 1778, men ikke før ved de i April og Maj 1779 afholdte opnaaedes antagelige Bud. Anden Prioritetshaveren PEDER OBEL købte paa Auktion den 12. April 1779 dels Brøndum Sogns Kirketiende for 3.000 Rd. og Hvidbjerg Sogns Kirke-tiende for 2.200 Rd. (Skøde 15. Juni s. A.), dels – for 34.000 Rd. – Kærgaardsholm Hoved-gaard med ialt 343 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. $1\frac{2}{3}$ Alb. Htk., nemlig Hovedgaardstakst 43 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk., Bøndergods 253 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. $1\frac{2}{3}$ Alb. (herunder Vellum Bys Jorder) og Tiender 46 Tdr. 2 Skp., nemlig Haasum og Vejby Sognes Kongekorntiender (Htk. 21 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.) og Haasum og Volling Sognes Kirketiender (Htk. 24 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.), sidstnævnte uden jus patronatus et vocandi (Skøde 13. Juni 1780).

Ryberg Hovedgaard (Hovedgaardstakst 12 Tdr. 5 Skp. 1 Alb. Htk.) uden Gods og Tiender solgtes paa Auktion 5. Maj 1779 for 5.050 Rd. til JACOB JEPSEN med 2 Huse paa Hovedgaards-merken, kaldet Heile og Klapbro, samt Klapbro med det kongelige Privilegium som hidtil

(Skøde 20. Maj 1785). Endvidere købte JACOB JEPSEN samme Dag Velling Sogns Kirketiende (Htk. 20 Tdr.) og Kirkens Jordskyld (Htk. 15 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.) for 2.600 Rd. samt en Bondegaard i Aastrup (Htk. 1 Td. 2 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb.) for 265 Rd. (Skøde 11. August 1785, læst 7. December s. A.).

Ialt indbragte Kærgaardsholm 46.810 Rd.⁴⁸, Indboet 1.996 Rd.⁴⁹, Besætning m. m. 2.603 Rd.⁵⁰ og Ryberg med Gods vist over 10.000 Rd., altsaa ialt godt 60.000 Rd., som dog ingenlunde var nok til at betale den store Gæld.

Ved Salget af Kærgaardsholm – hvor to af deres Børn var født 1777 og 78 – havde OPITIUS forbeholdt sig for sig og sin Familie, »som endnu ingen Opholdssted ved sig, fri Bopæl paa Kjærgaardsholm i de af ham hidtil brugende daglige Værelser norden for den store Dør, i den korte Tid til St. Hansdag«.

Faddere til deres to her fødte Børn var PEDER OBEL i Skive og hans anden Hustru KIRSTINE DE LETH, Assessor MATHIAS WANDBORGS Frue JOHANNE MARIE DE HOFMAN paa Kaas, Kammerraad PEDER SCHOW, der 1776 havde solgt Bustrup i Annekssognet Ramsing, Løjtnant L. W. HØEGH til Volstrup, Provst ANDERS FRIIS i Nabosognet Brøndum, Amtsforvalteren Sekretær SCHIERBECK i Skive samt Madame BERING i Balling, formentlig Sognepræst NICOLAI GALTHEN BERINGS 2. Hustru MAGDALENE WANG.

Herefter flyttede de til Holstebro, hvor deres tolvte og yngste Barn fødtes 1780, – hun blev holdt over Daaben af Fru BORREBYE, formentlig Krigsassessor MADS BORREBYES Hustru (S. 879), – og hvor OPITIUS selv døde 4 Aar senere, 60 Aar gammel, fra Enke og 11 Børn, af hvilke den ældste var 18 Aar gammel. Ved Købekontrakt af 20. Januar 1783 overtog han Byskriver JACOB SONIUS⁵¹ Enke MAREN LANGS Gaard i Vestergade, bestaaende af 28 Fag, vurderet til 100 Rd. (Hendes Søster ANNE LANG var gift med Farver AUGUST GOTTFRIED GRØN, der var Broder til OPITIUS' første Hustru).

† 26. Maj 1784 – Natten mellem 25. og 26. Maj – i Holstebro, begravet 2. Juni.

Det var sørgelige Omstændigheder, OPITIUS efterlod sin Enke ANNE KIRSTINE SEIDELIN i. Gaarden var ikke betalt, og da hun ingen Mulighed havde for at opfylde den af hendes Mand indgaaede Kontrakt, tilbød hun at lade den gaa tilbage til Byskriverens Datter Jomfru ELISABETH CHRISTINE SONIUS (hvis Moder var død i April 1783), men hun ønskede, at man først skulde forsøge at sælge den ved Auktion til en større Pris end hendes Fordring.

Endvidere havde OPITIUS udstedt Panteobligation til sin Svigerfader Justitsraad SEIDELIN paa alle sine Møbler, men denne, hvis Fordring i Boet oversteg Værdien af Møblerne, forlangte ikke Auktion, da han »gerne ønskede saa vidt muligt at conservere sin Datter . . . og for sin Del var villig til at tabe det, som han ellers med Rette kunde tilkomme«.

Men da der ogsaa var andre Kreditorer, afholdtes 18. Oktober Auktion over Gaard, Gods og Løsøre efter Skifterettens Bestemmelse, mod Justitsraadens Protest. Blandt Køberne af Boets Løsøre og Bohave, der var saa beskedent, at det ialt kun fylder 3 Sider i Skifteprotokollen og knap 8 Sider i Auktionsprotokollen, var Justitsraad SEIDELIN, Jomfru SONIUS og By- og Herredsfuldmegetig JØRGEN TRANBERG (senere Justitsraad og Byfoged). Paa Gaarden, der med Gaardsrum og Haveplads var vurderet til 100 Rd., blev overhovedet intet Bud gjort, saa den er utvivlsomt gaaet tilbage til Jomfru SONIUS, efter hvis Død – hun døde 25. Maj 1793, efterladende sig et rigt og stort Bo – den paa Auktion i Juli 1793 for 196 Rd. solgtes til Bedemand og Skoleholder NIELS WESTERGAARD.

Da den i 1777 afdøde Kammerraad H. M. RICHTERS Dødsbo havde en Fordring paa OPITIUS' Bo, anlagde RICHTERS to Sønner, Kammerraad MATHIAS P. RICHTER til Voldbjerg i He Sogn og Kaptajn SØREN RICHTER, Sag mod OPITIUS' Bo for at faa tilkendt Pantet for den

paa OPITIUS' Panteobligation af 4. Maj 1772 (vist snarere 1771) resterende Kapital 2.306 Rd. 5 Mk. 3 Sk. Boet dømtes ved Holstebro Byting 26. Oktober 1784 til at betale dem Kapitalen samt 4% i Rente og 12 Rd. i Sagsomkostninger, og ved Landstinget skærpedes Dommen 13. Juli 1785, idet Rentefoden hævedes til 4½, som den var fastsat i Obligationen, og Sagsomkostningerne til 50 Rd. For at faa Anvisning paa, hvor de kunde tilfredsstilles, eventuelt i det pantsatte Gods, henvendte Brødrene sig 29. August s. A. til Skifteretten i Holstebro, »men Stervboets Tilstand er saa maadelig, at Panthaver Justitsraad SEIDELIN ej nær kan ud-betales, og følgelig intet bliver til Afbetaling paa D'Herrer RICHTERS Fordring«. 12 Børn.

MAD S OPITIUS ~ 1) 4. Marts 1751 i Brudens Faders Hus, Farverigaarden, i Holstebro GIERTRUD KIRSTINE HANSDATTER GRØN⁵², * 1732 i Holstebro, døbt 9. Marts, Datter af Farver ANDREAS HANSEN (* 1682 i Ribe, formentlig døbt 17. Marts (Domsogn), fra 1714 Ejer af Farverigaarden i Holstebro paa Torvets Sydside (nuværende Grøns-gade Nr. 2), Kirkeværge, † 28. Maj 1752 sst., begravet 5. Juni) og Hustru DORTHEA LINDE LAURIDSDATTER GRØN⁵³ (* c. 1688, formentlig i Nr. Felding Præstegaard (ikke i Kbg.), ~ før 1714, † 17. Marts 1764 i Holstebro, begravet 24. s. M.).

GIERTRUD KIRSTINE GRØN var kun 1 Aar gammel, da en voldsom Brand den 22. Juli 1733 hærgede Holstebro; 6 Mennesker indebrændte, og de to Trediedele af Byen lagdes i Aske, hvorved hendes Fader led et Tab paa 3.237 Rd. Han fik dog snart Farverigaarden genopbygget og førte Farveriet, som han 13. April 1724 og 24. Februar 1747 fik kongeligt Privilegium paa, videre med stor Dygtighed, foruden at han drev et af Byens større Landbrug til sin Gaard. Han var en velhavende og anset Borger, der selv efter sit store Tab ved Branden havde Penge at laane ud, ja et Skattemandtal fra 1744 viser, at han som langt den største Skatteyder i Byen maatte betale 60 Rd. 64 Sk.; han holdt 1 Svend, 1 Karl, 1 Hyrde-dreng og 1 Pige samt havde 2 Heste.

Efter ANDREAS HANSENS Død overdrog hans Enke Farverigaarden – ifølge Delingsforretning mellem hende og hendes Børn 13. September 1753 og ved Skøde af 29. April 1754, læst 6. Marts 1764 – til Sønnen GOTTFRIED GRØN, hvis Enke ANNE LANG ved sit Ægteskab i 1767 bragte den videre til sin anden Mand SØREN HANSEN MØLLER († 1788); i dennes Farverigaard paa Torvets Sydside udbrød 16. Februar 1787 en Brand, der lagde Farverigaarden, Sognepræst SIMON GROTHS Præstegaard, Krigsassessor MAD S BORREBYES Gaard paa Torvets Nordside samt endnu 7 Gaarde omkring Torvet og i den nærmeste Del af Østergade i Aske; Gaardene, der alle var opført efter Branden i 1733, genopførtes nu paa ny. – Farveriet, der indtil 1821 var Byens eneste, ophørte i 1849.

MAD S OPITIUS' Svigermoder døde 1764, efterladende sig 1.383 Rd. 5 Mk. 9 Sk. til Deling mellem Børnene; de 5 Sønner arvede hver 230 Rd. 3 Mk. 15 Sk., Datteren ANNE MARGRETHE 115 Rd. 1 Mk. 15½ Sk., som hun overdrog til Broderen NIELS IBSEN GRØN, og Dattersønnen ANDREAS FREDERIK OPITIUS ligeledes 115 Rd. 1 Mk. 15½ Sk.

GIERTRUD KIRSTINE GRØN, der var den yngste af 8 Søskende⁵⁴, blev konfirmeret 9. April 1747 i Holstebro. † 18. Marts 1762 sst., begravet 24. s. M. 1 Søn (S. 637).

208. g. JOHANNE SEIDELIN, * c. 1745 (uvist hvor).

† i Maj 1748, 3 Aar gammel, paa Bonderup i Tostrup Sogn, begravet 20. s. M. sammen med sin 3 Aar yngre Broder.

209. h. HANS SEIDELIN, * 1746 i Ringsted, døbt 21. December, blev baaret af Byfoged JØRGEN FRIIS⁵⁵ Hustru MAREN ANDERSDATTER STUB, Byskriver HENRIK STUBS (S. 799) Hustru stod hos, og Faddere var Vicelandstingshører SØREN SØLLING⁵⁶, Seigneur JØRGEN RØER⁵⁷ og Købmand PEDER FREIESLEBEN, der ogsaa var Fadder for den 3 Aar ældre Søster.

HANS, der 5 Aar gammel mistede sin Moder, efter hvem han arvede 2.000 Rd., blev konfirmeret 1. Søndag efter Paaske den 29. Marts 1761 i Michaelis Kirke i Fredericia.

Det følgende Aar kom han i Militærtjeneste, blev Kadet 19. November 1764, Underfyrværker 1. April 1767 og 2. Sekondløjtnant i Artillerikorpsset⁵⁸ 29. September (eller Juni) 1768. Senere kom han til Norge, idet han 6. Maj 1773 blev Premierløjtnant ved 2. Akershusiske nationale Infanteriregiments Solørske Kompagni, hvorfra han 19. (eller 26.) Juni 1776 fik Afsked fra 1. Juli s. A. med 72 Rd. aarlig Pension.⁵⁹

Den 2. August 1780 ansattes han, med Anciennitet fra 8. Marts s. A., som Premierløjtnant i det slesvigske Infanteriregiment (den senere 9. Bataillon), der indkvarteredes i Ribe, Varde og Ringkøbing.

Uniformerne i de tre militære Enheder, HANS SEIDELIN tilhørte, var: i Artillerikorpsset rød Kjole og mørkeblaa Bukser, i Infanteriregimentet i Norge rød Kjole med chamois (rødgul) Besætning, og i slesvigske Infanteriregiment rød Kjole med mørkeblaa Rabatter, Krave og Haandlede, hvide Knæbukser og Mavevest. Endnu – indtil 1803 – hørte Haarpisken med til den reglementerede Paaklædning.

† 1783, omkom med Orlogsskibet Indfødsretten.

Indfødsretten, armeret med 60 Kanoner og normeret til 559 Mands Besætning, afgik 9. Juni 1782 fra København, under Kommandørkaptajn CHRISTOPHER LÜTKENS Kommando, til Trankebar i Indien for at beskytte Handelen dér under Krigen mellem England, Nordamerika og Frankrig. Den 16. Oktober naaede det i god Behold til Kapstaden, som det forlod igen 8. November og ankom 10. Januar 1783 til Trankebar. Paa Hjemrejsen blev Størstedelen af Besætningen angrebet af Skørbug; da Skibet 30. April 1783 laa paa Reden ved Kap det gode Haab i Sydafrika, var 112 Mand allerede døde, og ikke mindre end 230 Mand blev sendt til det derværende franske Hospital, alle angrebet af Skørbug i høj Grad; Resten af Besætningen var saa svage, at ikke een Mand var i Stand til at rebe et Sejl. Den 11. Juni meldte LÜTKEN, at de syge begyndte at komme sig, og at han mente at kunne afgaa i Slutningen af Juni, hvilket ogsaa skete. Da man forlod Kap det gode Haab, var Lütken imidlertid selv blevet syg. Derefter vides intet sikkert om Skibet, bortset fra at to franske Koffardiskibe, som mødte det et Par Dage senere, bemærkede en Begravelsesceremoni om Bord, som de efter det udfoldede Ceremoniel formodede var for Chefen.

Ved Juletid samme Aar drev Skibets Barkas (den største Baad) i Land paa Islands Syd-kyst tillige med en Storraa med Navnet indhugget og Indfødsrettens Navneplade.

Skibet maa være forulykket med hele sin Besætning i Nærheden af Island – muligvis forlist Syd for Island paa »den bekendte mærkværdige ildsprudende Ø, som i Aaret 1783 havde ladet sig se og igen var forsvundet«, og som Premierløjtnant CARL FRIDERICH GROVE i 1786 fandt, som et farligt Skær i Søen, under Generaladjutant POUL LØVENØRNS Ekspedition til Island og Grønlands Østkyst⁶⁰.

210. i. JØRGEN ANTON SEIDELIN, * 1748 paa Bonderup i Tostrup Sogn, blev ved Daaben 16. April baaret af sin Mormoder fra Sorø Ladegaard.

† i Maj s. A. paa Bonderup, 5 Uger gammel, begravet 20. s. M. sammen med sin 3 Aar ældre Søster.

211. j. JOHANNE SEIDELIN, * 1749 i Køge, døbt 21. Juni, blev baaret af Madame KORSTIN, medens Jomfru EHLERS gik hos (maaske en Slægtning af Byfogden i Køge FREDERIK EHLERS (c. 1702–1791)); Faddere var Kornet CHRISTOPHER CASIMIR v. D. OSTEN, Borgmester JAN VAN DEURS og Forvalteren ved Gammel Køgegaard, Prokurator ABRAHAM BRASCH.

† 1753 i Svendborg, 4½ Aar gammel, begravet 15. August i St. Nikolai Kirke.

212. k. CHRISTINE ALBERTINE SEIDELIN, * 1750 i Svendborg, døbt 30. Oktober i St. Nikolai Kirke, opkaldt efter sine to kvindelige Faddere, Oberst HOLGER CHRISTIAN VINDS Frue HEDEVIG ALBERTINE v. AHLEFELDT og Frøken KIRSTINE JUEL, der var Søster til Kammer-

herre NIELS JUEL (S. 871) til Stamhuset Thorseng, der ogsaa var Fadder tillige med Baron FREDERIK GÜLDENCRONE, Major JENS LASSON og Løjtnant BÜLOW⁶¹.

† 1753 i Svendborg, 3 Aar gammel, begravet 31. August i St. Nikolai Kirke.

213. 1. DØDFØDT SØN, * i Januar 1752 i Svendborg, begravet 24. s. M. paa Kirkegaarden (St. Nikolai Kbg.).

OVERAUDITØR,

JUSTITSRAAD SØREN HANSEN SEIDELINS 4 SØNNER AF ANDET ÆGTESKAB MED MARIA MARGRETHA BACHMANN

(Se S. 265 og 267).

214. m. AUGUST CHRISTIAN SEIDELIN, * 1754⁶² paa Refstrup i Gadbjerg Sogn, hjemmedøbt paa Refstrup 3. Pinsedag den 4. Juni, fremstillet i Kirken den 17. s. M.; hans Faddere var Morbroderen Jægermester PEDER BACHMANN i Velling (S. 877), hvis Frue († 1755) bar ham; endvidere Mosteren Madame HØYER († 1755, S. 877) samt Moderens 2 Sønner af første Ægteskab HANS og PETER PAULSEN (S. 876).

AUGUST CHRISTIAN SEIDELIN, der opkaldtes efter sin Moders første Mand AUGUST CHRISTIAN PAULSEN, blev 2. April 1769 konfirmeret i Eltang eller Sdr. Vilstrup Kirke sammen med sine to yngre Brødre⁶³. Samme Aar blev han volontær Kadet og 1773 Kadet. Søkadetterne⁶⁴, hvis Uniform paa denne Tid var blaa, havde – indtil 1788 – til Huse i det tidligere Operahus (S. 798) paa Hjørnet af Bredgade og Fredericiagade. Den 23. December 1776 blev han Sekondløjtnant, og 1. November s. A. var det bestemt, at han skulde informeres i Konstruktion af den dygtige Skibskonstruktør, Fabrikmester HENRIK GERNER; efter dennes Forslag oprettedes 1777 en Konstruktionsskole paa Holmen, men den 24. November s. A. ansøgte SEIDELIN om at blive afløst fra Konstruktionen, da han havde mere Lyst til aktiv Orlogstjeneste, hvilket ogsaa tilstodes ham. SEIDELINS Ansøgning⁶⁵ til Admiralitetet lyder:

»Da jeg af Hans Kongelige Majestæt er bestemt til at lære Constructionen, hvilket jeg under Herr Capitain og Fabriqve Mester GERNER allerede et halvt Aar har appliceret mig til, men min Lyst dog stedse har været mere henvendt til det blotte Sø-Orlogsvæsen, og jeg altsaa ikke vil besætte den Plads, som en anden med mere Lyst heldigere kunde betræde, saa er min underdanigste Ansøgning til det Kongelige Admiralitets og Commissariats Collegio, om en anden i mit Sted maatte appliceres til det egentlige Studium, men jeg dog alligevel, saavidt som Tiden, jeg bør bruge til det egentlige Orlogsvæsen, vil tillade, maatte frekventere de Forelæsninger, jeg indtil nu bestandig haver hørt.

den 24de November.

Underdanigst af

A. C. SEIDELIN.«

HENRIK GERNER gav Ansøgningen følgende anbefaling:

»Da Fremgang i de math. Videnskaber beror en Del paa Taalmodighed, og den sjælden finder Sted uden Lyst, saa skulde jeg underdanig recommandere Lieut. SEIDELINS Begiering til Det Kongel. Admiralitets og Commissariats Collegios naadige Bevilgning.

GERNER.«

Søløjtnant
AUGUST CHRISTIAN SEIDELIN
Det kongelige Bibliotek

Den 27. s. M. meddelte Admiralitetet:

»Søe-Lieutenanten AUGUST CHRISTIAN SEIDELIN haver efter Ansøgning at afgaa fra Constructionen, dog tillades det ham, saa ofte hans Tjeneste ved Divisionen det tillader, at anhøre Capitain GERNERS Forelæsninger saavel over Constructionen som Vandarbejdet.«

Den 30. Oktober 1778 fik Sekondløjtnant SEIDELIN – efter anbefaling af Divisionschefen, Kontreadmiral BILLE – Tilladelse til, i Betragtning af hans svage Helbred, at bo hos sine Forældre i Jylland i 6 Maaneder.

I 1780 var han med Orlogsskibet Wagrien i Nordsøen og Kanalen, 18. Oktober 1781 blev han Premierløjtnant, og 1782 var han med Orlogsskibet Prinsesse Sophie Frederikke i Eskadre, men døde under Togtet i Nordsøen.

Under den nordamerikanske Frihedskrig lykkedes det A. P. BERNSTORFF at holde Danmark neutralt, hvorved den dansk-norske Handel blomstrede til en aldrig før kendt Velstand. For at hævde den neutrale Handel over for Englands stærke Sømagt sluttede Danmark i 1780 Neutralitetsforbund med bl. a. Rusland, Sverige og Preussen og udrustede ifølge indgaaede Forpligtelser i 1780 9 Linieskibe og 5 Fregatter og i 1782 4 Linieskibe, 2 Fregatter, 1 Snau og 1 Jagt.

Eskadren i 1780, der førtes af Viceadmiral CONRAD v. SCHINDEL, sendtes først i August til Nordsøen for at beskytte neutrale Handelsskibe; den krydsede først paa Doggers Banke og under den engelske Kyst og anløb derefter den skotske Kyst. Herefter fik Wagrien, der var armeret med 60 Kanoner og havde 559 Mands Besætning, Station i Kanalen for dér at beskytte danske Handelsskibe mod fremmede Kapere; dets Chef var Kommandørkaptajn ANDERS BILLE.

Wagrien var indlemmet i Flaaden 1773, og dets Tilværelse ophørte 2. April 1801, da det som Blokskib i Slaget paa Reden var placeret som det næstsydligste Skib i den danske Forsvarskæde i Kongedybet; da det var helt skudt i Stykker af Englænderne, og alle dets Kanoner var ødelagt paa 3 nær, forlod dets Chef Kaptajn F. C. RIISBRICH det med 142 Mand, hvorefter Fjenden kom ombord og tog 87 Mand til Fange; 21 var døde, 42 saarede og 8 savnede.

I 1782 stationeredes Prinsesse Sophie Frederikke (74 Kanoner), hvis Chef var Kommandør ANDREAS LOUS, i Begyndelsen af April som Vagtskib i Øresund indtil 20. Juni, da det ved Helsingør sluttede sig til den Eskadre, som derefter under Viceadmiral C. F. DE FONTENAYS Kommando foretog et kort Krydstogt mellem Skagen og Norge til Handelens Beskyttelse; under dette Togt døde SEIDELIN; i Begyndelsen af September kom Eskadren tilbage til København og oplagdes.

† 21. Juli 1782 paa Orlogsskibet Prinsesse Sophie Frederikke i Nordsøen.

Den 17. September s. A. foretog Kahytskriver KOCK ombord Registrering af Efterladenskaber efter »en Del paa samme Skib afdøde Personer«. SEIDELINS Gangklæder og øvrige faa Ejendele vurderedes til 18 Rd. 1 Mk., ved Auktion indbragte de 23 Rd. Desuden modtog Boet fra Kontreadmiral BILLE 66 Rd. 4 Mk. 8 Sk. som den afdødes tilgodehavende Gage. Af Kreditorer mødte Guldsmed LEIDNER og Skrædder SCHNELL. Videre Oplysninger giver Skifteprotokollen ikke.

215. n. SØREN SEIDELIN, * 1755 paa Refstrup i Gadbjerg Sogn, blev hjemmedøbt; ved Fremstillingen i Kirken 1. Juli blev han baaret af sin Morbroder Jægermester BACHMANN, som

var Fadder sammen med Barnets Moster Fru Kancelliraadinde CLAUDI (S. 878), Jomfru MØLLER (muligvis en af Kusinerne fra Skovgaard, S. 693, 695, 698) og Daabsbarnets Halvbroder NICOLAI PAULSEN (S. 876).

SØREN, der blev konfirmeret 2. April 1769 i Eltang eller Sdr. Vilstrup Kirke (S. 645), blev sat i Kolding Latinskole, hvorfra han 1778 blev Student sammen med seks andre; SØREN og en til fik Haud, fire fik Laud og een Non. Rektor var 1769–77 den dygtige Filolog og Teolog SKULI THORLACIUS⁶⁶ (1741–1815), der derefter blev Rektor ved Metropolitanskolen og i Kolding afløstes af Magister PETER JACOBSEN LOFT (1741–1804), – som straks, 8. August 1777, ægtede Provst VOLQVARTZ' ældste Datter MARIE MAGDALENE, der døde 27. September Aaret efter.

Den 30. September 1778 blev SØREN SEIDELIN immatrikuleret ved Københavns Universitet, hvor han paabegyndte det teologiske Studium, som han fuldførte 3½ Aar senere. Som Privatpræceptor valgte han Professor MARTIN HÜBNER, der vandt sig et Navn som Folkeretslærd, men ingen Interesse havde for sin Professorgerning.

Da SØRENS Farbroder Sognepræst JØRGEN SEIDELIN to Aar senere agtede at trække sig tilbage fra Sognepræsteembedet i Eltang og Sdr. Vilstrup, og Udnævnelsen af Efterfølgeren tilkom SØRENS Fader som Ejer af Sdr. Vilstrup Kirketiende (S. 865 og 874), meddelte denne den 25. August 1780⁶⁷ Biskop TØNNE BLOCH, at han aldrig havde gjort sig Tanke om at kalde nogen til Embedet efter sin Broder, og fortsætter derefter om Sønnen SØREN: »Vel har jeg en Søn, som gjør sig Haab om engang at komme i den Stand [Præstestilling], da han er i Kiøbenhavn og læser til sin Attestats paa denne Tid, som han kommer noget sildig med efter hans Alder, hvortil Aarsagen er denne: at han først efter en 13 Aars Alder begyndte med Latinen, siden Evnerne tilforn var brugt til andre Ting saasom det tyske, franske og andre Ting at lære, ... men det har aldrig faldet mig i Tanker at se ham paa den Maade anbragt, da jeg ikke tviler, at jo paa anden Maade falder Lejlighed for ham.«

Den 16. April 1782 tog »SEVERINUS SEIDELIN« teologisk Embedseksamen med Haud, men – i Modsætning til Dagens to andre Eksamenskandidater⁶⁸ – opnaaede SEIDELIN aldrig at blive Præst.

Justitsraad SEIDELINS gode Forventninger til Sønnens Fremtid blev aldrig opfyldt. Han blev i 1786 (eller 1785) af Biskoppen i Ribe – formodentlig STEPHAN MIDDELBOE, der i Februar/Marts 1786 afløste TØNNE BLOCH – kaldet til den beskedne Stilling som Hører ved Kolding Latinskole, hvilket Embede han beklædte til 1790, hvorefter intet vides om ham, udover at han døde inden 1798, da hans gamle Fader, hvem han ved sin Opførsel og Væremaade beredte mange Sorger, lukkede sine Øjne. Fra 1781 boede Faderen i en Gaard paa Torvet i Kolding (vistnok paa Torvets Sydside), altsaa kun et Par Minutters Gang fra Skolen, hvor Sønnen kom til at bo. Kolding havde paa den Tid 14–1500 Indbyggere.

Kolding Latinskole, der laa paa den sydvestlige Side af den St. Nikolaj Kirke omgivende Kirkegaard, omtrent hvor den nuværende Kolding højere Almenskole er beliggende (dog lidt mere vestligt), var bygget i 1729, paa samme Sted hvor det af Dronning DOROTHEA i 1566 byggede Skolehus indtil da havde staaet. Skolen, der ombyggedes i 1816 og nedreves 1844/45 for at give Plads for den tredje Skole paa dette Sted, hvis Facade mod Kirken dog rykkedes c. 9½ Meter østligere, var en rød Murstensbygning, c. 15 Meter lang og 8 Meter bred i udvendigt Maal, med alentykke Mure. Over Indgangsdøren, der var midt paa Bygningen, ud mod Kirkegaarden, var anbragt en Stenplade med Indskrift og Billede af en Kvinde, til Minde om Indvielsen i 1732. (Pladen fjernedes 1816 fra dette Sted og fik 1908 Plads i Skolens Forkorridor).⁶⁹

Skolebygningen, der ved Indvielsen 1732 var blevet omtalt som »en af de smukkeste og netteste Skoler i det hele danske Kongerige«, var paa SØREN SEIDELINS Tid temmelig brøstfældig. Stueetagen udgjordes af eet Rum, Skolestuen, hvor Rektor og de tre Lærere (Hørere) underviste hver sin Klasse (Lektie) i Munden paa hinanden.

Dens ene Ende var afskildret ved en Halvmur med Tremmeværk over; i dette mindre Rum undervistes ældste Klasse (Mesterlektien) af Rektor, hvis Kateder stod midt for Bygningens Endevæg, saa han gennem Tremmeværket kunde se og høre alt, hvad der foregik i hele Skolestuen. I det større Fællesrum stod i hvert af tre af Hjørnerne et Bord med Bænke omkring; begge Dele var grove Planker fastgjort til Pæle, der var nedrammet i Murstensgulvet. Her havde de yngre Klasser (1., 2. og 3. Lektie) Plads, hver med sin Hører for Enden af Bordet; hver Klasse havde til Disposition et Gulvareal paa c. $2\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ Meter. I hver af Endevæggene fandtes eet Vindue, i hver af Langvæggene fire blyindfattede Vinduer.

I Kvistetagen oven over Skolestuen havde de tre Hørere hver et Læseværelse med Kakkelovn og et lille Sovekammer. Derimod fandtes der ikke Kakkelovn i Skolestuen, først i 1816 indrettedes adskilte Klasseværelser med Kakkelovne (og Gulvbrædder), saa indtil da maatte Undervisningen om Vinteren henlægges til Rektors Residens (paa Kirkegaardens østre Side, hvor nu Hotel Kolding ligger) og til Hørernes Læseværelser.

Skolen var ikke ved Fortov eller paa anden Maade skilt fra Kirkegården; denne, der først i 1825 nedlagdes som Begravelsesplads for Byens fattige (de velstaaende Borgere hvilede i Kirken), var mindst af alt en fredet Hvileplads for de afdøde; de nedtrampede Gravtuer var Genvej for gaaende og ridende, Bymark for græssende Kreaturer, Rodeplads for Svinene, Tumleplads for mange herreløse Hunde og Legeplads for Latinskolens Disciple.

Hørerne, der ved de mindre Latinskoler i Reglen ingen anden Uddannelse havde end Studentereksamen – og nogle havde ikke engang den – og ved de større var teologiske Kandidater, var Klasselærere, idet hver Hører underviste i alle Fagene i sin Lektie. Religion var Hovedfaget af Hensyn til det overvejende Antal vordende Teologer, der fandtes blandt Eleverne; de øvrige Fag var Latin, Græsk, Hebraisk, Dansk, Historie, Geografi og Astronomi. Børnene skulde ved Optagelsen i Skolen, der i Reglen fandt Sted i 9 Aars Alderen, kunne læse og skrive Dansk samt regne de fire Regnearter, men behøvede ikke at kunne Latin. Skoletiden strakte sig over 7–8 Aar, idet de 4 Klasser normalt var toaarige, men Oprykning var dog afhængig af den enkelte Elevs Fremgang, og en særlig dygtig Elev kunde undertiden springe en Klasse over. Hver Dags Undervisning, der varede 6–7 Timer, begyndte med Bøn, Salmesang og Oplæsning af et Kapitel i Bibelen.

Først i 1805 ophævedes de lærde Skolers Kirketjeneste, Degneforretninger og Sangopvartning i Kirkerne. Indtil da var Rektor og Hørere ikke blot Skolemestre, der underviste i Skolen, men ogsaa Kirketjenere, der prædikede i Kirken, Rektor til Morgenprædiken hver Torsdag, Hørerne skiftevis til Aftensang om Søndagen. Inden Gudstjenesten om Søndagen holdt Rektor Bøn i Skolen med dennes Lærere og Disciple samt læste et Kapitel af Bibelen, hvorefter de i Procession gik over Kirkegården til Kirken, Disciplene parvis, hver Hører efter sin Lektie, Rektor sidst. Skolens Disciple besørgede Sangen i Kirken under Gudstjenesten, og efter denne vendte Processionen tilbage til Skolen, for at det ved en Katekisation kunde prøves, om Disciplene havde forstaaet noget af Prædikenen.

Hørernes Indtægter udgjordes af fri Bolig og Halvdelen af Skolens Have (den anden Halvdel havde Rektor), de kongelige Kostpenge samt Andel af Konsumtionspenge, Tavlepenge, Diskantpenge og Accidenser ved Barne-daab, Bryllupper, Barselkoners Kirkegang og Begravelser. Endvidere nød 2. og 3. Lekties Hørere Kongetienden af Randbøl Sogn⁷⁰ med Halvdelen til hver, og 2. Lekties Hører Degnepenge af Eltang og Vilstrup Sogne. 2. og 3. Lekties Hørere havde omtrent lige meget i Løn, 1. Lekties Hører kun omkring Halvdelen.

Alt i alt var Lønnen kun ussel, og Hørernes Kaar i det hele taget elendige. Arbejdet var træls og opslidende, Boligforholdene uhyggelige, og da det var dem forbudt at indgaa Ægteskab, havde de intet Hjem, men var henvist til daarlig Omgang og søgte ofte deres Trøst i Spiritus og andre grove Nydelser. Deres Ry var daarligt, fra alle Sider omtales de som uvidende, udelige, ugidelige, lastefulde og brutale; luvslidte og forhutlede var de fleste, ringeagtede af deres Foresatte, og da deres Arbejde var dem en daglig Lidelse og Plage, skaffede de Afløb for deres Bitterhed og Arrigskab ved at mishandle Disciplene, som i lige Grad frygtede og hadede dem. Slap de ikke i Tide ud af Trædemøllen, laa Fremtiden mørk og trist foran dem.

At Hørernes Løn i Kolding paa SEIDELINS Tid var særlig elendig, fremgaar af Biskop MIDDELBOES Udtalelse i April 1786: »Colding latinske Skoles Colleguer [Hørere] ere usselt og ringest, af alle dem jeg kiender, aflagte.«⁷¹

Efter Rektor LOFT, der i Begyndelsen af 1786 rejste til Trondhjem som Rektor dér, og som 17. November 1779 i Fredericia (Michaelis) havde ægtet den 17aarige SOPHIA CHARLOTTE DIECHMANN, en Søster til Borgmester og Byfoged i Kolding, Justitsraad HANS DIECHMANN, blev den 33aarige Magister MATHIAS BECK, der var cand. theol. og i syv Aar havde tjent ved Ribe Latinskole »med den troværdigste Flid og fulde Duelighed«, i Marts 1786 Rektor ved Kolding Latinskole, hvilket Embede han beklædte til sin Død 1809. Han var en kundskabsrig,

videnskabelig uddannet Mand, der nærrede Venlighed og Interesse for sine Disciple, og han roses for Djærvhed, Sandhed og ubestikkelig Ærlighed. Som Rektor var han myndig og opretholdt Skolens Tugt med de til Raadighed staaende Midler. Men tillige var han selvraadig og foretog flere Gange paa eget Ansvar Ændringer i bestaaende Forhold, som Skolens Tarv efter hans Mening nødvendiggjorde, men hvorved han skaffede sig Irettesættelser fra Stiftsøvrigheden. Ordensmenneske var han ikke, Eksamensprotokollen førte han overhovedet ikke, og Skolens Bibliotek efterlod han i den frygteligste Uorden. Af Ydre var han lille og korpulent, med Piskeparyk, lang Frakke og Knæbenklæder. Da han i 1794 søgte Sognepræsteembedet ved St. Mortens Kirke i Randers og ved Trinitatis Kirke i Fredericia, anbefalede Biskop MIDDELBOE ham som »en utrættelig, flittig og duelig Skolemand, hvis Helbred og Kræfter nu næppe mere tilstrækker at bære denne Skolebyrde og dagligen Arbejde i en Skole, hvor der er færre Colleger og mere for ham at bestille; Lønningen er og liden, Manden derimod sidder med Familie«.

Det skulde snart vise sig, at SØREN SEIDELIN slet ikke forstod som Hører at indordne sig under den myndige Rektor BECK.

SEIDELIN, der i Februar 1786 havde været blandt de 16 Ansøgere til Sognepræsteembedet i Føvling og Holsted, blev vistnok 1. Lektiehører kort efter Rektor BECKS Ankomst til Skolen; han underviste fra Oktober 1786 3 Elever i 1. Lektie, den to Aar yngre 2. Lektiehører VOLQVART CARSTEN VOLQVARTZ⁷² havde 6 Elever, og i 3. Lektie var ogsaa 6 Elever, men da denne Lekties Hører POUL SATTERUP⁷³ havde forladt Skolen, undervistes 3 af hans Elever af VOLQVARTZ, uden at denne fik mindste Betaling derfor, de 3 andre af Rektor BECK selv.

Paaskelørdag den 15. April 1787 indførte Rektor den Ændring, at SEIDELIN foruden de 3 Elever i 1. Lektie overtog Undervisningen af 2 af 2. Lekties Elever, nemlig HALVOR SØEBORG⁷⁴ og ADAM SAGER⁷⁵, medens VOLQVARTZ beholdt de 4 andre fra 2. Lektie samt hele 3. Lektie. Samtidig rykkede VOLQVARTZ og SEIDELIN op til henholdsvis 3. og 2. Lektiehører, hvorved SEIDELINS Løn fordoblede, – herved haabede Rektor, at SEIDELIN vilde opmuntres »til alvorlig Flid og Troskab«, – og da 1. Lektiehørerembedet ikke besattes, blev dets Indtægt delt ligeligt mellem de to Hørere, som begge med deres Underskrifter erklærede sig tilfredse med Ordningen. Rektor drøftede ved et Besøg i Ribe i Paasken den nye Ordning med Biskop MIDDELBOE, som gav sin Tilladelse til, at 1. Lektiehørerembedet maatte staa ledigt, indtil PEDER WINTHER (S. 670), Søn af den af Biskoppen højt værdsatte Provst PEDER WINTHER i Skanderup Sogn mellem Vamdrup og Lunderskov, havde taget teologisk Embedseksamen, hvorefter Biskoppen vilde tildele ham det.

At SEIDELIN ikke var bedre end Hørere i Almindelighed, tværtimod maaske, viser sig første Gang i hans Behandling af sin egen Søstersøn.

SEIDELIN var af sin Fader anmodet om privat at undervise sin 15aarige Søstersøn SØREN OPITIUS, der den 15. April 1787 var blevet konfirmeret i Kolding, for at prøve dennes Evner for det boglige. Drengen var paa Grund af sin Moders Fattigdom kommet i Huset hos sin Morfader i Kolding, og da han nu »havde været til Confirmation og Altergang, . . . faldt det mig ind« – skriver Justitsraad SEIDELIN – »at lade ham prøve, hvorvidt han kunde være tjenlig til Skolen, og da han desuden var mig meget til Besværing, da jeg ej kunde holde ham fra Gaden og Løben blandt de gemeneste Dreng, saa for at have ham i nogen Stilhed paa en kort Tid, bad jeg min Søn paa nogle Dage at prøve hans Nemme, . . . men det var ikke over 8 a 10 Dage, førend jeg maatte forandre mit Forsæt med ham efter min Søns Beretning, siden Drengen viste sig med kendelig Forsæt uvillig i at lære noget . . . Min Søn har og maattet

straffe Drengen, da denne har irriteret ham ved at mærke hans forsættelig Ondskab og Uvilje i at lære, hvori dog kan være en Fejl, som jeg langtfra vil give Medhold, skjønt jeg ved, at liden Straf bliver kuns lidet af Drengen agtet«.

En Dag hørte Hører VOLQVARTZ SEIDELIN »mishandle Privatisten OPICIUS næsten 1½ Time, jeg gik ind til ham for at redde Drengen med disse Ord i Munden: »Fat dig dog, SEIDELIN! Betænk, at du har et Menneske under din Haand.« Straks stødte Msr. SEIDELIN mig med Magt paa Døren og lagde Eder og Skiældsord dertil i hans Disciples Paahør, som da vare følgende: PEDER BRUUN⁷⁶, HALVOR SØEBORG, ADAM SAGER, FRITZ REEDISCH⁷⁷, PEDER SNITKER⁷⁸.«

SEIDELIN har sikkert allerede nu irriteret Rektor BECK ved sin Opførsel, saaledes bl. a. ved at vise sig uvillig til at prædike og ved at undervise Søstersønnen uden Rektors Tilladelse. For at formilde den strenge Rektor henvendte Justitsraad SEIDELIN sig til ham i et Brev af 7. Juli s. A., hvori han ikke paa nogen Maade forsvarer Sønnens Opførsel:

»Velædle og Højlærde, Højstærede Hr. Rektor!

Dersom Deres Velædelhed vil handle i den Sag med min Søn, som De baade har Aarsag til i Henseende til hans ufornuftig Opførsel imod Dem, saa og er i Deres Magt, saa ej alene kan De gøre ham ulykkelig, men endog forkorte mine Dage i megen Sorg. Min Søn ser ikke selv den slette Situation, han har sat sig udi, men jeg ser den maaske bedre. Skulde han blive saa ulykkelig at blive sat fra Skolen, . . . hvor var da nogen mindste Aparance for ham i Verden, . . . enten at informere eller at prædike, som det eneste han er bestemt til og har lært. Deres Velædelhed har allerede medbragt Dem til dette Sted Renommé af en særdeles god og veltænkende Mand, men De har endog vist det allerede mod andre her i Gerningen og Godhed, og jeg tror vist, at det vilde være Dem selv imod, ihvor stor Føje De endog kunde have dertil, at skulle være Aarsag til noget Menneskes slette Skæbne i Verden og en gammel Mands store Sorg i hans Alder. Langtfra at jeg vil indlade mig i Sagen og endnu mindre at melde ringeste til min Søns Forsvar, som jeg langtfra ej heller kan, thi det var en meget slet og nedrig Sag, at han imod sin Superieur og den Mand, af hvem han var bevist en Velgerning med at komme til Skolen⁷⁹, . . . vilde bevise nogen Uvilje især med den Sag at prædike, . . . det var i mine Tanker en slet Gerning af ham, som meget har krænket mig. Og angaaende Drengen, som han tog til sig i Skolen, skal det og være imod Anordningerne, dog maa jeg tilstaa deri at være tillige medskyldig . . . Nu er det vel saa, som mig er sagt, at ingen Hører [maa antage] nogen Privatist uden Hr. Rektorens Tilladelse, men da det alene var mine Tanker at anvende nogle Prøvedage med hans Lærdom, saa tænkte jeg ikke at ulejlige Hr. Rektor med min Begæring om Drengens Antagelse, førend en vis Resolution af mig var tagen, som jeg vil bede gunstbehageligst at undskylde, isaavidt dette er en Fejl, – og haaber altsaa, at højstærede Hr. Rektor overbærer med, hvad af min Alderdoms Uvidenhed og min Søns ufornuftig Ungdom kan være indløbet.«

Rektor BECK har sikkert ladet sig blødgøre af den gamle Faders Forbøn, – men Sønnen fremturede i sin Opsætsighed.

Fra det nye Skoleaars Begyndelse i September 1787 underviste VOLQVARTZ kun 3. Lektie, hvorimod SEIDELIN foruden sin egen 2. Lekties 4 Elever beholdt 2 Elever, der udgjorde 1. Lektie. Denne Ændring bevirkede, at SEIDELIN fandt det uretfærdigt at skulle dele 1. Lektiehørers Indkomster med VOLQVARTZ.

Da denne den 29. September havde hævet 10 Mk., som var Halvdelen af Kirkens Penge,

der tilkom 1. Lektiehører fra 1. April til Mikkelsdag, og efter Middag kom til Skolen, »havde Msr. SEIDELIN posteret sig midt i Forstuedøren for at hindre mig Indgang og modtog mig i Skoffikker OLE THORSENS⁸⁰ og OLE ANDERSENS⁸⁰ Kones Paahør med disse Ord: »Hvor tør du Slyngel understaa dig til at give Kvittering for 1ste Lektiehørers Penge! Ved du ikke, at jeg er 1ste Lektiehører! Ja, du skal efter Michaeli Dag ikke faa en Skilling mere af 1ste Lektiehørers Penge!« Disse Ord bekræftede Msr. SEIDELIN med Banden og Sværge, og derpaa fulgte en lang Række af Skiældsord tillige med Spyt i Øjnene; jeg beraabte mig paa ovenmeldte Promemoria af 15. April, som han selv havde givet sit Bifald med sin Haands Underskrift; Msr. SEIDELIN svarede herpaa: »Jeg bryder mig ikke om, hvad Højædle og Højærværdige Hr. Biskop MIDDELBOE og Vælædle og Højlærde Hr. Rektor BECK har resolveret; saadant burde ikke være sket uden mit Forevidende og Samtykke.«

Ifølge VOLQVARTZ' Beretning fandt 2 Maaneder senere følgende Optrin Sted: »Den 28. November imod Middag gjorde først Msr. SEIDELIN et forfærdeligt Bulder med Stampen og Trampen paa sit Kammer, saa at han meget skrækkede baade mig og mine Disciple, og noget der efter, da Disciplene vare fraværende, tiltalede han mig paa sit eget Kammer med disse tydelige Ord: »Jeg hører dig nok, din lumpne Hund VOLQVARTZ!« Baade jeg selv og OLE THORSEN med mig hørte Ordene. Dernæst, da jeg gik ud af mit Kammer og var i Færd med at lukke Kammerdøren i, kom SØREN SEIDELIN ud af sit Kammer imod mig som en glubende Stimand, der har ondt i Sinde, og fløjtede mig lige op i Øjnene, men rørte mig forresten ikke, da han i det samme blev OLE THORSEN var, som stod paa de nærmeste Trapper. »Hvem fløjter du af?« sagde jeg. SEIDELIN svarede: »Hvad kommer det dig ved, du Slyngel!«

Den 10. November blev PEDER WINTHER udnævnt til 1. Lektiehører, hvorved Grundlaget for SEIDELINS Utilfredshed bortfaldt. Men den Uretfærdighed, som det efter hans Mening var, at han i c. 2 Maaneder havde været ene om at undervise 1. Lekties 2 Elever uden at faa 1. Lektiehørers fulde Løn, stak saa dybt i ham, at han den 22. og 29. Oktober »i tvende vidtløftige Promemoria« (ikke bevarede) dels til Rektor BECK selv og dels til Biskop MIDDELBOE fremsatte voldsomme Klager over Rektor, hvem han beskyldte for Uretfærdighed, Partiskhed og Skalten og Valten med offentlige Midler, selvtiltagen Myndighed og despotisk Regering, Misbrug af hans Embedes Myndighed og Indgreb i Biskoppens Embede. I denne Anledning udbad Biskoppen sig 31. Oktober og 21. November Hører VOLQVARTZ' og Rektor BECKS Erklæringer angaaende 1. Lektiehørers Indkomster.

Rektor BECK – hvem Biskop MIDDELBOE 9. Januar 1788 anbefalede at vise »Lemfældighed, al mulig Kjærlighed og christelig Eftergivelse imod Hører SEIDELIN« – gjorde herefter i to lange Erklæringer til Biskoppen den 30. Januar og 1. Februar 1788 paa henholdsvis 11 og 2 tætskrevne Foliosider – efter først at have bemærket, at han »vil forbigaa SEIDELINS mod Anordninger og Pligter, sund Menneskeforstand og christelig Tænkemaade stridende Forhold« – nøje Rede for sit Syn paa hele Sagen. Han finder det fuldt retfærdigt, at VOLQVARTZ og SEIDELIN har delt 1. Lektiehørers Indtægter ligeligt imellem sig, dels fordi dette var fastsat i den Akkord af 15. April, som de frivilligt var gaaet ind paa, dels fordi VOLQVARTZ den foregaaende Vinter havde haft mere Arbejde end SEIDELIN, og dels fordi VOLQVARTZ nu, efter September 1787, underviser 2 Elever, som egentlig skulde have været i 2. Lektie. Den ene var den 22aarige PEDER BRUUN, som havde haft SEIDELIN til Lærer i fem Fjerdingaar, men som nu ved utrættelig Flid og Energi var sprunget fra 1. Lektie til 3. Lektie for at undgaa at blive undervist af SEIDELIN længere. Den anden, LAURITZ SATTERUP⁸¹, der ikke var dygtig nok til at komme i 3. Lektie, fik nu privat Undervisning af VOLQVARTZ af samme Grund. Han var Brodersøn af Provst SATTERUP og Fætter til (den tidligere Hører) Hr. SATTERUP, »som begge

aldeles ej vilde have ham i 2. Lektie til SEIDELIN /: hvori jeg ej kan fortænke nogen, som kjender denne sig saakaldte Hører in secunda Classe til Skam for den Syntaxis, han underviser i :/ . . . Hvo, uden en afsindig, som ikke er sig sine egne Handlinger bevidst, kunde efter dette komme frem med den Paastand, som SEIDELIN gør, ja indtil Raseri, som han, forsvare samme?» udbryder Rektor.

Endvidere fremhæver Rektor, at »ej saa meget et Arbejdes Omfang /: thi meget kan forrettes slet :/ men meget mere dets sande Værd bør komme i Betragtning«, og VOLQVARTZ, mod hvem SEIDELIN »ytrer al den bitre Ondskab og Misundelse«, havde fortjent en langt større Belønning, end Skolen kunde give ham, hvorimod de 2 Disciple i 1. Lektie, HANS BRUUN⁸² og PEDER SNITKER, for hvis Undervisning siden sidste Eksamen i September 1787 »SEIDELIN har gjort al den Støj, ej alene ved sidste Eksamen røbte ganske at være forsømte i Undervisningen, men da jeg afvigte 24de Novb. undersøgte deres Fremgang, førend de overleveredes til M. WINTHER [S. 671], fik jeg krænkende Beviser endnu paa det samme, saa jeg maa anse hver Dag, de har været ham overdragen, som spildt, ej at tale om andet og større Tab for disse og flere under en Lærer af SEIDELINS Karakter og Handlemaade«.

Videre udtaler Rektor, at han »hidtil har anset store Fejler hos Hører SEIDELIN med Kjærlighed, ja med en Lemfældighed, som kan bebrejdes mig, . . . og at jeg saa længe har dvælet i denne Sag«, skyldes »den Kamp i min Sjæl imellem det, som tunge Embedspligter byder, og et Menneskes Velfærd, som vist er mig en hellig Sag at røre ved«. Han drives ikke af uforsonligt Had, »nej, som Menneske kan jeg og som Christen skal jeg tilgive denne og enhver anden fejlende Medbroder«; men naar hans Pligt og Ansvar over for Skolen og dennes Ære og Tarv tvinger ham, vil Biskoppen sikkert »anse den største Eftergivelse i denne Sag for største Forbrydelse«, og efter at have henstillet til Biskoppen »at luge et skadelig Ukrudt fra det Sted, han tillige saa meget vansirer«, giver han følgende Karakteristik af SEIDELINS forargelige Opførsel og Vandel:

»HØRER SØREN SEIDELIN er et Menneske, som spotter Religion og gode Sæder; som med Banden og Sværgeren forarger sine Disciple og ved afsindig og naragtig Opførsel svækker al den Agt og Ærbødighed, som disse skulde have for ham. Han underviser uden Orden, uden Plan, saa det er umuligt, at nogen Discipel kan lære noget grundig hos ham. Han gjør sig ved sit hele Forhold til en Spot og Latter blandt alle sine Medmennesker og tager ingen Formaning eller Advarsel til Bedring imod, da han i sin daarlige Indbildning anser sig selv for den klogeste og bedste. Han opsætter sig ej alene mod mig, som hans foresatte Rektor, men endog imod sin 80 Aar gamle Fader, hvem han ej alene bander og skjælder, men /: O den Skjændsel :/ har endog opløftet Haanden imod. Hans Faders Bord har derfor været ham et halvt Aar formenet, skjønt Faderhjertet endnu er øm nok for at ville forsvare Sønnen paa den Post, han staar i. Han overfalder med Skjælden og Banden sin retskafne Medkollega Ms. VOLQVARTZ og gjør denne næsten daglig ved taabelige Grimacer Livet surt; han har i private Tjenester opført sig saaledes, at hvis det havde været ret bekjendt, kunde han aldrig have faaet Adgang til noget offentligt Embede, ligesom han endnu opfører sig saaledes, at jeg og ingen, som kjender ham, kan med god Samvittighed betro ham noget Barn til Undervisning. Han er saa fordærvet, at ingen Bedring kan haabes; hvis han ej virkelig er afsindig, saa grænser hans Ondskab dog temmelig nær dertil, og som gal anses han af mange.«

Rektor foreslaar Biskoppen at spørge Provst VOLQVARTZ og den residerende Kapellan PARMO CARL PETERSEN, »om SEIDELIN efter deres Formening uden største Skade og Vanære for det Sted, han staar paa, kan vedblive Embedet . . . Jeg er da overbevist om, at disse Mænds Vidnesbyrd skal . . . fuldkommen svare til mit«. Og det lange Brev slutter: »At Mænd af

Stand og Indsigt her i Byen har til mig ytret deres Forundring over, at et saa afsindig og forargelig Menneske, som SEIDELIN var bekjendt for, blev ved at være Hører, og at andre have holdt deres Børn af fra Skolen, fordi de ej vilde eller turde betro dem til SEIDELIN, ere Sandheder, jeg edelig kan bekræfte. Hvor megen Sinds Græmmelse denne Sag har kostet og endnu daglig koster mig, saavel i Henseende til SEIDELINS ovenmeldte slette Forhold som i Henseende til de haarde Skridt, han derved aftvinger mig, er Gud alene bekjendt.«

Endelig sender Rektor BECK samtidig Biskoppen et den 4. Januar s. A. (1788) dateret Brev, han havde modtaget fra den bekendte Konferensraad HANS DREYER DE HOFMAN, der var Præsident i Fredericia og Amtmand i Koldinghus Amt, i Anledning af, at dennes Broders to Børnebørn⁸³ skulde i Kolding Latinskole. De havde om Sommeren fortalt ham, at de mente at kunne komme i 3. Lektie, »men som jeg siden hører, kan de ej komme uden i 2. Lektie, og hører, at Høreren var SEIDELIN, som gjør mig meget ondt, da hans Opførsel hos Kammerherre LÜTTICHAU⁸⁴ er mig bekiendt, og ingen vil rose ham, men tværtimod frygter for, at Børnene fordærvs hos ham«. (Han beder derfor Rektor tage sig godt af de to unge Mennesker, den 19aarige CHRISTIAN, der kun var »af maadelig Nemme« og efter HOFMANS Mening slet ikke egnet for Latinskolen, og den 14aarige TYCHO, der »har et bedre Nemme og et godt spirituel Hoved«. Deres fattige Forældre havde ialt 7 Dreng og 5 Piger).

Resultatet heraf blev en Resolution fra Biskop MIDDELBOE den 4. Februar, hvori denne i et og alt billiger Rektors Handlemaade og slutter sig til alle hans fremsatte Synspunkter, hvorimod SEIDELIN, hvis Klage afvises som uretfærdig, tildeles følgende skarpe Irettesættelse, med Trusel om Afsked fra Skolen, hvis han ikke forbedrer sig: »Men da bemeldte Hører SEIDELIN har ved denne Lejlighed blottet sine store Svagheder baade fra Hjertens og Forstandens Side, han ogsaa ganske i sine Skrivelser har tilsidesat den Ærbødighed og Lydighed, han skylder Deres Velædelhed som hans og Skolens foresatte Rektor, hvorpaa hans indsendte Breve ere tydelige Beviser, saa skal Hører SEIDELIN offentligen i Skolen, hvor denne min Promemoria skal oplæses i en Del af Gejstlighedens og øvrige Skolens Læreres og Disciples Overværelse, irettesættes og give en skriftlig Forpligt om Forbedring.« Men hvis SEIDELIN ikke viser Tegn paa Forbedring, skal Rektor »ufortøvet indsende mig Deres Betænkning til ligemed saadanne Beviser, som i Fald med Ed kan bekræftes«, hvorefter Biskoppen vil fjerne SEIDELIN fra et Embede, »som han ved Opsætsighed imod Deres Velædelhed har ifølge den allernaadigste Forordning forbrudt«.

Denne kraftige Irettesættelse og Trusel har sikkert øvet en gavnlig Indflydelse paa SEIDELIN, thi de næste 14 Maaneder forløb i Ro, uden at der en eneste Gang nævnes noget om ham og hans Meriter.

Rektor BECK har imidlertid næppe haft Haab om Forbedring fra SEIDELINS Side, hvorfor han allerede en Maaned efter Biskoppens Resolution – utvivlsomt med det Maal for Øje at faa SEIDELIN afskediget – anmodede Hører VOLQVARTZ om en skriftlig Erklæring angaaende »Msr. SØREN SEIDELINS Opførsel saavel imod mig [VOLQVARTZ], som hvad der forresten er mig bekjendt om hans Sæder og Forhold«. Denne Erklæring afgav han 11. Marts med Haab om, at »samme kunde bidrage til endnu mere at opklare saavel Deres Velædelheds i Sandhed uskyldige og retskafne Omgang med Msr. SEIDELIN som Msr. SEIDELINS skadelige Indflydelse som Skole-Lærer«.

VOLQVARTZ gør først Rede for SEIDELINS Mishandling af OPITIUS samt Optrinene 29. September og 28. November 1787, da SEIDELIN overfusede ham med Skældord, og fortsætter: »Siden den Tid har jeg aldrig alene gaaet til og fra Skolen uden den største Frygt for pludselig Overfald, især da vores Opvarterske BOEL THORSEN⁸⁵ berettede mig, at Msr. SEIDELIN havde

sagt til hende, at baade hun og alle dem, som vare omkring ham, selv skulde ske en Ulykke. En elendig Tilstand! at man skal frygte sig for Ulykke, da der dog er Fred i Landet!«

Herefter beretter VOLQVARTZ om SEIDELINS sædvanlige Opførsel: »Næsten fra Msr. SØREN SEIDELINS første Ansættelse her ved Skolen har hans udvortes Opførsel i Almindelighed ingenlunde været exemplarisk og anstændig for en Lærer, der bør være et Lys for andre. Msr. SEIDELINS daglig Tale er som oftest smudsig, og naar ingen er til Stede, som han har Frygt og Undseelse for, søger han for det meste at dreje Talen hen til skidne og ækle Tvetydigheder, – Eder og Bander ere og hans Talers bestandige Selskabs-Brødre. – Baade i min og fleres Nærværelse har han ytret den Mening og heftig forsvaret samme: Intet Menneske at blive udødelig, medmindre han ved at tænke og skaffe sig Indsigter gjør sig værdig dertil. – Msr. SEIDELINS Fagter, Mimer, Gebærder, Vendinger og Stillinger ere latterlige og lader formode en Forrykkelse i Hjernen, især lægger man dette til, at han næsten hele forrige Sommer efter Læse-Timerne nu og da fornøjede sig paa Børne-Vis med at skralde med en lang Hyre-Pisk baade i og uden for Skolen. Smaa-Drengene gjorde ham ogsaa Selskab, og enhver smældede med sin Pisk. Naar denne Øvelse var til Ende, larmede han i Skolen med Syngen og Fløjten, hvilket sidste han endnu perfektionerer sig i med største Flid indtil ud paa Natten, saa at jeg forrige Sommer var næsten uskikket til min Forretning.«

Til Slut meddeler Hørerne VOLQVARTZ og WINTHER en Episode, der indtraf den 15. Februar (1788) ved Kostpengenes Uddeling i Skolen, ved hvilken Lejlighed deres Kollega »begegnede velædle og højlærde Hr. Rektor BECK paa den uanstændigste Maade«. Foruden Hørerne var de fleste af Skolens Disciple Vidne til »SEIDELINS væmmelige Optrin: Msr. SEIDELIN kom da ned af sit Kammer i Skolen med en graa og skiden Nathue paa og beholdt samme paa Hovedet, skønt de tilstedeværende havde blottede Hoveder; derpaa slængte han sig ned i Stolen og bladede næsvis omkring i Deres Velædelheds Kvitterings-Bog, ligesom om han kunde være sat til Revisor. Men ikke nok, han lod ogsaa disse Ord falde: Jeg har hørt, sagde SEIDELIN, at De, Hr. Rektor, skal være Professor extraordinarius ved Kiøbenhavns Universitet, Skolen vil vist lide megen Tab ved Deres Bortgang.«

Samtidig afgav SEIDELINS tidligere Elev PEDER BRUUN følgende Erklæring: »Jeg PEDER BRUUN kan med Sandhed bevidne og vil med Ed bekræfte, naar forlanges, at Msr. SEIDELIN i den Tid, nemlig $\frac{1}{4}$ Aar, jeg var under hans Information, ofte med Eder og Bander, nærgaaende Skiildsord, naragtige Adfærd og urimelige Befalinger ex. gr. at man under Læsningen ikke maatte hoste eller rømme sig, forargede sine Disciple. Hans Oversættelser fra Latin paa Dansk vare ustadige og paa de samme Steder saa forskiellige, at man ej vidste, hvad man skulde tro eller følge. Hans Undervisning i det græske Sprog var ikke heller grundig eller fuldstændig, hvorfor jeg, som dog ønskede at lære noget, maatte flye til mine Skolekammerater, som jeg havde Fortrolighed til, blandt hvilke især JUCHUM SALTHOU⁸⁶ ynkedes over min Forlegenhed og nogenlunde erstattede den store Mangel, saa at jeg ej blev ganske uvidende.«

Udover at Rektor skaffede sig disse Erklæringer til Brug i paakommende Tilfælde, henløb det næste Aars Tid, saa vidt vides, i fuldstændig Ro; rimeligvis har Rektor og 2. Lektiehørereren holdt sig paa Afstand af hinanden. Til Gengæld blev Aaret 1789 et saa meget mere bevæget Aar.

Den 1. Juni 1788 rejste Hører VOLQVARTZ til København, hvorefter 3. Lektiehørerstillingen stod ubesat i flere Aar.

Efter Ansøgning samme Efteraar fik Hører SEIDELIN 20. September Kancelliets Tilladelse til at holde Dimisprædiken for Biskop MIDDELBOE, hvilket derefter fandt Sted til Højmessens

i Ribe Domkirke den 2. November 1788, paa 24. Søndag efter Trinitatis; efter Biskoppens Bestemmelse prædikede SEIDELIN over Alle Helgensdags Evangelium: Salige ere de fattige i Aanden, thi Himmeriges Rige er deres. Prædikenen, der ikke maatte vare over en halv Time, og som bagefter skulde leveres Biskoppen i Afskrift, bedømte denne til Karakteren Haud illaudabilem.

Efter Aftale med Biskoppen skulde Rektor i Efteraaret 1788 gøre Forslag til Besættelse af den ledige 3. Lektiehørerstilling, men 28. Oktober meddeler han, at han endnu ikke har fundet en dertil egnet, »og jeg kan af de gyldigste Aarsager ej finde det tjenligt endnu at foreslaa Mr. SEIDELIN til at ascendere i 3die Lektie, førend han viser kjendeligere Prøve paa Levnedes Forbedring og virkelig Embedsduelighed end de, han hidtil har aflagt«. Da der i 3. Lektie kun er een Discipel, som Rektor selv underviser, foreslaar han, at Stillingen forbliver ubesat til Paaske, men foreslaar samtidig, at WINTHER fra sidste Mikkelsdag oppebærer Løn som 3. Lektiehører, da »det var en Ubillighed mod denne flittige og veltænkende Medarbejder, om han skulde blive siddende i den nederste Lektie med Halvparten af den Løn, som 2den og 3die Lekties Hørere her have, hvis Løn er omtrent lige«. Dette Forslag tiltraadte Biskoppen fuldtud den 10. December og paalagde samtidig Rektor ved Paasketid at komme med Forslag til Hørerstillingernes Besættelse, »og meget skulde det glæde mig, om Deres Velædelhed da fandt 2. Lektiehører saa meget forbedret og rettet, at Beskikkelsen kan ske i den rette Orden«.

I denne Anledning kaldte Rektor BECK Hører SEIDELIN over til sig Palmesøndag den 5. April 1789 og talte med ham om mulig Forfremmelse til 3. Lektiehører, men en Forudsætning var, dels at SEIDELIN, »da han vidste, hvor forargeligt og slet hans Liv og Forhold hidtil havde været, her og som for Guds Ansigt vilde give mig det alvorlige Løfte, at han for Eftertiden vilde føre et christeligt og en Lærer i alle Maader anstændigt Forhold«, dels at Rektor ved en lille Eksamen undersøgte, om hans Elever havde gjort tilfredsstillende Fremgang, men Samtalen endte, uden at SEIDELIN havde villet gaa ind paa de to Betingelser.

Kort efter kom WINTHER – der jo oppebar 3. Lektiehøreren Indkomster – over til Rektor for at bede sig fritaget for den Prædiken 2. Paaskedag, som 3. Lektiehøreren hidtil havde holdt, da han frygtede for Chikaner af SEIDELIN, som var blevet fortrædelig over, at WINTHER havde prædiket 2. Juledag. Hertil svarede Rektor blot, at det var ham ligegyldigt, hvem der prædikede.

SEIDELIN afgav siden over for Biskoppen en ganske fortegnet Fremstilling af denne Søndags Begivenheder. Heri hedder det: »I Anledning af de mellem mig og Rektor BECK forhen svævende Misligheder har jeg holdt det for en Klogskab at entholde mig fra hans Hus og fra al Omgang med ham for ikke paa min Side at foranledige ny Trætte mellem os,« men efter Indbydelse aflagde han et Besøg Søndag Eftermiddag den 5. April. »Vi beegnede da hinanden i største Artighed, jeg drak Kaffe og Te hos ham og forblev i 4 a 5 Timer.« Til Slut meddelte Rektor ham under fire Øjne, at han nu kunde ascendere til 3. Lektiehører og altsaa prædike 2. Paaskedag, og lovede at skrive til Biskoppen derom. SEIDELIN takkede og tog Afsked, gik straks hjem til sine Forældre og fortalte dem det hele, men da han ikke havde faaet det skriftligt, bad han WINTHER om at faa det bekræftet hos Rektor, hvilket WINTHER ogsaa gjorde og meddelte, at Rektor havde udtalt sig ligesaa til ham.

WINTHER erklærede siden »under Eds Tilbud«: 1. at han aldrig havde sagt til Rektor BECK, »at SEIDELIN var /: som han udtrykte sig :/ ascenderet til 3die Lektiehører«, 2. at han aldrig havde talt med Rektor BECK »anderledes om denne Sag end som noget, der skulde skrives til Hans Højærværdighed Hr. Biskoppen om, og derpaa erholdes Resolution«, 3. at Rektor

aldrig »har bedet eller befalet enten WINTHER eller SEIDELIN at forrette Aftensangs Prædiken paa 2. Jule-, Paaske- eller Pinsedag« eller udtalt, at »denne Prædiken var nogen Pligt for 3die Lektiehører«.

Rektor besluttede nu at lade Sagen hvile et Par Uger. »Da jeg omtrent 14 Dage efter vores første Samtale saa SEIDELIN komme over til mig, troede jeg sikkert, at hans Ærinde var at tilkjendegive mig, at hans Disciple nu vare færdige til Examen, men da jeg ved Modtagelsen beder ham gaa ind i mit bedste Værelse, fordi / var mine Tanker / vi der bedst kunde tale i Enrum om Embeds Sager, betager SEIDELIN mig disse Tanker strax ved at sige mig: Han kom kun for at drikke Kaffe og spise et Smørrebrød hos mig. Ifølge denne i sig selv højst grove Compliment, som næppe nogen, uden en SEIDELIN, der ellers taler og skriver om Sædelighed og sædelige Manerer, kunde lade sig komme til Last, vidste jeg da nu vel, hvad jeg havde at rette mig efter, nemlig at jeg ej burde tale med SEIDELIN om Embeds Sager. Ikke destomindre tog jeg mig den Frihed at minde ham om hans Disciples Examen, hvortil han viste endnu samme Uvillighed som tilforn. Nu faldt det mig ogsaa ind at spørge ham, for hvem han havde prædikeret 2. Paaskedags Aftensang, og da han er saa ublu i sit Svar at lyve mig selv den groveste Løgn paa: At han jo af mig var erklæret for 3die Lektiehører og derfor prædikede for sig selv, gendrev jeg ham paa saa eftertrykkelig en Maade, at det kom mig for, som SEIDELIN første Gang i den Tid, jeg har kjendt ham, følte sig beskjemmet, saa jeg hos mig selv gjorde mig Bebrejdelser, fordi jeg maaske havde været vel haard imod ham, hvilken Haardhed jeg siden formildede ved al Kjerlighed og Høflighed imod ham.«

Rektor lod nu atter Sagen henstaa, indtil han 4–5 Uger senere i Ribe talte med Biskop MIDDELBOE, der udtalte, at da der kun var een Elev i 3. Lektie, nemlig LAURITZ SATTERUP, som Rektor selv underviste sammen med Mesterlektien, kunde Embedet foreløbig staa ubesat, »indtil Udfaldet af WINTERS Ansøgning saas«. (Provst WINTHER havde 31. Marts ansøgt Kongen om Tilladelse til at afstaa sit Præstekald til sin Søn).

Ved Rektors Hjemkomst fra Ribe »tiltager 2den Lektiehører SEIDELIN sig i Skolen egenmægtig til min Forundring og Fortrydelse 3die Lektiehørers Plads. Det var et saa dumdrigt og frækt Skridt af SEIDELIN, at ingen uden den, som med lige saa stolt og ondt et Hjerte forener lige saa svag Forstand, kunde have foretaget sig samme. Jeg kunde nu offentlig have vist ham ned til hans rette Plads i Skolen, men jeg var endnu alt for øm over ham. Jeg undlod dog ej at tilkjendegive ham min Fortrydelse over hans Dumdristighed, . . . men til Trods for mig og alle mine Erindringer vedbliver SEIDELIN den engang af ham tiltagne Plads«. Forbavsende, at den myndige Rektor maatte finde sig i, hver Dag at se SEIDELIN indtage den forkerte Plads i Skolestuen!

En Maanedes Tid senere, da Sognepræsteembedet i Aale og Tørring Vest for Horsens var blevet ledigt ved CARL NIELSEN WIUMS⁸⁷ Forflyttelse til Borbjerg, og SØREN SEIDELIN agtede at søge det, skrev han Søndag den 5. Juli til Rektor BECK, der da var i Fredericia, og bad denne om en Attest om sine Forhold, »og saa kiært det vilde være mig, om jeg kunde opnaa denne min Ansøgnings Opfyldelse, saa kiært, ved jeg, det ogsaa vil blive Dem. Det vil derfor ikke være af Vejen, ifald jeg kunde formaa Deres Velædelhed foruden Deres mig meddelende Vidnesbyrd ogsaa i Morgen at tilskrive Hans Højærværdighed Hr. Biskop MIDDELBOE i Ribe om ufortøvet at vise den store Bevaagenhed i at indsende til Kancelliet sin gode Rekommodation om mine Prægegaver for derved at understøtte min Ansøgning. Og skulde jeg endda ikke for denne Gang opnaa min Ansøgnings Opfyldelse, saa vilde dog samme Hans Højærværdigheds Rekommodation tillige med min Patronesses Medvirkning i Jylland vist bidrage til at skaffe mig om en føje Tid og inden Michaelis efter igientagne Ansøgninger et

andet Præstekald . . . Jeg melder Deres Velædelhed det, alene i den Tanke, at det vil blive et virksommere og kraftigere Middel til at faa mig befordret her fra Skolen, som vi saa gjerne paa begge Sider ønsker, jeg formedelst Skoleaagets Byrde og Brydsomheder og De formedelst min i Deres Tanker forment modstridige Karakter«.

Næste Dag kom Rektor tilbage til Kolding, og da han Tirsdag Morgen kom til Skole, »spurgte SEIDELIN mig, om jeg havde faaet et Brev fra ham, hvori han begjærede min Attest. Jeg svarede Ja og gik op i min Lektie og læste«. Efter SEIDELINS Udsagn lovede Rektor ham med venlige Miner, at han nok skulde faa Attesten (hvilket Rektor betegner som Usandhed), men da han ved Middagstid paa Trappen uden for Skolen atter mindede Rektor derom, nægtede denne med et truende Aasyn rent ud at skrive den »og brugte haarde Trusler, at jeg snart skulde komme til at springe fra Skolen«, ligesom Rektor bebrejdede ham, at han i Brevet havde underskrevet sig som 3. Lektiehører (»3tiæ Classes Collega«), »og med Eftertryk sagde ham, hvad jeg allerede før havde sagt, at han ingenlunde var det, han kaldte sig«.

Men SEIDELIN var stærkt opsat paa at komme væk fra Skolen, hvorfor han samme Aften atter skrev(!) til Rektor BECK: » . . . langtfra at jeg vil tiltrygle mig Deres Velædelheds Attest, men alene udbede mig Deres positive Svar, om De vil meddele mig nogen Attest eller ikke«.

Dette returneredes straks med Rektors Paategning: »Saa snart Øvrigheden befaler mig at give Dem Attest, skal jeg give Dem saadan Attest, som jeg for Gud og min Samvittighed vil forsvare, og hvilken jeg vil ledsage med Bilæg! Det vil iøvrigt være mig lige saa kiært som Gavn for Skolen og alle Deres Medarbejdere, om De snart maa blive lykkelig i Deres allerunderdanigste Ansøgninger.«

Umiddelbart herefter kom Justitsraad SEIDELINS Pige over til Rektor med følgende Bønsskrivelse fra Justitsraadinden:

»Velædle Hr. Rektor.

Da min Mand er saa svag, at han ikke selv kan have den Ære at tilskrive Deres Velædelhed, saa beder jeg, at De ikke tager fortrydelig, at jeg tager mig den Frihed at bede Dem, at De dog er saa god og beviser den Godhed imod min Stif-Søn paa Skolen og giver ham en convenable Attest. Jeg tilstaar meget vel, at han ikke har forskyldt det af Dem, og at han desværre ved sin Opførsel har gjort sig uværdig dertil, men i Betragtning af en gammel Fader, som hver Dag bær sine graa Haar med Sorg over ham og som gierne vilde se ham befordret førend hans Død, ifald det var mulig, da han ellers maa frygte for, at han til sidst skal geraade i den allerdybeste Forfatning og kummerligste Omstændighed, beder jeg Dem indstændig, at De dog ikke nægter ham det, især da min Mands Helbred og Rolighed meget beror derpaa. Turde jeg udbede mig et pr. Ord til Giensvar herpaa med Budet tilbage, vil derved meget forbinde

Deres
skyldige Tjenerinde
A. M. SEIDELIN.«

Rektor BECK gav Pigen det Svar, at han »vilde have den Ære mundtlig at tale med Fruen«, hvorpaa »jeg strax gik ned til Fruen, bad hende at have mig undskyldt, at jeg maatte nægte hende hendes Begjærings Opfyldelse, forestillede hende mine Aarsager, hvorfor jeg ej kunde give ham nogen Attest, som han kunde være tjent med. Fru SEIDELIN antog mine Grunde, taledede med mig om SEIDELINS slette Forhold mod hans Fader og den Sorg, som han tilføjede ham m.v., men jeg mærkede, at det var hende meget om at gjøre, at han fik en Attest, da hun

troede, at samme kunde bidrage noget til SEIDELINS Forfremmelse. Det gjorde mig virkelig ondt, at jeg, saa gjerne jeg end ønskede SEIDELINS Befordring, maaske kunde af hans Venner blive anset for at ville lægge Hindring i Vejen for samme«.

Efter at være kommet hjem skrev han derfor »en Concept til Attest, saaledes som jeg troede uden at saare min Samvittighed at kunne skrive samme. Men da bemeldte Concept til Attest bestod mere i et Ønske end i noget virkelig Vidnesbyrd, lod jeg Concepten bringe ned til Justitsraad SEIDELIN og Frue med Sigende, at hvis de syntes, at SEIDELIN kunde have nogen Nytte af en Attest efter den sendte Concept, vilde jeg gjerne udstede Attesten saaledes. Iøvrigt bad jeg mig Concepten tilbagesendt med Budet. Jeg fik det Svar: Den skulde strax blive mig tilsendt, men jeg saa den ej mere. Om Morgenen derpaa hørte jeg, at den var sendt til Hører SEIDELIN, som jeg paa Skolen erindrede om bemeldte Concept. Han svarede: Der var jo hverken Navn eller Datum derunder, og da jeg herpaa svarede: Det skulde der ej heller være, sagde han: Ja, jeg har revet den itu.«

Efter SEIDELINS Fremstilling sendte Rektor ham – kort efter at have nægtet at skrive Attest – Udkast til en saadan »med Forespørgsel, om den kunde passere, og hvad der skulde forandres i den«. Den var af følgende Indhold:

»S. S. Ministerii Candidatus SØREN SEIDELIN har tjent ved Kolding latine Skole paa 4de Aar som Hører i 1ste og 2den Lectie. Han har i den Tid ytret en redelig Bestræbelse for at ville være nyttig paa den ham anbettede Post. Det skal inderlig glæde mig, om han ved Hans Majestæts Naade eller andre Velynderes Bevaagenhed maa sættes i en Kreds, hvor han kan stifte sand Gavn og Nytte.«

Den følgende Dag sendte SEIDELIN sin Ansøgning af Sted – uden Attest fra Rektor og uden at faa det søgte Embede; til det udnævntes 31. Juli JACOB NIELSEN DANÆUS (S. 529 f.).

Der var nu atter Ro i Skolen – paa Overfladen – en Maanedes Tid, men saa indtraf den 13. August følgende Begivenheder i den Skolen tilhørende Have, hvoraf Rektor havde Brugsret over den ene Halvdel, Hørerne over den anden. SEIDELIN havde undertiden tilladt 5–6 Børn at komme i Haven, hvor »min Kone⁸⁸ og jeg«, skriver Rektor, »ej een, men flere Gange har truffen dem i vore Kvarterer, hvor de har bortrevet et og andet, hvorfor min Kone har set sig nødsaget til at forbyde Børnene at komme i Haven. Dette var nok for den ondsksfulde og stolte SEIDELIN til at tilstede Børnene en endnu friere Indgang i Haven. Han naaede derved 2de af hans ædle Hensigter, at foraarsage os Skade og Fortræd og tillige at lade se, hvor lidet han agtede enten sin Fortrydelse over hans Forhold i denne Del eller det Forbud, min Kone havde givet Børnene«.

Efter SEIDELINS Forklaring skete der den paagældende Dag det, at han Kl. 7 om Aftenen tillod nogle smaa Børn at gaa ind i den ham og WINTHER tilhørende Del af Haven for at plukke nogle Stikkelsbær dels til sig selv, dels til ham. Et Kvarter efter kom Rektorinden og jog dem ud af Haven; Børnene svarede hende, at de havde Tilladelse af SEIDELIN, »Ja, lige meget«, svarede hun, »I skal strax pakke jer, SEIDELIN har ikke noget her at sige, I skal mere lyste mig end ham«, »og talte stedse i en foragtelig Tone, hvilket jeg og min Opvarterske hørte fra mit Kammer af, hvorpaa jeg gik ned i Haven og spurgte hende: »Hvorledes kan min Hjerte Madame forbyde mig at tage nogle uskyldige Børn i mit eget Kvarter i Haven?« »Mener han«, svarte hun, »at jeg er bange for ham? Vi skal snart vise ham noget andet.« Børnene havde været i hendes Kvarter forrige Dag, de plukkede af hendes Stikkelsbær o. s. v. Derpaa svarte jeg, at dette skete langtfra ikke med min Vilje, om noget blev dem berøvet, »men derhos ved jeg, at Hjerte Madame efter sit blide Karakter er ikke saa bekymret derover, om nogle

smaa Børn plukkede et Par Stikkelsbær, og at dette ikke er Aarsagen, men her vil De gribe en Lejlighed at komme i Trætte med mig, hvorved De da stoler, at jeg ikke vinder, ihvor stor en Ret jeg ogsaa har, og nu nok herom, og alene melder Dem, at De ingen Ret har til at bortvise Børnene af min Havekvarter, og jeg garanterer, at ingen af dem, jeg tillader i Haven, skal forurette Dem i ringeste Maade«. Videre blev nu ikke talt. Jeg gik derpaa ud af Haven og paa mit Kammer ud til Haven for at have Opsigt over Børnene. Kort efter gik Rektorinden hjem og fortalte hendes Mand det, hvorpaa Rektor BECK kom farendes op paa mit Kammer og spurgte, om jeg vilde overfalde hans Kone. »Jeg overfalde Deres Kone, det skal De sige som en Løgner og fortjener selv denne Beskyldning ved det, De nu overfalder mig paa mit eget Kammer, og paa det jeg dog her maa have Fred, saa behag De at gaa den Vej, De kom.« Rektor gik da straks ud af mit Kammer, forføjede sig i Haven og udjog paa ny Børnene af mit Kvarter. Jeg kom straks ned til Rektoren og sagde ham: »De har ingen Rettighed til at bortvise Børnene af mit Havekvarter, jeg garanterer, at ingen Fornærmelse skal tilføjes Deres Kvarterer.« Alene Rektor vedblev i en myndig Tone, forbød mig, at jeg herefter ej maatte understaa mig til at tage Børn i Haven. »Det kan De ikke forbyde mig, saasnart jeg garanterer, at intet skal frastjæles Dem af Deres Kvarter.« Her hjalp intet, Rektor vedblev at overfuse mig med Grovheder i Haven og paa Kirkegaarden, sagde, at . . . jeg skulde om en kort Tid komme til at springe fra Skolen, og med gemene Fagter krillede mig om Hagen. – Dog uagtet disse lumpne Grovheder viste jeg mig dog koldsindig, for at han ej skulde forlede mig til at lægge Haanden paa ham, som han saa øjensynlig eftertragtede hos mig, og at begaa en Opsætsighed imod ham som det letteste, endskiønt nederdrægtigste Middel til at faa mig styrtet, hvortil han anvender alle mulige Forsøg. – Desuden ved dog Rektor meget vel, at saasnart jeg erfarede, at en eller anden Dreng og Pige havde berøvet dem noget af deres Kvarter, at det vilde selv giøre mig ondt, at jeg saa ej herefter tillod nogen at komme i Haven uden tillige at være forsikret, at Rektors Kvarterer i alle Henseender skulde blive ubeskaaret«.

Rektor gjorde ikke detailleret Rede for Dagens Begivenheder over for Biskoppen. »Kun dette maa jeg erindre: At saa megen Sminke SEIDELIN har sat paa sit Forhold i denne Havesag, saa sort og nedrig var samme baade imod min Kone og mig, da vi fandt os berettigede til at forbyde, hvad han havde tilladt. Hvad nedrig Ondskab han paa sit Kammer tillod sig imod min Person, og med hvilken Ondskab han paa Kirkegaarden og ved Havelaagen forfulgte mig hviskende /: Man maa mærke, at SEIDELINS største Forstand bestaar i at kunne begaa ondt ustraffet, derfor skyr han Vidner :/ alt dette undser jeg mig endog ved at nævne . . . Aldrig skal jeg glemme at takke Himlen for dens Bistand i disse Øjeblikke, da endog den allerkoldsindigste kunde have staaet Fare for at forløbe sig, hvilket var kjendelig nok SEIDELINS Hensigt at forlede mig til. Den nedrige tillægger mig de sorte Hensigter, han kjender hos sig selv.«

Herefter forløb Skoleaarets sidste Par Uger i nogenlunde Ro, men Begivenhederne den 7. September blev den Draabe, der fik Bægeret til at flyde over.

Den 31. August begyndte Eksaminen, og Fredag den 4. September om Eftermiddagen eksaminerede Rektor BECK SEIDELINS 5 Elever⁸⁹ i 2. Lektie. Under Eksaminationen i Teologi famlede en af Eleverne ved Navn SALTHOUGH⁹⁰ i sin Oplæsning, hvorfor Rektor spurgte SEIDELIN – efter dennes Beretning – om han havde læst det verbotenus (ordret) eller efter Spørgsmaal. »Begge Dele kan han,« svarede SEIDELIN, »ellers maa jeg melde Rektor, at jeg hverken for denne Gang eller herefter vil være ansvarlig for, hvad de lærer, siden Rektor har betaget [frataget] mig Myndighed til at slaa Disciplene, og uden Ferle kan intet udrettes, og jeg har paa min Side gjort, hvad jeg burde og kunde, og det skal jeg vedblive«. Hertil svarede

Rektor, at det tvivlede han ikke paa, men han havde ikke forbudt SEIDELIN at straffe Disciplene. »Jo, De har, thi hver Gang jeg straffer en Discipel, saa blander De sig strax derimellem.« »Nu lad os ikke tale videre derom«, sagde Rektor.

I næste Fag, Ny Testamente paa Græsk, gennemgik Eleven HALVOR SØEBORG det 34. Vers i 13. Kapitel hos Lukas; under Analysen af det sidste Ord, Verbet ethelesate (I vilde), der begynder med Vokalen Eta, angav SØEBORG, at det kom af Grundformen thelo, men Rektor rettede ham og sagde, at det kom af ethelo, hvilket saas af Augmentet Eta; hertil bemærkede SEIDELIN, at Elevens Svar var rigtigt, at han ikke kendte Verbet ethelo, og at augmentum syllabicum [Forstavelsen Epsilon] her efter attisk Dialekt var forandret til augmentum temporale [Eta]; Rektor tyssede paa ham og vilde eksaminere videre, men da SEIDELIN ytrede, at han havde Ret, tog Rektor GOLIUS' græske Grammatik frem og viste ham ethelo blandt de uregelmæssige Verber. »Denne grammatikalske Krig endtes«, skriver SEIDELIN, »med at jeg svarte, at vi havde saa Ret paa begge Sider, men med den Forskiel, at min Formationsmaade var uden Tvivl mere brugelig og antagelig.«⁹¹ Da Rektor, der senere benægtede, at SEIDELIN kom med denne Udtalelse, næste Dag mødte SEIDELIN paa Stentrappen uden for Skolen, tog han MUNTHES Grammatik op af Lommen og gav ham den med de Ord, at han kunde behøve at læse i denne Bog, hvortil SEIDELIN svarede, at han selv havde den, »og at jeg vil bede mig forskaanet for Deres Sottiser [Fornærmelser] som jeg ikke fortjener, og at her ikke var Sted uden for Skolen at udlade sig med sligt«.

Eksaminationen sluttede noget over Kl. 7 om Aftenen med den Lovtale, at Rektor var fornøjet med de fleste af Disciplene, og endskønt de kun havde lært lidet, saa vidste de dog at gøre skikkelig Rede derfor.

Efter Eksaminationen af 1. Lektie om Lørdagen meddelte Rektor i Disciplenes Paahør SEIDELIN og WINTHER, at de ikke skulde komme til Stede Mandag Kl. 8, naar Disciplene skulde skrive Stil. Som Argument nævner Rektor, at der intet var for Hørerne at forrette, samt at de ved adskillige Skoler aldrig var til Stede den Dag.

Da SEIDELIN alligevel indfandt sig Mandag den 7. September om Morgenen i Skolen, fordi »han ansaa det for en Skam at blive nægtet Frihed til at overvære Stilgørelsen, hvilket havde været Skik, siden Skolen blev bygget«, befalede Rektor ham straks at forføje sig af Skolen. »Dette gjør jeg ikke, De har dertil ingen Magt; herfor bestemmes ikke noget udtrykkelig i Fundatsen. Jeg er ligesaavel en publique Lærer som De og altsaa har Frihed at bivaane en publique Examen og publique Stilgørelser. At føje Dem i dette Forbud det var at handle mod den Ærekærhed, jeg skylder mig selv, medmindre Hr. Rektor kan forevise mig Biskoppens Befaling herfor, da skal jeg i al Ydmyghed efterleve Deres Forbud, nu gjør jeg det ikke.« »De taber Deres Brød,« raabte Rektor BECK, »naar De ikke lyder mig.« »Det tror jeg næppe; jeg gjør det ikke af Trods mod Dem, jeg gjør det efter den Ærekærhed, jeg skylder mig selv, og for at handthæve den Frihed, alle mine Forgiængere her ved Skolen har haft.« »Ja, saa giver jeg Deres Disciple ingen Stil, De kan altsaa gaa for i Dag«, sagde Rektor til dem.

Da SEIDELIN ikke vilde rette sig herefter, sendte Rektor Bud efter Provst VOLQVARTZ og Kapellan PARMO CARL PETERSEN, hvem han forklarede, at SEIDELIN havde vist sig opsætsig ved ikke at adlyde hans Ordre om at blive borte fra Skolestuen. Hertil svarede SEIDELIN som tidligere, at intet var bestemt derom i Fundatsen o. s. v. o. s. v. og tilføjede: »Jeg vil ikke være den første i at hæve her ved Skolen en gammel Vedtægt og hæderlig Skik, som har vedvaret over et Aarhundrede, medmindre jeg nødes dertil af Biskoppen; Rektor har ikke Magt dertil af sig selv, medmindre han kan forevise mig Biskoppens Befaling o. s. v.« Da SEIDELIN bebrejdede Rektor ikke at have holdt sit Løfte om at udnævne ham til 3. Lektiehører, udtalte Rektor, at der ikke var kommet Resolution derom fra Biskoppen, hvortil SEIDELIN bemærkede:

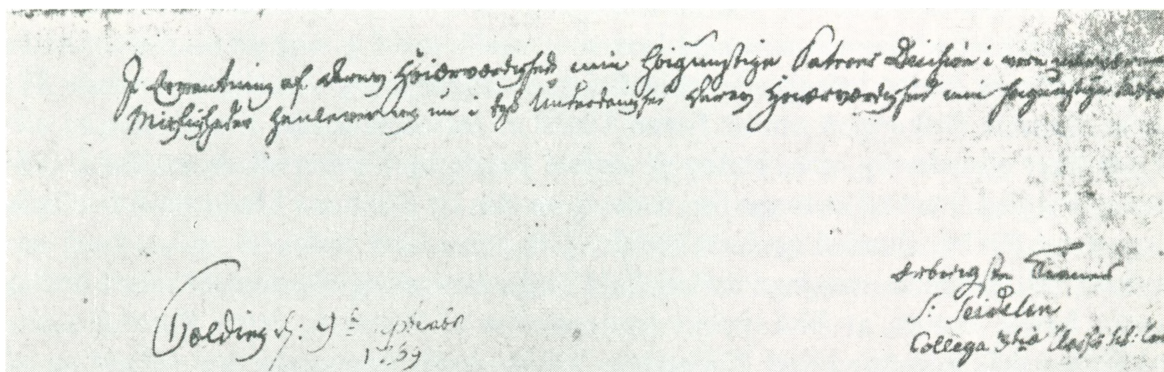
»Dette gjør ikke til Sagen, thi naar en Rektor erklærer en til 3. Lektiehører, maa han have Magt dertil af sig selv eller og har allerede Fuldmagt dertil af en Biskop. I andet Tilfælde er det at drive Giæk med sin underhavende Hører.« Havde SEIDELIN ikke rettet sig efter Rektors Erklæring og prædiket 2. Paaskedag, var han blevet »beskyldt for at have haanet Rektor og ringeagtet hans Erklæring som noget, der kunde være sagt i Vejret og som Papegøje-Snak«.

Ifølge de to Præsters Beretning meddelte Rektor BECK først SEIDELIN, at det kostede ham hans Embede, hvis han ikke viste Lydighed, hvorefter Præsterne opfordrede ham til at forlade Skolen, hvad han dog nægtede, da det stred mod den Ærbødighed, han skyldte sig selv o. s. v. »I hele sin Tale røbede SEIDELIN foruden halsstarrig Opsætsighed de taabeligste Indbildninger om sine egne Fortjenester, Duelighed til Statens Tjeneste etc. og i saadan naragtig Snak gik saa vidt, at Hr. PETERSEN maatte anføre Ordsproget: Laus propria sordet [Selvros lugter]. Tillige udtalte SEIDELIN om sin 80 Aar gamle Fader, at han havde begaaet Nederdrægtigheder for at føje en Rektor«. Rektor forklarede SEIDELIN, at da Skoleforordningen intet bestemte i dette specielle Tilfælde, var han ifølge samme Forordnings § 8, som Rektor derefter forelæste SEIDELIN, pligtig at adlyde sin Rektor, og at Straffen for den Forbrydelse, han just da gjorde sig skyldig i, var Afsættelse fra Embedet.

Den citerede § 8 lyder: Hverken Konrektor eller Hørere maa opsætte sig mod Rektor eller dadle hans Forhold. Har nogen noget at besvære sig over, skal han angive det for Biskoppen, som den Skole-Lærerne i Embeds-Sager alene skal staa under. Befindes nogen Hører opsætsig mod Rektor eller lastefuld eller uflittig, maa Biskoppen efter Rektors rigtig befundne Angivelse uden formelig Proces afsætte ham. Fejler han i den tilbørlige Lydighed mod Rektor, bøder han 1ste Gang 1 Rdlr. 2den Gang dobbelt til Skole-Biblioteket, 3die Gang skal Biskoppen efter Sagens Undersøgning, dog uden Proces, enten forvise ham fra Skolen, eller paalægge ham Afbigt og større Penge-Mulkt til Skole-Biblioteket.

Samme Dags Eftermiddag foretog Rektor Opflytning af Eleverne til de Klasser, de skulde sidde i det næste Skoleaar, men »i Stedet for at antage sig Disciplene fandt SEIDELIN for godt«, skriver Rektor den 27. Oktober til Biskoppen, »at sige mig nogle Grovheder, som jeg løselig besvarede, da jeg ej vilde, at enten han eller jeg skulde være Disciplene mere til Forargelse. Da Disciplene meldte sig hos ham, nægtede han at befatte sig med dem. Jeg satte dem da noget for i Ferierne, befalede dem ved Hr. WINTHER, at Disciplene skulde, naar Læsningen begyndte, melde sig hos SEIDELIN, og i det Tilfælde at SEIDELIN vedblev at nægte dem sin Undervisning, constituerede jeg Hr. WINTHER til at læse for dem. SEIDELIN vilde ej antage sig Disciplene, og Hr. WINTHER har siden læst for dem tillige med sin egen Lekties Disciple«.

Begivenhederne den 7. September affødte mange lange Erklæringer. Den 9. September sendte SEIDELIN saaledes Biskoppen en Redegørelse paa 6 store tætskrevne Folioider om

Hører SØREN SEIDELINS Brev til Biskop MIDDELBOE 9. September 1789

Forholdet mellem ham og Rektor og med Omtale af Begivenhederne 5. April, 7. Juli, 13. August og i September. Han erklærer at »den første Aarsag til disse Ubehageligheder oprinder fra Rektors Side alene«, overlader det til Biskoppens upartiske Bedømmelse, »om Rektor eller jeg fortjener mest at dadles«, og udtaler Haabet om at faa sin Ret og blive erklæret for 3. Lektiehører. Som Argument for ikke at ville læse for 2. Lektie fremhæver han netop siden, at han først vil afvente Biskoppens Afgørelse af, om han er 2. eller 3. Lektiehører. Ikke desto mindre underskriver han sig i Brevet til Biskoppen som 3. Lektiehører, nemlig »Deres Højærværdighed min højgunstige Patrons ærbødigste Tjener S. SEIDELIN, Collega 3tiæ Classis Sch. Cold.«, hvilket efter Rektors Mening »kroner al hans øvrige Galskab i dette Stykke«.

Angaaende Udnævnelsen til 3. Lektiehører skriver SEIDELIN: »At ingen Resolution er kommen fra Deres Højærværdighed, det er naturligt, naar Rektor aldrig har skrevet om samme; Rektor har altsaa villet afvise mig med en Usandhed, alene søgt at smigre mig med et Løfte, han selv aldrig agtede at holde. Alene det bør geraade Rektor BECK til liden Ære og ikke mig til ringeste Nachdel.« SEIDELIN skriver om den Nedværdigelse, det har været for ham først paa Grund af Rektors smigrende Løfte at modtage en Forfremmelse og modtage Gratulationer i denne Anledning, og derpaa at Rektor tilbageholder sin Erklæring. Efter Omtale af Havesagen slutter han: »Røber Rektor ikke ved sine utilladelige Skridt, at han handler efter fjendske Lidenskaber og af et personligt Had til mig?«

Den følgende Dag anmodede Rektor BECK Biskoppen om SEIDELINS Afsked »fra et Embede, hvortil han ej alene er højst uskikket og uværdig, men endogsaa alt for længe har været til største Skade og Forargelse«, i Anledning af at han Mandagen før »offentlig paa Skolen har kronet hans øvrige lastværdige og ugudelige Forhold med den halstarrigste Opsætsighed imod mig som Rektor, og hvilken han end ikke afstod fra, efter at jeg havde ladet S. T. Hr. Provst VOLQVARTZ og Hr. PETERSEN kalde for at være Vidner til Hører SEIDELINS forargelige og slette Forhold, ja end ikke efter at disse havde advaret Hører SEIDELIN for hans eget Velskyld at give efter, og jeg for ham havde oplæst Skole-Forordningen af 11. Maj 1775 § 8«. Da Rektor i Øjeblikket var travlt optaget af sine 6 Elevs forestaaende Dimission til Universitetet, vil han først senere komme med en nøjere Redegørelse, ved hvilken han vil »retfærdiggjøre mit hele Forhold mod ham for Deres Højædle Højærværdighed, for mine Medmennesker, min Samvittighed, ja for min højeste Dommer hisset«.

I en ny Skrivelse til Biskoppen 19. September omtaler Rektor BECK først en Skolebestyrers tunge Embedsbyrder og Ansvar ogsaa for sine underordnede, dog »saa ypperlige ere Anordningerne, saa vise Lovgiverne«, at de har givet ham Magt til at bortrydde slette Medarbejdere; men rent praktisk er det næsten umuligt at faa bortryddet den udueligste og skadeligste Medarbejder, naar denne udøver sit onde og vanartige Forhold paa saa lumsk en Maade, at ingen kan bevise det, skønt det er alle bekendt, hvorfor Rektor ofte maa se sin Skole beskæmmet og hele dens Ungdom fordærvet ved en forargelig Lærer uden at kunne hindre det. »Mere end 3 Aars Erfarenhed har ej saa meget lært som stadfæstet for mig ovenanførte Sandheder, som alene anføres for at ledsage det mig højst ubehagelige og virkelig smertende Skridt«, nemlig at anmode Biskoppen om at fjerne SEIDELIN fra et Embede, hvortil han ej alene er »højst uskikket og uværdig, men endog til største Skade og Fordærvelse«, et Skridt, »hvortil den Skoles Vel, jeg er sat til at vaage for, saavelsom min og alle mine Medarbejders Rolighed, ja Kongen og Fædrenelandet og hver redelig Ungdoms Ven opfordrer mig. Tung er dette Skridt, men mit Embede maa jeg i anden Fald underdanigst og allerunderdanigst nedlægge«.

Rektor havde haabet, at Biskoppens Irettesættelse af SEIDELIN, dels i Resolutionen i Februar 1788 og dels mundtligt ved Biskoppens »sidste høje Nærværelse her i Kolding, skulde

være blevet et Middel til Hører SEIDELINS Forbedring, men forgjæves. Hans Handle- og Tænke- maade er og bliver sig bestandig selv lig, skjønt han har vogtet sig en lang Tid indtil nu at give mig Lejlighed til at føre bevislige Klageposter mod ham«.

Som Bevis mod SEIDELIN vedlægger Rektor en Beretning fra Provst VOLQVARTZ og Pastor PETERSEN om Begivenhederne paa Skolen den 7. September. Skønt de kun har været Vidner til dette ene Optrin af Hører SEIDELIN, »kan vi ikke nægte, at vi hverken vovede selv eller til- raadte andre at anbetro Hører SEIDELIN Børn til Undervisning og Opdragelse«. Paa et direkte Spørgsmaal fra Rektor, om de havde hørt SEIDELIN bande, svarer de, »at vi iblandt det meget, som af Hører SEIDELINS Tale skurrede i Ørerne, ikke lagde Mærke til, om han bandede«.

Inden Rektor BECK naaede at sende Biskoppen sin store Redegørelse, fik han den 9. Ok- tober Besøg af Ritmester RHEINLÆNDER (S. 677; »RELÆNDER« skriver Rektor BECK), der var forlovet med SEIDELINS Søster, og som bad Rektor »give SEIDELIN en god Attest om hans Forhold her ved Skolen, da han saa skulde søge hans Dimission hos Deres H. Højærværdig- hed. Denne Begjæring var af den Beskaffenhed, at jeg aldeles ej kunde befatte mig dermed, men svarede Hr. Ritmester RELÆNDER, at siden SEIDELINS Forhold var ham saavel som hans hele Familie bekjendt, haabede jeg, at man havde mig undskyldt i dette Stykke«, men Rektor BECK lovede, at hvis SEIDELIN i Løbet af 8–14 Dage sendte Biskoppen sin Afskedsbegjæring, som sikkert ikke vilde blive afslaaet, vilde han ikke kræve den »beskjæmmende Resolution om hans Remotion«, som SEIDELIN havde fortjent.

Men da Rektor BECK herefter intet hørte om eller fra SEIDELIN – udover »at hans Fader har ganske overladt ham til hans egen Skjæbne for ej siden, om han raadede ham at tage Demissionen, at være forbunden til at understøtte ham« – hvorfor han formodede, »at SEIDELIN lader det komme til det yderste«, sendte han den 17. Oktober Biskoppen følgende Forslag til Besættelse af Hørerembederne: at 1. Lektiehører PEDER WINTHER, der den sidste Maaned havde læst baade med sin egen 1. Lektie og SEIDELINS 2. Lektie, som SEIDELIN havde nægtet at antage, maatte blive 2. Lektiehører, hvortil han »ej alene findes bekvem, men endogsaa højst værdig og fortjent; herved fortrænges ikke SEIDELIN fra Skolen, thi kan han nu fortjene at blive ved Skolen, saa kan han ogsaa fortjene at ascendere, og 3die Lektiehørers Plads staar ham i saa Tilfælde aaben«. Ganske vist havde SEIDELIN Dagen før meddelt WIN- THER, at han nu vilde læse for 2. Lektie, »men da han ej har villet antage 2den Lekties Disciple før, vil jeg hverken tillade ham at læse for denne eller nogen 2den Lektie mere, saafremt Deres H. Højærværdighed vil /: som jeg underdanigst er forsikret om :/ understøtte en Sag, hvis Retfærdighed og Billighed er umiskjendelig, og det var alt for uforsvarligt handlet af mig, om jeg ej stræbte at se en saa forargelig Lærer udryddet, som vanærer og skader Skolen og er en Afsky endog for hans egen Familie«.

Til 1. Lektiehører efter WINTHER foreslaar Rektor sin egen Halvbroder, den 22aarige Studiosus JØRGEN JØRGENSEN⁹², der var født i Fredericia, hvorfra han blev Student 1788. »Deres H. Højærværdighed ej alene glæder, men endogsaa overmaade forbinder mig, naar Deres H. Højærværdigheds Valg skjænker mig efter det mig højgunstigst givne Løfte en op- rigtig Ven og Broder til Medarbejder.«

3. Lektiehørerembedet, som stadig stod ledigt, og som Rektor selv havde varetaget indtil Eksaminen i September, var siden da blevet passet »af den duelige, christelige og over sin Skjæbne fortjente Studiosus J. ØRBECK⁹³, Degn for Harte og Bramdrup Menigheder, hvem jeg med Deres H. Højærværdigheds gunstige Tilladelse har antaget ad interim at læse her ved Skolen«.

Biskop MIDDELBOE henvendte sig nu den 23. Oktober i et ikke bevaret Brev til SEIDELINS

Fader, der svarede den 31. Oktober med en Skrivelse, hvori det først er Prokuratoren, der taler, – som var han Dommer i Sagen, hvis Enkeltheder han først maa have nøje Rede paa, men til sidst er det den ulykkelige Fader, der gaar i Forbøn for sin Søn.

Justitsraad SEIDELIN nævner først, at han har modtaget Biskoppens Skrivelse »med den største Ærbødighed, men tillige med den smertefuldeste Sorg over de Uoverensstemmelser, som skal være imellem Hr. Magister BECK og min Søn . . . Hvor gjerne skulde jeg ikke . . . bringe min Søn dertil selv at begiære sin Afsked fra Skolen« for at forhindre Biskoppens Indsendelse til Danske Kancelli af »alle min Søns skadelige Beviser« og den – efter Biskoppens Mening – »deraf følgende forhaanende min Søns Remotion fra Skolen«. Men da han ikke kender Sagen i alle Enkeltheder – men kun fra den ene Part i Sagen, Sønnen, der fortæller, at Rektor først havde lovet ham at blive 3. Lektiehører, hvorfor han mente sig befriet for at læse for 2. Lektie, og da Rektor derefter lod en Degn fra Landet læse for 3. Lektie, tilbød Sønnen atter at læse for 2. Lektie, hvilket Rektor nægtede ham, foruden at han ogsaa nægtede at udbetale ham Kostpenge – saa kan dette ikke give ham »den fulde og paalidelige Oplysning, som maatte haves af mig, førend jeg kunde give min Søn det Raad eller forlange, han selv skulde begiære sin Afsked fra Skolen og saaledes fraskille sig den Subsistence og det Middel, han haver i Besiddelse til at gjøre sig fortjent Hans Kongelige Majestæts Naade, at blive befordret til et Præsteembede som det eneste, hvortil han har opofret sig til det guddommelige Forsyn«.

Justitsraad SEIDELIN beder sig derfor meddelt de Klagepunkter og Beskyldninger, der er fremført mod hans Søn, samt de Beviser, der henhører til hvert Punkt, saa han ved, hvad han skal forsvare sig imod. »Saa kommer det an paa min Søn som den anklagede, hvorvidt han finder enten at excipere [gøre Indsigelse] imod Klagemaal og Beskyldninger eller og at anlægge sin Rekonventionsklage [Modklage] til Sagens endelige Paakendelse eller i den Sted at bede sig entlediget fra Skolen«.

Men Hører SEIDELIN har ogsaa Klagepunkter at fremføre over Rektor BECK. »Min Søn har ofte beklaget sig for mig, at Hr. Rektoren overfalder ham med haarde Ord og Tilrette-sættelse, endog i hans Disciples Nærværelse, som derved bliver opsætsige og gjør Forældrene hadefulde imod ham, da han hellere ønskede saadant at ske med lidet mere Moderation og ikke i Disciplenes Paahør, som gav mere Fortrolighed imellem begge. Han kan og ikke finde nogen Aarsag, hvorfor Ascenderen til 3die Lektie ikke ham, efter den Brug altid har været i Skolen, maatte forundes . . . Over alt kan min Søn ikke finde sig skyldig i en saadan Forbrydelse, som kunde regnes i den Grad, som kunde fortjene hans Remotion fra Skolen og saaledes hans hele Velfærds Spilde, som man heller aldrig skulde vente, at Hr. Rektor BECK vilde være et Middel til«.

Til Slut lyder der imidlertid helt andre Toner: »Min Søn er villig til at give Hr. Rektor BECK al den Satisfaktion, som han maatte forlange, ja og at afbede al den Fornærmelse, som Hr. Rektoren kunde eller vilde tilregne sig. Min Søn ønsker og at continuere med Hr. Rektoren og under hans Rektorat, saa længe de lever sammen, og lover al den Pligt, Lydighed og Ærbødighed, som han er skyldig at vise imod sin Rektor og aldrig at bevise den ringeste Upligt imod ham i Ord eller Gierning, men at gjøre sig en Ære af aldrig at staa paa det Sted eller handle i Ord eller Gierning det, som kunde være Hr. Rektoren imod, og da jeg ved og er forsikret, at dette er min Søns fulde og oprigtige Mening af Hjertet, saa skulde jeg ikke haabe andet, end jo Rektoren skulde tilgive min Søn, ifald en eller anden Forseelse skulde være indløben, hellere end at persistere i Klage og Tvistighed. Gud ved, at jeg, som gaar paa Gra-

vens Bredde og mangler kuns lidet i det 85de Aars Opfyldelse, med liden Fornøjelse ser, at enten jeg eller nogen af mine skulde leve med noget Menneske i Strid og Uenighed og allermindst med den gode og brave Hr. Rektor, som jeg ønsker i min Levetid at have til en god Ven og Nabo. – Jeg vil bede, at denne Sag maa være Deres Højædle Højærværdighed paa bedste Maade rekommenderet, og ... at Hr. Rektoren maatte sonderes, hvorvidt han er sindet i saa Maade at frafalde hans Klage eller ikke.«

Men alle Justitsraadens kønne Ord og Løfter kom ikke hans Søn til mindste Nytte.

Rektor BECK havde 4 Dage før, den 27. Oktober, omsider sendt Biskoppen sin længe bebudede Erklæring – paa 6½ store Foliosider – med grundig Imødegaaelse af de mange Urigtigheder og Forvanskninger i Hører SEIDELINS Erklæring af 9. September om Stridighederne imellem dem i Aarets Løb.

Rektor slutter sit lange Brev: »Rektor er Hørernes nærmeste Øvrighed, hans Befaling skal de adlyde, indtil en højere Øvrighed kuldkaster samme. SEIDELIN har da endogsaa i denne Del forøget sine øvrige Forbrydelser og saa godt som removeret sig frivillig fra det Embede, han ved mange Laster og Ugudeligheder, aabenbar Gjenstridighed og Opsætsighed mod mig har forbrudt. Paa SEIDELINS Remotion fra det ham hidtil anfortroede Embede maa jeg efter de Pligter, jeg skylder Gud, Kongen, Fædrenelandet, Skolen, mig selv og Medarbejdere gjøre underdanigst Paastand paa Grund af de af mig indsendte Beviser paa SEIDELINS Forhold. Gud kjender, hvor nødigt jeg vilde gjøre dette Skridt, men da jeg har nu i 3de Aar følet krænkende Sorger og virkelig Samvittigheds Nag over at have et til Afsindighed saa nær grænsende Menneske her ved Skolen, saa formoder og beder jeg underdanigst for det Almindeliges Vel, at Skolen og jeg snart befries fra dette onde Menneske, ligesom jeg ogsaa underdanigst haaber at forskaanes for al videre Skriven i denne Sag.«

– (Endnu ved Juletid 1789 var 3. Lektiehørers Plads ikke besat. Den Aftensangs Prædiken 2. Juledag, som 3. Lektiehøreren ifølge Pastor PETERSENS Udsagn havde besørget længere end i Mands Minde, men som Hørerne efter Rektor BECKS Mening ikke var pligtig til at forrette, holdtes dette Aar af Provst VOLQVARTZ »for at forekomme Uorden«.) –

Efter at Biskop MIDDELBOE havde modtaget de 2 citerede Breve, forløb endnu 3 Maaneder, men den 3. Februar 1790 udstedte han en Resolution, ved hvilken Kolding Latinskoole omsider befriedes for Hører SEIDELIN. Rektor BECK sendte straks en Genpart til Justitsraad SEIDELIN, hvem han anmodede om – »for at forebygge sin Søns offentlige Beskjæmmelse og deraf flydende store Hindring for hans Forfremmelse i Tiden« – at formaa Sønnen til inden den 12. s. M. at nedlægge sit Embede, hvis han vilde undgaa Offentliggørelse af Resolutionen. Den 10. Februar modtog Rektor følgende Afskedsbegæring fra Hører SØREN SEIDELIN, dateret den 2. Februar:

»Velædle og Høilærde Hr. Rector og Magister BECK i Colding.

Ærbødigst Pro Memoria!

Da mit svage Helbred dagligen forøges, og mere tiltage end aftage ved det mig anbetroede byrdefulde Læreembede, saa nødsages ieg ærbødigst at tilkiendegive Deres Velædelhed, at ieg af anførte Aarsag ikke længere seer mig i Stand til at forestaae Høretienesten ved Colding latine Skole, men herved frasiger mig samme Tieneste og agter at ryddeliggiøre de af mig paa Skolen hidtil i Brug havende Værelser inden den 19de i denne Maaned. Accidentierne fra forrige Qvartal, saa og den liden Andel mig kan tilkomme af Randbølle Kongetiende, neml. for 4re Maaneder, endskiønt sammes Betaling egentligen

ikke forfalder førend til Michaelis, saa haaber ieg dog, og beder ærbødigst at maatte komme mig tilgode og, om muligt, blive mig ved min Fratrædelse udbetalt.

I Øvrigt anbefaler ieg mig Deres Velædelheds Venskab, og i Haab derom stedse henlever

Deres Velædelheds
ærbødigste Tiener
S. SEIDELIN.«

Den 18. Februar 1790 forlod Hører SEIDELIN Kolding Latinskole, hvilket Rektor BECK 2 Dage senere meddelte Biskoppen, hvem han samtidig bragte sin »underdanigste Tak paa Kolding Latine Skoles, egne og Medarbejderes Vegne for den retfærdige Resolution, der befriede os fra et unyttigt og skadeligt Lem ved Skolen«. I Anledning af at SEIDELIN i sit Brev havde gjort Krav paa »de fulde Hører-Indkomster, uagtet han siden 7de Septb. ej har læst eller villet læse for den Lektie, hvis Lærer han endnu var«, skriver Rektor BECK: »Disse Indkomster vilde jeg hjertelig gjerne unde ham ogsaa, hvis ej derved enten jeg selv, Skolen eller Hr. WINTHER og ØRBECK skulde lide Fornærmelse.«

Endvidere beder Rektor om, »at det maa være tilladt endnu nogen Tid at beholde den duelige og brave Studiosus Hr. ØRBECK, da de Disciple, som han underviser, anselig have profiteret under ham«, og giver til Slut Udtryk for Haabet om »nu at faa Skolen i den Orden, at enhver af os kan gjøre sit Arbejde med Nytte og Fornøjelse«.

Efter 18. Februar 1790 vides der intet som helst om, hvor Hører SØREN SEIDELIN har opholdt sig, – udover at han den 13. August s. A. fra Follerup i Herslev Sogn skrev til Biskop MIDDELBOE angaaende de Accidenser og andre Indkomster, han mente sig berettiget til.

I Begyndelsen af 1790 søgte han, – »SØREN SEIDELIN, Hører ved Colding Skole, som har paa 12te Aar været Student og er over 35 Aar gammel samt forhen har fremlagt gode Vidnesbyrd om hans Duelighed og Forhold« – efter Provst MELDAHL (S. 546) Sognepræsteembedet i Øster Tørslev, hvis Indkomst var 270 Rd., hvoraf aarlig skulde svares 150 Rd. til Provst MEHLDAHL.

I 1792 skrev Skifteretten i Svendborg til SØREN SEIDELIN, i Anledning af at denne havde laant Penge af sin Svoger Kaptajn DILLEBEN (S. 634), og SØREN SEIDELIN sendte Svar tilbage den 12. Juni 1792. Dette er det sidste, der vides om SØREN SEIDELIN, der døde, inden hans gamle Fader døde i 1798.

† 1792–98, næppe i Nørrejylland.

216. o. HANS BACHMANN SEIDELIN, * 1756 i Vejle, hjemmedøbt 3. August, til Stede var foruden hans Forældre Præsten og dennes Kone samt Jordmoderen; den 27. s. M. blev han fremstillet i Kirken; blandt hans Faddere var Morbroderen Jægermester BACHMANN fra Lille Velling; han opkaldtes efter sin i 1745 afdøde Morfader HANS BACHMANN.

HANS, der blev konfirmeret 2. April 1769 i Eltang eller Sdr. Vilstrup Kirke sammen med sine to ældre Brødre (se S. 645), døde som Landkadet, 16 Aar gammel. Den 30. Juli 1772 blev han Kadet reformé mod Erlæggelse af 73 Rd. 11 Sk.

† 30. August 1772 (næppe i København).

217. p. DØDFØDT SØN 1757 i Fredericia (ifølge Indskriften paa Moderens Kisteplade, S. 269).

OVERAUDITØR,
JUSTITSRAAD SØREN HANSEN SEIDELINS 12 BØRN
AF TREDIE ÆGTESKAB MED ANNE MARIE BORREBYE
(Se S. 265 og 269).

218. q. MARIE MARGRETHE SEIDELIN, * 1761 i Fredericia, døbt 13. Februar i St. Michaelis Kirke; hun blev baaret af sin Moders Moster, der var gift med Borgmesteren i Fredericia, Kammerraad H. M. RICHTER (S. 879); foruden Slægtningen Hofjægermester BACHMANN var tre af Byens Honoratiores Faddere: Fredericias Præsident, Justitsraad HANS DREYER DE HOFMAN⁹⁴ (senere Amtmand og Konferensraad), dens Kommandant, General-løjtnant HEINRICH SIGISMUND CASTONIER samt Proviantforvalter, Kancelliraad ANDREAS DEICHMANN'S Hustru JOHANNE THOMSEN.

MARIE MARGRETHE, der var svag og aldrig blev gift, blev sammen med sin et Aar yngre Søster konfirmeret den 1. Oktober 1775 i Eltang (eller Sdr. Vilstrup) Kirke af deres Farbroder, fhv. Provst JØRGEN SEIDELIN.

Saa vidt det vides, boede hun hos sine Forældre lige til disses Død, fra 1781 og Resten af sit Liv i Kolding.

I 1798 døde hendes Fader, efter hvem hun arvede 701 Rd., og syv Aar senere oprettedes af hendes Moder et Notarialdokument (S. 270), ifølge hvilket MARIE MARGRETHE skulde gaa i lige Arv med sine Brødre: »I Betragtning af at hendes Datter Jomfru MARIE MARGRETHE SEIDELIN bestandig har været og endnu er svagelig, troede hun, det var en naturlig Pligt som Moder, at hun burde sørge for, at bemeldte hendes Datter efter hendes Død /: saa vidt det stod i hendes Magt :/ blev sat i den Tilstand, at hun ikke skulde savne Livets nødtørftige Underholdning paa en convenabel og utrængt Maade for hendes Livstid, og paa Grund deraf ansaa hun det passende og overensstemmende med Ret og Billighed, at atternævnte hendes Datter MARIE MARGRETHE SEIDELIN bør ved hendes dødelige Afgang gaa i lige Arv med hendes Brødre, saavel efter hendes afdøde Fader som hende, allerhelst [især] da saavel hendes Brødre som Søstre haver oppebaaret betydelige Understøttelser, hvorimod denne hendes Datter ikke har nydt noget Vederlag, og saa meget mere da hendes Datter formedelst hendes Svaghed ikke vil indlade sig i Ægteskab og iøvrigt er sparsommelig, kan hendes Søkende eller deres Arvinger vente fuldkommen Erstatning efter hendes Død for den Opofrelse, de maa gjøre.« – MARIE MARGRETHES 2 Brødre og 2 Svogre gav deres Samtykke til denne Bestemmelse.

Moderen levede endnu i 14 Aar. Da hun i 1819 døde i Gaarden paa Kolding Torv, arvede den da 58 Aar gamle Datter 3.381 Rbd., efter at hun 12. Marts s. A. havde faaet Værgemaal's Bevilling⁹⁵.

MARIE MARGRETHE SEIDELIN, der overlevede sin Moder i 14 Aar, modtog c. 1808–33 200 Rd. i aarlig Hævning fra Estvadgaards Stiftelse. Ved sin Død boede hun i Gaarden Nr. 260 i Slotsgade i Kolding.

Ved sit Testamente⁹⁶, som hun stiftede 24. August 1822 og siden ændrede 24. December 1824, 29. Marts 1828, 20. Oktober 1831 og 27. April 1833, og som konfirmeredes 4. Juni 1833, indsatte hun sin Søsterdatter ANNA DOROTHEA WINTHER (og senere ogsaa dennes Broder) som sin Hovedarving. Som Executores testamenti indsatte hun først Sognepræst LUDVIG MICHAEL LUND i Øster Starup og Kollektør OLE MELBYE i Kolding, men »da jeg finder, at

Pastor LUND som udenbys boende ikke kan iagttage det fornødne«, erstattedes han i 1824 af Justitsraad CHRISTEN ESTRUP, der var Notarius publicus og Borgmester i Kolding (siden i Odense), og som blev Ene-Executor efter MELBYES Død 1829.

Om Søsterdatterens Arv indeholdt Testamentet oprindelig følgende Bestemmelse: »I Betragtning af at min Søsterdatter ANE DOROTHEA WINTHER er en fader- og moderløs Pige og siden hendes Forældres Død har været forladt, undtagen den liden Hjælp jeg har kunnet yde hende, saa holder jeg det for min Pligt . . . , hvorfor jeg forlods testamenterer hende 2.500 Rbd. Sølv af den Kapital, jeg har indestaaende hos min Broder Major SEIDELIN til Fønixborg efter hans Bevis, samt 300 Rbd., som jeg har i den kongelige Kasse, samt alle mine Gang- og Sengeklæder, Linned, Guld, Sølv og Møbler og intet i nogen Maader undtaget uden en Guldring med blaa Sten, som min Søster Fru PAULINE OSTEN skal have. – Hvis min Søsterdatter dør før jeg, skal alt, hvad jeg har testamenteret hende, tilfalde hendes Broder PEDER WINTHER. Af det øvrige jeg efterlader mig, tager min Broder forlods 92 Rd. 42 Sk. Sølv, som han har udbetalt for ANE DOROTHEA WINTHER i hendes Sygdomstilstand.«

Herefter erklærer hun: »Dersom jeg paa nogen Maade har lovet nogen noget videre, end her er anført, efter min Død, mortificeres og tilintetgøres det herved ganske, som en Følge af, at jeg er bleven skuffet i mine Forventninger. – Dette har jeg forfattet med bedste Overlæg, og ønsker jeg, at Herrens bedste Velsignelse være med os alle i enhver Henseende og maa vige fra dem, som paa nogen Maade vil gøre min Søsterdatter dette stridigt, som jeg har tillagt hende, og som hun unægtelig højlig efter hendes Førfatning behøver.«

Seks Aar senere paalægger hun indtrængende Executorerne »at forebygge, at min Niece ANE DOROTHEA WINTHER saavidt muligt ikke nogensinde maa tvinges til at være paa et Sted, som er hende imod, og hvor hun ikke kan nyde det, som hun efter Omstændigheder behøver, og at de vilde sørge for, at hun nyder al den personlige Frihed, som kan bestaa med hendes Sindsforfatning, saavel som ogsaa at ikke nogen af indbemeldte Kapitaler nogentid maa blive anvendte til at forskaffe hende en Plads i et Hospital eller sligt.«

Endelig testamenterede hun i 1822 50 Rbd. Sedler til MARIE HANSDATTER i Kolding Hospital, »som i 27 Aar har tjent hos mine Sl. Forældre«, og samme Beløb »til min Pige ANNE BÆRENSDATTER«, som ogsaa havde tjent dér i den gamle Justitsraadindes Tid (S. 270), og »hvad jeg videre efterlader mig, deles imellem mine Helsøskende og deres Arvinger efter Loven«.

Efter MARIE HANSDATTERS⁹⁷ Død 1824 bestemtes, at ANNE BÆRENSDATTER skulde have 100 Rbd. Sedler »samt den Seng, hun ligger paa, og 2 Par Lagner, 2 Pudevaar, 1 lidet Spejl m. m.«, hvilket i 1828 – efter den 60aarige Tjenestepige ANNE BÆRENSDATTERS Død 1826 – ændredes til: »Den Pige, som er i min Tjeneste ved min dødelige Afgang, skal tillægges af Boet, foruden hvad hun paa den Tid maatte have tilgode af hendes Løn, følgende: 800 Rbd. Sedler, den Seng og Sengeklæder, hun ligger paa, 2 Par Lagner, 2 Pudevaar, et Bord m. m.« Dette ændredes atter i 1833: »Da min nuværende Pige MILLE HANSEN formedelst Giftermaal⁹⁸ forlader min Tjeneste, og jeg har været fornøjet med hende, saa skal det, jeg har tillagt min Tjenestepige efter min Død, deles lige imellem MILLE HANSEN og den Pige, som er i min Tjeneste, naar jeg ved Døden afgaar«.

1831 kom en ny Bestemmelse til: »De 50 Rbd. Sedler, som jeg havde tiltænkt afgangne MARIE HANSDATTER, . . . faar hendes Søstersøn i Vork.«

1828 bestemtes: »10 Rbd. Sølv skal deles blandt nogle faa trængende«, og 1831 tillagdes der yderligere de fattige 5 Specier samt Kollektør MELBYES Enke NICOLINE MARGARETHA KRÄMER 50 Rbd. Sølv.

I 1833 indførte MARIE MARGRETHE SEIDELIN – 4 Uger før sin Død – følgende Bestemmelse, der ganske afskar hendes Søskende fra at arve hende, og som fuldstændig ændrede Bestemmelsen vedrørende den Niecen og Nevøen tillagte Arv (ham havde hun 2 Aar tidligere kun tiltænkt 50 Rbd. Sølv): »Bortset fra Guldringen og de Dele, jeg . . . har tillagt min Tjenestepige, skal alle mine Efterladenskaber realiseres ved offentlig Auktion. Naar Gælden er betalt, de i Testamentet legerede Summer er udredt, og Begravelsesomkostningerne og de øvrige Udgifter er afholdt, skal alt, hvad der bliver i Behold af min Formue, deles mellem ANE DOROTHEA WINTHER og PEDER WINTHER i to lige Dele, og sidstnævnte skal være Formyndet for den sindssvage Søster.«

Yderligere indeholdt Ændringen i 1828 følgende Bestemmelse: »En sort Ramme ønskes paa min Grav.«

† 24. Maj 1833 i Kolding, begravet 30. s. M.

Umiddelbart efter hendes Død foretoges i Overværelse af hendes Søskende Majorinde VON DER OSTEN og Major POUL BORREBYE SEIDELIN Registrering af hendes efterladte Bo, der siden solgtes paa Auktion for 534 Rd. 5 Mk. 12 Sk. Sølv. Til Broderen havde hun ifølge Panteobligation af 29. December 1819 laant 1.441 Rd. Sølv, 1.200 Rd. i kongelige Obligationer og 762 Rd. Sedler og Tegn mod Sikkerhed i Broderens Gaard (Fønixsborg?). Ialt udgjorde hendes Formue 871 Rd. 4 Mk. 5 Sk. Sedler og Tegn og 3.434 Rd. 2 Mk. 14 Sk. Sølv.

Begravelsen kostede 112 Rd. 1 Mk., og hendes Tjenestepige ANE LORENTZEN havde 6 Rd. 2 Mk. 6 Sk. til gode i Løn for et halvt Aar foruden 14 Rd. i Kostpenge.

Ifølge Testamentet udbetaltes herefter: 50 Rd. til Madame MELBYE, 50 Rd. til MARIE HANSDATTERS Søstersøn Gaardmand HANS HANSEN (?) i Kongsted, 20 Rd. til nogle fattige i Kolding, 100 Rd. til Justitsraad ESTRUP og 100 Rd. + 47 Rd. 4 Mk. 2 Sk. (?) til Tjenestepigen ANE LORENTZEN og samme (?) Beløb til den forhenværende Tjenestepige MILLE HANSEN, der nu var gift med Korporal SCHMIDT.

Udgifterne beløb sig ialt til c. 282 Rd. Sedler og Tegn og c. 1.207 Rd. Sølv, hvorefter Resten deltes ligeligt mellem Svogeren Sognepræst PEDER WINTHERS to Børn, Købmand PEDER WINTHER i København og »den sindssvage Jomfru« ANNE DOROTHEA WINTHER, der hver arvede 294 Rd. 4 Mk. 6½ Sk. Sedler og Tegn og 1.113 Rd. 4 Mk. 10½ Sk. Sølv.

219. r. GJERTRUD MARIE SEIDELIN, * 1762 i Fredericia; hun blev ved Daaben den 6. April i St. Michaelis Kirke, da hun opkaldtes efter sin Mormoder, baaret af Oberstinde BRINCK (S. 880).

GJERTRUD MARIE SEIDELIN, der den 1. Oktober 1775 sammen med sin et Aar ældre Søster blev konfirmeret i Eltang (eller Sdr. Vilstrup) Kirke af deres Farbroder Sognepræst JØRGEN SEIDELIN, blev 33 Aar gammel Præstekone paa Mors ved sit Ægteskab med den to Aar yngre PEDER WINTHER, der indtil da havde været Hører ved Kolding Latinskole sammen med hendes Broder SØREN SEIDELIN (S. 647). Af de paa Mors fødte tre Døtre døde den ældste og den yngste spæde, den næstældste – ANNA DOROTHEA WINTHER – levede i 1842 som »sindssvag«. Efter 5 Aars Forløb kom de til Hundslund Præstegaard mellem Horsens og Odder; her fødtes 1801 Sønnen PEDER (siden Købmand i København), og kun to Aar efter døde den 41aarige Præstefru efter at have bragt en dødfødt Søn til Verden. I 1798 havde hun efter sin gamle Fader i Kolding arvet 701 Rd. (S. 266).

† 30. December 1803 i Hundslund, begravet 5. Januar 1804 sammen med sin dødfødte Søn. Hendes Mand meddelte hendes Dødsfald i Berlingske Tidende:

»At det behagede Gud sidstafvigte 30te Decbr. at bortkalde min inderligen elskede Kone GIERTRUD MARIA, fød SEIDELIN, i en Alder af 41 Aar, efterat hun, under haarde Fødsels-smerter, havde bragt en dødfødt Søn til Verden. Dette for mig og mine 2de efterlevende uopdragne Børns smertelige Tab (da hun i 8te Aar var mig en trofast Ægtefælle og mine Børn en øm Moder) bliver for fraværende Familie og Venner herved sørgeligst bekendtgiort af

Hundslund Præstegaard
den 2 Jan. 1804.

P. WINTHER,
Sognepræst for Hundslund
Menighed i Aarhus Stift.«

Enkemanden fik 23. Januar 1804 kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo, men da han tre Aar senere agtede at indgaa Ægteskab igen, foretoges Skifte 17. April 1807 i Hundslund Præstegaard.

Boets Formue opgjordes til 935 Rd. 3 Mk. 12 Sk., men dets Gældsposter til ikke mindre end 2.987 Rd. 4 Mk. 15 Sk., heraf 1.102 Rd. 3 Mk. 4 Sk. til Formanden i Embedet Pastor emeritus MICHAEL VOGELIUS i Pension, Gæld og Renter; »følgeligen bliver« – trods den store Arv, Pastor WINTHER ni Aar tidligere havde modtaget fra sin Svigerfader – »intet at arve, og kunde Skifteretten ej gjøre mere end paalægge Faderen at give disse sit første Ægteskabs to Børn en christelig Opdragelse efter Evne, hvortil han og villig forbandt sig, ligesom og at udbetale den paa Boen hæftende Giæld«.

~ 19. August 1795 i Kolding PEDER WINTHER, * 3. Juli 1764 i Nagbølle, Skanderup Sogn (Anst Herred) mellem Vamdrup og Lunderskov, hjemmedøbt s. D. »formedelst vigtige Aarsager«, Søn af Provst PEDER PEDERSEN WINTHER (* 31. Marts 1716 i Rødby, 1745 cand. theol. og Magister, 1756–92 Sognepræst i Skanderup, 1759–90 Provst i Anst Herred, † 6. Februar 1792 i Nagbølle; gift 4 Gange) og anden Hustru DOROTHEA MAGDALENA THOMAS-DATTER WINTHER (* 1729 i Skovlænge ved Nakskov, hjemmedøbt, i Kirken 16. Marts (blandt hendes Faddere var den nyudnævnte Sognepræst i Gloslunde HANS SEIDELIN, S. 196), ~ 21. December 1759 i Skanderup (viet af Sognepræst HENRIK MORVILLE i Lejrskov), † 23. April 1779 i Nagbølle).

PEDER WINTHERS Faddere var Borgmester og Byfoged i Kolding HANS JUNGHANS' Hustru ELISABETH JUST⁹⁹, Jomfru HUMBLET¹⁰⁰ fra Seest, Kancelliraad FREDERIK LAUTRUP til Estrup i Malt Sogn ved Vejen, Regimentsfeltkær i Kolding, Dr. med. G. V. SILCHMÜLLER og Studio-sus MORVILLE¹⁰¹ i Lejrskov.

PEDER WINTHER, der i Foraaret 1779 mistede sin Moder, blev 3. Oktober s. A. konfirmeret i Kolding, i hvis Latinskole han var Elev; Faderen indgik det følgende Aar Ægteskab med sin tredje Hustru, som døde Aaret efter, og derefter med endnu en Hustru, der overlevede ham.

Da PEDER WINTHER i 1783 blev Student fra Kolding Latinskole sammen med Raadmand RASMUS BAGGESENS Søn LAURITS BAGGESEN¹⁰², anbefalede Rektor BECK over for Biskop TØNNE BLOCH, da de begge »ere trængende, flittige og skikkelige, ... at hver især maa udbetales og medgives 30 Rd. af Beholdningen fra Varde Skole«. Den 3. Oktober blev de immatrikulerede ved Københavns Universitet; WINTHER, der fik Karakteren Haud illaudabilis, valgte til Privatpræceptor den ansete Fysiker og Kemiker, Professor CHRISTIAN GOTTLIEB KRATZENSTEIN.

Den 9. Oktober 1787 tog WINTHER teologisk Embedseksamen, dog kun med Karakteren Non. Allerede i Paasken s. A. havde Biskop MIDDELBOE givet Kolding Latinskoles (S. 647) Rektor Magister BECK Tilladelse (S. 649) til at lade 1. Lektiehørerembedet staa ledigt, indtil

PEDER WINTHER havde taget Eksamen, og den 10. November 1787 udnævntes han da til denne Stilling (S. 651), hvorved han blev Kollega til sin senere Svoger SØREN SEIDELIN (S. 646–666), der da var 2. Hører samme Sted. Inden WINTHER overtog Undervisningen af 1. Lektie, i hvilken der da kun var to Elever, HANS BRUUN (S. 652) og PEDER SNITKER (S. 650), overhørte Rektor dem den 24. November for at konstatere, om de havde gjort Fremgang under SEIDELINS Undervisning siden Eksaminen i September, men de var stadig »ganske . . . forsømte i Undervisningen«. (S. 652). At WINTHER ikke satte Pris paa SEIDELIN, fremgaar tydeligt af WINTHERS Omtale af SEIDELINS Opførsel paa Skolen den 15. Februar 1788 (S. 654).

I Modsætning til SEIDELIN var WINTHER en dygtig Lærer, som Rektor BECK værdsatte højt, og i Oktober 1788 anbefalede han, at »denne flittige og veltænkende Medarbejder« fra Mikkelsdag s. A. maatte oppebære Løn som 3. Lektiehører (c. 100 Rd. aarlig; som 1. Hører havde han hidtil kun haft omkring den halve Løn), hvilket Biskop MIDDELBOE approberede 10. December. Skønt WINTHER kun var 1. Hører, prædikede han 2. Juledag i Kirken, men herover blev SEIDELIN saa fortrædelig, at WINTHER Palmesøndag næste Aar bad sig fritaget for Prædikenen 2. Paaskedag, som SEIDELIN derefter forrettede.

Efter Eksaminen i September 1789 overtog 1. Lektiehører WINTHER – foruden sin egen 1. Lektie – Undervisningen af 2. Lektie (S. 661) efter SEIDELIN, der nægtede at undervise, før han havde faaet Biskoppens Afgørelse paa Spørgsmaalet om, hvorvidt han var 2. eller 3. Lektiehører. Efter Rektors Anbefaling den 17. Oktober 1789 (S. 663) udnævnte Biskop MIDDELBOE WINTHER til 2. Lektiehører og 18. August 1790¹⁰³ til 3. Lektiehører, hvad han derefter var i c. 5 Aar.

Allerede sidst i December 1788 havde WINTHERS Fader, den 72aarige Provst WINTHER i Nagbølle, Skanderup Sogn, anmodet Biskop MIDDELBOE om dels at blive fritaget for Provsteembedet, dels at maatte overdrage sit Præstekald til Sønnen. Biskoppen svarede, at han nødtigt vilde »miste en med Herredets Forfatning saa vel bekendt og dets Sager saa trolig bestyrende Mand«, men da Provst WINTHER 31. Marts 1789 ansøgte Kongen om Tilladelse til at afstaa Præstekaldet til sin Søn, anbefalede Biskoppen den 2. September s. A. hans Ansøgning under Fremhævelse af hans Alder og Skrøbelighed, hans eksemplariske og lysende Vandel og hans frugtbringende Embedsførelse gennem 40 Aar.

Om Sønnen skrev Biskop MIDDELBOE ved samme Lejlighed: »Hvad Sønnen, Cand. Minist. og Collega ved Colding latine Skole PEDER WINTHER angaar, da gjør hans Indsigter, Forhold og Flid i bemeldte Skoleembede ham aldeles værdig . . . efter den Kundskab, jeg har til ham, der især blev bestyrket ved en for mig nylig holdt Prøve-Prædiken, ordentlig og opbyggelig udarbejdet.« Biskoppen anbefalede derfor WINTHER til Skanderup Præstekald, hvis aarlige Indkomster var 260 Rd., skønt han – med Non til sin Eksamen – ifølge Universitetsforordningen af 7. Maj 1788 kun var berettiget til som første Embede at søge et Kald af under 150 Rd. aarlig Værdi, men Biskoppen henstillede, at hans Ansættelse ved Kolding Latinscole maatte regnes som hans første Embede.

Ansøgningen maa være blevet afslaaet, PEDER WINTHER fortsatte som Hører og hans Fader som Sognepræst, men næste Aar blev denne dog »formedelst Alderdom og Skrøbelighed« fritaget for sit Provsteembede, hvortil Biskoppen den 24. April 1790 »med megen Fornøjelse« beskikkede LAURITS KASTBERG i Lejrskov.

Hører WINTHER – der den 21. Oktober 1789 havde faaet Tilladelse til en Rejse til København – fik den 9. Februar 1791, formentlig til Brug ved Ansøgning om Præstekald, af Biskop MIDDELBOE Attest om sine Forhold, hvilken han »fortjener af det allerberømmeligste Slags. Han viser ved Skolen en udmærket Flid og Duelighed, [saa] at hans Disciple endog overgaar

Forventningen. Sindighed, Retsindighed og Ustraffelighed i Liv og Vandel ledsage denne hans Berømmelse, har gode Talegaver, besidder de udfordrende Theologiske Kundskaber til værdigen og med Held at tjene i Kirken. Han har vel kun tjent 4re Aar i Skoleembedet, sed brevitatem utilitate compensat¹⁰⁴«.

I November 1791 anbefalede Biskoppen ham atter varmt, denne Gang til Sognepræstembedet i Brande, som JENS BREUM havde frasagt sig, og »hvorpaa hæfter en saa svar Byrde, at ingen uden en ung Mand tør vente at overleve en saa aarlig trykkende Afgift til en ikke saa gammel Formand i Embedet«, – men WINTHER fik heller ikke dette Embede.

Samtidig ansøgte Provst WINTHER (3 Maaneder før sin Død) om at faa den nybagte teologiske Kandidat CHRISTIAN MOTH KRARUP¹⁰⁵ til personel Kapellan, men saa vidt vides, bevilgedes heller ikke dette.

Efter Provst WINTHERS Død 6. Februar 1792 ansøgte hans Enke CAROLINE BENEDICTE NEUMANN om at maatte beholde Skanderup Sognekalds Indkomster indtil Datoen for Efterfølgerens Kaldsbrev, hvilket Biskoppen anbefalede.

Efterfølgeren FREDERIK LYNGBYE, der blev kaldet 8. Juni 1792, døde allerede 26. Januar 1793, altsaa i Naadsens Aaret, efterladende sig Enke med 10 uforsørgede Børn. Provstinde WINTHER, hvis Enkepension var 30 Rd., ansøgte derefter om, at Kaldets Enkepension maatte forhøjes til 80 Rd., saa længe begge Enker var i Live, hvilket Biskop MIDDELBOE anbefalede: »Det er vel en stor Pension paa dette maadelige Kald, men Tilfældet er og særdeles, . . . og Provstinde WINTHER, som og er til Aars, har desuden hos sig en gammel, svag og skrøbelig Søster.« Biskoppen fremhæver, at hun er Enke efter »en af Stiftets værdigste ældste Præster og Provster, som med al retsindig Flid og gudelig Nidkiærhed og retskaffen Agtsomhed forrettede i 40 Aar baade Præste- og Provste-Embedet, en Mand som prydede disse gode Egenskaber med en ret exemplarisk Dyd og Guds frygt . . . Præstegaarden skal han og have opbyggt, men efterladt sig saa maadelige Vilkaar, at der er intet for hans efterladte Enke at leve af i hendes Alderdom«. Biskoppen fremsætter følgende Forslag: »Vilde Deres Kongelige Majestæt allernaadigst bevise Mildhed og Barmhjertighed mod disse ulykkelige Enker, kunde det allerbedst ske ved, at Hr. PEDER WINTHER, Hører i Colding, blev . . . kaldet til Sognepræst i Skanderup, skønt han ikke har den til Skanderup Kalds anslagne Indkomster svarende Charakter til Attestats«, da han havde attesteret, før Forordningen herom kom, men herfra kunde Kongen dispensere; og Biskop MIDDELBOE slutter: »Allernaadigste Konge! Jeg forener derfor mine allerunderdanigste Bønner med disse raabende Enkers og umyndige Børns Skrig om Forbarmelse, da de alle paa denne Maade kan blive hjulpne, og alle vil velsigne Deres Kongelige Majestæts allerhøjeste Mildhed og Forbarmelse«.

I sin Anbefaling af Pastor LYNGBYES Enke CHARLOTTE AMALIE OVERGAARDS Ansøgning om at sidde i uskiftet Bo med sine Børn nævner Biskoppen, at hun »er bekendt for en meget brav og fornuftig Kone, en god Husholderske, samt en from, dydig og retskaffen Moder«.

I 1794 opstod der flere Gange Strid mellem Madame LYNGBYE og hendes Mands Efterfølger Sognepræst SØREN HØYRUP, om hvem Biskop MIDDELBOE erklærede, at han »er hende i mange Tilfælde ikke god og vil – tværtimod det allernaadigste Reskript af 27de April f. A. og min derpaa grundede Resolution – bemægtige sig Præstegaarden og Marken, førend hendes Naadsens Aar udløber«. HØYRUP klagede baade ove Enkepensionens Ansættelse og over Madame LYNGBYES Drift af Præstegaarden i Naadsens Aaret; da dette udløb Pinsedag 8. Juni 1794, opstod der Strid om, hvorvidt denne Dag var inkluderet i Naadsens Aaret eller ej, hvoraf det afgang, hvem Pinsedagsofferet skulde tilfalde.¹⁰⁶

Efter sin Faders Død ansøgte PEDER WINTHER atter om Skanderup Sognekald, hvortil Kongen havde Kaldsret, da Kirken ejedes af Bonden NIELS BUSCH i Nagbølle, men WINTHER blev atter forbigaaet, skønt Biskoppen igen anbefalede ham varmt: »Han har i sin Skole-tjeneste som Collega udmærket sig med særdeles Flid og Duelighed. Det er hans afdøde Faders Kald, han søger, som med berømmelig Nidkierhed har tjent mellem 30 à 40 Aar i Kirken, sat sin Velfærd paa Præstemarken og efterlader en Enke i trængende Omstændigheder. Hvor vilde det glæde den sørgende, om Deres Kongelige Majestæt allernaadigst vilde give Sønnen Kaldet, hvor hun paa sin trængende Alder kunde finde Tilflugt og Livs Ophold.«

Søndag Sexagesima den 3. Februar 1793 aflagde WINTHER den ved Forordningen af 5. Oktober 1792 befalede kateketiske Prøve, for hvilken Biskop MIDDELBOE, Stiftsprovst LAU-

RITZ GRUNDAHL og Sognepræst ved St. Catharinæ Kirke HANS PETER TOSTRUP gav ham Haud illaudabilis; Prøven bestod i, at han først prædikede – »dog ej over en halv Time« – over et selvvalgt Stykke af Dagens Evangelium til Højmesse i St. Catharinæ Kirke (Domkirken var under Reparation, efter hvilken den først toges i Brug 8. September s. A.), hvorefter han katekiserede over Prædikenen, som i Forvejen skulde afleveres i Afskrift til Biskoppen.

Endnu mindst tre Gange maatte WINTHER lide den Skuffelse at søge Præstekald uden Held, i Oktober 1793 som Vicepastor i Jernved ved Ribe, i Januar 1794 som Sognepræst i Nabopastoratet Hjortlund og Kalvslund, »et af de ringeste Kald i det Thørningslehnske«, og nogle Maaneder senere som Sognepræst i Frøslev og Mollerup paa Mors. I sin Anbefaling i 1793 fremhævede Biskoppen WINTHER som »en af Stiftets latinske Skolers brave, duelige og flittigste Lærere«, hvem han ofte havde anbefalet til allernaadigst Bønhørelse, anførte hans berømmelige Forhold i Embede og Levned og henviste til »hans trængende Moders Tilstand efter en gammel, tro Tjeners Død, som ved denne Maade og kunde understøttes«. I Oktober 1794 raadede Biskoppen WINTHER til at søge Bording Sognekald, hvis aarlige Indkomster kun androg 140 Rd., og hvortil Kongen havde Kaldsret, og lovede at »ledsage hans Ansøgning med den mest mulige understøttende Erklæring«, men Magister ELIAS CHRISTIAN VON HAVEN blev foretrukket fremfor WINTHER og 24 andre Ansøgere.

Til Embedet i Frøslev kaldtes NIELS SOMMER den 11. Juli 1794, men da han i Februar næste Aar forflyttedes til det nærliggende Sejerslev, lykkedes det endelig PEDER WINTHER at blive Præst – efter at have været Hører ved Kolding Latinskole i 8 Aar – idet Kongen den 15. Maj 1795 kaldte ham – blandt 30 Ansøgere, hvoriblandt CHRISTIAN MICHAEL ASPACH (S. 776), der ogsaa havde søgt Bording Kald, – til det beskedne Sognepræsteembede i Frøslev og Mollerup Sogne paa Mors, 1 Mil Vest for Nykøbing; Embedets Indtægter var kun 145 Rd. aarlig, men der boede ogsaa kun 280 Personer i begge Sogne tilsammen.

I sin Ansøgning, der anbefalede varmt af Biskop MIDDELBOE, den forhenværende Provst VOLQVARTZ og Rektor BECK, nævner WINTHER, at han flere Gange har søgt Præstekald, »men hidtil har jeg dog staaet tilbage for heldigere Medsøgende . . . Allernaadigste Konge! Lad mine mange Aars Skole-Arbejde, min Troskab, . . . min ringe Løn, som jeg her ved Skolen har haft og har for megen Arbejde, og især den Kummer, som mit i Henseende til min Befordring meget svækkede Haab har tilføjet mig, tale min Sag for Deres Majestæts Throne!«

Om sine økonomiske Vanskeligheder i dette Embede beretter han, da han 5 Aar senere søger Forflyttelse:

»Jeg har nu paa 6te Aar været Sognepræst for Frøslev og Mollerup, som er det mindste blandt de smaa Sognekald paa Morsø og paa Indtægt saa ringe, at næppe nogen Mand deraf kunde leve, om han endog kunde bosætte sig uden Gjæld, langt mindre jeg, som maatte laane Pengene til Præstegaardens Indløsning og Besætning m. v., hvad jeg nødvendigt behøvede. Ved min Ankomst til dette ringe Kald forefandt jeg en saa forfalden Præstegaard, at jeg maatte bygge en ny Lade og anvende meget paa de øvrige Huses Istandsættelse, for at opfylde min Pligt. Ved disse efter mit Kalds ringe Indkomster uovervindelige Bekostninger er jeg kommet i saa stor Gjæld, at jeg umuligen kan udrede de Renter, jeg aarlig har at betale, og derfor maa leve i Frygt for Overfald af mine Creditorer, uden hvis Medlidenhed og Tab jeg ikke kan vedblive at besidde Præstegaarden og at hæve Afgiften af min Tiende, hvilken Forfatning er saare kummerfuld for mig som for ethvert ærekyært og redeligt Menneske.«

Ansøgning 2. April 1795.

Blandt Fadderne til Præstens tre Døtre, der fødtes i Frøslev, var Ejeren af den efter en Brand i 1786 nyopførte Frøslevgaard JENS WANDBORG (1796 og 1800), hans Hustru ANNA DORTHEA NIELSDATTER BYRGESEN (1796), Sønnen LAURIDS WANDBORG (1796 og 1800), Datteren ANNA SOPHIA WANDBORG (1798) samt i 1800 en Jomfru GRENAA¹⁰⁷ fra Frøslevgaard.

Fra Nykøbing er Købmand NIELS ETTRUP og Hustru KAREN WANDBORG Faddere i 1796, og hun bærer i 1798 ANNA DOROTHEA WINTHER, blandt hvis Faddere ogsaa er Konsumtionsforvalter ANDERS CORTNUM fra Nykøbing samt Faderens to Præstekolleger JØRGEN CHRISTOPHER SØLTOFT i Vejerslev og ENGEL JOHAN DANIEL JERMIIN i Tæbring (senere i V. og Ø. Hassing).

Endelig er Provst CASPAR SCHADE fra Nykøbing Fadder til den yngste Datter, der er født i 1800 i Frøslev, efter at Faderen var forflyttet derfra, og som blev baaret af den nye Sognepræst SØREN SPANDET HJORTS Hustru MATHILDE HELENE HYPHOFF.

Da WINTHER i 1800 søgte Forflyttelse, bevidnede Biskop STUDSGAARD, at WINTHER nu »paa sjette Aar haver døjet kummerligen udi dette saare ringe og i Henseende til Indtægter allermindste Kald paa Morsø«, og tilføjede, at han »anser denne selvstuderte og retskafne Mand særdeles værdig og fortjent til Befordring, da han har aflagt Bevis paa skønne Indsigter, gode Talegaver og frem for alt for sit for Oplysningens Fremme varme Hjerte«.

Først søgte WINTHER Præsteembedet i Torup paa Sjælland, og kort efter – endnu inden Torup var besat – desuden, den 4. Juli, Hundslund Sognekald, beliggende paa Nordsiden af Horsens Fjord, et Par Mil Østnordøst for Horsens. Til dette Embede, hvortil Kongen havde Kaldsret, blev WINTHER udnævnt 8. August 1800, blandt kun 5 Ansøgere. »Ved Forflyttelse til Hundslund Sognekald, hvor der er ikkun een Kirke, kunde jeg faa et Embede, som jeg efter min maadelige Helbred bedst kunde forestaa, og blev befriet fra den sørgelige Tanke at kunne efterlade min Hustru som Enke i det saare ringe Frøslev Kald, hvoraf svares ikkun 8 Rd. Enke-Pension.«

Til den hidtidige Sognepræst MICHAEL VOGELIUS, hvem Kongen den 13. Juni havde bevilget Afsked paa Grund af »hans tiltagende Alder og svækkede Helbred«, kun 59 Aar gammel, men som først døde 17 Aar senere, maatte WINTHER betale 150 Rd. i aarlig Pension, og yderligere hæftede der paa Embedet en Afgift til Provsten ved Vor Frue Kirke i Aarhus af 2½ Td. Rug, 3 Tdr. Byg, 5 Tdr. Havre og 6 Lam, men Embedets Indtægter var ogsaa 256 Rd. aarlig.

I Hundslund Sogn, med 837 Beboere, var WINTHER Præst til sin Død 16 Aar senere. I den store, anselige og højtliggende Kirke døbttes i 1802 Sønnen PEDER WINTHER, hvis Faddere var Regimentskvartermester KNUD STORM FRIES' Hustru BEATE WILHELMINE MULE fra Horsens, Sognepræst SØREN MØLLER i Ørting og dennes Søn cand. theol. MØLLER¹⁰⁸ sst., Sognepræst CHRISTIAN FREDERIK INGERSLEV i Gylling og cand. theol. FUSSING¹⁰⁹ fra Præstholm Præstegaard i Gosmer Sogn.

Ved Folketællingen 1801 beboedes Hundslund Præstegaard af Præsteparret med 2 Døtre paa henholdsvis 2½ Aar og 3 Maaneder samt en 24aarig, gift Amme METTE JENSDATTER.

I Julen 1803 forestod atter en glædelig Begivenhed i Hundslund Præstegaard, men paa Aarets næstsidste Dag nedkom GJERTRUD MARIE SEIDELIN med »et fuldbaaren Drengbarn, som efter den examinerede Jordemoders Udsagn var død nogle Timer før Fødselen, Aarsagen kunde hun ej opgive«, og kort efter døde Præstekonen selv.

I Skiftet efter hende nævnes, at der i Præstegaarden var Storstue, Dagligstue og en lille Dagligstue, endvidere Pige-kammer, Ammekammer, et nordre Gæstekammer, et søndre Kam-

mer og et Kammer ved Gangen; saa var der Fadebur, Køkken og Bryggers, Loft og Huggehus samt et »Herberg« med to Sengesteder.

Af Husdyr havde Pastor WINTHER: 1 Rytterhoppe, »som for nærværende Tid er inde ved Regimentet«, og 2 Heste; 4 Køer, 2 Kvier og 1 Kalv; 1 So, 1 Galt og 2 Grise; endelig 4 Ænder og i Faarestien 11 Faar med 10 Lam.

† 15. Februar 1816 i Hundslund, begravet 24. s. M.

Pastor WINTHER efterlod sig en 24 Aar gammel Enke med syv Børn, hvoraf de to ældste paa 17 og 14 Aar var hendes Stedbørn.

Ved 3 Auktioner solgtes først Embedets Tiender in natura 8. August 1816 for 1.719 Rbd. 5 Mk. 8 Sk., hvoraf den ene Halvdel tilkom Dødsboet, den anden Eftermanden JOHAN EICHEL SKOVGAARD; dernæst Pastor WINTHERS Bibliotek den 19. December for 616 Rbd. 5 Mk. 15 Sk. og ved Naadensaarets Udløb 30. April 1817 det øvrige Løvsøre for 1.784 Rbd. 5 Mk. 12 Sk. Endvidere beløb de fast akkorderede Tiender sig til 231 Rbd. 3 Mk. 14 Sk., et Tørveskifte indbragte 62 Rbd. 3 Mk., og endelig betalte Eftermanden for Præstegaarden 274 Rbd. 1 Sk., hvorved Boets samlede Formue kom til at udgøre 3.830 Rbd. 6 Sk.

Da Gælden imidlertid var c. 220 Rbd. større, kunde ikke alle Kreditorer fyldestgøres. Til Aarhus Stifts Degneenkasse skyldtes 750 Rbd. samt 80 Rbd. i Renter, de til Amtstuen resterende Skatter udgjorde 662½ Rbd., og Karlen og de tre Tjenestepiger havde 101 Rbd. til gode i Løn. Til Forgængereren i Hundslund Pastor VOGELIUS (eller rettere hans Arvinger, da han selv var død 28. Oktober 1817) skyldtes 362 Rbd. i Pension samt en Gæld paa 698 Rbd. 2 Mk. 2 Sk. foruden 87 Rbd. 4 Mk. i Renter. Blandt de mange andre Kreditorer var Pastor WINTHERS Svigerfader RASMUS JENSEN i Aalstrup, som havde 60 Rbd. 3 Mk. til gode.

5 Børn.

PEDER WINTHER ~ 2) 28. April 1807 i Hundslund Præstegaard (efter kongelig Bevilling) den 27 Aar yngre, 15½ Aar gamle MARGRETHE RASMUSDATTER (senere RASMUSSEN), * 1791 i Aalstrup, Falling Sogn, døbt 25. September; Datter af Gaardejer, Sognefoged og Lægdsmand i Aalstrup RASMUS JENSEN (* 25. April 1757¹¹⁰ i Ørting Vestergaard, døbt i Maj s. A. i Ørting Kirke, † 20. Februar 1851 i Aalstrup »i den Gaard han over 70 Aar har beboet«, som 93aarig Aftægtsmand, begravet 28. s. M.; ~ 2) 15. Februar 1811 »i Huset« i Hadrup i Hundslund Sogn JOHANNE NIELSDATTER, * 7. Marts 1791 sst., † 3. Juli 1853 i Aalstrup, begravet 7. s. M., 9 Børn, * 1811–27) og 1. Hustru BOEL PEDERSDATTER (* c. 1760, ~ 20. Februar 1781 i Falling Kirke, † 20. Maj 1810 i Aalstrup, begravet 26. s. M. paa Falling Kirkegaard; mindst 13 Børn).

MARGRETHE RASMUSSEN blev 15 Aar gammel Præstekone samt Stedmoder til 2 Børn paa 8 og 5 Aar. Kun 9 Aar senere døde hendes første Mand, hvem hun fødte 6 Børn, af hvilke en Pige døde inden Faderens Død. Efter 3 Aars Enkestand giftede hun sig igen.

† 22. Juli 1830 i Aarhus, begravet 26. s. M. (Domsogn).

6 Børn¹¹¹.

(MARGRETHE RASMUSSEN ~ 2) 4. Juni 1819 »i Huset« (efter kgl. Bev. s. D.) i Aarhus (Vor Frue) JENS LIISBERG, * 1789 i Aarhus, hjemmedøbt 10. Februar (Domsogn); Borgerskab som Drejer i Aarhus 12. Juli 1813, var den 28. Juni s. A. optaget i Drejerlavet som Mester; var et Par Gange Oldemand; † 20. November 1855 sst. af Alderdomssvaghed, begravet 26. s. M. (Domsogn).

5 Børn, * 1819–27).

220. s. POUL BORREBYE SEIDELIN, * 1763 i Fredericia, hjemmedøbt 7. Marts, fremstillet i St. Michaelis Kirke 27. s. M.; han blev baaret af »Oberstinde POHLSKE«,¹¹² og hans Faddere var foruden hans 20aarige Søster ANNE KIRSTINE SEIDELIN (S. 635) Oberst HALLE,¹¹³ Borgmesteren Kammerraad RICHTER (gift med Daabsbarnets Moders Moster, S. 879) og den som Portrætmaler bekendte Byskriver HANS HENRIK EEGBERG, – der Aaret før havde skænket

til det nyopførte Raadhus i Fredericia et af ham selv malet, endnu bevaret Portræt af FREDERIK V i en pragtfuld Rokokoramme.

† i Juli 1765 i Fredericia, begravet 31. s. M. paa Kirkegaarden (St. Michaelis).

221. t. CHRISTIANA SEIDELIN, * 1764 i Fredericia, døbt 26. Juli i St. Michaelis Kirke; blev baaret af »Fru Kancelliraadinde KRUUSE, som er Priorinde paa Støvringgaard Kloster«,¹¹⁴ og hendes Faddere var Generalauditør ROTHE,¹¹⁵ Kaptajn PENTZ¹¹⁶ samt Daabsbarnets to Slægtninge, Monsieur NICOLAI PAULSEN og Frøken MARGARETHA BACHMANN.¹¹⁷

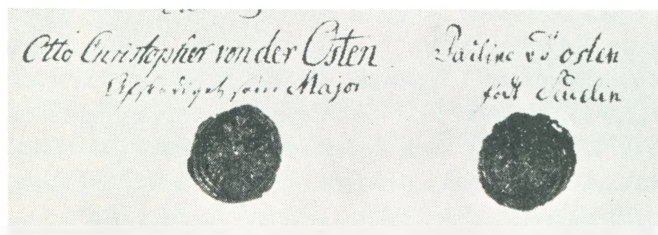
† 1765 i Fredericia, begravet 16. August paa Kirkegaarden »hos hendes Broder, som oven er anført«. (St. Michaelis).

222. u. CHRISTIANA SEIDELIN, * 1765 i Fredericia, døbt 30. Oktober i St. Michaelis Kirke, baaret af sin Moster »Hr. LETHS Frue til Wosburg«;¹¹⁸ Faddere var Borgmesteren Kammerraad RICHTER, de to Raadmænd JOHANNES IVER BRUUN og HERMANN WILHELM MATFELDT samt Jomfru CATHRINE LINDBERG.¹¹⁹

† 1768 i Stenderup, begravet 18. Maj i Eltang eller Sdr. Vilstrup Sogn.

223. v. PAULINE SEIDELIN, * 1766 i Stenderup, Eltang Sogn; blev hjemmedøbt 2. December, »fordi hun haft været hart i Fødselen og deraf svag«, og fremstillet i Kirken 7. Januar 1767.

Hun blev født kort efter, at hendes Fader havde købt Stenderupgaard, hvor hun boede sine første 14 Leveaar. Resten af sit 78 Aar lange Liv tilbragte hun i Kolding, hvor hun blev konfirmeret 30. September 1781, og hvor hun 22 Aar gammel blev gift med den en Snes Aar ældre Ritmester RHEINLÆNDER ved det holstenske Rytterregiment; efter 23 Aars barnløst Ægteskab døde han, hvorpaa hun atter ægtede en Rytterofficer, der dog nu var afskediget, Major v. D. OSTEN, der selv var blevet Enkemand Aaret før. PAULINE SEIDELINS andet Ægteskab, der ogsaa var barnløst, varede knap 9 Aar, hvorefter hun

PAULINE SEIDELINS og hendes 2. Mands Testamente 24. Juli 1813
(Indlæg til 3. Dept. Reg. 1845 Nr. 175).

sad som Enke i næsten 23 Aar. Ved Folketællingerne baade i 1834 og 40 boede hun i Adelgade 34 i Kolding sammen med Frøken HERMANDINE SOPHIE BØRGEN¹²⁰ (* 1808), der var »Selskabsdame hos Fruen«, og Tjenestepige LOVISE AUGUSTA SØNNICHSEN (* c. 1800).

PAULINE SEIDELIN, der fik Enkepension, sad i uskiftet Bo efter begge sine to Majorer. I 1798 arvede hun 701 Rd. efter sin Fader, Justitsraad SØREN SEIDELIN i Kolding, og i 1819 yderligere 1.690 Rbd. efter sin Moder.

Da hun var barnløs, stiftede hun 14. Februar 1842, 75 Aar gammel, et Testamente, ved hvilket hun forlods disponerede over godt tretten Tusinde Rbd. af sin store Formue.

† 3. Januar 1845 i Kolding af »Blodbrækning«, begravet 10. s. M.

Efter at hendes Testamente var blevet konfirmeret 25. Marts s. A.,¹²¹ overdroges Boet til Eksekutorernes Behandling.

Ved sit Testamente havde Majorinde PAULINE v. D. OSTEN, født SEIDELIN, bestemt, at der før Boets Deling skulde uddeles følgende Beløb, ialt 13.050 Rbd., nemlig:

2000 Rbd. Sølv i kongelige Obligationer til hendes anden Mands Søsterdattersøn HERMAN OTTO PERMIN,¹²²

2000 Rbd. i kongelige Obligationer til hendes egen Søstersøn PEDER WINTHER,

1000 Rbd. i kongelige Obligationer til hendes Søsterdatter ANNA DOROTHEA WINTHER, som skulde nyde Renterne deraf til sin Død, hvorefter Kapitalen skulde tilfalde hendes nævnte Broder PEDER WINTHER;

500 Rbd. Sølv til hver af afdøde Provst CHRISTEN PLESNERS 2 Børn VERNER og HANNE,¹²³

1000 Rbd. i kongelige Obligationer til Madame MELBYE¹²⁴ i Kolding, som skulde nyde Renterne deraf til sin Død, hvorefter Kapitalen skulde tilfalde PEDER WINTHER;

500 Rbd. Sølv til Jomfru CATHRINE WINGE,

500 Rbd. Sølv til Madame FIELKE, født SOMMERFELDT,

300 Rbd. Sølv til Regimentsdyrlæge ALEXANDER POULSENS Enke HENRIETTE POULSEN (* KRÄMER),

150 Rbd. Sølv til Jomfru CARSTENSEN, som havde været hos Fru MÜHLENPHORT¹²⁷ i Vejle,

450 Rbd. Sølv til Jomfru GEMZØE, (Datter af PAULINE SEIDELINS Halvsøsters Datter ANDRIETTE FREDERIKKE OPITIUS og Bygningsforvalter CARL HENRIK PETER GEMZØE),

300 Rbd. Sølv til SØREN SEIDELIN WINTHER (S. 806),

50 Rbd. Sølv til afdøde Løjtnant SVITZERS Datter Jomfru PAULINE SVITZER,¹²⁵

2500 Rbd. Sølv samt Sengeklæder til Frøken HERMANDINE BORGEN, »hvis hun er hos mig til min Død«, ellers kun de 500, da de 2000 Rbd. Sølv og Sengeklæderne i saa Fald skulde tilfalde den Jomfru, der var traadt i hendes Sted;

700 Rbd. Sølv samt hendes Seng til LOVISE AUGUSTA SØNNICHSEN, hvis hun »er i min Tjeneste ved min Død; skulde hun formedelst svageligt Helbred være kommen af min Tjeneste, skal hun dele Summen med den Pige, der træder i hendes Sted, men Sengen tilfalder Pigen, som er hos mig«. Endvidere

100 Rbd. Sølv til Kolding Bys fattige og mest trængende, samt

200 Rbd. Sølv til hver af de to Eksekutorer for deres Ulejlighed, Borgmester og Notarius publicus, Justitsraad CHRISTEN ESTRUP (senere Borgmester i Odense, Konferensraad, † 1868) samt Prokurator ANDREAS CHRISTIAN DAHL.

Den 19. Januar 1844 tilføjedes, at afdøde Skomager i Kolding NICOLAI RIX' Datter ELSE ELISABETH RIX¹²⁶ skulde have 100 Rbd. Sølv samt den Egedragkiste, »som staar ovenpaa i et af Værelserne«.

Endelig indeholdt Testamentet den Bestemmelse, at »hvad jeg videre efterlader mig, deles imellem mine Søskende eller deres Arvinger«. Desværre vides der intet om, hvor meget Majorinden efterlod sig ud over det testamenterede; det overskydende er formentlig tilfaldet Søstersønnen PEDER WINTHER.

~ 1) 13. November 1789 i Kolding RABE KALCKREUTER RHEINLÆNDER, * 1744 i Assens, døbt 21. November. Søn af PHILIP SALOMON RHEINLÆNDER (i mange Aar Rytter og Vagtmester i holstenske Rytterregiment, hvor han senere – inden 1761 – fungerede som Adjutant; 8. November 1758 Kornet ref., 7. Oktober 1761 virkelig Kornet, 12. August 1761 karakteriseret og 6. Januar 1762 virkelig Premierløjtnant, † 24. Januar 1763,¹²⁸ formodentlig i Slesvig eller Holsten) og Hustru ANNA KIRSTINE NIELSDATTER BANG¹²⁹ (* 1717 i Blangstrup, Turup Sogn ved Assens, døbt 17. Maj; ~ 24. Juli 1744 i Brudens Broder RASMUS NIELSEN BANGS Hus i Assens, † 22. Februar 1777 i Odense, begravet 28. s. M. i Vor Frue Kirke »i Fruentimmer Capellet under Lyse-Kronen«).

RABE RHEINLÆNDER blev ved sin Daab, der forrettedes af Sognepræsten LUDVIG BERTELSEN, baaret af Konsumtionsforpagter JØRGEN MADSEN KIERUMGAARDS Hustru MARGRETHE (LAURSDATTER?) BAGER, og Købmand JØRGEN IBSEN MØLLERS Hustru CHARLOTTE ELISABETH GROTH gik hos; Faddere var RABES Morbroder RASMUS NIELSEN BANG samt MADS HANSEN THORØE og Kæmneren CLAUS HANSEN. Han blev opkaldt efter afdøde Oberst RABE v. KALCKREUTH i Assens (fra 1721 i Schubarts og Neubergs Kyrasserregiment), hos hvem RHEINLÆNDERS Fader tidligere havde været Tjener. Da Oberst KALCKREUTH, der var ugift, laa for Døden i Assens, betænkte han i sit Testamente, som han oprettede paa sin Dødsdag den 13. November 1743, og ved hvilket han bl. a. oprettede en Stiftelse af sine to Gaarde Hellestrup og Nidløsegaard ved Sorø, ogsaa »min forrige tro Tjener nu Vagtmester PHILIP SALOMON RHEINLANDER for hans i adskillige Maader mig beviste Troskab, Renter af 1000 Rd., 50 Rd. Pension aarlig, saa længe han lever, fra min Dødsdag at regne«.

RABE RHEINLÆNDERS Fader var ansat ved et i det fynske Rytterdistrikt indkvarteret Kyrasserregiment, – det samme Regiment, ved hvilket Sønnen siden blev Officer. Efter sine Chefer benævntes det fra 1717 Schubarts, fra 1731 Neubergs, fra 1749 Bülow's og fra 1751 Schencks Regiment; 1748 ændredes Navnet officielt til holstenske Kyrasserregiment, 1767 til holstenske Dragonregiment og 1772 til holstenske Rytterregiment.

Regimentet, der 1741–42 var i engelsk Tjeneste i Hannover, var indkvarteret i Odense, Assens, Middelfart (og Bogense) i Tiden 1723–58.

Fra senest Aaret før sin Vielse i 1744 var PHILIP SALOMON RHEINLÆNDER Vagtmester ved et af Regimentets Kompagnier, der var indkvarteret i Assens, hvor alle RHEINLÆNDERS 7 Børn er født. Kompagniets Chef var indtil 1755 Oberstløjtnant EMANUEL PFUHL, derefter Major JOHAN VALENTIN SCHUBART.

I 1758 sendtes holstenske Kyrasserregiment til Holsten som Led i den Hær paa 25.000 Mand, som FREDERIK V samlede dér til Forsvar mod et truende Angreb fra russisk Side. Rytteriet (5.000 Mand) blev lagt i Kantonement langs med Holstens sydlige og østlige Grænse, fra Wedel (Vest for Hamburg) over Pinneberg og Oldeslohe til Lübeck.

Efter at 4 Aar var forløbet roligt, nærmede i April 1762 en stor russisk Hær sig, hvorfor den danske Hær sammendrog i Teltleire mellem Lübeck og Ratzeburg med Rytteriet paa højre Fløj. Den 9. Juli 1762 paabegyndtes Fremrykningen; medens den danske Hovedhær passerede Trave lidt Syd for Lübeck og rykkede frem mod Øst til Schwerin og Rostock, drog Rytteriet frem gennem Lauenburg for at dække Hærens højre Side. Netop da man havde faaet de russiske Fortropper i Sigte, blev den russiske Kejser myrdet den 17. Juli, hvorefter Fjendtlighederne indstilledes fra begge Sider. Midt i August trak den danske Hær sig tilbage fra Mecklenburg til Holsten og Slesvig, hvor den forblev til Foraaret 1763; da vendte holstenske Kyrasserregiment atter hjem til Fyn – uden Løjtnant RHEINLÆNDER.

Hans Enke ANNA KIRSTINE BANG, der med 5 Sønner blev efterladt i smaa Omstændigheder¹²⁸, boede i 1769 stadig i Assens, hvorfra hun sendte Ansøgning til Kongen i Anledning af, at hun »formedelst Fattigdom har i tvende Aar afholdt sig fra Alterens Sacramentes Brug«. Da Biskop JACOB RAMUS erklærede, at »hendes Opførsel i Liv og Levned er skikkelig og christelig«, bevilgede CHRISTIAN VII den 17. Marts 1769, at hun uden at udstaa Kirkens Disciplin maatte antages til Alterens Sakramente efter foregaaende privat Absolution.

Da hun 8 Aar senere døde i Odense, overleveredes hendes faa Efterladenskaber til Sønnen paa Hindemae, da deres Værdi ikke nær var tilstrækkelig til at betale hendes Begravelse, den forfaldne Husleje »og nogle smaa Plukgiæld«.

RABE RHEINLÆNDER, der var den ældste af 7 Søkende,¹³⁰ valgte Militærvejen, ligesom to af sine Brødre, ved det samme Regiment, ved hvilket Faderen havde tjent.

Han var 1772–1802 – i hvert Fald fra 1787 med Bolig i Kolding – Officer ved det holstenske Rytterregiment, idet han 17. September 1772 blev Sekondløjtnant med Anciennitet fra 4. s. M., 19. Maj 1779 Premierløjtnant, 16. Januar 1789 Sekondritmester og 6. Maj 1791 Eskadronschef.

(Regimentet, hvis Mandskab fra 1788 bestod af Nørrejyder, var sammensat af 5 – fra 1785 af 4 – Eskadroner). Fra 6. Maj 1791 fik han 252 Rd. i Gage, hvortil fra 1. November s. A. kom et Tillæg paa 48 Rd.; fra 1. Januar 1793 fik han fuld Gage.

Folketællingslisten 1787 viser, at Premierløjtnant RHEINLÆNDER da – sammen med Regimentets 20aarige Trompeter PETER PETERSEN MØLLER – boede til Leje hos Skomagermester SVEND FELDING og Hustru i Laasbygaden Nr. 67 i Kolding. I 1801 boede Ritmesteren og hans Frue i Adelgade 34, med en Tjenestepige og en Tjenestekarl.

RHEINLÆNDER blev Officer kort efter, at Landets Styrelse efter STRUENSEES Fald var overtaget af GULDBERG, der med fortjenstfuld Iver søgte at bekæmpe det overhaandtagende Tyskeri og de foregaaende Aartiers Ringeagt for dansk Aand og Sprog. Som et Led i sine Bestræbelser for at fortrænge det tyske Væsen og Sprog baade fra Hoffet og af Militær- og Civilforvaltningen, – en vanskelig Opgave, da de fleste Embedsmænd enten var fødte Tyskere eller havde faaet en tysk Opdragelse, – befalede han straks, at Kommandosproget i Hæren fremtidig skulde være Dansk, og at alle militære Reglementer og Skrivelser fremtidig skulde affattes paa det danske Sprog. Tiltalen til de Menige førtes dog fortsat paa Tysk eller i en med tyske Eder spækket Blanding af Tysk og Dansk.

Af Rytterer fandtes 8 Regimenter, hver paa c. 520 Ryttere, af Fodfolk 14 Regimenter, hver paa godt 1.300 Mand. Hvert Rytterregiment var sammensat af 5 Eskadroner; en saadan bestod af 4 Officerer, 7 Underofficerer og 2 Trompetere samt 33 hvervede Menige, der til Stadighed var til Tjeneste, og 58 nationale Ryttere, der kun indkaldtes til Øvelse i 24 Dage een Gang aarligt, i Juni Maaned. I 1778 forstærkedes hvert Rytterregiment med 50 hvervede.

Det holstenske Rytterregiment var netop 1772 blevet flyttet fra Fyn til Haderslev og Kolding, fra 1774 indkvarteredes det i Haderslev, Ribe, Aabenraa og Tønder, indtil det fra 1785 (til 1803) atter fik Garnison i Haderslev og Kolding. I Provinsbyerne var Garnisonerne endnu henvist til Indkvartering hos Borgerne.

Hele Hæren – med Undtagelse af Husarerne og Jægerne – bar fra 1772 kraprød Kjole og gule eller hvide Knæbukser; det holstenske Rytterregiment havde lysegrønne Rabatter, Krave og Haanded samt hvide Knapper. I 1795 afløstes de lange Kjoler og Knæbukser af kort Kjole og lange Benklæder, der var ganske smalle forneden og til at knappe paa Ydersiden.

Med det Formaal at bygge en national Hær op, hvis Befalingsmænd alle skulde være fra det danske Rige selv (Danmark, Norge og Holsten), ophævedes den udenlandske Hvervning næsten helt 1774, dog fik de holstenske Regimenter stadig Lov til at hverve i Hamburg og Lübeck. Resultatet blev, at Danskerne inden for Fodfolket nu kom i Overtal over for de hvervede Udlændinge, mest Tyskere; inden for Rytteriet udgjorde Udlændingene dog endnu Flertallet. Regimenternes Tilladelse til paa egen Haand at hverve Rekrutter i Udlandet bortfaldt i 1795 ved Oprettelsen af en Generalhvervningskommission, der holdt Kontorer i de fleste af Tysklands Byer indtil 1803, da Hvervning af udenlandske Soldater helt ophørte.

Ved den nye Hærorden af 1785 sammensattes hvert Regiment af 288 nationale og 288 hvervede Ryttere, der nu, i Stedet for i 5, deltes i 4 Eskadroner à 144 Ryttere. Af hvert Regiments 576 Ryttere var kun 160 Ryttere med 330 Heste i Tjeneste hele Aaret, idet de nationale Ryttere samt de 128 Frimænd ved hvert Regiment kun indkaldtes til 28 Dages aarlig Øvelse.

Eskadronens S sammensætning var 5 Officerer, 9 Underofficerer og 2 Trompetere samt de 144 Menige; fra 1790 ansattes desuden ved hver Eskadron en Officerslev, en saakaldt Frikorporal.

Fra 1785 fik en Premierløjtnant i Rytteriet 192 Rd. i aarlig Løn, en Kaptajn 750 Rd., en Major 900 Rd., en Oberstløjtnant 1.050 og en Oberst 2.050 Rd.

Til de nationale Ryttere leveredes som hidtil Distriktsheste af Herregaarde og Præstegaarde; hvert Regiment fik 800 Rd. til Hvervning og 1.750 Rd. til Remontering (Indkøb af Heste). Eskadronernes Ret til selv at indkøbe Heste – et Forhold, der kunde medføre opskruede Priser, naar flere Eskadroner samtidig indkøbte inden for samme Omraade – ophævedes 1796, og i Stedet oprettedes for hele Rytteriet, med Hovedsæde i Kolding, en Remontekommission, der indkøbte Hærens Heste og fordelte dem til Afdelingerne.

1797 forandredes Eskadronernes Rekrutskoler til samlede Rekrutskoler for hele Regimentet, og ved hver Skole ansattes 3 Officerer, 8 Underofficerer og 2 Trompetere.

I Forsommeren 1775 samledes Regimenternes udskrevne Mandskab for første Gang til Mønstring og Øvelse, hvilket for de holstenske og slesvigske Regimenters Vedkommende foregik ved Rendsborg. Til Officerernes store Forbavselse arbejdede Mandskabet med Iver og Lyst.

Sædvanligvis mødte der til Øvelserne c. 1.000 Mand paa Regimentseksercerpladsen; efter en kort Gudstjeneste

toges der fat paa Øvelse og Teori. Stor Vægt lagdes der paa, om Tøjet var velholdt og rent, og om Soldaten bar »sit Haar egalt og vel friseret og pudret«. Da Haarpiskene skulde være af samme Længde og Udseende, havde Regimentet anskaffet et Tusindtal af dem, som solgtes til Soldaterne afdragsvis i Løbet af Tjenestetiden. Efter Øvelsen tog Soldaterne dem med hjem for at gemme dem til næste Aars Øvelse.

Ligesom Mandskabet viste en ny Aand og et bedre Humør end tidligere, optraadte ogsaa Befalingsmændene paa en helt anden Maade end før, sikkert en Følge af Regeringens gentagne strenge Paabud om at behandle de udkrevne Folk hensynsfuldt; Stokken brugtes saaledes næsten slet ikke mere, i Stedet for appelleredes til Kappelysten og Æresfølelsen. Samtidig blev Militærtjenesten gjort mere festlig med smukke Faner, straalende Uniformer og mere Militærmusik, ikke mindst efter at den militærbegeistrede Kronprins FREDERIK (VI) 1784 havde overtaget Regeringen. Efterhaanden som Landets egne Sønner kom til at udgøre Hovedbestanddelen i Afdelingerne, bedredes ogsaa langsomt Forholdet mellem civile og militære, hvilket bl. a. viste sig ved stigende Tilskuerskarer til de store Revuer og Øvelser.

Fra 1776 kom hele den danske Hær skiftevis i Lejr hvert 3. Aar i de 21 Dage, for de sydjyske og holstenske Regimenters Vedkommende ved Rendsborg. I de første 14 Dage afholdtes Regimentsøvelser, og efter en Hviledag var der Kongerevu og større Øvelser. Ved Rytteriets Øvelser skete netop i disse Aar en heldig Forandring, idet der lagdes mere Vægt paa større Hurtighed, og Reglementet – det første, danske Eksercerreglement for Rytteriet er trykt i Haderslev 1776 – foreskrev hyppig Anvendelse af Angreb i Gallop med alle Eskadroner paa Linie.

Ved Mønstringerne i 1777 og 78 fik Rytteriet Ros for Officerernes Tjenesteiver, for Mandskabets Lærvillighed og for de godt tilredne Heste; det indskærpedes dog Officererne selv at holde gode Heste og ikke blot laane en Hest til Øvelserne. Paa Grund af den frygtelige Kvægpest, der 1779–82 hjemsøgte Danmark og Holsten, ledsaget af Misvækst og stor Fodermangel, maatte Rytteriets Mandskab 1782 og 83 foretage sine Øvelser til Fods. 1786 holdt Kronprins FREDERIK store Lejrøvelser med hele Hæren, men det følgende Aar bortfaldt de atter paa Grund af Misvækst og Fodermangel.

Da Sverige i Juni 1788 angreb Rusland, foretog Danmark, som havde Forsvarsforbund med Rusland, et kort Felttog (S. 684) i September-Oktober s. A. fra Norge ind i Sverige. Som Værn mod Gengældelse fra svensk Side samledes samtidig paa Sjælland et Korps, bestaaende af 24 Eskadroner og 27 Batailloner. Korpsets 6 Rytterregimenter, blandt hvilke ogsaa det holstenske Rytterregiment var, havde til Opgave at patruljere langs Sjællands Østkyst. Den 25. Oktober kunde Lejrene dog atter opløses, og Tropperne vendte hjem til deres Standkvarterer.

I 1801, da den danske Flaade led sit Nederlag paa Københavns Red Skærtorsdag den 2. April, forefaldt ikke krigerske Begivenheder til Lands. Sidst i Marts samledes i Holsten et Korps paa 11.000 Mand, hvoraf Hovedstyrken besatte Hamburg og Lübeck (S. 687 f.), medens et Reservekorps laa ved Itzehoe; dette Reservekorps under E. C. F. DÜRING bestod af det holstenske Rytterregiment under General CARL FREDERIK KÖPPER samt det slesvigske Rytterregiment og første jyske Infanteriregiment; hele Korpset vendte sidst i August tilbage til deres Garnisoner.

Som nævnt ægtede Ritmester RHEINLÆNDER i 1789 PAULINE SEIDELIN. Tre Aar før havde han i Haderslev faaet en Søn uden for Ægteskab, som døde fem Aar gammel: FRIDERICH ANTON RHEINLÆNDER, * 22. Maj 1786 i Haderslev, døbt 24. s. M. (Vor Frue), † 13. Maj 1791 sst., begravet 17. s. M. paa Klosterkirkegaarden (Vor Frue). Moderen hed CATHARINA IVERS-DATTER PETERSEN, Datter af IVER PETERSEN paa Naffet i Haderslev.

Den 18. Juni 1802 blev Ritmester og Eskadronschef RHEINLÆNDER forsat til det Aaret før oprettede slesvigske Landeværnsregiment som Major og Bataillonskommandør med 400 Rd.s Vartpenge og Majors Anciennitet fra 1. Januar s. A. Den 23. Juli s. A. blev han Kommandør for Regimentets 6. Bataillon. Fra 13. Maj 1803 modtog han i Gage 700 Rd., hvoraf 292 Rd. ekstraordinært.

Regimentet, der førtes af Grev ROCHUS LYNAR, var sammensat af 7 Batailloner, der hver bestod af ialt 1.378 Mand, nemlig Chefen, 3 Kaptajner, 4 Løjtnanter, 8 tjenstgørende Underofficerer, 32 andre Underofficerer, 13 Spillemand samt 440 Landeværnsmand af yngste Afdeling og 877 Reserver. Bataillonschefen lønnedes med 408 Rd. aarlig. Paaklædningen var Hat med grøn Fjer, rød Kjole med blaa Krave og Lærredsbukser.

Medens Napoleonskrigene rasede over hele Europa, skærpedes i Vinteren 1800–01 Danmarks Forhold til England. I Forbindelse med Forsvarsforanstaltninger, der blev truffet mod et truende engelsk Angreb, paabødes

den 19. Januar 1801 Oprettelsen af et Landeværn for overalt at være rede til at afværge en Landgang. Oprettelsen af 10 Landeværnsregimenter med ialt 64 Batailloner paabegyndtes i Marts 1801, men afbrødes af Krigen og fuldendtes først i Løbet af 1802 og 03. Landeværnet, der ikke regnedes med til Arméén, skulde bestaa af det fra Regimenterne afgaaede og altsaa fuldt uddannede Mandskab i Alderen 28–45 Aar. Den 11. Juni 1802 inddeltes hver Landeværnsbataillon i 3 Afdelinger; Mandskabet i den yngste Afdeling skulde indkaldes til 21 Dages Øvelser og Mønstring i Løbet af 6 Aar; i de 2 andre skulde det kun indkaldes i Krigstid.

Ligesom Kystmilitsen og Borgervæbningen fik heller aldrig Landeværnet nogen større Betydning; dertil var det for løst organiseret og for slet bevæbnet. Til at begynde med havde hver Bataillon 2 Kanoner, men fra 1804 kun 4 Kanoner for hvert Regiment. Mandskabets Bevæbning var yderst primitiv, i Hovedsagen Høtyve og Knipler samt enkelte gamle Spyd, der opbevaredes i Tøjhusene. De befalede Øvelser for Landeværnets yngste Afdeling udsattes fra Aar til Aar, saa da Krigen atter udbrød 1807, havde den endnu ikke været indkaldt til Øvelse. Alle disse Forsømmelser fra Regeringens Side medførte, at Lysten til at tjene i Landeværnet forsvandt efter faa Aars Forløb, medens det til at begynde med havde været meget eftertragtet at opnaa Officersansættelse i det.

Efter at Landeværnet i Slaget ved Køge i August 1807 til Fulde havde vist sin Uanvendelighed, blev det opløst i Februar 1808, idet dets Regimentsstabe blev nedlagt, og af dets yngste Mandskab oprettedes 34 Batailloner, som to og to føjedes til de bestaaende Linieregimenter.

Kort før Nedlæggelsen af det slesvigske Landeværnsregiment den 5. Februar 1808 havde Major RHEINLÆNDER den 10. Januar s. A. faaet sin Afsked. Sin hidtidige Gage beholdt han i Pension.

Da der i 1808 paatænkte et Angreb paa Skaane, rykkede et fransk-spansk Korps under BERNADOTTE (Prinsen af Pontecorvo, den senere Kong KARL JOHAN af Sverige) sydfra op i Jylland for at hjælpe Danmark. Efter at have passeret Rendsborg, hvor CHRISTIAN VII faa Dage efter døde, den 13. Marts, kom de franske Tropper den 12. Marts til Kolding; en stor Del af dem drog straks videre til Fredericia, og til Officerernes videre Transport beslaglagdes alle Byens lukkede Vogne, baade Hyrekareter og de private; de fleste af disse Vogne ødelagdes ved Troppettransporterne og figurerer derfor i Erstatningsregnskaberne, hvor Major RHEINLÆNDERS Kaleche er opført som en af de fineste. – I den Periode, der prægedes af de udenlandske Troppers Færden i Koldings Gader, indtraf den 30. Marts 1808 den Brand, der omdannede Koldinghus Slot til en Ruin. – Endnu fem Aar efter denne Tid levede Major RHEINLÆNDER i Kolding.

† 1. Februar 1813 i Kolding, begravet 6. s. M.

Hans Enke meddelte hans Død i Danske Statstidende for 8. s. M.:

»At det har behaget Livets og Dødens Herre at bortkalde min ømme og kierlige Mand Major R. K. RHEINLANDER den 1ste Febr., i sit Alders 70 Aar, Dette tilkiendegives sørgeligst for fraværende Slægt og Venner.

Colding, den 3die Februar 1813.

P. RHEINLANDER
født SEIDELIN.«

Efter Ansøgning af 17. Marts 1806 havde Bataillonskommandør RHEINLÆNDER og Hustru den 21. s. M. faaet kongelig Bevilling til, at den længstlevende maatte sidde i uskiftet Bo, ogsaa ved Indgaaelse af nyt Ægteskab, mod i sidstnævnte Tilfælde at give 10 Rd. til de fattige i Kolding.

Ingen Børn.

~ 2) 9. Juli 1813 i Kolding Kirke Enkemand OTTO CHRISTOPHER v. D. OSTEN,¹³¹
* 17. Oktober 1770 Kl. 4 om Eftermiddagen i Odense,¹³² hjemmedøbt 18. s. M. af Garnisonspræsten, Sognepræst ved St. Hans Kirke ANDREAS BORCH, fremstillet i St. Hans Kirke 25. s. M.,

baaret af Kammerherreinde BENZON (ALBERTINE CHRISTINE v. HEINEN, gift med Kammerherre CHRISTIAN BENZON til Christiansdal, det nuværende Dalum Kloster ved Odense).

OTTO CHRISTOPHER var Søn af Oberst OTTO BALTHASAR CARL v. D. OSTEN (* 27. Juni 1734 (rimeligvis i København), 1757 Kornet i Livgarden til Hest, 1761 karakteriseret Ritmester af Kavalleriet, 1762 Sekondritmester i Husarregimentet, 1767 Kaptajn i holstenske Dragonregiment, der indtil 1772 var indkvarteret i Odense, Assens og Middelfart, 1769 Kammerjunker, 1772 Sekondmajor i slesvigske Rytterregiment, der havde Garnison i Randers, Aarhus og Horsens, 1780 virkelig Premiermajor, 1785 karakteriseret Oberstløjtnant og 1786 virkelig Oberstløjtnant i holstenske Rytterregiment (i Kolding og Haderslev), 1790 Oberst af Kavalleriet, † 5. Oktober 1792 i Kolding, begravet 15. s. M. i Kirken, ~ 2) 15. Juli 1791 i Garnisons Kirke (dansk), København, Enke CHRISTIANE AUGUSTINE LUND, født v. KALCKREUTH, * 1754 i København, døbt 22. November i Garnisons Kirke (tysk), † pludselig 30. August 1800 i Sorø, begravet 3. September) og første Hustru CATHARINE (KATHIEN) BRÜGMANN¹³³ (* 9. Maj 1736 (muligvis paa Østergaard i Munkebo Sogn paa Fyn), ~ 16. Juli 1762 i Garnisons Kirke i København,¹³⁴ † 16. December 1790 i Kolding, begravet 23. s. M. i Kirken).

OTTO CHRISTOPHERS Fader havde en Søster CHARLOTTE AMALIE v. D. OSTEN (c. 1736–69), gift 1759 med Kornet JENS FREDERIK SEHESTED¹³⁵ (1736–66), en Broder POUL (LØVENØRN) v. D. OSTEN (1739–70) samt Søsteren MARGRETHE MARIE v. D. OSTEN (1740–99), der 1762 ægtede Generaladjutant JOACHIM GERSDORFF (1743–81) til Isgaard og Kvolstrup.

OTTO CHRISTOPHER, der var den yngste af 4 Søskende,¹³⁶ var opkaldt efter sin Farfader Generalløjtnant, Kammerherre OTTO CHRISTOPHER v. D. OSTEN (1707–73) til Mejlgaard, der 1762–72 var Chef for det jyske geworbne Infanteriregiment, der havde Kvarter i Rendsborg.

Faddere til OTTO CHRISTOPHER og hans Tvillingbroder ved Daaben i Odense i 1770 var (Farfaderen) General v. D. OSTEN og Morbroderen Løjtnant HANS FRIEDERICH BRÜGMANN (1742–1800, 1764 Afsked som Løjtnant, 1781 Kammerjunker, 1783 Ejer af Mejlgaard); endvidere Oberstløjtnant CLAUS FREDERIK GUDE og Major ERIK LÖWENHIELM LETH, begge ved holstenske Dragonregiment, samt en Konferensraad FABRITIUS.¹³⁷

Sine to første Leveaar tilbragte OTTO CHRISTOPHER sikkert i Odense; derefter kom Faderen til slesvigske Rytterregiment, hvorved Familien rimeligvis er flyttet til Jylland. Den 27. April 1783 blev OTTO CHRISTOPHER og hans 1½ Aar ældre Broder begge konfirmeret i Horsens, de benævnes da henholdsvis Junker og Løjtnant; to Aar efter blev Faderen Oberstløjtnant i holstenske Rytterregiment; Familien havde nu Bopæl i Kolding, som det fremgaar af Folketællingslisten 1787; Oberstløjtnanten og hans Hustru boede da i Laasbygade Nr. 72 med alle 3 Børn: Datteren SOPHIE AMALIE FRIIS, der var separeret, med sin 5aarige Søn CHRISTIAN FRIIS, Sønnen CASPER HERMAN, der var Løjtnant ved slesvigske Kavalleriregiment, og den 17aarige Søn OTTO CHRISTOPHER, Kornet ved holstenske Rytterregiment; til Husstanden hørte desuden en Husholderske, tre Fruepiger, en Stuepige og en Kokkepige samt en Tjener og en Kusk; yderligere logerede hos Familien en 32aarig ugift Rytter ved det holstenske Rytterregiment ved Navn PEDER GERTSEN.

Som det var Tradition i Slægten, slog ogsaa OTTO CHRISTOPHER v. D. OSTEN ind paa den militære Løbebane, idet han 27. Juli 1787 blev Kornet à la suite og 16. Januar 1789 virkelig Kornet i (Faderens) holstenske Rytterregiment, hvor han 6. Maj 1791 forfremmedes til virkelig Sekondløjtnant, 4. September 1801 til karakteriseret og 18. Juni 1802 til virkelig Premierløjtnant.

Regimentet, der var indkvarteret i Haderslev og Kolding, laa – som ovenfor nævnt (S. 680) – ved Itzehoe i 1801.

Da Franskændene i Juni 1803 besatte Hannover med 25.000 Mand, sammendroges i Slutningen af samme Maaned en Hær paa 16.000 Mand under Kronprins FREDERIKS Ledelse i Egnen omkring Rendsborg. Det holstenske Rytterregiment indgik i Hærens Reservekorps. Af Hæren, der tog Stilling i den sydlige Del af Slesvig og i det nordlige Holsten, opløstes den største Del den 1. September, hvorefter Afdelingerne vendte hjem til deres Garnisoner. (S ogsaa S. 688).

Som nævnt boede Familien v. D. OSTEN i 1787 i Kolding, og samme Sted indgik OTTO CHRISTOPHER v. D. OSTEN i 1796 sit første Ægteskab (Forlovere var Ritmestrene RHEINLÆNDER og HVIID); derimod boede han og hans Hustru i 1801 ikke i Kolding, hvortil han dog var vendt tilbage igen inden 1807.

Den 30. November 1804 blev Premierløjtnant v. D. OSTEN forsat til det et Par Aar tidligere oprettede andet østjyske Landeværnsregiment som Kaptajn og Kompagnichef – paa Gage, vistnok 240 Rd. aarlig. Regimentet, hvis Chef var Oberst, Kammerjunker CASPAR SCHÖLLER,¹³⁸ bestod af 4 Batailloner, hver paa 600 Mand. Den 23. Januar 1808 fik Kaptajn v. D. OSTEN Afsked med 200 Rd. i Pension, et Par Uger før Landeværnets Nedlæggelse.

Under Koldinghus Slots Brand Natten mellem 29. og 30. Marts 1808 maatte Slottets Befalingsmand, Oberst P. M. HVIIDS Hustru og 7 Børn, der boede i Slottets sydlige Fløj, i sidste Øjeblik redde sig ud af den brændende Fløj. I et Brev, som Hustruen – ANNA CHRISTINE BRUUN – straks næste Dag skrev til Obersten, der var ved sit Regiment i Køge, nævner hun, at Børnene »kom til OSTENS, hvor de har bevist dem al mulig Omhyggelighed«. V. D. OSTENS skal paa dette Tidspunkt have boet i Adelgade Nr. 15.¹³⁹

Af Testamentet 1807 fremgaar, at v. D. OSTENS da boede »i Kolding Slots Køkkenhave«. (Hans Svigerfaders Fader Oberstløjtnant JOHANN FRIEDERICH BOECK († 1779 i Kolding) havde 1749 købt Koldinghus store Slotshave og dér ud mod Torvet opført en stor Gaard med Rytterstald, der endnu eksisterede midt i det 19. Aarhundrede).

Den 24. Juni 1813 fik Kaptajn v. D. OSTEN Majors Karakter, og to Uger senere ægtede han Major RHEINLÆNDERS Enke PAULINE SEIDELIN; Forlovere var hendes Svoger Major PHILIP WILHELM RHEINLÆNDER i Haderslev og Kaptajn HANS HANSEN SØDORFF i Kolding.

† 21. Februar 1822 i Kolding, begravet 27. s. M.

Hans anden Hustru blev siddende i uskiftet Bo ifølge Bevilling 27. Juli 1813.¹⁴⁰

Ingen Børn.

OTTO CHRISTOPHER v. D. OSTEN ~ 1) 30. December 1796 i Kolding (ifølge Tilladelse af 28. Oktober s. A.) FRIDERICA ELISABETH BOECK, døbt 4. Januar 1754 paa Skovbygaard i Grarup Sogn, 1 Mil Øst for Haderslev, Datter af Major JOHAN CHRISTIAN BOECK¹⁴¹ (* 1723 i København, døbt 28. Marts i St. Petri Kirke, 1743 Kornet i Haderslev ved 1. fynske Rytterregiment, 1752 Premierløjtnant, fra 1753 Ejer af Skovbygaard, 1758 Ritmester, garnisonerede i Kolding 1751–53 og 1756–64, i Vejle 1753–56, deltog 1762 i Felttoget til Mecklenborg; 1764 Sekondkaptajn i Vejle ved jyske geworbne Dragonregiment, 1772 Sekondritmester, s. A. Kompagnichef (ved Fodfolkét) i Horsens ved 1. jyske nationale Bataillon, der 1774 indlemmedes i holstenske Infanteriregiment og 1775 overgik til bornholmske Infanteriregiment; 1778 Kompagnichef ved det nyoprettede fynske Infanteriregiment, der indkvarteredes i Slesvig By, 1780 Major af Infanteriet med Anciennitet fra 1774; boede 1772–83 i Horsens, 1783–87 i Slesvig; 1785 Afsked med 300 Rd. Pension, † 10. Oktober 1787 i Slesvig, begravet 15. s. M. i Frederiksberg Kirke sst.) og Hustru MARIE KIERSTINE HANSDATTER¹⁴¹ (* 1732 i Vejstruprød, Vejstrup Sogn, 1½ Mil Syd for Kolding, hjemmedøbt 22. April; ~ 2) 17. Juni 1753 paa Skovbygaard, Grarup Sogn, † 14. December 1816 i Slesvig, begravet 22. s. M. i Frederiksberg Kirke sst.).

FRIDERICA ELISABETH BOECK var den ældste af 11 Søsken¹⁴¹.

† 11. April 1812 i Kolding, begravet 18. s. M.

Ved kongelig Konfirmation 3. September 1807 af deres Testamente af 10. August s. A. var det bevilget den længstlevende som Enearving at sidde i uskiftet Bo mod ved Indgaaelse af nyt Ægteskab at give den afdødes Arvinger 10 Rd.

Ingen Børn.

224. x. MATTHIAS SEIDELIN, * 1769 i Stenderup, Eltang Sogn, hjemmedøbt 9. Juni »formedelst at han var svag af sin haarde Fødsel«, fremstillet i Kirken 11. Juli.

Han var Kadet indtil 2. Marts 1787, da han blev Stykjunger og 9. s. M. Sekondløjtnant i Artillerikorpset, dog mod at underkaste sig en Eksamen, der skulde bestemme hans Anciennitet; 22. August 1788 Sekondløjtnant ved 11. Artillerikompagni i Kristiania, modtog Sekondløjtnants Gage fra 15. Maj 1789; blev 1. Juni 1789 forflyttet til 5. Artillerikompagni i København, 1. eller 14. Januar 1791 Premierløjtnant, var ansat ved 16. Artillerikompagni i Holsten, da han 1. Juli 1797 forflyttedes som Premierløjtnant til 13. Artillerikompagni i Fredrikstad; blev herefter 29. Marts 1799 karakteriseret Kaptajn, 1. August 1803 Stabskaptajn ved 12. Artillerikompagnis Detachement i Bergen, 4. Maj 1804 virkelig Stabskaptajn og Chef for samme Detachement, var muligvis samtidig Stabskaptajn ved 20. Haandværkerkompagni, og blev endelig 2. Marts 1808, et halvt Aar før sin Død, Kompagnichef for Artillerikorpsets 7. Kompagni, vistnok fremdeles blot som Chef for Detachementet i Bergen.¹⁴²

Om hans Opholdssted vides blot, at han – der i 1798 arvede 1.402 Rd. efter sin Fader – i 1799 som Artillerikaptajn angives at bo i Fredrikstad, hvorfra hans Hustru var, og i 1807 i Fredrikshald (siden 1927: Halden) i Norge, begge beliggende paa Østsiden af Oslo Fjord. Aaret efter døde han i Bergen.

Artillerikorpset – hvis hele Styrke i 1789 bestemtes til 3.335 Mand med 408 Heste – var s. A. blevet inddelt i en dansk, en holstensk og en norsk Brigade, hver med 1 ridende Kompagni (fra 1806: paa 172 Mand), 5 Fodkompagnier (1806: hver paa 234 Mand) og 1 Haandværkerkompagni. I Stedet for Haandværkerkompagnierne oprettedes 1803 1 Fyrværker- og 1 Haandværkerkompagni, fælles for hele Artillerikorpset, der da udgjorde ialt 4.884 Mand.

Efter den norske Hærorden af 1. Juli 1789 bar Artillerikorpset rød Kjole med mørkeblaa Rabatter, blaa Krave og gule Knapper. 1803 forsvandt Haarpisken i hele Hæren, og det paalagdes alle at bære Haaret paa Baghovedet kort afskaaret.

Den 28. Marts 1808 fordeltes den norske Artilleribrigades ridende Batteri og 5 Fodbatterier med 2 Batterier i Fredrikstad, 1 i Fredrikshald, 1 i Kongsvinger, 1 i Fredriksvern (i Stavern) og 1 i Kristiania. Ialt talte den norske Hær 900 Artillerister – samt 30.000 Fodfolk og 4.000 Dragoner.

Om den norske Artilleribrigade fra disse Aar vides følgende (uden at MATTHIAS SEIDELINS Deltagelse kan godtgøres):

I Juni 1788 afholdt Størstedelen af den norske Hær – ialt 8.550 Mand – Lejrøvelser ved Fredrikstad, hvori 4 Kompagnier national Artilleri, ialt 400 Mand, deltog. Ved alle Lejrøvelser underviste Artillerikorpsets Officerer og Underofficerer Fodfolkets Officerer og Underofficerer i Betjeningen af Bataillons-Kanonerne.

I Feltoget mod Sverige 1788 sendtes et Hjælpekorps paa knap 13.000 Mand fra Norge ind i Sverige. I Korpset, hvis Tropper saa godt som alle var norske, deltog 820 Artillerister, hvoraf de 220 var tilsluttet Fodfolksbataillonerne, og de 600 Artillerister med 62 Kanoner og 170 Krudtvogne udgjorde en Artilleribrigade, delt i 5 Batterier, hvoraf det ene var ridende. Med Hovedhæren, der blev samlet mellem Fredrikstad og Fredrikshald, fulgte Kronprinsen som frivillig, medens Prins CARL af Hessen var Overgeneral. Den 23. September brød den op fra Fredrikshald og gik mod Syd med det Maal at overrumple og indtage Göteborg; halvvejs kom det den 28. s. M. til et Sammenstød med den svenske Hær ved Kvistrum Elv lidt Nord for Uddevalla, hvor 806 Svenskere toges til Fange; 1. Oktober naaede Nordmændene Uddevalla og 5. s. M. til den stærkt forsvarede Göteborg, men inden Kampene her var begyndt, sluttedes Vaabenhvile 8. s. M.; den 19. s. M. brød den norske Hær op, og 12. November var hele Korpset atter tilbage i Norge.

Den 14. April 1808 paabegyndte den svenske Hær et Indfald i Norge, fra Kongsvinger til Fredrikshald, med det Formaal at erobre Kristiania, men da Fremrykningen standsedes af haardnakket norsk Modstand, opgaves det svenske Angreb først i Juni Maaned efter et svensk Tab paa godt 2.000 Mand; Nordmændenes Tab beløb sig til 4–500 Mand.

I 1808 kom Kaptajn MATTHIAS SEIDELIN i Polemik med den især som Taler og Prædikant meget kendte Biskop i Bergen JOHAN NORDAHL BRUN, der var højt agtet og elsket af alle.

Vinteren 1807–08 var i Danmark og Norge præget af Sorg over Englændernes Bombardement af København og Bortførelse af den dansk-norske Flaade i September 1807; herom skriver Biskop BRUN, som hele Livet igennem nærede stor Interesse for militære Problemer: »Intet kunde være mere i hver Mands Mund, især fra ultimo Augusti forrige Aar, end denne Klage: Vi have for lidet Krudt og for faa Kanoner.« Om en Tale, Biskoppen den 29. Februar 1808 holdt i Bergen Domkirke, skrev han senere: »Thi steg jeg op Fastelavns Mandag for fuldt Hus paa Domkirkens Talestol og frembød et Surogat, taget af min Religions velforsynede Rustkammer: kristelig Samdrægtighed. Den skulde, sagde jeg, kraftelig erstatte Tomheden i Arsenaler og Tøjhuse etc.«

Mod denne Tale indrykte Kaptajn SEIDELIN en Protest i De bergenske Adresse-Comptoirs Efterretninger Nr. 12, som besvaredes 26. Marts af Biskop BRUN i et lille Skrift paa 3 smaa Sider, hvori han først bemærker: »Mod mig kan Deres Velbyrdighed intet personligt have. Kun ondt Lune maa have forvildet Dem hen paa Forfatterbanen, men hvor denne Gang kun blid Broderaand skal møde Dem.« Om selve Sagen skriver Biskoppen: »Dette Ord: Tomhed, rykke Deres Velbyrdighed midt ud af sin Sammenhæng, midt ud af en Tale, hvis hele Tendens var at forene Alt til Mod«. Og han fortsætter: »Iøvrigt sagde jeg allerede den 6te September f. A.: »Vaaben, ja al Ære for dem. Vi kunne ønske os nu flere end dem, vi have; og brister os noget til klækkeligt Selvforsvar, er det netop Vaaben.« Talen, hvori disse Ord staae, sendte jeg til den øverste Censor i Alt hvad der hører til Mod og Mandskab, til vor dyrebare Kronprinds, og fik derfor – derfor Hr: Capitain! – belønnende Tak fra Højstsamme i et saare naadigt Brev, dateret, Hovedkvarteret Kiel, 27de October 1807. Min Fastelavnstale gaaer visselig samme Vej, og hvad om da netop det Udtryk, hvorover De forarger Dem, bidrog noget – i hvor lidet – til Fremskyndelsen af det, vor Landsfaderlige Kongesøn saa gjerne undte os, og vist nok sendte os strax, om det var gjørligt: en liden Artigleri-Park til det, vi før have; da vilde min vakkre Capitain blive saa god, saa blid og saa glad i det større Svingerum, han fik til at vise sig som en Mand af Ære, Mod og Indsigter.«

Herpaa udsendte Kaptajn SEIDELIN 4 Dage senere et temmelig mat Svar paa 2 smaa Sider: »Jeg vil forklare mig nøjere, men kort. Mit Kald er desuden ikke Skriveriets, det er Deres. 1. At nogle faa Linier, som indrykkes i en Adresseavis, kan kaldes: Forfatterbanen: det forstaaer jeg ikke. Her i Byen, saavel som paa ethvert Sted, hvor der trykkes Aviser, gives altsaa mange Forfattere. 2. At der i en Tale, hvis første Øjemed gaaer ud paa, at opvække og udbrede Mod og Tillid, ikke bør bruges nogetslags Udtryk – det være nok saa rhetorisk skjønt – som kunde røbe den mindste Mangel af de fornødne Forsvarsmidler: derom troer jeg sikkerligen at være temmeligen overbevist . . . 4. At jeg skulde have oplyst eller underrettet Publikum om Tøjhusets eller Arsenalets gode, eller slette Tilstand: dertil har jeg hverken havt Ordre, eller troet mig berettiget; og derfor har jeg heller aldrig gjort det. Kun stadigen har jeg sagt, at vore Forsvarsanstalter ere gode, og deri har jeg sagt sandt . . . Iøvrigt takker jeg Deres Højærværdighed for Deres blide Broderaand, med Tilføjende: at jeg, angaaende denne her omtvistede Sag, ikke mere indlader mig i nogetslags Skriveri. Jeg har sagt: det er ikke mit Kald, og under nærværende Conjuncturer, er det desuden min Pligt, ikke at spille Tider hermed.«

† 3. November 1808 i Bergen, begravet 14. s. M. Kl. 10 om Formiddagen paa Korskirkegaarden sst.¹⁴³

Efter at hans Indbo m. m. var solgt paa Auktion, udgjorde Boets Formue ialt 1.438 Rd. 67 Sk.; herfra gik »de prioriterede Creditorers Krav«, der var 1.403 Rd. 2 Sk., hvorefter der kun var 35 Rd. 65 Sk. tilbage til Deling »imellem de uprioriterede Creditorer«.¹⁴⁴

~ 23. Juli 1802 i Fredrikstad (ifølge Tilladelse af 30. April s. A.) FREDERIKKE MARGRETHE SINDING,¹⁴⁵ * 1780 i Fredrikstad, døbt 1. September, Datter af Apoteker sst. HOLGER FERSLEV SINDING (* 1734 eller 35 i Kundby Sogn paa Sjælland, døbt 4. Januar 1735 (kun døbt HOLGER), 1758–63 ansat paa Elefantapoteket i Kristiania, 1763–66 Provisor og 1766–89 Apoteker ved Kong Salomons Apotek i Fredrikstad, indtil 1775 tillige ved Filialapoteket paa Moss, † 23. Oktober 1789 i Fredrikstad, begravet 30. s. M., ~ 1) 11. Juni 1766 i Fredrikstad Enken efter de 2 foregaaende Apotekere i Fredrikstad JOHANNA CATHRINA JØRGENDATTER WIELSGAARD (* 1734, † 13. Oktober (ikke Januar) 1770 i Fredrikstad, begravet 19. s. M., ingen Børn)) og 2. Hustru DOROTHEA ROSING¹⁴⁶ (* 8. April 1742 »Klocken half 7 om Eftermiddagen« i Kristiania, døbt 13. s. M. i Garnisonsmenigheden (Akershus Slotskirke), ~ 16. Februar 1774 i Fredrikstad, † 12. November 1797 sst., begravet 17. s. M. 5 Døtre og 2 Sønner).

Hendes 2 Brødre var JENS FREDRIK SINDING (1774–76) og ULRIK ROSING SINDING (1777–1865, 1798–1849 Apoteker ved Kong Salomons Apotek i Fredrikstad), opkaldt efter Morfaderen Oberstløjtnant ULRIK FREDRIK ROSING. Af hendes 4 Søstre døde 2 smaa, JOHANNE KATHRINE SINDING (1776–1807) blev gift med FREDRIK FERDINAND FISCHER (1761–1823), Oberst og Kommandant i Fredrikstad, og ANNE HEDEVIG SINDING (* 1784) med Mægler NILS BORTHIG KLOED i Kristiania.

Som Enke søgte hun i December 1809 om 50 Rd. Tillæg til sin Pension. I Ansøgningen oplyser hun, at hendes Mand var »under nærværende Krig død af di Strabadser hans Kræfter ey tillod ham at udholde«.

† 26. Februar 1854.¹⁴⁷

Ingen Børn(?).

225. y. IDE BIRGITTE SEIDELIN, * 1770 eller 1771 i Stenderup, Eltang Sogn, hjemmedøbt 2. Januar 1771, »fordi hun var svag af at have været hart i Fødselen«, fremstillet i Kirken 23. s. M.

† 1772 i Stenderup, begravet 12. December.

226. z. POUL BORREBYE SEIDELIN, * 29.¹⁴⁸ September 1772 i Stenderup, Eltang Sogn, hjemmedøbt s. D., fremstillet i Kirken 4. November.

Ved Daaben kaldtes han kun POUL, men da han var opkaldt efter sin Morfader Sognepræst POUL BORREBYE, tog han efter Tidens Skik dennes Efternavn som Mellemnavn.

Han gjorde i 5½ Aar Tjeneste i det holstenske Rytterregiment, som havde Garnison i Kolding og Haderslev, fra Februar 1790 som Frikorporal¹⁴⁹ og fra 25. Marts 1791 som karakteriseret Sekondløjtnant. Regimentet bestod af 4 Eskadroner, af hvilke hans Svoger Ritmester RHEINLENDER (S. 678) den 6. Maj 1791 blev Chef for den ene, og s. D. blev hans senere Svoger v. D. OSTEN (S. 682) virkelig Sekondløjtnant i samme Regiment.

I 1793 anholdt SEIDELIN om Tilladelse til at bivaane Felttogene ved en af de krigsførende Magters Arméer, – det var paa en Tid, da franske Tropper gik fra Sejr til Sejr over det under Navnet den første Koalition dannede Forbund af de fleste andre europæiske Stater. Ved kongelig Resolution af 14. December 1793 bevilgedes hans Ansøgning, og der gaves ham Rejsepas som Sekondløjtnant, dog uden at denne »Benævnelse skal give ham nogen Adgang til saadan Karakter her i Tjenesten«.

Han gjorde herefter Kampagnen med ved den allierede Hær i Slaget ved Boxtel (i Syd-

Holland, 70 km Sydøst for Rotterdam), hvor Franskmændene den 17. September 1794 vandt en vigtig Sejr over en engelsk-hollandsk Hær under Hertugen af York.

Under Kampagnen mistede SEIDELIN hele sin Ekvipage og henvendte sig i sin Nød til den danske Gesandt i Holland, den dygtige Kammerherre, Baron SCHUBART i Haag, som ydede ham 20 hollandske Dukater som

Hjælp og i en Skrivelse til Kongen anbefalede ham til en »hastig« Hjælp, hvilket havde til Følge, at der 7. November s. A. bevilgedes ham en Gratifikation paa 150 Rd.

Aaret efter – i en Ansøgning, dateret København 5. Oktober 1795 – klagede SEIDELIN atter sin Nød, da han efter de Felttog, han havde deltaget i, havde mistet alt, og fra sin gamle Fader paa 90 Aar, »omringet af en Mængde Børn«, kunde han ingen Hjælp faa, hvorfor han ansøgte om, for at skaffe sig sit Underhold, at blive Premierløjtnant ved et Dragonregiment i Norge.

Ved kongelig Resolution af 6. November 1795¹⁵⁰ blev »den ved det holstenske Rytterregiment a la suite staaende Kornet v. SEIDELIN, som med Berømmelse har bivaanet Campagnerne ved den allierede Armé«, udnævnt til karakteriseret Sekondløjtnant i Kornets Nummer, paa ekstraordinær Kornets Gage, i Livregiment Dragoner, der ligeledes laa i Holsten – i Itzehoe, Plön og Kiel – og som fra samme Tid blev kaldt Livregiment lette Dragoner, paa Grund af den lettere Udrustning, det og to andre Rytterregimenter fik, nemlig en let Sabel, en kortere Karabin og Pistol, Læderhue med Hesthaars Kam, lange Klædesbukser og kortskafede Støvler. Paaklædningen var rød Kjole med sort Krave og Rabatter samt hvide Knapper og gule eller hvide Bukser. Den Eskadron, SEIDELIN gjorde Tjeneste ved, var sandsynligvis garnisoneret i Itzehoe, hvor han vides at have opholdt sig i 1799 og i April 1807, eller i Plön, hvorfra han 3. Juli 1800 skrev til Enkekassen, og i Brev til

11. April 1811.

samme, dateret Løvenborg 11. April 1811, hedder det: »Da det Regiment, hvorved jeg staar, endnu ingen Garnison er anvist, saa er min Familiebopæl egentlig endnu i Plön i Holsten, uagtet min Kone har opholdt sig nogen Tid her i Landet [Sjælland] ved at leje nogle Værelser i Slagelse.«

Den 5. Maj 1797 forfremmedes han til virkelig Sekondløjtnant, 22. April 1803 til karakteriseret Premierløjtnant og 28. August 1807 til karakteriseret Ritmester med reserveret Ritmesters Anciennitet af 5. September 1806.

I 1800 ægtede Sekondløjtnant SEIDELIN en Datter af den afdøde Konferensraad v. LEVETZOW til Godset Ehlersdorf i Holsten, en halv Mil Vest for Byen Oldenburg. Ægteskabet, der varede i næsten 50 Aar, var – saa vidt vides – barnløst.

Medens Englænderne i 1801 forberedte Angrebet paa København, samledes i Holsten en dansk Hær paa 11.000 Mand til at forsvare Landets Sydgrænse. Hovedstyrken heraf, der besatte Hamburg den 29. Marts 1801 og førtes af Prins CARL af Hessen, udgjordes af en Rytterbrigade under Prins CHRISTIAN af Hessen, bestaaende af 2 Eskadroner af Livregiment Dragoner under GEORG FREDERIK MECHLENBURG og 4 Eskadroner af Livregiment Ryttere, samt 2 Fodfolksbrigader foruden Artilleriet.

En anden Styrke besatte Lübeck den 5. April; den førtes af Prins FREDERIK af HESSEN og var sammensat af de 2 andre Eskadroner af Livregiment Dragoner under ANTON FREDERIK PIPER¹⁵¹ samt 3 Fodfolksbatailloner og Artilleri. (Endvidere laa det holstenske og det slesvigske Rytterregiment samt et Fodfolkregiment ved Itzehoe, S. 680 og 682).

Efter Hamburgs og Lübecks Rømning i Slutningen af Maj s. A. blev Korpsene endnu staaende i det sydlige Holsten til Slutningen af August, da de vendte hjem til deres Garnisoner.

Da Franskændene i Juni 1803 havde besat Hannover med 25.000 Mand, samlede i Slutningen af samme Maaned en Hær paa 16.000 Mand under Kronprins FREDERIKS egen Førelse i Egnen omkring Rendsborg. Den bestod af 26 Batailloner Fodfolk, 30 Eskadroner Rytteri og 60 Kanoner. Af de 3 Rytterbrigader, der ledtes af General DÜRING, dannede Livregiment Dragoner og Livregiment Ryttere anden Brigade, hvis Chef var Prins CHRISTIAN af Hessen. (Se ogsaa S. 683).

Medens Størstedelen af Hæren hjemsendtes i September 1803, vedblev en Avantgarde, hvor Livregiment Dragoner indgik, at bestaa til Sommeren 1804. Avantgarden, der førtes af den dygtige og modige Generalmajor JOHANN EWALD, sendtes til Sydgrænsen, hvor den tog Stilling langs Floden Bille (Biflod til Elben Øst for Hamburg) og Grænsen mellem Holsten og Lauenburg.

– I 1803 indførtes den nuværende militære Honnør, og samme Aar afskaffedes Haarpisken i hele Hæren; i i Stedet paalagdes det alle at bære Haaret paa Baghovedet kort afskaaret. –

Paa Grund af Frankrigs Krig med Rusland og Østrig samlede Kronprinsen atter i Oktober 1805 en Hær i Holsten paa 2.750 Mand. Medens Hovedstyrken laa i Landsbyerne mellem Kiel, Neumünster og Rendsborg, sattes en Avantgarde, hvori Livregiment Dragoner atter indgik, paa Feltod og fik til Opgave at bevogte Grænsen mellem Hamburg og Lübeck. Det første Aar forløb i Ro, men efter at Frankrig i Oktober 1806 havde besejret hele den preussiske Krigsmagt, truede flygtende Dele af den ved Jena slagne preussiske Hær at overskride den danske Grænse, og 5. November kastede et preussisk Armékorps paa 25.000 Mand under GEBHARD LEBRECHT BLÜCHER sig ind i Lübeck og forsøgte at faa Danskerne til at hjælpe sig mod de forfølgende Franskænd, hvis disse krænkede den danske Grænse. General EWALD, Avantgardens Chef, svarede, at han skulde forsvare Grænsen mod enhver fremmed Magts Tropper, og at kun over hans Lig kunde Preusserne bryde ind i Holsten. Dagen efter angreb Franskændene Preusserne ved Lübeck og tog hele den preussiske Hær til Fange. Under denne Kamp skød en fransk Kolonne Genvej gennem de holstenske Byer Fackenburg og Stockelsdorf (Nordvest for Lübeck), hvor der stod en dansk Bataillon, 2 Eskadroner og 4 Kanoner som Grænsevagt. Efter en Times Kamp fik de franske Kolonner Ordre til at trække sig tilbage. Træfningen kostede Danmark 20 Mand, Franskændene maatte efterlade 40 Mand, dels døde, dels saarede, inden for den danske Grænse.

For ikke at blive indviklet i Krigen trak Kronprinsen herefter Hæren noget tilbage; Avantgarden fik nu Hovedkvarter i Segeberg mellem Lübeck og Neumünster, kun enkelte Ryttere skulde besætte Overgangene langs Grænsen, men ikke indlade sig i Kamp.

Næste Sommer foretog Kronprinsen fra sit Hovedkvarter paa Kiels Slot daglige Øvelser med sin Hær i Holsten, indtil Meddelelsen om Englands forestaaende Angreb mod den danske Flaade kom som en Bombe den 8. August 1807.

Først efter at Englænderne havde bortført den danske Flaade, og efter at de selv var draget fra Sjælland i Oktober, samt efter at deres Flaade havde forladt de danske Farvande, førtes omsider i November Størstedelen af den danske Hær – deriblandt ogsaa Livregiment Dragoner – over Bælterne til Sjælland, hvor der opstilledes 30.000 Mand.

Den 29. Februar 1808 erklærede den danske Regering Sverige Krig, og i Forbindelse hermed opstilledes i Foraaret 1808 paa Sjælland og de sydfør liggende Øer en Hær paa ialt 33.000 Mand, hvoriblandt 4.000 Ryttere; heri indgik ogsaa det den 22. Oktober 1807 oprettede Prins FREDERIK FERDINANDS Dragonregiment. (Resten af den danske Hær udgjordes af 6.000 Mand paa Fyn, 8.000 i Jylland og 12.000 i Holsten).

Den 20. December 1807 blev Ritmester POUL BORREBYE SEIDELIN forsat som Eskadronschef til Prins FREDERIK FERDINANDS Dragonregiment, hvis Paaklædning var rød Kjole med sort Besætning og lyseblaa Bukser – fra 1816 hvide Bukser. Dette Regiment, hvis Chef var Arveprins FREDERIK FERDINAND (1792–1863), Fætter til Kronprins FREDERIK (VI) og Broder til den senere CHRISTIAN VIII, stod først en kort Tid paa Lolland, men overførtes allerede 1808 (eller 1809) til Sjælland – som et Led i den rustede Hær, der i Foraaret 1808 opstilledes dér

med det dobbelte Formaal at afværge et svensk Angreb og selv foretage Landgang i Skaane. (I 1811 boede SEIDELINS Hustru en Tid i Slagelse, S. 687).

Prins FREDERIK FERDINANDS Dragonregiment stod herefter paa Sjælland til 1813, da det sendtes til Fyn og Jylland; efter Freden i Januar 1814 kom det tilbage til Sjælland, hvor det forblev i 1 Aar; i Efteraaret 1815 marcherede det til Nordfrankrig, hvor det laa i 3 Aar; efter Hjemkomsten i Januar 1819 fik det Garnison i Aarhus (indtil 1865).

Den 24. September 1820 fik Eskadronschef SEIDELIN Afsked som Major, paa hvilket Tidspunkt han skal have ligget i Kantonnement i Skanderborg.

Prins Ferdinands Dragonregiment havde i sine første Sjællands-Aar Strandvagt paa Øens Vest- og Sydkyst med den Opgave at dække Kysterne for Smaaoverfald og Plyndringer af Mandskab paa de engelske Krigsskibe, som krydsede i Farvandene.

Under Foregivende af i Vinteren 1808–09 at ville gaa over Isen til Skaane samlede FREDERIK VI Størstedelen af den paa Sjælland staaende Hær ved og i København, ialt 25.000 Mand; den inddeltes i en Avantgarde, et Hovedkorps og en Hovedreserve, til hvilken sidste Prins Ferdinands Dragonregiment hørte, men i Foraaret 1809 sendtes Tropperne tilbage til deres tidligere Placeringer paa Sjælland, hvor de de kommende Aar væsentligst anvendtes til »Kronearbejde«, et meget vidtstrakt Begreb, der for Prins Ferdinands Dragoner bestod i, at de 1810–12 arbejdede paa den Danneskioldske Kanal og Susaaens Sejlbugørelse. (»Den Danneskioldske Kanal« eller »Næsbyholm Kanal« er Navnet paa den Uddybning af Susaa i nogle og tyve Kilometers Længde fra Bavelse Sø til Aaens Udløb ved Karrebæksminde, som Lensgreve CONRAD DANNESKIOLD-SAMSØE (1774–1823), der fra 1804 til sin Død bl. a. ejede Godserne Næsbyholm og Bavelse mellem Sorø og Næstved, i Aarene 1810–12 lod foretage med store Bekostninger for at gøre Susaa sejlbar paa det paagældende Stykke og derved fremme Udførslen af Brænde fra Næsbyholms Skove. Kanalen, der aabnedes 11. September 1812, var c. 7,5–10,7 m bred og over 1 m dyb; den er nu uden Betydning for Sejladsen paa Aaen).

Som Følge af Pengenes stadig synkende Værdi var Soldaternes Forplejning, navnlig langs Kysterne, hvor den bestod af Fisk, meget tarvelig, hvilket flere Gange gav Anledning til højrrøstede Klager.

Iøvrigt brugtes megen Tid og Kraft paa rene Petitesser, blandt hvilke Uniformernes Udseende var en meget væsentlig Ting. Officererne i Prins Ferdinands Dragonregiment henvendte sig paa det bønligste til Kongen om Tilladelse til at bære en lille Knebelsbart, hvilket Kongen imidlertid afslog paa det bestemteste; det var forbeholdt Grenaderer og Husarer at bære Skæg, hvilket ikke tillodes ved Rytteriet og ved Musketererne.

Medens det i Aarene 1806–09 havde myldret med Bestemmelser om Hærens Beklædning i de pragtfuldeste Farver, bevirkede Pengeknapheden, at der fra 1810 kom en Overflødighed af Bestemmelser af modsat Art: Hæren skulde nu klædes i graat, bruge Bomuld i Stedet for Silke, Uld i Stedet for Guld; de gamle Hatte skulde opfriskes; undtagen for Generaler og Admiraler skulde Epauletter afskaffes og erstattes med Ærmeknapper, og Guld- og Sølvbesætning paa Bukserne skulde aflægges, efterhaanden som de blev slidt op. Medens den røde Kjole bibeholdtes, fik flere Regimenter graa Bukser, som dog 1816 atter gav Plads for de himmelblaa.

Da det i Juli 1812 ventedes, at en svensk-russisk Hær vilde gøre Landgang paa Sjælland, opstilledes den dér staaende Hær for at modstaa det imødesete Angreb. I det Hovedkorps, der opstilledes ved Roskilde med Kongen som Chef, indgik – under Gardehusarregimentets Chef General VALENTIN BERGERS Ledelse – en Rytterdivision paa 10 Eskadroner, hvoriblandt Prins Ferdinands Dragonregiments 4 Eskadroner.

Angrebet drev imidlertid over, idet NAPOLEONS Sejr over Russerne tvang disse til at afstaa fra Angrebet, og paa egen Haand dristede Sverige sig ikke til en Landgang paa Sjælland.

Snart efter vendte NAPOLEONS Krigslykke sig, og da det dansk-franske Armékorps i Holsten – efter NAPOLEONS Nederlag ved Leipzig i Oktober 1813 – trak sig nordpaa, forfulgt af den svenske Kronprins KARL JOHAN med en overlegen Hær paa 46.000 Mand, bestaaende af Svenskere, Preussere og Russere, gav FREDERIK VI omsider den 18. December s. A. Befaling til at føre 15.000 Mand af den paa Sjælland staaende Hær over til Fyn, – men ikke til Sønderjylland, hvor der var Brug for den. Paa Fyn lagdes Hæren i et spredt Kantonnement i hele Øens vestre Del, Prins Ferdinands Dragonregiment under Arveprinsens egen Ledelse saaledes ved Assens; 2 Eskadroner af samme Regiment indgik i de beskedne Forposter, som under Major, Postmester JOHAN JACOB BRUUNS Ledelse sendtes frem til Kolding.

Medens store Dele af det danske Folk ventede, at FREDERIK VI nu omsider vilde føre sin Hær frem til Kamp paa Liv og Død, svigtede hans Handlekraft imidlertid som saa ofte før, og den 14. Januar 1814 underskrev han den

sørgelige Fred i Kiel, ved hvilken Danmark afstod Norge og forpligtede sig til at erklære Frankrig Krig, hvilket skete 3 Dage senere. I næste Maaned bestemtes, at med Undtagelse af de Tropper, 10.000 Mand, der sendtes mod Frankrig, skulde hele den danske Hær sættes paa Fredsfod, et Rytterregiments Styrke nedsættes fra 600 til 576 Mand, hvoraf der skulde være 200 tjenstgørende, og Prins Ferdinands Dragonregiment vendte nu tilbage til Sjælland, hvor det forblev i 1 Aar.

Der var den forfærdeligste Mangel paa Mønt i Regeringens Kasse; Mandskabet, der hjemsendtes i Marts 1814, havde $\frac{1}{2}$ Aars Lønning til gode, men da der ingen Penge var i Kassen, fik hver Mand et Bevis med sig hjem, der indeholdt, hvor meget han havde til gode; først i Aarene 1818 og 19 blev Staten i Stand til at betale Mandskabet dets tilgodehavende Lønning. Ikke engang hvad Officererne havde udlagt af deres private Lommer, kunde de faa. Pengenes Værdi var saa ringe, at en Løjtnants Maanedslønning knap forsløg til nogle Dages Underhold.

Da Wienerkongressen i Marts 1815 forstyrredes af Efterretningen om, at NAPOLEON, der i April 1814 havde maattet frasige sig Keisertronen, atter havde bestaget denne, enedes hans Fjender om med fælles Kræfter at styrte ham igen, og FREDERIK VI tilbød at sende 15.000 Mand i Marken. Den 18. Juni 1815 tildelte de forenede Englændere og Preussere NAPOLEON det endelige Nederlag ved Waterloo, men først i August, da NAPOLEON allerede var paa Vej som Fange til St. Helena, brød det danske Korps op, hvori Prins Ferdinands Dragonregiment dannede Reserven under Oberst JAKOB FLINDT; det gik gennem Hannover og Oldenburg til Bremen, men vendte sidst i September tilbage til Holsten, med Hovedkvarter i Rendsborg.

Ved den anden Pariserfred den 20. November 1815 bestemtes, at Dele af Frankrig skulde holdes besat i 3 Aar af en allieret Hær paa 150.000 Mand. Heraf skulde Danmark stille et Korps paa 5.000 Mand, hvortil udtoges 5 Batailloner Fodfolk, 4 Eskadroner Ryttere, nemlig Prins FERDINANDS Dragonregiment, samt 2 Kompagnier Artilleri.

Det danske Korps, der ledtes af Prins FREDERIK af Hessen, forlod i Slutningen af November 1815 Holsten, kom 1. December til Bremen, drog videre gennem Holland, hvor Overfarten over de delvis isbelagte Floder var yderst vanskelig, og kom – via Belgien – sidst i Januar 1816 til Nordfrankrig, hvor Hovedkvarteret opsloges i den lille By Levarde (med c. 800 Indbyggere) mellem Fæstningerne Bouchain og Douai, af hvilke den sidste beholdt sin franske Besætning. De danske Tropper besatte Fæstningen Bouchain og indkvarteredes yderligere i Landsbyerne Arleux, Vitry, Henin, Lens, Angers, Hondin og Carvin. Hele Omraadet ligger umiddelbart Syd for Byen Lille, kun c. 3 Mil fra den fransk-belgiske Grænse. Afstanden fra Paris var knap 200 km. Den paagældende Egns franske Befolkning udgjordes af fattige og nøjsomme Daglejere, Haandværkere og Købmænd – samt Tiggere. Bortset fra Landevejen mellem Bouchain og Douai var Vejene nærmest ufarbare.¹⁵²

I Juli 1816 kom en Del af de danske Officerers Hustruer og Børn til Frankrig og i Oktober s. A. en Skibsladning paa 63 Koner og Børn, som blev der, til Korpset igen forlod Landet; bl. a. boede Prins FREDERIKS Gemalinde, Baronesse LILIENCRON (* v. BROCKDORFF), alle 3 Aar i Levarde og synes at have været lige saa afholdt af Befolkningen som hendes Gemal.

Under hele det næsten 3 Aar lange Ophold var Forholdet mellem Indbyggerne og de danske Tropper fortroligt og hjerteligt. Befolkningen, der havde frygtet for at komme til at huse raa og paatrængende Krigere, overraskedes ved at træffe høflige og veldisciplinerede Soldater, der søgte at lette deres Værter den paatvungne Byrde og i flere Tilfælde – bl. a. ved Ildebrande – paa forskellig Maade ydede Hjælp til nødstedte franske Familier. I Efteraaret 1818 befriedes Frankrig for Indkvarteringen, og Besættelsestropperne forlod Landet.

Om det danske Besættelseskorps i Frankrig skrev J. L. HEIBERG, der 1819–22 boede i Paris, i 1832 Vaudevillen »De Danske i Paris«, hvis første Akt foregaar i Bouchain, andet i Paris; HEIBERG lader heri den franske Madame JAQUELIN udtrykke sin Skræk for de danske Tropper, da deres forestaaende Ankomst meddeles: »om det endda var vore egne Soldater, men danske! ... det er værre end Cosakker«, men til sidst kan hun sige: »Jeg begynder at forlige mig med de Danske; denne er i det mindste et overmaade maneerligt Menneske.«

Major POUL BORREBYE SEIDELIN, der i 1798 havde arvet 1.402 Rd. efter sin Fader og ved Moderens Død 1819 yderligere arvede 3.381 Rd., var vist ret velhavende.

Som nævnt fik han sin Afsked fra Hæren som Major den 24. September 1820, og vistnok samme Aar købte han af Birkedommer J. O. HOLM til Nygaard Gaarden Fønixborg i Øster Starup Sogn 12 km Nord for Kolding, beliggende lige Vest for Landsbyen Aagaard. Paa Fønixborg, hvor Major SEIDELIN og hans Hustru oprettede Testamente den 18. Juni 1821, boede de rimeligvis i knap 20 Aar, idet han kort før 1840 solgte den til CLAUS J. HINRICH

JESSIEN (* c. 1805 i Preetz Provsti), senere til Hvolgaard. Ved Folketællingen 1834 beboedes Gaarden af Major SEIDELIN og hans Hustru samt deres Husholderske, den 41aarige, ugifte SEVERINE VILHELMINE PINGEL (1792–1870, siden gift med Skolelærer og Kirkesanger i Øster Starup HANS HANSEN (1800–72)) samt Husholderskens gamle Fader, Pensionist JOHAN CHRISTIAN PINGEL (1751–1840), fhv. Landmaaler, Skolelærer, Sogndegn og Vejpiqueur paa Fyn. Yderligere var der 13 Tjenestefolk paa Gaarden, nemlig 8 mandlige, hvoraf 2 var gift, og 5 kvindelige.

Den 29. December 1819 havde SEIDELIN udstedt Panteobligation til Søsteren MARIE MARGRETHE SEIDELIN i Kolding (se S. 668 f.) mod Sikkerhed i sin Gaard (Fønixsborg?) af Htk. 18 Tdr. Hovedgaardstakst.

I 1836 købte Major SEIDELIN Smidstrup Kirke (Nabosogn til Øster Starup) af Konsul SECHER¹⁵³ i Horsens for 9.000 Rd.¹⁵⁴ Om denne Kirke hedder det ved de aarlige Provstesyn¹⁵⁵ i Juli (eller August): 1836: En ny Messeskjorte var anskaffet, men endnu ingen Messehagel; 1837: En ny Messehagel maa anskaffes; 1838: Denne Kirke, der nu ejes af Major SEIDELIN, trænger høiligen udvendig til Udspækning og Kalkning. Messehagel manglede. Prædikestolen bør beklædes; 1839: Udvendig var Kirken nu med Murarbejde repareret. Den fordrede Messehagel var ikke anskaffet. Indvendig trænger Kirken til Kalkning; 1840: Den aarlige Reparation manglede. Over Prædikestolen er Taget utæt; 1841: Forhen udsatte Mangler vare afhjulpne, og Kirken i behørig Stand; 1842: Kirken har ikke Mangler. – 1842 var Kirken solgt – for 10.000 Rd. – til Gaardejer HANS DAMKJÆR i Velling.¹⁵⁴

Efter at have solgt Fønixsborg er Major SEIDELIN sikkert flyttet til sit Hus Fauredal ved Haderslev (i Aastrup Sogn), som han købte senest 1839, – ved Folketællingen 1840 bor han dog hverken paa Fønixsborg eller Fauredal – og her er hans Hustru sikkert død i 1850 og han selv tre Aar senere. De blev henholdsvis 73 og 81 Aar.

Uden for sit vistnok barnløse Ægteskab fik Major SEIDELIN, da han var i første Halvdel af Halvtredserne, en Datter i 1824 og en Søn i 1827. Medens Datteren indtog Stillingen som Major SEIDELINS Plejedatter, vides han ikke at have haft mindste Forbindelse med sin Søn, der helt holdt sig til sin Moder og hendes Familie.

Datteren PAULINE KIRSTINE SEIDELIN¹⁵⁶ fødtes 8. Juli 1824 i Pjedsted Sogn og blev hjemmedøbt s. D. Om Moderen MARIA KATRINE SVENDSEN vides intet; ifølge en Tradition i Familien skal hun have været Husbestyrerinde hos Major SEIDELIN; hun er vistnok død tidligt, hvorefter Major SEIDELIN har antaget PAULINE som sin Plejedatter. – Da hun 6. Oktober 1839 blev konfirmeret i Kolding Kirke, var hun i Huset hos Institutbestyrer WARMING, og ved Folketællingen det følgende Aar var hun Husjomfru hos Købmand MATHIAS CHR. WARMING¹⁵⁷ sst. (Østergade 150b). Inden 1844 blev hun Husjomfru hos Proprietær BUCH¹⁵⁸ paa Rugstedgaard i Ødsted Sogn ved Vejle, hvor hun tilbragte en Del Aar. Senere var hun vistnok hos Faderen paa Fauredal indtil hans Død 1853; han var blevet Enkemand 3 Aar før.

Sønnen POUL GEORG MAXIMILIAN SEIDELIN fødtes 25. Juli 1827 i Middelfart. Moderen ANE MARGRETHE SCHMIDT (1804–70) – Datter af Sadelmagermester i Middelfart SIMON HANSEN SCHMIDT (1771–1826) og Hustru MARIA KLUG (1778–1847, ~ 1801) – ægtede 1836 Sadelmagermester i Middelfart NIELS RASMUS KAABER (1797–1861), hvem hun 1839–43 fødte 3 Sønner, sammen med hvem GEORG SEIDELIN voksede op i Middelfart. GEORG SEIDELIN blev konfirmeret i 1842 i Middelfart, i hvilken By han endnu boede i 1852, som ugift Styrmand; derefter vides intet sikkert om ham, dog vil en Tradition i Familien vide, at han er omkommet ved Drukning omtrent ved denne Tid; han var da Fader til det 7. April 1852 i Middelfart fødte Barn POUL CHRISTIAN SEIDELIN POULSEN (1852–1906, Sømand, Arbejdsmand, Vand- og Gasarbejder, Fiske- og Cigarhandler dels i Middelfart, dels i Odense), hvis Moder JOHANNE JØRGENSEN (fra c. 1860: POULSEN) BRANDT (1826–1917), – som i 1850 havde født Datteren EDVINA KATINKA MARGRETA AAGENSEN (NIELSEN) (* 9. Marts 1850 i Middelfart, † 5. Oktober 1927 i Odense (St. Knud), ~ 21. August 1872 i Middelfart JENS CHRISTIAN MØLLER JENSEN, * 8. Maj 1852 i Nyløkke, Brenderup

Sogn, Konditor i Odense, † 22. Oktober 1935 paa Alderdomshjemmet i Odense (Ansgar), 4 Børn, – i 1853 – efter GEORG SEIDELINS Død (ifølge Opgivelse af hendes Datterdatter) – ægtede Skomager i Middelfart CHRISTIAN PLOUG SØRENSEN (1828–88), hvem hun 1854–69 fødte 6 Børn.

Begge Major SEIDELINS Børn har en Del nulevende Efterkommere.

† 2. Oktober 1853 paa Fauredal, Aastrup Sogn, ved Haderslev (Gammel-Haderslev Kirkebog). I Dødstilførslen hedder det: »Han efterlader en myndig Datter, POULINE SEIDELIN, som var hans Pleiedatter.«

Hans Dødsfald meddeltes i Aarhus Avis for 7. s. M.:

»At Major PAUL BORREBYE v. SEIDELIN paa Fauredal ved Haderslev ved en blid og rolig Død omskiftede det Timelige med det Evige afvigte Søndag den 2den Octbr. i sit 82de Aar, bliver herved bekendtgjort af undertegnede Testamentsekutorer.

Haderslev den 3die Octbr. 1853.

LAURIDS SKAU
Amtsforvalter.

N. N. AGGERSBORG.
Apotheker.«

2 Børn.

~ 1800 (efter Tilladelse af 11. Juli s. A.¹⁵⁹) CHRISTINA MARGARETHA CATHARINA v. LEVETZOW, * 23. December 1776 paa Ehlersdorf i Hohenstein Sogn ved Oldenburg, døbt 27. s. M., Datter af Konferensraad HANS HEINRICH v. LEVETZOW¹⁶⁰ (* 1725, 1744–49 Kornet reformé ved det holstenske Kavalleriregiment, 1754–94 Ejer af Godset Ehlersdorf,¹⁶¹ 1763–69 tillige af Godset Petersdorf,¹⁶¹ begge beliggende i Holsten, hhv. ½ Mil Vest og 1 Mil Syd for Byen Oldenburg, i hhv. Hohenstein Sogn og Lensahn Sogn; Konferensraad, Landraad (1775–94) ved den holstenske Landret (i Rendsborg, fra 1779 i Glückstadt), russisk Kammerherre, hvid Ridder, Storkors af St. Annaordenen, † 1. Maj 1794 i Glückstadt) og CHRISTINE MARGARETHE BERG til Ehlersdorf (efter sin Mands Død) († i Januar 1815, 6 Børn).

Efter Moderen blev Majorinde SEIDELINS yngste Broder Løjtnant CAY DIEDERICH CHRISTOPH v. LEVETZOW (1781–1835) Ejer af Ehlersdorf Gods 1811–35, foruden at han 1813–35 ejede Godset Putlos ½ Mil Nordvest for Oldenburg i Oldenburg Sogn.¹⁶¹

† 20. Januar 1850 (Gammel-Haderslev Kbg.).

Enkemanden blev siddende i uskiftet Bo ifølge deres Testamente,¹⁶² dateret Fønixborg 18. Juni 1821, konfirmeret 26. Oktober 1831, ved hvilket de havde bestemt, »at naar det behager Gud en af os ved Døden at bortkalde, uden at vi efterlader os Børn, da skal den længstlevende beholde vores fælles Bo med Formue, det være sig rørendes eller urørendes Effekter, rede og udestaaende Penge eller tilgodehavende, som og faste Ejendomme . . . uden Skiftes Holdelse . . . uden Tiltale af den førstafdødes Arvinger i nogen Maade.«

Vistnok ingen Børn.

227. æ. HANS JØRGEN SEIDELIN, * 1775 i Stenderup, Eltang Sogn, hjemmedøbt 1. Juli »i Overværelse af Forældrene og deres tvende ældste Døtre«, fremstillet i Kirken 1. August.

† 1781 i Øster Starup, begravet 4. Oktober.

228. ø. ANNA SEIDELIN, * 1776 i Stenderup, Eltang Sogn, hjemmedøbt 25. September, »Vidner dertil var Forældrene og deres 2 ældste Døtre her i Stenderup og GRETHE Føstermoder af Seest«, fremstillet i Kirken 1. November.

Hun arvede 701 Rd. efter sin Fader, men overlevede ham kun et halvt Aar.

† 5. August 1798 i Kolding, begravet 9. s. M. paa Kirkegaarden.

229. å. NIELS SEIDELIN, * 1779 i Stenderup, Eltang Sogn, hjemmedøbt 8. April, »Vidner dertil Forældrene og tvende Døtre GRETHE og GJERTRUD SEIDELIN, Fostermoderen MAREN HANSDATTER af Bjert«.

† sst. 2 Dage gammel, begravet 16. s. M.

BERTE KIRSTINE SEIDELINS SØN
AF FØRSTE ÆGTESKAB MED SOGNEPRÆST
SØREN MIKKELSEN SEEMANN

(Se S. 273 f.).

230. FRIDERICH SEEMANN, * 1724 i Borbjerg, døbt 17. December.

† 1731 sst., begravet mellem 22. April og 22. Juli.

CATHRINE METTE SEIDELINS 5 BØRN
MED PROPRIETÆR NIELS JØRGENSEN MØLLER

(Se S. 276).

231. a. ANNA DORTHEA MØLLER, * 27. September 1736,¹ muligvis paa Bisgaard i Onsbjerg Sogn paa Samsø.²

Af Skiftet (S. 278) efter Forældrene fremgaar, at hun efter Moderens Død, der indtraf, da hun var 10 Aar gammel, blev boende sammen med sine to Brødre hjemme paa Skovgaard – i Kollerup Sogn ved Vejle – hos Faderen til dennes Død 3½ Aar senere. Herefter vilde Hr. SONNIN,³ der som Fuldmægtig hos Amtmand v. BÜLOW i Koldinghus Amt havde med Skiftebehandlingen efter hendes Forældre at gøre, skaffe hende en Plads i Kolding, men paa Foranledning af Ridefogden paa Ussinggaard i Korning Sogn ved Horsens SØREN WILSTRUP,⁴ »som er gift med en af de Fruentimmere fra Klags Mølle« (i Hornborg Sogn), kom hun i Stedet for den 13. Marts 1751 til den 51aarige Sognepræst PEDER HOLST i Hvirring Præstegaard 2 Mil Vest for Horsens. To Aar senere opholder hun sig hos sin Formynder Sekretær F. A. JOHANSEN paa Brandbjerg i Kollerup Sogn, hvorfra hun 7. Maj 1753 sammen med Søsteren MAREN kom til Kolding, hvor de i mindst 1¾ Aar boede hos Fuldmægtig SONNIN, som i Januar 1755 fik 103 Rd. for hendes Kost og Logement; medens hun var her, fik hun fra Maj 1753 til September 1754 »Information i Syning«, hvorfor betaltes 2 Rd. I Januar 1754 fik Skrædder GABRIEL PEDERSEN i Kolding 12 Rd. for, hvad han »haver forarbejdet for Jomfru ANNE DORTHEA MØLLER, deriblandt et Jernhofteskørt [?], et Par Hoftepunder, 1 Pund Krølhaar til at stoppe dem ud«, m. m.

Efter at være blevet gift modtog hun i Maj 1757 i Arv efter sine Forældre 762 Rd., nemlig 883 Rd. med Fradrag af de 121 Rd., der i de 6 Aar efter Faderens Død var anvendt til hendes Underhold og Opdragelse. Yderligere arvede hun en Guldring og et Guldhjerte (S. 279; se ogsaa S. 883).

† 23. Juni 1761 i Kolding. Den 10. Juli s. A. fik Enkemanden kongelig Bevilling til at sidde i uskiftet Bo og siden skifte med Samfrænder.

~ c. 1755–56 (ikke i Kolding) den næsten 25 Aar ældre Enkemand ULRICH NIELSEN FRICH, * 1711/12 i Vindelev Sogn Nord for Vejle, døbt 1. Januar 1712, Søn af Fændrik, senere Løjtnant NIELS HEMMINGSEN FRICH (var 1709 Korporal, 28. November 1710 Fændrik i Riberstiftske nationale Infanteriregiment, 9. April 1712 Sekondløjtnant, reduceret 1721, 30. Juni 1727 Afsked med Pension, 6. April 1740 igen ansat som Premierløjtnant i Garnisonsregimentet (i Nyborg), boede i Grindsteddal i Grindsted Sogn, † 2. Juni 1740 sst., begravet 14. s. M. i Grindsted Kirke; Skifte 15. Juli 1740–23. Januar 1741;⁵ ~ 2) ANNICHE (* c. 1676, † 15. September 1729 paa Møbjerg i Sdr. Omme Sogn, begravet 30. s. M. i Kirken), ~ 3) 28. Juni 1730 i Vejen (viet af Brudens Broder Sognepræst i Øls HENRIK CHRISTOPHER BÜTZOW) PERNILLE BÜTZOW (* 1697 i Kolding, døbt 9. April, boede 1743 og 53 i Varde, † 16. April 1774 sst., begravet 23. s. M. (St. Nicolai), Skifte 19. Maj: 15 Rd. 8 Sk. ÷ 42 Rd.; 3 Børn⁶) og maaske 1. Hustru KAREN SØRENSDATTER (kendes kun fra H. FRIIS-PETERSEN: Familien FRIIS fra Ribe (1949), 184; Børnebørnenes Navne gør det sandsynligt, at hun har heddet KAREN).

ULRICH FRICH, der var den næstældste af mindst 8 Børn,⁶ blev Købmand i Kolding, hvor han ejede en Gaard paa Sydsiden af Helligkorsgade (købt ved Kontrakt 24. September 1740 og Skøde i December s. A., læst 18. Juli 1742, for 900 Rd. Kurant af Amtmand, Etatsraad v. JESSENS Enke CHARLOTTE SOPHIE MAGDALENE v. WOYDA), bestaaende af 12½ Fag 2 Loft høj til Gaden med Indkørsel, 14 Fag Lofthus til Pakhus, Køkken og Bryggers, 8 Fag Lofthus til Pakhus, Tørrehus og Stald og endelig 10 Fag 1 Loft høj til Lade, Stald og Vognremise, samt 3 Fag Halvtag, der var tilbygget Gadehuset og indrettet til Sengekammer; dertil en anselig Haveplads med Frugthave, grænsende til Kolding Aa. Desuden ejede han en Rytterbarak i Østergade (2½ Fag 1 Loft høj), som han og hans Kæreste Jomfru MAGDALENE BAHNSEN købte paa Auktion 2. November 1740 for 47 Rd., og som han solgte 1746 for 40 Rd. til Raadmand DANIEL MICHELSEN.

Fra Gaarden i Helligkorsgade drev FRICH en betydelig Købmandsforretning og havde bl. a. Forretningsforbindelser baade i Flensborg, Lübeck, Hamborg og Amsterdam; desuden havde han Part i Skipper HANS KIÆRS Galiot »Den treenige«.

Paa Auktion den 3. August 1758 købte han Sønder Omme Kirke og dens Tiender for 1.284 Rd. (Skøde 29. Maj 1759).

Da hans Halvsøster MARGRETHE døde i 1752, afstod ULRICH FRICH og hans Søsken alle fra deres Arvepart efter hende til Fordel for deres yngste Halvsøster. I ULRICH FRICHS Brev til sin Stedmoder PERNILLE BÜTZOW, dateret Kolding 12. Januar 1753, hedder det:

»Kiære Mama! Hendes Skrivelse til mig er mig rigtig indløben, hvoraf ses, at vores Søster har vor Herre bortkaldet; jeg kan vel tænke, det gaar Mama og Søster meget nær, men jeg og kan melde hende, at hun er lykkelig, og nu i hendes Blomster Aar er bortkaldet til vor Herre, da ved jeg, at hun er nu vel forvaret, og er det ikke muligt at sørge for hendes Død, men vi alle maa glæde os derover, thi kunde vi være saa lykkelig at komme til hende, hvad er her i denne syndig Verden uden stor Fortrød og Gienvordighed, . . . vil ønske Mama og Søster en glædelig Ny Aar med mange paafølgende af mig, forbliver til Døden Mamas Søn ULRICH FRICH.«

Knap 2 Aar overlevede han sin tredie Hustru, der kun blev 24 Aar gammel. Ved hans Død var de tre forældreløse Børn 6, 4 og 2 Aar gamle.

† 22. Marts 1763 i Kolding.

Boets samlede Formue opgjordes til ialt 11.917 Rd. 3 Sk. Heri var indbefattet Sønder Omme Kirke (1.284 Rd.) samt Gaarden, der var vurderet til 1.600 Rd., men kun beregnedes til 1.000 Rd., idet der ikke ved Auktionen opnaaedes tilfredsstillende Bud paa den, hvorfor den (lige-

som Kirken) forblev i Børnenes Eje, men fra Mikkelsdag 1763 overlodes til Byen – til Beboelse for Regimentschefen – mod en aarlig Husleje paa 50 Rd. Ved Auktion over Løsøre, Effekter og Købmandsvarer indkom 3.251 Rd. 1 Mk. 11 Sk., og endvidere modtog Boet c. 418 Rd., som FRICH i Aarene 1758–61 havde betalt for sine to Svogre JØRGEN og HANS MØLLER (S. 697 og 700).

Gælden beløb sig til 3.402 Rd. 9 Sk. Blandt de talrige Gældsposter var 3 Rd. 4 Mk. 12 Sk., som Boet maatte betale i Anledning af, at Galioten »Den rejsende Jacob« paa Rejsen fra Bordeaux i 1758 var forulykket med sin Ladning ved Havervig (Harwich?) Strand.

Fra Juni 1763 var de tre forældreløse Børn kommet i Huset hos deres Farbroder SILIO FRICH, der ligeledes var Købmand i Kolding, og som for de følgende 1½ Aar – til 31. Januar 1765, da Skiftet afsluttedes – for deres »Opdragelse med Klæde og Føde samt Undervisning i Kristendoms lære, hvortil han har bekostet en Præceptor og en Tjenestepige«, krævede 120 Rd. aarlig af Boet, men gik ned til 110 Rd. aarlig, for hvilken Betaling han lovede Skifteretten fortsat at beholde Børnene hos sig.

I Overskud blev saaledes 8.514 Rd. 5 Mk. 10 Sk., hvoraf Sønnen NIELS MØLLER FRICH (1761–efter 92) arvede 4.257 Rd. 2 Mk. 13 Sk. og Døtrene MALENE CATHRINE FRICH (1756–88, ~ 1775 CHRISTIAN JENSEN HØHNE, * 1748, 1773(79) Sognepræst i Vester Vedsted, † 1794, 8 Børn) og KAREN FRICH (1758–1825, ~ 1779 Løjtnant RASMUS GADE i Ribe, 1791 Ritmester i Roskilde, senere Generalmajor), hver arvede 2.128 Rd. 4 Mk. 6½ Sk. 3 Børn.

ULRICH NIELSEN FRICH ~ 1) 15. April 1741 i Kolding MAGDALENE (MALENE) BAHNSEN, * ?, † 1746 sst., begravet 18. Marts. Ingen Børn.

ULRICH NIELSEN FRICH ~ 2) 17. September 1750 i Kolding i Brudgommens Hus (viet af Sognepræst CHRISTIAN WINTHER i Vejle, hvor Bruden da var) CATHRINE JOHANNE HØXBROE, * 1732 i Kolding, døbt 2. August, Datter af den velhavende Købmand sst. HANS HANSEN HØXBROE (* c. 1. Juni 1700 i Vejle, 9. November 1730 Borgerskab i Kolding, ~ 31. Januar 1730 sst., † 1738 sst., begravet 14. Juli; 6 Børn) og Hustru ANNE CATHRINE MICHELSDATTER (* 1703 i Kolding, døbt 24. Juli, † 1738 sst., begravet 14. August; ~ 1) 29. November 1718 i Kolding Købmand og Raadmand sst. PEDER HANSEN BRUUN, * 1700 sst., døbt 23. September, † 1728 sst., begravet 28. Juli; 3 Børn).

† 1750 i Kolding, begravet 26. Oktober.

Ingen Børn.

232. b. ANNA CATHARINA MØLLER, * 11. Maj 1738,¹ muligvis paa Bisgaard i Onsbjerg Sogn paa Samsø.²

Hun fik efter Moderens Død 1747 gratis Ophold hos sin Moster BERTE KIRSTINE SEIDELIN (S. 273) og dennes to Mænd, først i Borbjerg Præstegaard, fra 1751 i Sevel Præstegaard ved Holstebro; hos Mosteren opholdt hun sig sikkert i de c. 8 Aar, indtil hun blev gift, c. 17 Aar gammel, og Resten af sit Liv tilbragte hun i Holstebros Omegn.

I 1757 modtog hun 883 Rd. i Arv efter sine Forældre (se ogsaa S. 883); denne Arv skyldes det nok, at hun kunde efterlade sine Arvinger en pæn Arv, hvad Degnebørn ellers ikke var vant til. Efter sin Moster arvede hun i 1775 i al Beskedenhed 1 Dl.

Efter 32 Aars Ægteskab døde hendes Mand i 1787. Som Enke flyttede hun inden 1791 til Mejrup Sogn, hvor hun i 1801 med en 15aarig Tjenestepige ANE LAURITZDATTER boede paa Gaarden Birk med to andre Familier; hun benævnes Indsieder, der nyder Pension og tillige ejer nogen Formue. I samme Sogn boede hendes Datter CATHRINE METTE CHRISTENSDATTER HJERM, gift med Gaardmand JENS CHRISTENSEN (ARLUND) paa Arlundgaard; hos disse kom hun i Huset 4. August 1803 paa Grund af Svaghed og Sygdom. For de 10 Maaneder hun boede her, forlangte hendes Svigersøn efter hendes Død 80 Rd., nemlig for Kost 50 Rd., Husleje 10 Rd., Ildebrændsel 13 Rd. 2 Mk. og Pigeløn 6 Rd. 4 Mk., og anførte, at han til sin Svigermoder havde maattet bygge 7 Fag nyt Hus, som han ellers ikke havde behøvet.

† 19. Juni 1804 Kl. 1 om Natten paa Arlundgaard i Mejrup Sogn ved Holstebro, begravet 28. s. M.

Hendes Bo opgjordes 24. Juni 1805 til en Værdi af 857 Rd. 2 Mk. 15 Sk., som foruden af Renter udgjordes af 650 Rd., som hun havde udlaant (300 Rd. i 1792 og 100 Rd. i 1794 til Kammerjunker JENS JERMIIN til Ausumgaard og 250 Rd. i 1794 til Prokurator, Landvæsenskommissær og Bankdirektør, Kammerraad ANDREAS GRØN i Holstebro), og 151 Rd. 1 Sk., der indkom ved Auktion over hendes Efterladenskaber den 8. August 1804.

Udgifterne beløb sig til 191 Rd. 4 Mk. 6 Sk., hvorefter de resterende 665 Rd. 4 Mk. 9 Sk. fordeltes mellem Arvingerne, saaledes at Datteren og Svigersønnen i Arlund arvede den ene Trediedel, 221 Rd. 5 Mk. 8 Sk., og den afdøde Søn Apoteker i Garding SØREN SEEMANN HJERMS 2 Børn Resten, nemlig JØRGEN ALEXANDER HJERM (* 1792) 292 Rd. 4 Mk. 4 Sk. og ANE CATHRINE HJERM (* 1794) 145 Rd. 1 Mk. 15 Sk., hvilke sidste Beløb ifølge kgl. Bevilling af 29. Marts 1805 inddroges under Overformynderiet i Sønderborg, hvor Børnene boede hos deres Moder JOHANNE GEORGIA LASSEN og Stedfader, den derværende Apoteker DAVID PETER HERMANN SCHMIDT.

~ c. 1755⁷ CHRISTEN JENSEN HJERM, * 1719 i Holstebro, døbt 5. April, Søn af Felbereder JENS OLESEN HJERM († efter 1734) og MAREN LAURITZDATTER AACHJER.

Han blev konfirmeret 28. April 1737 i Holstebro (anden Gang der holdtes Konfirmation dér), blev 1739 Student fra Holstebro og immatrikuleredes ved Københavns Universitet 18. December s. A.

Fra 1745 til sin Død 42 Aar senere var han Degn i Hjerm og Gimsing Sogne (og indtil 1750 ogsaa Venø Sogn) 1 Mil Nord for Holstebro. Degneboligen, opført c. 1715, laa lidt Nord for Hjerm Kirke, og ved Degneboligen var netop i 1744 bygget et Skolehus. (Dette brugtes, indtil en ny Skole opførtes i 1858).

CHRISTEN HJERM blev gift, inden Skiftet efter hans Svigerforældre var afsluttet, hvorfor han 7. April 1756 skrev til sin Hustrus Morbroder Overauditør SØREN SEIDELIN med Anmodning om, »at højst elskelige kiære Morbroder, uagtet jeg ej har den Ære at være kiendt af Dem, vilde vise mig den Faveur og Godhed d. 21 April paa min Hustru ANNE CATHRINE MØLLERS Vegne at møde paa Brandtbjerg ved den høje Skifteret«, og gav samtidig Morbroderen Fuldmagt til at handle paa sine og sin Hustrus Vegne.

Som Faddere til deres 4 Børn, af hvilke de to midterste døde smaa, træffes Degnens Søster MARIE CATHRINE HJERM⁸ til de to midterste og hendes Mand JACOB (ikke JENS) CHRISTENSEN HOLST, Sognedegn i Naur, til de to andre, og Degnekonens Søster Mademoiselle MAREN MØLLER (S. 697) bar den yngste i 1761. Fra Sevel Sogn træffes Degnekonens Onkel Sognepræst HANS GJESTEN (S. 274) i 1758, hans to ældste Børn JACOB SCHARSCHOU GJESTEN og ELSE JOHANNE GJESTEN i 1756 og Sønnen JOHANNES GJESTEN i 1759, Skolemesteren i Sevel ved Navn GRØNLUND i 1758 og Monsieur HANS GRØNLUND i 1756 og 59 (S. 275). Fra Ausumgaard i Vejrum Sogn er Fru JERMIIN⁹ Gudmoder i 1756, Mademoiselle KIRSTINE BOESEN Fadder i 1758 og – sammen med Mademoiselle AGNETHE KROG – ogsaa i 1759. Endvidere er Sognepræst SØREN LISTOE i Vejrum Fadder i 1756, Kapellan SØREN SCHANDORPH i Borbjerg og Mademoiselle KIRSTINE BIE fra Hovedgaarden Volstrup i Hjerm Sogn i 1758, Forpagteren af Hjerm Præstegaard HENRIK HØEG i 1759 og 61 og til det yngste Barn desuden CHRISTEN PEJTERSEN SØNDERSKOV og hans Hustru INGEBORG samt PEDER JEPSEN og CHRISTENCE fra Bjerregaard.

† i November 1787 i Hjerm, begravet 9. s. M.

4 Børn (* 1756–61).

233. c. JØRGEN MØLLER, * 13. August 1739¹ i Skægs Mølle, Odder Sogn, hvor Farfaderen, efter hvem han opkaldtes, boede (og døde 23. s. M.), døbt 22. September.

Kort efter hans Fødsel købte hans Fader Skovgaard i Kollerup Sogn, hvor han voksede op, og hvorfra han den 11. Marts 1751 – efter begge Forældrenes Død – sammen med Broderen HANS kom »til Kost og Information« hos Skoleholder CHRISTIAN MØLLER i Jelling, »hvor de bliver holdt skikkelig og vel, thi baade han og hans Kone er meget smukke Folk«. Ved Registreringen af Faderens Bo havde Ridefoged SØREN WILSTRUP paa Ussinggaard tilbudt at tage begge Sønner i sit Hus uden nogen Betaling for Logement og Kost, indtil Skiftet var sluttet, men Fuldmægtig SONNIN fik dem akkorderet i Kost i Jelling. Her blev JØRGEN dog kun kort Tid, idet han midt i November samme Aar kom til Sognepræst NIELS FRIBORG i Herslev Præstegaard, Morbroderen Provst JØRGEN SEIDELINS Nabokollega og gode Ven, hvem han aarlig betalte 33 Rd. for Kost, Logement, Varme, Lys og Tvæt; hertil kom 2 Rd. aarlig til Skolemesteren. Efter 5 Aars Ophold hos Pastor FRIBORG forlod JØRGEN MØLLER Herslev Præstegaard til Mikkelsdag 1756, da han blev sat i Fredericia Skole. De følgende 12 Aar vides intet om ham; han er ikke blevet immatrikuleret ved Universitetet.

I 1757 modtog han 1.497 Rd. i Arv efter sine Forældre (S. 279, se ogsaa S. 883); til hans Underhold i de 6 Aar siden Faderens Død var brugt 269 Rd.

Fra c. 1768 til sin Død 23 Aar senere boede den ugifte og svagelige JØRGEN MØLLER – eller JØRGEN NIELSEN, som han kaldes i Folketællingslisten 1787 – hos sin yngre Broder HANS og dennes Kone i Jelling By og Sogn (Nabosogn til Kollerup), hos hvem han »i 23 Aar har nydt Underholdning: Kost, Logemente, Klæder, Varme og Lys samt Opvartning«.

† i August 1791 i Jelling, begravet 25. s. M.

Hans eneste Ejendele var hans Klæder, der vurderedes til 23 Rd. 1 Mk. 8 Sk., men desuden ejede han 1.200 Rd., af hvilke de 600 stod paa Rente hos Broderen HANS, 300 hos Sognepræst CAI STALLKNECHT i Jelling og 300 Rd. hos Selvejer THOMAS JØRGENSEN i Tofthøj.

Arvingerne – som var hans 3 Søskende og den afdøde, ældste Søsters Arvinger – enedes om, at HANS MØLLER, der ikke i Aarenes Løb havde faaet Betaling for at have huset Broderen, overtog dennes Bo uskiftet mod at betale 100 Rd. til hver af de 2 Søstre og 200 Rd. til deres afdøde Søsters 2 Børn og nogle Børnebørn (Sognepræst HØHNES Børn). HANS MØLLER fik saaledes c. 750 Rd., idet han betalte 20 Rd. i Skifteomkostninger og 50 Rd. for »den afdødes anstændige Begravelse«.

234. d. MAREN MØLLER, * 5. December 1740¹ paa Skovgaard, døbt 2. Februar 1741 i Kollerup; hendes Faddere var Seigneur PEDER HVASS og LAURITS HVASS,¹⁰ HANS LOTTRUP,¹¹ Madame LETH¹² og Madame ARENSBERG.¹³

Hun kom den 1. Januar 1748, syv Aar gammel, et halvt Aar efter sin Moders Død, i Huset hos Sognepræsten i Engom PEDER HANSEN BILLESCHOU; hos denne, der var Enkemand, var hun i godt 5 Aar. Efter hendes Faders Død krævede Pastor BILLESCHOU 85 Rd. af hans Dødsbo, nemlig 20 Rd. aarlig for MARENS »Opdragelse og Underholdning med Kost og Klæder udi hans Hus i 4¼ Aar, hun da havde været hos ham« (til Marts 1752). Dette Beløb tilstod Skiftemetretten ham, skønt Børnenes Formyndere Sekretær JOHANSEN protesterede kraftigt herimod: »Jeg er forsikret, at Hr. BILLESCHOU aldrig udi Hr. MØLLERS levende Live har tænkt paa nogen Betaling for hende, som han af egen Godhed og Venskab har taget til sig, ligesom han ej heller skal kunne bevise, at Hr. NIELS MØLLER har lovet eller accorderet ham derfor nogen Betaling«. Yderligere fordrede BILLESCHOU 46 Rd. for Tøj o. a. til MAREN, som for det følgende Aars Ophold i Engom Præstegaard, 1. April 1752–13. April 1753, maatte betale 25 Rd.

for »Opvartning, Spisning, Logement og Klæders Vaskning«. Desuden fik Skoleholderen 10 Rd. 3 Mk. »for hendes Skolegang og Lærdom med Bøger i 5¼ Aar à 2 Rd.«.

Den 25. Februar 1753 var Pastor BILLESCHOU død, og den 13. April s. A. rejste MAREN fra Engom Præstegaard til Sekretær JOHANSEN paa Brandbjerg, men drog allerede den 7. Maj herfra – til Rejsen lejede Sekretær JOHANSEN to Vogne for 1 Rd. – sammen med sin ældste Søster til Fuldmægtig SONNIN (S. 811) i Kolding, som i Januar 1755 fik 80 Rd. for hendes Kost og Logement. Hvor længe hun boede i Kolding, vides ikke; muligvis kom hun i 1755 eller 56, da den ældste Søster blev gift, til Hovedgaarden Refstrup, som hendes Morbroder Overauditør SØREN SEIDELIN 1755 solgte til Birkedommer LARS THISTRUP († 1756); her var en Jomfru MØLLER 1755 Fadder til hendes Fætter SØREN SEIDELIN (S. 647). – I 1757 arvede hun efter sine Forældre 781 Rd. samt en Guldring, to Guldørenringe og nogle Klæder (se ogsaa S. 883).

Om hendes Færden de næste 20 Aar vides intet. Hun er nok snart rejst nordpaa, thi i 1761 stod hun Fadder til sin Søstersøn SØREN SEEMANN HJERM i Hjerm ved Holstebro. Den 2. Januar 1775¹⁴ hedder det om hende, der nu er 34 Aar gammel, at hun »conditionerede i Oddense Præstegaard i Salling«. Et halvt Aar efter var hun gift med Sognepræsten dér, der var Enkemand og tyve Aar ældre end hun, men kun godt et Aar senere døde han.

MAREN MØLLER, der fik en Datter, som kaldtes MAREN DORTHE efter Præstens første Hustru, levede nu som Enke i en lang Aarrække. I 1785 boede hun i Herslev By sammen med sine to Kusiner fra Stenderup Præstegaard ANNA CATHRINE SEIDELIN (S. 616) og IDE MARGRETHE SEIDELIN (S. 621), af hvilke sidstnævnte døde dette Aar.

MAREN MØLLER og ANNA CATHRINE SEIDELIN boede nu sammen i c. 30 Aar, endnu i 1787 boede de i Herslev By med en Tjenestepige, men inden 1791 var de flyttet til Jelling, hvor Datteren MAREN DORTHE HOLST – sammen med sin Morbroder HANS MØLLERS Søn JØRGEN – blev konfirmeret samme Aar, og hvor de boede endnu i 1803, da Datteren blev gift i Hvejsel.¹⁵ I Jelling boede MAREN MØLLERS to Brødre i mange Aar, til deres Død 1791 og 1802. I 1807 bor MAREN MØLLER og ANNA CATHRINE SEIDELIN derimod i Gadbjerg, hvor de ogsaa boede ved sidstnævntes Død i 1813; efter sin Kusine arvede MAREN MØLLER 1.700 Rd. til Tak for kærlig Pleje igennem 29 Aar (S. 617) samt den afdødes beskedne Klæder m. m. Det vides ikke, hvornaar MAREN MØLLER og hendes Datter og Svigersøn forlod Gadbjerg Sogn, og hvor hun derefter boede, ej heller hvor og hvornaar hun døde.

† efter 1813 (muligvis hos sin Datter?).

~ 28. Juli 1775 i Oddense Præstegaard (viet af Provst ANDERS CHRISTENSEN FRIIS i Brøndum) den 20 Aar ældre Enkemand CHRISTEN POULSEN HOLST, * (c. 9. August?) 1720 paa Bajlungaard i Hjerik Sogn i Salling, døbt 13. Oktober s. A., Søn af POUL LARSEN MORSING og ELSE PEDERSDATTER ABILDGAARD.

Han blev Student 1740 fra Viborg Katedralskole, immatrikuleredes ved Universitetet 30. Juli s. A. og tog 17. September 1746 teologisk Embedseksamen med Non. Først 6 Aar senere blev han af Etatsraad GERDT DE LICHTENBERG til Engelsholm og Bidstrup kaldet til Sognepræst i Oddense og Otting Sogne i Salling, hvilket Kalds Indkomster af Biskop ANDREAS WØLDIKE ansloges til omtrent 180 Rd. aarlig. Kaldsbrevet, der udstedtes 20. November 1752, fik kongelig Konfirmation 15. December s. A. Han blev ordineret 11. April 1753 og tjente derefter i Embedet i godt 23 Aar.

Ifølge Skiftet efter ham var han i Besiddelse af 151 Bøger foruden 41 Bundter af gamle Bøger, 6 General-Landkort over Europa, 1 Bundt gamle Almanakker fra 1700–1774, 1 Bundt

Disputatser og 1 Bundt Vers, og Præstegaarden prydedes af 9 Kobberstykker af de Oldenborgske Konger fra FREDERIK I til FREDERIK V i Ramme.

Af hans 11 Børn i 1. Ægteskab var de 6 i Live ved hans Død; de fik Privatundervisning af en Student MUNCHEBERG,¹⁶ der i Aarsløn fik 24 Rd. (fra Mikkelsdag 1776–s. D. 1777).

Præstegaardens Besætning var 4 Hopper, 10 Stude, 9 Køer og 2 Kvier, 5 Væddere og 15 Faar samt 1 Bindhund med Jernstang og Lænke.

Til Mikkelsdag 1777 udbetaltes i Løn for det forløbne Aar: til Avlskarlen PEDER SIMONSEN 10 Rd., Andenkarlen PEDER BØNDING 12 Rd. 1 Mk. og en Dreng 2 Rd., Pigerne INGER 6 Rd. 2 Mk. og METTE 6 Rd. samt Hyrdepigen 2 Rd. 2 Mk., foruden at Røgtereren fik 4 Rd. i Vinterløn.

† 12. November 1776 i Oddense, efterladende sig den 35aarige Enke MAREN MØLLER med en c. 6 Uger gammel Datter og 6 Stedbørn i Alderen fra 20 til 9 Aar, af hvilke den ældste ikke var hjemme mere.

Det første Aar efter Præstens Død maatte Enken og Børnene efter Tidens Skik blive boende i Præstegaarden, men den 4. Juni 1777 forespurgte Skifteretten Enken, »om hun formentede at kunne antage sig flere af Børnene end som hendes eget spæde Barn og forskaffe dennem fornøden Husværelse og Underholdning hos sig, naar hun imod anstundende Vinter maatte flytte her fra Præstegaarden, og i saa Fald da hvor mange og hvilke hun af Børnene kunde og vilde modtage, herpaa Skifteretten vilde ervarte hendes behagelige Svar? Enken hertil svarede, at uagtet hun endnu er ganske uvidende om, hvorledes hendes Tilstand og Formue kan blive, erklærede dog, at hun for i Vinter næstkommende vil antage sig til Ophold og Forflejning hendes trede Steddøtre og ellers i Fremtiden anse, hvor vidt det efter Omstændighederne kunde blive hende muligt saadant længere at udholde«. Hvad de 2 yngste Sønner angik, havde Efterfølgeren Magister FRANDS SCHOW (S. 744) lovet at tage sig af LUCAS KJÆRULF HOLST, og den fødte Værge Sognepræst MOGENS LASSEN i Rind tog sig af POUL HOLST.

Sidst i September 1777 solgtes Boets Løsøre ved Auktion, hvorved indkom 1.373 Rd. 15 Sk., Efterfølgeren Magister SCHOW, der havde købt Præstegaarden for 333 Rd. 2 Mk., og som »har opført en anelig Bygning paa Præstegaarden«, købte nu paa Auktion desuden det Boet tilhørende Hus og Sted Vest for Præstegaarden for 180 Rd.; den tidligere afdøde Præstekones Gangklæder, der efter Samfrændeskiftet var tilfaldet hendes 3 Døtre, deltes mellem disse ved Lodkastning den 25. September, Tjenestefolkene fik deres Løn for det sidste Aar udbetalt, og til Mikkelsdag den 29. September s. A. forlod Enken og Børnene Præstegaarden. Ved en Skifteforsamling den 19. Maj 1778, der holdtes i Oddense Degnebolig eller Skolehus, »formedelst at Enken og Børnene ikke mere havde Bopæl i Præstegaarden«, forlangte den ældste Søn, der nu var i Viborg, sin mødrene Arv udbetalt, og Sognepræst LASSEN i Rind forlangte sig udbetalt de anvendte Bekostninger paa den yngste Søn POULS »Education samt Klæder m. v., da han vel endnu haver ham udi sit Hus, men frasiger sig fremdeles at beholde ham længere«. Den 30. Juni s. A. sst. modtog den ældste Datters Værge Sognepræst NIELS HJERSING i Hem hendes mødrene Arv, 142 Rd. 4 Mk.

Endelig den 29. Oktober 1778 kunde Skiftet sluttes. Til Indtægt kom yderligere bl. a. 186 Rd. 5 Mk. 6 Sk. for Kornavlen, 108 Rd. 1 Mk. 10 Sk. for Korntienden samt 1 Rd. 3 Mk. 4 Sk., der var Enkens Arv efter hendes Moster BERTE KIRSTINE SEIDELIN i Sevel Præstegaard (S. 275), foruden 1.000 Rd., der stod hos Etatsraad AXEL ROSENKRANTZ LASSON paa Astrup.

Boets samlede Indtægt beløb sig til ialt 3.859 Rd. 2 Mk. 2 Sk., men herfra gik dels Udgifterne, der beløb sig til ikke mindre end 3.632 Rd. 4 Mk. (heri indbefattet de 6 ældste Børns mødrene Arv paa 1.284 Rd.), dels 221 Rd. 2 Mk. 6 Sk. i Skifteomkostninger, hvorefter der

kun blev 5 Rd. 1 Mk. 12 Sk. til Deling mellem de 8 Arvinger.

Hertil kom imidlertid en Gave paa 216 Rd. 4 Mk. 10 Sk. fra Madame BØGESKOV i Skive (sikkert den samme Madame BØGESKOV (Sognepræst i Hjerl SØREN BØGESKOV'S Hustru INGER STEENBLOCH), som 1758 havde staaet Fadder til Datteren CATHRINE), hvilket Beløb hun havde til gode efter en Obligation af 29. April 1762, og hvoraf Enken fik 54 Rd. 1 Mk. 2½ Sk. og hvert af de 7 Børn 23 Rd. 1 Mk. 5¼ Sk., saaledes at følgende Beløb kom til Udbetaling: til Enken MAREN MØLLER 56 Rd. 5 Mk. ½ Sk., til hver af de 3 Sønner 309 Rd. 8½ Sk., til hver af de 3 ældste Døtre 166 Rd. 15 Sk. og til den yngste Datter MAREN DORTHE 23 Rd. 2 Mk. 15¼ Sk. 1 Datter.

CHRISTEN POULSEN HOLST ~ 1) 19. September 1755 paa Landting i Ejsing Sogn den c. 16 Aar yngre MAREN DOROTHEA SVENDSDATTER HEIDE, * 4. Oktober 1736 i Vejrum mellem Struer og Holstebro, hjemmedøbt 5. s. M. af Provst HANS MATHIAS LUND i Nabosognet Ølby, i Kirken 18. November; Datter af Sognepræst i Vejrum SVEND CHRISTIAN MOGENSEN HEIDE (* (1695 eller) 1700, † 29.17 April 1748 om Formiddagen Kl. 11 i Vejrum »fra trendel¹⁸ nu fader- og moderløse Børn«) og Hustru KAREN JENSDATTER KJÆRULF (* 22. April 1698 i Nibe¹⁹, † 23.17 April 1748 »i Dagningen« i Vejrum Præstegaard).

† 8. November 1772 i Oddense, begravet 16. s. M.

Enkemanden sad i uskiftet Bo efter kgl. Bevilling af 24. Maj 1765 og afholdt Samfrændeskifte 12. Juli 1775 med sine 6 Børn: 2.968 Rd. ÷ 400 Rd. = 2.568 Rd., hvoraf Enkemanden arvede 1.284 Rd., hver af de 3 Sønner 285 Rd. 2 Mk. og hver af de 3 Døtre 142 Rd. 4 Mk. 11 Børn.²⁰

235. e. HANS NIELSEN MØLLER, * 21. Februar 1743¹ paa Skovgaard i Kollerup Sogn, døbt 3. April; hans Faddere var Kapellan MATHIAS WIND i Nabosognet Grejs; endvidere Monsieur HYNITZ,²¹ JENS FOSS, Madame STEERS²² og Jomfru SOPHIA MAGDALENA MORVILLE (se S. 724).

HANS, der fire Aar gammel mistede sin Moder, kom den 11. Marts 1751, efter sin Faders Død, sammen med Broderen JØRGEN »til Kost og Information« hos Skoleholderen i Jelling CHRISTIAN MØLLER (S. 697), hos hvem han var i 1½ Aar for en Betaling af 39 Rd. Med en liden jernbeslagen Egekiste, som hans Formynder Sekretær JOHANSEN købte den 28. September 1752, drog han derefter til Fuldmægtig SONNIN (S. 811) i Kolding, hos hvem han tilbragte Aarets tre sidste Maaneder og formedelst 8 Rd. fik Information, Kost, Kammer og Opvartning.

Fra Nytaar 1753 tilbragte han de følgende tre Aar hos Sognepræst FRIBORG i Herslev, hvem han betalte 33 Rd. aarlig for Kost, Kammer, Lys, Varme og Tvæt, foruden 2 Rd. til Skolemesteren for at lære Regning og Skrivning.

13. Januar 1756 forlod han Herslev Præstegaard og flyttede til sin Svoger Købmand ULRICH FRICH i Kolding, hos hvem han vel er blevet i nogle Aar. FRICH, der i Aarene 1758–61 lagde c. 208 Rd. ud for ham, blev Enkemand 1761 og døde selv to Aar efter.

Hvor HANS MØLLER, der i 1757 arvede 1.567 Rd. efter sine Forældre (se ogsaa S. 883), opholder sig de følgende Aar, og hvor han finder sin Hustru, vides ikke, men c. 1765 bliver han gift, og inden 1772 – efter 1766, muligvis ogsaa efter 1769 – slaar han sig ned i Jelling, hvor han ved Skøde af 21. Maj 1773 af PEDER JENSEN FENSTEEN i Jelling By for 1.126 Rd. køber dennes Gaard sammesteds af Ager og Eng fri Jordegods 3 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. samt 1 Fdk. Skovskyld; til Gaarden med dens Huse og Bygninger hørte Ager og Eng, Skov, Mose, Hede og Krat. Den 26. April s. A. købte han desuden, for 290 Rd., 2 Tdr. 4 Skp. Htk. af CHRISTEN PEDERSEN HOPBALLE'S Enke METTE KIRSTINE HANSDATTERS Gaard i Jelling By, og 2. Juli 1778 af JACOB GYDESEN, der nu var gift med nævnte Enke, yderligere et Sted i Jelling By med Haveplads, Gaardsrum og Ager og Eng, ialt Htk. 5 Skp., for 136 Rd. Alle 3 Skøder læstes 13. December 1799 ved Nørvang-Tørrild Herreders Ting.

HANS MØLLER fik mindst 8 Børn, af hvilke de 4 døde smaa; de 6 yngste Børn er født i Jelling 1772–82. Blandt Fadderne er i 1774 Jomfru WILSTRUP²³ fra Klags Mølle og 1780 Sr. LYNGBYE fra Klags Mølle. At HANS MØLLER har haft nær Forbindelse med Familien LYNGBYE (S. 882) i Klags Mølle (c. 4 Mil fra Jelling), tyder ogsaa Børnenes Navne paa, idet 3 af HANS MØLLERS Børn bærer karakteristiske LYNGBYE-Navne: CHRISTEN LYNGBYE (* 1772), IVER (1776–77) og PALLE IVERSEN (1778–79).

Folketællingen 1787 viser, at HANS NIELSEN MØLLER og hans Hustru da boede paa Gaarden med 3 Sønner og 1 Datter samt hans Broder JØRGEN MØLLER og 2 Tjenestepiger paa 20 og 13 Aar. I 1801 bebos Gaarden af samme Ægtepar (Hustruen kaldes i begge Folketællingslister ANNA IVERSDATTER), deres Søn JØRGEN HANSEN MØLLER paa 26 Aar og Datter CATHRINE METTE HANSDATTER (MØLLER) paa 20 Aar samt en 17aarig Tjenestepige, en 21aarig Tjenestekarl og en 15aarig Tjenestedreng.

Efter at have ejet Gaarden i Jelling i 30 Aar solgte HANS MØLLER den i 1802 – som han havde købt den ved de 3 Skøder – med Ager og Eng Htk. 6 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. for 995 Rd. Danske til sin Søn JØRGEN HANSEN MØLLER (* 1774). (Skøde 16. August 1802, læst 1. Juli 1803 ved Nørvang-Tørrild Herreders Ting).

Ved den samtidig oprettede Aftægtskontrakt bestemtes det, at HANS MØLLER og hans Hustru skulde bo i Aftægtshuset, »det saakaldte HANS JEPSSENS Hus i Jelling«. Og desuden fastsattes det, at »naar begge ved Døden afgaar, skal al deres Efterladenskab . . . deles lige imellem deres Arvinger ifølge begge mine Forældres Beslutning og gode Villie, saaledes at Datteren KATHRINE METTE nyder ligesaa stor en Lod som hendes Brødre«.

† 1802 i Jelling, begravet 12. September.

~ 1760–72(66?) ANNA JENSDATTER eller IVERSDATTER, * c. 1737–40 (hvor?).

† 2. Marts 1821 i Jelling, begravet 11. s. M.

Mindst 8 Børn (* c. 1766–82).

NOTER

SOPHIA SEIDELINS 6 BØRN MED MAGISTER IVER BRINK

1. Ifølge Morfaderen Konferensraad HANS SEIDELINS Dagbog (se S. 104).
2. Ærø gejstlige Skifteprotokol 1741–81, Skifte 1. Maj 1741.
3. Provst JOHANNES SAMUELSEN STEENLOS' og Hustru MAGDALENA CHRISTOPHERSDATTER WALLUNDS 9 Børn, alle * i Bregninge paa Ærø:
 1. SAMUEL JOHANSEN STEENLOS, * 8. Oktober 1704 »Klochen 7 imod Aften«, døbt 15. s. M. Sognepræst. † 1742. Se S. 303. Mindst 3 Børn.
 2. BIRGITTE CATHRINE STEENLOS, * 23. Januar 1706 »om Aftenen Klochen 7«, døbt 28. s. M. Holdt Hus for Faderen til dennes Død. † 3. Februar 1763 i Bregninge Præstegaard paa Ærø, begravet 9. s. M. Ugift. Skifte 2. Maj s. A.: 905 Mk. 7 Sk. lybske ÷ 220 Mk. 2 Sk. lybske = 685 Mk. 5 Sk. lybske (= c. 228 Rd. danske). Heraf arvede Broderen SAMUELS Søn c. 34 Rd. og Datter c. 17 Rd. danske, tilsammen 51 Rd. 9½ Sk.
 3. CHRISTOPHER STEENLOS, * 13. December 1707 »Klochen 4 Eftermiddag«, døbt 20. s. M. Student fra Odense 1733, immatrikuleret 30. eller 31. Juli. † 1738 i København, begravet 2. Juni (Trin.).
 4. SYNDET ELISABETH STEENLOS, * 21. August 1709 »om Morgenen hora 7ma«, døbt 28. s. M. Ugift. † 20. August 1778 i Sønderborg, begravet 24. s. M.
 5. JOHANNES STEENLOS, * 29. Marts 1711 »om Natten ohngefehr Klochen 10«, døbt 8. April. Immatrikuleret i København 1733, i Halle 1740–42, 26. November 1745 Sognepræst i Jersi og Solrød ved Køge, 20. Juli 1751 brændte Jersi Præstegaard; † 5. Oktober 1755 i Jersi, begravet 13. s. M.
~ 30. November 1746 i København (St. Nikolai; ifølge ERH. QVISTGAARDS Samlinger til dansk Præstehistorie (vgl. Bibl., Ny kgl. Sml. 808, 8) stammer Vielsen fra Series pastorum i Jersi Kirke) METTE AAGESEN, * 1720 i København, døbt 31. Juli i Holmens Kirke, Datter af Købmand i Nyhavn, senere Regimentskvartermester ved Kadetterne PEDER AAGESEN og Hustru KAREN PEDERSDATTER.
† 24. Oktober 1780 i Holtug Præstegaard paa Stevns, begravet 1. November.
2 Sønner (1763 levede kun Sønnen JOHANNES).
 6. CHARLOTTE AMALIE STEENLOS,¹ * 25. Juni 1713 »Klochen ohngefehr 2 Efterm.«, døbt 3. Juli. † 3. Januar 1784 i Sønderborg, begravet 8. s. M.
~ MICHAEL HERMANN DESENIUS, * 1705 i Glückstadt, døbt 3. Oktober; Hofpræst i Augustenborg, 1737 Sognepræst i Dybbøl, kaldes en Svirebroder; † 22. August 1753 i Dybbøl. 1 Søn og 2 Døtre.
 7. SEVERIN STEENLOS, * 25. August 1715 »om Morgenen Klochen 1, og formedelst at han var hel svag, blev han hjemmedøbt« 29. s. M., i Kirken 2. September. Opholdt sig i Amerika i Tiden omkring Faderens Død og rejste derefter til Vestindien; † før 1763.
 8. CHRISTIAN CARL STEENLOS, * 11. August 1718 »Klochen 10 om Natten«, døbt 18. s. M. Student 1743 fra Odense Gymnasium, var 1763 Huslærer i Borre Præstegaard paa Møen, 1763–99 Skoleholder i Bistrup, Fodby Sogn, ved Næstved (JOHS. C. JESSEN: V. og Ø. Flakkebjerg Herreders Skolehistorie (1938), 87 f.), † 1801 paa Marken ved Saltø, begravet 25. Marts i Karrebæk Sogn.
~ 2. Oktober 1782 i Vallensved CHRISTINE MARIE BAST, * før 1755, † efter 1790, vistnok før 1801 (Søster til Stiftsprovst P. D. BAST). Næppe Børn.

¹ Arends: »Gejstligheden i Slesvig og Holsten« har fejlagtig Charlotte Augusta.

9. DAVID STEENLOS, * 26. August 1722 »Klochen ohngefehr 10 Formiddag«, døbt 2. September, † 1722–41.
4. P. CHR. HANSEN: En Skolelærer fra Midten af det 18de Aarhundrede (Østsjællandske Aarbøger 1910, 61–70).
5. Ifølge Skiftet efter hans Fader (Ærø gejstlige Skifteprotokol 1741–81, fol. 5b). Wibergs Præstehistorie angiver fejlagtigt, at han døde 1743.
6. E. JUEL HANSEN: Slægterne Bircherod og Birkerod (PT 1951, 94–115); heri nævnes hans 3 Børn og 2 Børnebørn.
7. Fortalt af HERLOV DALHOFF, Degn i Hvirring ved Horsens (Kirkehist. Saml. 6. R. 2. Bd. 1. H., 134).
8. Østsjællandske Aarbøger 1906, 16 f.
9. DAA 1908, 232.
10. JACOB SCHOWGAARD ~ 1765 (efter 18. Oktober) i Mørke Sogn CHARLOTTE AMALIE LADORPH, * 1741 paa Mørkegaard, hjemmedøbt 22. Marts, i Kirken 17. Maj, Datter af Kammerassessor LADORPH (S. 735).
11. Søster til MAREN BRINCK († 1740–47), ~ VILHELM DEICHMANN, 1725 Landsdommer ved Sjællands Landsting, † 1732; til JOHANNE MARIE BRINCK († efter 1740), ~ Overvisitør MATHIAS LYNGE († 1750–60) (hun har en Datter MAREN WULFF); og til KAREN BRINCK († efter 1740), ~ PEDER BRÜGMANN († før 1740).
12. Ifølge Morfaderen Konferensraad HANS SEIDELINS Dagbog.
13. Hun holdt 3 Uger senere Bryllup med Statsmanden, Oberst POUL VENDELBO LØVENØRN.
14. Gift 1716 med Generalløjtnant, hvid Ridder ALBRECHT PHILIP v. EYNDEN (c. 1665–1731), Ejer af Frydendal.
15. Denne sidste nævnes blandt Fadderne i Konferensraad HANS SEIDELINS Dagbog, derimod ikke i St. Nikolai Kirkebog.
16. Ifølge Konferensraad HANS SEIDELINS Dagbog og St. Knuds Kirkebog.
17. Datter af den paa Tavle II (S. 88, F 23) nævnte Provst JENS HANSEN WINTHER i dennes første Ægteskab. Hendes Stedmoder var saaledes Søster til hendes Svigerdatters Morfaders Moder SOPHIA DAVIDSDATTER.
18. Om Professor HANS RASMUSSEN KISBYE i J. C. BLOCH og L. P. NÆRAAE: Den fyenske Gejstligheds Historie I (1787), 319–323.
19. Odense Gymnasium er oprettet 1621 af CHRISTIAN IV og indviet 1623. Oprindeligt havde det tre, fra 1639 fire Professorer. Det fungerede som en højere Latinskole, idet Eleverne kom fra den egentlige Latinskole til Gymnasiet og derfra dimitteredes til Universitetet. Da Eleverne fra Odense Latinskole som fra andre Latinskoler imidlertid ogsaa dimitteredes direkte til Universitetet, foretrak de fleste dette for at spare Tid, saa Tilgangen kun var ringe til Gymnasiet, og ofte sygnede dette hen, saa det paatænkte helt at ophæve det. I 1636 oprettede CHRISTIAN IV desuden Gymnasier i Roskilde, Ribe, Aarhus, Lund og Christiania, men disse afgik alle ved en hurtig og stille Død, længst levede Gymnasiet i Roskilde – dog kun til 1688, saa Odense Gymnasium var det eneste, der fik nogen, omend kun ringe Betydning; nogen synderlig Betydning for Ungdommens Udvikling har det næppe haft; derimod blev det til Gavn for Odense By, at der til Gymnasiet knyttedes en Række lærde Mænd, som Byen ellers havde maattet undvære.

Til Lokaler skænkede CHRISTIAN IV Gymnasiet det gamle St. Knuds Klosters Østfløj umiddelbart Syd for St. Knuds Kirke, vinkelret paa og sammenbygget med denne. Denne Bygning rummede – siden 1586 – tillige Gejstlighedens Landmodesal; efter Gymnasiets Ophævelse har Fyens Stiftsbibliotek siden sin Oprettelse 1813 haft til Huse her. Gymnasia-bygningen er nu mod Syd sammenbygget med det nyopførte Centralbibliotek.

Professor HANS KISBYE, der som nævnt var Professor i Teologi 1728–58 efter ELIAS NAUR (1650–1728), efterfulgtes 1758–82 af Dr. theol. NICOLAI ENGELHARDT NANNESTAD (1730–82), fra 1766 tillige residerende Kapellan ved St. Knuds Kirke; hans Efterfølger var Professor CHRISTIAN GOTTHOLD SEYDLITZ (1738–96; S. 402).

Hvad angaar KISBYES Kolleger ved Gymnasiet, var ELIAS NAURS Stedsøn, Assessor i Højesteret, Magister ERIK MULE (1669–1751) Professor i Græsk 1711–51; da han den sidste halve Snes Aar var fuldstændig blind, passedes hans Embede af MELCHIOR RAMUS, SØREN HEE og PEDER RASCH. Hans Efterfølgere var den svagelige Læge, Dr. med. SØREN HEE (1706–56) 1751–56, Magister NIELS VON HAVEN (1709–77) 1757–77 og Magister CHRISTIAN GOTTHOLD SEYDLITZ fra 1777.

Filosofiprofessorer var: 1692–1732 LAURITZ LUJA (1668–1732, Søn af ERIK MULES Kusine) i Filosofi og Matematik, 1731–48 den juridisk kyndige Magister THOMAS AABYE (c. 1672–1748; tillige 1731–48 Rektor ved Latinskolen) i Filosofi og latinsk Poesi, 1733–45 PEDER ZEUTHEN (1706–45) i Filosofi og Matematik, 1745–48 Magister MELCHIOR RAMUS (1714–57, 1748–57 Konrektor ved Latinskolen, Svigersøn af THOMAS AABYE og ældste Søn af Biskop CHRISTIAN RAMUS) i Filosofi og Matematik, 1748–51 Dr. med. SØREN HEE i Filosofi og Fysik og 1751–71 den tidligere Skibsbygger PEDER RASCH (1692–1771) i Filosofi og Matematik;

hans Efterfølger fra 1772 som Professor i Matematik var den fattige Magister OLE NICOLAI BÜTZOW (1742–94; NIELS VON HAVENS Svigersøn).

Den fjerde Professorrække, Professorerne i Latin og romersk Veltalenhed, var i det 18. Aarhundrede: 1692–1722 Magister THOMAS BRODERUS BIRCHEROD (1661–1731; 1694–1722 tillige Rektor ved Latinskolen; gift med ERIK MULES Søster), 1722–31 dennes Vikar, ovennævnte Magister THOMAS AABYE (1714–31 Konrektor ved Latinskolen), 1731–81 Magister SØREN ANCHERSEN (1698–1781; tillige 1722–31 Prorektor, 1731–48 Konrektor og 1748–81 Rektor ved Latinskolen, med Vikar fra 1770).

(Om Odense Gymnasium: BLOCH og NÆRAAE: Den fyenske Gejstligheds Historie I (1787), 244–331, 530–574 (Gymnasiet og Professorerne). – Odense Katedralskoles Program 1846, 38–46; 1858, 9 f., 21, 32 ff. – H. ST. HOLBECK: Odense Bys Historie (1926), 208–217. – RASMUS NYERUP: Historisk-statistisk Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere Tider III (1804; Udkast til en Historie om de latinske Skoler i Danmark og Norge), 102–113, 153–157).

20. Aasum Kald blev 1572 lagt til Lector theologiæ i Odense, som formodentlig selv har besørget det til og med Professor, Dr. theol. JACOB BIRCHEROD († 1688). Fra den Tid blev det Reglen, at Professorerne, som de nu kaldtes, holdt Kapellaner. Disse var paa KISBYES Tid: 1713–39 SIMON PEDERSEN HELLEVAD, som derefter fra 1739 tillige var Sognepræst i Seden; han led som Kapellan stor Nød med Kone og mange Børn, med kun 60 Rd. aarlig Løn. Efter hans Død 1757 blev Magister RUDOLPH SIMONSEN VON DER HEIDE Præst i begge Sogne, men forflyttedes 26. Maj næste Aar til Nyborg, hvorefter IMMANUEL CONRAD LUDVIG SCHMALTZ var Præst i Seden og Aasum til 1766, da han blev Sognepræst i Brendekilde.

Om det Lector theologiæ som Løn tillagte Gods (Særslev Kongetiende, Aasum Sogns Kirketiende, Aasum Kirkejord m. m.) se Odense Katedralskoles Program 1862, 34–44, og Odense Gymnasiums Breve, 2. Oktober 1733.

21. »Som jeg ELIAS NAUR (S. S. Theologiæ Professor og Lector ved den kongl. Gymnasium i Odense) efter saa lang ustanden Skole-Arbejd og Møje samt Kræfters Afgang, finder til Ungdommens Undervisning bedst at være og tjenligst mig en Medhjælper i Embedet at associere: hvor jeg ikke haver kunnet forbigaa den af Hans Kongl. Majst. allernaadigst beskikkede Successor i samme Embede Mag. HANS KISBYE, som og haver antaget sig det at forrette mine partes, Embedet angaaende, saavel med Læsningen paa Gymnasio, Notariatet udi Consistorio, Visitats udi Aasum Menighed og hvad andet hellers af Embedet kan dependere: saa lover jeg hermed og tilforpligter mig, fra den Tid af han Embedet antager, aarlig at betale til ham 100 Rd. . . . saa og at overdrage ham, hvad Sportler ved Notariatet i Consistorio falder, og desforuden 10 Læs Ved om Aaret til Kakkelovnen ham frit at forskaffe og hellers i alle Maade kiærlig med ham at omgaas.« Som Vikar var der tillagt KISBYE en Hørers Kostportion af Kommunitetet. Derimod tilfaldt alle Lektoratets Indkomster som hidtil ELIAS NAUR. (Fyens Bispearkiv, Odense Gymnasiums Breve 1560–1785, i LA i Odense). Se ogsaa Illustrationen S. 308.
22. BRANDTS Kirkebogsuddrag (LA i Odense).
23. Fyens Bispearkiv, Odense Gymnasiums Breve 1560–1785, 24. April 1731. – Odense Tingbog 1730–34, 201 b. – Dokumenter til Odense Raadstueprotokol 1732 (Retssag 6/1732). – Odense Raadstuebog 1732–60, 11.
24. G. L. WAD: Fra Fyens Fortid I (1916), 117–126.
25. ALBERT FABRITIUS: Thomas Broderus Bircherods Levnet, fortalt af Jacob Bircherod (PT 1929, 214–230). – E. JUEL HANSEN: Slægterne Bircherod og Birkerod (PT 1951, 94–115).
26. HANS H. FUSSING: Thomas Aabye. En Odense-rector paa Holbergs Tid (PT 1930, 1–45).
27. Odense Amts Arkiv Nr. 28a, Forestillingsprotokol 1740–48, 87 (LA i Odense).
28. Paa den Tid KISBYE var Professor ved Gymnasiet, var Elevantallet i Odense latinske Skole (siden 1802: Odense Katedralskole) i den første Tid mellem 120 og 140, i den sidste Tid mellem 80 og 100 (Odense Katedralskoles Program 1858, 14 og 20).
29. Samlinger til Fyens Historie og Topographie III (1865), 305–366.
30. Danske Kancelli, Supplikprotokol 1747 II Nr. 761. – L. FOGTMAN: Kongelige Rescripter m. m. – J. C. BLOCH og L. P. NÆRAAE: Den fyenske Gejstligheds Historie.
31. Fyens Bispearkiv, Odense Gymnasiums Breve 1560–1785 (14. December 1754).
32. Fyens Stiftsøvrigheds Arkiv, Odense Gymnasiums Regnskaber 1663–1773 (LA i Odense).
33. Kiøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager 1755 Nr. 28.
34. Endvidere viser Regnskaberne, at Gymnasiet undertiden betalte for Medikamenter »for en fattig og flittig Gymnasist«; dette var 1736/37 Tilfældet med SØREN HIORT, 1737/38 med RASMUS GREGERSEN, 1739/40 med PEDER SANDAL »i en langvarig Sygdom«, og samme Udgiftspost træffes 1742, 44 og 49.

35. Ambrosius Stubs Samlede Digte, 3. Udgave, ved FREDERIK BARFOD (Kbh. 1852), 119–122.
36. Odense Katedralskoles Program 1858, 29–53. – LAURITZ NIELSEN: Danske Stifts- og Skolebiblioteker (Kbh. 1925), 75–81.
37. Odense Magistrats Kopibog 1726–43, S. 22–27, og Odense Magistrats indkomne Breve, 7. September 1726.
38. Skrivelse 11. November 1758 fra Biskop CHRISTIAN RAMUS til Stiftamtmand CHRISTIAN RANTZAU (Odense Amtsarkiv 168, LA i Odense).
39. MARGRETHE FRIIS DVERIG, som siden ægtede General GEORG CHRISTOPHER STÜRUP, var Datter af Borgmester i København, Justitsraad SIGFRED FRIIS DVERIG († 1710) og SOPHIA NANSEN (1676–1729), som 1713 ægtede Etatsraad JOHAN SCHRADER (PT 1892, 13).
40. ALBERT FABRITIUS: Danmarks Riges Adel (Kbh. 1946), 53 f.
41. Taksationsberetningen, der ejes af Repræsentant DOUGLAS WITH-SEIDELIN, København, (se Erektionsbrevet § 6) er paa 187 Sider, hvoraf dog en Afskrift af Jordebogen over Hagested Gaard og Gods fylder 23 Sider og af Jordebogen over Eriksholm og Holbæk Slots Ladegaard 56 Sider. Taksationen foretoges af Amtsforvalter over Frederiksborg og Kronborg Amter samt Jægerspris Gods JACOB LOWSON og af Amtsforvalter over Holbæk Amt samt Borgmester i Holbæk, Justitsraad JOCHUM SCHOWGAARD (S. 305).
42. Som i Skødet 1753 (S. 315), bortset fra at Bøndergodset med Kirkejorderne nu kun udgjorde Htk. Ager og Eng 524 Tdr. 2 Skp. i Stedet for 529 Tdr. 1 Skp.
43. Successionen er saaledes lineal-kognatisk, saaledes som det ogsaa statueredes ved Lands-Over- samt Hof- og Stadsretsdom 29. Juni 1903, hvilken Dom stadfæstedes ved Højesteretsdom 10. Juni 1904. (I H. R. HIORT-LORENZEN og E. ROSENDAHL: »Repertorium over Legater og milde Stiftelser i Danmark« (1896–1904) angives Successionen at være agnatisk-kognatisk).
44. Bestemmelserne i §§ 12 og 13 ændredes 29. Maj 1795.
45. Om Udby Kirkes Reparation og Salg 1761 findes i Landsarkivet i Odense flere Breve fra Justitsraad BRINCK-SEIDELIN til Sælgeren (Odense Amts Arkiv 678 f., Dokumenter til Skiftet efter Landsdommer DANIEL VON BERGEN († 1773) V).
46. Artikel om Aagerup Skole (af dens daværende Lærer DAHL) i Holbæk Amtstidende 9. Oktober 1943. I denne Artikel gengives Skolens Fundats, og der bringes et Billede af den da nylig nedrevne gamle Skole.
47. Sjøll. Reg. 4. November 1785 med Bilag (RA). – L. FOGTMAN: Kongelige Rescripter, Resolutioner og Collegialbreve for Danmark og Norge, 1785–86, S. 301 (Kbh. 1795).
48. De 10 Favne Brænde svaredes senere af Kommunen (HIORT-LORENZEN og SALICATH: Repertorium over Legater og milde Stiftelser, II, 214).
49. Vor Frue Kbg. Daab 5. Marts 1775 (se S. 322).
50. Luxdorpha Dagbøger.
51. Rimeligvis JACOB LOBEK (1709–90). (H. EHRENCRON-MÜLLER: Gravskrifter i danske Aviser 1759–1800).
52. Datoen er rettet i Horsens Kirkebog, idet der først har staaet 21., men dette er derefter rettet, vistnok til 23., men der kan muligvis ogsaa staa 25. – Umiddelbart efter følger i Kirkebogen Brudens Søster MARIE KIRSTINE PEDERSDATTER BERINGS og Kancelliraad MORTEN CORDSENS (S. 324) Vielse, der ligeledes fandt Sted »udi Justitsraad GIERDT DE LICHTENBERGS Hus paa Søndergade«; ogsaa her er Datoen imidlertid rettet – nemlig til 25.; hvad der oprindeligt har staaet, kan ikke sikkert afgøres, udover at det er i 20'erne. Da det vel næppe er sandsynligt, at LICHTENBERG har holdt den ældste Søsters Bryllup den 23. og den yngstes den 25., har Dobbeltbrylluppet rimeligvis fundet Sted den 25. Maj.
53. Hans Daab findes hverken i Randers eller Estruplund Kbg. Faderen THOMAS BERING boede paa Hevring Mølle i Estruplund Sogn 3 Mil Nordøst for Randers i 1694, 95, 99 og 1701.
54. De følgende Oplysninger om Horsens-Slægterne stammer væsentligst fra J. K. JENSEN: Blade af Horsens Købstads Historie (Horsens 1944; 328 Sider).
55. Inskriptionen paa Orgelet er gengivet i TORKIL BAUMGARTEN: Det gamle Horsens og Horsens Slægter (Kbh. 1925), 108.
56. Søn af Godsejer, Justitsraad SØREN DE HOFMAN og KAREN ELISABETH DREJER (S. 104). – Se DBL X (1936), 308 ff., og HUGO MATTHIESSEN: Fæstning og Fristed (1950), 69–86.
57. Han havde i 1716 ægtet den ovenfor S. 306 nævnte VIBEKE KRAG.
58. Alt ifølge Morfaderen Konferensraad HANS SEIDELINS Dagbog (S. 104). St. Nikolai Kirkebogs Indførsler om Daab mangler 1722–34.
59. Vielsesdato, -aar og -sted ifølge FRANCIS BULL: Fra Holberg til Nordal Brun, Kristiania 1916, S. 87. – STE-